Aleksandr Mirer

KUS ON RÄNDURITE KODU?

Ulmejutustus

TALLINN «EESTI RAAMAT» 1984

Esimene raamat «TÄHETUND»

I OSA ALJOSA SOKOLOVI JUTUSTUS HOMMIK

KITARRIST FEDJA

Tol päeval oli ilm juba hommikust saadik palav ja päikeseline. Palavusest ärkasin ma vara, sõin koos emaga hommikust ja hakkasin aegsasti, ammu enne kaheksat, kooli poole astuma. Mäletan, et peatänaval täitis õhku tugev mõrkjas lõhn, mida eritasid paplipungade äralangevad soomused, pärnad seisid nagu helerohelises suitsuvines ja kaubamaja vaateakendel sillerdas päike. Uks oli kinni, kuid kitarrist Fedja oma pilliga istus juba trepil ja kissitas silmi. Ma veel mõtlesin, et piimavabrikus on vist öine vahetus lõppenud ning Pedja tuli otse töölt kohtamisele jalanõude müüjanna Nellaga. Sammusin temast mööda tänava vastaspoolel, pöörasin ümber nurga, koolimaja juurde, ja alles siis imestasin: see pole üldse Fedja moodi — niiviisi istuda ja passida. Ennemini ootab ta tüdrukut tolle kõdu ligidal ja saadab teda siis suure käraga, kitarri mängides — hei, andke teed!... Sihukene mees on ta. Olgu hommik või õhtu — temal ükskõik. Mõtlesin temale ja muhelesin, sest mulle niisugused inimesed meeldivad. Seejärel hakkasin aru pidama, kas mul õnnestub kõhe pärast tunde kalapüügi tarvis vihmausse kaevata. Astusin tühjast trepist üles, panin portfelli maha ja vaatasin aknast välja.

Kitarrist Fedja istus endiselt kaubamaja trepil ja hoidis kitarri väljasirutatud käte vahel. Saate aru? Ta uuris pilli ja kortsutas kulmu: mis riistapuu see sihuke küll on? Siis kehitas õlgu. Võttis paar akordi ja kehitas veel kord õlgu. Seejärel hakkas jalaga vastu maad kopsutama ning silmitses imestunult oma kinga, uurides seda kuke kombel, pea viltu, — kitarr segas teda.

Hakkasin jälle muhelema: meie kuulus kitarrist oleks nagu alles asunud kitarrimängu õppima. No on ikka fantaasia — nii veidrad naljad, ja juba hommikul varavalges!

Paar-kolm minutit hiljem jõudis kaubamaja ette postkontori ülem. Fedja hüüdis talle midagi. Läbi aknaklaaside ma ei kuulnud, mis see oli, kuid postkontori ülem põikas teelt kõrvale ja lähenes trepile.

Ning siis juhtus midagi. Ülem tegi ühe ebakindla sammu, haaras endal mõlema käega rinnust, ajas end aga kõhe sirgu, laskis käed alla ja hakkas edasi astuma, kordagi tagasi vaatamata. Mõne hetke pärast avanes postkontori klaasuks, ülem kadus selle taha ja ma kuulsin kinnilangeva ukse paugatust. Fedja istus, nagu poleks midagi juhtunud, ning põristas sõrmenukkidega vastu kitarri. Mina aga vaatasin teda nüüd pärani silmi: mis tembuga ta veel hakkama saab? Tänav muutus rahvarohkemaks — inimesed sammusid asutustesse tööle, majade ustest kargasid välja lapsed ja jooksid koolimaja poole. Kellahelin pidi tundi kutsuma juba viie minuti pärast. Stjopka vehkis kiirustades minu vihikust maha geomeetria-ülesandeid. See tähendab, et olin välja vahtinud tervelt pool tundi, Fedja aga istus ikka veel, kitarr jala kõrval, ja jälgis ükskõikselt silmi vidutades möödujaid. Äkki tõstis ta pea . . . Igal sammul raskelt vappudes ruttas postkontori poole tüse hallipäine telegrafist, tahtis nagu kindral. Alati möödus ta siit selsamal kellaajal, alati kiirustas, vaatas kaubamaja nurgavitriini ees kella ja püüdis iga kord sammu lisada. Ta kaalub vist oma sada kilo,

ausõna! Ning just telegrafisti valis Fedja kõigi möödujate seast ja ütles talle midagi, kalhitades paluvalt pead. Mees pöördus tema poole — isegi ta selg pingul vormikuue all paistis väljendavat rahulolematust.

Tõmbusin sirgeks. Vana telegrafist oleks nagu vastu nähtamatut nööri põrganud: kaldus järsku kogu kerega ettepoole, tegi paar sibavat sammu ja jäi seisma, haarates endal mõlema käega rinnust. Ma arvasin, et ta kukub pikali. Kitarrist uuris ükskõikselt oma kinga, mis vastu maad kõpsis, ta isegi ei kergitanud ennast, tõbras sihuke! Vanamees oleks ju võinud vastu trepiastmeid surnuks kukkuda, õnneks ta siiski ei kukkunud — ajas enda sirgu ja justkui võttis kitarristi käest midagi valget. Ning liikus kohe endisel kõnnakul edasi. Postkontori uks paugatas, ainult päike ei helkinud enam klaasil. Kitarrist Fedja aga tõusis püsti ja kõndis eemale.

Kitarr jäi trepile maha.

Ma vaatasin klassis ringi — õpetajat veel ei olnud — ning kargasin üle pinkide otse ukse juurde. Keegi kilkas: «Uuh!», viuhti olin ma koridoris ja panin madinal trepist

alla, et õpetajate toast mööda pääseda, enne kui viimaks veel Tamara Jevgenjevnaga vastamisi satun.

Kell helises kõigest jõust, kui ma uksest yaija sain. Tänav näis hoopis teistsugune kui ülevalt, ja kaubamaja trepil kitarri enam ei olnud. Ma jooksin edasi, kaubamaja-esisele paplitega piiratud muruplatsile, ja nagin Fedjat üsna ligidalt — ta oli jõudnud kitarri järel käia ning jälle paarkümmend sammu eemalduda. Musta lakiga käetud pill peegeldas kõike nagu kumer autobussipeegel: maju, puid, möödasõitva veoauto kollakat keret. Ja ka mind, aga 'minu kõrval veel kedagi. Pöördusin vaatama. Minu kõrval seisis Stjopka, nägu erutusest päris kaaine.

VEOTAKSO

«Mis on? Kas häire?» küsis Stjopka.

«Temaga on midagi viltu.» Ma noogutasin kitarrižti selja poole.

«Fjodoriga? Aga mis see sinu asi on? No oled ikka põrunud.. .»

Olin nõutu. Kõõlusime keset tänavat, kus iga õpetaja võis meid «paturegistrisse» kända ja käekõrval kooli tagasi tirida. Aga kitarrist kõndis piki peatänavat üha kaugemale, Sinikivi suunas — nõnda nimetatakse meil väikest, paarikümnest majast koosnevat linnalähedast asulat parkmetsa taga. Nüüd vaatas kooliuksest välja koristajatädi Niina ja me pistsime üle tänava punuma nagu jänesed.

Kiirustamata sammus kitarrist mööda pikki varjuvööte ning teretas tukka raputades tuttavaid. Käisime tema järel. Milleks? Mina seda ei teadnud, Stjopka veel vähem. Ta oli vihast turris, kuid käitus õigesti: kõndis kõrval ja vaikis. Nii me läbisime kvartali kuni uue puuvilja-mahla-poeni, mille ees seisis veotakso. Ka see oli uus. Täiskasvanud ei pane niisugust asja tähelegi, meie aga teadsime, et linnas on kaks uut helesinist veotaksot, külgedel valged triibud ja maleruudud ning valge kiri «Taksomobiil». Sur oli meile seletanud, miks «taksomobiil»: kui autod alles ilmusid, siis nimetati neid automobiilideks. Üks uutest taksodest seisis niisiis uhkelt kõnnitee kõrval, roheline tuluke hubaselt helkimas. Kirvenäoga taksojuht istus astmelaual ja vilistas Fedja lemmiklaulu «Smolenski maanteel lumehanged . ..». Kitarristi seljast oli näha, et ta märkas nii taksot kui ka taksojuhti ning kuulis ja tun-

dis otsekohe ara oma «Maantee». Ta astus hooletul sammul — pikka kasvu ning kõhetu, mustad püksid ja särk, must pill kaenlas. Mõistagi tervitas autojuht teda. Fedja peatus ja ütles:

«Aa, tervitus mehaanikule!»

Võtsin Stjopkal küünarnukist kinni, me läksime mööda ning jäime autokere taha seisma.

Stjopka tõmbas vaikides ja pahaselt oma küünarnuki lahti. Auto võppus, starter jõuratas . .. Küürutasin, vaatasin auto alt läbi ja nägin mustas püksisääres jalga. Jalg tõusis maapinnalt astmelauale. See oli kitarrist, kes võttis juhikabiinis istet. «Läki,» ütlesin min-a ning me haarasime ühekorraga veo-kasti tagumisest servast kinni, viibutasime end sellest üle, presentkatuse alla, jooksime ettepoole ja istusime maha. Surusime seljad vastu veokasti eesäärist — niiviisi ei võidud meid kabiinist näha. Ja kõhe liikus auto paigast. Kuni ta sõitis aeglaselt, riskisin ma end korraks kergitada ja läbi aknakese piiluda, kas Fedja on ikka kabiinis. Oli küll. Kitarri pea kõlksus vastu klaasi.

Surusin huuled vastu Stjopka kõrva ning jutustasin postkontoriülemast, telegrafistist ja üldse Fedja tempudest. Auto sõitis kiiresti. Teekonarustel peksid meie seljad ja pead vastu ääriselaudu. Sellepärast ehk hakkasingi keset jutustust iseendaga vaidlema. Ütlesin, et olen tobu ja näen tonte ning et asjata tõmbasin ka Stjopka sellesse loosse. Muidugi käitus Fedja väga imelikult, aga mis see meie asi? Ta on üldse veidrik. Ma näen lihtsalt tonte.

Stjopka tõmbas oma kõrva eemale ja krimpsutas nägu. Ta ei talu minu enesekriitikat. Ta tegi, nagu mängiks kitarri, ja sosistas:

«Aga see — kas ta enam ei oska või? Oled sa näinud, et. ta oleks kitarri kunagi maha unustanud?»

Sosistasin vastu, et pärast öist vahetust võib koguni pea maha unustada, kitarrist rääkimata. Et Fedja lihtsalt tüdines ara Nelkat ootamast. Ta istus, tal oli igav ja ta heitis tuttavate üle nalja. Näiteks nii: «Teate, teie postkontor on paljaks röövitud.» Eks posti omad — või veel! — surusid muidugi käed südamele. Siis otsustas ta Nel-kale vastu põrutada, ^käsutas ara oma populaarsuse ja istus veotaksosse. Täiesti normaalne käitumine. Linnas on iga kolmas tema sõber. Või vähemalt iga viies . . .

«Sõita Nelka juurde?» küsis Stjopka. «See elab ju hoopis teisel pool kandis.» Siis mõtles veel ja lisas: «Toredad naljad küll! Ja kitarriga vabrikusse ei lasta.»

«Teda lastakse igale poole.»

7

«See on ju piimavabrik,» lausus Stjopka. «Seal on puhtus ja kord. Aga sina oled loll.»

Lõpuks kargas mul hing täis:

«Einoh, näen tonte, olen liiga palju spioonijutte lugenud, aga miks ma siis äkki loll olen?»

«Sellepärast. Fedka esines eile sovhoosis, seal nende klubis. Küllap kukkus pummeldama. Sina aga ära ole sült. Võtsid asja ette, siis vii ka lõpule.»

«Ise vii lõpule,» kähvasin ma ja roomasin tagumise kastiääre poole, et maha hüpata, kuid just sel hetkel hakkasid vastu veokasti põhja pragisema kivid ja auto lisas järsult kurust — linn jäi selja taha, olime maanteel. Kuulsime, kuidas nood kaks kabiinis naersid, auto aga tormas nagu reaktiivlennuk. Tuli edasi sõita. Üks-kaks-kolm möödusime staadionist, kohe algab tõus, seal hüppame maha... Äkki pidurid kraksatasid, auto jäi seisma ning me kuulsime selgesti kitarristi häält:

«... Sõidad nagu noor jumal. Ole meheks!» . «Mis seal ikka!» vastas juht. «Ole ise kah!»

Stjopka põrutas endale vastu põlve ... Siin lageda peal ei saa autost välja ronida — ümberringi on põllud. Kitarrist aga lausus hooletult:

«Tule õige kaasa, mehaanik, sõidame ... Pole ju kaugel. Näed sihukest imet, et ei kahetse.»

Stjopka tegi kätega kõneka liigutuse: voh, lõks .. . Noogutasin. Ootasime, mõlemal silmad pungis. Küll see «mehaanik» oli ikka lihtsameelne! Ta ainult pomises:

«Võiks ju sõita . . . Ega me kinni ei jää?»

Uks mürtsatas, auto jõudis parkmetsa servani ja pöö.-ras külavaheteele.

Auto rappus kõigest väest, tagant tungis tolm pilvedena presendi alla. Hambad logisesid. Aevastasin Stjopkale kõhtu. Kuid auto jäi varsti seisma.

«Õudus, missugune tolm,» lausus Fcdja hääl. «Noh, läki, mehaanik?»

Juht ei vastanud.

«Ah, vennas, oled sina ka veidrik!» ütles Fedja lõbusalt. «Nii palju sõitsid maha, mõnikümmend meetrit ongi ainult jäänud ... Ei viitsi või? Eks sõida siis koju.»

«Lolle niiviisi püütaksegi,» sosistas Stjopka.

Juht hakkas vastu tahtmist astuma, vaatas ikka ja jälle tagasi auto poole. Koht sobis suurepäraselt mustadeks tegudeks — kuusenoorendiku serv. Pisikuused on siin madalad, kuid tihedad ja kasvavad väga ligistikku. Algul

kadus latvade taha kitarristi hele juuksetukk, siis sohvri võidunud sonimüts.

Hüppasime tolmusele teele, vaatasime teineteisele otsa ja hakkasime minema. Reavahet pidi, mullustel pehmetel okastel. Eespool, umbes paarikümne sammu kaugusel, oli kuulda sammude krudinat ja hääli.

KUUSETÜÜGAS

Reavahe ei olnud pikk. Veel umbes viiskümmend meetrit — ja avanes ümmargune välu. Just sinna viiski Fedja taksojuhi, kusjuures nende puudevahe suundus täpselt välu keskpaika, meie oma aga puutuja kombel välu serva. Algul kiirendasin sammu, kuid Stepan viipas märguandeks: ainult rahulikult, mitte kiirustada!

Oleksite pidanud Stjopkat nägema! Ta hiilis kassisammul, oma helepruune silmi vidutades. Mina ja Valerka teame ja Sur teab ka, et Stjopka on hirmus julge, aga selles, et ta kahvatab, on süüdi nahk. Nii on paljud sisse kukkunud. Näevad, et poiss kähvatab, arvavad, et ta on araks löönud, ja satuvadki otse tema lemmiklöögi — vasaksirge alla.

Niisiis: Stjopka, näost valge, et loe kas või kõik tedretähnid üle, ja mina — me roomasime kaks-kolm viimast meetrit kuuseokste all ning piilusime välule.

Päike otse välule veel ei paistnud. Puude vahelt tungisid sinna ainult üksikud kuldsed triibud; ja kõigepealt nägin ma, kuidas neis triipudes särasid varased võililled nagu läikima hõõrutud mündid. Kaks jalapaari astusid otse võililledele.

«No nii, sõber mehaanik,» ütles Fedja. «Kas näed seda kõrget kändu?»

«Näen. Ja mis siis?»

«Ei midagi. Suurepärane känd, võid mind uskuda.»

«Kän-nd?» küsis sohver. «Ah et känd. .. Nii. .. Känd . . .» Ta neelatas kuuldavalt ja röögatas: «Seda sa siis meelitasidki mind vaatama . . . va balalaika?»

«Rahu,» ütles Fedja. «Rahu, mehaanik. Seda kännukest eile ei olnud. Se la vii.*»

«La vii, la vii!» ahvis sohver vinguval häälel. «Vaata, ma tõin su siia. Aga kes su balalaika tagasi veab?», lõugas ta ning ma nihkusin kiiresti ettepoole, et näha muudki peale meeste jalgade. «Ja kes s i n u tagasi veab?»

* *C'est la vie* — niisugune on elu. (Prantsuse k.)

Fedja kargas kiiresti kõrvale, ning tema ja autojuhi vahele jäi too kuusetüügas. Sohver sööstis Fedjale kallale. Ei, ta ainult tahtis söösta, ta juba kummardus, äkki aga ägas, surus käed rinnale ja vajus võililledesse. Kõik oli samuti nagu kahe eelmise mehega, ainult et nood jäid jalule, see aga kukkus.

Muide, ta ajas end jalamaid püsti. Tõusis kuidagi väga rahulikult ning hakkas pead pöörama ja ümbrust silmitsema. Kitarrist vaatas teda samuti rahulikult, kitarr käes.

Tonksasin Stepan'i küünarnukiga, tema mind ka. Pidasime hinge kinni.

«Siin on ilus ümbrus,» ütles autojuht nagu sõnu otsides.

Kitarrist noogutas. Autojuht noogutas vastu.

«Mina olen Nurk Kolm. Sina — Kolmnurk Kolmteist?» lausus kitarrist.

Autojuht naeris tasa. Nad rääkisidki väga vaikselt.

«Seesama jah. Zolnin, Pjotr Grigorjevitš.»

«Tean. Ja kus sa elad, tean ka. Kuule, Kolmnurk...» Nad naeratasid jälle. «Kuule... Sa oled autojuht. Seetõttu plaani muudetakse. Ma pole veel jõudnud ette kanda, kuid muudetakse ilmtingimata ...»

«Kas viia need ... noh, kärbid, kõikidele objektidele?»

«Määran nimetuse: «vahendaja». Pakun välja niisuguse plaani: viia «suur vahendaja» kesklinna. Kas ajad joonde?»

Autojuht vangutas pead ja torutas kahtlevalt huuli.

«See on ülimalt riskantne ... Kanna ette, Nurk Kolm. Teen, nagu kästakse ...»

Stjopka müksas mind jälle. Liibusin üleni vastu maad, nii et okkad valusasti lõuga torkisid.

«Minu nimi on Fjodor,» ütles kitarrist. «Ülestõusu tänav viis, piimavabriku ühiselamu. Kisseljov, Fjodor Aristarhovitš.»

Autojuht irvitas ja küsis üle:

«Aristarhovitš?» Kuid äkki ta kääksatas ja lõpetas teise häälega: «Vabanda. See neetud .. . noh, mis ta'nd ongi . .. rekuperatsioon?»

«Assimilatsioon,» ütles kitarrist. «Loe rohkem, joo vähem. Ma kannan ette. Sina maga natuke, kas või kümme minutit.»

Nad heitsid mõlemad pikali. Autojuht hakkas kohe vilinal norskama, kitarrist Fedja pani käed kukla alla ja oleks kah nagu magama jäänud. Tema huuled ja kõri sattusid päikesevalguse ribasse ning me nägime, et var-

jud nendel liikusid. Mees rääkis midagi kinnise suuga kuuldamatult; ta oli roheline nagu vanaisa Pavel kirstus. Pigistasin silmad kinni ja hakkasin tahapoole roomama; sel kombel läbisime tubli tüki maad, siis hüppasime püsti ja panime ajama.

Me ei jooksnudki kaugele. Teeveerel helesinise veoauto juures, mille roheline silm rahulikult helendas, jäime seisma ja kuulatasime. Tagaajajaid ei olnud. Millegipärast hakkasime mõlemad ennast sügama — kas olid okkad sattunud särgi alla või lihtsalt niisama —, igatahes kart-sime end sügada lageda taeva all ja pugesime peitu auto kõrvale, kadakapõõsaste taha. See osa parkmetsast oli otsekui loodud suli-võmmi-mänguks: igal pool kuused, männid, kadakad kah veel, suvel aga hiiglakõrge rohi.

«Põrguvärk!» ütles Stjopka. «Nad nägid meid . . . Oeh, küll alles sügeleb.»

«Nägid meid? Ja meie kuuldes rääkisid seda kõike?»

«Nojah,» ütles Stjopka. «Lihtsalt kiusuks. Selle asemel et meid minema kihutada, kännult maha raputada, otsustasid nad hoopis meid lollitada. Põrguvärk! . . . Et me kohkuksime ja vehkat teeksime.»

«Tore küll,» ütlesin. «Et me vehkat teeksime, aga pärast üle linna pasundaksime, et autojuht Zolnin on «Kolmnurk Kolmteist». Siis teavad kõik, et ta on hull või spioon. Tss! . . .»

Ei, meile ainult näis. Ei samme ega hääli. Tee teisel serval seisis veoauto. Päike ronis ratast pidi üles kirj-a «Taksomobiil» poole.

«Tuleb välja, et ilmaaegu lasime jalga,» sosistas Stjopka.

Ilmaaegu? Mul käisid külmajudinad üle selja. Olgu mis tahes, ainult mitte näha, kuidas üks norskab, lõug ripakil, teine aga räägib kinnise suuga!

«Tore luuraja oled sa küll!» turtsatas Stjopka. «Värised nagu haavaleht.»

«Ise panid esimesena putku!»

«Valejutt. Ma roomasin sulle järele. Jäta juba see võbisemine!»

Jätsingi. Natuke aega mõtlesime, ennast masinlikult sügades.

«Läki,» ütles Stjopka. «Lähme tagasi.»

Põrnitsesin talle otsa. Kas ta siis aru ei saa? Need kaks teevad meid vagaseks, kui me neile ette satume. Aga vastast nägemata ligi hiilida on kõige hullem.

«Nad on ju spioonid,» ütlesin ma. «Peame neist teatama, sina aga jooksed peadpidi otse tulle. Kuulsid ju — varjunimed, paroolid, «suur vahendaja». Aga «kärbid» on vist pommid või mis? Peab kähku linna minema, Stjopka. Sa jookse, mina jälitan neid edasi.»

«Linnaga ootame veel pisut. Paroolid . . .» urises Stepan. «Mida nad siit otsima tulid? Oletame, et kogu nende jutt oli parool. Aga koht — kas see kuulus samuti parooli juurde? Kes neid oleks seganud autos paroole vahetamast?»

«Hea küll,» ütlesin. «Peaasi, et nad minema ei pääseks.»

«Temal närul on larüngofon,» ütles Stjopka. «Mõistad? Taskus on raadiotelefon, aga kõri peal niisugune asjandus nagu lenduritel rääkimiseks. Mikrofon kõri peal. Põrguvärk! Kellele ta võis ette kända? Emb-kumb, nad kas mängisid lolli või on spioonid. Tore! Ja meie avastasime nad.»

Vaikisin. Minu meelest on spioonid jälgid, mitte midagi toredat neis ei ole. Nuhkisime nad kenasti välja, ainult et ma ei taibanud kuidagi, lööge või maha, miks autojuht tolle kuusetüüka juures niiviisi muutus .. . Oli tavaline sohver — ja äkki spioon! Too «Nurk Kolm» tegi hommikust saadik imelikke tempe, autojuht aga oli täiesti tavaline... «Smolenski maantee», mida ta vilistas, oli ehk samuti parool?

Stepanil on väga terased kõrvad. Ta kuulis esimesena samme ja hakkas kiiresti sosistama:

«Mina haagin end neile sappa, sina aga lahuta linna Suri juurde. Seal kohtume.»

Sosistasin vastu:

«Ei, mina haagin sappa!»

Kuid vaielda oli juba hilja. Otse tee ääres praksusid oksad. Esimesena ilmus nähtavale Fedja — näost punetades ning ähkides tassis ta õlal midagi väga rasket. Tema taga kõikus tüvejupp — selle teist otsa kandis autojuht. Toogi ähkis ja kõmistas. Aeglaselt, kõvasti pingutades ületasid sohver ja Fedja kraavi. Ja kae imet: nad tassisid kuusetüügast! Sedasama, millest nad rääkisid, et eile seda veel ei olnud; piki tüve jooksis hele triip — teate ju, kui puud langetatakse, siis ei saeta lõpuni läbi, ja kui puu langeb, murdub selles kõhas tavaliselt tüve küljest puukild lahti.

Autojuht avas tagaluugi ning nad kahekesi koos tõuka-

sid kännu sisse — auto kääksatas ja vajus allapoole. Kännul oli kõva kaal, tõsijutt . . .

«Fedja rapsis särgi puhtaks. Kitarr oli tal hoopis selja taga — kaelapidi püksirihma vahele surutud; pael aga oli kadunud. Ma teadsin kindlalt, et hommikul oli pael olemas. Fedja painutas end tahapoole ja tõmbas kitarri rihma vahelt välja; autojuht ulatas talle taskurätti seotud kompsukese.

Mulle näis, et kompsus võisid olla kompvekid, nii umbes pool kilo.

Samas ütles Fedja:

«Tarvis osta kompvekke, vaat mis . . . Paberiga.» Ettevaatlikult raputas ta kompsukest, autojuht aga noogutas. «Hüva, Petja. Ma ronin kasti.»

«Pole mõtet,» ütles autojuht. «Istu kabiini.»

«Pean olema n e n d e juures.»

«Kuule,» lausus sohver, «neid asju jagan mina paremini, olen autojuht. Lülitan taksomeetri sisse, sõidame nagu kord ja kohus. Kui nähakse, et sa tühjast veokastist välja poed, võidakse midagi kahtlustama nakata. Vaata vahel tagaaknasse. Küll me nad kohale toimetame!»

«Noh, olgu.» Kisseljov kompas midagi rinnal, särgi all, kummardus siis püksisääri puhtaks kloppima ning tema kaelal vilksatas must riba. Ta oli kitarripaela otsas midagi kaela riputanud ...

Nad ronisid kabiini.

Teadsin, et me ei tohi enne välja karata, kui auto paigast liigub, sest autojuhid vaatavad sõitu alustades alati korraks vasakule. Hoidsin Stjopkat tagasi, tema aga lõi mu käe

kõrvale. Kabiinis küsis Fedja:

«Kas sul raha leidub kassasse panna? Ma olen lage.»

«Küll le-eidub, mis raha see ka ara ei ole . . . Umbes kolrnkümmend kilomeetrit — kolm rutsi... Milleks seda raha nüüd enam vaja ongi?!»

Nad pahvatasid äkki naerma. Hirnusid nii, et auto vappus. Mootor hakkas undama, auto liikus kõhe paigast — keeras tagurdades otse meie kadakate peale. Veeretasime end eest ara, teine teisele poole.

Helesinine veokast tungis raginal põõsastesse, siis sööstis auto ettepoole ning Stjopka hüppas nagu kirp tagumise serva külge kinni. Jäin pisut tahapoole, ja sellest piisas: Stjopka tõukas mind jalgadega, paiskas mu maha ja kukutas enese veokasti. Nii nad siis põrutasidki minema, mina aga jäin sinnapaika.

13

TÜHI KOHT

Ma ei saanud haiget, lihtsalt oli sant tunne. Paar minutit vedelesin maas, nii nagu olin kukkunud, siis aga nägin oma nina ees Stjopka täitesulepead, võtsin selle üles ja ajasin end püsti. Teetolm oli peaaegu alla vajunud, ainult kaugemal keerles veel pilvena puude kohal. Seisin ja vaatasin. Kägu hakkas kukkuma — lähedal ning südantlõhestavalt: «Kuk-ku! Kuk-ku! ...»

Lind kukkus valjusti kakskümmend kaks või kolm korda, vakatas siis, ja mina pistsin jooksu kuusemetsa sügavusse, välu poole. Oleksin pidanud kihutama linna, et häiret anda ja Stjopka nende inimeste küüsist päästa, — seda kõike ma teadsin ja taipasin. Kuid mind tõmbas nagu koera oheliku otsas tagasi metsalagendikule: tahtsin tingimata näha, kas see oli sama känd või mitte. Tormasin välule välja ning pidin peaaegu röögatama: känd oli kadunud!

Ja oleks veel lihtsalt kadunud! Ei, temast polnud jälgegi järel, maa ümberringi oli sonkimata, ei mingit auku, ainult murukamar mõnes kohas pisut muljutud.

Tähendab Fedja ei valetanud, kui ta kinnitas, et eile seda kändu veel ei olnud. Ilmselt oli ta kusagilt siia tassitud. Rohu väljanägemist arvestades alles hiljuti — öösel või hommikul. Rohi kännu all polnud jõudnud kolletuda. Ahaa, näe — autojuhi ja Fedja jäljed. Isegi õige kuivanud kamaraga välul olid need selgesti nähtavad, aga niiskel puudevahel lausa sügavad.

Känd kaalus kindlasti oma sada kilo, mitte vähem.

On ikka tõesti põrguvärk, mõtlesin mina. Kord tassitakse too õnnetu känd siia, kord jälle viiakse minema Ja üldse on ta tavalise kuusekännu kohta liiga raske.

Fedja ütles nii: «Panna «suur vahendaja» autosse ja viia linna.»

«Suur vahendaja»... Vahendajad võivad olla sõjamängudes . . . jalgpallis ja hokis jälle on vahekohtunikud — jooksevad koos mängijatega.

Jah, aga nad on inimesed, mitte kännud . .. Pannakse paika, viiakse ara ...

Omadega täiesti sassis, hakkasin otsima nende jälgi, kes «vahendaja» siia olid toonud. See ei saanud ju ometi õhu teel köhale lennata ja ka mitte siin seistes raskemaks muutuda, eks ju? Aga mitte mingeid jälgi ma ei leidnud, kuigi tuhnisin läbi viimase kui puudevahe. Selle peale

14

kulus mul vähemalt veerand tundi, kuni lõpuks hakkasin oma jälgi võõrasteks pidama ja mul hakkas nii kõhe tunne, et ei oska seletadagi. Kui mu kõrvalt üks lind lendu tõusis, siis ehmusin päris ära ja panin tulistjalu maantee poole jooksu.

AUTOBUSS

Jõudsin maanteele, põldude kohal puhuva värske tuule kätte. See kuivatas otsemaid ära mu selja, mis oli ärevusest ja jooksust märg, ning ma imestasin, kui ilus oli algav päev. Päike paistis selgesti, mitte läbi uduvine nagu eelmistel hommikutel. Tihased häälitsesid nii kõlavalt ja hulganisti, et tundus, nagu oleks parkmetsa köhal rippunud klaasnõeltest võrk. Varasest hommikutunnist hoolimata oli asfalt jalge all juba pehme ja mul tuli tahtmine suplema minna. Kujutasin ette, kuidas tõmban rasked püksid jalast ja ronin vette. Supelda! ... Ei tasunud sellele mõeldagi. Tuli joosta Suri juurde häiret andma.

Bussipeatuse silt kollendas vasakul, kõrgel teetõusul. Jooksu peal taipasin, et oleksin pidanud liikuma teisele poole — mitte bussile vastu, vaid sõidu suunas, ja mitte üles-, vaid allamäge. Kuid tagasi pöörduda polnud cnarn mõtet, ja kui mul ka suplemiseks mahti ei olnud, siis võisin vähemalt heita künkalt pilgu tiikidele.

Ja tõsi, peatusest avanes avar vaade: otse piki maanteed — Sinikivi majad ja veetorn, vasakul mets ja liivaste kallastega tiigid, siis parkmets ja lõpuks terve meie linnake nagu kandikul. Kolm tänavat pikuti ja viis risti, traktori-elektriseadmete tehas, elevaator, piimavabrik — see oligi kõik. Minus tõusis nagu alati solvumistunne. Inimesed elavad tõelistes linnades, kus on tõelised tehased, aga meie oma on ainult nime poolest linn. Noid elektriseadmeid tehakse neljas telliskivist saras. Tõsi küll, piimavabrik on uus, korralik.

Ümbrust vaadates viisin pilgu kaugemale vasakule, üle maantee. Sealpool olid sovhoosipõllud ja tiigid, metsasalud ning edasi kinkude ahelik, mis kadus silmapiiri taha. Jätsin need meelega viimasteks, sest lähimal kingul kõrgus raadioteleskoop. Selgesti paistis lame antenni-kauss harkjalgsel võrejal alusel. Antenn on ka võrejas, ainult näis nagu ühest tükist ja teetassi suurune. Tegelikult on selle läbimõõt peaaegu sada meetrit, nagu meile ekskursioonil räägiti. Teleskoobi all valendas kolm karbi-

kest: kaks haldus- ja tööhoonet ning teadustöötajate elumaja. Kogu kinku ümbritsev tara näis valge niidina. Vahva! Oleksin väga tahtnud näha, kuidas teleskoopi pööratakse, kuid kauss vaatas liikumatult taevasse ning tema hiigelvari lebas liikumatuna kingunõlval. Unustasin end vahtima, selle aja sees aga ilmus nähtavale buss. Väike ja sinine, peal kiri «Ametisõitudeks». Polnud isegi mõtet kätt tõsta, sest see buss oli raadioteleskoobi teenistuses.

Äkki aga jäi buss seisma. Uks avanes ja mulle hüüti: «Istu peale, poiss!»

Autobussist ja linnateekonnast räägin ma nii täpselt üksnes Vjatšeslav Borissovitši pärast. Tema mind peale kutsuski; autojuhil või Lenka Medvedeval poleks iial pähe tulnud seda teha. Teadsin, et Vjatšeslav Borissovitš on raadioteleskoobi teadustöötaja, üsna noor, heledapäine, halli ülikonnaga. Meie linnas võõras. Võõraid on teleskoobil kümmekond, ülejäänud on kohalikud, nagu raadiotehnik Lenka Medvedeva.

Vjatšeslav Borissovitš ei käitunud hoopiski ülemuse moodi. Aina naeris kogu aeg ja nokkis mind: et miks ma olen näost nii punane ja turris ja mis mul koolitundide ajal parkmetsa asja oli. Sattusin väheke segadusse ja küsisin jämedalt vastu:

«Aga miks siis teie tööajal ringi lasete?»

Ta pahvatas naerma, laksas käega vastu reit ja hüüdis:

«Põrutad otse, jah? Aga kas sa tead, mis asi on südame-kripeldus?»

Raputasin eitavalt pead.

«Postkontorisse on tulnud saadetis,» ütles ta leebel häälel. «Helesinine. Siin pole midagi muiata. Lõpuks on ka minu kord kätte jõudnud. Ja südamekripeldus käsib, mul jalamaid see helesinine kiri ara tuua. Just nimelt tööajal.» Ta hõõrus käsi ja manas näkku pilvise ilme: «Kuid olgu pealegi. Kui hästi saad sa hakkama teaduste kuninganna — matemaatikaga?»

Ütlesin, et mitte eriti hästi.

Vjatšeslav Borissovitš meeldis mulle hirmsasti ning me jõudsime pärale väga lõbusas tujus. Isegi Lenka käitus inimese moodi. Teate ju, vaevalt jõuavad need plikad endale kapronsukad jalga tõmmata, kui juba hakkavad inimeste peale vaatama . . . noh, kuidas seda öeldagi? Neile on lausa näkku kirjutatud: «Ei, kaunis prints sa ei ole ega saa selleks iialgi.» Kuid Vjatšeslav Borissovitši lahe olek mõjus Lenka Medvedevale positiivselt. Ta muudkui

naeratas ja ütles hüvastijätuks: «Kõige paremat, tervita Siimat.» Simka on mu vanem õde.

Mind lasti välja Revolutsioonikangelaste tänava nurgal, lasketiiru vastas. Jooksin üle tänava, laskusin keldri-korrusele ja sikutasin relvalao ust. See oli lukus. Lootes aga ikkagi, et Stjopka on saalis Suren Davidovitši juures, tormasin ma sinna.

Laskeruumis oli pime, ainult märklauad helendasid kaugemal otsas. Teravalt ning kuivalt raksatasid väike-kaliibrilised vintpüssid — kolm tehnikumipoissi tulistasid, Suren Davidovitš istus vaatlustorn juures, Stjopkat aga ei olnud.

HÄIRE!

Kui mu silmad pimedusega harjusid, avastasin saalis veel Valerka: kutsuvalt viipas ta mulle mativirna otsast. Suren Davidovitš ütles silmi torult pööramata:

«Mis sul asja oli?» Ja laskurile: «Hästi, Verstovitš!»

Me võisime kas või südaööl Suri poole sisse vajuda, olgu asja pärast või lihtsalt niisama. Ainult mitte töö ajal. Sur on suurepärane treener ja ise laseb kõikidest paremini. Neetud astma! Ilma selle astmata olnuks Sur kindlasti Liidu tšempion, olen selles veendunud.

«Kaheksa kell neli,*» ütles Sur. «Hingake õigesti, Iljin.»

Pärisin Valerkalt:

«Kas lasevad ammu?»

«Alles hakkasid,» sosistas Valerka. «Kus Stjopka on?»

«Olge vakka, kaardiväelased,» ütles Suren Davidovitš. «Hästi, Iljin! Laske minimaalsete intervallidega seeria!»

Nägin isegi, et treening oli alles alanud: märklauad olid puutumata. See tähendas, et Sur ei vabane enne kui tunni aja pärast. Varem nad ei lõpeta.

«Ma ei tunne teid ara, Ogloblin. Olge tähelepanelikum, püssikirp vajub teil viltu!»

Tund aega oli võimatu oodata. Hiilisin Suri juurde ja sosistasin:

«Suren Davidovitš, häire, Stjopka on ohus...»

Ta saatis mulle tähelepaneliku kõõrdpilgu, köhatas ja tõusis püsti:

* Instruktor ütleb laskurile, et kuul tabas märklaua kaheksandal ringi, keskpunktist allapoole ja paremale — ühel joonel kellaosu-tiga, mis näitaks 4-le. *Autori märkus.*

«Laskurid, jätkake seeriat! Valeri, korrigeeri . . . »

Üliõnnelik Valerka tormas vaatlustorn poole, meie aga läksime koridori. Mulle näis, et Suren Davidovitš on väga pahane, ja ma hakkasin rutakalt ning segaselt jutustama:

«Stjopka sõitis uue veotaksoga parkmetsast minema, aga kabiinis istusid spioonid ...»

«Mis spioonid?» küsis ta. «Kust need spioonid sinna said?»

Ma alustasin otsast peale — kuidas ma kooli minnes nägin kitarrist Fedjat. Sur kuulas poole kõrvaga, hoides pilku uksel, tema silmad lausa helendasid pimedas koridoris. Hakkasin kiirustama. Jutustasin rutates, kuidas autojuht kännu juures maha kukkus. Suren Davidovitš pöördus minu poole:

«Mi-is? Haaras endal samuti rinnust?»

«Ja kukkus. See pole veel kõik, Suren Davidovitš!»

«Mõelda ainult, polegi kõik. . .» pomises ta. «Räägi edasi, Ljoša, räägi.»

Ma jutustasin ja hakkasin üha rohkem käruna. Parkmetsas ei tundnud ma veeranditki —

mis ma räägin, kümnendikkugi sellest hirmust. Seal olime koos. Aga kus on Stjopka praegu? Ma kartsin, kartsin kõvasti.

Kui olin lõpetanud, pomises Sur:

«Arusaamatu lugu . . . Minule isiklikult oli Kisseljov sümpaatne.»

«Fedja? Või veel!» ütlesin mina. «Aga nüüd näete, niis välja tuleb!»

«Praegu näen ma alles vähe. Sa ütled, et känd oli väga raske?» Ta vaatas ukse poole, kust kostsid lasud, ja siis ma taipasin . . .

«Seal sees on relvad, rätikus aga padrunid!» karjusin ma. «Suren Davidovitš! Ja kaelas ripub tal automaat — kitarripaela otsas!»

«Ljoša, ara kiirusta. Relvad?» Ta viis mind õlast kinni, hoides laoruumi. «Spioonidel pole põhjust relvi peita. Ma isegi arvan, et spioonil pole relva vajagi. Väike püstol võib-olla ... kuid üsna, üsna väike. Bandiit, röövel — see oleks teine asi.»

«Spioonil pole relva vaja? Mis te nüüd, Suren Davidovitš! Igal pool kirjutatakse: summutiga püstol, püstol-täitesulepea ...»

«Täitesulepea — see oleks arusaadav,» ütles Sur laoruumi sisenedes. «Väike ese, ei hakka silma. Alati käepärast. Milleks terve kännutäis relvi? Einoh, pagana

pihta . .. Kus mu märkmik? Siin ta on. Istu, Ljoša. Mina arvan, et spioon püstolit üldsegi ei vaja. Spioon, kes kas või kordki tulistab, on juba kadunud mees... Jookse, palun, ja kutsu Valeri siia!»

Valerkat kutse eriti ei rõõmustanud. Ta korrigeeris suurte poiste laskmist, kamandas uhke häälega. Nemad kärkisid vastu: Valerka ajas segi, missugune on kellegi märklaud. Ta ohkas ja tuli jooksuga mulle järele, pärides: «Mis lahti? Häire? Vaat kus lugu!» Sur oli juba kirjutanud kirjakese. Ta ütles: «Valerik, aeg on kallis. Ljoša jutustab sulle kõik pärastpoole, mitte mingil juhul aga tee peal. Eks ju?» Ma noogutasin. «Nii. Kirjutasin miilitsaülema asetäitjale kapten Rubtšenkole järgmist: «Kallis Pavel Ostapovitš! Sa tead, et ma haiguse tõttu ei saa «pinnale tõusta». Palun sind. väga: astu kiiremas korras minu juurest lasketiirust läbi. Palun ara lükka asja edasi. Sinu Suren.» Valeri, jookse. Kui onu Pavelit ei ole, anna sedel üle majorile. Kui pole kumbagi, siis osakonna korrapidajale. Selge? Sina aga, Ljoša, otsi StepanM. Annan sulle selleks pool tundi... ei, kakskümmend minutit. Sina, Valeri, anna kiri üle ja tule kohe siia tagasi.»

Ta vaatas meile otsa ja ütles julgustuseks:

«Kaardivägi langeb, kuid alla ei anna. Jooste-es,, marss!»

HAKKAME TEGUTSEMA

Tormasime välja «pinnale» ja panime läbi hoovide jooksu. Mida oleksin ma jõudnud kahekümne minutiga teha? Joosta tänavad läbi ja heita pilgu postkontorisse Miilitsajaoskond oli siinsamas kõrval. (Postkontor on peatänaval, miilitsajaoskond Lenini tänaval, kuid hoov on neil üks — ühine kaubamaja ja keemilise puhastusega.)

Meil on häire puhuks olemas käitumiseeskirjad. Täna kuulutasin häire välja mina, aga üldiselt võis seda teha igaüks, Surist kuni noorimani, see tähendab Valerkani. Iialgi ei tarvitsenud Suren Davidovitšil meid kamandada, kõik tegutsesid niigi, kuid alati arutati, kuidas üht või teist paremini teha. Kui aga kuulutati välja häireolukord, oli igasugustel vaidlustel ja arutamistel lõpp. Sur muutus komandöriks. Minul kästi kahekümne minuti kestel Stjopkat otsida, Valerkal — kiri üle anda ja tagasi pöör-

duda. See tähendas, et mina ei tohi pista oma nina miilitsajaoskonda, kuigi Stjopka on

kahtlemata juba püüdnud miilitsale otsa kätte anda. Valerka vaatas asjata minu poole, tal tuli üksipäini miilitsasse minna. Vaatasin, kuidas ta kõheldes välistrepile astus, ise aga jooksin edasi. Tänavanurgal jäin seisma, silusin juukseid. Mulle näis, et kõik inimesed ümberringi arvavad ara, miks ma postkontorisse lähen.

. . . Päike paistis nüüd piki tänavat, otse näkku. Keegi vaatas välja matemaatikakabineti aknast, mis asus koolimaja kolmandal korrusel. Veider oli mõelda, et praegu olen sellest aknast täpselt niisamuti nähtav, nagu seda olid kitarrist Fedja ja teised paar tundi varem. Ainult et mina sammusin nüüd näoga kooli poole, mitte seljaga nagu postirahvas, ning ka Fedjat ei olnud enam trepiastmel.

Klaasuks paugatas. Ninna lõi kirjalaki ja templivärvi lõhn — nagu postkontoris ikka. Püüdsin.hoiduda pilguga otsimast neid kahte, kes endal rinnust kinni olid haaranud. Pistsin käed taskusse ja vahtisin ringi, nagu oleksin tahtnud postmarki, osta.

Rahvast ei olnud palju — iga luugi ees inimene. Stjop-kat siin ei olnud. Tõepoolest: mis pagana pärast ta olekski pidanud postkontoris olema! . . . Keegi vaatas minu poole. Olin sunnitud konspiratsiooni mõttes ostma kolmekopi-kalise postkaardi. Üle barjääri nägin, et mõlemad postiametnikud istusid oma kohal: üks laua taga, millel seisis silt «Sidejaoskonna ülem», teine töötas telegraaiiaparaa-dil — ragistas nagu kuulipildujaga. Luugi kõrval, kust postkaarte müüdi, rippus punase pliiatsiga kirjutatud kuulutus: «Teadaanne!! Kuni käesoleva kuupäeva k. 16-ni kaugtelefonside ei tööta, kuna liinil tehakse mõõtmisi.» Kuidas nad seda liini õige mõõtma hakkavad, mõtlesin mina, võtsin oma postkaardi pihku, ja äkki näen: uks avaneb ning sisse astub kitarrist Fedja. Postkaart libises mul käest ja liugles nurka, prügikasti poole...

Ma ei rutanud postkaarti üles tõstma. Ajasin kaardi kinganinaga prügikasti taha ja hakkasin teda ähkides välja õngitsema — kortsutasin muidugi ara. Aga Fedja, talle omane imeline naeratus näol, nihkus luugi juurde ja palus oma imepär-ase baritoniga:

«Tamara Jefimovna, palun viis lennupostiümbrikut, kui teie lahkus lubab!»

Too, teadagi, naeratas. Tõstsin postkaardi üles ja hak-

kasin lolli nägu tehes liikuma muheleva Tamara Jefimovna poole, Fedja aga võttis erilise, ülimalt šiki seisangu ja hakkas magusat juttu veeretama:

«Väljas on ilm nagu kuld, teie aga istute siin oma noorust säästmata . . .» ja muud sihukest loba.

Vapustav, kui. kiiresti olin hakanud teda vihkama. Kaks tundi tagasi jälgisin seda meest vaimustusega: einoh, Fjodor Kisseljov, ikkagi linna esimene kitarrist, mis seal rääkida! Alles Sur ütles, et Kisseljov talle meeldib, praegu aga on häireolukord, sellepärast Suri «meeldib» peab olema käsuks. Kas saate aru, kui põhjalikult on vaja segaseks minna, et niisugused mõtted hakkaksid pähe pugema?

«Hei, jumbu!» ütles Fedja. «Võta komput.»

Ta võttis parempoolsest taskust karamelli «Muinasjutt». Paberil oli kõhn roosa mustade käppadega kass, must lehv kaelas, sees — päriskompvek. Harutasin paberi lahti, kuid sööma ei hakanud. Nad olidki ostnud kompvekke! Milleks?! No on põrguvärk!

Aga Surile ma olin unustanud kompvekkidest rääkida!

«See on teile, Tamara Jefimovna,» ütles Fedja ning ulatas talle samasuguse kompveki. «Teile . . . palun teid . . . laske hea maitsta.» Ta käis kõik luugid läbi, kõik tänasid.

Oli möödunud juba kümme minutit; kuid ma ei kavatsenud veel lahkuda.

«Tä-ädi Tamara Jefimovna,» halisesin ma, «see postkaart läks mul nässu,» ja ma näitasin talle kortsutatud postkaarti.

«Võta siis teine postkaart, hind on kolm kopikat,» kuulsin ma.

Kuulsin seda. Tamara Jefimovna nägu ma ei näinud, sest jälgisin Fedjat, too aga võttis teisest taskust kompveki ja viskas selle osavalt ülemuse lauale:

«Laske hea maitsta, seltsimees ülem!... Ja teie, olge lahke!» See oli määratud juba

vanemtelegrafistile. «Ja teile ka.» Ta pöördus neiu poole, kes telegrammi saatis, ning õngitses kompveki nüüd jälle parempoolsest taskust. «Ma olen täna hällilaps, palun võtke!»

«Tä-ädi, mul pole enam raha,» vingusin mina samal ajal õudustundega, sest olin kindel, et parempoolse tasku kompvekid on mürgitatud. Ning ma ei saanud hüüda: «Arge sööge!» Siiamaani tunnen häbi, kui seda heike meenutan. Mulle tobule näis tähtsam püüda kinni spioon kui päästa inimesed . . .

21

«Tädi, andke siis kommi-i. ..»

Kuid hilja, hilja! Juba ta krõbistas karameili, roosa kassiga paber aga ilutses hoolikalt silutuna tema lauaklaasi all.

«Mis sa veel ei taha!» ütles Tamara Jefimovna. «Kui häbematud on nüüdisaja lapsed, lihtsalt hirmus! Kas te kuulsite, Fedja?»

Kõik jõllitasid mulle otsa, ainult tüse telegrafist klõbistas oma aparaadil.

Fedja lehvitas endale ümbrikutega tuult.

«Armastad magusat, mis? Sa ei söönud ju eelmistki ara, maiasmokk. . .» Ta silmitses mind väga tähelepanelikult.

Hakkasin ukse poole taganema, pomisedes:

«Simkale, et oleks õiglane . . . Üks minule, üks temale ... Õele, Simkale ...» Ilma igasuguse pingutuseta nägin ma välja täiesti õnnetu ja hale.

Telegrammi saatev neiu punastas: tal oli minu pärast häbi. Fedja ütles:

«Püüa, perekonnainimene, hop-laa!»

Ma ei liigutanud, ja kompvek (parempoolsest taskust) kukkus linoleumpõrandale.

Samal hetkel tundsin, et telegrafist pead tõstmata ja midagi ütlemata andis Fedjale märku. Ja otsekohe juhtus minuga midagi õudset. Miski hiiglasuur justkui neelas mu alla ning ma surin ara, kuid ainult sekundiks või paariks. Too hiiglasuur sülitas mu välja. Kompvek lebas ikka veel puhtal linoleumiruudul minu ja kitarristi vahel, tema aga vaatas mind justkui ehmunult.

Keegi lausus: «Väga närviline laps.» Neiu tahtis komp-vekki üles tõsta, kuid Fedja kummardus ise, pistis kompveki mulle pihku ja tõukas mind kergelt ukse poole. Põmm! — paugatas uks.

Seisin kõnniteel, erutusest märg kui veohobune.

Aga klaasi taga peaagu kõik juba liigutasid lõugu, närisid neid neetud kompvekke. Isegi tüse telegrafist — nägin, kuidas ta karameili põske pistis.

Nad vestlesid elavalt. Keegi näitas näpuga, et seisan alles akna taga, ja ma rebisin end paigalt ning tormasin Suren Davidovitši juurde.

22

TOPELTÜMBRIS

Stjopka polnud tagasi tulnud. Laoruumis puhastas Valerka väikesekaliibrilist püstolit. Suren Davidovitš ajas habet, istudes koikul akna all, kambri teises seinas.

«Kitarrist jagab mürgitatud kompvekke!» pahvatasin ma. Vaadake!»

Sur lülitas pardli välja.

«Needsamad kompvekid? Miks sa arvad, et nad mürgitatud on? Siin on vesi, joo ...»

Tõepoolest, tahtsin hirmsasti juua. Rüüpasin lonksu, läkastasin. Valerka põrutas mulle otsekohe abaluude vahele.

«Jäta, punapea!» käratasin ma. «Ta tuli postkontorisse ja jagab seal kompvekke. Paremas taskus on mürgitatud, aga vasakus — ei tea.»

«Jälle postkontor? Täna on liiga palju postkontorit.» Sur võttis lahtiharutatud kompveki kätte ja uuris seda. «Sa ütled, et mürgitatud? Siis on mürki pandud otse vabrikus. Näe, karameili

pealispind on absoluutselt sile. Vaatame teist.» Ta hakkas teist lahti harutama ja puhkes naerma: «Ljoša, Ljoša! Sa oled tulipea, mitte luuraja .. .» Sur eemaldas ühe roosa kassi, selle all aga uhkeldas teine samasugune.

Valerka itsitas. Isegi loll pidi taipama, et mürgitaja ei hakka kompvekki kahe ühesuguse paberi sisse keerama.

«Saabastega kass,» ütles Sur. «Vabrikus keeras automaat kogemata topeltpaberisse.»

Küll ma olin alles eesel! ... Ma rõõmustasin hullupööra, aga ühtlasi vihastasin ka. Ühelt poolt oli väga tore, et kompvekid ei olnud mürgitatud ja et nii Tamara Jefimovna kui ka teised jäävad ellu. Teiselt poolt — miks ta jagas kompvekke? Kui mürgitatuid, siis oleks veel arusaadav, miks. Aga tavalisi? Või ajas ta taskud segi ja andis omadele mürgitatuid, aga võõrastele — ja ka minule — häid? Kuid mina, mina olin ju luuraja!... Kompvekiümbrisest ei saanud selgust. Tõepoolest, saabastega kass. Ja mina muudkui mõtlesin: miks on pildil lehviga kass, aga nimi on «Muinasjutt»? Saapad on halvasti joonistatud — ei saa aru, kas need on mustad käpad või saapad. «Oleks see kunstnik mul käes! . ..» mõtlesin ma, jutustades sündmustest postkontoris.

Mõtlesin kangekaelselt tundmatu kunstniku peale, et mitte meenutada, kuidas ma surin. Sellest ma ei rääkinud,

aga ülejäänu jutustasin kõik üksikasjalikult ara. Valerka pungitas silmi ja ahhetas — vist oli Sur talle üht-teist seletanud, kui ma ära olin.

Sur kirjutas mu ettekande märkmikusse ja koputas pliiatsiga lehele:

«Parempoolsest taskust kostitas ta kõiki, vasakpoolsest — ainult valikuliselt. Kas nii, Ljoša? Ja metsas ta ütles, et on vaja osta kompvekke . . . Toredad lood . . .»

«Vasakus on mürgitatud!» kinnitas Valerka hirmuärataval sosinal. «Täpselt, onu Suren!»

«Ärme ruttame!» Ta lülitas pardli sisse. «Romantikaga tuleb piiri pidada, kaardiväelased.» (Z-ž-ž-žu-žuu . . . sumises pardel.) «Arvan, et kõik leiab lihtsa ja mitte eriti romantilise seletuse.»

«Spioonid!» ütlesin mina. «See on romantikast kaugel.»

Ta lülitas pardli välja.

«Kuule, ütle, ega minagi äkki spioon ei ole?»

«Teie?!»

«Mina jah. Elan keldris, kodus ei käi, annan poistele imelikke ülesandeid. Kas pole kahtlane, mis?»

«Teie olete hea, aga nemad on spioonid,» ütles Valerka.

«Kellelgi pole õigust süüdistada inimest kuriteos, tungimata asja tuumani,» ütles Sur pahaselt. «Mõistate?»

«Mõistame küll,» ütlesin mina. «Aga meie ju pole juristid ega ka uurijad. Me niisama, lihtsalt oletame.»

«Sa pole jurist? Siis ära ka oleta. Kui ma sulle ütlen, et võib-olla — saad aru, võib-olla — Kisseljov plaanitseb murdvargust? Sina, tulipea, hakkad teda kõhe süüdlaseks pidama? Aga niimoodi ei tohi isegi mõelda, Ljoša.»

«Ohhoo! Aga mida siis võib?»

«Pavel Ostapovitšile, kui ta tuleb, faktid ette kända. Ainult faktid. Küll tal võtab kaua . . .»

Valerka lausus:

«Ta lubas kiiresti tulla. Ütles, et vabaneb kohe ning teeb kähku ja kärmast!.»

Sur vaatas kella. Sain temast aru. Ta mõtles Stjopka peale. Aga kes veel Stjopka kiiremini üles leiab kui miilits.

Jäime ootama. Suren Davidovitš käskis mul olla laoruumis, ise aga läks laskesaali. Valerka jooksis õue kap-ten Rubtšenkot ootama. Mina võtsin suure ahmiga käsile sellesama püstoli, mille just asja Valerka oli ara puhastanud. Liigutades puhastusvarrast edasi-tagasi,

heitsin pilgu Suri märkmikusse.

Lehe alumisele servale oli kirjutatud ja kaks korda alla kriipsutatud: «Miks kõik kolm haarasid endal rinnust?»

Tal oli õigus. Kännus hoitakse relvi, kompvekkidega, oletame, antakse edasi teateid, kuid miks ikkagi kõik endal rinnust haarasid?

Ning siinkohal kihutas Valerka lasketiiru, hüüdes:

«Onu Suren, onu Pavel tuli!»

KAPTEN RUBTSENKO

Pavel Ostapovitš Rubtšenko on Suri sõber. Varem oli neid kolm sõpra, kuid kolmas, Valerka isa, suri ülemöödunud sügisel. Meile oli Pavel Ostapovitš justkui osa Surist ning ma oleksin talle peaaegu kaela langenud, kui ta sisse astus. Suurt kasvu, puhta ja sileda välimusega, lumivalge särk sinise pintsaku all (vormiriideid kandis ta harva).

«Tervist, marakratt!»

Ütlesin rõõmsalt:

«Tervist, seltsimees kapten!»

«Mis sündmused teil siin on? Esialgu näen — puhastate relvi. Kas juba jälle ei hooli kooliskäimisest?»

«Uhuu, mis sündmused ... Ega te Stjopkat pole näinud?»

Ta ei olnud Stjopkat näinud. Sel hetkel vaatas sisse Sur ja palus minutikese oodata, kuni ta vintpüssid vastu võtab. Rubtšenko viipas peaga lasketiiru poole ja viibutas sõrme. Sur ütles: «Sain aru,» ja kutsus mind, et ma vintpüssid kohale tassiksin. Ohoh! Rubtšenko ei tahtnud, et teda siin nähtaks, järelikult oli midagi juba teada . . . Kargasin välja ja tassisin jooksuga vintpüssid köhale. Sur jättis isegi puhastamise ära, et tehnikumipoisid kiiremini ukse taha saata, ning keeras ise välisukse lukku. Nüüd ei saanud meid keegi segada; Stjopka aga, kui vaja, avab luku oma võtmega või helistab uksekella. Ma istusin nii, et saaksin aknast hoovi jälgida. Suren Davidovitš lükkas laoruumi ukse koomale, läitis oma astmasigareti ja osutas minule:

«Siin on meie ettekandja.»

Rubtšenko kergitas kulme ning ta pilk ei olnud just eriti lahke. Minu arvates paneb iga miilitsaülem pahaks, kui teda niisuguse kuumusega tiritakse mingisugust poisiklutti kuulama.

Sur punastas ja lausus:

«Äljoša on tõsine inimene. Palun jutusta üksikasjalikult,» ja ta avas oma märkmiku.

Ma hakkasin jutustama, ja mida edasi, seda hullemini erutusin. «Kus siis Stjopka on?» tagus mul peas. Olin äkki unustanud, kuidas Fedja taksojuhiga tutvus ja mida nad kännu juures rääkisid. Sur ütles mulle märkmiku abil ette. Rubtšenko kuulas nüüd tähelepanelikult, noogutas, kergitas kulme. Hetkel, kui jõudsin otsaga kompvekkideni — nende esimese mainimiseni, veel külavaheteel —, paugatas välisuks ja laoruumi tormas sisse Stjopka.

Pistsime kisama: «Urra-urra!» ja Suren Davidovitš lõi käed plaksti kokku. Stepan kibeles juba käigu pealt midagi ütlema, aga läks äkki näost valgeks nagu lubjatud sein. «Mis nali see nüüd on?» mõtlesin mina. «Kas ta kaotas kitarristi silmist või...?»

Stjopka jäi ukse juurde seisma, puuris silmad põrandasse ja ei lausunud musta ega valget. Nii kahvatuna polnud ma teda veel näinud.

Sur hakkas vist midagi taipama. Õigemini tundma. Ta viis Stjopka kiiresti akna juurde, pani

ta koikule istuma ja valas vett klaasi nagu asja minulegi. Stjopka neelas kuuldavalt ja jõi järjest ara kaks klaasi vett.

«Poiss on ennast päris ära ajanud,» ütles Rubtšenko sõbralikult. «Ega vesi karahvinis külm ole? Jood külma — ja ei jõua kolmenigi lugeda, kui angiin on kallal!»

Stjopka vaikis ka selle peale. Isegi noorukesel ja tobukesel Valerkal hakkas piinlik — ta naeratas ja tema suured säravad silmad oleksid justkui öelnud: ara pane pahaks, onu Pavel, Stjopka on tore poiss, kuigi veidrik. Suren Davidovitš lausus:

«Stjopka võttis kah sellest asjast osa.» (Rubtšenko noogutas.) «Kui Äljoša lõpetab, räägib ka tema üht-teist. Jääb nii, Stjopa?» Stjopka pomises:

«Kuidas arvate, Suren Davidovitš.» Ma rääkisin kuidagiviisi edasi, ise aga vaatasin Stjopka poole. Tema ja Sur istusid seljaga vastu valgust, nii et nägusid polnud näha. Märkasin, kuidas Sur ulatas talle vintpüssi ja puhastusvarda, nihutas lähemale määrde-karbi. Ise võttis ta samuti vintpüssi kätte ning nad hakkasid puhastama. Stjopka eemaldas püssiluku kohe, Sur aga avas toru kaenla all hoides öökapi ukse ja võttis välja pudelikese astmavastaste pillidega. Olin nüüd oma jutustusega jõudnud tühja metsalagendiku ja ühele poole viivate jälgedeni; Rubtšenko muudkui noogutas ja kordas:

«Nii, nii ... Polnud jälgi? Nii, nii ... Oota, Aljoša.» Ta pöördus Stjopka poole: «Kas sina, poiss, sõitsid taksoga linna tagasi?»

Stjopka ütles: .

«Sõitsin köhale.»

«Kuhu siis?»

«Sõitsin teie hoovi, Lenini tänava poolt. Võlvi alt.»

«Kas nad nägid sind?»

«Hüppasin võlvi all maha. Ei nad näinud.»

«Tubli poiss!» ütles Rubtšenko tuliselt. «Osavalt tehtud! Kas sa uurisid järele, mis nad edasi tegid?»

Samal hetkel klõpsas Suren Davidovitš püssilukuga ja torises:

«No ütle kus nurjatud! On padruni rauda unustanud ...»

Kapten pöördus tema poole:

«Palun mitte segada! Siin on jutt riiklikust kuriteost!»

Nii! Olin uhkusest peaaegu lõhkemas. Eks ma ju rääkinud neile, et spioonid! Mind pani väga imestama, miks Stjopka ei rõõmustanud. Ta heitis vintpüssi koikule ja ütles tasa, meeleheitlikul häälel:

«Suren Davidovitš ... See siin,» Stjopka näitas näpuga otse Rubtšenkole, «haaras samuti kannu ees endal rinnust. Tema on «Viisnurk Kakssada». Ise nägin.»

Tardusime. Lausa kangestusime. Kas kujutate ette? Ka kapten istus liikumatult, vaadates Stjopkale otsa. Suren Davidovitš kähistas:

«Ostapovitš, on see võimalik?»

Kuid kapten vaikis. Stjopka aga sulges äkki silmad ja vajus seina poole. Siis ajas Rubtšenko lõua õieli ja vastas:

«Seletan ilma tunnistajateta. Riiklik saladus!» Ja ta pööras pilgu jälle Stepanile. Ta vaatas karmilt, justkui oodates, et Stjopka oma sõnad nüüd tagasi võtab. Aga kus sa sellega! Stjopka hüppas püsti ja pahvatas:

«Seletage meie juuresolekul!»

Sur kähistas jälle:

«Ostapovitš, on see tõesti võimalik?»

«Tühi jutt, tühi jutt,» vastas Rubtšenko ja hakkas kiiresti rinnaesist näperdama. «Pole see midagi võimalik. ..»

Üle toa lahvatas läbipaistev leek, vintpüss raksatas. Ma ei saanud veel millestki aru, aga kapten Rubtšenko oli juba toolilt kukkumas. Suren Davidovitš vaatas tema poole, muljudes

vintpüssi käte vahel, ja suurest mustast august seinas pudenes rabu. Auk oli Suri pea kõrval,

27

ÕNNETUS

Ausõna, me ei saanud millestki aru. Olime justkui kangestunud. Viiliti langevas päikesevalguses helendasid Pavel Ostapovitši hallid püstjuuksed — kapten vajus täielikus vaikuses aeglaselt-aeglaselt ettepoole. Ainult musta räbu langes sahinal öökapi valgele yahariidele. Stjopka seisis ikka veel, käsi püsti, — kõik toimus nii kiiresti. Ilma veel hirmu tundmata, otsekui unes, vaatasin ma, kuidas kapten kukkus silmili põrandalaudadele, kuidas tema rinna alt jälle lahvatas leek, mis lõi koiku alla, ja sealt hakkas kohe suitsu tulema. Seepeale karjatas Sur: «Ostapovitš!» ja püüdis kaptenit tõsta; Stjopka aga võttis kõheldes karahvini ja hakkas kõiku alla, kust tuli suitsu, vett loopima. Ma toibusin siis, kui Valerka pistis karjuma ja silmi pööritama.

Pidin ta koridori tirima. Poiss jättis karjumise ja klammerdus minu külge. Mul on siiamaani käte peal sinised laigud — nii tugevasti haaras ta minust kinni. Ütlesin Valerkale:

«Silmapilk jäta järele! Pearne Suren Davidovitši aitama. Ise veel kaardiväelane . . .»

Ta lõdvendas pisut haaret. Noogutas.

«Akki jookseksid hoopis koju?» küsisin mina.

«Ma jään appi,» ütles Valerka.

«Ei, mine ara koju,» ütlesin ma, kuid see oli asjatu jutt.

Yalerka tõmbas lapselikult nuuksudes hinge ja tuli rnulle järele.

Laoruumis levis terav suitsulõhn. Pavel Ostapovitš lamas koikul. Sur seisis tema kõrval ja rääkis midagi kacb-likult armeenia keeles, lüües endale rusikatega vastu laupa ja hingeldades vaevaliselt. Sünge, kuid mitte põrmugi hirmunud Stjopka põrnitses omaette ja ei vaadanud sinnapoolegi.

Sosistasin:

«Stjopa, kuidas see juhtus? Kas ta on surnud?»

Stjopka liigutas kärsitult õlga. Ma sain aru: surnud. Kuid mind pani see püssi õnnetu lahtiminek mõtlema: kuidas Sur, nii vilunud laskur, nagu ta on, võis padrunit rauast eemaldades kogemata tulistada?

Siis ütles Stjopka:

«Vaata,» ja näitas kuhugi kõrvale.

Ma ei suutnud silmi Surilt pöörata ega saanud aru, mida Stjopka näitab. Ta võttis mu õlgadest kinni ja pööras mind laua poole.

28

Seal lebas rabav ese. See ei sarnanenud mitte millegagi. Esimesel pilgul oli tal pisut sarnasust teraskepiga, kuid juba hetke pärast oli selge, et see asi ei ole terasest ega üldse metallist, ja et mitte mingil juhul pole ta ka kepp. Ta ei olnud isegi silinderjas. Lapergune? Ei, hoopis mõhnaline, nagu oleks teda sõrmedega muljutud. Rohekalt läikiv. Ühes otsas oli must, tugevasti sätendav kristall, teises otsas aga kaks väljaulatuvat, uime moodi liistu. Mõne hetke pidasin seda kuivatatud kalmaariks — liistud sarnanesid kalmaari või tindikala sabaga. Pikkust oli sel asjandusel kolmekümne sentimeetri ümber.

«Kas näed? See on blaster,» sosistas Stjopka.

Mul läksid jalad päris nõrgaks. Blaster! Mõnedes ulmejuttudes nimetatakse niiviisi püsse, mis tulistavad antiainega, või siis laserpüsse. Saate aru — juttudes! Aga meie ju ei olnud jutus, vaid Revolutsioonikangelaste tänava maja number kölni keldrikorrusel, mis oli muudetud lasketiiruks. Ja siin oli relvalao laual äkki blaster, mille oli toonud pintsakuhõlma all kapten Rubtšenko, miilitsaülema asetäitja.

Uskusin sedamaid, et blaster on ehtne. Stjopkal oli õigus. Viiliti langevas valguses helkis

blaster kord rohekalt, kord hundikarva hallilt: Ta ei sarnanenud absoluutselt mitte millegagi. Nüüd sain ma aru, mis leek siin lahvatas, miks oli betoonseina sisse põletatud inimpea suurune auk, ja mis peamine, miks oli tulistanud Suren Davidovitš.

Hoidsin lauaservast kinni. Oi, liiga palju oli ühe hommiku jooksul juhtunud, ja sündmuste lõppu ei olnud näha!

KINGAPAEL

Pealegi lebas koikul surnud Rubtšenko. Hirm nööris mul kõri, ma ei julgenud blastrit pihku võtta ega Suren Davidovitši vaadata. Stjopka aga oli teistsugune. Ta puudutas blastrit ja ütles meelega valjusti:

«Täitsa külm!»

Sur kuulis seda ja pöördus ümber. Oi, kui see pilt mulle meelde tuleb . . . Kuidas ta vaatas pruunide, raevu täis silmadega kogu seda hävingut, värisevat Valerkat, loikudes vedelevaid vintpüsse, blastrit .. . Vaatas ja hakkas siis äkki askeldama, tegi raudkapi ukse lahti ja toppis vintpüssid kähku-kähku sirina sisse. Sirutas käe blastri järele — Stjopka aga jõudis teda takistada,

«See on päästik, Suren Davidovitš, — need liistud siin.»

Sur hakkas kõvasti meelekohti hõõruma. Hõõrus kaua ja vihaselt. Siis ütles ta:

«Muidugi päästik. Just nimelt... Kus pael on?»

Stjopka näitas näpuga põrandale ja mina tõstsin selle üles — musta kingapaela, täpsemalt — kaks kokkusõlmitud kingapaela. Kõik neli metallotsikut olid alles, seisid sõlmede küljes kikkis.

«Saan aru,» ütles Sur. «Sa põlastad mind .. .» Ta võttis mult paela ja pani kappi. «Asjata siiski põlastad, Stepan.»

«Ta on reetur,» ütles Stepan, näidates Rubtšenko poole, «teil aga on temast kahju!»

Võpatasin. Minu kõrval pistis Valerka kisama:

«Valetad! Onu Pavel on isa sõber, aga mitte reetur, sa valetad!»

«Nii, mu poiss... Stepan, sa kuula mind: kui Pavel Rubtšenko on reetur, siis olen ka mina reetur. Niisuguseid inimesi nagu tema ...» Sur köhis kõvasti. «Ta pole mitte ainult aus sõjamees. Mitte ainult vapper ja hea inimene. Minu silme all on ta kakskümmend aastat miilitsas töötanud. Rindest rääkimata. Ja alati on ta olnud tõeline rüütel.»

Stjopka vaikis. Tahes-tahtmata tuli nõustuda: niisugune inimene on nagu peo peal, otsekui klaaskapis. Sur aga oli juba oma ahastusest toibumas ning jätkas:

«Oleme palju aega kaotanud ... Peab kutsuma arsti. Kes helistab kiirabisse? Sina, Ljoša? Hoidke uks kinni.» Ettevaatlikult tõstis ta blastri laualt ja viis kappi. Keeras ukse kaks korda lukku. «Ah, Ostapovitš! . . . Ah, Ostapo-vitš!... Oleks parem ...» Tema hääl kätkes.

Ma teadsin, miks. Ta oleks sada korda ennemini lasknud end blastriga põletada kui tulistanud sõbra pihta. Sur tulistas selleks, et meid päästa.

Meid vaadates ajas ta end sirgu, raputas pead, muutus väliselt endiseks, isegi Valerkal silitas pead nagu varemgi — eest tahapoole.

«Jah, olukord on täbar ... Kiirabisse ei tohi pöörduda. Stjopa, Aljoša! Minge vaadake neljandas trepikojas, korter number kuuskümmend üks. Doktor Anna Georgijevna... Kutsuge tema siia. Mida talle öelda? Et meil on haavatu.»

Läksime jooksuga. Tee peal ütles Stjopka:

«Õige käsk.»

«Miks?» küsisin mina.
Ta vastas:
«Sest äkki on nood juba kiirabisse tunginud.»
«Kes nood?»
«Blastrimehed.»
«Mispärast nad sinna peaksid tungima?»
Stjopka ainult vilistas. Mina aga vaidlesin vastu:
«Doktor Anna Georgijevna võib ju ka olla ...»
«Tobu ...» ähkis Stjopka. «Ta on ju pensionär, võtab vastu kodus. Näe, silt!»
Nägin. Korter 61, läikiv vasktahvel — «Dr. A. J. Vladimirskaja».
Stepan helistas ja ütles äkki sosinal:
«Ta oleks mind, tead sa, peaaegu... See teie Rubtšenko ...»
«Ta ei lasknud ju sinu, vaid Suri pihta!»
«Ei, mitte nii,» sosistas Stjopka. «Mitte blastrist. Teisiti ... Silmadega või.. . Oleksin nagu pooleks sekundiks surnud.» — «Oi, aga mind ...» ruttasin ma ütlema, kuid nüüd avanes uks ja pimedast esikust küsiti:
«Kas minu juurde?»
Ma vastasin, et arsti juurde ja et lasketiirus lamab haavatu.
«Kohe, oodake siin,» ütles hääl — nagu mulle näis, mehe oma.
Esikus süttis valgus. Astusime sisse, kuid seal polnud enam kedagi. Justkui oleks meiega vestelnud kellamürakas, mis tiksus valjusti ukse vastasseinas. Vapustav kell! Minust kõrgem, kolme pommiga, mis olid läikima hõõrutud veel paremini kui nimesilt. Samas kõlas kellukestc mäng, millele järgnesid kumedad kolmehäälsed löögid — kell oli üksteist. Ahhetasin, sest kõik oli alanud täpselt pool üheksa, alles kaks ja pool tundi tagasi. Koolis oli möödunud kõigest kõhn tundi, ja selle ajaga jiii palju sündmusi! Siis veel see Valerka. Ta on ju nii õrnake ja usaldav. Üleeile läks ta militsionääri juurde ja küsis: «Onu, miks teile ei anta kaklemisnuiasid? . ..»
Kostis klaasi klirinat. Keegi hakkas peenikese vanainimesehäälega hädaldama. Uks paiskus järsult lahti ja esikusse tormas valges kitlis, täiesti hallide juustega naine, väike kohver käes. Teraselt ning vilkalt vaatasid meid tema sinised, justkui emailist silmad. Arst küsis bassihäälel:
«Kas haavatu on lasketiirus?» — ja oligi juba trepil.

Jõudsime talle vaevu järele. Vaata pensionäri! Korterist hüüti piiksuval häälel: «Jegorovna!», tema aga tormas vaikides trepist alla, siis mööda jalgteed piki maja ja neli astet keldrišse. Stjopka jooksis ette, lõi ukse pärani ja juhatas doktori koridorist laoruumi.

DOKTOR ANNA JEGOROVNA

Suren Davidovitš oli laoruumis Rubtšenkoga üksi. Ta nõjatus käpile ja suitsetas kähisedes astmasigaretti. Kui me sisse tulime, kummardas ta ja lausus:
«Tervist, Anna Georgijevna. Näete .. .» Ta osutas koikule.
«Näen. Minu nimi on Anna Jegorovna .. . Ohoo! Lapsed — ukse taha.»
«Ma nööpisin särgi eest lahti,» ütles Sur.
Arst võttis kohvrist stetoskoobi. Meie muidugi jäime tuppa, tagumisse nurka, tulekustutite alla. Anna Jegorovna tegi midagi stetoskoobiga, ohkas, siis koputas selle otsaga lauale ja viskas riista kohvrisse.
«Kas see õnnetus juhtus ammu?»
Sur ütles aeglaselt:
«Mõrv toimus kakskümmend minutit tagasi.»

Anna Jegorovna ütles jälle: «Ohoo!» ning vaatas kiiresti ja teraselt Suren Davidovitšile otsa. Siis meie poole. Jälle Surile otsa.

«Mis neil lastel siin asja on?»

Stjopka astus sammu ette:

«Me oleme tunnistajad.»

Arst oleks nagu tahtnud öelda: «Ma ei ole miilitsast, minule pole tunnistajaid tarvis.» Tema näost paistis kõik: imestus nii ebatavalise loo ja Suri peaaegu otsese ülestunnistuse üle, samuti see, et me ei ole tema silmis just päris tavalised tunnistajad. Ta lausus:

«Minu abi pole siin tarvis. Surm on olnud silmapilkne,» ja pöördus ukse poole.

Kuid Sur ütles:

«Anna Georgijevna …»

«Mu nimi on Anna Jegorovna.»

«Palun vabandust. Oleksin teile äärmiselt tänulik, kui nõustuksite meid ara kuulama. Teil pole midagi karta, ohvitseri sõna selle peale.»

Kuidas doktor pea selga heitis! Tõepoolest: «Ohoo!» See

oli julge naine, mitte kehvem meie Stepanist. Ta oli juba jõudnud kõvasti päikest võtta ja nägi tore välja: pruun ümar nägu, lumivalged juuksed, tärgeldatud lättel ja ümmargused säravsinised silmad.

«Kuulan teid,» ütles Anna Jegorovna.

«Kõigepealt palun luba esitada teile kaks küsimust.»

Ta noogutas, pööramata Surilt silmi.

«Esimene küsimus: te olete ju arst ja teadlane?»

«Olen arstiteaduse doktor. Mis veel?»

«Millal te viimati kodunt väljas käisite?»

«Eile kell kolm pärast lõunat.» Doktori bass muutus ähvardavaks. «Milleks selline ülekuulamine?»

Sur surus käed südamele nii ühtemoodi n e n d e g a, et me võpatasime. Kuid sedaviisi oli tal kombeks tänada.

«Doktor, Anna ... Jegorovna, kohe saate kõigest aru! Palun teid väga, istuge. Palun. Täna hommikul kell kaheksa...»

Suren Davidovitš ei jutustanud hoopiski mitte nii nagu mina, vaid ilma üksikasjadeta. Ainult faktid: postijaoskonna ülem, vanemtelegrafist, sõit veotaksoga, kitarrist Fedja ja autojuhi mõlemad kõnelused, lugu kompvekkidega, siis kapten Rubtšenko.

Lasust jutustas ta niimoodi:

«Sellest loost ei teatatud Pavel Ostapovitšile päris täielikult. Ta peatas Aljoša. .. Millal, Ljoša?»

«Kui kändu veotakso peale pandi,» ütlesin mina ruttu ette.

«Jah, takso peale. Pavel Ostapovitš hakkas teist poissi küsitlema …»

«Seda siin,» ütles Anna Jegorovna.

«Jah, teda, Stjopat. Tema teatas, et känd toimetati miilitsajaoskonna õue.»

«Ühtlasi postkontori õue …»

«Jah. Sel hetkel lubasin endale ühe asjasse mittepuutuva hüüatuse. Pavel Ostapovitš andis mulle nina pihta. See pani mind väga imestama. Olime peaaegu kolmkümmend aastat sõbrad olnud ...» Ta hakkas köhima.

Doktor vaatas teda jääkülma pilguga.

«Jah, kolmkümmend aastat! Poistele on see teada. Ja Stepan ei suutnud enam pidada ning ütles ara, et ka kapten Rubtšenko oli kännu ees seistes endal rinnust kinni haaranud.»

«Või nii...» ütles Anna Jegorovna.

«Pavel Ostapovitš ei vaielnud vastu, vaid hakkas kii-

resti pintsaku alt mingit eset välja tõmbama, mis rippus tal kaenla all paela otsas. Mitte püstolit, Anna Jegorovna. Niisugusel kombel ülesriputatud püstol tulistab silmapilkselt. Aga see ese . .. Ma näitan seda teile.»

Kapiuks avanes armsa tuttava kriuksatusega. Stjopka pomises: «Põrguvärk!» Seal ta oligi — blaster . . . Tähendab see polnudki unenägu.

«Too ese, doktor, rippus selle paela otsas, näete? Palun vaadake seda ilma puudutamata.»

«Imelik ese.»

«Just nii, doktor. See rippus silmuses, mitte mingeid hoiderõngaid ei ole. Rippus ebamugavalt. Tal kulus selle väljaõngitsemiseks kolm-neli sekundit.»

«Te oskasite nii täpselt aega määrata?»

«Olen kaadrisõjaväelane. See kuulub minu erioskuste hulka.»

Anna Jegorovna noogutas, kuid mitte just heakskiitvalt.

«Teate, Anna Jegorovna, ma jälgisin Ostapovitši suure huviga. Ese ei sarnanenud relvaga ja ma arvasin, et juttu tuleb mingisugusest asitõendist, millega meid tahetakse tutvustada. Kuid . . . vaadake siia. Eseme otsast lahvatas välja tuleleek, mis lendas minu pea kõrvalt mööda... Istusin nii — näete? Leek põletas sekundi murdosa jooksul augu betoonseina. Aga lapsed? Siin olid ju lapsed, saate aru?»

«See sarnaneb pigem niši kui auguga,» lausus doktor mõtlikult. «Näidake oma vasakut kõrva . . . Mm-jah, teise astme põletushaav. Kas on valus?»

«Jama!» hüüatas Sur. «Või valus! Siin on valu!» hüüdis ta, näidates surnu poole. Ja takerdus taas.

Vaikisime mõnda aega. Nüüd oleks Anna Jegorovna pidanud 'küsima, mispärast Sur Rubtšenkoga kõneldes vintpüssi käes hoidis. Või lihtsalt: «Kuidas saan ma teid aidata, ma pole ju midagi näinud.» Kuid ta ütles hoopis:

«Pean teie kõrva veidi töötlema. Keerake pead.»

«Te ei usu mind,» ütles Sur. .

«Kas see muudab asja?»

«Doktor!» ütles Sur. «Kui jutt oleks bandiitide jõugust ...»

«Mm-jah . . . Millest siis jutt on?» Arst sidus Suri pead.

«Tänase päevani ma arvasin, et sellist relva pole maa peal olemas. Kogu maakeral.»

«Te sonite, kaadrisõjaväelane,» ütles doktor. «Laser-skalpelli on võimatu hankida — mis õigus, see õigus. Pidage. Kas mõtlete seda tõsiselt?»

«E-eh, doktor . . .» ütles Sur. «Ljoša, tee uks lahti. Vaadake ettevaatlikult uksepiida tagant. Ja teie, doktor, minge ka välja. Jälgige koridorist.»

Ta liibus vastu seina, lükkas ust jalaga ja ütles: «Tulistan ...» Kuulsime sisinat, ja sein kapi köhal tõmbus kummi ning purskas tulepiisku nagu elekterkeevituse mõjul. Musta, hirmsa näoga Suren Davidovitš, valge sidememüts peas, keeras end uksepiida tagant välja.

«Tulge sisse. Selle asjaga, doktor, võib meie linna viie minuti jooksul maha põletada. Võimalik, et niisuguse relvaga inimesed on juba hõivanud postkontori, miilitsa, telegraafi. . . Kas mõistate, millest ma räägin?»

MIDA NÄGI STJOPKA

Pavel Ostapovitši keha kaeti voodilinaga. Igaüks meist sai doktorilt rahustava tableti. Korraldasime sõjanoukogu istungi. Esimesena võttis sõna Stjopka.

Tema seiklused algasid kondiitripoe juures, kust autojuht ostis kompvekke. Fcdja valvas samal ajal oma väärtuslikku laadungit. Stjopka oli kogu tee istunud veokasti eesosas, parempoolses nurgas. Känd lebas vasaku kasti-külje ääres, all pehmed nöörid, mida käsutati mööbli kin-nitamiseks. Vaevalt jäi auto kondiitripoe ette seisma, kui kitarrist Fedja kabiinist välja hüppas ja veokasti ronis.

Stjopka jõudis pugeda pingi alla — teate Rull, piki veokasti külgi on niisugused metallvarbadest pingid. Poetas enda sinna alla, tõmbas kokkukeeratud presendi peale ja piilus sealt välja nagu suslik urust. Fedja aga vaatas «vahendaja» üle ja kukkus seda silitama. «Põrguvärk!» jutustas Stjopka. «Hakkasin peaaegu uskuma, et puunott on elus. Ta käis sellega õrnemini ümber kui kana oma munaga. Noh, siis tõi autojuht kompvekid ja lubas ülejäänud kaks kvartalit sõita aeglaselt, et Fedja jõuaks kas või paar tosinat ette valmistada. Ja sõitsidki aeglaselt.»

Stjopka ei riskinud aknasse vaadata, et näha, millega nad kabiinis tegelevad. Ta ronis oma peidikust välja, ja hetkel, kui auto võlvi alla jõudis, viskus tagaluugi juurde ning hüppas maha. Veotakso sõitis taha hoovi — Stjopka astus järele —, pööras ja jäi seisma päraga vastu üht kuuri. Kitarrist väljus kohe ning ronis veokasti. Autojuht aga astus otse pisut eemal seisva miilitsa-«Volga» autojuhi juurde. Juhid vestlesid mõne hetke, lähenesid

veotakso tagaluugile ning vaatasid sisse. Ja siis, nagu Stjopka ütles, «algasid päris kuradivembud».

Miilitsaauto seersant oli õige turske mees, taksojuhistki tugevam. Ta vaatas veokasti, kääksatas, surus käed vastu rinda ja hakkas kukkuma. Niisugust mehemürakat ei suutnud autojuht Zolnin jalul hoida, ja seersant kukkus vastu autokasti serva ning lõi huuled veriseks. Autos istuv Kisseljov haaras tal juustest kinni ja raputas. Seepeale pomises seersant: «Siin on ilus ümbrus», millele Zolnin vastas: «Näen, et kõik on korras,» ja hakkas tema nägu taskurätikuga pühkima. Kusjuures seersant oli väga vihane ja sülitas verd. Zolnin sosistas talle midagi kõrva. Rätikut näo ees hoides läks seersant miilitsajaoskonda, tuli tagasi kuuri võtmega ja torkas selle tabalukku. Teine militsionäär — vanem Potapov, me tundsime teda — küsis, mida paganat ta sinna kuuri tikub ja mis tema näolapiga lahti on. Seersant vastas: «Mööbel toodi remondist tagasi.» — «Jaoskonnal ei ole mööblit remondis,» vastas Potapov ja loomulikult heitis pilgu takso veokasti. No muidugi, jälle rinnust kinni ja «ilus ümbrus», ja poole minuti pärast tassis vanem Potapov koos Kissjdjovi ja seersandiga kännu autost välja ... Vaat kus põrguvärk! Nad panid kandami maha otse ukse taha ning Stjopka pidi juba rõõmust hõiskama, et näeb kõik ara, kuid rõõmustas liiga vara: nad askeldasid tükk aega ja tegid vanast kolist puhtaks väikese platsi kuuri tagaseina lähedal. Mehed töötasid nagu pöörased, ja «vahendaja» paigale asetanud, hakkasid selle juurde tooma mitmesuguseid inimesi. Stjopka leidis endale koha tühjadel kastidel ja karpidel, mis olid virnas kaubamaja tagaukse juures, ja kuigi ta ei näinud «vahendajat», jättis ometi meelde kõik inimesed, kes kuuris käisid. Ta näitas nimekirja. Kaubamaja müüjannasid — viis. Esimene oli muidugi Nella, kelle tõi kõhale kitarrist Fedja, aga ülejäänud järgnesid üksteisele nagu ahela lülid. Miilitsast käis kaheksa inimest, postkontorist ja telegraafist kuus. Muud rahvast, keda Stjopka ei tundnud, kakskümmend kolm. Ja veel kaks karastusjookide müüjat. Inimesi muudkui tuli ja tuli, kuni Stjopkal lugemine segi läks. Need, kes olid «vahendaja» juures käinud, käitusid õuel nagu peremehed. Stjopka peletati kastide pealt minema ja militsionäär pandi kuuri juurde valvama. Siis taipas Stjopka joosta naaberhoovi ning hakkas otsima auku kuuri tagaseinas. Tal vedas! Sein oli pragusid täis. Lai pragu leidus otse «vahendaja» kõrval.

Stjopka vahetas asukohta just siis, kui mina lasketiirus jutustasin Surile hommikustest imejuhtumitest. Vaat millest ma seda aru sain: Stjopka nägi kuuris esimestena postkontori ülemat ja Vjatšeslav Borissovitši, teadurit teleskoobi juurest.

Vjatšeslav Borissovitš oli pahane ja kõneles ärritunult, ent viisakalt:

«Kas see nali pole juba liiga kaugele läinud? Telefoni teel teatatakse kirjast, siis öeldakse: ei, pakk... Ja miks te hoiate minu saadetist sellises tohuvabohus?»

«Ainuüksi kiiruse pärast, seltsimees Portnov ... (Nad lähenesid «vahendajale».) Ärge kõmistage ... Kohe jõuab siia teie auto ...»

Valmis! Portnov, too vaene rõõmsameelne inimene, haaras endal rinnust. Seisis natuke aega nagu millegi üle järele mõeldes ja küsis siis:

«Kas siin on ilus ümbrus? Mõttetu . . .»

«Mis teha,» ütles postionkel. «Autobuss ongi kohal!»

«Kus on Nurk Kolm?»

«Sa läksid temast mööda —- kitarrist Fjodor Kisseljov.»

«Ahaa, see on hea! Kutsun autojuhi. Kas sidet kindlustab Kisseljov?»

Postionkel noogutas. Vjatšeslav Borissovitš väljus ja tuli tagasi koos bussijuhiga .. ..

Stjopka rääkis, et Vjatšeslav Borissovitš jäi väliselt ikka samasuguseks lõbusaks ning võluvaks inimeseks, kõik teised suhtusid temasse lugupidavalt ja kutsusid teda «Nurk Üheteistkümneks».

Jah, Stjopkal oli, mida jutustada! Viimaste hulgas ilmus kohale Pavel Ostapovitš Rubtšenko. Ta ütles pahasel ülemuslikul bassihäälel:

«Ei saa pooleks tunnikski lahkuda! Panoptikum*! Mis siin toimub, seltsimees korrapidaja?»

«Looduse ime, seltsimees kapten!» raporteeris korrapidaja. «Seal, tagumise seina ääres!»

Kapten astus sammu edasi, vaadates pingsalt hämarusse . . . Ja üpris selge on, millega see lõppes. Tõsi, ta näitas seejuures siiski ka iseloomu. Paroolisõnad veel lausumata, käskis kapten kuuri taha valve välja panna.

«Kas kogu koosseis on läbi võetud? Hästi. Saatke Potapov valvesse, relvastatult!»

Korrapidaja ütles:

Panoptikum — haruldaste esemete, eriti vahakujude vaate-kogu, süsteemitu «nägemisväärsuste» näitus. *Tõlkija märkus.*

«Kuulen — Potapov valvesse.»

Ja nad väljusid.

Stepan oli jälle sunnitud kohta vahetama. Talle tuli meelde, et kaubamaja trepikoja aknad on hoovi poole, ta jooksis sinna ja jälgis veel tubli pool tundi. Kolmel vaatluspositsioonil luges ta kokku umbes viiskümmend inimest, kes kuuri külastasid, välja arvatud need, kes tulid teist korda juba saatjana. Uuelt vaatluspostilt oli näha, kuidas Kisseljov jagab kuuri juures korraldusi ja pistab igale väljujale midagi pihku. Siis ta läks ara. Ah jaa, päris alguses sõitis miilitsa «villis» minema ja tuli neljakümne minuti pärast tagasi. Seersant tõi sellega raske seljakoti, mille tassis kuuri. Tema järel kiirustas sisse mitu inimest, kes nähtavasti olid seda hetke oodanud. Stjopka pani tähele, et nüüd tõid nad kuurist välja mingeid väheldasi esemeid — kes taskus, kes põues. Nende seas oli ka Vjatšeslav Borissovitš. Lapsi aga kuuri ei lastud.

JÄLLE KAPTEN RUBTŠENKO

Stepani jutustuse ajal ma aina ähkisin kadedusest ja meelepahast. Kuidas ma küll ei taibanud minna postkontorisse üle hoovi, see lihtsalt ei mahu mulle pähe! Olin ju Stjopkast kähe sammu kaugusel, saate aru?

Anna Jegorovna kuulas ja tõmbas üha sagedamini suitsupaki taskust, kuid vaatas iga kord Suri poole ning jättis paberossi süütamata. Suril oli juba teine märkmikuleht täis kirjutatud. Kui Stjopka lõpetas sõnadega: «Arvasin, et teie Aljošaga muretsete minu pärast, ja jooksin siia»,

võttis Anna Jegorovna paberossi välja. Sur lausus:

«Palun, palun, ärge laske end häirida, Anna Jegorovna.»

Ahnelt haaras arst huultega paberossi, Sur tõmbas tiku põlema.

«Liiter suitsu rohkem, liiter vähem, mis seal vahet,» märkis Sur.

«Ega niisugust asja oskaks vist väljagi mõelda,» ütles Anna Jegorovna. «Kuusenott! ... Näidake oma märkmeid, palun .. . Nii, nii... Kisseljovi nimetatakse järjekindlalt Nurk Kolmeks. Kena nurgake küll! Tema juhendab, tema kindlustab ka sidet... Siin hakkab kujunema üpris kooskõlaline pilt.»

«Milline?» küsis Sur elavalt.

«Hüpnoos. Känd, mida nad nimetavad «vahendajaks», on hüpnotiseeriva aparaadi maskeering. Jube asi! Kuid mõni asjaolu langeb pildist välja. Kahel korral hüpnotiseeris Kisseljov ise, ja siis veel see lause: «Toimetame karbid kõikidele objektidele.»»

«Selge,» ütles Sur. «Need karbid võis juba hiljem tuua seersant seljakotis. Söandan teid katkestada, Anna Jegorovna. Pilt võib olla nii- või naasugune, lood on siiski hullud. Aeg jookseb. Esimene ülesanne — teatada rajoonikeskusse. Mida temaga teha, mis te arvate?» Sur osutas koikule.

«Praegu peab hoolt kandma elavate eest,» ütles Anna Jegorovna. «Õige. On tingimata vaja sõita rajoonikeskusse.» Ta pöördus Stjopka poole: «Kas sa linna täitevkomitee töötajaid nägupidi tunned? Mõningaid . . . Kas nemad käisid kuuris? Ei? Muide, ega aeg paigal seisa, nad võisid vahepeal ka käia . . .»

«Telefon ja telegraaf ei tule kõne alla,» lausus Sur.

Doktor noogutas, kiskudes näo kipra. Nüüd oli näha, et ta on juba vana.

«Mul on auto,» ütles Anna Jegorovna. ««Moskvitš». Rajoonikeskusse sõita on tühi asi — kaks tundi —, aga kes teab, milline olukord teedel valitseb? Küll on kaaba-kaci!» ütles ta ja põrutas vastu lauda. «Kui ainult teaks, mis kurja nad hauvad!»

Stjopka ütles:

«Võib-olla on nad siiski spioonid?»

Sur vaikis, kuid arst heitis põlglikult käega:

«Spioonid Tugarinos? Mine nüüd, luuraja ... Keefiri valmistamise saladus ja süüterelee «Zaporožetsite» jaoks? Jäta . . . Mul keerlevad peas pöörased oletused . . .» pöördus ta Suri poole, kuid Stepan ei rahunenud.

«Kas kuradid?» küsis ta.

Doktor vastas tõsiselt:

«See oleks ainult pool häda, sest kuradid on lihtsad olevused. Neid võib tavalise ristimärgi abil minema peletada. Kuidas see relv funktsioneerib?»

«Mis asi on ristimärk?» küsis Stjopka sosinal.

Ma vastasin, et ei tea, samal ajal ütles Sur, et ei oska selle relva — nimelt blastri suhtes otsust langetada, sest sekundi murdosa jooksul, mil ta töötas, oli võimatu midagi ara tabada.

«Lõppude lõpuks polegi oluline, kuidas ta töötab,» ütles.

Anna Jegorovna. «Mulle on tähtis hoopis muu: relva kuju on kuidagi väga imelik. See pole mõeldud inimkäe jaoks. Lihtsalt kepp. Ei käepidet ega pära . . . Need teie hoiderõngad puuduvad, sihik ka . . .»

«Anna Jegorovna,» lausus Sur, «just neile kummalistele seikadele ma juhtisingi kohe algul teie tähelepanu.»

«Kas te arvate . . .?» alustas Anna Jegorovna.

Sur noogutas mitu korda. Nüüd ei pidanud mina vastu ja sekkusin vestlusesse:

«Blaster on marslaste relv! Kas nägite, kuidas leekis tuld? Annihilatsioonlahendus, mis muud.»

«Noh, olgu pealegi marslaste oma,» ütles doktor. «Ma ei armasta relvi, luurajad.,Tean liigagi hästi, kui halvasti nad inimorganismiga kokku sobivad. Seltsimees Gabrieljan, tahaksin tolle plaastri rajoonikeskusesse kaasa võtta. Et oleks usutavam. Ka ühe poistest. Võtaksin selle.» Ta osutas minule. «Teist läheb siin vaja: te olete ise ju päris lämbumas. Plaaster — vaat mis välja nuputasid! . . .» «Blaster,» parandasin mina.

«Blaster, plaaster . . .» urahtas Anna Jegorovna. «Jõledus! Mul oli midagi astmavastast süstimiseks .. .»

Ta kummardus oma kohvri kohale, avas kääne. Sur uuris blastrit, suunanud kristalli lae poole. Äkki ütles doktor tasakesi: «Ohoo!», ja samas oli ta juba Rubtšenko juures, puudutas tema laugu ja kallutas end välkkiirelt mehe rinna köhale. Hüppasime püsti. Ka Anna Jegorovna ajas end sirgu. Tema nägu oli punane, silmad pilukil. Ta ütles:

«Süda töötab normaalselt. Rubtšenko on ellu ärganud.»

See oli juba liig... Ellu ärganud!-Isegi Stjopka taganes nurka, Suren Davidovitšil aga hakkas süda streikima. Anna Jegorovna «pumpas talle sisse hobuseannuse analgiini», siis võttis ette «endise koolnu» — need on muidugi kõik tema enda väljendid. Doktori liigutused muutusid kiireks ja vihaseks, hääl aga päris kähisevaks bassiks. Kähku-kähku kuulas ta, koputas ja mõõtis, vaene Sur aga vaatas hämmastunult ning rõõmsalt oma side-mete alt. Oli see alles vaatepilt! Ja kell polnud veel kaks-teistki, saate aru? Nelja tunniga oli sündmusi kuhjunud rohkem kui kahekümne kuue aastaga — nii palju olime Stepaniga kahe peale kokku siin .ilmas elanud. Niipea kui Suril juba natuke parem oli, käskis, doktor blastri eelseisvaks teekonnaks sisse pakkida. Tõin töökojast jooniste-vutlari, mille üks tehnikumipoistest oli maha unusta-

nud, — sihukese lahtikäiva pruuni toru, käepide külje peal. Sur mähkis blastri pühkenartsudesse, laskis torusse, toppis toru ülejäänud osa tihedasti nartsusid täis ja pani kaane peale. See käis pisut liiga vabalt, ning Sur keeras paberilehe tihenduseks vahele. Aitasime teda. Kogu see aeg jändas doktor ikka veel Pavel Ostapovitšiga. Temagi pea mähiti sidemega kinni, sidet aga läks vähem kui Suren Davidovitši pea tarvis. Selgus, et kõrva on raskem siduda kui laupa ja kukalt.

«Noh, olen valmis,» ütles Anna Jegorovna. «Haavatule pole põetajat tarvis.» Ta vaatas Stjopkale näkku ja ütles bassihäälel: «Põrgulugu! Kuuli väljumiskohal on juba armkude peal.»

Meile oli see hiina keel. Sur küsis:

«Doktor, ega te ei eksinud, kui konstateerisite ... hm...»

«Surma? Kullake, see kuulub m i n u erioskuste hulka.» Ta muigas pilkavalt. «Kuid oletame, et ma eksisin. Juhtub. Aga vaat mida ei juhtu: neljakümne minutiga, mis kulusid ühest läbivaatusest teiseni, sai värske haav kinni-kasvava, kolme päeva vanuse haava väljanägemise. Mõistate?»

«Ei,» vastas Suren Davidovitš.

«Pean tunnistama, et ka mulle on see arusaamatu. Ja veel mis — vaadake . . .»

Küünitasime pead lähemale. Marlitükikesel hoidis doktor ovaalse kujuga eset, samast materjalist, millest oli tehtud blaster. Roheka helgiga hall või hallikasroheline — värvus muutus kogu aeg, ja ese sarnanes nälkjaga.

«See oli kinnitatud piki haavatu kõva suulage.»

«Kuidas kinnitatud? Mu jumal . . .» ägas Sur.

«Iminapa abil. Kas teil leidub mõni karbike?»

Stjopka sukeldus laua alla ja õngitses sealt ühe tühja karbi, milles varem olid olnud väikesekaliibrilised padrunid. Karbi põhja paigutatud «nälkjas», liibus otsekohe selle vastu, kleepus kärbi külge.

«Hop-laa!» ütles Anna Jegorovna. «Polegi vaja vati sisse pakkida. Peida taskusse, Aljoša.

Viie minuti pärast olen autoga siin.»

Pistsin «nälkja» taskusse. Doktor surus Suren Davidovitši kätt:

«Noh, pea püsti! Arvestage, et poole tunni pärast võib ta juba üles tõusta. Mul on au . . .»

«Milline naine!» ütles Sur vapustatult. «Kaardiväelased, te saite tuttavaks vene Jeanne d'Arciga!»

Sel hetkel tuli mulle miski peale. Kui teiega pole midagi niisugust juhtunud, siis te ei saagi aru, kuidas hirm võib kõige ebasobivamal silmapilgul ja ootamatult võimust võtta. Ma polnud sugugi kartnud, kuni kell sai üksteist viiskümmend viis, aga nüüd tundsin koguni iiveldust. Olime harjunud Stepaniga alati koos olema. Ja äkki — ärasõit. Ütlesin:

«Ei sõida ma kuhugi.»

«Kas sa kuule,» tähendas Stjopka.

«Miks mina pean sõitma? Jään koos Suren Davidovitši ga siia.»

«Sa räägid paremini, sul on hea suuvärk,» keelitas mind Sur.

«Kõigil on hea suuvärk!» punnisin vastu. «Ei sõida!»

«Lahingukäsk,» ütles Sur. «Täita vastu vaidlemata.»

Võpatasin. Minu jala kõrval hakkas rääkima väga tasane, väga selge hääl: «Viisnurk Kakssada! Tule tagasi «vahendaja» juurde.» Paus. Siis jälle: «Viisnurk Kakssada! Tule tagasi «vahendaja» juurde.» Paus.

Stjopka sisistas:

«Raadiotelefon. -Said aru? Nii nagu Fedka metsalagendikult ette kandis. Said aru? Jälle geomeetria — viisnurgad!»

Ma õngitsesin eseme taskust välja. See piiksus: «Viisnurk Kakssada, vasta.» Ja kohe samas poole tooni võrra madalamalt: «Viisnurk, räägib Nurk Kolm. Tulen sinu juurde.»

«Kisseljov,» ütles Sur tusaselt. «Noh, hüva, Kisseljov...»

Tema lõtvunud keha tõmbus äkki sirgu. Ta haaras kapist «Makarovi» lahingupüstoli, pistis selle kaenla alla, keeras kapiukse lukku. Vajutas sinna pitsatijäljendi, võtmed viskas Stjopkale, kähmas minu käest «nälkja» ning pani. selle plekk-karbikesse, kus enne seisis pitsat, pistis karbi mu rinnataskusse ja röögatas häälel, mida me tal varem polnud kuulnud:

«Aleksei! Jooksuga! Püüa doktor garaaži juures kinni, siia mitte tagasi pöörduda! Stepan! Jälgida väljast, mitte vahele segada! Marss!»

Hingeldades vedas ta meid mööda koridori, viskas siis välja ning lõi ukse kinni. Minu käes oli joonistevutlaris.se pakitud blaster.

MA OLEN «NAKKUSHAIGE»

«Noh, täida käsku!» manitses Stjopka, kirtsutades kõvasti nina ja huuli. «Täida!»

«Aga sina?»

Ta vandus ja pani jooksu. Paarikümne sammu kaugusele jõudnud, vaatas ta tagasi, karjus: «Mine!» ja jooksis edasi. Sain aru, kuhu ta jookseb — tühja tuvila juurde õue keskel. Pistsin vist töinama. Garaažide juurde jõudes oli mul nägu märg — seda ma mäletan. Kolmandast või neljandast väikesest garaažist roomas mootori rahumeelselt popsudes välja hall «Moskvitš». Anna Jegorovna istus rooli taga, nagu ta oli, — valge kittel seljas. Ta avas parempoolse tagumise ukse ning ma ronisin sisse.

«Pühi nägu puhtaks,» ütles doktor.

Pistsin käe rätikut.otsides taskusse.

«Oota, Aljoša. Tead, ara pühigi. Nii on ehk parem.»

Ma ei saanud aru. Siis ta seletas:

«Näed, mul on kittel seljas. Viin sind rajoonihaiglasse. Sul valutab kõvasti rinde alt ja siit ka, pea meeles. Heida tagaistmele pikali ja pane minu palitu pea alla . . . Oota! See peida ara minu istme alla.»

Panin blastri istme alla ja heitsin pikali. Nägin vist välja, nagu haigele sobilik, — doktor noogutas heakskiitvalt.

«Ega midagi enam ei juhtunud, Aljoša?»

«Juhtus küll. Kjsseljov on Rubtšenkole appi tulemas.»

«Kas sa nägid teda?»

«Ei. See väike asjandus tegi häält.. .»

«Selge,» katkestas minu jutu Anna Jegorovna. «Hoia nüüd kinni.»

Me alustasime sõitu. Garaažide juurest põikasime kohe vasakule, läände, linnaserva poole. Sealtkaudu oli veidi pikem maa, ja ehkki tee polnud Lenini tänava sillutisest sugugi halvem, teadsin ometi: me teeme ringi sihilikult. «Lama sõbrake, lama,» kordas Anna Jegorovna aeg-ajalt. Möödunud viimasest majast, sõitis ta otse, mööda ehitajate sissesõidetud, sadudest veel niiskeid rööpaid, et vältida maantee linnalähedast lõiku. Mõne aja pärast ütles ta: «Võid istukile tõusta.» Tõusin ja vaatasin tagumisest aknast välja. Linn oli juba kaugel. Majade aknaid silm enam ei seletanud, pisikesed suitsujoad rippusid piima-vabriku punase nelinurga köhal.

«Kotis on söögipoolist,» ütles doktor tagasi vaatamata. «Söö pisut.»

44

«Aitäh, ei taha.»

«Võta üks suutäis, siis hakkad tahtma.»

Kuulasin sõna, kuid abi sellest ei olnud. Suure vaevaga sain võileivast jagu ja panin koti kinni. Auto rappus kangesti — doktor kihutas sõita, nii et.tuul katusel trummeldas.

«Kas jätsite garaažiukse meelega lahti?» küsisin ma.

«Ah, ükspuha! Vaata parem, et sinu plaaster istme alt ei põmmutaks.»

«Ei põmmuta, Sur pakkis ta hästi sisse. Pisikese viguri kah — teraskarbikesse.»

«Et see ei räägiks? Kiire taibuga too sinu Sur . . . Mis tema õige nimi on?»

Ma ütlesin.

«Armeenlased on kena rahvas . .. Aga mõtle ainult — me pole veel kellestki mööda sõitnud, kuigi kaheksa kilomeetrit on selja taga!»

Vaidlesin vastu, et olime möödunud õige mitmestki. Anna Jegorovna seletas, et kõik need veoautod suundusid ümbruskonna küladesse, aga rajoonikeskusse või raudtee poole polnud ühtegi sõitmas. Kust ta seda teab? Autojuhi silm. Ta sõidab juba kolmkümmend aastat, sõjaajast peale.

Nii me vestlesime, ja äkki ta ütles:

«Heida pikali ja sule silmad. Hinga läbi suu, silmi ära ava. Siin me nüüd siis vist oleme …»

«Milleks silmad?»

«Et rohkem haige moodi olla.»

«Ee-est ära, e-eest ä-ra!» hüüdis au-tosignaal. Siis vingusid pidurid, ja Anna Jegorovna hõikas: «Ma ei võta kedagi peale — nakkushaige on sees!»

Vastas meeshääl: «Läbisõit on suletud. Teel on avarii.»

«Sõidan ringi. Laps on ohtlikus seisundis.»

«Läbisõit on. suletud kuni kella seitsmeteistkümneni.»

Vahele kõneles teine meeshääl:

«Vabandage, doktor, korraldus on niisugune. Annaksime küll lahkelt loa läbisõiduks, aga siis juba ülemused meil pead ei silita.»

Esimene hääl:

«Mis siin rääkida, sõitke tagasi! Tugarinos on ju hea haigla. Kuni te siin vaidlete, heidab poiss hinge.»

«Näidake oma tünnistust, seersant. Mul on vaja teada, kelle peale oblastikeskuses kaevata.»

45

«Palun, palun! Meie lubaksime lahkelt!»

Uus meeshääl:

«Doktor, kas te ei võtaks mind kaasa linna? Nad pidasid mu kinni ja minu imemootorvärk läks vihast rikki.»

«Ei saa, kullake . ,. sõnas Anna-Jegorovna flegmaatiline bass. «Mul on haige. Puhuge õhudüüs läbi.. . Seersant, ma garanteerin teile karistuse.»

Keegi lahkus meie «Moskvitši» juurest: läks valgemaks. Siis sosistas kolmas hääl:

«Doktor, ma tean ümbersõitu Berjozovoje kaudu... Pean jõudma keskusse, saagu mis saab . . . Võtke kaasa, ma olen immuunne.»

«Aga auto jätate siia?»

«Sõidan naist võtma, mis sest autost. Küll needsamad korrapidajad pukseerivad tagasi, annan neile kolmeka!» kiirustas hääl.

«Mis haigusi te lapsena olete põdenud?» küsis Anna Jegorovna. (Ma pidin peaaegu turtsatama.)

«Mumpsi, tuulerõugeid, noh, seda . . . läkaköha . ..»

«Leppige auto suhtes kokku, aga kähku!» Ja pärast pausi: «Aljoša, sina lama. Kui ma aevastan, hakka oigama ... Tehke nüüd kähku!»

Esiuks paugatas ja päike hakkas mulle jalgade asemel pähe paistma: sõitsime tagasi.

«Mis poisil viga?» küsis uus teekaaslane.

«Mumps,» lõikas doktor.

«Oi-oi... Kas väga raskesti?»

Doktor vaikis. Siis küsis:

«Ah et keerata Berjozovoje poole? Seal on latt ees — tõkkepuu.»

«Sõidame mööda, pole viga. Pinnas on ses kandis suurepärane. Olen sealtkaudu kalale sõitnud, oma paar tuhat korda. Või natuke vähem.»

«Lõbus elu, peigmees?»

«Peigmehe asi jah, doktor. Olen juba peaaegu et noor naisemees.»

«Tähendab, et ümbersõit Berjozovoje kaudu on ka keelatud? Sealgi on siis avarii?»

«Kust te seda võtate?» küsis teekaaslane.

«Ei tea. Teie ju ei rääkinud miilitsa juuresolekul Sellest variandist. Palusite end linna viia ...»

Vaikus. Paotasin ettevaatlikult ühte silma ja nägin, et mees vaatab tähelepanelikult doktori poole. Tal oli püst-nina ja punased ripsmed.

«Siin ongi latt,» ütles doktor. «Kas teie aga pole peigmeheks vanavõitu, noormees?»

Siis rnees pahvatas:

«Oh, doktor! Tugarinos on käimas midagi kahtlast.»

Auto peatus. Meist möödus veoauto. Anna Jegorovna uuris teekaaslast, silmad vidukil.

«Teil on angiin,» ütles ta. «Issakene, kus on minu välgumihkel?»

«Doktor!» ägas mees. «Mis pagana angiin?»

«Näidake oma kurku .. . Noh?» (Mees tegi ehmunult suu lahti.) «Hästi, Aljoša, sa võid istuda. Me sõidame Berjozovoje kaudu. Mida te siin linnas kahtlast märkasite? ... Ettevaatust, auk... Ja kuidas on teie ees- ja isanimi?»

Saate aru, ka too mees sõitis rajoonikeskusse selleks, et häiret anda. Ta teadis vaid pisiasju: et kaugtelefonside ei tööta, et autobussiliiklus on katkestatud kuni kella seitsmeteistkümneni ja et elektriseadmete tehasel oli keelatud saata valmistoodangut transpordiks raudteele — lähim jaam on samuti rajoonikeskuses. Ta rääkis erutusest seosetult:

«Nägin poisiklutina okupatsiooni, fritsude all. Te olete vististi sõjaväearst. Meditsiiniteenistuse major? Noh, teie hirmu tunda ei saanud . . .»

«Kuidas võtta . . .»

«Ma muidugi vabandan,» ütles teekaaslane rutakalt, «aga te ei tunne t o d a hirmu. Nagu oleks

õhk haisenud — kõikjalt imbus hirmu. Käsud ajasid hirmu peale, iga asi hirmutas. Ja nüüd on samuti hakanud haisema. Kes siin siis süüdi on?» Ta vaatas kohkunult Anna Jegorovnat. «Avarii on tõesti toimunud. Muidugi, sild on minema uhutud, telefonipostid maas. . .» Ta keerutas end istmel, vaadates kord mind, kord doktorit. «Ja telefoniliin kätki... Doktor!» hüüatas ta. «Ma kinnitan teile. Nii see on! Fakte ei ole, aga haiseb. Sinna ei tohi, siia ei pääse . . .»

«Mis te siis sõitsite välja ilma faktideta?»

«Ehmatusest,» tunnistas mehike haleda häälega. «Et toon kasu ja ühtlasi pääsen terve nahaga. Mul on hirm. Mind peksti gestaapos.»

«Ah nõnda,» ütles doktor. «Aga teie vaist teid siiski, ei petnud. Vahel tegutsetakse ka ehmatusest õigesti.»

«Kas tõepoolest ei petnud? On siis ka fakte?» küsis ta õhinal. «Seda'p ma vaatan, et poiss nagu polekski haige.»

«Ärge siin vaadake midagi,» ütles doktor.

47

Ma ei mäleta, kuidas teekaaslast hüüti, kas Nikolai Ivanovitšiks või Ivan Nikolajevitšiks. Lahkusin temast ju üsna varsti — Berjozovojes, koolme juures.

Berjozovojes oli puusild veidi enne meie saabumist ara põlenud — vaiad alles suitsesid. Söetükid susisesid vette langedes. Autoradiaatori ees olevat kaldaveeru varjasid suitsupilved.

«Puhas töö,» ütles Anna Jegorovna. «Ega siin praami ei käi?»

Kisades tormasid poisikesed auto juurde:

«Tädi, soodi taga on koolmekohi! Täitsa korralik, veoautod saavad küll jõest läbi!»

Üks neist, alles väike, pudistas:

«Lammad daavad ka.»

Teine pisipoiss virildas suud, pistis töinama ja pani putku — ju ta hakkas valget kitlit kartma. Teekaaslane ütles:

«Õigus, see on hea koole! Madala veega jäävad pidurid kuivaks.»

«Sõidame siis.» Doktor käivitas auto ja pööras ümber soodi koolme poole sõitma.

Minagi tundsin neid paiku — pisut ülesvoolu elutsesid jões suured vähid. Linnani polnud siit rohkem kui viis kilomeetrit, ja kõrgelt soodiäärselt kaldalt võis näha teles-koopi. Algusest peale polnud ma tahtnud ara sõita, ja nüüd, kui hakkasime ringi keerutama linnast eemaldumata, läks mul olemine kõhedaks. Las nüüd punapeast argpüks teeskleb haiget! Ja ma olin ülimalt rõõmus, kui Anna Jegorovna küsis:

«Kas saadan su koju, Aleksei?»

Ta suitsetas ja vaatas aeg-ajalt sünge pilguga vastaskalda tumedat veeru... Paremat kohta varitsuspaigaks oli raske välja mõelda: oleme all, päikesest valgustatud — noti maha nagu põldpüüsid ...

«Ma seisan siin, kuni te üle saate,» ütlesin ma. «Ega ma ara ei eksi, siit paistab teleskoop.»

«Paistab küll, aga mööda teed on siiski kindlam,» ütles doktor. «Võta võileivapakk, karp aga anna siia.»

Andsin ara karbikese «nälkjaga», võtsin tarbetud võileivad, avasin autoukse ja mu jalg takerdus vutlari taha, millesse oli pakitud blaster. «Milleks rnulle need võileivad?» mõtlesin ma ja kõõritasin Anna Jegorovna poole. Ta reguleeris midagi armatuurlaual. Pistsin kinganina vutlari alla, lükkasin selle rohu sisse, ronisin ise välja ja

48

lõin ukse kinni. Teekaaslane kahlas juba läbi vee, püksisääred üles keeratud, — läks auto ees.

«Õnn kaasa, mu poiss ...»

Hall «Moskvitš» ronis ettevaatlikult vette, märjad rattad helkisid päikese käes, mina aga

seisin kaldal ja vaatasin, kuni auto vasakule hoides ületas kõrge kaldaveeru. Vilksatas valge varrukas, uks paukus, ning maha jäi ainult veidike bensiinihaisu. Ma tõstsin vutlari maast üles ja pistsin otse üle küngaste jooksu linna poole.

MUST «VOLGA»

Päev oli imeilus, päikesepaisteline. Vaikne, suviselt kuum. Kasesaludes kukkusid käod, jäärakus laulsid mets-vindid — oma paarkümmend tükki, mitte vähem; nii palju vinte korraga polnud ma veel iial kuulnud. Kitsuke-sed metsaribad paistsid läbi: valgete tüvede vahelt särasid jäälinnuselgadena orased. Mina aga kihutasin nagu mootorratas, tassides blastrit ja võileivapakki. Küngas, millel teleskoop asus, oli mulle orientiiriks, hoidsin seda paremat kätt, peaaegu täisnurga all oma liikumissuuna suhtes. Saate aru, ma oleksin võinud valida tee, mis viis otse Tugarino idaserva, läbi sovhoosikeskuse, — see olnuks palju lühem. Aga nia ei tahtnud minna keskusc kändu, ja teadsin ka põhjust: sovhoosiklubis, mis seisab asula südames, esines eile kitarrist Fedja.

Jooksu peal mõtlesin argpüksidest. Punapäine teekaaslane oli seda kahtlemata. Nad tunnevad vaistlikult ähvardavat ohtu, nii nagu Kolka Bersenev meie klassist: Vaevalt hakkab lõhnama kakluse järele, kui ta juba kaob. Ta on nagu baromeeter. Kui tema on meie hulgast kadunud, siis tuleb ilmtingimata pahandusi: kas läheme kaklema või aetakse meid kinost välja või sõidame jäärakus slaalomit ja lõhume suusad ara .. . Olgu. Argpüksid on argpüksid. See vähemalt jooksis õiges suunas.

Mul ei tulnud pähegi .mõelda, kas oli ilus Anna Jegorovnalt blaster ara varastada. Uhke oma julgusele, sörkisin mööda jalgradasid, lootes juba täna blastrit käiku lasta, ja ootamatult kargasin maanteele välja mälestusväärse köha ligidal. Paremat kätt umbes kolmekümne meetri kaugusel mustendas sissesõit samale külavaheteele, mis viis «vahendaja»-välule. Oleksin väga tahtnud puhata, kuid jooksin edasi linna poole, püsides muidugi vaistlikult tee kõrval kulgeval jalgrajal. Niisamuti vaist-

likult jäin põõsaste taha seisma, kui kuulsin vastutuleva auto mürinat. Vuh-hh! — kihutas mööda must «Volga». Ja selle tagaistmel oleksin ma nagu näinud Sur'i.

Algul mõtlesin, et nägin valesti. Suren Davidovitšile on ju eluohtlik niisuguse ilmaga keldrist välja ronida. Isegi koju läheb ta ainult öösiti, et vannis ära käia. Neetud astma pärast hakkaski ta lasketiirus töötama: niiskes keldris on tal kergem hingata. «Nende haigus — meie tervis,» ütleb ta keldri kohta . . . Ei, mustas «Volgas» Suri ei saanud olla ...

Stopp! Kisseljov — sinna kavatses ju minna Kisseljov! Keldril on rauduks ja akende ees võred, kuid Sur teeb ise ukse lahti, ega ta kartrna löö! Sööstsin autole järele, tormasin künkale välja. Nii see oligi... Tühi maantee säras päikese käes — «Volga» oli pööranud parkmetsa. Nad olid käinud Suri juures ja viisid ta ära «vahendaja»-välule — teist teed autol ei olnud. Kas otse mööda maanteed või seda teed pidi, mis parkmetsa viis.

Hüppasin üle kraavi ning jooksin tagasi. Ja alles nüüd taipasin ma doktori võileivad ara visata,

LEID JA KAOTUS

Mets oli vaikne. Siin, teispool maanteed, vaikisid isegi tihased. Lämbes õhus lõhnas tolmu järele, mis oli juba jõudnud pärast auto möödumist maapinnale tagasi langeda. Pehmel pinnasel siuglesid protektorite maokirjalised jäljed. Umbes saja viiekümne meetri kaugusel maanteest keerasid need vasakule. Imestasin: «vahendaja»-välu oli paremat kätt. Kuid autojäljed põiklesid puude vahel kindlalt ühes suunas. Mõnes kohas olid rattad puksinud ja maa rohust paljaks hööveldanud. Hoplaa! Otse jalge eest sööstis üles jänes! See oli tore. Ei, see olnuks tore, kui jänes oleks minu eest nagu kord ja kõhus punuma pistnud. Tema aga, enne kui kadus põõsa taha, jäi seisma ning istus mitu sekundit ja pööritas vasakut silma üles-alla — uuris mind, kujutage

ette!

Ja siis ma nägin, et «Volga» oli sõitnud mööda teise auto rattajälgi. Nende vahe oli niisama lai, ainult kummid olid teise mustriga .. .

Ma isegi taganesin pisut ja küsisin jäneselt sosinal: «Aga mis sul siin asja on?» Tuli välja, et ta näitas mulle

teised jäljed kätte: tema tagajalgade pikad jäljed asusid täpselt tundmatu auto jälgedes.

See oli maanteest üsna kaugel. Seisin ja vaatasin jälgi, kui äkki turtsatas mootor. Astusin kõrvale ja peitsin end kuuse taha. Must auto ujus puude vahelt mulle vastu. Autojuht istus üksinda ja jälgis teed, käel õieli. Tuli välja, et mõlemad autod olid peatunud üsna ligidal: seal oli kaks rattajälgede poolringi, kus nad ümber pöörasid ja tagasi sõitsid. Ümberringi oli kingakontsade jälgi — palju ja erisuguseid. Kuid inimesi polnud näha. Ei samme ega hääli — vaikus. Ka linnud vaikisid, nagu oleksid nad käiad ja mitte linnud.

Vaatasin ringi: kas vähemalt jänes on siin?

Ta oligi sealsamas. Istus kadakapõõsa ees, küünitades lihavat koonu üle väikese haohunniku. Kui põrutasin tema peale jalaga, siis liigutas ta kõrvu ja hüppas laisalt põõsa taha. Sundisin end talle mitte tähelepanu pöörama ja asusin otsima Suren Davidovitši jälgi.

Otse eespool kulges mullune jäärakusse viiv jalgrada. See helkis tuhmilt tihedate sarapuude all — polnud veel jõudnud kuivada. Eemalt näis, nagu poleks pärast lume sulamist mitte keegi seda mööda käinud. Rühkisin lähemale — raja serval oli jälgi.. . Kümme sammu edasi, nüüd juba otse keset rada, oligi Suri vasaku kinga jälg: tömp nina ja rihveltald — niinimetatud «platvorm».

Millegipärast kaalusin blastrit käes ja suundusin jääraku poole.

Ja nüüd kuulake. Sammusin mööda seda jalgrada sajandat korda viimase kähe aasta jooksul ning teadsin suurepäraselt, et see viib välja sügava võrengu juurde ojas, mis jääraku põhjas voolab. Teadsin jalgadega — mitte peaga —, et kohast, kus «Volga» ümber pööras, jääb jäärakuni umbes viiskümmend meetrit. Esimene käänak, vasakule, on kuivanud männi juures, ja veel paarikümne meetri järel, seal, kus lõpeb sarapik, on teine käänak ning kohe laskub rada jäärakusse. Jätsin esimese käänaku selja taha, laskmata silmist Suri jälgi, kuid pärast teist käänakut oli rada äkki kadunud. Koos jälgedega oleks see nagu maa sisse ara lahustunud, aga eespool paistis jääraku asemel ühtlane tihe haavik.

Algul ma mõtlesin, et olen teisest käänakust mööda kihutanud. Läksin kuiva männi juurde tagasi... Jälle sama lugu! Sarapikust möödunud, kadus rada koos jälgedega. Noh, olgu. Jalgraja võisid kevadveed minema

uhtuda. Sammusin otsejoones läbi haaviku ja olingi jääraku juures, aga mitte võrengu kõhal, vaid tükk maad vasakul. Imelik asi… Suundusin paremale, püüdes liikuda jääraku serva mööda, ja kaotasin selle silmist. Pistsin lausa ulguma — olin omadega sassis nagu viimane memmepoeg! Siin ei saanud ju kuhugi eksida, jäärak oli kogu aeg minust paremal. Loomulikult võtsin suuna veel rohkem paremale, et tulla tagasi jääraku servale, ja sattusin .. . kas teate, kuhu? Samasse kohta, kust olin alustanud, — käänaku juurde. Vihastusin lõplikult, tungisin läbi põõsaste mäest alla ja hakkasin astuma piki ojakallast, suurivaevu jalgu porist välja tirides. Paarikümne meetri järel põrkasin vastu järsku nõlva. Jäärak, mis pidi jätkuma veel kilomeetri ulatuses, lõppes äkki. Kurja vandudes ja peaaegu nuttes ronisin ma üles — ja leidsin end jällegi jalgraja teise käänaku juures! Veidi eemal, viirpuu kõrval, istus jänes — tagajalgadel püsti — ja tegi näo, nagu ei huvitaks teda minu piinad põrmugi . . .

Olin näljane ja väsinud. Kingadest nõrgus pori. Vutlar blastriga oli üleni poriplekke täis.

Ma ei suutnud kuidagi taibata, mis toimub, kuni mulle turgatas pähe üks mõte. Vutlari kääne vahele oli tihenduseks keeratud tükk paberit, taskus aga oli mul Stjopka sulepea. Võtsin nii ühe kui ka teise välja ning joonistasin maastiku plaani, nii nagu mäletasin seda enne kõiki neid maalihkeid. Siin see plaan on. Marsruut I — ma hakkasin minema jalgrajalt ristiga

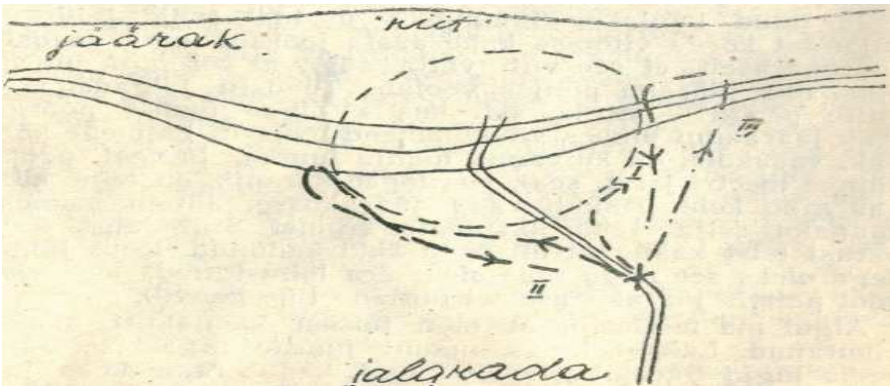

märgitud kohast otse ja pidin jõudma võrengu juurde, aga sattusin — kas näete, kuhu? Kaugelt paremale. Marsruut II — risti juurest suundusin vasakule ja sattusin võrengust vasakule. Marsruut III — kui sammusin oru põhjas ojakaldal, põrkasin vastu järsku nõlva ja ronisin välja ristiga märgitud kohta, kuigi kujutasin ette, et ronin otse üles, kuhugi kõrvale kaldumata. Saate aru? Suurt osa jäärakust koos liivase võrenguga, vaarikarägastikuga, ojas kasvavate kõõluslehtedega, angervaksade ja linnupesadega, suurepärase laskumiskohaga suusatajaile ei olnud, enam olemas. Osa jäärakust oli kadunud ja asemele polnud midagi jäänud. Kuidas seda teile seletada? Kui võtate voodilina ja lõikate sellele kääridega augu keskele, siis on tükk riidest kadunud. Kuid auk jääb alles. Kui jäärak oleks mõnes kohas maa sisse vajunud, siis oleks järele jäänud midagi augutaolist. Aga siin näis, nagu oleks väljalõigätud koha ümber niit sisse aetud ja auk kinni tõmmatud, nii et midagi polnud alles — ei väljalõigatud riiet ega auku. Mine või ogaraks! Mulle näis, et peab üritama uuesti ja ikka uuesti. Käristasin oma riided põõsaste vahel katki, tikkudes olematu võrengu juurde nagu kilpkonn mööda kastiseina üles. Jänes aga vilksatas kord siin, kord seal ja istus jultunult üsna lähedal maha, kui ma nõutult seisma jäin.

Siis näitas ta mulle kompvekki. Või tõi selle — ma ei tea seda siiamaani. Ta hüppas üle tee, ajas nina püsti — üks kõrv kikkis — ja kadus, aga meetri kaugusel jalgraja lõpust välgatas teelehe all päikese käes kompveki-ümbris. Toosama, mille peal oli roosa kass, saapajupatsid jalas.

Tõstsin kassi maast üles. Paberi sisse oli midagi mähitud — mitte kompvek, vaid hoopis teise kujuga . . . «Nälkjas»! Rääkiv roheline vigur!

Seda paberist lahti keerates ja uurides lonkisin masinlikult edasi. Ja tõstnud pilgu, nägin, et seisan jalgraja kadunud jupil, teise käänaku taga. Minu ees oli kontsa-jälgi täis nõlv, vasakul helendas kuivanud puu paljaks-koorunud tüvi, millest kõik üles ronides kinni haaravad, aga all, võrengu liivasel kaldal, paistis värske jalgrada . ..

Pea kinni, aga kus on siis vutlar blastriga? Panin selle maha, kui «nälkja» üles tõstsin.

Tagasi vaadates nägin, et sealpool ei olegi sarapikku, millest ma mõni hetk tagasi välja tulin. Et jalgtee algab sookailude vahelt, ja neid kasvab ümberringi ja jääraku

taga ka. Et pole ei jalgteed, ei jälgi ega muidugi ka vutlarit blastriga. Olin sattunud- «augu» sisse. Selle äared sulgusid, nagu oleks nähtamatu käsi korralikult ja kuulmatult niidi kokku tõmmanud.

KOSMOSELAEVA TSOON

Ausalt öeldes oleksin tahtnud jalga lasta. Kuid ma jäin köhale. Mul polnud tahtmist ringiratast tiirutada nagu herilane tühjas moosipurgis. See aga, et rääkiva asjanduse abil pääseb nii sisse kui ka välja, ei tulnud mul mõttessegi, ja üldse — ma ei võinud ju ometi Suren Davidovitši maha jätta!

Siin olidki tema kingade jäljed — harvad ja sügavad. Nähtavasti oli ta järsust nõlvast jooksuga alla läinud. Kontsade libisedes liikusin jälgi mööda edasi. Kuiva voo-lunõva keskkohas, märjal kollakaspruunil liival paistsid need selgesti nagu paberil. Suren Davidovitši täiställaga kingade jäljed ning nende kõrval kitsaste siledate taldade hoogsad jäljed. Siis veel mingisugused väga suured tõmbi ninaga jäljed.

Laskusin mahalangenud paju tüvele. Üle minu põlve sibas väike pruunikas ämblik. Silmi kandis ta eraldi, tervelt millimeetri kaugusel pea ees. Minu kõrval oli mööda järsakut alla liikunud ümmargune päikeselaik — tõusnud vahepeal sarapuu lehtedesse pea köhal ja tulnud jälle jalgade juurde tagasi. Vaatasin üles. Seal ei olnud päikest, vaid imelik kollaste laikudega roheline udu.

Mäletan, et pilgutasin silmi, keerutasin «nälkjat» . sõrmede vahel, limpsasin teda keelega ja pistsin suhu. Ma ei teadnud, kus on too kõva või pehme suulagi, ja surusin asjanduse keele keskpaiga köhale. Ta jäi suulakke kinni ja hakkas rääkima samal hetkel, kui ma aru sain, et ümmargune kiir mind otsib, sest olin järsaku varjus. Ma ei imestanud. Mis siin veel imestada ...

Pea sees kõlas peenike hääl, tuttavlikult sõnalõppe venitades: «Sa oled sisse lülitatud, nimeta oma nimi.» Puudutasin asjandust keelega — ta jäi vait. Jätsin järele — jälle: «Sa oled sisse lülitatud.»

Asjandus pirises kaubamaja-Nella tobedalt eputava häälega. Ma pomisesin:

«Hei, Nelka, oled see sina?» (Ikkagi ju tuttav!) Kolmandat korda küsis hääl mu nime. Nende mängu-

reeglite kohaselt oli tarvis seda nimetada. Olgu. Ütlesin huupi: «Kolmnurk Üksteist.» Hääl jätab mu siis rahule ning ma tõusen püsti. Niikuinii lähen ja otsin Suri üles.

«Kolmnurk Üksteist,» kordas hääl edvistades ning jäi vait.

Kui ta rääkis, oli suus tunda kõdi. Tõusin ja astusin sammu. Knr kukus medalina mu rinnal. Välgatlevat valguskiirt, mis mind sihikul hoidis, saatis tipust välja kummaline kaadervärk. See seisis jääraku põhjas ja sarnanes tohutu tuhmist, läbipaistmatust rohelisest klaasist karah-vinikorgiga. Torn oli umbes viis meetrit kõrge ning toetus laiale lamedale alusele. Tõrvmust kera selle tipus oli mitmetahuline nagu blastri otski. Hakkasin hiilima läbi oru, hoidudes rohelisest tornist võimalikult eemale; äkki aga purskus tahkudest okstele, rohule ja minu näole eredat valgust. See pimestas mind, ma kõmistasin, kukkusin käpuli. Valgus oli hirmus ere, peaaegu põletav, kuid mu silmades, purpurpunaste laikude all säilis mulje, nagu oleksin näinud tornijalani! kõrval inimkuju, mida oksad pooleldi varjasid. Silmi avamata roomasin läbi põõsaste. Kui Sur sinna läks, siis lähen mina ka. Lähen.. .

«Üheksanurk — laeva tsoonile,» hakkas kõnelema Nelka hääl. «Lubage last vaadata. Ümberringi on kõik rahulik.»

Mõni sekund vaikust: Nelka kuulas vastust.

Jälle tema hääl:

«Üheksanurk suundub tsooni.»

Kujutage ette, ma veel imestasin, et tulnukatel on kaasas lapsed. Ja et nad lubavad meie omadel — muidugi hüpnotiseeritutel — oma lapsi vaadata. Ajasin end püstakile ja avasin ettevaatlikult silmad — kera ei kiiranud. Lehestik selle kõrval oli kollane ja krimpsus. Ja mingit last ma ei näinud, kuid inimene, kes istus kosmoselaeva lamedal tugiplaadil, tõstis käe ja hüüdis:

«Aljoša, jäta see peitusemäng, tule siia! Ma ootan sind.»

Astusin nagu unenäos, mu kinganinad takerdusid liivasse, ning ma nägin Suren Davidovitši istumas tolle värgi alusel tavalises rahulikus poosis, tuulepluus nagu alati kurguni' kinni nööbitud, laubal sinised täpid — püssirohu jäljed —, sõrmed aga astmasigarettidest kollased. Astusin päris ligidale. Paks jänes tuli hüpates ja istus Suren Davidovitši kõrvale,

II OSA KESKPÄEV

SIHITAJAD JA «VÄHENDAJAD»

Kui Suren Davidovitš meid keldrist minema oli ajanud, ronis Stjopka vanasse tuvilasse. Teda valdas meeleheide: oli ju haige, lämbumisohus, põletushaavaga Suren Davidovitš jäänud üksipäini lasketiiru. Kuidas ta küll suudab Kisseljovi koos tolle bandiidijõuguga tagasi lüüa? Stjopka aga võis tulevahetust pidada niisama hästi kui mõni täiskasvanu, püstolilaskmises oli ta saavutanud juba teise järgu. Ning tema aeti välja!

Stepan istus tolmuses tuvilaubrikus ja näris küüsi. Õues liivahunnikus mängisid põngerjad. Äkki jooksis hoovile Valerka — see veel puudus . . . Ta oli vanaema juurest otse laua tagant plehku pannud. Suu puha munakollasega koos... Stjopka vilistas, ning väga rahulolev Valerka ronis samuti tuvilasse. Ligines keskpäev, laisalt kcerutas tuul tolmu vastu keldriaknaid. Seal ootas Sur vaenlasi, ja nurgast kolmanda akna all lamas kitsal koikul Pavel Ostapovitš. Silmitsedes ähmaseid, vanadusest vikerkaarevärvilisi aknaklaase, mis olid kaetud tuhmi tolmukorraga, taipas Stepan: on kätte jõudmas tema tähetund, päev, millest oli juttu Suri meelisluuletuses: «Ei ole tõsi, et on möödas see meie tähetund siin Maal!. . .»

«Sa oled kassi moodi,» turtsatas äkki Valerka.

«Ole vait, tobuke!» ütles Stepan.

«Kas onu Pavel on juba maa sisse maetud?»

Stjopka andis poisipõnnile laksu kuklasse.

Ja siis kostsid väravaalusest sammud. Üleni mustas, .rühikas ning rahulik, laskus Kisseljov alla keldriukse juurde — ootas, kuni avatakse. Ta isegi ei vaadanud ringi, lihtsalt seisis ja silmitses ust. Siis kummardus pisut ettepoole ja hakkas rääkima uksepiida kõrvale prakku. Tuvilasse kostis ainult kõnekõmin. Rääkinud veidi aega, võttis ta taskust lameda rohelise kärbi ja asetas selle vastu lukuauku. Ukselinki kitarrist ei puudutanud, see vajutati lahti seestpoolt; ta lükkas ust põlvega ja kadus koridori pimedusse. Ei tulistamist ega kära, ei midagi seesugust. Astus lihtsalt sisse nagu oma koju.

Valerka hakkas virisema:

«Ma tahan ka onu Sureni juurde!...»

Stjopka ähvardas, et viib ta hoopis koju vanaema juurde.

Kell oli kaksteist. Keegi naine karjus kolmanda korruse rõdult üle terve hoovi: «Ljonja, Ljo-o-nja, tule oodet võtma!» Tema järgi võis lausa kella kontrollida. Ärritunult vaatas Stjopka kisa suunas. Ta teadis, et Suren Davidovitš ei lase kitarristil tulistada. Isegi köha ei takista Sur'i esimesena tulistamast, teda peab tundma . . . Kuid Sur esialgu ei tulistanud. Aga Kisseljov... Blaster tulistab käratult. Otse langevas päikesevalguses, peategi veel läbi aknaklaasi, selle välgatust ei märkagi. ..

«Põrguvärk! Mis seal siis õige toimub? Sur ei võinud ometi laskmisega hiljaks jääda,» mõtles Stjopka. «Kindlasti hoiab ta parajasti Kisseljovi sihikul ja mind on just tarvis — kinnisidumiseks või millekski muuks. Ning keldriuks polegi lukus. See näru ei taibanud ust sneprisse tõmmata.

«Kähku alla, Valerik!»

Nad ronisid alla. Valerkal käskis Stepan istuda põngerjate juurde — poiss hakkas virisema. Stjopka ähvardas teda rusikaga, libistas end jahedasse hämarasse koridori ja kuulis otsemaid vaheseina tagant Kisseljovi valju kära-mist:

«... Lausa ki-sen-dav! Andsid võtmed ja relva poisikluti kätte — uskumatu lollus!»

Suren Davidovitš vastas rahulikult:

«Nurk Kolm, ära nüüd vassi. Võtmed ja relva andis ara Gabrieljan, mitte mina.»

Põrguvärk! «Gabrieljan, mitte mina»! Aga kes siis tema on?

Vahele segas nõrk hääl:

«Kas need käristid on tõesti nii hirmus vajalikud? Miilitsas on terve arsenal. Ja meil endilgi on relvi külluses ... kuidas sa neid nüüd nimetad?»

«Blastrid,» aitas Sur. «Poisid ütlevad nii.»

«Poisid!» röögatas Kisseljov. «Otsekohe, jalamaid need poisid isoleerida! Viisnurk, kas sa said ühenduse valvepostiga?»

«Maantee valvepost ei vasta,» kandis ette nõrk hääl. «Kontroll näitab automootorite tekitatud häireid. Sõidavad seal sinna-tänna .. .»

«Doktor on kõva lohutaja,» pomises Kisseljov. «Saadame Arvestajale teate, et vajame «taldrikut». Ega sa veel ei näe, Viisnurk?»

«Ei veel.»

«Noh, ootame. Saada teade taldrikute asjus,» ütles Kisseljov. «Ruut Sada Kolm! Jalamaid otsi üles võtmetega poiss!»

Suren Davidovitši hääl vastas:

«Just nii, poiss siia tuua . ..»

Eemalenihutatav taburet kraksatas vastu põrandat.

«Nii või teisiti, tingimata on ta vaja ...» hakkas rääkima Kisseljov, kuid Stjopka enam ei kuulanud. Ta tormas välja, rabas Valerka kaasa ja tiris ta üle tänava ajalehekioski taha. Nüüd poleks neid märganud isegi Sherlock Holmes, nemad aga võisid läbi klaasi näha kõike ja kõiki..

«Valerik, kiirkäsk!» pahvatas Stjopka. «Kihuta Malgosia poole, nuru talt välja tema mummuline kleit, tead küll, too sinine, ütle, et mul on seda vaja. Käsk! Ja ei kellelegi ühtki sõna!»

Valerka jäi punnissilma vahtima. Stjopka ütles veel, et kleit olgu hästi paberisse mähitud ja nööriga kinni seotud. Juhul kui Malgosiat kodus pole, jäägu Valerka teda ootama. Toogu kleit tuvilasse. Ja mitte kellelegi, mitte mingi hinna eest argu rääkigu, mis paki sees on ja kus on Stepan. Isegi onu Surile mitte.

Valerka piuksatas: «Just nii!» ja jooksis minema. Keldrist aga tuli nähtavale Suren Davidovitš ja kadus hoovi teise otsa. Seisis enne mõne hetke paigal, kohendas tuulepluusi ja läks.

Küll on ikka põrgu lahti, nüüd peab Sur'i kartma! Neetud närakad! Nad olid Surist jagu saanud, kas mõistate? See on lihtsalt midagi võimatut! Te eitea, kuidas me Sur'i armastasime. Nüüd aga jälitas Stjopka teda, ja Suren Davidovitš vestles sõbralikult vaenlastega, kusjuures temastki oli saanud üks neist, hüüdnimega Ruut Sada Kolm.

«No oota sa...» pomises Stepan. Ta ületas kähku tänava. Jooksu pealt virutas võtmekimbu läbi võre kinnimüüritud keldriakna ees asuvasse süvendisse. Siis piilus vihmaveetoru tagant ja nägi jälle Suren Davidovitši.

Ahaa, lähed tuvila poole... Tead, kust otsida... Sel hetkel kadus mees tuvila alumise, laudadest ehitatud osa taha ja hõikas: «Stjopa!»

Küljetsi, kõõritades kord Suri jalgade, kord praokil keldriukse poole, libistas Stepan end koridori. Ise mõtles kahjurõõmsalt: «Käskisid silmas pidada — palun väga ...» Koridoris seisis tohutu suur tumepruunist puust riidevarn.

Sellel rippus aasta ringi Suren Davidovitši samuti tohutu suur, kandadeni ulatuv kalamehekasukas.

«Säh sulle, siin on nüüd su tähetund,» mõtles Stepan, pugedes kasuka alla. Laoruumis vaikiti. Kui palju aega kulub Valerkal kleidi muretsemiseks? Kui Malgosia on juba koolist tagasi ja kleidi kohe kätte annab, siis minutit kakskümmend. Praegu on möödunud neist umbes viis. Sur käib vististi trepikojad läbi. Peaks ainult mitte Valerka temaga vastamisi sattuma.

Malgosia Budzinska on meie klassi tüdruk. Ta on poolatar, tema nimi on õieti Malgorzata. Seda ümberriietumisvigurit olid nad Stepaniga juba kord vana-aastaõhtul proovinud: nad vahetasid omavahel riided, ja mitte ükski hing ei tundnud neid maskeraadil ära.

Laoruumis vaikiti. Stjopka piinles kasuka all istudes. Otsustas siis ära lugeda, mitu korda tänase päeva jooksul oli tulnud peitu pugeda. Kümme või üksteist korda kindlasti — lausa peitusemäng kohe. Lõpuks ometi hakati laoruumis rääkima:

«Taldrikut ei saadeta,» ütles Rubtšenko-Viisnurk. «Liiga riskantne oleks. Meie köhal liigub fotosputnik.»

«Õnn kaasa, argpüksid,» vastas Kisseljov pahaselt.

Rubtšenko hakkas naerma:

«He-he-hee.. .»

Stjopka kuulis, kuidas ta end asemel pööras ja kuidas logisev taburet Kisseljovi all kääksatas.

«Ara sa hirnu siin midagi,» lausus Kisseljov tasa. «Unustad ennast…»

«Vabandust,» vastas Rubtšenko. «Vabandust. Kapten Rubtšenkol ei vedanud, aga montöör Kisseljovil läks õnneks.»

«Mida sa sellega mõtled?»

«Niisama …»

«Mida sa mõtled, ma küsin?!»

«Ühest sai Nurk, teisest aga Viisnurk,» pomises Rubtšenko.

«Sellepärast istudki madalamas järgus, et segad ara enda, dessantlase, oma kehaga,» ütles Kisseljov «õpetlikul toonil. «Sellest peab vabanema, Viisnurk. Ega sa pole veel Arvestajaga sidet katkestanud?»

«Vaikib.»

Kisseljov vandus. Rublšenko alustas alandlikult:

«Olen muidugi Viisnurk ... kõigest...»

«Noh?»

«Minu miilitsakapteni-ke hasse sobiks paremini üks veidi kõrgema järgu dessantlane …»

«Võimalik. Tal on kindlasti väärtuslikke teadmisi. Räägi.»

Rubtšenko köhatas kurgu puhtaks. Oli kuulda, et ta teeb seda ettevaatlikult — haav vist alles valutas.

«Ma tahan öelda, et… vanamoor ja poisiklutt võivad keskusesse läbi lipsata. Eks ole? Ebameeldiv, fakt, olen nõus. Kuid tuleks veel uurida, kas see fakt ongi ohtlik. Kuni rajooniülemused asja taipama hakkavad, kuni nad sõjaväeringkonna juhatusele teada annavad, kuni kindral Moskvasse järelepärimise saadab - ohoo! —, möödub vähemalt kuus tundi, enne kui allüksused liikvele lähevad. Vä-he-malt! Sest esialgu ju veel ei lähegi, esialgu ei usuta, saadetakse volinik kontrollima, aga meie ...»

«Küllap meie ta juba ära kasutame,» täiendas Kisseljov.

«Justament! Ja tema siis kannabki ringkonna staabile ette: hull vanamoor, provokatsioonilised kuuldused ja nii edasi.»

«Seda tead sina paremini. Sa oled ju miilitsast, võmm.»

«Õigus, õigus!» venitas Rubtšenko lipitsevalt. «Aga «võmmi» eest, noormees, saate viisteist päeva!»

Stjopka pistis rusika suhu ja hammustas. Siis veel kord. Ta hakkas aru saama, et Pavel Ostapovitš polnud alati niisugune, et ta muudeti «Viisnurgaks» alles täna hommikul, ja Stjopka tundis esialgu kergendust, sest kõige hirmsam oleks olnud mõelda, et nad olid kogu elu teeselnud. Isegi Suren Davidovitš!

Kuid kergendust tundis ta üksnes mõneks hetkeks. Nüüd hammustas Stjopka oma rusikat, seni kui huuled veriseks said, ja tundis kogu kehaga, kui väike ning armetu ta on ja et istub nagu rott kapis, mis lehkab lambanaha järele.

«... . Viisnurk jääb ikka Viisnurgaks . . .» hakkas rääkima Kisseljov. «Sõjaväeringkond, allüksused . . . Kas siis selles on asi? Informatsioon imbub alati läbi, knlia mees. Sellepärast, et see on informatsioon . . .» Kissdjov pigem mõtles valjusti kui rääkis kapteniga. «Konks on hoopis mujal. . . Arvestaja ei mäleta ühtegi planeeti, kus oleks säilitatud tuumarelvi. Jõle relv. Tarvitseb vaid metslastel see leiutada, kui nad relva kõhe käiku lasevad ja kogu materjali hävitavad. Õudne lugu.»

«Oled sa seda näinud?»

«Jah. Mitu dessanti tagasi. Planeet oli tühi.»

«Kui palju materjali kaotsi lähebb: ütles Rubtšenko ja

äkki kähistas: «Jessas! Siin on ju seda tuumarelva mägede viisi! Kuidas nad küll veel elus on, Nurk Kolm?»

«Ei ole veel jõudnud omavahel kaklema minna,» ütles Kisseljov ükskõikselt. «Nüüd pole see enam tähtis. Kas sa vesinikupommi tegevusraadiust tead?»

«Kust ma seda peaksin teadma? Räägiti küll. . . loengul .. .».

«Noh?»

«Olen unustanud. Skleroos!»

«Vastik planeet,» ütles Kisseljov. «Keegi midagi täpselt ei tea. Pommid,'raketid, lapsed .. . Jõledus. Sina räägid — volinik. Meil on teda rohkem tarvis kui neil: vähemalt saame selle tegevusraadiuse teada.»

«Ei nad julge visata — omade peale!»

«Võivad siiski julgeda.»

Nad jäid vait. Uks kolksatas, kiiresti sammus mööda Suren Davidovitš. Stjopka, nii rabatud-nagu ta ka oli, suutis siiski veel imestada: Sur hingas täiesti vabalt, ilma kähina ja vilinata. Kuhu on siis jäänud tema astma?

«Nagu maa alla oleks vajunud,» ütles Sur — Ruut Sada Kolm. «Kuulutan välja tema tundemärgid.»

«Juba kuulutatud,» kähistas Rubtšenko. «Tema tundemärgid on teada . . .»

«Miks ta end sinu eest varjab?» küsis kitarrist.

«Ta on tark ja umbusklik nagu kurat. Sündinud luuraja.»

Stjopka siiski punastas heameelest. Kisseljov vandus, siis aga ütles:

«Ärme kaotame aega, dessantlased. Ruut Sada Kolm, kosmoselaev on ilma kaitseta, aga olukord läheb keerukaks. Kas tuled toime? Seal on veel Üheksanurk. Ma hoiatan: leekureid mitte käiku lasta!»

«Just nii,» ütles Sur. «Viisnurk, auto!»

«Kutsun välja.»

«Kas autosid jätkub?» küsis Ruut Sada Kolm Suri häälega.

Kisseljov vastas:

«Neid on oma kolmkümmerid tükki. Esialgu piisab.»

«Näen, et te pole tõepoolest aega raisanud.»

Nad jäid vait. Ruut Sada Kolm vaatas vist aknast välja — Suri hääl lausus:

«Kui kange tuul. Ajab tolmu üles.»

«Ei ole raisanud jah . . .» kinnitas -Kisseljov. «Ein Moment! Ruut, sa ju olid «väikeses vahendajas»?»

«Muidugi. Sina mind välja lasidki.»

«Sa pole laste suhtes asjaga kursis. Väike üllatus. Siin planeedil on lapsed.,.» (Sel hetkel Rubtšenko köhatas ja Stjopka ei kuulnudki viimast sõna.)

Ruut Sada Kolm kähistas:

«Mi-is asja?»

Aga Nurk sähvas vastu:

«Seda, mis ma räägin! Ja pole siin midagi rnissitada! Umbes kuueteistkümnenda eluaastani — praegu täpsustatakse.»

Stjopka lõi jälle hambad rusikasse. Räägivad lastest ja «täpsustavad» midagi koledat, kitarrist Fedja aga karjub Surile näkku, ja see lausub oma taevalisel nukral häälel:

«Vaat kus alles üllatus!' Kuni kuueteistkümnenda eluaastani — kolmandik kogu elanikkonnast. Kolmandik, mõelda vaid! Aga sihitamissignaalini on jäänud tervelt seitse tundi, see on küll halb! . . . Sihitajat peab väga hoolikalt valvama.»

Kisseljov jäi vastuse võlgu, ja saanud sellest nähtavasti julgust, toetas Rubtšenko Sur'i:

«Neetud töö! Kas sa tead, kui palju on teleskoobil dessantlasi? Ei saa ju oma sihitajat kaasa võtta .. .»

«Vait olla!» läks Kjsseljovil süda täis. «Mõtle põrmustile, Viisnurk Kakssada! Noh, võta jalad selga ja hakka linna poole astuma, tegutse ajakava järgi ... Kui poisi leiad — tee lorijutuks. Hakka astuma! Eskaader ootab orbiidil, aga mingi Viisnurk veel targutab ...»

Jälle liigutas rott end riidenagi all. Laoruumi uks kriuksatas — raskel sammul möödus kapten Rubtšenko. Sidemeid tal pea ümber ei olnud.

Peaaegu kohe väljus ka Sur koos Kisseljoviga. Kuid enne veel rääkisid nad, et signaal antakse kell kaksküm-mend pluss-miinus viis minutit ja et selle kellaajani peab vastu pidama, tulgu mis tuleb. Mööda koridori sammudes küsis Sur:

«Järelikult on kõrgemad järgud koondunud teleskoobi juurde?»

«Siiani on kogu staap laiali.»

Nad lükkasid lasketiiru ukse väljastpoolt sneprisse.

Koridoris läks päris pimedaks. Lasketiiru hoolas juhataja polnud unustanud valgust välja lülitada. Stjopka pomises enesele lohutuseks: «Teie saate pika nina, aga mulle jäävad relvad...» Ta poetas enese laoruumi ja sirutas juba käe seifi poole . . .

Põrguvärk! Võtmed vedelesid ju hoopiski hoovi teises

otsas, laskesaali kinnimüürituct akna all süvendis. Ta sööstis paigast, et võtmekimpu ara tuua, ent jäi järsku seisma. Nad on ju teate kõigile omadele kõneseadeldiste kaudu edasi andnud. Kui palju neid kokku on — ei tea. Igaüks võib sul kraest kinni haarata. Isegi Valerka pole usaldusväärne: kohtas äkki vahepeal niisugust tüüpi, ja asi ants. Valerka, Valerka ... Midagi on neil seal lastega lahti... Kontrollivad ... Stepan istus laua taha, et järele mõelda. Laoruumi põrandal vedeles sidemeid ja vatti segamini seinalt kukkunud betooniräbuga. Sur oli välis ukse sneprisse lükanud. Tähendab ta ei kavatse tagasi tulla. Niisiis võib end siin varjata, kuni kõik on lõppenud.

On leiba, suhkrut, karbitäis mune. Kraanist saab vett. Öösel pääseb ta minema, õngitseb võtmed välja — ja siis on ta relvastatud nagu kindlus. Kui hakatakse ust maha lõhkuma, tulistab läbi ukse. On olemas gaasipliit ja niitnuudlid. Ja raamatud.

Aknast paistis tuvila — ereroheliśed postid, traatvõrk. Poiss kujutles, kuidas ta jääb istuma nagu rott riidenagi alla, Valerka aga kükitab ja ootab tuvilas, kuni n e m a d põngerja leiavad. Poiss peaks kohe sinna ilmuma.

Minutit viis istus Stjopka aknast välja vahtides. Tema mõtted pekslesid vastu «väikest vahendajat» nagu vastu kiviseina. Niiviisi nad siis toimivadki! Roheline kar-bike, mille Kisseljov oli asetanud vastu keldriust, pärines seersandi seljakotist ja on järelikult «väike vahendaja». Need sisendavad inimestele, et nad on «Ruudud» ja «Nurgad», ja sunnivad inimesi

tegutsema ühel nõul tulnukatega. Esimest korda ütles Stjopka endamisi kindlalt selle sõna. Jah, tulnukad, ning nad tahavad kõik inimesed ara hüpnotiseerida! Mitte tappa, vaid alistada hüpnoosi abil. See on jälk. Kuid see poleks veel nii hirmus, kui neil oleks üksainus «vahendaja»-hüpnotiseerija. Ega sellega ju palju rahvast läbi ei tööta. Aga kui iga hüpnotiseeritu jalutab ringi, niisugune asi taskus? Siis pole isegi terve armee neile ohtlik. Mida ometi teha? Põrguvärk! «Väikestest vahendajatest» ei teadnud Aljoška ärasõidul midagi. . .

Päike oli edasi nihkunud ja paistis nüüd otse tolmustesse akendesse; Stjopka pidi jaluli koikule ronima, et veenduda: Valerik tulebki. Poiss jooksis, käes väike pruun kohvrike, paljad sääred aina välkusid. Stjopka kehitas õlgu, ohkas ja sammus väljapääsu poole. Ta vaatas korra ringi ja oli ühe sööstuga tuvilas.

Kuidagimoodi suutis ta Valerka pehmeks rääkida, et

see koju läheks ja seal järgmist käsku ootaks. Üksi jäänud, tõmbas Stepan kleidi selga, peitis püksid kohvrisse ja ronis tuvilast välja. Kleidiga oli hirmus ebamugav olla. Malgosia, nutikas tüdruk, oli taibanud saata ka samast valgemummulisest kleidiriidest pearäti. Nad olid hiljuti lugenud, kuidas Huck Finn tüdrukuks ümber riietus. Stepan mäletas selgesti: ei tohi käsi taskusse pista, ja kui sulle midagi põlvedele visatakse, siis ei tohi neid kokku suruda, vaid peab hoopiski laiali ajama. Nii oli seal kirjutatud.

Kõigepealt õngitses ta võtmed august välja — seelikuga oli kole ebamugav sinna ronida, jõudnud tagasi lasketiiruruumi, tassis ta kõik vintpüssid laost laskesaali ja peitis liivakottide alla. Siis ladus ta kohvrisše kaks lahingupüstolit, kaks karpi padruneid, samuti padrunisalved, lukustas seejärel seiii ning laoruumi, pani ka võtmed Malgosia kohvrisse ja hakkas astuma.

KUHU TORMATA?

Stepan tahtis iga hinna eest pääseda rajoonikeskusesse või sõjaväeossa, mis ei asunud kaugel maanteest. Kella kaheks jõudis ta autobussijaama. Tema ju ei teadnud, et bussiliiklus on katkestatud ning et kaheksa kilomeetri kaugusel linnast seisab valvepost, kes ei lase kedagi läbi. Seda kõike kuulis ta alles bussijaamas. Seal käratsesid ärritunud inimesed. Musta kleidiga naine nuttis valjusti. Stjopkä seal olles saabus tagasi puupüsti täis veoauto, sõitjad pudenesid sealt maha ja hüüdsid: «Pöörasime tagasi! Miilits ei lase läbi! Sild on kokku varisenud!» Kassapidaja, kes seisis bussijaama trepiastmel, rahustas ootajaid. Üks noormees küsis Stepanilt, pidades teda tüdrukuks:

«Kaugele sõidad?»

«Keskusesse, onu.» Noormees noogutas.

«Kas külla või?» Stepan kinnitas: külla jah.

Noormees tammus jalalt jalale, käed taskus, ja suitsetas vihaselt, vahtides ainiti kassapidajat. Ta oli pikka kasvu, süsimusta juuksetukaga. Suu oli tal iseäraliku kujuga — kuusirbina kõver, nii et tekkis mulje naeratusest kahvatul, tigedal näol.

«Mis su nyni on?»

«Malgosia,» kähvas Stepari mõtlematult ja hakkas taganema, sest noormees langetas pilgu tema peale ja pomises:

«Vaata aga vaata, kui suureks sa oled kasvanud. Ei tunneks äragi.. .» Ta sülitas koni välja. «Mine parem koju.»

Ta pööras oma laia selja Stepani poole ja puges rahva sekka. Mõne hetke pärast läikis tema süsimust pea juba kaugel eemal — ta istus haljasala keskel asuvale pingile ja läitis uue suitsu.

Stepan hakkas noormehe poole trügima, sest too paistis usaldusväärsena. Ja pealegi ei kuulunud ta n e n d e hulka. Kust Stepan seda teadis? Väga lihtne. Stepan ja Malgosia ei

sarnane üldsegi teineteisega. Malgosia on tõmmu, mustade kulmudega, aga Stjopka — linalakk ja tedretähniline. Olnuks see mees üks nendest, siis tundes Malgosiat, oleks ta kohe hakanud kahtustama, sest Stjopka tundemärgid oli ju «dessantlane» Rubtšenko edasi andnud.

Kuid pikatukaline oli väga püsimatu. Ta hüppas püsti, sülitas jälle koni suust maha, trügis läbi rahvasumma kassapidaja ette ja pistis tolle peale karjuma:

«Millal üleveokoht korda saab, ütelge täpselt! Millal? Kas sapöörid on välja kutsutud?»

«Mis mina sellest tean!» piiksus kassapidaja. «Egas mina sapööre kamanda!»

«Aga Berjozovoje?» käratas noormees.

«Mudane on seal, mudane!» pingutas kassapidaja kõigest väest häält. «Mudane, autod vajuvad sisse!»

«Se-elge,» vastas noormees ja sööstis taas rahvasumma.

Stepan tõusis kikivarvule ja nägi nüüd tema tuka kõrval miilitsa vormimütsi. Noormees käis militsionäärile energiliselt peale. Nende ümber kogunes jalamaid rahvahulk. Stepan ronis pingi otsa. Põrguvärk! Rubtšenko oli jõudnud miilitsavormi ümber riietuda. Pikatukaline rääkis surnuist ülestõusnud kapteniga!

Rubtšenko võttis noormehel parema küünarnuki alt kinni. Eemalt oli see kõik täiesti süütu: lahke miilitsaohvitser selgitab erutatud linlasele olukorda. Lood on nähtavasti täbarad — noormees haaras teise käega endal rinnust...

Ta polnud veel jõudnud kätt langetadagi, kui Stjopka oli juba jalga lasknud. Nüüd oli see ainult aja küsimus — varem või hiljem tuleb noormehele meelde vale-Malgosia ...

Stjopka puges juurviljakioski ja tühjade kastide virna vahele. Kell bussijaama seinal näitas veerand kolm. Ta mõtles nii pingsalt, et juuksed peas liikusid. Tundmatu «signaalini» oli jäänud vähem kui kuus tundi. Kui Stepanil mingil moel õnnestubki rajoonikeskusse jõuda, siis alles tund, heal juhul poolteist tundi enne «signaal». Seda esiteks. Teiseks: Aljoška koos doktoriga võisid ka läbi murda ja juba päral olla. Nad on ju autoega, blaster kah kaasas. Ja kolrnandaks: tema, Stjopka Sizov, kihutas autobussijaama argusest, puhtast argusest. Teda kohutasid nood, kes olid otsustanud ta kahjutuks teha.

Kui Stjopka juba kord oma vapruses kahtlema lõi, siis ei hoolinud ta enam millestki. Nüüd ta teadis, et ei sõida ära isegi siis, kui talle isiklik lennuk järele saadetaks, ffll, on relv. Talle on nende plaanid teada. Ta on hästi maskeeritud ja sülitab selle peale, et on üksinda ega või kedagi usaldada!

«Tühja kah!» pomises Stepan. «Ainult et nemad sülitavad minu peale veel kindlamini kui mina nende peale. Ah, põrguvärk! Ja eskaader on orbiidil . . .»

Tuu-tu-tuu! pasundas autosignaal. Kähisev hääl hüüdis:

«Viin Sinikivi ja teleskoobi juurde! Tasuta!»

Teleskoobi juurde? Stjopka kihutas üle haljasala, hüppenööridega lastest mööda, ja ronis veoautosse — samasse, mis tema nähes bussijaama tagasi oli pöördunud. Tuul hakkas vuhisema, üksteise järel vilksatasid mööda piimavabrik, teine mikrorajoon, kool, kaubamaja,» postkontor, sinine silt miilitsajaoskonna hoonel, maja, kus asetses lasketiir. Stepan istus, pigistades kohvrikest vaptu rinda. Ta oli siiski omadega kõvasti segamini, ja lihtne lahendus, mis tiirles kuskil otse siinsamas, libises temast eemale, nagu libiseb käest vettekukkunud seebitükk.

Tuu-tu-tuu! hüüdis jälle autosignaal, ja lõpuks püüdis Stjopka tolle lahenduse kinni. Signaal! Signaal kell kakskümmend — «sihitaja» — eskaader!

Ta ootab mingisugusel orbiidil, too tulnukate eskaader, need siin aga pole õiged tulnukad. Nemad peavad tugiala ette valmistama ja kell kakskümmend saatma «sihitajalt» signaali. Mis asi see sihitaja küll võiks olla? Nad ise ütlesid, et neil oma sihitajat ei ole. Sellena kasutatatakse teleskoopi. Asi on selles, et meie raadioteleskoop pole sugugi lihtne, ta on nii saatja kui ka vastuvõtja, meile räägiti sellest ekskursioonil. Ta võib vastu võtta raadiolaineid kosmosest ning võib ka kosmoselaevade lendu juh-

tida, neid sihile suunata. Siit siis ilmselt ka «sihitaja», eks ole? Need hüpnotiseeritud tegutsevad eeldessandina jakell kakskümmend saadavad tõelistele tulnukatele signaali: tugiala on hõivatud. Meie raadioteleskoobilt saadetud kiire abil suudavad vale-tulnukad juhtida kohale kas või tuhat laeva, ja need hakkavad täiesti rahulikult meie linnakese ümbruses maanduma. Meil pole nüüd isegi telefoni — päris kiviaeg kohe! Laevad hakkavad maanduma, aga ümberringi ei tea keegi mitte midagi.

«Nood lausa värisesid, kui rääkisid teleskoobist,» mõtles Stepan. «Kui Viisnurk ütles: «Ei saa ju oma sihitajat kaasa võtta», siis kitarrist lausa röögatas ... Ja Tugarino valisid nad just teleskoobi tõttu.»

... Heasüdamlik naine tibudega, kes tal korvis sibelesid, kummardus Stepani poole ja küsis:

«Kas sa, tüdruk, oled tüüfust, põdend või . ..?» Stepan ei vastanud, ja naine pistis valjusti tänitama: «Mina paneks niisukese ema kalu rookima, aga mitte lapsi kasvatama!»

Keegi hakkas naerma ja küsis, et miks just kalu rookima, naine aga kaagutas edasi, et tüdrukuke on paljaks pöetud ning kahvatu ja pomiseb endamisi, ja et kalu rookida on midagi hoopis muud kui lapsi kasvatada. Ilmnes, et Malgosia rätik vedeles põrandal, ja tibudega naine sidus selle Stepanile pähe «uue moejärgi», lõua ait kinni — peaaegu oleks poisi ära kägistanud.

«Helikopter, helikopter!» hõikas keegi.

Tõepoolest! Lõunast, rajoonikestuse poolt, tuli põrinal roheline kiil, ning Stjopka pidi autokastist peaaegu välja kukkuma, kui juht äkitselt pidurdas, et ta ise ja sõitjad võiksid vaatepilti imetleda.

Urra-urra! Sõjaväe helikopter! Tähendab, et doktor koos Aljošaga on kohale jõudnud ja nüüd seatakse kord jalule!

Ta unustas, et Berjozovoje kaudu võisid nad hädavaevalt alles poole tunni pärast rajoonikeskuses olla, ja karjus «urra-urra!», kuni helikopter hakkas maanduma sovhoosi kesapõllule, puhudes laiali mulluse viki puhmaid. Niipea kui kopter maandus, ilmus lähedasest metsasalust nähtavale täitevkomitee «villis», mis veeres otse õhusõiduki kõrvale, aeglaselt pöörleva tiiviku alla. Oli näha, kuidas auto presentkatus võbises: veoauto, millega Stjopka sõitis, möödus maandumiskohast päris lähedalt.

Kumerast kabiinist ronisid välja sõjaväelane ja eraisik.

67

Kaks kohalikku meest astusid neile vastu kopteri ja auto vahel. Kohalikke ei näinud Stjopka selgesti — nood jäid autovarju.

Saabunuid nägi ta aga hästi: pingul mundris major, suure ning ilusa näoga, eraisik lüheldast kasvu, silmahakkavas tumehallis ülikonnas, eriliselt läikivate hallide juuste ja ülemusliku peahoiakuga.

Kui kõik seda kohtumist küllalt olid imetlenud, andis veoauto signaali, ja samas nägi Stjopka vist küll viiekümnendat korda selle lõpmatult veniva päeva jooksul toda neetud liigutust — kähe käega rinnust kinni; kaks inimest, neli kätt...

Ta puges tagasi oma nurka. Kaks inimest, veel kaks. Meeleolu muutus äkki ahastavalt lootusetuks. Seda tehti nii osavalt, nii rahulikult. Nad vallutasid meid ilma ühegi pauguta. Helikopteri meeskond ei märganud kindlasti midagi: reisijad toodi sinna, kuhu oli kästud, ja pr-r-r! — põristati tagasi. Nood oleksid ka võinud kopteri oma võimusesse haarata, kuid miskipärast ei soovinud. Heitsid armu. Pealtvaatajate hulgast mõistis seda kõike vaid üks kolmeteistkümneaastane poiss. Ta sõitis teleskoobi poole ja tema põlvil lebas kohvrike, milles oli kaks püstolit ja sadakond padrunit. Kõik. Muud ei midagi.

SISSE!

«. . . Jah, küll oli ikka tore üks topka hinge alla võtta ja kapsast peale hammustada! . ..»

Sinikivi juurest sõitis veoauto edasi päris tühjana. Stjopka meelt lahutas viimane sõidukaaslane — väikest kasvu, helesiniste silmadega vanamees, sirge hoiakuga, kõrge kumera lauba ja imeliku suuga: mokk kõver nagu Valerkal, kui see tahab töinama hakata. Stjopka seda meest ei tundnud, sest too oli tulnud otse külast teleskoobi valveteenistusse. Teel Sinikivi juurest edasi ta jutustas, kui terve ta külas ennevanasti oli ja kuidas isegi kaks sõda polnud temast jagu saanud, istuv tööviis aga käis nii hullusti tervise peale, et ta oli pidanud neli nädalat rajoonihaiglas vedelema. Ta naeris end näost tulipunaseks, meenutades, kuidas talle «toit otse koiku juurde toodi ja pealegi ratastel». Ka keelatud tal juua puskarit ja kerget veini ja isegi õlut . . .

Nii lobises ta lustlikult silmi pungitades, Stjopka aga mõtles oma mõtteid ja näiliselt ei kuulanudki teda. Kui

aga vanamees küsis, mispärast «mädmasell» teleskoobi juurde sõidab, siis Stjopka pahvatas:

«Pakki lähen viima, vanaisa.»

«Kas sa näe, kui tähtis!» tähendas vanamees. «Ja kellele see pakk siis läheb?»

«Portnovile, Vjatšeslav Borissovitšile,» pahvatas Stjopka jälle.

«Te-e-ne-kas inimene!» lausus vanamees vai|nustusega, kuid tema liikuvas näos välgatas korraks midagi iroonilist. «Te-e-ne-kas ... Karsklane!»

Iroonia oli ilmselt suunatud Vjatšeslav Borissovitši viimase iseloomustuse pihta. Vanamehele ei mahtunud kuidagimoodi pähe, miks terve, noor ja «teenekas» mees õrnal tahtel keeldub nii puskarist kui ka kergest veinist ja, nagu räägitakse, isegi õllest.

«Aga mis selle paki sees siis on?»

«Ei tea,» vastas Stjopka. «Minu asi on üle anda.»

Ta oli arvestanud, et valvuriametis vanamees viib ta Portnovi juurde. Kahtlemata ei kuulunud vanake n e n d e hulka — ta naeris väga naljakalt ja lõbusalt, lagistades heleda häälega ning ajades oma suure, tugevate kollakate hammastega suu pärani. N o o d naeravad käredalt ja lühidalt. Nagu hauguksid.

«Annad, annad üle, nüüd kõhe annadki,» lobises teekaaslane. «Juba olemegi köhal.. . Väravavalve kõlistab, Portnov läkitab läbipääsu juurde sekretär Zoika, saad šokolaaditahvli — ja lase jalga ... Mihhalõtš!» kisendas ta otse veokastist valvurile, kes värava juures seisis. «Mihhalõtš, siin on üks mädmasell pakiga Portnovi jaoks.»

Stjopka puuris pilgu oma kinganinadesse. Nüüd on ta omadega vahel. Mõistagi ei kavatsenud ta relvakohvrit mõnele n e n d e s t kätte anda. Ta tahtis käskjala kujul hiilida Portnovi juurde, veel parem aga professor Bõstrovi, direktori juurde. Mis siis nüüd? Öelda, et ta tegi nalja ja et polegi mingit pakki? Või nõuda, et teda ennast viidaks Portnovi juurde?

Ta istus autos, kuni juht ta välja ajas. Hüppas siis alla. Püstolid kõlksatasid kohvris. Vanamehest teekaaslane kloppis oma riideid. Väravavalvur põristas bassihäälel:

«Mina mõtlesin, et sa tulid tütretütrega. Kas oled nüüd terve?»

«E-e-eh! Vaat kus vanasti.. .» võttis vanamees hoogu.

«Ära jahvata,» ütles valvur. «Mine aga valveruumi,

Prokofjev ... Seal loetakse sulle ette kodukord ... uus. Ha-haa …»

Küllap Stjopka läks näost kahvatuks: tema ju teadis, milline «kodukord» valveruumis lõbusale vanamehele ette loetakse. Valvur vaatas teda mõne hetke sünge huviga.

«Mida sa tõid?»

Stjopka vaikis, püüdes aega võita.

«Noh, näita siia!» Valvur sirutas käa kohvri järele.

Stjopka astus kaks sammu tagasi.

Valvur muigas ja hakkas, pea viltu, tüdrukut silmitsema. Stjopka talus kindlalt tema püku. Proovi sa mulle järele jõuda . . . Mihhalõtš kehitas õlgu, sülitas maha ja osutas värava poole:

«Jookse, näed, vasakule, laboratooriumihoonesse, trepist üles teisele korrusele ja siis vasakule kuni lõpuni.»

Stjopka läks. Väravast läbi ja mööda puhast betoon-kõnniteed vasakule, üle hägusate varjuvöötide, mida heitis teleskoobi terassõrestik. Ta läks tolles neetud seelikus ja ei tohtinud käsi taskusse pista, tagant aga, värava juurest, silmitses teda morn Mihhalõtš. Ning oli võimatu ara arvata, rnis ees ootab. See tundmatu miski, niis oskas inimesi sekundi murdosa jooksul hüpnotiseerida, mille valduses olid blastrid, rohelised «nälkjad»-raadiotelefonid ja muu põrguvärk, — täiesti vabalt, mõtles Stjopka, võis too jälgida iga tema sammu, teada saada, mida ta kohvris kannab, ja nimme käskida ta sisse lasta.

Hoone oli siinsamas. Et jõuda ühelt varjuvöödilt teisele, piisas kahest sammust. Siin oti hoone ja uks. Astu sisse! Kaua oled sa unistanud püstolist paremas käes ja püstolist vasakus käes — astu aga sisse! Sa oskad tulistada ka vasakuga, tulistada kiiresti ja tabada märki. On sul tahtmist tulistada, Stepan? Ära pööra trepi poole, mine otse ja ümber kõrgendiku tara suunas . .. Sul pole ju mingit tahtmist tulistada . . .

Ta sisenes. Klaasukse taga summutas pehmest tehiskiust põrandavaip kõik sammud. Jõena voolas trepist alla pikk pehme kattevaip. Stjopka astus trepist üles pingutades, nagu oleks vastuvoolu ujunud. Hoones valitses vaikus ja tühjus, vaikus kumises kõrvus. Tühi koridor vaatas Stepan'i säravate lambisilmadega. Harvad uksed olid paksult polsterdatud koorekarva plastikuga.

Nimesildid rippusid puhevil polstril käidu. Stjopkat segas nende läige — oli ta ju väikest kasvu. Ta tõusis kikivarvule, et lugeda: «R. A. Lipiliens», siis «Z. B. Kro-tova» ja lõpuks «V. B. Portnov».

Stepan vaatas tagasi, talle päis, nägu oleksid nähtamatud hüpnotiseerijaist tulnukad õhupallidena uste köhal kõikunud ja teda nähtamatute silmadega jälginud. Siis, püüdes pääseda neist nähtamatuist silmadest, tõmbas ta ukse lahti ja leidis end kitsas pimedas vaheruumis. Ahminud rinna õhku täis, lükkas ta järgmist ust ja oligi kabinetis, otse kirjutuslaua vastas.

TE ARVATE, ET TEID EI SAA TAPPA

«Tere-tere!» Portnov naeratas ja noogutas laualambi tagant. «Tulid sa minu juurde, tütarlaps?»

Pimestav paike sillerdas kabineti klaasseinal. Stjopka kissitas silmi.

«Tulid sa minu juurde?» kordas Portnov.

Kergitanud end, vaatas ta kohvri poole.

Stjopka noogutas — kurk oli tal nagu kinni nööritud.

«Noh, räägi siis ...»

Stjopka istus kiircsti toolile, mis asetses uksest paremal, tõmbas kohvri põlvedele, paotas kääne. Naeratades pani Portnov rohelise paberossipaki-suuruse kärbi serviti vastu lauda. Täpselt samasuguse kärbi oli kitarrist toonud lasketiiru ukse juurde. Stjopka tundis karbi ara, kuid ehmuda oli juba hilja. Ta hoidis paotatud kohvrikaant vasaku käega, paremaga leidis kobamisi «Makarovi» pära, tõmbas relva välja ja hoiatas:

«Päästik on kiirendiga, tulistan ette hoiatamata... Käed!»

Inseneri käed lebasid elutult laual. Hallid, elutud huuled laususid:

«Püstol pole tüdrukute mänguasi. Anna see siia.»

«Või veel... See asjandus jätke rahule!»

Käsi nihkus rohelisest karbist eemale. Insener hingas sügavalt sisse, tema põsed muutusid nagu roosakamaks.

«Kas mängid luurajat, ajastu laps? Mida sa õieti tahad?»

«Oodake pisut,» ütles Stjopka. «Enne räägin ma teile midagi muud. Ja ärge unustage kiirendit.» (Mees noogutas ettevaatlikult.)

«Ma tean, et teie arvates ei saa teid tappa. Te ärkate ellu, eks ju?»

«Sa oled hulluks läinud,» sosistas insener. «Ajad segast juttu.»

«Mitte sugugi. Te lihtsalt ci saa aru, et selliselt distantsilt virutab püstolilask teie pea sodiks …»

Insener noogutas jälle ja vidutas silmi. Stjopka mõtles, et oli asjata lobisenud elluärkamisest.

«Oletame, et ma saan sellest aru,» lausus Vjatšeslav Borissovitš. «Mis siis edasi? Kust sa võtad, et mind ei saa, tappa?»

«See peaks teile ükspuha olema. Te peate teleskoobi rivist välja viima.» «Milleks?»

«Te teate seda isegi.» Insener muigas.

«Kas võib kukalt sügada? Ei või . . . Noh, arvesta siis, et ma sügasin. Mis kombel ma. jõige sinu arvates peaksin teleskoobi rivist välja viima?»

«Mul ükspuha, kuidas.»

«Mõtle nüüd ise, ajastu laps: Oletame, et ma nõustun ja lähen aparaadiruumi, kaigas käes, purustama ja hävitama. Sina aga oma «kiirendiga» tuled minuga kaasa, muidu ma ju lihtsalt keeran ukse väljastpoolt lukku. Kas on nii?»

Stjopka vaikis.

«Nõndaks. Aga aparaadiruumi sissekäigu juures ja veel mõnes kohas seisavad relvastatud valvurid. Neile näiks meie käitumine väheke imelik. Siin pole kombeks talutada ülemusi püstoliga ähvardades. Ja pealegi veel, kui riist on kiirendiga. Anna see püstol siia ja korista end, kuni nahk veel terve …»

Täiskasvanud ei pea meid mitte mikski, mõtles Stjopka. Isegi' hüpnoosi all ei ole see tegelane targemaks saanud. Ei usu, et tüdruk võib tema pihta tulistada. Aga tõepoolest; mismoodi ta teleskoobi ara rikuks? See pole ju nii lihtne, et muudkui pista traadijupp pistikupessa.

«Mul ükspuha,» ütles ta kuuldavalt. «Te olete insener. Teie asi on mõelda. Ma loen kümneni, siis aga kihutan terve salvetäie teile pähe. Nii et mõelge. Üks . . .»

Ta kummardus kiiresti. ja Portnovilt pilku pööramata asetas kohvrikese põrandale. Ajas end sirgu, tõusis püsti. Kleit soonis hirmsasti kaenlaaluseid ja jube oli vaadata näkku inimesele, kelle pihta tuleb kohe tulistada — seda kõike tundis Stjopka. Tn luges: «. . . neli . . . viis . . . kuus …» ja nihkus aina lähemale, vaadates inseneri liikumatuisse, imelikult läikivaisse silmadesse. Jäänud seisma otse laua ees, lausus ta: «Kaheksa», ja äkki sai , et ta sureb.

. . . Näis, et ta oli alles öelnud «kaheksa». Miskipärast lamas ta selili, silmad kinni, pea pööratud vasakule. Ta paotas silmi — pea kõrval olid heledais pükstes jalad.

Vjatšeslav Borissovitš seisis tema kohal. Paremas käes hoidis ta püstolit — toru peos. Põrguvärk! See oli Stjopka püstol. Nähtavasti oli see alles asja inseneri kätte sattunud. Stjopka viskus vaistlikult tema poole, et püstoli pärast kinni haarata, kuid Portnov põrkas eemale — tema nägu oli hall ja silmad suured justkui hirmust; siis kahmas ta kohmakalt püstoli õigetpidi pihku, sirutas käe ette ja vajutas päästikule. Lööknõel klõpsatas. Tõrge.

Stjopka ei kohkunud, kui püstolitoru talle otse silmade vahele sihtis. Maailm paistis ebatõeline. Niisugusena vist näeb seda selili pööratud põrnikas. Stjopka istus ja vaatas abitult insenerile otsa. Too aga, laskmata vasakust käest rohelist kärpi, tõmbas püstoliluku tagasi, heitis pilgu padrunipessa ja kehitas õlgu:.

«No muidugi — laadimata .. . Kah mul maanteeröövel!»

Laadimata, põrguvärk! Muidugi: ta oli ju laadinud ainult ühe püstoli, aga see oli tal meelest läinud, ja kätte sattus just nimelt tühi püstol! Laetud relv lebas praegu kohvris. Ning see päästis poisi elu.

Insener tõmbas hinge. Ta nägu võttis roosakama jume ja suu oli peaaegu valmis tavaliseks naeratuseks. Ta pistis püstoli taskusse, mõõtis Stepani pilguga ja pomises:

«Kas tõesti k o m o n s s?»

Siis astus ta sammu laua poole. Jäi seisma. Ning justkui otsusele jõudnud, tõstis karbi, nagu tõmbas sealt midagi, ja jälle, juba kolmandat korda tol päeval, tundis Stepan surmaeelset ahastust ja surmataolist minestust ning tuli kolmandat korda meelemärkusele.

Stepani süda pööritas ja tal oli kange tahtmine nutta. Ta lebas jälle selili. Insener Portnov aga istus oma tohutu suure laua taga ja vaatas poisile otsa.

«N-närakas!» ütles Stepan. «Sina! Närakas! Fašist! Reetur!»

Ta lamas ja sõimas Portnovi, surudes end vihaga'vastu põranda tehiskatet.

«Reetur, reetur, reetur!!!»

«Noo-noo,» ütles Portnov. «Palun ilma kõvade sõnadeta. «Fašist, reetur...» Kes siis õige kelle juurde ilmus selle, kuidas ta nüüd oligi, «kiirendiga»? Ole-ole pikali, ara tõuse. Põrand on, tõsi küll, kaunikesti must.. .»

Portnov mühatas. Ta oli tegelikult suures kimbatuses ja

heitis Stjopka poole kartiikke pilke. «Siiski, tõuse üles. Näen sind laua tagant halvasti.»

«Mis te minuga tegite?» karjus Stjopka raevukalt ja kargas püsti.

«Kas ongi vaja, et sa teaksid, — see on küsimus!» Insener sihtis teda oma imeliku relvaga. «Jaa, see on küsimus.. Teiselt poolt aga tead sa juba liigagi palju. Eks? Nii on vist kombeks rääkida?» (Stjopka vaikis.) «Kaks korda üritasin siirata sinusse dessantlast, ja kumbki kord ei võtnud sa teda vastu. Kuigi «vahendaja» töötab täie võimsusega...»

Stjopka küsis äkki:

«See on siis «väike vahendaja», eks? Aga mida tähendab «siirata minusse dessantlast»?»

«Oh seda üleüldist haridust,» pomises insener. «Oh universumi imesid... Sa tead tõepoolest väga palju. Kus on Stepan? Ütle!»

«Missugune Stepan, onu?» küsis Stjopka vastu.

Siis võttis insener hargilt telefonitoru, surus selle õlaga vastu pead ja hakkas hargiga lõgistama. Vabas käes hoidis ta «vahendaja» rohelist kärpi. Stjopka aga tõmbus äkki higiseks. Ta taipas, et Portnov kutsub kõhe kellegi kohale, võib ka olla, et lõbusa valvurist vanamehe, ja käsib plika ära viia ning talle lõpu peale teha. Ja siis jõudis poisi teadvusse mõte, et Portnov polnud suutnud «siirata temasse dessantlast», või nagu Stjopka selle kohta ütles, teda hüpnotiseerida. Ja sellepärast ei võinud ta teada, mis veel kohvris lebab. Teisest, laetud püstolist polnud inseneril aimugi...

Portnov puhus vihaselt telefonitorusse, pigistades kõvasti peos «vahendajat». Veidi paokil kohver lebas kähe sammu kaugusel uksest ja kolme sammu kaugusel Stjopka jalgadest. Lukukeel oli sissepoole käändunud ja ei lasknud kaanel kinni langeda.

Stjopka mõõtis pilguga vahemaad. Silmi kõõritades valis insener numbrit. Stjopka kargas üles, lõi kääne lahti... Läigatas sinine käepide, ta haaras sellest kinni ja tulistas hea õnne peale, vajutades korraga päästikule ja kaitseriivile. Trahh-trahh! tärisesid aknaklaasid. Esimene kuul põrutas telefonitoru kududeks, teine sattus mujale.

Insener pillas toru käest ja sulges silmad.

Stjopkal läksid põlved nõrgaks. Hetkeks näis talle, justkui oleks inseneri kolp valgete kududena laiali lennanud.

Kuid vedas: läks hoopis toru pihta ... Hinge kinni pidades lähenes ta lauale ja võttis «vahendaja» suurest lõdvast käest ära, Karp oi i raske, ühel küljel paiknes imepisike lehter, teisel pool kaks niiti — pikk ja üsna lühike —, väikesed kuulikesed otsas.

«Vaata aga vaata,» sosistas Stepan.

Portnov avas just sel hetkel silmad. Ta polnud eriti tugevasti põrutada saanud, ainult

plastmassikillud olid põske kriimustanud. Ta puuris pilguga karpi Stjopka käes ning ütles vaikselt, murduval häälel:

«Anna tagasi... Anna tagasi... Muidu lõhkeb!»

«Tühi jutt,» ütles Stjopka, uskumata ise oma sõnu.

Insener vaatas poissi, õudus silmis. Ta liigutas hääletult oma halle huuli. .

«Te ju kardate mind,» ütles Stepan,

«Anna tagasi!» Portnovi hääl oli kähe ning surutud.

Stepan tõstis kärbi ning uuris niitide pikkust. Et laua taga istudes märkamatult «vahendajat» käiku lasta, pidi insener kindlasti pikast niidist tõmbama. Teine niit oli

selleks liiga lühike. Milleks siin aga kaks niiti? Mõte, mis talle nüüd tuli, tundus võimatu. Ta nägi ainult, et insener on hirmust suremas, tulistada aga pole iial hilja. Ja Stjopka tõmbas lühikesest niidist.

Karp tema käes muutus raskemaks. Insener sulges silmad. Muud ei juhtunud midagi.

Poiss taganes pisut ja põrkas vastu tooli. Võttis istet. Jalad olid nõrgad. Püstol võbises peos. Peaks ukse lukku keerama, mõtles ta. Tulistamist võidi kuulda, kuigi on kaks ust ja üks neist polsterdatud. Ainult kust võtta võtit?

Portnov hakkas liigutama ja pomises lauge tõstmata:

«Miks te minu saadetist hoiate?... Mis?» Äkki vaatas ta Stjopkat selge pilguga: «Tulid sa minu juurde, tütarlaps? Ma jäin magama. Imelik ...»

Stjopkale näis, nagu lööks iga südametukse teda vastu toolileeni. Kas tõesti läks korda? Oi, kas tal see tõepoolest õnnestus?

«Jätke juba teesklemine,» pomises ta. «Ei lähe läbi.»

Insener tõmbas käega üle põse ja vaatas oma veriseid sõrmi. Tõstis üles purustatud telefonitoru, uuris seda, asetas selle kuidagimoodi hargile. Äkki nägi ta Stjopka käes püstolit ning hakkas vaheldumisi silmitsema kord toru, kord püstolit. Vaatas selja taha, nägi seinas kuuliauke ja kehitas õlgu.

Kui ta teeskles, siis nagu tõeline näitleja. Virila, mõttetu naeratusega pomises ta:

«Kas sa ei saaks mind järgmine kord pisut õrnemini äratada?»

«Ärge teeselge,» ütles Stepan veel kord.

Vjatšeslav Borissovitš sulges silmad, avas need uuesti, kortsutas tugevasti kulmu ja palus:

«Kuule, tüdruk, kui sa minult midagi soovid, siis pane oma kahur käest ara. Mina selle riistapuu ähvardusel ei räägi.»

Äkki taipas Stepan, kuidas Portnovi proovile panna.

Ta pani «vahendaja» toolile, ise aga taganes akna juurde.

«Veame kihla, et saan ühe pauguga pihta!»

Endine Portnov oleks kahtlemata oma väärtusliku aparaadi pärast meeletusse paanikasse sattunud, see aga, vastupidi, elavnes ja õhutas takka: .

«Põruta aga terve salv tühjaks, ajastu laps! Vean kihla selle täitesulepea peale, et sa rohkem pihta ei saa kui üksainus kord,» ja ta ajas silmad siiruse märgiks pungi.

Suurest rõõmust vajus Stjopka istukile. Niisiis mõjus ... «vahendaja» toimis ka vastupidi! Insener aga avas samal ajal suu, urgitses seal sõrmega ja õngitses välja rohelise «nälkja». Vaatas seda kurvalt ja pomises:

«Äkki ma ikka veel magan, mis? Miks sa mulle selle suhu pistsid? Oled osav tüdruk küll, aga ikkagi tulistad mööda, võin kihla vedada.»

Tähendab ta jätkas kavaldamist, et Stepani põrutaks terve salvetäie «vahendajasse»: püstol muutuks siis ohutuks. Kui Portnov ei teeskle, siis nähtavasti ei mäleta ta tõesti mitte midagi alates hetkest, mil teda hüpnotisee
rid.

Stjopka ei julgenud oma õnne uskuda. Ei tea, kui kaua ta oleks veel kahevahel olnud, kuid äkki tõmbas insener tarkust teise püstoli ja ehmus nii hullusti, et seda juba tasus vaadata! Ta kähvatas ja viskas püstoli eemale, Stjopkale aga tegi nalja, et inimene ei löönud kartma, nähes relva teise käes, ent kohkus, kui leidis selle oma taskust. Talle tikkus naer peale, millegipärast aga valgusid äkki pisarad silma ja neid neelates pomises ta:

«Vjatšeslav Borissovitš, Vjatšeslav Borissovitš!»

Insener istus laua taga ja vaatas teda ammuli sui.

STJOPKAT INSTRUEERITAKSE

Olukord oli sellegipoolest ahastamapanev. Iga minut võisid kohale ilmuda teised hüpnotiseeritud — Stjopka ei kahelnud, et kõik siinsed töötajad kuulusid n e n d e hulka. Nad võisid tulla müra peale või ka lihtsalt töö asjus, või siis Portnovi «nälkja» kaudu välja kutsuda. Too aga ei mäletanud midagi. Temale oli aeg jäänud seisma miilitsajaoskonna kuuris, kuhu ta meelitati «helesinise kirja» ettekäändel. Ta oleks justkui kuuris magama jäänud, ärganud aga oma laua taga. Ta ei teadnud mitte kui midagi. Ning siin nüüd veel see tüdrukuks riietatud Ste-pan, püstolid, kriimustatud põsk ja põrutusest ikka veel huugav pea ...

«Vjatšeslav Borissovitš, ma vabastasin teid hüpnoosist!» hüüdis Stjopka.

Portnovi nägu kattus äkki higipiiskadega ja ta hakkas millegipärast peenikese häälega pomisema:

«Asulas elavatele haigetele on sisse seatud higistamise toad, kus maks on viiskümmend kopikat voodi pealt.»

«Mis toad?» küsis Stjopka.

«Higistamise toad muidugi, mis muud. Tüdruk, jumala-pärast, mida see unenägu ometi tähendab?»

«Ma pole tüdruk,» pahvatas Stepan. «See pole unenägu, vaid tulnukad,»

«Aa! Muidugi, muidugi, ma unustasin hoopis ära,» ütles insener südamlikult. «Tulnukad muidugi! Ja nendest peab teatama, kuhu vaja? Ehee, telefoniga .on lood täbarad... Ja mina, vaat kus äpardus, magasin nad maha ... Kuidas nad välja näevad? Nii et sina siis polegi tüdruk?»

Stjopka tõmbas rätiku peast.

«Ahaa . ..» Vjatšeslav Borissovitš ajas silmad pahupidi. «Sa oled tõepoolest poiss... Noh, hakkame siis tulnukatest pajatama?»

Stjopka jooksis tema juurde:

«Vjatšeslav Borissovitš! Ma pole mingi hullumeelne, ausõna! Saage aru, te ju ei maganud, vaid tulnukad olid teid kuuris hüpnotiseerinud! Kas 'mäletate? Mina aga vabastasin teid hüpnoosist. Selle asjanduse abil . . . See siin on nende hüpnotiseerimisaparaat — ainult ärge nii-dist tõmmake.»

Igaks juhuks ei lasknud ta «vahendajat» käest.

«Kuuris — nii see tõesti oli . . .» pomises Portnov.

Oli näha, et ta püüab meelde tuletada, kuid ei suuda. Ta ütles:

«Täpselt. . . Nad viisid mu kuuri, aga mis juhtus edasi, seda tahaksin ma teada. Kust sina seda kuurilugu tead?»

«Ma luurasin seina taga, piilusip sisse. Neil oli kuuris «vahendaja» üles seatud, sellega nad hüpnotiseerisidki! Algul teid, siis teie autojuhti, ja siis te «võtsite «väikese vahendaja» ja sõitsite minema. Kas te ei mäleta?»

«Ei mäleta,» ütles insener.

Ta laskis pilgul lauda mööda ringi käia, püüdes leida mingit pidepunkti, meenutada kas või mingit tühja-tähja, millega täita neljatunnilist mälulünka. Ta tõmbus jälle üleni higiseks, nagu oleks saunas käinud, kuid seekord ei rääkinud enam «higistamise tubadest».

«Nad hüpnotiseerivad,» sosistas Stjopka. «Nad on seda juba igal pool teinud — miilitsas ja postkontoris, ka täitevkomitees . . . Teie teleskoobi abil tahavad nad oma kosmoselaevadele, mis on orbiidil, saata märguande, ja nimelt kell kaheksa õhtul. Nad nimetavad teleskoopi «sülitajaks», saate aru? Ärge tõmmake ometi!!» Ta lükkas karbi eemale.

«Mis?» hüüatas insener. «Kell kakskümmend?!» Lõpuks

jäi ta pilk laual millelegi pidama. «Mis su nimi on? Ahaa, Stepan?» Ta tõstis laualt kalendri, keerutas seda käes ja pani tagasi. «Aga mis pisike vigur see siin on?»

Stjopka hakkas seletama: see on niisugune raadioseade, mis kinnitatakse kõvale suulaele. Tolle teise riista abil võib aga hüpnotiseerida: inimene ainult surub käed rinnale — ja valmis. Ent riistaga võib ka vastupidi toimida, nimelt kui tõmmata lühikesest niidist, ja tema, Stjopka, sel kombel vabastaski Vjatšeslav Borissovitši hüpnoosist. N e m a d nimetavad seda asjandust «väikeseks vahendajaks» ...

Ta rääkis kiiresti ja veidi seosetult, sest iga sekund oli kallis. Põrguvärk! Portnov näis olevat väga imelik inimene. Kui ta taipas, et tulnukaid endid pole kusagil nähtud, pahvatas ta äkki naerma ja hüüdis:

«Õige! Mis pagana pärast peaks surelikku keha mööda kosmost tassima, kui piisab ainuüksi teadvusest? Tublid poisid!»

Ta kargas püsti, jooksis korra akna juurest seina aarde, siis jälle akna juurde, koputas aknaklaasi pihta ja pomises — ei olnud selge, kas kurjalt-või koguni lõbusalt:

«Ah või nii! Kontakti probleem! Algul sina tassid mind, ja siis ma ratsutan su seljas . . .»

«Vjatšeslav Borissovitš, me peame kiirustama,» tuletas Stjopka meelde.

«Jajah, ma siin nuputasin midagi...» Ta pööras ümber, oli ühe ropsuga laua taga ja vaatas Stepanile tollesama arusaamatu ilmega otsa. «Arvestame siis nii, et su sõber litina ei jõudnud. Ja et vastutus Maa saatuse eest on langenud meie habrastele õlgadele. Puhka veel nii minutit viis.. .» Ja ta hakkas kiiresti kirjutama suurde märkmikku. «Kõhe leiutame nende jaoks midagi huvitavat... KUS mul närukaelad! Sihitajat on neile vaja . . . Niiviisi teotada õilsat aparaati!»

Stjopka vaatas üle Portnovi õla. Too kirjutas kiiresti lehe ülaserva: «Juhend teleskoobi rivist väljaviimiseks» ja kriipsutas selle pealkirja kõhe mitme paksu joonega läbi. Vaikides tunnistas Stjopka tema teguviisi õigeks: diversioonist ei maksnud valjusti rääkida. Kui nad s e d a pealt kuulevad, ei siis armu anta ... Küllap juba kümnendat korda tuletas ta meelde vestlust, mida ta ise Suri kasuka all istudes oli pealt kuulnud! Kuidas Kisseljov lausa röögatas, kui Rubtšenko ainult mainis teleskoopi: «Mõtle põrmustile!»

Ta vangutas pead. «Pormusti» pidi olema küll päris põrguvärk, sest nende sõnade peale jäi kogu kamp hirmunult vait. Mõte, et ka nemad võivad hirmu tunda, oli üsna mõnus. Ja äkki nägi Stepan lauakalendril oma nime, kirjutatud Portnovi peenikese ning sakilise käekirjaga.

Kalendrilehel seisis:

«1. Stepan Sizov, 1,5 m, jässakas, .lühikesed heledad püstjuuksed, hallid silmad, kahvatab ker,gesti, 13—14-aastane.

Kindlalt isoleerida aktseleratsiooni eesmärgil, yõi siis +'.

2. Ettevalmistuste lõpp kell 19.40.»

«Ahaa, need on minu tundemärgid,» ütles Stjopka. «Seda te kirjutasite hüpnoosi all, eks?»

(Insener pomises midagi arusaamatut.) «Aga mida see ristike tähendab?»

Hääletult libises sulepea mööda paberilehte; kirjutamist katkestamata vastas insener:

«Kallis kadunukene. Selge? Seo siis rätik korralikult pähe, sa oled ju tüdruk .. .» Ta osutas käega vasakule, nurga poole.

Nurk oli eesriidega eraldatud. Selle taga oli kraanikauss ja seinal peegel. Stjopka ohkas ning loputas näo ja käed üle — küllap olid tüdruku kohta liiga mustad. Ta kuivatas end asutuse vahvelkäterätiga ja sidus rätiku jälle pähe. Tegi oma peegelpildile põlastava grimassi: plika mis plika, päris vastik vaadata. Murelikult kargas ta nurgast välja, jooksis ukse juurde ... Ei mingit liikumist koridoris. Kui nood pealt kuulaksid, oleksid nad ammu juba siin. Pärast paugutamist kindla peate. Muuseas, «nälkjas» ei pidanudki ise midagi kuulma; et rääkida, heitsid nood pikali ja sulgesid silmad.

Vjatšeslav Borissovitš kirjutas ikka veel. Aknast ei paistnud midagi põnevat: tolmused kased seisid liikumatult, teleskoop ja sissepääs aga olid teisel pool, nurga taga. Ühetooniliselt plõgises mingi masin. Stjopkale tulid meelde relvad ning ta laadis mõlemad püstolid. Ühte lisas kaks puuduvat padrunit, teise lükkas terve salve. Veidi kõhelnud, pani ta «vahendaja» lauale. Portnov tõmbas lehe kärinal märkmikust välja ning lausus:

«Anna mulle ka üks mängukann. Tänan.» Ja ta pistis püstoli ilmse vastikustundega taskusse. «Kardan, et seda läheb mul vaja, enne kui päike loojub. «Vahendaja» jätad maha, õige. . . Selle siin» — ta ulatas täiskirjutatud lehe — «loed läbi, kui oled juba väravast väljas, kindlas kohas. Peida hästi ära. Lase siit kiiresti jalga. Mängukanni soovitan seni põues hoida, kuni saabub õige aeg — kirjast

näed, millal. Istu kusagil kindlas kohas, kaugemal siit, ära inimeste silma alla satu. Kas sul kell on? Võta see siin. Käib täpselt.»

Stjopka kehitas lühidalt õlgu, kuid kella võttis siiski vastu.

Põrguvärk! Mitte poleks tahtnud jälle üksi jääda! Süngel ilmel murdis ta paberi kokku ja pistis selle kleidikrae vahelt sisse. Äkki aga ütles Portnov:

«Kas sa tead, kes ma olen? *Naduvenna žaba.»*

«Mis asi?» küsis Stjopka.

«See tähendab serbia keeles «täispuhutud könn». Ma ju unustasin Bla.govo!»

Ta naeratas avalalt ning Stjopka sai aru, et tal polegi vaja ära minna. Ausõna, oli see alles tore!

VAHVA RÄTSEP

Portnov püüdis kätkist telefoniaparaati ara peita, ise aga lobises:

«Hea oleks olla sipelgas — neil on kollektiivne vastutus ... Tiiruta mööda taldriku äärt ja kujutle, et hoiad kurssi Põhjanaelale.»

Stjopka muigas viisakalt. Insener selgitas:

«Sipelgas vihub joosta ringiratast, ise aga arvab, et jookseb otse. Ei ma jää istuma mugavasse kabinetti — lähen jooksma .. . Minu tähis on vist Nurk Üksteist?»

«Mis siis?»

«See tähendab, et olen ülemus. Minust kõrgemad on ainult Joon ja Punkt. Said aru?»

«Ahaa,» ütles Stepan. «Õige! Viisnurki ei pea nad mikski. Mis siis?»

«Me neile alles korraldame higistamise toa,» lausus Portnov laua kohale kummardudes. «Zoja! Zojakene! Halloo! ...»

Selektorist kostis:

«Kuulen, Vjatšeslav Borissovitš . ..»

«Autot on vaja, Zojake. Las Leonidõtš toob ukse ette, edasi juhin ise. Aga kähku .. .» Ta tõstis sõrme nupult ja pilgutas silma. «Läki sentimentaalse poksija juurde, sipelgas.»

«Aga kuidas jääb instruktsiooniga?»
«See hoia varuks. Sõidame targa inimese juurde, Stjopa. Ajud on tal võimsad nagu traktor. Temaga koos saaksin nji mõnegi asjaga hakkama ... kui ta vaid puhas on,»

«Aga miks ta on sentimentaalne poksija?»
«Ta on just niisugune,» ütles Vjatšeslav Borissovitš. «Küll sa näed. Ta istub juba kolm ööd-päeva luku taga ja mõtleb kurbi mõtteid. Ta on füüsik-teoreetik. Ahaa, auto ongi köhal...»
Autojuht ei märganud Stepan'i ja alustas kõhe:
«Nufk Ükst...» "
«Vait! Te jääte... mm... Pjotr Leonidovitšiks. Selge? Istu, Maša.» See oli määratud Stepanile. Siis jälle autojuhile, valjul sosinal: «Nurk Kolm kutsus välja--...»
«Te sõidate ju auto puruks!» naeratas autojuht haledalt.
«Kas või käru kummuli,» -vastas Portnov ning hirnus väga loomutruult hüpnotiseeritut järele aimates.
Kolmandat korda sel päeval sõitis Stjopka autoga.
Vjatšeslav Borissovitš oli tõepoolest vilets juht: klammer-
dus rooli külge ja sirutas kramplikult kaela. Kuid autot ta
.sodiks ei ajanud, vaid peatas selle üsna sujuvalt piimavab-
riku insenertehniliste töötajate ühiselamu ees.
«Kisseljov elab siin,» hoiatas Stjopka.
«Arvad, et pistis mu sõbrale «vahendaja» lukuaugu juurde, mis?»
«M-m...»
«Kontrollime,» ütles Portnov. «Ega sa neid, oma šef-lusaluseid, veel silma järgi ei erista?»
«Seni veel mitte,» vastas Stjopka.
«Noh, riskime, Mašake. Ta on väga taibukas poiss, see Mitja Blagovolin.»
«Imelik perekonnanimi,» arvas Stjopka.
«Tema vanavanaisa oli vaimulik, papp,* seletas insener kitsast trepist üles minnes. «Neile anti seminarides uued, kauni kõlaga nimed* ...»
Vjatšeslav Borissovitš oli pisut araks löönud ning jutustas kauni kõlaga perekonnanimedest selleks, et julgust saada. Stjopka mõtles: pole viga, harjub ara. Minekul pani ta üht-teist tähele. Jättis meelde, et ühiselamus on kaks treppi. Et peale keskmise sissekäigu otse tänavalt on olemas kaks väljapääsu õuele alumistelt trepimademetelt. Et kolmandal korrusel seisab väga halva köha peal liivakast: selle taha võib jalg jooksul kergesti kinni jääda. Lõpuks oligi viies korrus käes. Koridoris polnud algul hingelistki. Avarast köögist kostis naiste heledahäälne jutuvada. Käterätikut viibutades jooksis üks noormees piki koridori, põlvini ulatuvad jalgpalluripüksid jalas.
* Nimi Blagovolin on tuletatud tegusõnast благоволить — soosima, heatahtlik olema. *Tlk.* märkus.

«Tuba kuuskümmend kaheksa,» ütles Portnov. «Ta on kodus.»
Lukuaugust paistis seestpoolt sissepistetud võtme ots.
«Seisa sa siin,» sosistas insener. «Ja ole ilusasti paigal ...»
Stjopka liibus otse ukse kõrval abaluudega vastu seina.Käterätiga noormees oli juba pesemisruumi kadunud. Insener koputas.
«Blagovo! Keera uks lahti, Vahva Rätsep on kohal!»
Ukse tagant vastas tasane bassihääl:
«Käi minema.»
«Tee lahti, ütlen ma sulle! Uus «Nature» tuli.»
Lukk klõpsatas.
«Kas jälle mingi sensatsioon?» küsis bass.

«Siin on ilus ümbrus,» lausus insener kiiresti.

«Mi-is?» imestas bass. «Kuule, Slava, sa oled ju täiesti näost ara! . . . Astu sisse. Kas kohvi tahad?»

Vjatšeslav Borissovitš haaras Stepanil õlast ja tõukas poisi peremehest mööda, uksest sisse.

See oli hiiglase kasvu, laiaõlgne, üpris nägus mees. Suur nagu käpp, pruun ja üleni musklis, kumbki biitseps Stjopka pea suurune, juuksed kullakarva. Päike kõrvetas aknast armutult, seepärast olid peremehel jalas ainult lühikesed püksid ja rannatallad. Ta vaatas Stepan'i haletseva pilguga ja päris poolihääli:

«Kas tüdrukuga on midagi jtthtunud? On sul raha vaja?»

«Siin on ilus ümbrus .. . Mis?»

«Pilkad või?»

«Olgu,» ütles Portnov. «Kui asi nii, siis vala aga kohvi. See on Mašake, temale samuti.»

«No tead sa, Rätsep . . . See ületab juba kõik!»

«Ei ületa sugugi, Blagovo,» ütles Vjatšeslav Borissovitš. «Ja sensatsioon on meil ka. Rohelised mehikesed on jõudnud planeedile nimega Maa.»

SENTIMENTAALNE POKSIJA

Stjopka rüüpas külma kohvi, sõi küpsiseid ja kuulas. . Kohe alguses taipas ta, et õpetlased on pannud teiste planeetide asukaile nimeks «rohelised mehikesed». Juba

* Portnov on saanud hüüdnime vendade Grimmide muinasjutu tegelase järgi oma nime naljatlevast moonutamisest (портняжка — rätsepasell). *Tlk. märkus.*

ammu. Nad oletasid ammugi, et nood asukad võivad eksisteerida, ja andsid neile sellise ilmeka hüüdnime. . Edasi taipas Stjopka, et hiiglaseohtu päevitunud noormees kardab — päevitusest hoolimata tõmbus ta nägu kahvatuks.

Ega midagi, siin võib tõesti kartma lüüa, mõtles Stepan. Ning siis läks jutt äkki arusaamatuks ja näis hoopis kõrvale kalduvat.

Blagovolin küsis:

«Nad siis nähtavasti transpordivad puhast informatsiooni?» Ta puudutas ettevaatlikult «vahendajat», mis lebas laual.

«Mingisugusel substraadil. Ste ... Maša ütleb, et see vigur muutus-raskemaks, kui mind... kuidas seda nüüd öelda?»

«Reverseeriti. Kas palju raskemaks?»

«Tsipake,» ütles Stjopka.

Peremees pöördus tema poole:

«Ahaa! Tsipake .. . Aga grammides?»

Stepan kehitas õlgu. Blagovolin puudutas veel kord «vahendajat».

«Kui palju neid seal sees on? Istuvad ja ootavad ... Palju neid seal on, Rätsep?»

«Teeme lahti ja vaatame,» ütles Vjatšeslav Borissovitš süngelt. «Imetleme.»

«Ehk siiski ei maksa. Aga tahaks küll, Rätsep .. .Paneks õige analüütilisele kaalule ja tõmbaks niidist. . .»

«Pane,» ütles Portnov, «ainult et minu taskusse, ja ära enam puuduta — küll ma sind tean.»

«Aga kes seal siis istub?» küsis Stjopka. «See on ju hüpnotisaator.»

«Õige jah, kes seal siis ikkagi istub?» pomises Blagovolin.

«Tulnukad,» seletas Vjatšeslav Borissovitš tõsiselt. «Täpsemalt, nende teadvused, isiksused — mõistad? Noh, nende ajude sisu, kui nii on arusaadavam.»

«Kellele sa seletad, Slava? ... Näe, võta pildiraamat — see on talle eakohasem.»

«Mašake on inimene,» ütles Portnov. «Temal on rohelistega omad arved klaarida.» Ta

puudutas kriimustusi oma põsel.

«Noh, olgu, olgu, kui just inimene .. . Tähendab nad transpordivad puhast informatsiooni. Mul oli õigus. Kas mäletad meie vestlust Cambridge'! vaatlustest?»

85

«Mitja, ma olen sind alati vaimuhiiglaseks pidanud. Kõik on õige. Isegi see, et tuumaenergiat evivad tsivilisatsioonid **ei** püsi kaua, vaid hävitavad end ise tules.»

«Või nii! Ka sellest oli siis juttu? Millal?»

«Maša, korda,» ütles Portnov.

««Jõle relv»,» pomises Stjopka. ««Tarvitseb vaid metslastel see leiutada, kui nad relva kohe käiku lasevad ja kogu materjali hävitavad.» Aga materjal — mis see on? Kas uraan?»

«See oleme meie. Metslased. Meie oleme nende jaoks materjal. Olgu. Dmitri, mida sa soovitad?»

«Väga jõledat relva — *H-bomb'\.»*

Nad jäid äkki vait, justkui kohkudes omaenda sõnadest. Portnov süütas suitsu. Tikku hoidev käsi värises. Lõpuks lausus ta pingutusega:

«Võib-olla. Et kõik korraga hävitada. Kuid me ei tohi neil lasta laiali roomata.»

«Mismoodi me seda takistame?»

«Peajõud on kusagil orbiidil. Arvan, et ilma nendeta dessantlased Tugarinost edasi ei lähe. Signaali aga peavad nad andma meie teleskoobi abil.»

«Võivad minna ka ilma nendeta.. Mina näiteks mõtleksin selle asja üle sügavalt järele. Sest isegi sääsel pole keelatud piniseda.»

«Aega on vähe.»

«Strateegia tuleb tõsiselt läbi mõelda,» ütles Mitja. «Muinasjutuski sääsed pinisesid ja pinisesid, valisid strateegia ja said karust jagu ... Rätsep, kuule, aga mis eesmärgiga nad üldse kosmosesse suundusid? Mida neil dessantlastel õige vaja on, mis?»

«Ülerahvastus, maavarade vaegus ... Mis muud.»

«Vahva Rätsep rõivastab tulnukad Maal moesolevasse ürpi ... Kergem on maavarasid otsida asustamata planeetidelt. Mis aga puutub ülerahvastusse . . . Vaata, selle karbikese suurust arvestades oskavad ju «rohelised mehikesed» isiksusi kuni kirsi mõõtmeteni kokku suruda. Milleks nad siis eluruumi vajavad, kui sinu taskusse mahub mugavalt ara kümmekond elusteadvust?»

«Vallutamise instinkt,» arvas Portnov.

«Mis sa nüüd! Sa oled ju marksist, oled poliitökonoomiat õppinud! Instinktid, kired — ai-ai, härra Schopenhauer... Instinkt sunnib ainult rändlinde tegutsema, arenenud tsivilisatsioon aga vajab midagi tõsisemat. Ülerahvastus, ülerahvastus ... Just — see ongi see midagi

86

tõsisemat. Tööhüpotees: nad on surnutega üle rahvastatud.»

«Nüüd põrutad küll üle piiri...» sõnas Vjatšeslav Borissovitš.

«Jumalukene, see on ju lihtsamast lihtsam! Sinu taskus on aparaat, mis täielikult salvestab elavas ajus kätkeva informatsiooni, teadvuse, ja talletab selle piiramatuks ajaks. Täpsemalt, kuni ei satu ette sobivat keha, millesse too konserveeritud teadvus siirata.»

Insener ägas.

«Ahaa, ägama paneb... Lahendus on ju silmaga näha . . . Oletame, et sa leiutasid tolle värgi . . . kõige humaansemal eesmärgil: selleks et võita surma. Kuid mis edasi? Vanureid ja parandamatult haigeid hakatakse päästma. Nende teadvused peidetakse sellesse aparaati, et kunagi hiljem leida mõni vaba keha. Näiteks kurjategija oma. Võib ka hullumeelse isiksuse vahetada terve inimese oma vastu, mõistad? Kuid mis saab edasi?»

«Edasi tulevad ebameeldivused,» haaras Portnov mõttest kinni. «Kurjategijaid ja hulle pole kuigi palju. Ja üldse pole see mingi meetod.»

«Ahaa! Saad nüüd aru? Paari-kolme põlvkonna eluajal oskasid nad veel olukorrast

kuidagimoodi välja rabelda. Võimalik, et nad lõid surematute valitsejate kästi, kes rändasid sajandeid ühest kehast teise. Võib-olla ka midagi muud, ent see ei võinud kesta kuigi kaua, sest.. .»

«... asjasse pühendatute ring üha laienes ja planeedil muudkui suurenesid surematute teadvuste varud!»

«Talumatu olukord: sõbrad, sugulased,, planeedi parimad ajud virelevad «kirssides» ...»

«... ning nad siirdusid kosmosesse kehasid otsima!»

«Nagu hispaanlastest kolonisaatorid Aafrikasse orje otsima.»

«Selge pilt,» ütles Vjatšeslav Borissovitš. «Hea küll, aga mida ütlevad selle kohta moraalsed keelud? Siirata oma vanem sugulane teise planeedi asukasse ... See on hullem kui roti või hüääni sisse! Mulle näib, et siin on küll ülepääsmatu tabu ...»

«Ah moraal?» sõnas Blagovolin. «Moraal vastab alati ühiskonna vajadustele.»

«Võib-olla küll ... Nad võisid moraali järk-järgult minetada. Lähemal asuvatelt planeetidelt leiti omasuguseid, siis harjuti ära ...»

«Noh, olemegi asjad paika pannud. Kas praktilised järeldused on selged?»

«Veel mitte,» ütles Portnov.

«Taevas tule appi! Isegi kaabakatest orjakauplejad püüdsid oma «eebenipuud» hoida, sest elusana tähendas ori tulu, surnuna aga üksnes kahjumit. Kui meie hüpotees on õige, siis peaksid «rohelised» iga keha pärast lausa värisema. Nende puhul on ühe orja hind piastrites väljendamatu. Iga inimene, kes sissetungil tapetakse . . .»

«Ahaa! On võrdne ühe oma eluga!» hüüatas Portnov. «See'p see siis ongi, miks nad püüavad ilma verevalamiseta hakkama saada: nad vajavad «kirsside» jaoks kehasid!»

«Ja ka edasi püüavad nad toimida samas vaimus. Tappa — ei-ei, see sobib teistsugusele psühholoogiale . . .» ütles Mitja. «Kui sinu kohvris virelevad su vanemad, vanaemad ja vanavanaisad, siis hakkad sa tahes-tahtmata armastama ja poputama niisugust meest nagu mina.»

Stjopka naeris. Endamisi hakkas ta seda toredat onu lihtsalt Mitjaks nimetama.

«Mitte sind,» ütles Portnov. «Sinu surelikku kesta.»

«Noh, võib-olla ka nii,» ütles Mitja. «Tähtis on hoopis muu. Neil on täpselt väljakujundatud vallutamismeetod — isiksuste asendamine. Ilma verevalamiseta! Nende vastu saadetakse polk — nemad asuvad ohvitseridesse — ja täägid torgatakse mulda ... Nad peavad püüdma kohe alguses hõivata võimalikult palju inimesi. Tuumarelv, mis suudab hävitada kõik elusolendid teatud piirkonnas, on neile seetõttu ülimalt ebameeldiv üllatus. Põmm! — ja kõik hõivatud kehad on hukkunud. Järelikult peavad nad Tugarinost laiali paiskuma. Esimene järeldus: me peame Tugarino kindlalt blokeerima, et isegi kärbes välja ei pääseks ...»

«Nii,» ütles Portnov. «Nii-nii! Aga neil on vähe dessantlasi, isegi kosmoselaeva kaitsmiseks ei piisa.»

«Tähelaev...» lausus Mitja unistavalt. «Näeks kas või silmanurgast . .. Olgu. Ma mõtlen tead mida: blokeerida, ähvardada pommiga — muidugi ainult ähvardada. Siis on dessant sunnitud taganema. Kuid enne sihitab ta oma armaada, ütleme, otse tuumariikide kindralstaapidele.»

«Nõnda . . . Esiteks — blokeerimine, teiseks — ähvardus . . . Pean meeles. Kui sinu hüpotees paika peab ...»

«Kuula mind,» ütles Mitja. «Psühholoogia on psühholoogia. Minul on oma psüühika, nendel oma. Võib-olla on kõik hoopis vastupidi ning nad just ihkavadki näha mega-tonnide võimsusega plahvatusi, nii nagu mina nende tähelaevu. Kuid esialgu ähvardaksin neid plahvatusega ja

ei laseks neil käsutada teieskoopi sihitamissignaali andmiseks.»

«Selle plaaniga ma tulingi!» hüüatas Portnov.

«Juhhaidaa,» ümises Mitja bassihäälel. «Lõin seitse ühe hoobiga . . . Sa võta arvesse, et nad vajavad ainult meie teleskoobi antenni. Kui sa kavatsed võimendit rikki ajada ja mitte antenni, siis peab see aktsioon toimuma võimalikult viimasel hetkel. Et nad ei jõuaks enne kaheksat oma võimendit käiku lasta.»

«Selle plaaniga ma ju tulingi! Lootsin, et annad mulle mingit praktilist nõu.»

«Ahaa, või praktilist? Saada teade Moskvasse, Kaitseministeeriumile. Ilma selleta on kõik muu mõttetu. Las liigutavad ennast, kuni pole veel hilja. Kui «rohelised» on juba laiali roomanud, siis ei aita ka *H-bomb* . . .»

Pärast selle kentsaka sõna lausumist sugenes jälle vaikus. Siis ütles insener paluvalt:

«Mitja, ma ei tule üksi toime.»

«Minust pole kaasamängijat. . . Miks? Sind peetakse «töödelduks», mind aga mitte. Ütlen rohkemgi.» Blagovolin naeratas rahulikult. «Konspiratsiooni kaalutlustest lähtudes pidanuksid sa minu teelt koristama, eks?»

«Ära aja loba!»

«Miks siis mitte? Ma olen pühendatud su plaanidesse, ning kui mind «töödeldakse» — nii-öelda värvatakse —, siis ma hoiatan. Sellepärast ei taha ma teadagi, mida sa kavatsed teha. Muide . . . ega sul mõnda tuttavat raadioamatööri ole? Sõida parem tema juurde ja püüa Moskvaga ühendust saada. Mina aga . . . »

Vjatšeslav Borissovitši silmis välgatas midagi ja ta kehitas ebamääraselt õlgu. Stjopka aga jäi täiesti nõutuks. Alles ta istus, õnnis rahu südames, ja vaatas Blagovolini selga — see oli nagu sein, võimas ja kindel —, ning äkki need sõnad: «Sa pidanuksid minu teelt koristama!» Ta kohkus. Sellepärast siis Vjatšeslav Borissovitš sunnibki teda Mitja ees «tüdruk Mašat» mängima... -Sellepärast vaikibki instruktsioonist, mille oli kirjutanud kabinetis . . . Ju ta pidas algusest peale silmas, et Mitjat võidakse «töödelda» ning et too hoiatab siis tulnukaid Stjopka eriülesande suhtes!

Stjopka pöördus kõigest sellest kõrvale ja hakkas oma mõtteid mõlgutama. *H-bomb* . .. Kusagil on ta seda kuulnud . . . Sihuke imelik sõna. Ta vaatas aknast välja, suutmata mõelda. Mitja lausus:

«Püüan kõigest väest võimalikult kaua mitte nende kätte sattuda.»

«Ehk vajad püstolit?»

«Sinul läheb seda rohkem tarvis, Slava. Mina elusolendi pihta ei tulista.»

«Praegu tuleb põhimõtted kõrvale heita.»

«Haa! Nii et oma põhimõtteid võin siis tahtmist mööda järgida või mitte järgida? Ei, Rätsep .. . Aga ara sa nii kangesti närveeri. Mul on üks plaan.»

«Suurepärane,» ütles Portnov. «Maša, sõidame!»

Stjopka ei pöördunud ümber, ta tundis, et neil on veel tarvis kõnelda. Ja tõepoolest, Portnov* küsis sedamaid:

«Noh, mis plaan siis?»

«Ei midagi salajast. Olen nüüd hoiatatud, nii või teisiti- informeeritud, kujutan mõnevõrra ette ajude mõjutamise skeemi, mida nad rakendavad, ja kavatsen nendega jõudu proovida.»

«Mis?!»

«Mulle näib,» selgitas Mitja väga leebelt, «et võimekas ning informeeritud aju on võimeline siirikteadvusega jõudu katsutna. N e m a d jätavad puutumatult alles mõned aju tähtsamad piirkonnad — ma pole küll spetsialist, kuid kõne- ja kirjaoskuskeskuse, kogu mälu. .. Nad ainult lisavad oma mälu.»

«Ja tahte,» lausus insener. «Maša, tule ometi akna juurest ära! Aga sina, Dmitri, sukeldud valel

ajal ülepeakaela teadusesse. Kas avad neile ise ukse? Et jõudu proovida?»

«Ma ei kiirusta katsejäneseks muutumisega,» ütles Blagovolin. «Ei kiirusta, kuid ei tunne ka hirmu. Ning mul on imelik kuulda, et teadlane samastab teadusliku eksperimendi reetmisega.»

JÄLLE ÜKSI

Pärastpoole tulid Stjopkale need vaidlused meelde ning ta sai aru, et Portnov oli juba siis kõik otsustanud, kuid praegu oli Stjopka täiesti rabatud. Olgu pealegi nii, argu olgu Blagovolinil vaja teleskoobi juurde sõita — «nälkjat» ega isiklikku numbrit tal ei ole ning juba väravas võtab valve ta pihtide vahele. Teiselt poolt jälle jättis ta Portnovi kuidagi ebaseltsimehelikult üksinda. Et Mitjal läheks

korda hüpnoosist jagu saada, selles Stjopka muidugi kaht-

les. Suren Davidovitš ju ei saanud jagu . . . Küünega aknalaua värvikihti urgitsedes vaatas Stepan tänavale.

Korraga sahisesid autorattad. Vaikselt veeres ühiselamu ette ja peatus roheline GAZ-69. Kaks meest ronisid välja ning suundusid kiirustarnata sissekäigu poole.

Stepanil tõusid küll vist kuklakarvad turri; Blagovolin astus otsekohe aknale lähemale, vaatas välja ning ütles kindlal sosinal:

«Parempoolsesse trepikotta ja tagaukse kaudu õue!»

Ning Stjopka ja Portnov olidki juba koridoris. Sedamaid klõpsatas lukk ning ukse tagant hakkas kostma kõlinat ja kriginat.

«Nihutab kappi ette,» sosistas Vjatšeslav Borissovitš, ning liikudes käratult piki jahedat koridori, lipsasid nad parempoolsesse trepikotta.

«Kui on midagi kahtlast, ma vilistan,» ütles Stepan trepimademel ja jooksis ette. Ning nonde kahega kohtumata kargasid nad autosse. Portnov lõi mootori käima ja sööstis kiiresti minema, närviliselt käike vahetades.

Pööranud Lenini tänavasse, ütles ta väsinult:

«Sina ronid välja, kui oleme möödunud käänakust, mis viib sovhoosi suunas. Mine kõrgepingeliini juurde, seal loe instruktsioon läbi ja hakka tegutsema.»

«Ma tuleksin parem teiega kaasa,» ütles Stepan paluvalt ja kontrollis, kas püstol pole põuest kaduma läinud.

«Minuga kaasa ei tohi.»

«Kas te hakkate seda ... võimendit rikkuma?»

«Nüüd ei pääse aparaadituppa enam hiirgi.» Insener vaatas tagasi, auto käidus teepervele. «Oli kurat! .. . Tõepoolest, oleks pidanud ta . . .»

«No seda nüüd küll mitte,» ütles Stjopka.

«Ei tea. Ühe aruka idee ta mulle igatahes andis. Mine tea ... Kuule, Stjopa. Kui sa peaksid mind kohtama, pane aga plehku. Hoia minust eemale veel hoolikamalt kui kõigist teistest.»

«Mispärast?»

«Kui mind veel kord töödeldakse, siis annan ju mina su välja.»

Auto tegi järjekordse jõnksu. Stjopka küsis:

«Aga miks ta on «sentimentaalne poksija»?»

«Ta on hea inimene,» ütles Portnov nukralt. «Väga hea. Lüüagi ei suuda inimest, rääkimata tapmisest. Ma pidurdan. Oleme kohal.»

Ehee, sihuke vend ja poksija pealegi ei suuda nüüd lüüa

— tühi jutt! mõtles Stepan. Arvestades võimalust, et neid aetakse ehk taga ning et neil ei jää aega peatumiseks, mispärast nad inseneriga kahekesi kihutavad otse teleskoobi juurde ja «korraldavad» seal kõik ara, küsis ta ruttamata:

«Aga kes see «eitšbamm» on?»

«Vesinikupomm inglise keeles,» vastas insener ja vajutas pidurile.

Stjopka tõmbas pea õlgade vahele.

«Noh, hakka astuma. Mine rahulikult. Mina pean iga hinna eest vastu — saad aru, iga hinna eest —, sina aga tegutse rahulikult. Ja hoia ennast, sa oled meie ainuke lootus.»

«Aga teie ärge sõitke sinna! Milleks te sõidate?»

«Silmapetteks. Sinust ei tea Blagovolin midagi, mind aga hakkavad nad otsima. Ja leiavad niikuinii. Hüvasti.»

Ta suudles Stjopkat laubale, tõukas ta autost välja, hüüdis:

«Püüan neid ennetada!» ja kihutas minema.

Käänakul käidus auto taas teeservale, mootor urahtas, ning Stjopka oli jällegi üksi.

SUREN DAVIDOVITS

Samal ajal mina, Aljoška Sokolov, istusin Suren Davidovitši kõrval, hiiglasuurt püsti keeratud karahvinikorki meenutava rohelise asjanduse tugiplaadil. Istusin Suri paremal käel, vasakul aga võttis istet paks jänes. Ta troonis seal erakordselt sõltumatul, võiks öelda uljal ilmel, sirutanud tagumised koivad välja, nii et need ulatusid kaugele ettepoole ja olid pisut ülespidigi. Elu sees poleks mulle pähe tulnud, et jänesed võivad sedaviisi istuda! Tema olek rabas mind rohkem kui nähtamatu tara «laeva-tsooni» ümber. Palju rohkem kui Suri täiesti vaba, terve inimese hingamine. Ilmselt oli mul mõistus pika jooksuga segamini läinud või midagi sellist: jõllitasin jänest hulk aega, enne kui taipasin, miks ta niiviisi istub, tngakäpad isandlikult ette sirutatud. Jänesed ja küülikud istuvad ju muidu ikka, tagumised käpad enese all, eks ole? Sest nad kardavad. Nad on kogu aeg valmis hüppama ja jalga laskma, aga selleks et korrapealt minema hüpata, peavad nad tagumisi koibi kõveras hoidma. Ma seletan segaselt. Seda polegi võimalik seletada. Kui minu kõrval poleks olnud Suri, oleksin toda jänest kartma löönud,

Nüüd ei kartnud ma aga midagi.

Suren Davidovitš oli leitud! N o o d ei tapnud teda, ta kavaldas nad üle ja pääses ise nende «tsooni»! Olin valmis nurru lööma nagu täis kõhuga kass; ma ju teadsin: mitte mingid tulnukad pole suutelised Suren Davidovit-šist jagu saama!

Sur vaikis, silmitsedes kord mind, kord jänest. Vahetevahel liigutas ta käsi nagu vestluse juures, jänes aga sättis kõrvu nii ja naa ja kirtsutas nina.

Saage aru, ma ei teadnud ju midagi — sõitsin doktoriga minema, saatsin teda kuni Berjozovojeni ja nüüd olin siis tagasi. Kõhe mitte midagi ei teadnud, mitte kõige vähematki! Muhelesin ja lõin nurru. Siis ütlesin:

«Suren Davidovitš, kas te olete astmast lahti saanud? Ja kuidas te siia pääsesite?»

Jänes hüppas millegipärast õhku.

«Ole lahke ja ütle, mis kombel sina siia pääsesid?» vastas Sur ebasõbralikult. «Kust sa mikrofoni said? Kus su mikrofon on, ütle!»

«Suus. Kas võtan välja?» Taipasin, et ta nimetab niimoodi «nälkjat».

«Ara, palun, võta. Milleks nüüd enam välja võtta? Kuidas sa ennast selektorile nimetasid?»

«Mis selektorile?» imestasin mina. «Kas sellele, mis Nelka häält teeb või? Ma ütlesin: Kolmnurk Üksteist. Oli see valesti?»

Ta vaatas mind imelikult, kuidagi tusaselt, ja sulges silmad. Mina aga nagu ärkasin silmapilguks ja nägin tema nägu mitte niisugusena, nagu olin harjunud ja seepärast end ka sundisin nägema, vaid säärasena, nagu ta nüüd oli: kitsana, kalgina, justkui kõrbenuna. Kitsana kui kirvetera.

Suu mustendas sisselangenud põskede vahel, jaotades näo pooleks.

Mu süda võpatas. «Ei või olla, seda ei saa olla!! Ei, kas kuulete, seda ei saa olla-a!» pistis miski mu sees ulguma. Pistis ulguma ja kinnitas rutates: «Ei või olla. Sur kavaldas n e m a d üle. Ta on vana sõdur. Ta kavaldas nad üle. Astma kadus tal nagu sõjaski — ta ju rääkis, et rindel

tõved ei vaeva.»

Olin toibunud, kuid mulle tundus, et näen und. Sest mc ju istusime vaikselt, sõnatult kummalise asjanduse ümmargusel käredal tugiplaadil; see asjandus oli vist tulnukate tähelaev. Oli täiesti valge, kuid päikest polnud

93

näha. Puud, laev, meie ise ei heitnud varje. Vaatasin veel kord üles ja ikkagi ei näinud taevast, oruveerud justkui ühinesid pea köhal, väga kõrgel, udutaolises vines, ebamäärases kollases päikesevalguses, mis säras kusagil väljaspool. Oli väga valge, nagu oleks meid ümbritsenud suur valgust kiirgav õhumull.

Sur paotas laugusid.

«Aljoša . .. Kuula korraks meie. vestlust — Üheksanurk Kakssada Kaheksakümmend Üks avaldab sfhu suhtes huvitavaid seisukohti. Ära karda. Ma võtsin su oma hoole alla. Kuula.»

Suu hakkas kõditades pirisema «mkrofon» Suren Davidovitši häälega:

«Üheksanurk, mida sa lapsest rääkisid?»

«Miks mitte teda maha lüüa?» vastas Nelka hääl. «Meil on kuhjaga tegemist, sina aga jändad temaga. Tee talle lõpp peale, Ruut Sada Kolm!»

Suri hääl noomis teda kurjalt:

«Kuidas sa julged rääkida tapmisest?! Ma võtsin lapse väljaõpetamisele! Ütle, ega sul pole aeg patrullima minna?»

Selektorist kostis vandumist. Elu sees poleks ma arvanud, et Nelka teab sääraseid sõnu. Jänes hüppas õhku. «Tõepoolest, teie, kõrgema järgu tegelased, ajate alati igasugust jama,» piiksus Nelka. «Igavene häda teiega! Tee parem midagi kasulikku, Nelinurk!»

Sur ütles valjusti:

«Õudne tõlk! Argoo, vandumine.. . Kuidas sulle Üheksanurk meeldib, Aljoša?» Ta kõditas jänese kõhtu.

Jänes nihkus pahaselt eemale ja jäi istuma, esikäpad õhus.

Ma tardusin imestusest:

«Kas tema on Uheksanurk?! Nad hüpnotiseerivad siis ka jäneseid?»

«Kuidas sa äkki nii taipamatu oled?» vastas Sur kuivalt. «Ei hüpnotiseeri. Temasse on siiratud dessantlane.»

«Suren Davidovitš, mis dessantlasest te räägite? Ta on ju jänes, vaadake ometi!»

«Dessantlane. See, kes esimesena tundmatutel planeetidel maandub.»

Ma pigistasin silmad kinni, ja püüdes unest ärgata, pomisesin:

«Tundmatutel planeetidel maandub. Vaat siis, missugused nad on — meie jäneste moodi…»

94

Sur pahvatas äkki puiselt naerma. Ning ma taipasin, et temagi, nagu see õnnetu jänes, kujutab ette, et ta on dessantlane. Ta polnud suutnud tulnukaid üle kavaldada, nemad olid ta oma võimusesse saanud.

Hakkasin end edasi-tagasi lõigutama ja sääremarjadest näpistama, et üles ärgata. «Mikrofonis» pirises Suri hääl: «Üheksanurk, pane tähele. Silmadest vett piserdades väljendavad inimesed kurvastust.. .»

Ta tundis mind hästi. Pilge pani mind püsti kargama, kuid jänest ma jalaga ei tabanud: ta hüppas kepsakalt kõrvale, mina aga hüüdsin:

«Suren! Davidovitš!! Nad on teid ara hüpnotiseerinud! Ärge andke alla!!»

Tema ütles:

«Pühi silmad kuivaks.»

Ma pühkisin. Ja hüüdsin jälle: .

«Ärge andke neile alla! Nurjatud jänesed!»

Siis ütles ta peaaegu endisel häälel:

«Pea püsti, kaardivägi! Sa oled ju mehine mees. Milleks see hüsteerika? Näed, ma ju võtsin

su oma eestkoste alla, sina aga ajad oma jama hüpnoosist. Mis hüpnoos see niisugune on?»

Ma jäin vakka.

«Näed, sulle eneselegi pole asi selge. Sa räägi kas või Üheksanurgaga ja otsusta ise: kas on siis võimalik hüpnoosi abil õpetada jänest mõistusega olevuse kombel kõnelema? Muide, kõnelemiseks surutakse mikrofon keelega vastu suulage ja räägitakse huuli paotamata. Sa õpid selle kiiresti selgeks.»

«Ma ei soovi seda selgeks õppida. Ma pole jänes, vaid inimene. Aga nemad on fašistid, hullemad kui fašistid, sest nad teesklevad ja istuvad peidus, ja inimesi sunnivad enda asemel nurjatusi tegema!»

Ta noogutas hajameelselt ning kannatlikult, kuni ma niiviisi karjudes südant kergendasin.

«Kas sa lõpetasid? Lõpetasid. Ma seletan sulle, Aljoša: mitte keegi siin ei teeskle. Tulnukad ei varja ennast. Nii mina kui ka see jänes — üsna suur, kuid tavaline jänes —, meie mõlemad olemegi tulnukad, nagu sa ütled. Ära pöörita silmi. Püüa seda mõista. Me saabusime Maale selles laevas.»

«See kõik on vale, vale!» karjusin ma, nii et hing kinni. «Vale-e! . . .»

«A-ee!» vastas kaja, veeredes kõminal mööda õhumulli seinu.

«See jänes on dressee-e-ritud,» purskasin ma lõpuks välja. «Teie aga pole te-erve-e . . .» Millegipärast hakkasin ma e-häälikul kogelema.

«Hinga kolm korda sügavalt sisse ja raputa pead,» ütles Suren Davidovitš. «Üheksanurgal on paras aeg patrull-käigule minna, sina aga esialgu puhka.»

Mis kombel Uheksanurk patrullima jooksis, seda ma veel nägin: ta hüppas pisut küljetsi, tagakäppasid peast ettepoole sirutades ja uudishimulikult oma pungsilmi välgutades. Järsul tõusul polnud teda näha, siis, juba üleval, sööstis ta küünlana õhku ning kadus. Minul aga läks samal hetkel silme ees mustaks; kõik nähtav hääbus, koondudes ühte punkti. Toibudes leidsin end lamamas jääraku põhja märjal liival, ja minu kõrval kükitas Sur.

TULNUKAD

Tõusin istukile. Suren Davidovitš sättis väikese rohelise karbi hoolikalt tuulepluusi taskusse. Vedas siis tõnibluku kinni ja küsis:

«Ütle, kas su enesetunne on nüüd parem?» (Ma noogutasin: parem.) «Suurepärane! Ma-soovin ju sulle head, ja nüüd avanevad sinu ees hiilgavad võimalused . ..»

Noogutasin jälle. Tundsin end kohmaka ning rahulikuna nagu need kipskujud, micte parkidesse püstitatakse. Suren Davidovitš märkas seda ja lõi käed plaksti kokku — see oli kindel heameele tundemärk.

«Ütle, kas sa said aru, mida ma tulnukatest rääkisin?»

«Ei saanud.»

«Ikka ei saanud aru! Küsi siis, ma seletan .. . Tema ei taipa!» Ta kehitas õlgu.

«Loomulikult,» ütlesin mina. «Kui ma mõtlen välja, et mina pole mina, vaid hoopis filminäitleja või Peeter Esimene, ega siis teie kah ei taipa.»

Siis ta seletaski mulle kõik ara. Noh, te ju teate. Kuidas nad leiutasid aparaadid teadvuse salvestamiseks, muutudes surematuks, nende kehad aga jäid surelikuks! Sellepärast nad suundusidki kosmosesse kehade otsingule. Ta ütles, et dessantlaste laev on väga väike. Sellesse mahub ainult mõnisada suurekaliibrilise kuuli suurust kristallsalvestist. Aga suurde, ümberasujate jaoks ehitatud laeva mahub neid mitu miljonit, ja niisugused laevad laskuvad nüüd Maale. Nad on niiviisi toiminud juba palju kordi — hõivanud võõraid planeete. Ilma ühegi

lasuta. Nad lihtsalt siirdasid igasse «metslasse» teadvuse, mis kuulus ühele omadest. Maa tarvis on varuks just kolm miljardit kristalisalvestist. Vastavalt inimeste arvule.

Ärge ajage minu seiklusi Stjopka omadega segamini. Tema juba teadis «kirssidest», mina aga mitte. Suren Davidovitš nimetas neid «mõtluriteks»! Ta rääkis, rääkis... Tulnukal, kes tema ajus istus, oli ehk tahtmine end tühjaks rääkida. Kuulasin ja kujutasin kohutavalt selgesti ette rohelisi laevu, mis liiguvad pimedas tühjuses. Need polnud niisugused nagu see dessantlaev, vaid hiiglasuured. Nad roomasid laiali üle terve Galaktika, ilma meeskondadeta, ilma vee- ja toiduvarudeta. Isegi ilma relvadeta. Ainult dessantlastel oli'd-relvad. Suured laevad aga, täis tuubitud kristallsalvestisi, neid «mõtlureid», liikusid nagu kärbsed, kes kannavad miljoneid mune. Dessantlaste laev otsis nende jaoks sobivaid planeete, laskus alla ja heitis välja «vahendaja». Saate aru? Seal polnudki üldse kedagi väljumas. Laevast lendas välja robot, mis jättis laeva lähedusse maskeeritud «vahendaja». Meil maskeeriti see kõrgeks kuusekännuks. Ning esimesest olevusest, kes sellele juhuslikult lähenes, sai esimene «tulnukas». Nagu see õnnetu jänes. Ta lihtsalt hüppas «vahendajale» ligi ja — hopsti! — temasse siirati üheksanda järgu dessantlase kristallsalvestis. Temast sai üks Üheksanurkadest. Varahommikul jällegi sattus kännu juurde kitarrist Fedja.

«Nii oli alati-kõikjal,» kuulsin ma kummalist kiirkõnet. «Tuhandeid aastaid oleme liikund kdsmoses. Sajad, sajad, sajad planeedid!»

Siis jäi ta vait, mina aga istusin kössivajunult ning mul oli õudselt külm. Külmavärinad voolasid minust jääraku palavasse, seiskunud õhku. Teadsin, et ümberringi on soe, ma tundsin sooja õhkuvat kõvast maapinnast, millel ma istusin, tundsin peenikest sooja liiva jalge all ja ka kuumust, mida kiirgas laev. Kuid ometi olin ma lausa külmumas. Vaimusilmas nägin pimedat, mõõtmatut, jäist kosmost ning selles sihikindlalt edasiroomavate laevade tulesid. Liigutasin suurivaevu huuli:

«Mismoodi te tegelikult välja näete?»

«See jääb sulle arusaamatuks. «Tegelikult» polegi olemas.»

Kehitasin õlgu ja küsisin:

«Kuidas teie nimi on?»

«Ruut Sada Kolm. Niisugused nimed on dessantlastel.

«Ruut» tähendab, et olen neljanda järgu dessanttane. «Sada Kolm» on minu number järgus. Ruut Sada Kolm.»

«Teil siis pärisnime ei olegi?»

«Me teenime Teekonda. Meie töö seisneb tugiala ettevalmistamises suurtele laevadele. Kui nood saabuvad, siis meie lahkume. Viis- kuni seitsesada keha, mis on ajutiselt meie valduses, jäävad vabaks ning neid võivad kasutada ümberasujad. Meie aga läheme edasi, maandume järgmisele planeedile, mille keeltes on võimatu lausuda eelmisele paneedile omast nime ...»

«Pidage,» ütlesin ma. «Kas teil siis oma keelt ei olegi? On? Aga kuidas teid teie keeles hüütakse?»

«Ruut Sada Kolm. Ma ju räägin sulle: mina olen dessäntlane. Meie tavalisi nimesid ei kannagi.»

«Oot-oot... Kas siis oma planeedil ka mitte?»

Ta pahvatas kähedalt naerma.

«Kui saabub öö, vaata üles. Vali ükskõik milline täht ja ütle: «See on teie päike!» Meie aga vastame: «Võib-olla.»»

Millegipärast ma noogutasin, kuigi ei saanud tema sõnadest aru. Pärast siiski küsisin üle, miks võib iga täht osutuda nende päikeseks.

«Me ei tea, kust Teekond algas,» vastas tema.

«Ei teagi? Kuidas see nii saab olla?»

«Kosmos on mõõtmatu. Teekond algas siis, kui tähed olid veel teistsugused. Teekond käsib meid vaadata üksnes tulevikku.»

Ta rääkis ükskõikselt nagu auguga taskust kaotatud kümnekopikalisest, ning see rabas mind. Rohkem kui kõik muu. Siit sain ma mõõdu võrdluseks: planeet on kümne-

kopikalisest odavam! Aga mina? Vist nagu tõuk jalge all. Kui viitsivad — pühivad teelt, ei viitsi — lömastavad. Ja isegi mitte tahtlikult, vaid lihtsalt mind märkamata. Või ehk vajatakse mu keha siiski «mõtluri» tarvis?

Ma jäin vait. Vaikin, lõigatagu mind kas või tükkideks, ja panen siit igal juhul putku. Kui te aga kogu Maa vallutate, lähen maailma otsa, kust te mind enam kätte ei saa.

Nii ma otsustasin ja pöörasin Ruut Saja Kolmele selja. Enam ma teda Suren Davidovitšiks ei nimetanud. Lõpp sellega.

Ta hakkas jälle rääkima — mina vaikisin. Kuid siis veeres meie ette jänes Üheksanurk, vingudes Nelka häälega:

«Koeranäru niisugune. Peab ennast ei tea kelleks.

Võhh! Ta jõlgub seal sissepääsu juures, Ruut Sada Kolm.»

Ruut läks kiiresti üles mäkke. Ma ootasin umbes minuti. Jänes jõllitas mulle jälle otsa ja kepsles üles-alla. Kui ma aga tõusin ja püüdsin minekut teha, siis pimestas laev mind valguskiirega. Jänes hoiatas:

«Isiu parem paigal, kutsikas... Leekur ei jäta sust tukki ka järele .. .»

Istusin maha ja igaks juhuks surusin end seljaga vastu laeva — sinna juba valguskiir ei ulatu ... Mul oli kogu aeg meeles, kuidas üheksanurk nõudis, et mulle lõpp peale tehtaks. Kuid mina tahtsin siiski elada ja siit välja pääseda.

Jänes raputas kõrvu — ta naeris.

. . . Sulgesin silmad ja kujutasin ette, et ma magan, lamades oma voodis lahtise akna all. Kohe hakkab äratuskell tirisema, ma ärkan, ema valmistab mulle hommikueine. Lähen kooli, teel otsin pilguga Stepani, kaubamaja trepil aga valitseb täielik tühjus ja päev ei erine rnitte millegagi teistest kevadpäevadest.

«Koer jooksis minema,» ütles jänes. «Ruut Sada Kolm tuleb tagasi.» Ta kargas mitu korda järjest õhku, ikka kõrgemale ja kõrgemale, ning hakkas pikalt-laialt seletama, kui hirmus too koer oli.

Koeratõugudest ei taibanud ta loomulikult mitte midagi. Kirjelduse järgi paistis see olevat dogi. Hiiglasuur, lühikese karvaga, helehall. Koon kandiline, tömp. Saba pikk, paljas nagu uss — siinkohal jänes võpatas. Küsisin kahjurõõmsalt:

«Kas kardad koeri, närukael?»

Ruut Sada Kolm tuli tagasi ja ajas jänese patrullkäigule. Minult aga nõudis:

«Aljoša, sinu mikrofon!» ja sirutas käe.

Ma sülitasin «nälkja» talle pihku. Ruut Sada Kolm pistis selle hooletult taskusse ja läks jänese kannul minema. Ma ei saanud enam jalga lasta, selleks võetigi mult too asjandus ara: ta võimaldas tsooni sisse- ja väljapääsu. Jäin sellesse neetud mulli ja võisin vaikida nii palju kui süda soovis.

ÜLEKUULAMINE

Roomasin laevast eemale, pugesin nõlvaku alla samblamätaste vahele ning jäin sinna lamama. Kuulsin, kui Ruut Sada Kolm tagasi tuli. Pärastpoole püüdis vastu maad surutud kõrv kinni võõrad sammud. Need tulid müdinal nõlvakust alla ja vaibusid ligidal. Minu keha keeldus paigast liikumast. Laud ei tahtnud avaneda ... Otsustage oma asjad ilma minuta, mina lihtsalt pikutan, siin on hea pehme. Maailmas on kaks miljardit täiskasvanut. Mis te mind kiusate, miks just mina pean muretsema, ja kus on öeldud, et üksainus poiss suurel maakeral on kohustatud ja peab? Teil on armeed? raketid. Saatke raketid siia, ja olgu kõigel lõpp, minugipoolest. Ma ei soovi püsti tõusta.

. . . . Veel ühed sammud. Miski kukkus raskelt vastu maad. Siis kostis hääli. Jälle

Kisseljov — Nurk Kolm! Ta kõneles kusagil ligidal...

.. . Olgu. Minusse see ei puutu. Ei taha kuuldagi nende arutamisi. Olen üksi, ma pole veel neljateistkümnenegi, punnisin ma vastu. Ja äkki mürises parkmetsa kõhal lennukimootor. Mürin lähenes, muutus väga valjuks, kõrvulukustavaks, ja eemaldus siis kiiresti.

«Juba liigutavad ...»

Seda ütles tugeva kehaehitusega, hallipäine, tähtsa olemisega mees. Tugarinos polnud ma teda kunagi näinud. Ta troonis laeva tugiplaadil, kfllist riidest hallid püksid olid põlvedel üles tõmmatud, pintsak lebas käsivarrel. Tema kõrvale seadis enda istuma kitarrist Fedja. Pead keerutades — nähtavasti soonis tal blastrinöör kaela — lausus ta:

«Veel üheksakümmend viis minutit. Kas tuleb võidelda, Joon Kaheksateist?»

Hallpea vastas kiirustamata:

«Kui teenistus nõuab, tuleb rakendada vajalikud abinõud. Küll me otsustame.» Ta torutas huuli ja vaatas silmanurgast Kisseljovi poole. «Kuidas siis enesetunne on Nurk Üks?»

Ma mõtlesin, et Joon on dessantlaste suur ülemus ja ajab nimed segamini. Meie õppealajuhataja näiteks püüab kõiki õpilasi nimepidi kutsuda ja ajab nad alati segi. Kuid Kisseljov ei parandanud hallpead. Kehitas õlgu ning hakkas püksisäärtelt ja särgilt liiva maha rapsima.

«Mnjaa, küll see Nurk Kolm tegi aga tempe, küll tegi tempe . .,» ütles hallpea.

«Suurepärane, läbiproovitud dessantlane,» astus Kisseljov tema eest välja. «Süüdi on olukord. Absoluutselt!»

«Advokaate pole siin vaja, Nurk Üks,» ütles hallpea. «Informatsiooni läbiimbumine,» ta painutas järgemööda oma jämedaid sõrmi, «relva kaotsiminek, ja siis veel see lugu Portnoviga. Kas on vähe või? Oh-oh-oo . . . Dessantlasi ,on vähemagi eest põrmustisse saadetud!»

Ma hakkasin lausa silmi pilgutama. Informatsiooni läbiimbumine — selge, Anna Jegorovna oli jõudnud rajoonikeskusesse. Sellepärast siis lennukid lendavadki, urra-urra! Relv — ka see oli arusaadav. Jutt käis blastrist, mille me keldrist ära viisime ja mis lebas praegu üsna tsooni sissekäigu lähedal. Mingisugune «lugu Portnoviga» mind ei huvitanud. Aga miks oli Kisseljov numbrit vahetanud? ...

Vaatasin veel korra, kuidas ta oma vasakut külge liivast puhastas, ja pidin peaaegu itsitama hakkama. See siis mütsatasid ennist vastu maad. Kisseljov kukkus maha, kui temas «mõtlur» välja vahetati. .. Ahaa, nüüd on teil kümme paari jalgu all, tõprad! Nurk Kolme vahetasite välja. Tegi tempe, ütlete?

«Ära satu paanikasse,» jätkas hallpea. «Siiani oleme olnud ülesannete kõrgusel, piisaval kõrgusel . . . Ja Nurk Kolm ei teinud kah ainult vigu. Näiteks valis ta minu jaoks väga sobiva keha — küllaldaselt informeeritud eksemplari.»

«Nurk Kolm on läbiproovitud dessantlane,» ütles Kisseljov jälle. «Tähelepanu — taldrikud!»

Nad kuulatasid, kaelad õieli. Noogutasid teineteisele ja jooksid mõned sammud eemale, astudes mulle peaaegu peale. Mina olin ikka kangekaelselt pikali.

Tähelaev hakkas valjusti surisema ja kerkis pisut maast lahti. Nägin liival tugiplaadi ümmargust jälge. See muutus kiiresti heledamaks: liiv tõmbas sisse vee, mille oli maast välja pressinud laeva raskus. Ts-sihh! — mingi sõõrjas, lame, vikerkaarevärviline ese sööstis tugiplaadi alt välja ning kihutas seniidi suunas minema. Ülevalt kostis vali plaksatus, korraks välgatas tükike sinist taevast, siis aga vajus tsooni kattev kelme jälle kinni. Ning laev seisis juba oma endisel kohal. Paari-kolme sekundi pärast kordus kõik: laev kerkis, vikerkaarevärviline vigur lendas alt välja, laev laskus kõhale. Kui sisinal kihutas minema kolmas ese, sulges Kisseljov silmad ja kuulatas, Siis kandis ta ette:

«Arvestaja alles mõtleb. Joon Kaheksateist.» Too vastas tähtsalt:

«Las mõtleb! Niikaua vestleme pisut sellega, mnjaa…» ja ta osutas minule.

«Poiss, tõuse püsti!» käsutas Kisseljov. «Noh, mis siis on?» urisesin mina ja tõusin istukile, jalad kõveras all.

Nemad kahekesi istusid laeva tugiplaadil, mina aga mättal, mis oli neist viie-kuue sammu kauguseL

Hallpea hakkas õpetlikul toonil rääkima:

«Arvestaja on sinu saatuse läbi mõelnud. Otsustas sulle armu heita, mnjaa . .. Jääd siia. Nii kui sa midagi lubamatut teed, põletame su ära. Kas said aru?»

Ma vaikisin. Hallpea kallutas end kangelt minu poole:

«Kuula nüüd hästi, Aleksei. Kuhu sa relva viskasid? Ära teeskle siin midagi, asi pole kuigi keeruline! Kui puikled vastu, siirdame sinusse dessantlase. Ja tema siis ütleb sinu eest kõik ära, nii et parem juba räägi ise, õigusta meie usaldust.»

«Mina pole teie usaldusaluseks kippunud ...»

Millegipärast jäid nad minu vastusega väga rahule. Lagistasid naerda. Kisseljov ütles midagi kütvat minu psüühika kohta. Ning jällegi vilksatas sõna «komonss», mida olin samblamätaste vahel lamades juba kuulnud. Kitarrist ütles, et justkui poleks komonss, vaid keegi teine. Mina üritasin samuti naeratada. Sülitasin uljalt liivale, nagu oleksin nende sõnadest väga meelitatud, ainult et ei soovi seda välja näidata. Tegelikult taipasin ma äkki, et nad võisid ju minusse alatiseks «koopia» istutada. Varem ma sellele ei mõelnud. Ei uskunud. Noh, teate, nii nagu ei usu, et sa sured, kuigi kõik inimesed surevad . . .

Ma sülitasin veel kord ja ütlesin täpselt õigel hetkel: «Teie relva ma kaotasin siia, üsna ligidale.» Mulle vastas hallpea:

«Mnjaa. Üheksanurk nägi, kuidas sa sellega ringi jook-sid. Kus see täpselt juhtus?»

«Ei pannud tähele.» Kehitasin õlgu. «Ma sain siin küllalt ringi joosta, teate ju seda. Küllap vist siinsamas, sissepääsu juures.»

«Seda teame ka .. .»

«Miks te siis küsite, kui teate?»

Nad vaatasid veel kord teineteisele otsa. Vist jäid uskuma, et räägin tõtt.

Ma tõepoolest valetasin ainult natuke. Mäletasin väga hästi põõsast, mille alla pruunis joonistevutlaris blaster lebama jäi. Otse sissekäigu juures. Kuidas seda küll ei leitud, kui juba asuti otsima?

Jälle mürises lennuk. Nüüd möödus ta pisut kaugemalt. Need kaks ei liigutanud kõrvagi, justkui peakski nii olema. Hallpea pomises: «Arvestaja,» ning sulges silmad. Kisseljov aitas tal tõusta ja talutas ta laeva juurest eemale. Seejuures helkis hallpea käel kell. Ma vaatasin osuteid: kahekümne pärast seitse. Meie vestluse algusest võis olla möödunud umbes viisteist minutit. See tähendab, et kuni hetkeni, mil neil «tuleb võidelda», on jäänud kaheksakümmend minutit.

Tegin rumala näo pähe ja küsisin:

«Fjodor, ae, Fjodor… Mis juhtub kell kaheksa?»

«Suu kinni, muidu teen sulle uut ja vana!»

Hallpea avas silmad ja käsutas:-

«Veel üks kopter maandub sovhoosi juures! Seadke otsemaid videoside jalule!»

POLKOVNIK GANIN

Fjodor jooksis laeva juurde, viipas käega, ning selle peale avanes tuhmrohelises laevaküljes, meetri kõrgusel maast, käratult ümmargune luuk. See oli nagu suur ümmargune silm ümmarguse

pruuni silmateraga, ainult et silmatera algul ei olnud, siis »ga ujus see pimedusest esile ning peatus õõtsudes «silma» keskel. Ma taganesin, kõmistasin mätta otsa, dessantlased aga, vastupidi, nihkusid laevale lähemale ja kummardusid midagi silmitsema.

Silmateras miski pöörles, pilgutas . . . Kopteri tiivik, vaat mis! Laeva luugis õõtsus imelikku punakaspruuni värvi teleekraan. Sellel paistis väga selgesti väike helikopter — punane täht näis mustana — ning dessantlaste peade vahelt nägin ma ekraanil, kuidas kabiini uks avanes ja inimene välja hüppas. Teler vilgatas ja näitas teda suures plaanis. Peas oli tal sõjaväe vormimüts.

«Polkovnik Ganin, ringkonna staabist. Mis muud kui parlamentäär,» otsustas hallpea. «Lülita heli sisse.»

Laevast kuuldus sisinat. Samal hetkel haaras polkovnik endal rinnust ja pomises:

«Siin on ilus ümbrus.»

Et parlamentäär või? Sõjaväe saadik, kas nii? ... Kuid

enam ei olnudki ta ju parlamentäär: temasse oli jõutud siirata «mõtlur». Ta naeratas ja küsis:

«Oled sa Joon Kuus?»

Teine hääl vastas:

«Olen Joon Kuus. Kanna ette, mis ülesandega sind saadeti. Meid kuulab kaks järku.»

Vaadates kellegi nähtamatu suunas, kes asus ekraanist väljaspool, ütles polkovnik:

«Olen saadetud ultimaatumiga. Helikopteri maandumise hetkest peale antakse meile kuuskümmend minutit evakueerumiseks. Lennuvahendite ohutus tagatakse meie poolt küsitud stardikoridori piires.»

«Aga pärast ultimaatumis antud aja lõppemist?»

«Rünnak tuumarelvadega.»

«Kas see pole bluff?»

«Ei või teada. Oletan, et mitte. Valitseb üldine masendus. Rajooni ümber hargneb lahingtikorda õhudessantlaste diviis. Juurde on antud radiatsioonikaitseväeosa.»

«Kust nad informatsiooni said?»

«Teleskoobi juurest saadeti raadiogramm.»

Hallpea ütles Kisseljovile:

«Säh sulle su Portnov . . .»

Ekraanitagune hääl küsis:

«Kas nad on informeeritud signaali ajast?»

«Ei või teada. Raadiogrammi sisu mulle ei tutvustatud.»

«Sinu isiklik arvamus — kuidas tegutseda?»

«Nõuda evakueerumiseks üheksakümmend minutit. Suunata laevad Moskva, Washingtoni, New Yorgi, Londoni, Pariisi, kõikide tuumarelvajõudude staapide peale. Dessantlaev demonstratiivselt ara viia, teatades neile stardikoridori koordinaadid. Jätta muidugi maha residendid. Kõik.»

«Sihitamise jõuame korraldada viiekümne viie minutiga.»

«Nad nõustuvad üheksakümnega. Nõukogu arvamus?»

Tärisev, elutu hääl hüüdis:

«Kolm järku nõupidamisele! Arvestajasse!»

Nägin, kuidas hallpeal ja kitarristil õlad longu vajusid, ekraan tumenes, minul aga peksles süda ägedasti ja valusalt, nägu oli tuim. Siis äkki ütles hallpea:

«Nii, otsus on õige!» Ning ekraan lõi jälle helendama.

NURJUMINE

Nihkusin lähemale. Fjodor ja hallpea seisid teineteisest veidi eemal, kummargil, et paremini näha. Mind ei pannud nad üldse tähele. Justkui poleks mind seal olnudki. Ning ma võtsin südame rindu ja astusin nende vahele — veidi kummargil nagu nemadki. Nende hoolimatuse õiget tähendust ma muidugi ei taibanud. Miks ajasid nad minu kuuldes salajasi jutte? Ausalt öeldes arvasin ma, et nad mu tapavad — siis ma ei lobise nende saladusi välja. Ja siiski ma ei kartnud. Olin selleks liiga väsinud. Laeva tuhmroheline kattepind j.a pruunid kujukesed ekraanil värelesid ning valgusid laiali, kuid ma vaatasin edasi. Ekraan näitas osa kesapõllust, kuhu kopter oli maandunud. Tiivikud keerlesid laisalt, avatud uksest vaatas kecgi välja, polkovnik Ganini ümber aga oli kogunenud terve trobikond mehi.

«Nonoh! Hoolikamalt!» ütles hajlpea.

Nad tegid seal midagi polkovnikuga. Mina arvasin, et hüpnotiseerivad päriselt, kuid kohe nägin, et hoopiski ei hüpnotiseeri, vaid annavad talle edasi samasuguseid rohelisi nelinurkseid karpe nagu see, mida olin siin näinud Suren Davidovitši käes. Kogu ülejäänud pilt oli pruun, karbikesed aga helendasid rohekalt. Polkovnik pistis need mundri rinnataskutesse. Major, kes Ganinit vastu võttis, küsis:

«Kas sulle piisab kahest «vahendajast»? Võta kolmas ka.»

«Ega ma seda siis peos hoida saa!» vaJdles Ganin vastu.

«Jälgivad hoolega,» ütles teine. «Kas hakkasid äkki kahtlustama?» Ta pidas silmas kopteris asuvaid inimesi. Avatud uksest vahtis neid välja juba kaks.

«Pole aimugi,» ütles Ganin.

«Lase «vahendaja» käiku otse taskust. Niidiotsad jäta välja .. .»

Ganin sõnas:

«Kuulen, Joon Kuus!» Ta andis au ning liikus rivisammul kopteri redeli poole, mis oli pardalt alla lastud.

Kuid kopteris tekkis omakorda liikumine. Üks vaatleja suunas pilgu üles, teine aga kadus ja tema asemele ilmus kolmas, ilma mundrikuueta ning püstol käes.

Fjodor vandus. Hallpea ka. Püstoliga mees küünitas end uksest välja ja hüüdis:

«Polkovnik Ganin! Seis!»

Polkovnik peatus.

«Palun nende vastus ette kanda, seltsimees polkovnik.»

«Nad nõuavad evakueerumiseks üheksakümmend minutit,» ütles Ganin kannatamatult. «Milles on asi, kapten?»

«Teile tuli käsk siia jääda. Jälgida evakueerumise käiku,» ütles kapten rutakalt ja lõi ukse kinni.

Tiivikud hakkasid ulguma. Tuul viis polkovnik Ganinil vormimütsi peast, kopter hüppas üles, ja samas kustus valgus ekraanil. Fjodor sülitas vihaselt. Ning temä ja Joon jõllitasid teineteisele otsa. Siis sülitasid täpselt ühesuguse liigutusega «mikrofoni» peopesale. Astusin eemale — igaks juhuks.

«No mis sa kostad!» ähkis hallpea.

«üks—null nende käsuks,» ütles kitarrist. «Kuule, Joon, see pole ju võimalik! P o l e v õ i m a l i k ! Oletame, et Port-nov teatas mõtlurite siirdamisest. Ja veel mõnest asjast. . .»

«Kas siis ka «vahendajaid» toova residendi saatmisest, mis?»

«Seda minagi! Kust nad võisid seda teada? Sa vaata ainult, kõik läheb nagu lauldes: linnake on ümber piiratud, valmistutakse pommitamiseks, ning tolle,» kitarrist näitas näpuga ekraani poole, «tolle saatsid kus seda ja teist.»

«Arvad siis, et kusagilt lekib?» küsis hallpea.

«Jah.»

«Arvad ... E-e .. . «Eraldunud»?»

«Jah! Sa pead Arvestajale ette kandma, Joon Kaheksa-teist...»

«To-olvan!» venitas hallpea laisalt. «Arvestajas on praegu kuus Joont — arvad sa, et nad on sinust lollimad? Kui oleme juba marsruudil, siis paneme käima dessantlaste üldkontrolli. Praegu pole seda niikuinii võimalik läbi viia, operatsioon alles käib . .. Praegu on ülesandeks sihitamine!»

Kuulasin ahnelt. Või nii olid lood! Nemad tahtsid teha Ganinist alalist spiooni, residenti ... Ja pealegi «vahendajatega». Et ta muudaks tulnukateks ka teisi inimesi. «Kõrbesite, kõrbesite!» mõtlesin kahjurõõrnsalt. Ja ma ei tundnud ennast enam üksikuna, mahajäetuna, sugugi mitte! Need mõtted vist muutsid mu näoilmet. Hallpea osutas minule.

«Näe, poiss kas või õgiks silmadega . . . Ara otsi keerulisi põhjusi, Nurk. Põhjused on kõik lihtsad. Portnovi juures käis mingi plika, siiamaani pole teda veel leitud . .. Ahaa, ka Ruut on kohal.»

Nõlvakust sammus alla Ruut Sada Kölni.

«Relva viis koer minema,» kandis ta ette. «Emma Bõstrova koer, Nurk tunneb teda.» (Kisseljov noogutas.) «Umbes tund aega tagasi hakkas ta Üheksanurka taga ajama, tsooni sissepääsu juures napsas vutlari koos relvaga ja tassis minema.»

«Kas sa taldriku saatsid?»

«Korras, Joon Kaheksateist. Naist koeraga nähti sovhoosi kandis, relva neil kaasas ei ole. Kuusnurk Viiskümmend Üheksa, kellel on «vahendaja» kaasas,- võtab nad kohe käsile. Kümmekond minutit, ja me saame relva koht a kõik teada. Korraldasin asja nii: dessantlasel jääda koera sisse, relv toimetada sihitaja juurde ning koeral liilitucla sealse valve koosseisu.»

«Kiidan heaks,» ütles hallpea. «Nurk, sõidame! Paiie oma kombain käima.» (Kisseljov pöördus ümber ja jooksis nõlvakust üles.) «Ruut, põnni suhtes on küsimus otsustatud jaatavalt. Asu täitmisele. Eeldused on head, ja stardiks olgu kõik normis, või muidu . ..» Nende sõnadega ta kadus ja samas kuuldus mootorratta summutatud põrinat. Nad sõitsid minema.

RUUT SADA KOLM

Üldiselt olen ma mõku. Nii ütleb Stjopka ning tal on õigus. Selles mõttes, et satun alati segadusse, kui on vaja otsustavalt tegutseda. Ime, et mul hommikul jätkus otsusekindlust kitarristile järele minna, kuid siis ma ka laussa põlesin uudishimust. Nüüd aga, kui ma teist korda nägin endist Suren Davidovitši, juhtus minuga midagi imelikku. Minust sai lausa põrguline: süda peksis kui sepavasar, nägu muutus kalgiks ja ma vihkasin kõiki dessantlas,;. Isegi õnnetut polkovnik Ganinit, kes polnud üldse mitte milleski süüdi — keda saadeti ausalt läbirääkimisi pidama, et anda ausat hoiatust. Vihkamine tegi mind kavalaks ja sundis kiiresti tegutsema. Või teile on vähe kogu maailma vallutamisest! Te olete ka minu «küsimuse jaatavalt otsustanud» ning teile meeldivad mu eeldused .. .

Ei! Teadsin seda kindlalt: ennem löön oma pea vastu nende neetud laeva puruks kui luban neil endaga midagi teha! Tundsin nagu koer, et kavatsetakse midagi halba. Ja vaistlikult mõistsin, et minu ainus pääsemine on hoida võimalikult kaugele «vahendajatest»! Olime mõlemad

Stjopkaga juba piisavalt näinud, kuidas «vahendajad» toimivad, nii et üht teadsin ma kaljukindlalt: nende mõju ei ulatu rohkem kui mõne sammu kaugusele. «Laevablastri eest aga juba ei põgene,» mõtlesin ma ja vastasin endale valjusti:

«A-ah, tühja, las põletab ...»

«Millest sa räägid?» küsis Ruut Sada Kolm rahumeelselt.

Ta nägi välja nagu Suren Davidovitš ja kõneles nagu Suren Davidovitš, kuid ma kargasin eemale, kui ta sammu minu poole astus. Mul ainult libises, kogemata suust:

«Mida te minuga tahate teha?»

Ta sai kõigest aru. Alati ja kõikjal nägi ta kõik läbi, ja praegugi taipas, et minu plaan on hoida temast kaugemale. Sellepärast istus ta laeva tugiplaadile ja ei hakanud mind taga ajama. Ma märkasin, et dessantlased püüdsid igal sobival juhul «vahendajat» või laeva puudutada.

Ta ütles:

«Sulle peab kõik ausalt ara rääkima, Aljoša. Saan aru. Noh, kuula siis ...»

Ja ta hakkas mulle auku pähe rääkima.

Püüdsin mitte kuulata, et mitte lasta ennast veenda, uimaseks rääkida, et mitte kaotada oma viha ega maha magada toda sekundit, mil ta oma «vahendajaga» mulle ligi hiilib. Ühte-teist jäi mulle tema kõnest meelde. Üsna varsti vallutavat nende peajõud suurriikide pealinnad ning kogu Maa alistuvat neile. Kuid siis tekib «traagiline olukord», nagu ta väljendas, sest lapsed kuni viieteistkümnenda-kuueteistkümnenda eluaastani pole suutelised «mõtlurit» vastu võtma. Dessantlastele on see ootamatu, kuid nad on juba välja mõelnud, kuidas olukorda parandada. Neil on olemas mingid riistad, kiiritusseadmed, mille abil kõik pannakse hirmus ruttu kasvama. Kõik, mis on elav. Laeva sees olevatki niisugune seade, ja kui ma sisse astun, siis kasvan paari tunniga mitme kuu võrra. See on esimene katse, pärast aga kasvatavad nad mu kuueteistkümneseks.

Sain aru, et jutt kiiritusseadmetest on luisatud. Ütlesin:

«Ei lähe. Ei taha.»

«No miks siis ometi?»

«Ma vihkan teid.»

Ta hakkas uuesti seletama. Rääkis, et kogu Maa muutub õnnelikuks ja terveks, et kõik inimesed hakkavad elama kolmesaja-aastaseks, et sõdasid enam ei tule, et kõigil on

siis lennuaparaadid ja tehisteenijad ning kõik lapsed kasvavad suureks juba mõne kuuga. Ta jätkas:

«Sa näed, millised suurepärased saavutused ootavad Maad! Ning arvesta, Aljoša: laev stardib, sina aga oled laeva sees ja võid illuminaatorist välja vaadata. Kas pole tore, mis?»

Nüüd rääkis ta siiralt ja mina pidin peaaegu lõksu langema — vaatasin laeva ning kujutasin ette, kuidas ta lendu tõuseb ja mina istun sees nagu Gagarin. Ruut aga juba võttiski taskust lameda rohelise kärbi. -

Ma taipasin sedamaid ja hüppasin eemale. Ta tõusis püsti ja ütles väga närviliselt:

«Keelitamistel on lõpp! Annan viis minutit mõtlemisaega! Viie minuti pärast lülitan leekuri sisse ja sinust saab pisike tuhahunnik. Olen sunnitud seda tegema: sa kuulasid pealt staabi läbirääkimisi. Langed ohvriks, kahju küll ...»

Oli näha, et Ruut ei valeta, et tal on minust tõesti kahju. Huuled läksid tal kurvalt torru, kuid ma karjusin:

«Valetate! Vale puha! Vaatan illuminaatorisse, eks? Ise rääkisite, et seal on ainult kristallid, muud mitte midagi, seal pole isegi kabiini!»

Ta vastas teeseldud reipusega:

«Kui hästi sa kõike taipad, Ljoša! Suurepäraselt taipad! Muidugi pole laevas kabiini. Sa muutud mõtluriks, aga su nägemismeele ühendame illuminaatoriga.»

Mind haaras säärane õudus, mida ma sel hirmsal päeval polnud veel tunda saanud. Ta tahtis mind kristalliks muuta. Mind! M I N D ! Hakkasin taganema, laskmata teda silmist, õudusest kogeldes pomisesin:

«Miks just mind?»

«Valik langes sinule, sest sa tead kõike vajalikku. Ja sul on sobiv psüühika.»

Hüppasin vaikides kõrvale, ning siis sähvatas laevast minu pihta kiir. See ei olnud tappev kiir, vaid pimestav, nagu kuum veejuga vastu silmi. Karjatasin ja viskusin pimesi päi paremale, läbipääsu poole, nõlvaku varju, ning hakkasin põõsastest kinni haarates neljakäpakil üles ronima. Põrkasin vastu kaitsevälja vetruvat seina, see heitis mu tagasi, lendasin uperkuuti ning Ruut sai mu kätte, kuid pillas seejuures kärbi maha. Hakkasin rabelema, algul pimesi, pärast juba silm pisut seletas, des-santlane aga ei suutnud kuidagi kätt vabastada, et «vahendajat» üles korjata, ma rabelesin ja kuulsin kuidagi segaselt, et ta jätkas minu veenmist:

«Laste solidaarsus. .. Kõikide laste unistus on suureks saada . . . sina reedad nad . . . Sa ei taha aidata neil suureks kasvada . . . »

Mu jõud kahanes kiiresti. Ta keeras mu küljeli, surus vastu maad, vabastas parema käe ja kobas nõlvakul maapinda, püüdes haarata «vahendajat». Kiskus üles sambla-tuusti, viskas selle minema, kähmas kärbi ning laskis jälle käest, kui ma talle peaga hoobi andsin; seejuures libises tal taskust välja püstol koos selle külge liibunud mikrofoniga.

Dessantlane kõõritas sinnapoole ja haaras kätte «vahendaja», mis lamas kõrval. Surudes mind põlvega vastu maad, vabastas ta teise käe, kuid ma tegin järsu liigutuse ja sain püstolipärast kuidagimoodi kinni. Ning samal hetkel, kui dessantlane põlvili tõusis, sihtides mind rohelise karbiga, sattus minu põial päästikukaitsele ja ma vajutasin päästikule.

See oli lahingupüstol, tundsin ta ara. Makarovi püstol, lasketiirust. Relva pooletonnise jõuga kuulilöök paiskas Suren Davidovitši küljeli. Ta lamas kõrbenud, kärssavas tuulepluusis nagu surnu, äkki aga lausus selgesti:

«Ljoša . .. käo siit. Jookse .. .»

INSTRUKTSIOON

Stjopka jõudis kõrgepingeliini juurde täpselt kell viis pärastlõunal — Portnovi kella järgi. Suurema osa teest hiilis ta sügava jääraku põhja pidi. Kaotas rätiku ära ja leidis selle suurivaevu põõsastest kätte. Ta mõtles kogu aeg, kas Vjatšeslav Borissovitšil tuleb pähe oma kaas-töötajaid hüpnoosist vabastada. «Kirssidest» ei taibanud Stjopka suurt midagi ja nimetas seda kõike hüpnoosiks.

Ta lähenes kõrgepingeliinile sovhoosimaade piiril, paisu ääres, mille taga oli tiik. Läbi paisu immitses ühes kõhas peenike veenire; Stjopka kustutas janu ja sülitas siis tükk aega suhu sattunud liiva. Kõrgepingeliini mastid asusid sealsamas kõrval. Nüüd oli vaja korralik varjupaik leida, et keegi talle nähtamatult ligi ei saaks hiilida.

Säärane koht oli kohe käepärast — linnufarmi vaatlustorn. Tavaliselt istus seal ülal kaheraudse püssiga valvur. Täna oli torn tühi. Tiigiveel polnud isegi parte näha.

Stjopka kissitas silmi ja oligi ühe hingetõmbega vaatlustornis. Teate, pole just eriti lõbus, kui ootad iga tee-.

käänaku tagant varitsussalka. Ja varitsussalgad viiras-

tusid poisile igal pool. Kuid vaatlustorn oli tühi. Üleval, katuse ning laudrifmatisega platvormil seisis taburet. Nurgas vedeles hiiglasuur pehkinud viltsaabas. Laudade vahel olid suurepärased laiad pilud — istu muudkui põrandal viltsaapa peal ja jälgi ümbrust.

Nii Stjopka tegigi. Vaatas järgemööda igasse ilmakaarde, aga ei näinud mitte kedagi. Kusagil majade taga sõnelesid omavahel linnutalitajad ning maanteel põrises veoauto. Muud ei midagi.

Nüüd võis ta Portnovi antud instruktsiooni rahulikult läbi lugeda.

«1. Mine kõrgepingeliini juurde ja leia endale võimalikult hea peidukoht. (Tehtud, märkis Stjopka.) Oota, kuni kell saab 19.30, alles siis hakka tegutsema.

Sinu ülesanne on jätta teleskoop elektrienergiast ilma alates kella 19.55-st. Võib ka 19.45-st, aga mitte varem!»

«Õigus!» sattus Stjopka vaimustusse. «Selleks et raadio teel signaali saata, on ju vaja elektrienergiat, ning teleskoopi varustab seesama kõrgepingeliin. Küll on vahvasti välja mõeldud, ja nii lihtne!» Ta kiirustas lõpuni lugema:

«2. Sa pead purustama linna ja sovhoosi vahel asuva kõrgepingeliini kaks juhet. Ühest aitaks ka, kuid kaks oleks kindlam. Püüa toime tulla.

3. Voolu katkestamiseks vali üks kahest tegutsemisviisist:

a) Purusta laskudega ükskõik millisel mastil isolaatori-kobar, nii et juhe alla kukuks. Seisa liinist võimalikult kaugel ning tingimata näoga otse liini poole. Lähemale kui viiskümmend meetrit ara mine, muidu elektrivool tapab su. Jalad hoia seistes tihedasti koos. Eemalduma pärast juhtme kukkumist pead jooksuga, kuid eriti kiirustamata. Jälgi, et mõlemad jalad ei satuks vastu maad korraga. Kui aga tuleb peatuda, suru kohe jalad tihedasti kokku. Seda sellepärast, et elekter hakkab liikuma mööda maad, ja harkis jalad on nagu kaks juhet: moodustub vooluring, ja sa saad surma. Pea meeles: maas on üks jalg korraga või siis kaks jalga tihedalt ligistikku.

b) Teine moodus. Viimase masti kõrval (sovhoosi tiik) asub valge trafoputka, kuhu juhtmed laskuvad. Vaja oleks lasta puruks isolaatorid, mille juurde need juhtmed suunduvad (putka katusel). Purustada neist kaks ja katusele võimalikult lähedalt.»

Kõrgepingeliini masti tipp paistis just vaatlusplatvormiga ühel tasandil — neli kaldu asetsevat karkjalga ja

kuus kobarat pruune, tuhmilt läikivaid isolaatoreid. Masti all seisis korralikult valgeks võõbatud majake. Selle katusele, kolme kõrge isolaatoriposti otsa, laskusid mastist alla päikese käes sillerdavad vaskjuhtmed. Kogu see värk, uhke ning uus, oli nagu peo peal ja sellest hoovas kaugele metalli lõhna. Mast säras alumiiniumvärvist, majakese valgendarniseks tarvitatud lubjapiimale oli ilmselt lisatud sinet, uksepooled olid sügavrohelised, ning isegi surnupealuu ja välkudega plakatitel oli rõõmus ning meeldiv väljanägemine. Majakese ühest seinast väljusid omakorda kolm juhet, mis suundusid lüheldaste puust postide toel sovhoosikeskuse poole.

Siit valvetornist võis isegi vilets laskur need isolaatorid purustada. Kas või kõik kolm. Urra-urra!

«Mitte «urra-urra», vaid ogar,» pomises Stepan. «Lastakse sul siin küll kaks tundi redus istuda! Nagunii kihutatakse minema ...»

Ta silmitses teraselt kõrgepingeliini mastide rida. Need ja juhtmedki, mis lähedalt paistsid massiivsed, nägid eemalt välja nii, nagu oleksid nad sulega rohelisele paberile joonistatud. Seitsmes mast oli teistest kõrgem, sest see viis juhtmed üle sovhoosi autotee, ning Stjopkale tuli meelde, et tee kõrval oli saad mullust heina. Väike saoke, sest lehmad olid jõudnud kaugelt üle poole nahka pista. Aga kui siit minema aetakse võib ka sinna peitu pugeda . .. Oh, põrguvärk! Häda poleks midagi, kui ta oleks taibanud ühe padrunisalve varuks kaasa võtta. Kui tulistada alt üles, siis kulub tingimata paar-kolm padrunit proovilaskudeks, ja alles jääb ainult kaks kuuli isolaatori kohta. Kui mitte üks. Aga kaugus on seal päris korralik. Pythagorase teoreemi põhjal arvutas ta välja: viiskümmend meetrit mastini ja kolmkümmend kõrgust . . . juurida... Meetrit kuuskümmend. Ja veel püstolist alt-üles laskmise puhul, saate aru? Võivad tulla puudulennud, neid on jällegi võimatu otsekohe korrigeerida — isolaatorite ümber pole ju valget välja nagu märklaual. Vaevalt et isegi vintpüssist esimese korraga pihta saaks . . .

«Ise veel teaduslik töötaja . ..» pahandas Stjopka oma neetud kleiti sirgeks kiskudes.

Põrguvärk! Vjatšeslav Borissovitš oleks pidanud talle . kohe ära rääkima, mida tuleb teha. Siis võtnuks ta varuks kaasa mitte ühe, vaid tervelt kaks padrunisalve.

Stepan otsustas jääda vaatlustorni. Käed värisesid tal väsimusest ja näljast. Laskurina polnud ta niisuguste

kätega krossigi väärt, alt üles tulistamist polnud mõtet proovidagi. Ja kui tulnukad on sellised kavalpead, et taipavad teda otsima hakata, siis leiavad nad ta igalt poolt üles. Portnovi suurepärane plaan rippus juuksekarva otsas.

JUUKSEKARV KATKEB

Tunni aja .pärast ajas käre, kriiskav naisehääl Stjopka jalule. Tiigi vastaskaldal ilmusid nähtavale kaks valges kitlis naist ning üks neis t tegi teisele ja ühtlasi kogu ümbruskonnale peapesu.

«Kes see niisuguse korralduse andi-is?» kisendas ta. «Tervelt kolm tundi on veel valge-e!!» Ta tõmbas pikemalt hinge. «Aga linnud on jaluta-ma-a-ta-a!!!»

Tema läbilõikav kisa käis lausa hammastest läbi ja sisendas halva eelaimuse. Ning nõnda juhtuski: linnumajade ümber tekkis askeldamine, parte puistati tiigile nagu vahtu hiidpesunaise käte vahelt... Stjopka sülitas alla. Üle vee libises lootsik, milles istus habetunud vanamehest valvur. Ta maabus torni all. Stjopka istus vakka kui hiir — ta isegi ei hinganud.

«Ptüi, neid naisi . . .» lausus vanamees. Vaatas korraks torni poole üles ja lisas siis häält kõrgendamata: «Keri sealt alla — kellele ma räägin!»

Pahuralt jalgu järele vedades tuli ätt trepi poole. Päris jalamil ajas ta habeme püsti ning higises jälle:

«Ninka! Keri alla!»

Stepan istus, surunud end nurka. Vihase nõutuse ja nälja tõttu liikusid tal peas mingid lained ja kummitas teadmata kust väljahüpanud laulukatkend: «Nii-ina, Nii-nake, Niinake-blondiinike!» Vanamees aga ähkis trepist üles tulla. Ta pistis pea trepiavast sisse ja märkis süngelt:

«Kas sa näe, või veel üks kombe külge võinud . . . Käsi alla!» ning seadis viltsaapa õigesse kohta, nurka.

«Ei lähe!» nähvas Stepan raevukalt. «Jään siia.»

Kiirustamata sirutas vanamees käe välja ja pigistas pruunid sõrmed Stjopka kõrva ümber kokku. Poiss ei püüdnudki kõrvale põigelda. Vanamees'oli nii jõuetu ning kuivetu ja liikus nagu sügisene kärbes .. . Kui tõugata, kukub jalamaid ümber. Stjopka ei saanud temaga ometi kähmlusse astuda. Ta laskis end trepini viia ja lausus ainult:

113

«Pole ilus niiviisi teha, onu.»

«Kõs-ss!» ütles vanamees.

Stepan veeres trepist alla. E-eh, vanamees, vanamees . . . Kui sa, vanamees, vaid teaksid, keda minema ajad ...

Poiss rapsis end puhtaks. Pardid käratsesid tiigil, päike hakkas vastu õhtut torkima kui herilane.

«Kaardiväelased ei tagane,» pomises Stjopka, pööras paremale ja pistis mööda tiigikallast jooksu, et jõuda sovhoosi autoteeni ja sealtkaudu seitsmenda masti juurde.

Aega jäi nüüdki veel küllalt, üle tunni, kuid vihast ja kärsitusest jooksis Stjopka kogu tee. .Joostes nägi ta imelikke tegusid ja imelikke inimesi.

Temast möödus veoauto kotikoormaga — see oli lindude sööt —, koorma otsas aga lamasid ja laulsid kaks sinises kitlis naist.

Terve perekond — tüse teksastega onkel, paks sarafaniga naine ning kaksikud poisid, samuti paksud, tassisid osade kaupa uhiuut, veel poepakendis puuvoodit.

Sovhoosi väraval punetas viiliti langevais päikesekiirtes klubi afišš — «Kinofilm «Sõda ja rahu», III osa». Eilne kuulutus laulja Kjsseljovi esinemise kohta oli juba uuega asendatud.

Valgete särkidega sovhoosinoormehed, kikilipsud ees, sammusid klubi poole. Stjopkale

tundus, et nii ilusasti rõivastatuna ei tohiks nad suust «sihukesi roppusi välja ajada, nemad aga muudkui pildusid vägisõnu just nagu tulnukad.

Inimesed läksid kinno, tassisid ostetud asju, töötasid farmides õhtuses vahetuses, juhtisid veoautosid piimavab-rikusse, isegi laulsid, nagu poleks midagi juhtunud.

Mööda vuhises kummiratastega vanker, mille ette oli rakendatud heleda lakaga võik hobune. Vankri serva] istus, jalad rippu, pleekinud sinise turbi ja nokkmütsiga kiigats onkel, hobust aga sundis takka ümarapäine, heleda juukselahu ja patsikestega tüdrukutirts, kelle nägu säras vaimustusest. Olgugi oma mõtetes kinni, vaatas Stjopka siiski tagasi. Hobune jooksis toredasti. Rätikut kohenda-des vaatas poiss vankrile järele, äkki aga tõmbus pingule ja jooksis üle tee, heki aarde.

Teispool hekki laius üleskuntud põld. Selle tumepruuni triibu taga rohetas parkmetsa serv, õigemini otsapidi maanteeni ulatuv metsasiil. Metsa servas, eespool noori mände, jooksis järkhaaval inimene, püstol käes. Liikus paremalt vasakule, Stjopkaga ühes suunas. Kui ta seisa-

tas, ilmnes, et see on pikkade pükstega naine. Ta vaatas metsa poole. Jooksis siis jälle umbes kakskümmend sammu, vaatas tagasi . . .

Jälitaja.

«Jälle naine,» mõtles Stjopka. Juba ammugi oli ta arva; misel, et naisi on siin ilmas liiga palju. Tulnukas aga pole just väga tark — jookseb ringi, püstol peos. Võinuks veel plakatigi kepi otsa torgata: püüan nii- ja niisugust. . . Ainult et miks ta metsa poole vaatab?

Põrguvärkl Küll oli vaatetornis tore olla!

Äkki täitis õhku mürin ja huilgamine — madalalt, otse parkmetsa ja maantee kohalt kihutas üle sõjaväe propellerlennuk. Võis näha sissetõmmatud rataste katteluuke ja tiibadest eespool asuvaid kahureid, mis siit vaadatuna sarnanesid peenikeste pulkadega.

Ka naine metsaserval tõstis pea ja pöördus, saates lennukit silmadega. Noormehed teel ja kaks pühapäevakleitidega neidu jälgisid samuti lennukit. Üks noormeestest lausus: «Küll aga põrutavad!», teine nööpis keskendunult ähkides kaelasideme tagant lahti, üks neidudest võttis selle enda kätte ja poetas käekotti, ning just sel hetkel lendas mürinal üle teine hävituslennuk.

Üks lennuk võis juhuslikult parkmetsa kõhal lennata. Kuid kaks! . . .

Stjopka näitas naisele põõsaste tagant pikka nina. Ning nägi nüüd, et too seisab, pea seljas, aga käes ei ole tal mitte püstol, vaid mingi väike piits või rihm. Siis pööras naine maanteele selja ja hakkas, ise kummargil, metsa poole vaatama. Metsast kargas välja iseäralik valge loom, kes pistis suurte hüpetega piki metsaserva jooksu ... See on ju koer, kuulus «marmordogi», ainuke Tugarinos! Tema perenaine on teleskoobi direktori tütar! Stjopka pah-vatas lausa naerma. Ta teadis ju suurepäraselt, et toosama tütar dresseerib parkmetsas koera. Siin ta ongi, pikad püksid jalas, käes aga on tal koerarihm . ..

Poiss seisis, õnnelik naeratus näol. Teda ei jälitata, doktor ja Aljoška on pärale jõudnud! Juba liiguyadki esimesed lennukid. Kohe saabuvad sõjaväeosad helikopteritel — lainetena, nagu filmides näidatakse — ning hakkavad teleskoobi ümber tihedalt maanduma, ja sõdurid, kel langevarjuri embleem varrukal, nabivad tulnukad kinni, korjavad «vahendajad» kokku — ja ongi kõik.

Kuid õhtune taevas püsis rahulikuna. Pakitsevate silmadega kompas Stjopka silmapiiri — tühjus. Teleskoobi

kõhal polnud naha vähimatki liikumist. «Põrguvärk!» hüüdis ta endamisi. «Aljoša ei tea ju teleskoobist midagi! Ta sõitis juba alguses ära, mina aga sain pärast teada . . . Lennukid tegid luurelennu, midagi kahtlast ci avastanud, ja meie omad liiguvad seal kusagil kiirustamata . . .»

Ta ohkas, vaatas harjumuspäraselt tagasi: selja taga teel oli kõik vaikne, ees ka. Kuid põllul. . .

Naine lähenes joostes metsaservale, koer aga istus, koon tema poole, ja hoidis lõugade vahel pikka jämedat roigast.

«Säh sulle nüüd . . .» sosistas Stjopka ja astus tahtmatult tee pealt põllule.

Roigas oli juba perenaise käes ja koer liputas saba.

Stjopka tõmbus küüru ning jooksis üle põllu nende poole.

.Naine asus joonistevutlarit avama.

«Vaat sulle roigast!» sosistas Stjopka neile liginedes.

Tal ei tulnud mõttessegi, et linnas võis olla sada niisugust vutlarit — pruuni, ümmargust, korraliku käepidemega . . . Nüüd kukkus maha paber, mis oli kääne vahele pandud. Vutlarist ulatus välja ribake puhastusnartsu . . .

Naine pööras Stjopka poole heasüdamliku ning muretu näo, käsutas koera: «Istu!» Vutlarist paistis veel nartsusid. Stjopka ütles:

«See on minu oma. Ma kaotasin ara.»

Koer lõõtsutas «hah-hah-hah-hah» ning vaatas Stjopkat ebasõbralikult.

«Sinu oma? Võta, palun.» ütles teleskoobi direktori tütar lahkelt. «Miks sa siis oma asju laiali pillud?»

«Ma ei pildunud,» ütles Štepan tasapisi taganedes. «Ma peitsin . . . sinna . . .» Ta viipas maantee suunas. «Ja äkki näen, et koer... Aitäh!» hüüdis ta ja-pani jooksu, enne kui naine oleks ümber mõelnud ja midagi liigset pärima hakanud.

Muide, naine ei kavatscnudki seda teha. Ta kutsus koera ligi ning jooksis temaga metsa.

TULD!

Stepan pistis käe nartsude vahele. Blaster lebas nii, .nagu see lasketiirus paigale pandi: tagumine ots ülespidi, hoolikalt nartsudesse mähitud. Oli see alles vedamine! Mitte ainult isolaatori, vaid terve masti langetame niisuguse relvaga üks-kaks-kolm . . . Kuidas seda kanda? N e m a d peavad Suri kaudu teadma, millesse nende relv

on pakitud. Stepan. viskas vutlari minema ja kandis nüüd blastrit käes, jätnud ühe õlise kaltsu sellele ümber.

«See tähendab, et Anna Jegorovna ja Aljoška ei jõudnud kohale. Nad peeti kinni ning nad heitsid blastri autost välja,» mõtles Stepan. Ja ta sundis end mitte mõtlema. kõrval|stele asjadele. Praegu oli kõik kõrvaline, välja arvatud see, mis tal teha tuleb.

Ta jõudis täpselt poole kaheksaks kohale ja märkas seal mullust heinasaadu. Ümberringi polnud jälle hingelistki. Oli juba kord niisugune päev — inimtühi. Kuuldavalt ütles ta lause «Quentin Durwardist»: «Kõik soodustas vahva relvakandja ülla missiooni täitmist.» Ning samas vedas tal hullupööra. Aasa poolitas kitsas ning sügav kraav. Selle kallas võis alt üles tulistamisel toeks olla. Kiirustamata mõõtis Stepan masti jalamist kuuskümmend meetrit, hüppas siis kraavi ja heitis vasakule küljele pikali. Harutas blastri välja ning imestas, kui mugavalt tulnukate relv käes istub. See polnud silinderjas, vaid hoopis korrapäratum, mitme lohu ja mügaraga. Selleks et tulistada, peab korraga vajutama mõlemale relva pära juures asuvale väikesele liistule — sedasi. .. Kümme minutit lamas Stjopka liikumatult kraavis. Kas viirastus talle või oli see tõepoolest nii, et kõrguses helkisid peeglid? Ta ootas. Siis surus kinganinad kohevasse kraavikaldasse, leidis vasakule küünarnukile õige asendi, kõverdas pisut kätt ja veendus, et blaster istub kindlalt peos. Ta seadis relva parema silma ja mastitipuga ühele joonele ning vajutas parema käe kähe sõrmega liistudele . . . S-ši-ihh! Blaster värahtas ning heitis välgu, mis oli päikese käes nähtamatu, kuid valgustas isolaatoreid ereda sinaka leegiga. Kui Stjopka silmad jälle seletama hakkasid, ilmnes, et

üks kobar isolaatoreid on sulandunud, kuid omal kohal alles. Ka juhtmed olid terved. Põrguvärk! Selle riistapuuga pidanuks lõikama nagu noaga, mitte aga ühte punkti tulistama!

Samas helkis jälle miski kõrgel, masti taga, kaugel ülal. «Niisugune asi paneb silmad päris virvendama,» mõtles Stjopka, sihtis isolaatorite alla ning tegi blastriga sujuva liigutuse alt üles, laskmata liiste lahti, — š-ši-ihh! š-ši-ihh! Kolmandat lasku ei tulnud, sätendav kristall oli tuhm.

Üks elektrijuhe, see, mis kõige lähemal, vedeles maas. «Võib ka ühe, kuid parem siiski kaks,» meenus Vjatšeslav Borissovitši instruktsioon. Blaster enam ei tulista ...

«Kurat ja põrgu!» pomises Stjopka, pani relva maha ja õngitses-kleidipõuest välja püstoli.

Juhtmete köhal helkis jälle miski, mis sarnanes väikese ümara vikerkaarega kahvatus taevas . . . Äkki tundis poiss südames tugevat, valusat pistet. Ta sööstis hüpates heinasao alla, välku lõi tema selja taga ja ka ees. Heinasaad lahvatas põlema, suitsupilv ümber. Esimeste suitsujugade köhal tegi pöörde ja suundus käidu ülespoole vikerkaarevärvi ketas. Pool sekundit Stjopka vaatas, taipamata, mida ta nägi ja milline eelaimus teda jooktma sundis. Kuid samas hakkas ketas jälle kasvama. Päikese käes järjest eredamalt lõõmates langes see Stjopkale ülevalt peale. Poiss pistis jälle siksakitades üle aasa jooksu. Ta lendas kraavi ning äkki tabas teda kramp, kiskus kõverasse. Silmade ees lõi mustaks ja purpurpunaseks ning karje ei jõudnud enam üle huulte. «Nüüd on lõpp. Elektrivool tapab mu,» vilksatas viimane mõte, käsi aga pigistas ikka veel püstolit. Ning viimane, mis ta tundis, oli see, kuidas elektrivool püstolist kätte tungis.

Paar sekundit rippus «taldrik» kraavi kohal. Siis aga, raiskamata laengut liikumatule helesinises kleidis kujukesele, siirdus blastri juurde, tõmbas selle oma sisemusse, tõusis aasa kohal kaldu üles ning kadus.

VABADUSES

. . .«Jookse!» käskis Sur. Ja ma panin jooksu, unustades-laevaleekuri hirmsad kiireläätsed. Mind päästis see, et läbipääs asus sügavas lisaorus: must kera, kust pärast lasku hakkasid helkima otsingusähvatused, ei suutnud mind avastada.

Tähelaev oli liiga hästi maskeeritud. See võinuks kaugemal kogu metsa maha põletada, laeva lähemas ümbruses aga oli hulganisti tabamatuid alasid. Ma jooksin. Kiired tantsisklesid mu pea kohal, iga leht helkis kui peeglikild. Kusagil viiekümne sammu kaugusel läbipääsust kuulsin ma laeva vinguvat undamist ning viskusin pikali. Roomasin kuuseokste alt läbi, leidsin enda lisaorus ning tardusin paigale, kuivi kuuseokkaid ja puukooreprahti üleni täis. Laev undas. Tahtsin püstolit kaitseriivi panna, et end mitte juhusliku lasuga reeta, kuid jõud oli otsas. Sõrmed ei kuulanud sõna. Kogu mets kajas undamisest. Kuid kured enam ei sähvinud.

Üht-teist ma veel taipasin, kuigi mul mattis hinge ja ma olin meeletuseni hirmu täis. Vaevalt riskivad nad minu pärast laeva demaskeerida, hakates kogu parkmetsa oma

leekuritega peksma.. Järelikult on vaja minema roomata, kaitsvas orusopis püsti tõusmata. Siis varitseb mind ainult üks oht — väljaspool tsooni patrulliv jänes Üheksanurk. Undamine kestis üsna kaua. Võib-olla otsiti mind kaitsevälja seest: laev kerkis pisut maapinnast ja valgustas jga nurka. Arvestajal ei tulnud vist pähegi, et põgenik näppas «mikrofoni» ja oli tsoonist juba väljas.

Veel igasuguseid mõtteid käis mul läbi pea, kui ma seal kuivanud kuuse all lamasin. Et olen ainuke inimene, kes tulnukate plaarte tunneb, ning sellepärast pean iga hinna eest jalga laskma. Ma pole mõrtsukas, sest Sur regenereerib nagu Rubtšenkogi. Ta oli ütelnud: «Kao siit.» Ma ei mõelnud, miks ta äkki hakkas rääkima nagu inimene. Meenutasin tema käsku ja hakkasin roomama.

Roomasin kaua, iga krabina peale paigale tardudes. Siis kraav lõppes ja tuli roomata üle

metsasihi. Mulle meenusid «lendavad taldrikud». Need liuglevad käratult. Hea veel, et mets oli nii tihe. Jänest ma ei peljanud. Tema järk oli kõige madalam ning üldse polnudki ta mingi metsloom, vaid tühipaljas null, minul pealegi oli püstol ...

Lõpuks söandasin metsasihi ületada ja roomasin nüüd jällegi kõhuli maantee poole. Maantee ääres jäin kolman-dat korda lamama. Seal valitses kummaliselt elav liikumine . . . Automootorid urisesid, kuuldus hääli, kerge tuul puhus asfaldil liikvele mingisugust prügi, paberitükke. Minust mööda jooksis Sinikivi suunas üks dessantlane. Kõhn kuju, kiilavad oimukohad ja suured tumedad silmad. Jooksust hingeldades vilksatas ta mööda. Olin lähedalt näinud ainult viit dessantlasest inimest: kitarrist Kisseljovi, veotaksojuhti, Suren Davidovitši, Rubtšenkot ja Joon Kaheksatteistkümmend. Ent nende justkui seestpoolt kõrbenud nägusid, nende kaledat ilmet ei unusta ma iialgi ega aja ka millegagi segi. Maanteel mööduja oli dessantlane.

Kahekümne sekundi pärast sõitis mööda lahtiselt kõlkuva tagauksega furgoon «Toidukaubad»; ma riskisin pead natuke kaugemale välja pista ja nägin, kuidas suurte silmadega dessantlane tollest uksest autosse tiriti. Sees oli hulk rahvast. Vaevalt jõudsin tagasi peitu tõmbuda, kui kihutas mööda juhtraua kohal küürutav jalgrattur, hambad irevil, tumedad higiplekid ruudulisel särgil. Särgipõues, vastu kõhtu, ilmusid igal pedaalitõukel nähtavale mingi nelinurkse eseme piirjooned. Jalgrattur kihutas mööda väga kiiresti, kuid ma võisin kihla vedada, et temagi on dessantlane. Tema järel sõitis mööda mitu kaetud veo-

autot ning ma ei saanud kindlaks teha, kes seal sees olid. Sõidukid näisid olevat viimse võimaluseni täis kulutud.

Järgmine auto oli hall «Moskvitš» nagu Anna Jegorovnal.

Vaatasin selgesse, heledasse õhtutaevasse. Seal polnud endiselt ühtegi pilvekest ning lennukeid ei olnud ka. Milles siis asi oli, kas meie omad olid ikkagi asunud pealetungile? Poolteisetunnisest tähtajast polnud möödunud rohkem kui umbes nelikümmend minutit. Kõige rohkem viiskümmend minutit. Aga kui olid asunud, miks siis ilma lennuväeta? Ja veel: miks, põrgu päralt, pidid tulnukad Sinikivi poole, laevast mööda jooksma? Nad peaksid ju hoopiski laeva juurde põgenema. Arusaamatud lood .. .

Lamasin teeperve lähedal ja jälgisin kõike uudishimust pakatades. Alles ma olin arvanud, et mulle jätkub terveks eluks, vähemalt neljakümneks aastaks, äkki aga haaras mind kogu see värk hirmsasti — tõusin koguni istukile. Samal hetkel kihutas sportlikul sammul mööda kamp noori kaubamajast. Nad jooksid kergelt, sest olid sussid jalga jätnud. Plikadel olid seelikud üles keeratud. Nelka sõbratar, kassapidaja Liza, jooksis hüpeldes, valged tera-vaninalised ärarnurtud kontsadega kingad jalas. Kas kujutate ette? ... Kiljudes ronisid nad kõik tühja veoautosse.

Siis kraksatasid puude taga nähtamatu auto pidurid ja sealt karjuti: «Las käia!» Lausa minu nina eest sõitis sujuvalt mööda juhita jalgratas. Auto pööras puude tagant välja, sõitis rattast mööda ja kadus.

Tõus oli siin üsna järsk — lähima põõsa taga kukkus jalgratas kodarate välkudes kõlinal kraavi.

Linnast tuleb kindlasti joostes mõni jalamehest dessantlane, kes kahmab jalgratta, istub sadulasse ja sõidab edasi. Aga egas minagi ole pea peale kukkunud! Einoh, ole lahke — kaheksa käiguga «Turist», uhiuus ... Ei tea, kelle oma see küll võiks olla?

Tassisin ratta maanteest eemale, lasksin sadula viimse võimaluseni alla,, pistsin võtmed sadulatasktisse ning sõitsin dessantlastele järele.

LAHKUMINE

Päike lõpetas oma taevatiiru ja läks looja. Teleskoobi-kauss muutus läbipaistvaks nagu tihe must ämblikuvõrk, ta tõusis ja kasvas järjest, sedamööda kujdas ma talle

lähenesin. Ta varjas juba poolt taevast, kui ma jalgratta värava ees asuvale asfaltväljakule juhtisin.

Väljak oli täis tühje autosid. Risti-rästi, otse vastu väravat ja kaugemal piki liivast teepeenart seisid bussid, lahtised veoautod ja kallurid, rohelised «villised» ja «Volgad». Sarvedena turritasid jalgrataste juhtrauad. «Moskvitši» juurest, mille radiaator oli sattunud kalluri tagasilla alla, voolas laiali aurav loik.

Seadsin oma jalgratta teiste kõrvale. Kuulatasin. Tara tagant kostis kummalisi hääli. Naised kujusid, mehehääled röökisid tumedalt, lajatas lask. Karjatati lühidalt ja valjusti, kuuldus pobinat. Siis jäi kõik vaikseks.

Samal hetkel märkasin ma väravale lähimal seisva veoauto kabiini katusel vintpüssiga dessantlast. Ta istus seljaga radiaatori poole. Kui ma pea autode vahelt välja pistsin, näitas ta käega: käo siit. Tema saabastelt tilkus vett. Ähvardavalt tõstis ta vintpüssi — hüppasin tagasi, jooksin küürakil ümber väljaku tara poole ja hakkasin künkast üles ronima.

Künkanõlv oli siin vägajärsk, nii et tara betoonlülid meenutasid nelja meetri kõrguste astmetega treppi. Iga lüli alla jäi kiilukujuline, liiva täistuisanud pilu. Eemal nõlvakul paistis inimkogu, kriipsuna näiv vintpüss õieli. Ootasin hetkeni, mil tunnimees selja keeras ja nõlvakust üles hakkas minema, siis kargasin tara juurde, pugesin selle alt läbi ning samas viskusin näoli noortesse kobrulehtedesse. Esimene dessantlane tõusis oma kabiinü püsti. Ta seisis natuke aega ja istus siis saabaste kõlinal uuesti. Sööstsin nõlvakust üles lähima maja pooje. Kisa kostis ülevalt, justkui lainetena. Alguses karjatas ikka üks, siis mitu häält, siis käratas range mehehääl — ja järgnes vaikus. Pärast vaikust, ebaühtlaste ajavahemikkude tagant, kordus kõik.

Jooksin maja juurde, tegin ringi ümber betoonvundamendi, möödusin tagauksest ja pistsin pea nurga tagant välja. Ei ühtegi hinge. Päris ligidal karjus naisehääl: «Issand, mis see ometi on!», siis surutud mehehääl: «Mis õigusega...» ja seepeale kostsid võimukad käratused: «Näolii! Käed kukla ta-ha-a! Lamada!» Kohkümusest üleni vedelana hoidsin ma vihmaveetorust kinni ja vaatasin järgmise nurga poole, mille taga oli parajasti vaikne, samas aga kostis järjekordne kärje ja seepeale halastamatu käsk: «Käed kukla ta-ha-a! Lamada!» Ja veel. Ja veel. Ning löögi matsatus.

Tõmbusin tagasi nurga varju. Vaatasin üle õla. Hakkas

kostma hääl, mis üha tugevnes ja vähehaaval täitis kogu jaheneva õhu. Maja aknaklaasid lõid klirisema. Mulle tundus, nagu uluks ja kuriseks miski mu enda sisemuses hirmust ja üksindusest. Hääl muutus kõrvulukustavaks, ning kaotanud pea, hüppasin ma uksest sisse — see undas ja vabises, äkki aga jäi kõik vakka. Minu ees oli vestibüüli klaassein. Läbi selle avanes vaade teisele poole maja. Väga ligidal, otse teispool seina, seisis tulnukate tähelaev. Laia tugiplaadi alt paiskus veel tolmujugasid, paigale jäädes kõikus laev pisut. Peale laeva ei näinud ma muud kui taevast. Jõudsin mõelda, et ei tahagi midagi näha, ning samal hetkel hakkas laeva tagant tõusma halli ja rohelist vinet, hakkasid kerkima põõsad, teeraja valge vööt, lilleklumbi must ketas. Taevas kadus. Laev moodustas enese ümber kaitsevälja nagu jäärakuski.

Kaitseväli justkui koolutas klaasseinaesist ruumi. Nüüd nägin ka parempoolset väljakuosa. Tihedalt nagu palgid parves lamasid seal inimesed näoli maas. Neid oli umbes sada, kõigil käed kuklasse painutatud. Nende kohal, seljaga minu poole, seisis dessantlaste hõre ahelik — ainult mehed, püstolid ja vintpüssid laskevalmis. Kui lamajad pead kergitasid või karjatasid, siis kargasid dessantlased nende juurde ja lõid neid jalgade või püssipäradega. Vasakult poolt, laeva tagant, toodi vahetpidamata uusi — pooljoostes, selja taha väänatud kätega. Nad paisati tihedalt teiste kõrvale maha. Ennekui ma millestki aru sain, heideti sinna kümmekond inimest. Hakkasin taipama, kui toodi ja tõugati maha kõhn suurte silmadega dessant-lane, keda olin näinud esimesena maanteel.

Mis see siis on — nad on omade kallal! Näe, seal nutab kaubamaja kassapidaja ning püüab murdunud kontsaga kinga jalast ära võtta . . . Aga nüüd lohistatakse köhale ka Nelka ja kärätatakse talle peale: «Käed kuk-kla taha! Pikali!»

Jooksin mööda vestibüüli vasakule ja nägin, kust neid lohistati. Järjekordadest. Korralikult üksteise taga seisid dessantlased nagu kinopiletite järjekorras. Kolm järjekorda, igas vist oma poolsada inimest või rohkemgi. Läbi klaaside oli raske vaadata: kaitsemulli sees muutus kõik kõveraks, moondus, eriti väljaku äärtel. Kuid ma siiski nägin, et keskmine järjekord ulatus hallpeani — Joon Kaheksateistkümneni. Too seisis näoga järjekorra poole, hoides väljasirutatud kätega kinni rohelisest postist. Dessantlased astusid rahulikult üksteise järel posti juurde, võtsid «mikrofoni» suust välja, ning kohe, nagu löögist

rabatult, kaotasid nad jalad alt ja langesid järgmise seisja käte vahele. Too hoidis kukkujat, aga kõrvalt hüppas ligi turske dessantlane ning viis löögist rabatu ära, väänates tal käigu peal käed selja taha. Järgmine seisja astus vabanedes ise sammu posti poole — ja kukkus samuti. Mürakad mehed aga askeldasid vahetpidamata järjekordade vahel. Haarasid, väänasid käsi, viisid minema. Neid oli palju, sest kahes külgmises järjekorras toimus sama. Seal ei lähenenud dessantiased küll mitte rohelisele postile, vaid Kisseljovi ja Potapovi käes olevatele rohelistele karpidele. Külgmised järjekorrad liikusid aeglasemalt, kuid niisama kindlalt, rahulikult. Vähimatki hirmu tundmata. Justkui nägemata, mis neid ootas: minestus, seljale väänatud käed, ning.siis näoli vastu maad või betoonkatet. Ja nüüd hakati neid otse lillepeenrale laduma . . .

Keegi pikakasvuline punapea vahetas ühtelugu Kisseljovi ja Potapovi käes olevaid karpe.

Teleskoobi direktor professor Bõstrov seisis samuti järjekorras — ma tundsin ta ara mustast siidist mütsikese järgi. Ta naeratas heasüdamlikult. Äkki jooksis väljakule tema koer, kes oli blastri laeva juurest minema tassinud. Ja asus järjekorda! Siis tippis professor hallpea juurde ning osutas koerale. Hallpea lükkas professori järsu, vihase liigutusega järjekorra ette. Bõstrovi viisid minema kaks tursket selli, käsi seljale väänamata, ja panid eemal istuma. Keegi astus koera juurde, too noogutas — ma ise nägin! — ning väljus järjekorrast. T»a hüppas paremale, ühinedes nende dessantlastega, kes lamajaid valvasid .. . Seal oli neid juba oma kolmsada ridamisi ivfaas ning valitses lakkamatu ulgumine ja kära. Mõned püüdsid istukile tõusta, karjusid, valvurid aga kargasid ringi nagu pöörased ning üha sagedamini tulistasid õhku. Ka koer hakkas ridade vahel jooksma ja neid, kes istukile tõusid, maha tõukama . . . Ta seadis korra kohe jalule, ainult et nüüd oli lihtsalt õudne seda vaadata. Pidin peaaegu hulluks minema. Ma ju ei teadnud, et inimene ei mäleta mitte vähimatki, kui dessantlane on temast lahkunud. Arvasin, et kas või natukene peaks ikka mäletama. Aga need õnnetud! Paljud neist olid hommikust saadik endas dessantlast kandnud, ning äkki — õhtu, tulistamine ja jalahoobid! Pärast sain teada, et mitte keegi neist ei näinud «vahendajate» juurde viivaid järjekordi. Õigemini, ei mäletanud. Neid löödi ja tõugati, nende peale karjuti hirmsal kombel, et nad ainult kõik lamaksid, nägu vastu maad. Aga nii

oligi vist parem. Oleksid nad järjekordi näinud, kindlasti oleks neil siis mõistus üles ütelnud.

Mina olin igatahes juba täiesti arust ara, kui äkki ilmus kohale jänes Üheksanurk. Ta lipsas pallina jalgade vahelt läbi, kargas posti juurde, ja kogu järjekord hirnus naerda, kõige ees seisja aga püüdis ta kõrvapidi kinni, võttis «mikrofoni» välja, ning hoidnud jänest pisut aega posti juures, viskas ta maha. Oh, mismoodi jänku minema lippas! ... Ta sööstis sinna-tänna ja ringiratasteta oli nüüd jälle lihtsalt paks jänes ja ei saanud kaitseväljast lahkuda!

Kui ta viimast korda laeva taga vilksatas, olid järjekorrad juba läbi saamas. Tursked dessantlased, lähenesid jooksusammul hallpeale — too seisis endiselt «vahendaja» juures ja vaatas kiretult, kuidas Kisseljov ja punapeast volask kahmasid need mürakad ning paiskasid nad väljakule pikali. Kehad kukkusid kuuldamatult, sest paremal kisendasid inimesed üha valjemini ja koer jõuras pööraselt ning kähedalt. Hetke pärast oli maha langenud ka hallpea: ma märkasin äkki, et ta lamab «vahendaja» kõrval ja Kisseljov astub temast üle. Kisseljov koos volaskiga haarasid «vahendaja» rohelise posti ja tassisid selle laeva juurde; punapea virutas käigu pealt kellegi rusikahoobiga maha. Luuk avanes. «Vahendaja» ja kotitäis blastreid lükati sisse. Koer kargles luugi ees edasi-tagasi, peletades eemale neid, kes püüdsid läheneda, Keegi naine seisis, surudes kahte kätt suu peale, ning äkki karjatas: volask vaatas korraks luugist sisse ja hakkas aeglaselt langema nagu mänd. Samas jõudis laeva juurde koer, see tõusis tagakäppadelc püsti, toetas koonu luugiservale ja kukkus selili nagu inimene.

Kisseljov jäi viimaseks. Kiirustamata, kõigutades nööri otsas rippuvat blastrit, tiris ta punapea laevast kaugemale. Veeretas ka koera eemale. Astus luugi juurde. Laskis blastri luugist sisse, nööri toppis taskusse. Siis võttis kobamisi ühe Iqiega luugiava äärest kinni ja kallutas kogu keha väljapoole. Mäletan selgesti, kuidas ta ühe käe otsas kõlkus, teda ja laeva aga silmitsesid mõned toibunud inimesed. Ta hüüdis:

«Minge eemale! Minge eemale, tobud!» ning veeres nende jalge ette.

Otsemaid haihtus kaitseväli heleda plaksatusega. Videvikutaevas langes ülevalt nagu eesriie. Avanes vaade õhtustele küngastele, teele, kandiliste autode reale teel. Aknaklaasid hakkasid kurisema ja tärisema: aeglaselt ning sujuvalt nagu lift tõusis laev õkku, minu silme ees

pragisesid vastu akent liivakeerised. Kohmakalt, üksteisest kinni haarates, tõusid inimesed maast. Kisseljov vaatas kord üles, kord silmitses kitarri musta paela, mille ta oli taskust välja õngitsenud.

Hiiglasuur koer istus professori kõrval ja püüdis keelega üle peremehe põse limpsata.

Professor tõrjus teda leebelt ja vaatas mütsikest kinni hoides taevasse.

ARA LÄKSID!

Lükkasin raske klaasukse lahti ja tulin kõheldes oma varjupaigast välja.

Taibates küll, et tulnukad on taganenud, ei söandanud ma siiski seda uskuda, kuigi nägin eredat vikerkaarevärvilist laiku, mis suundus seniiti. Temast kaugenesid sõõridena lõbusad käharad pilvekesed.

Sellest ajast peale ei meeldi mulle vaadata pilvi, mis taevas kiiresti liiguvad.

Olin veel mõne minuti meelemärkusel. Välistrepil seistes püüdsin aru saada, kes need minu ees on — kas dessantlased või juba inimesed. Rahvahulgast vaatas mulle otsa polkovnik Ganin.

Ta vangutas pead, kohendas lipsu, justkui pooks see teda, ja rapsis vormimütsi vastu nõlve. Polkovnik oli tulnukate kätte sattunud teistest hiljem ja sellepärast taipas ta siiski midagi.

Näinud mind uksest väljumas, astus ta sammu minu poole, küsis:

«Kas sa tead midagi?» ja osutas taevasse.

«Minu arvates läksid nad ära,» ütlesin mina.

Ta noogutas. Siis pomises: «Õnnetus ei hüüa tulles . . .», kohendas jälle lipsu ja hüüdis: «Tähelepanu! Tähelepanu! Sõjaväelased, minu Juurde!»

Saabus vaikus. Või läks minu peas vaikseks. Mul on veel meeles, et Ganin käskis mõnel sõjaväelasel ja militsionääril relvad kokku korjata, ning hakkas kiiresti värava poole astuma. Mina jooksin tema järel, et jutustada tulnukate plaanist, kuid mu keel ei paindunud

rääkima, sest tund aega tagasi oli polkovnik ise selle plaani välja pakkunud: vallutada Moskva, New York ja London, ning ma polnud siiski veel lõplikult kinclel, et polkovnik ei ole enam tulnukas. Niimoodi jõudsime väravasse, langevarjurite soomusautodele vastu — need asusid parajasti

ümber teleskoobi tara positsioonidele —, aga edasi ei mäleta ma midagi. Ainult suuri autorattaid ja heitgaaside sinist suitsu . . .

Mis edasi juhtus, seda tean ainult teiste inimeste juttude järgi. Kuidas langevarjurid piirasid künka soomusautodega tihedalt sisse ja hoiatasid megafoni abil, et mitte keegi väravast ei väljuks, muidu hakatakse tulistama. Polkovnik ei söandanud keelust.üle astuda, mina aga lipsasin läbi jalgvärava ning jooksin otseteed lähima soomusauto poole, kus istusid kuulipildurid. Räägitakse, et ma olevat roninud soomusseina mööda üles nagu põrnikas ja karjunud: «Kus on teie komandör?», mispeale mind ühendati raadio teel komandöriautoga ja tehti mulle selgeks, et ma võin kõik mikrofoni rääkida. Kõnelesin tulnukatest, siis aga meenus mulle Suren Davidovitš ja ma pistsin nii hirmsasti mikrofoni karjuma, et polgukomandör käskis mind parkmetsa viia. Kaotasin meelemärkuse alles jäärakus: osutasin Suren Davidovitšile, kes lamas kuivas ojasängis, ja kukkusin siis ise pikali.

Suren Davidovitš jäi ellu, tal kadus isegi astma.

Ta paranes juba enne mind. Olime temaga ravil ühes ja samas haiglas ning ta käis mind vaatamas, kui ma ei saanud veel peadki padjalt tõsta.

VJATSESLAV BORISSOVITS

Noh, ma siis nüüd kirjutasin kõigest nii, nagu see oli. Üsna tüütu töö see kirjutamine. Tüütum kui algebraülesannete lahendamine. Kuid Stjopka, kes ise ei kirjutanud midagi, vaid ainult segas — siin ajanud ma segi, seal jätnud vahele —, Stjopka ütleb, et oleks vaja kirjutada veel meistki. Kõik räägivad, justkui oleksime meie mingid kangelased. Et ühe asja uurisime välja, teisal hoiatasime, kolmandal puhul andsime tuld ja nõnda edasi. See on muidugi tühi loba. Stepanil on õigus. Pole me kangelased ühti, vaid lihtsalt meie peale — laste peale, tahan ma öelda — «vahendajad» ei hakanud. Meisse oli võimatu dessantlast siirata. Sellepärast suutiski Stepan pääseda teleskoobimajja, mina aga käia laeva juures ning kõike meelde jätta. Miks see niiviisi on, sellest ma päriselt aru ei saa, aga minusugusesse pole võimalik «mõtlurit» siirata, ja ongi kõik. Oli üksainus tõeline kangelane — Vjatšeslav Borissovitš Portnov. Temast on raske kirjutada.

Tema pärast ei suuda ma vaadata seda neetud teles-

koopi. Ning iialgi ei andesta ma endale ega ka kõigile teistele, et me hõiskasime, rõõmustasime, sidusime kinni kriimustusi. Lihtsalt ei suuda selle peale mõelda. Olime elus ja rõõmustasime, tema aga, kes meid kõiki päästis, oli surnud ja lamas raadiojaama laua ääres, käsi välja sirutatud.

Ta oli tagasi teleskoobi juurde sõitnud ning läinud otseteed aparaadiruumi. Teinud «vahendaja» abil tunnimehe kahjutuks ja kutsunud välja Moskva.

Ta jõudis edasi anda peaaegu kõik, ainult ühte ei jõudnud: öelda, et kõrgepingeliin välja lülitataks; enne murdsid tulnukad uksest sisse, võisid ta kinni, tema aga rabeles lahti ja laskis enese maha.

Tulnukad võtsid tema käest püstoli ning jätsid ta lamama. Me ei teadnud, et ta seal on. Mitte keegi ei teadnud, et Vjatšeslav Borissovitš laskis enese maha sellepärast, et mitte reeta Stepan'i, ning sellega päästis tema, aga võib ka olla, et ta päästis kõik inimesed, kes elavad Maa peal.

Teine raamat

RÄNDURITE KODU

PROLOOG

TUGARINO. ÕHTU

Soomusautod tõmbusid künka «ümber koomale. Selle idanõlvale langes silmapiiri poole sirutudes teleskoobi võrejas vari nagu hiiglasuur maskeerimisvõrk. Megafonid kõmistasid seintelt tagasipõrkava bassihäälse kaja saatel:

«Säilitage rahu . . . Arge väljuge tara tagant, ärge lähenege autodele .. . Andke autodele teed ...»

Diviisikomandör seisis oma maastikuautos ja kompas binokliga künkanõlva: administratiivkorpuse juures kihas tihe inimhulk. Sellest eraldusid kaks inimest — poiss ja ohvitser. Poiss kükitas korraks, vehkis kätega ja sööstis väravast välja, esimese pataljoni komandöri auto poole.

«Laske läbi!» ütles väejuhataja vaikselt. «Äkki on toosama rüblik ...»

Ta nägi, kuidas poiss auto soomuskatte peale ronis, ja mõne hetke pärast kostis raadioaparaadist palavikuline aldihääl:

«Kiiremini, oh, kiiremini, palun, ta lamab jäärakus!»

Väejuhataja käskis:

««Kuues», saatke poiss autoga .. . Mina olen «Esimene». Tähelepanu! «Neljas» — alustada liikumist!»

Soomustransportööride kolonn, mis paiknes piki maanteed, mattus heitgaaside pilve ning suundus piiramis-autode vahelt ülesmäge. «Rahu! Kodanikud, andke autodele teed!» manitsesid megafonid. üksteise järel tõusid transportöörid künkale, lõigates rahvasumma ettevaatlikult väikesteks salkadeks. Autodel saabus kohale uurimiskomisjon. Kohe asuski see tegutsema — ohvitserid hüppasid autodelt maha inimeste hulka. Väejuhataja krimpsutas nägu: kuhu me oleme jõudnud! Otsime oma inimesi läbi ... Ta mõistis küll, et teist teed ei ole ning et ennekõike peab kõrvaldama saladuslikud relvad, mis muutsid inimesed tulnukateks. Mõistis ja krimpsutas üha rohkem nägu, lastes pilgul binokli abil ringi käia. Teadvus keel-dus toimuvat vastu võtmast. Sõda ilma vastaseta. Sõda,

milles igaüks võis osutuda vastaseks. See oli kujuteldamatu. Binokliklaasides paistsid üksteise järel langevarjurite hämmeldunud, sekka kurjadki näod. Väejuhatajal polnud õigust ohvitseridele ja sõduritele seletada operatsiooni tuuma. Kõigi teada, välja arvatud pataljonikomandörid, oli diviis saadetud karantiini kehtestama. Tuga-rinos levivat haigus, epideemia ...

Päjke veeres silmapiiril, küngaste lainja aheliku köhal. Ka seal, nii nagu mujalgi kümne kilomeetri raadiusega maa-alal, töötasid diviisi mehed: välisvalve tõkestas teid. Suunates binokli piki maanteed, nägi väejuhataja Tugarino tänavaid. Majad ja puud võbisesid nurgamõõteskaalal. Näis, nagu oleksid rohelised autod tänavad vabisema pannud. See oli teine kordoq. Too jaotas linnakese kvartaliteks. Oli antud käsk: mitte.kedagi ei tohi linna piiridest välja lasta ning tuleb otsida ebatavalise väljanägemisega esemeid ... «Aga sõdurid on näljased,» mõtles diviisikomandör. «Diviis on saja ruutkilomeetri suurusel maa-alal laiali nagu või leivakäärul. On vaja kiiresti inimesi toitma hakata, toimetada köhale kütusevarud autode tarvis. Peale selle veel sidepidamine. Oh seda sidet küll! ...»

««Esimene», kanriab ette «Neljas». Operatsioon on lõpule viidud,» pomises raadio.

Väejuhataja küsis:

«Kas leidsite?»

«Ei midagi.»

«Kinnipeetute arv?»
«Kolmsada kaheksateist, poiss välja arvatud.»
«Mõistan. Staap — edasi!» andis diviisikomandör käsu.

Staabiautod suundusid künkaharjale. Ning järgmised kaks tundi, nii nagu eelmisedki — alates kella neljast pärastlõunal —, dirigeeris komandör veoautosid, soomustransportööre, koptereid, raskeid transpordilennukeid. Lisaks oma majapidamisele olid tema vastutusel kolmsada süütult kannatanut. Neid kuulasid üle uurijad, kuid ruume, sidet ja konvoeerimissalku pidi komisjonile tagama diviisikomandör — tõsi küll, Keskuse abiga. Majandusjuhatajalt saabus pidevalt teateid: on toimetatud köhale telgid, välivoodid, hospidalitäis arste. Paistis, nagu oleks kõik kombes . . . Ent koptereid ja transpordilennukeid oli vaja lastida, telgid püstitada, arstid kabinettidesse paigutada, ning,kõike seda väga piiratud inimjõuga, saabuvas pimeduses, liikur-elektrijaamade nõrgas valguses. Kõrge-pingeliini polnud veel jõutud taastada... Kui aga asjad

laabuma hakkasid ja oma rada läksid, võttis kindralis jällegi maad rahutus. Mure pitsitas südant: nii suur rajoon, see on ju hoopis midagi tnuud kui põlletäis herneid lüdida. Näis, et kiiresti tihenevas hämarikus hajuvad tulnukad mööda jäärakuid ja metsatukkasid laiali. Omadest eraldamatud, kaovad nad nagu vesi sõrmede vahelt. Küllap sellepärast neid siin ei avastatudki. Kell kakskümmend kaks käis diviisikomandör raadiojaamast läbi ja kinnitas isiklikult patrullüksustele: «Et kärbeski läbi ei pääseks, seltsimehed!» Endamisi pani ta tähele, et uurijad töötavad tarmukalt. Küsitluse andmed voolasid šifreeritult Keskusse. Radistid polnud jõudnud õhtust süüa — katelokid seisid puutumatult aparaatide kõrval.

Tagasiteel oma autosse astus komandör läbi välihaiglast, kus peale mitme täiskasvanu lebas kaks kolmeteistkümneaastast poissi. Aleksei Sokolov viskles ja sonis. Tema kõrval istus kannatlikult uurija, mikrofon käes. Teine poiss, kelle nime polnud suudetud kindlaks teha, oli alles hiljuti hakanud hingama ilma hapnikupadjata — nii tugevasti oli vaesekest tabanud elektrilöök. Vangutanud laste juures pead, hakkas kindral staabi poole minema, kuid valveohvitser püüdis ta kinni:

«On ilmunud üks kohalik kodanik, kes nõuab kohtumist kõige kõrgema ülemusega ja ainult temaga, uurijatega ei soovi üldse kõnelda.»

«No eks siis tooge ta siia.» Diviisikomandör peatus betoonkõnniteel.

Hämarusest kerkis esile mehe hiiglakogu — ilma pintsakuta; taskulambi valgus langes kullakatele salkus juustele.

Sünge bassihääl lausus:

«Olen Blagovolin, siinne töötaja. Füüsik.» Ta heitis pilgu kahele ohvitserile, kes kindralile lahutamatult järgnesid. «Pean teiega nelja silma all rääkima.»

«Nelja silma all ei ole lubatud,» ütles ärritatud väejuhataja tusaselt. Ta polnud volitatud ütlema, mis põhjusel. See teda ärritaski.

«Mõistan. Mul on eriti tähtis informatsioon. Tulnukate kohta,» lausus füüsik.

See inimene oli esimene, kes alustas juttu tulnukatest, kui mitte arvestada toda poissi, Aljoša Sokolovi. Kuid poiss ilmus välja siin, teleskoobi läheduses, kolmesaja üheksateistkümne inimese hulgast, Blagovolin aga tuli teadmata kust

«Informatsiooni võtame vastu, seltsimees Blagovolin. Kohe juhatatakse teid kohale.»

«Hästi. Kuhu ma pean minema?» küsis bassihääl süngevõitu ükskõiksusega.

Ning diviisikomandör taipas, et see hiiglasekasvu mees hoiab end püsti viimaste jõuvarude najal, mispuhul on võimalik veel ainult üks: end mitte lõdvaks lasta.

Veerand tunni pärast ilmus uurimiskomisjoni esimees komandöri juurde ja palus

Blagovolini viivitamatult Keskusesse toimetada, temaga koos ka polkovnik Ganini ja teleskoobi direktori Bõstrovi. Igaks juhuks saata kaasa ka arst. Uurija, harukordselt reserveeritud olekuga inimene, kahvatu ning tuima näpga, oli ilmselt erutatud ja üritas isegi käsi hõõruda. Kindral andis korraldused helikopteri ja arsti suhtes. Seejärel küsis ta:

«Kas olukord on selgemaks muutunud?»

«Jah. Vaadake. . .» Uurija pani lauale rohelise tindiga tehtud joonise, mis kujutas «vahendajat». «Koostame instruktsiooni, mille te saadate patrullidele laiali, et nad teaksid neid otsida. See on n e n d e relv . ..»

«Kas Blagovolin…?» (Uurija noogutas.) «On see kõik?»

«Ta räägib, et teda muudeti korduvalt t u l n u k a k s . Et nad siirati temasse selle relva abil. Tema aga s ü l i t a s n a d v ä l j a . Viis või kuus tükki järjest. Jättis nende mõtted meelde. Kõik just vastupidi, seltsimees kindralmajor ... Teiste puhul nähtavasti uurisid tulnukad mõtteid. Tema aga . . . »

«N-nii... Liiga ilus, et olla tõsi ...»

Uurija tegi ebamäärase liigutuse. Ta sulgus jälle endasse, justkui imestades oma äkilise jutukuse üle.

Võis öelda, et olukord mõningal määral selgines, diviisikomandörile aga tuli muresid juurde. «Saadate patrullidele laiali» — kerge öelda!

Kuid asi pöördus surnud punktist liikuma. Kui päikese loojangu viimane helk läänes kustus, kargas kopter väljakutsutute ja arstiga kahvatute tähtede poole ning pimeduses urisedes ja vilistades võttis suuna sõjaväelennu
väljale. »
Kõigest kolm tundi tagasi oli samast paigast startinud tulnukate tähelaev.

ÜHEKSATEISTKÜMNE KOMITEE

Tugarino ja selle ümbrus nägi välja nagu sõjaväelaager. Kuid juba rajoonikeskuses, kus helikopteri-reisijad istusid ümber kiirlennukisse, ei paistnud jälgegi mingisugusest ärevusest. N. linnas veel seda vähem. Nagu Tugarinoski, oli õhtu siin väga soe. Paplite aroom tõrjus tänavatelt bensiinivingu ning puiesteedel voogasid jalutajad. Pikaldaselt surisesid niisutusautod. Hämariku esimese pealetungi hajutasid laternatuled, kinodes algasid õhtu viimased seansid, mis tõmbasid kokku tavalisest vähem rahvast. Ilm oli ju liiga ilus . .. Inimesed jalutasid ja tegelesid iseenda ja üksteisega, ning mitte keegi ei teadnud, et maailm oli muutunud. Mitte keegi ei teadnud midagi — peale mõne inimese Moskvas ja veel üheksateistkümne inimese, kes olid kogunenud siia majja, mis asus kahe puiestee ristumiskohal.

Valgustatud akende vööt saatis vanale puiesteele kolla-kat valgust. Hiiglasuur hoone näis inimtühjana, ainult kusagil maja sügavuses klõbisesid visalt. telegraafiaparaadid.

Üheksateistkümne komitee -kutsuti kokku kuuendal pärastlõunatunnil ja nimelt järgmistel asjaoludel. Kell viisteist null kaheksa kuulis sõjaväeraadiojaama valve-radist korratavat sõnu: «Moskva, Moskva, Kaitseministeerium . . . Mul on ülimalt tähtis teade. Kinnitage vastuvõttu minu lainepikkusel.» Radist vastas ning samal ajal kutsus aparaadi juurde ohvitseri, vahetuse ülema. «Siin Tugarino raadioteleskoop, räägib vanemteadur Portnov,» kostis raadiost. Kakskümmend minutit hiljem oli Vjatšeslav Borissovitš Portnovi raadiogramm blankettidele trükitud ja saadetud, kuhu vaja, ning masin hakkas tööle kiiresti ja käratult nagu esmaklassiline mootor pärast ühtainsat käiviti pööret.

Kell näitas viisteist ja nelikümmend minutit, kui sõjaväeringkonna staabis ja partei oblastikomitees helises telefon. Oblastikomitee kandis ette, et ka partei rajoonikomiteesse oli saabunud analoogiline signaal arst Vladimirskajalt. Rajoonikeskusest saadetud välja helikopter vastutavate esindajatega, kes kontrollisid signaali ja kvalifitseerisid selle vääraks ning paanikat tekitavaks. Kuid doktor Vladimirskaja, NLKP kauane liige ning väga energiline naine, nõudnud, et teda viidaks oblastikeskusse, ning ongi käesoleval hetkel oblastikomitees . ..

Muidugi kutsuti Anna Jegorovna telefoni juurde.

Kell kuusteist null kuus anti diviisile lahinguhäire. Kell kuusteist kolmkümmend hakkasid saabuma inimesed, kes moodustasid üheksateistkümne komitee tuumiku. Kell seitseteist viisteist kinnitati komitee koosseis ning liikmed, välja arvatud Anna Jegorovna, kogunesid kabinetti, mille aknad avanesid puiesteele. Kell seitseteist kolmkümmend anti langevarjurite diviisile sihtkäsk: Tugarino ümber piirata, piiramisrõngast mitte kedagi välja lasta, isikkoosseisul soomusvarje tagant mitte väljuda. Portnovi teate kohaselt tulnukate «vahendajad» terasekraani ei toimi. Lõpuks, kell kaheksateist viis otsustati: ähvardada tulnukaid tuumarelvarünnakuga ning valmistudagi selleks täie tõsidusega. Parlamentäär peab olerna kindel, et vajaduse korral pomm tõepoolest heidetakse.

See oli keerukas ning kohutav ettevõtmine. Komitee ei arvestanud seda võimalust tõsiselt — Tugarinos asus ju kümme tuhat absoluutselt süütut inimest.. Kuid tuumarelvarünnakut ei tohtinud ka välistada. Parlamentääriks määrati kindralstaabi polkovnik, sõjateaduste kandidaat Ganin. Temale öeldi: «Lähete elu või surma peale välja, seltsimees polkovnik…»

Neid operatiivseid abinõusid rakendades tegutses komitee ka palju laiemas ulatuses. Kell kaheksateist kolmkümmend Moskva aja järgi hakkasid tööle teletaibid Pariisis, Londonis, New Yorgis. Valitsustevaheliste otsesideliinide kaudu, mida diplomaatide keeles nimetatakse «kuumadeks liinideks», saabus neisse linnadesse teade Moskvast. Ning kella üheksateistkümnest peale hakkas maailm muutuma, kuigi väliselt valitses vaikus ja rahu. Õhutõrjerakettide komandopunktides olid kaikunud lahinguhäire signaalid. Püüde-hävituslennukite piloodid tõmbasid koormustõrletürpide paelad pingule. Radarijaamade pimedates kabiinides valvasid tugevdatud vahtkonnad. Vaatlussatelliidid pöörasid oma kvartssilmad Maast eemale ning suunasid pilgu kosmose mustjasviolctsesse avarusse.

Võis loota, et nüüd ei lähene tulnukate laevad Maale enam märkamatult. Tõepoolest, nende laeva starti Tugarinost kell üheksateist viiskümmend olid jälginud peale Nõukogude Liidu vaatluspostide ka Prantsusmaa ja Inglismaa ning isegi Ühendriikide omad Alaskas. .

Komitee rakendatud abinõud osutusid tõhusaks. Tulnukad taganesid. Kuid võit ei toonud kaasa rahu. Iga tund võis oodata tulnukate järgmist rünnakut, kusjuures informatsioon esimese kohta alles puudus. Seda ei õnnestunud

koguda, kuigi kella kahekümne kaheks olid küsitletud pooled neist kolmesaja üheksateistkümnest inimesest, keda «vahendajatega» oli mõjutatud, ükski ei teadnud vähimatki jutustada.

Stepan Sizov, kes oli teadmata eesmärgil vigastanud kõrgepingeliini, kõikus elu ja surma vahel.

Aljoša Sokolov oli ainult jõudnud öelda, et tulnukad kavatsevad rünnata suurriikide pealinnu, ning kaotanud meelemärkuse.

Vjatšeslav Borissovitš Portnov oli enda maha lasknud.

Sissetungist polnud säilinud mitte mingisuguseid esemelisi märke, välja arvatud miniatuurne raadiotelefon, mille tõi kaasa Anna Jegorovna. Teadlased tegid raadiotelefoni uurides kindlaks, et seda pole võimalik avada. Ülitugevat keraamilist kesta võis lahti sulatada üksnes sisu hävimise hinnaga. Isegi teemant ei hakanud sellele peale.

Ilmnes, et tulnukate taganemise järel ei lisandunud kübetki uut informatsiooni. Sõjaväelaste kombel väljendudes «puudusid luureandmed». Vaata, kuhu tahad, igal pool on pimedus. Isegi kell kümme õhtul võis komitee ainult oletusi teha. Näiteks Stjopa Sizovi diversioonist saadi aru täiesti vastupidiselt: ta ju kasutas tulnukate leekurit, eks? Tähendab ta riietus tütarlapseks ja hävitas liini nende staabi käsul. Kõrbenud heinakuhi pandi blastri oskamatu käsitsemise arvele. Komitee ei pööranud tähelepanu ka «vahendajatega» mõjutatud inimeste eale. Nende hulgas polnud ühtegi, kelle vanus olnuks alla kuueteistkümne aasta, peale

oletatavalt Stjopka. Ning seda, ma kordan, ei pannud keegi tähele. Komiteesse kuuluvatele. täiskasvanud inimestele paistis loomulik, et tulnukad alistavad täiskasvanuid ja lastest ei hooli . . .

Dessantlaste laev aga, arendanud tohutut kiirust, kadus lokaatorite vaateväljast, lahustus avaruses, haihtus.

Komitees valitses väga rõhutud meeleolu . . . Arutati, kas mitte saata Tugarinosse veel üht uurijate gruppi, et asi lõpuks surnud punktist nihkuks. Äkki aga hakkas see iseenesest liikuma: ilmus välja Blagovolin. Uurimiskomisjoni juhataja teatas, et Blagovolin on «vahendajat» käes hoidnud, et dessantlaste leppehüüdnimed on nii- ja niisugused, et diversiooni kõrgepingeliinil sooritas Sizov Portnovi ülesandel ja nii edasi. Kuid Blagovolinit ei kutsutud Keskusse välja mitte ainult nende, olgugi küllalt tähtsate andmete pärast. Oli veel muudki, mille pärast

komitee teda palus, hoolimata asja salajasusest, jätkata teadete edasiandmist otse sõjalennuki pardalt.

Sellal kui Blagovolinisse püüti «mõtlureid» siirata, tema aga need «välja sülitas», jättis ta tulnukate tulevikuplaanidest üht-teist meelde.

Kell kümme õhtul ei taibanud veel keegi, kui ohtlikul need plaanid olid inimkonnale. Isegi komitee liikmed mitte, välja arvatud ehk üksainus.

Kell kakskümrnend kolm kolmkümmend maandus .lennuk N. linnas . . .

ÖINE NOUPI.DAMINE

Valge lae all lõõskasid halastamatult piimjad päevavalgustid. Näis, nagu oleksid üheksateist inimest heleda poleeritud hiigellauaga ühte kasvanud. Selle tohutule plaadile oli visatud teletaibirulle, siniseid telegrammilehti, topograafilisi kaarte. Nende vahel seisid mineraalveepudelid, termosed tee ja kohviga, taldrikud, diktofonid. Laua otsas istus kindral, komitee esimehe asetäitja. Esimees, keda kõik kutsusid ees- ja isanime pidi Georgi Lukitšiks, oli aset võtnud pisut eemal, laua küljel. Uusi andmeid polnud veel saabunud ning esimees puhkas, varjates väsinud silmi käega. Teine asetäitja, keda kõik kõnetasid perekonnanime järgi — «seltsimees Zernov», pikka kasvu ja kõhn, peaaegu täiesti halli peaga mees, dikteeris teadet «kuumade liinide» tarvis. Talle oli abiks Lev Krajuškin — väga noor mees, täht diplomaatiataevas, kes poetas ettevaatlikult vahele diplomaatilist kõnepruuki. Kaks teadlaste rühma olid hõivanud laua teise otsa. Astronoomid ja füüsikud krabistasid pikkade arvutist tulnud paberiribadega, tuhnisid teatmikes ja täheatlastes. Vasakult põrises Anna Jegorovna Vladimirskaja bassihääl: arstid koostasid kõikidele haiglatele ringkirja haavade kiirendatud kinnikasvamise kohta tulnukatel. Veel mõned inimesed kirjutasid midagi keskendunult märkmikesse. Tuntud akadeemik, «nõukogude küberneetika isa», kirjutas üksteise järel valemeid. Psühholoogiaprofessor tema kõrval täitis ühe paberi teise järel ikka samade neljaleheliste ristikheintega — ta mõtles. Kaks vastuluuremeest kirjutasid teineteist välja vahetades lühikesi lauseid märkmikku, mille küljes ilutses väike nikkellukk. «Siinkohal algab teine osa,» ütles diktofonisse Zernov. «Esimeses osas mainitud «vahendajad» näevad välja nagu . . .» (Diplomaat ütles

ette: «Risttahukad .: .») «. . . risttahukad mõõtmetega kaksteist korda kuus korda kolm sentimeetrit. Värvus — küütlev tuhmroheline. Siin on teise osa ülekandmises paus.» Zernov tõstis pilgu ukse poole ja lülitas diktofoni välja.

Valveohvitser libises käratult kiridrali tugitooli juurde ja sosistas:

«Seltsimehed Tugarinost. . .» »
«Astuge sisse, seltsimehed. Palun ilma aukraadideta.»
Bõstrov, Ganin ja Blagovolin astusid sisse, kummardasid — Ganin lõi kannad kokku — ning istusid pakutud kohtadele.
«Lugupeetud saabujad! Seoses asetleidnud sündmustega toimub siin erikomitee istung. Esimees on Georgi Lukitš. Teda te muidugi tunnete. Palun nimetage oma nimed, et teaksime, kes on kes.»
Saabunud ütlesid oma nimed. Viivitanud hetke, andis Georgi Lukitš sõna:
«Seltsimees Zernov.»
«Just nii.» Zernov, näol lihtsameelne naeratus, silmitses saabunuid teraselt. «Arvan, et me ei oota seltsimeestelt isiklikke muljeid ega fakte. Need on meil käes. . .» Ta tegi oma pika käega liigutuse, nagu tõmbaks ringi ümber laual lebavate paberihunnikute. «Meie juurde on tulnud füüsikadoktor, professor, füüsikakandidaat ja sõjateaduste kandidaat, eks ole? Palume neid refereerida sündmuste kontseptsiooni, mida, nagu ma arvan, nad on teel siia juba arutanud . . .»
Üks sõjaväelastest lõikas vahele:
«Olen vastu! Mul on küsimusi!»
Mille peale Georgi Lukitš vastas niisama teravalt:
«Seltsimees Zernov juhatab koosolekut.»
Kõik jäi vaikseks. Anna Jegorovna turtsatas rahulolevalt.
«Asugem asja juurde, seltsimehed,» lausus Zernov. «Meie siin oleme ka oma kontseptsiooni välja töötanud, aga ärgu see teid häirigu. Asi on selles, et meie oma võib osutuda mitte küllalt pööraseks . . .»
Professor Bõstrov kergitas kulme. See pika näoga hallipäine mees kõneles ülemusliku leebusega, kuid just nii, nagu oli vaja rääkida. Praegusel ajal tunnevad paljud Niels Bohri sõnu «pöörastest teooriatest», kuid vähesed oskavad neid rakendada oma isiklike teooriate puhul . . .
«Olgu pealegi,» ütles professor, «Arutasime läbi rea

hüpoteese. Põhiline, muuseas, pärineb seltsimees Blagovolinilt. Võib-olla oleks õigem, kui tema .. .»
«Ei,» ütles Blagovolin. «Parem teie, Jevgeni Viktorovitš.»
«Olen meelitatud. Me eeldame tulnukatel tehnitsistlikku tsivilisatsioonitüüpi. Võimas elektroonika, kahtlemata tuumaenergia. Nähtavasti kasutatakse ka antigravitatsiooni. Kuid peamine on tehnika, mis võimaldab teadvuse kalkeerimist või siirdamist. Kalkeerimise all me mõistame täpsete koopiate saamist originaali säilimisega. Erinevalt kalkeerimisest kaasneb teadvuse siirdamisega kehast kehasse originaali hävimine. Teoreetiliselt on mõlemad variandid võimalikud. Küsimus: kuivõrd tähtis on meil teada, kumba varianti tulnukad kasutasid? Kas on sellel praktilist tähtsust? Uurime asja. Alustame kalkeerimisest. Originaalid — elusad mõistuslikud olendid — jäävad koduplaneedile. Ekspeditsioonile suunduvad teadvuste duplikaadid. Mis eesmärk oleks sellisel ettevõtmisel? Oletame, et uurimiseesmärk. Siirates meie peadesse oma teadvused, kavatsevad tulnukad Maa kohta informatsiooni koguda. See langeb aga ära, sest saime Dmitri Aleksejevitšilt teada, et maandunud oli luurelaev, millele pidi järgnema terve eskaader, valmis laialdasteks vallutusteks. Teine võimalik eesmärk — meie loodusvarade ekspluateerimine. Oletame, et kõik maalased *in toto,* eranditult, muudetakse orjadeks ning hakkavad kaevandama alumiiniumi või mida parajasti tarvis läheb. Kuid palju lihtsam oleks ju maardlate kaevandamine puhtmehaanilisel teel, vallutades elutuid planeete, mida on kosmoses enamik. Meie kõrval on Marss, Veenus, Merkuur, Jupiter ja Saturni kaaslased . . . Meie arvates poleks olnud mõtet läbida tähtedevahelisi avarusi nii tühisel eesmärgil. Nüüd paluksin

teid pöörata tähelepanu tulnukate strateegiale. Eelkõige on nad väga ettevaatlikud. Nad teevad meie vaatlussatelliitide süsteemi kindlaks ning maandavad imetillukese laeva täpselt sel hetkel, kui Tugarino kohal ei liigu ühtki tehiskaaslast, — hommikul kella kuue ja seitsme vahel. Laev peab tähelepanu äratamata hõivama tugiala, kindlustama eskaadri rahuliku maandumise. Märkigem, et enne maandumist polnud tulnukatel mingit informatsiooni õhu-tõrjetuumarelvast. Nad. olid liiga ettevaatlikud. Ning vaevalt olid nad vägedest ümber piiratud ja hakkas lõhnama tuumarünnaku järele, kui nad jalamaid oma positsioonid loovutasid. Ma ütleksin, et loovutasid vastutulelikult, kuigi laev, arvestades mõningaid asjaolusid, võinuks meie

tublile diviisile lahingu anda ja selle lahingu isegi võita. Kuid seda meie, inimeste vere hinnaga. Kõik need faktid jäävad mõnevõrra arusaamatuks, kui neid analüüsida kalkeerimise hüpoteesist lähtudes.

Arutame nüüd teist varianti: teadvuste siirdamine originaalide hävinemisega. Kohe hakkab silma sõna «hävinemine». Ega see pole naljaasi, eriti veel ulatuslikes mastaapides! «Hävitada» tähendab «tappa». Õigustuseks juhul, kui see pole lihtsalt mõttetu roim, võib olla vaid ühiskonna iga liikme isiksuse — ma rõhutan: mitte keha, vaid isiksuse — surematus. Oletame, et surmale eelneval hetkel tehakse mõtleva olendi isiksuse Koopia. Organism las hukkub. Koopiat võib siirata teise, tervesse organismi, ning isiksus saab endale uue elu. Kui me selle hüpoteesi omaks võtame, siis saame agressioonile, aga ühtlasi ka kaugetele kosmoselendudele motiveeringu. Leida üks planeet, mis oleks asustatud kõrgel arenemisastmel olendite, näiteks inimestega, pole sugugi kerge. Päikesesüsteemis on niisugune ainult Maa. See sunnib ette võtma kaugeid lende, see sunnib ka sõdima, ning — palun tähele panna — sõdima verd valamata. Vallutajad suhtuvad meisse, põlisasukatesse, kui oma potentsiaalsetesse kehadesse. Tapmine on neile samatähenduslik enesetapuga. Sellepärast ei sadanud nad meile kaela kogu eskaadriga ega korraldanud veresauna .. .»

«Vigurlend! .. .» märkis lennuväekindral irooniliselt. «Küll vaatate teie aga kau-u-gele . . . »

«Kahjuks homsesse päeva, seltsimees kindral. Oleme neile eluliselt vajalikud — see on peamine järeldus teile esitatud arutlusest. Seekord oleme end õngekonksust lahti rebinud. Järelikult heidetakse õnged välja veel ja veel, kuni kala päriselt näkkab. Nüüd meid juba enam rahule ei jäeta.»

Zernov tõstis käe:

«Seltsimehed, on esitatud kaks versiooni. Kas on kolmandat? Ei ole. . . Palun spetsialiste vastata: kumma võtame vastu tööhüpoteesina, kas esimese või teise? Psühholoogid? Küberneetika? Meditsiin? Kõik on teise poolt. Nii . . . Meie, luurajad, ühineme teiega. Asume nüüd järgmise küsimuse juurde. Dmitri Aleksejevitš Blagovolinil on andmeid, et agressorid jätsid siia oma residendid. Eesmärk — imbumine sõjaväe ja riigi juhtimisorganitesse. Tema ettekannet lennuki pardalt me kuulsime. Kas lubate talle esitada mõned küsimused? Dmitri Aleksejevitš . . .»

Blagovolin istus, pea kätele toetatud. Ganin sikutas

teda käisest. Füüsik võpatas, siis aga lausus kähedal häälel:

«Vabandust, jäin tukkuma. Ma kuulan teid.»

«Dmitri Aleksejevitš, teie ettekandes oli kaks punkti, mis äratasid meis sügavat huvi. Esiteks: teie pole ainuS inimene, kes vastupanu avaldas. Mida teate teistest?»

«Nood on lapsed,» ütles füüsik.

«Te mõtlete Sokolovi ja Sizovi?»

«Nimesid ma ei tea. Sain aru nii, et lapsed ei allunud «mõtluritele», vaid vastupidi — allutasid need endale . . .»

«Mis on selle põhjuseks?»

«Miski aju ehituses. Minu «kliente» üllatas see fakt nii väga, et nad hoidusid sellele mõtlemast.»

«Kas see võis nende plaane rikkuda?»

«Rikkusid,» kõmistas füüsik bassihäälel. «Informatsiooni läbiimbumises süüdistasid nad lapsi.»

«Ja mitte asjata,» sõnas Anna Jegorovna. «Kui neid lapsi poleks olnud, ei istuks me siin, lugupeetud seltsimees.»

Zernov küsis ootamatult elava uudishimuga:

«Öelge, kuidas siis teil õnnestus neile vastu panna?»

«Imekombel,» lausus Blagovolin. «Veel viis minutit, ja kõik oleks läbi olnud. Miski viis nende tähelepanu minu isikult kõrvale.»

«Aga ilma imedeta?»

«Teadsin ette, mis eesmärgil nad minu juurde tulevad. Pealegi olen ma professionaal. Mõtlemine on minu töö. Ma olen harjunud oma mõtlemisviisi kaitsma.»

Ruumist käis läbi kerge kahin: siin oli koos küllalt palju professionaalseid mõtlejaid. Bõstrov ütles:

«Kui lubate ... Dmitri Aleksejevitš on mõnes mõttes imelaps. Nii-öelda mõtleja jumala annust. .. Kandidaadi-väitekirja kaitses ta kahekümne viie aastaselt, jäädes doktorikraadist ilma üksnes kurva juhuse tõttu.»

«Milles see juhus seisnes?» küsis Zernov. «Teaduslik nõukogu ja mina sealhulgas ei mõistnud tema tööde õiget tähendust. Polnud jõudnud vajalikule tasemele.»

«Jevgeni Viktorovitš, aitab juba,» ütles füüsik. Zernov naeratas nukralt:

«Niisiis, selleks et kaitsta ennast «vahendaja» vastu, oleks vaja olla kas geenius või laps?»

Psühholoog, kes juba ammu kippus oma sõna vahele pistma, ütles:

«Einstein kirjutas, et geeniuses kätkeb alati laps . . .»

«Seltsimehed, asja juurde,..» lausus Georgi Lukitš.

«Palun vabandust,» ütles Zernov. «Teine küsimus Dmitri Aleksejevitšile. Korrake, mida teate nende tulevikuplaanidest.»

«Palun. Varsti pärast operatsiooni algust määrati mitu dessantlast residentideks. Nende ülesanne oli tegutseda iseseisvalt, juhul kui dessant taganeb. Nende arvu hoitakse salajas. Taktikaks on imbuda planeedi juhtstruktuuri. Esialgsest dessantoperatsioonist nad osa ei võtnud.»

«On see kõik?»

«Jah.»

«Kas nad jäid Tugarinosse?»

«Ei tea.»

«Aga kuidas te arvate?»

«Arvan, et peaks oletama kõige halvemat. See oleks kõige targem . . .» .

«Öelge, seltsimehed,» lausus vaikselt Georgi Lukitš, «kas oleks võimalik välimuse järgi eristada inimest, kelle sees istub tulnukas?»

«Ei. Kahtlane ... Ei,» vastasid-Anna Jegorovna, Blagovolin ja Ganin nagu ühest suust.

«Siis kahjuks langeb see ära. Peame kasutama teaduslikke meetodeid. Kuidas on näiteks kiirgusega? Mida ütleb teadus?»

«Esialgu mitte midagi,» ütles Anna Jegorovna. «Oleks vaja kahte-kolme tulnukat uuringute läbiviimiseks ja vastavat aparatuuri, siis alles saab teadus oma sõna öelda.»

«See on halb,» ütles Georgi Lukitš. «Noh, aga füüsikud? Kas te lõpetasite mikroraadiotelefoni uurimise?»

Keegi ütles:

«Lõpetasime, Georgi Lukitš. Kiirgust ei ole.»

«Mis siis parata . . . Zernov, millised on teie ametkonna kaalutlused?»

Zernov võttis naabri ulatatud lukuga mapi, heitis sellesse pilgu, sulges taas ning tõusis püsti.

«Juhtum on erakordne.» Ta ohkas ja toetas oma pikad harali sõrmed lauaplaadile. «Kuidas seda vaadelda meie ametkonna seisukohalt? Seespool riigipiiri viibib mitu,» ta liigutas sõrmi, «mitu laitmatute dokumentidega isikut, kes situatsiooni, olusid ja nii edasi laitmatult tunnevad. See ei muuda neid küll veel tabamatuks...» Ta krimpsutas nägu ning noogutas mitu korda. «Mis juhul võin ma luuraja kinni püüda? Katsete puhul kuhugi sisse pääseda. •Näiteks kindralsteapi. Aga kas ma praegu saan säärast

sissepääsemist takistada? Pean veendunult ütlema: ei saa …»

Saali läbis tasane sumin. Nähtavasti kõik siiski veel lootsid. Seni polnud juhtunud, et Zernovi võimed millestki üle ei käinud.

«Miks siis nii?» küsis Zernov. «Sellal kui nad objektile lähenevad, pole me suutelised neid kinni pidama, sest nad on laitmatult maskeeritud. Täpsemalt, nad ei vajagi maskeeringut. . . Edasi, me ehk võiksime mõningate seltsimeeste juurde valve kinnistada, kuid ka see oleks asjatu. Tänu oma aparatuurile — «vahendajatele» — saavad nad ühtemoodi kergelt hakkama nii kaitsealuste kui ka valvuritega. Seega oleme praegu .kaitsetud, ning otsustavad abinõud on vältimatud. Hädavajalikud! Juba praegu, käesoleval hetkel sõidab mitu residenti siiapoole ning jõuab» — Zernov osutas akna suunas — «hommikuks kohale.»

«Väljasõit Tugarinost on meie poolt suletud,» ütles kindral.

«Just nii.» Zernov pani sõrmeotsad vastamisi ja vaatas seinakella. «Alates kella kaheksateistkümnest. Kuid mina nende asemel oleksin teele asunud juba hommikul. Hommikusele lennukile jäid nad hiljaks; õhtuse reisi jätsime meie ara. Nad sõidavad rongiga, seltsimees kindral . . . Saabuvad siia kell seitse null kaks, Põhjavaksalisse.»

«Pidada nad seal kinni! Korraldada dokumentide kontrollimine, Tugarino elanikud kinni pidada!»

«Ärge unustage «vahendajaid»,» ütles Zernov südamlikult. «Kui nad maskeerimisest pisutki midagi taipavad, on nad juba korda kolm peremehi vahetanud. Ma ei kahtlegi, et kodanikud Tugarinost praegu vagunis istudes juba imestavad, mis neid küll kodunt tulema ajas ... Nemad ju pole enam tulnukad. Praegu sõidavad «vahendajatega» hoopiski teised kodanikud. Mnjaa .. . Mina talitaksin nimelt niiviisi.»

«Teie kahtlemata,» lausus kindral. «Aga nemad?»

«Nemad on samasugused spetsialistid nagu minagi. Kui mitte paremad . . .» Vastuluuremees naeratas. .«Seega peame hommikuks valmis olema. Aega on vähe. Võin pakkuda ainsa, kuid otsustava abinõu: kindlalt isoleerida välismaailmast kõik inimesed, kellest tulnukad võiksid huvituda . . .»

«Tekitad paanikat!» hüüti laua teisest otsast.

«Ma arutlen, paanikat ma ei tekita,» ütles Zernov.

Blagovolin kõmistas bassihäälel:

«Seltsimees Zernovil on täielik õigus.»

«Jah. Tänan,» ütles Zernov. «Palun mõista, et tulnukate esimene ülesanne on hõivata meie õhukaitse juhtkond. Meie aga teame, et õigus õhutõrjeväelastele käske anda on ainult vähestel seltsimeestel. Sellest me lähtumegi. Ning paneme ette: esiteks, nimetatud seltsimehed viivitamata, enne kella seitset, viia üle kasarmutingimustesse. Keelata neil kontaktid välismaailmaga

peale telefonside.
Nimekiri on valmis.»

«Ohoh!» Kindral pööras pea esimehe poole. «See tähendab, et mind ka? Ja kui kauaks siis?»

«Arvan, et peame selle ettepanekuga pöörduma kõrgemate võimude poole,» lausus Georgi Lukitš. «Seltsimees Zernov, jätkake.»

«Teiseks. Viia samadel kaalutlustel üle kasarrnutingimustesse sideväelased ... Kolmandaks. Kõik staapidesse sisenejad tuleb tingimata läbi otsida, et avastada «vahendajaid». Ilma nendeta pole tulnukad tavalistest inimestest ohtlikumad. See on kõik. Situatsioon pole just meeldiv, seltsimehed.» Zernov laskis pilgul kõikidest üle käia. «Läbiotsimised, kasarmuolukord ... Loomulikult kontrollime ronge ja ei kavatse ka Tugarinos tukkuda, kuid kõik ettepandud abinõud on hädavajalikud. Veel üks palve: lubage kogu töö keskendada ühte kohta, kuid mitte siia. Siin on liiga rahvarohke... Parem oleks iseseisev keskus. Üks maja on valmis vaadatud. Seal seame sisse ühiselamu, laboratooriumid, side, sinna paigutame operatiivgrupid. Ilja Mihhailovita, kas te suudate oma uurijad kiiresti säärasesse keskusesse üle viia?»

Küberneetikust akadeemik noogutas nõusoleku märgiks.

«Hea siis küll,» ütles Zernov.

ERAMU

Järgmise päeva hommikul tekkis ühes N. linna kõrvaltänavas tavatult elav liikumine. Sealse eramu hoovivärav paiskus valla — pärimuse järgi oli pagendatud Puškin selles majas kirjutanud kirju — tuliseid kirju! — ühele ülimalt kuulsale krahvinnale. Värav paisati lahti, kuid avarasse õue ei sõitnud üksteise järel sisse mitte tõllad, vaid sõjaväe veoautod. Seejärel sõiduautod. Laadur hakkas põristama nagu põrguline. See avaldas ümbruskonna pensionäridest eidekestele nii sügavat muljet, et nad hül-

gasid vahipostid oma välisuste juures ja kogunesid maja number üheksa ette, mis asus eramu vastas. Ning sealt nad siis jälgisid, kuidas veneetsia aknad valla löödi ja kuidas kärmed sõdurid neid aknaid pesid. Kuidas kaetud veoautod väärikalt õuest välja sõitsid. Kuidas peasissekäigu klaaside taga hakkasid vilksatama erariides noormehed. Kuidas lõpuks sõitis köhale lahtine veoauto, mis oli ääreni täis ilusaid puuvoodeid. Eidekesed olid päris nõutud. Nende nõutus oleks olnud veelgi suurem, kui neil olnuks süstemaatiliste vaatluste kogemusi. Siis nad oleksid märganud, et «sõdurpoisid» eramust lahkusid ja tagasi enam ei tulnud. Hoonesse ilmunud eraisikud aga ei lahkunud sealt enam üldse. Sellise korra oli Keskuse töötajatele kehtestanud Zernov. Nad kõik elasid koos eramus ja ei näidanud end tänaval. Asjaajamistele sõitsid nad juba väravast välja kuulikindlate akendega autodes. See oli ka arusaadav. Keskuse töötajad pidid end tulnukate eest kaitsma niisama hoolikalt nagu sõjaväe juhtkondki.

Jalakäijate puudumist pensionärid aga märkasid. Sellest tulenes üpris otsustav ning ootamatu järeldus: majja number kümme on asunud «ühe suurriigi salasaatkond». Niisama absurdne müüt nagu Puškinisse puutuvgi, kes polnud siin kunagi elanud ja loomulikult siis ka mitte siit kirju kirjutanud. Nii see on... Kuid kõige absurdsemad müüdid on ühtaegu ka kõige elujõulisemad. Ning eidekesed tundsid suurt meelehärmi, kui kaks eramu asukat kord tammise nikerdatud eesukse kaudu kõnniteele astusid.

ÕPETAJA ILMUB SILMAPIIRILE

See juhtus, kui Tugarino sündmustest oli möödunud kaks nädalat. Keskus oli juba ammu oma töö käima pannud: Tugarinost nirisevat kesist informatsiooni sorteeriti ja kaanetati hoolikalt. Tulnukatest residendid polnud end mingil moel avaldanud ja kollektiivi piinas tegevusetus. Keskuses valitses pinev rahutus. Kell üheksa null-null alustas komandant polkovnik Ganin tavaliselt ruumides ringkäiku. Vaadanud üle köögi ja garaažid, astus ta tagatrepist üles teisele korrusele, heitis pilgu elutult puhastesse, tühjadesse haiglaruumidesse, sidemeeste juurde,

šifreerimistuppa ja laboratooriumidesse ning laskus marmorist paraadtrepi kaudu halli. Siin märkas ta peale val-veohvitseri ka Dmitri Aleksejevitš Blagovolinit — Keskuse

ülema Zernovi referenti. Referendi välimus oli äärmiselt ebasoliidne: särk eest lahti, kaela ümber käterätik, kitsaste teksaspükste taskut pungitamas seebikarp. Asi oli nimelt selles, et ühiselamu paiknes korruse vasakus tiivas, pesemisruum aga paremas. Kuid niisuguse välimusega keset halli tolgendada, näidates rivikoosseisule halba eeskuju, polnud sugugi sünnis. Dmitri Aleksejevitš aga just nimelt tolgendas ja vaatas tusaselt tänavale. Endamisi arutades, kas teha delikaatne märkus või sellest hoiduda, astus polkovnik talle lähemale ning hakkas samuti tänavale vaatama, kuigi seal polnud midagi näha. Noor ema lükkas lapsevankrit. Vastasmaja välisukse ees, kivist lõvide vahel, istusid muldvanad mutikesed ja vahtisid kivistunult «saatkonda». Turukotti õõtsutades sammus mööda kõnniteed elatanud, tihedate hallide vurrude ja õlgkaabuga mees. «Kindlasti endine õpetaja,» arvas Ganin ja pidi seda just Blagovolinile ütlema, kui vurrudega mees libastus apelsinikoorel ja kukkus. Gariin kraaksatas haletsevalt. Blagovolin aga hüppas seebikarbi kõlksudes ukse juurde, lõi riivi eest ara ning oligi juba tänaval. Üksteise järel vajusid vanamuttidel suud ammuli.

«Tagasi!», hüüdis polkovnik — toimumas oli põhikirja jäme rikkumine; kuid Blagovolin juba tõstiski vurrudega meest. Siis hüppas Ganin ise uksest välja ning haaras vabamõtlejal särgivarrukast kinni. Blagovolin laskis «õpetaja» lahti, korjas üles oma seebikarbi, mis vedeles asfaldil, ja pöördus jalamaid majja tagasi, «õpetaja» aga jätkas longates oma teed.

See kõik ei kestnud kauem kui kümme sekundit. Ometi noomis polkovnik valveohvitseri karmilt hooletuse eest. Ning tunni aja pärast, kui Keskuse ülem köhale jõudis, kandis temale juhtumist ette.

Zernov kuulas komandandi tähelepanelikult ara. Mõtles natuke aega. Pani siis sõrmeotsad vastamisi ja lausus:

«Niisiis, Dmitri Aleksejevitš aitas ta sedaviisi üles, et võttis tal kaenla alt kinni. Ega see ... «õpetaja» Blagovolinile midagi üle ei andnud?»

«Mitte kui midagi,» vastas Ganin. «Peale minu olid jälgimas veel kaks valvurit: eesukse juures ja aiavärava taga.»

«Noh, siis jäägu see juhtum unustusse.»

«Lubage ettekanda: vastavalt instruktsioonile olen ma kohustatud seltsimees Blagovolini siit eemaldama. Punkt kuus — kontakt kõrvaliste isikutega.»

«Unustage see, Ganin. Kokkupuuted on meil alles ees.»

«Kuulan,» ütles Ganin. «Kas lubate mitteametlikult? ...»

«Jah. Suitsetage, suitsetage, Ivan Pavlovitš.»

«Tänan, Mihhail Tihhonovitš. Olen juba ammu tahtnud küsida ... Te riskisite tõsiselt meid kolme Keskusesse tuues. Olime ju olnud tulnukad, kui nii võib öelda ... Miks te riskisite?. Kus on garantii, et meie pole residendid?»

«Täieliku garantii annab üksnes Inglise Pank,» muigas Zernov. «Teie ja professori suhtes on kõik selge. Paljud nägid, kuidas te lakkasite olemast tulnukad. Aljoša Sokolovile jäi isegi meelde, et te kohendasite lipsu, professor aga võeti ette ilma järjekorrata. Dmitri Aleksejevitšiga
on lugu keerulisem ...»

Ganin teritas kõrvu.

«Ta ilmub ise välja. Kinnitab, et «oli tulnukas», ning esineb väärtuslike tunnistustega. Kas on kahtlustäratav? Ühelt poolt — väga. Tunnistusi fabritseerida oskab iga luuraja ... Ja minu esimene mõte oligi: resident ilmus ise välja. Mängib kõige tavalisemat gambiiti:

ohverdab etturi, et krabada lippu. Ent siin on järgnenud faktide analüüs! Enne Blagovolinit polnud keegi poolt sõnagi lausunud kuuelaengulisešt «vahendajast», tema aga teatas täpsed mõõtmed ning seletas, kuidas seda kasutatakse. Milleks seda vaja oli? Mis? Kusjuures tema tunnistused olid õiged. Nüüd kinnitasid seda rüblikud, Stjopa ja Aljoša, aga juba neljateistkümnenda õhtul leiti rätik, mille sees tunnistaja Abramova oli «vahendajat» hoidnud. Rätik oli säilitanud selles hoitud eseme kuju — sajnasuguse, nagu seda kirjeldas Blagovolin. Rätikust kuulda saades otsustasin ma Blagovolinit uskuda. Siis aga tuli mõte: ta ei võinud ju ette näha, et mõlemad poisid haigestuvad. Kuulutas meile seda, mida me ka nende käest võisime kuulda. Huvitav, et hiljem leidis see kinnitust. Parooli «Siin on ilus ümbrus» olid poisid kuulnud korduvalt. «Vahendaja» abil vabastas Stepan Portnovi. Kui asja lõpetame, kingin neile nimelised kellad . .. Noh, olgu. Sellal kui Blagovolin siia lendas, mõtlesin ma: kuulan ta ära ja siis panen luku taha. Et oleks rahulikum. Tema aga võttis kätte ja jäi Georgi Lukitši juuresolekul magama... Kas mäletate? Noh, mõtlesin mina, on alles inimese-loom . . . Kas lausa üleloomulik enesevalitsemisvõime või on ta nii kindel oma õigsuses. Pärast nõupidamist kutsusin ta oma autosse — viivitasin otsuse tegemisega. Siis ta ladusid trumbi välja. Ütles, et oli tahtnud ise minuga nelja silma all rääkida. Sõrmepikkustest ühelaen-

gulistest «vahendajatest», millega pidavat olema varustatud residendid. Noh, see joonis, mida hakati laiali saatma alates viieteistkümnendast . . .»

«Kas see oli siis tema informatsioon?» üllatus Ganin.

«Kelle siis veel, Ivan Pavlovitš? Kui ta poleks meid hoiatanud, oleksid tulnukad naernud meie läbiotsimisi. Nüüd aga, nagu näete, ei näita nad nägugi. Hoiduvad röntgeniläbivaatusele sattumast.»

«Või ei soovi takistada Blagovolini tegutsemist...»

«Seitsmeteistkümnendal mail,» ütles Zernov, «küsis polkovnik N. — ärge pange pahaks,«perekonnanime ma ei nimeta — end teenistusest vabaks, et minna polikliinikusse. Hambaid ravima. Jõudnud väeossa tagasi, kandis ta ette, et tee peal juhtus tal mälukaotus. Tuli teadvusele alles arstikabineti juures. Kas saate aru, Ivan Pavlovitš? Nad hõivasid ta, said teada röntgenist ja vabastasid.»

«Röntgenist teadsid ainult meie kaastöötajad, Mihhail Tihhonovitš, nimekirja järgi.»

«Seda küll,» ütles Zernov. «Aga meil on ju vahiruumide juurde kabiinid üles seatud. Nende sees sumiseb. Polkovnik N. käis viieteistkümnendal polikliinikus röntgenis, pärast kuulis siin sumisemist ja pani kaks asja kokku. Nüüdsel ajal on kõik haritud, Ivan Pavlovitš . .. Residendid hulguvad ringi ja ootavad oma tundi.»

«Kardan, et ootavadki ara,» libises Ganinil suust.

«Mina kardan ka,» vastas Keskuse ülem lihtsalt. «Paar-kolm nädalat, ja nad leiavad, kust läbi imbuda, kui rne neid ei enneta. Omavahel öeldud, väga paljutõotava plaani töötas välja seesama Blagovolin. Noh, aitäh, Ivan Pavlovitš.»

«Lubate minna?»

«Palun. Kandke hoolt, et mulle esitataks tolle kodaniku tundemärgid, kellega Dmitri Aleksejevitš kokku puutus.»

«Eh-eh-ee! Usalda, kuid kontrolli,» mõtles polkovnik ja andis käsu tundemärkide kohta kiiremas korras edasi. Leheke esitati Zernovile ning samas asus operatiivgrupp otsinguile. Kuid kuuekümneaastast hallide vurrude, suure sirge nina ja helesiniste silmadega keskmist kasvu kodanikku, kel oli seljas toorsiidist ülikond, peas õlgkaabu ning jalas sõjaeelse tegumoega sandaalid, ei õnnestunud leida. Nähtavasti elas ta teises rajoonis ja teel raudteejaama oli läbi astunud firmakauplusest «Dieet» (seda võis arvata tema kotis nähtud toiduainete järgi). Raudteejaamas oli operatiivtöötaja säärast kodanikku märganud. Too hakanud talle silma sandaalide tõttu —

need olid tehtud mudeli järgi, mida praegu kasutatakse ainult lastejalatsite puhul. Sügava väljalõikega, üle jala käiva rihma ja plekkpannaldega. «Õpetaja» oli sisenenud kaugsõidu-elektrirongi, mille marsruut käis põiki läbi kogu N. oblasti ning mis nagu kiuste peatus kõikides jaamades. Millisesse oblasti rohketest linnadest ja asulatest ta sõitis? Kas Zernovi abilised otsisid teda asja pärast või mitte?

Küllaltki kaua ei teadnud seda keegi peale kahe inimese, kellest alles tuleb juttu.

I OSA PLANEET

SUVILA

Seva jooksis pimedas soojade männitüvede vahel. Asula magas, tuled olid kustunud, ainult rada valendas jalge all. Muldne rada, kuid kõva nagu betoon. Mullast ulatusid välja mastimändide juured, mis jalataldadest siledaks poleeritud. Teerajale pilkugi heitmata hüppas Seva juurtest üle. Poiss ruttas, kuid püüdis siiski ühtlaselt hingata. Jooksuga režissöör Losseri suvilast möödudes kuulis ta hääli ja nägi pimedas samovarist lendavaid sädemeid ning mõtles, kui imestunud oleksid kõik, kes seal terrassil laua ümber istuvad. Edasi tundus õhus vaarikapõõsaste ja nõgeste lõhna ning teerada jalge all muutus vetruvaks. Rajast vasakul oli vändaga kaev. Seval oli kange janu. Ta kujutas ette, kuidas ta jääb seisma, võtab vaskkonksu otsast puuämbri ja laseb selle, võlli käega pidurdades, sügavusse langeda. Siis aga keerutab jämedat raudvänta, püüdes seda teha ühtlaselt, et vett tagasi ei loksuks, ning tunneb koos ämbriga kaevust tõusvat seente ja hallituse lõhna.

Kuid kaev jäi selja taha. Ainult hammas, milles oli auk, hakkas pakitsema ning mööda rinda ja kõhtu libises jääpurikana kustutatud janu külmajudin.

Kaevu juures aega viitmata jooksis Seva veel paarkümmend sammu ja pööras siis kitsasse vahekäiku kähe tara vahel. Vaarikavarred, mis vasakpoolse tara vahelt välja olid kasvanud, kratsisid ja kriimustasid jalgu. Need olid iile asula kuulsad vaarikad. Suvila peremees, insener

Gurov, oli kaevu juurest vaarikateni niisutuškraavid kaevanud ja rea põõsaid meelega piki tara istutanud, et poisid nopiksid marju väljastpoolt ja ei hakkaks sisse ronima. Sevale tuli meelde, et paar põõsast tara nurga juures on veel tühjaks noppimata, ning suhu tekkis jalamaid küpse vaarika maik. Magus, kuid vesine, sest Gurovi vaarikad said liiga palju vett. Ta raputas pead ja tormas aiaväravast sisse, astudes peaaegu otsa siilile. See oli kollektiivne siil Timofei Ivanõtš, kes elas kaevu ümbruses ja püüdis konni. Mõnikord kutsuti teda suvilatesse hiirejahile. Ta tegi hiirtele lõpu ja naasis vankumatult kaevu juurde. Praegu oli ta teel koju, hoides hammaste vahel konna tagumist poolt, ning Seva, hüpates üle Timofei Ivanõtši ja konna, nägi seda kõike: siili hallikaid okkaid, konna valget vatsa ja harali lestjalgu. See oli matsakas konn, rohelise marmorseljaga. Poiss teadis seda, kuigi konna selja oli siil juba Maša suvila vundamendi all ara söönud. Millegipärast oli see kõik teada. Seva suutis ette kujutada toore konna maitset, kusjuures mitte enda, vaid siili suus. Ta sülitas maha ja lükkas aiavärava kinni, et end sellest kõigest eraldada. Värav kääksatas pikalt, kollektiivne siil Timofei Ivanõtš kadus vaarikatihnikusse, Seva aga jooksis Maša akna alla, hüppas üles ja jäi aknalauale rinnutama . . .

Kaks kuldnokka, Genka ja Njurka, kes elasid katuse köhal suures kuldnokapuuris, pistsid kisama: «Varas-võta-varas-võta-viio-viio!» Nende kisa peale ei ärganud majas mitte keegi — nad kisasid alati: «Varas!», kes ka ei juhtunud tulema, kas või peremees, Maša isa ise. Genkal ja Njurkal oli üks kama kõik. Niisugused nad olid, need kuldnokad. Praegu olid nad jällegi ärevil, hakkasid puuris sabistama ja ühtlasi sakutasid läbi ka vanema poja, et see keset ööd

süüa ei nõuaks.

Seva vilistas tasa. Ta tundis varvaste all vundamendi-telliste jahedust ning kõhu ja rinna all aknalaua soojust. Paremal pool miski haigutas ja nohises pimedas ning Maša unine hääl sosistas:

«Kes seal on?»

«Mina. Läki kähku, too on jälle siin. Keset lillepeenart.»

«Luiskad,» sosistas hääl.

«Ma neelan elusa konna alla, kui valetan. Tõuse üles.»

«Ma kammin juuksed ara.» Tüdruku kannad kopsasid vastu põrandat. «Roni niikauaks siia ja räägi.»

«Muidugi, hakka veel hambaid puhastama kah,» ütles

Seva leinatoonil. «Puhasta aga puhasta. Imed jäägu ootama.»

Kleiti selga tõmmates puhkis Maša pahaselt. Seva teadis, et Valge Spiraal jääb lilleklumbile seisma kuni päikesetõusuni ning et rutata pole üldse vaja, kuid tal polnud tahtmist ronida magamistuppa. Piinlik oli isegi akna peal kõõluda, sellal kui Maša riietub. See piinlikkustunne vihastas teda, näis mõttetu, sest nemad -Mašaga sõbrustasid juba miljon aastat. Veel mullu sügisel vajusid nad pärast röövretke režissöör Losseri sügisõunapuudele sellest aknast sisse, ronisid nii, nagu olid — püksid-sargid märjad —, teki alla ja pistsid nahka ligi kolmkümmend kuulsat Losseri antoonovkat. Siis sadas vihma, ja vist isegi lumega pooleks.

Möödunud sügisest saadik oli miski muutunud.

Seva oli pahane sellepärast, et Maša teda endiselt ei häbenenud, justkui oleks kõik jäänud samaks, nagu oli aasta tagasi. See oli uus, täiskasvanule omane rahulikkus. Maša oli selle saavutanud, Seva mitte.

«Võid ju ennast tee peal kammida, kohmard sihuke!» sisistas ta aknasse, ning Maša ronis alistunult välja.

Ühes käes hoidis ta suurt kammi, teises tennisepalli. Seva sirutas käe välja, kuid tüdruk ütles: «Eest ara, nurjatu ori!» ja hüppas alla. Kuldnokad pistsid jälle varastest kisama ja nendega ühinesid ka pojad.

Neist poegadest polnud eelmisel sügisel veel kippu ega kõppu. Naljakas.

Seva katsus palli ja veendus, et see on just nimelt pall ning et Maša käed on veel unesoojad. Hakkas soe. Nad jooksid väravast välja ning kaevust mööda. Losseri terrassil joodi ikka veel teed ja tasakesi inises raadio. Maša pomises: «M-oo-sekandid . . .», hüppas õhku ja läkitas sinna palli — kõlas hele «plinn» ja kohe seejärel naise kontraaldihäälne kiljatus. Losserinna polnud asjata tuntud režissööri naine. Ta kiljus nagu väga tähtis daam kunagi.

Jõudnud metsasihi lõppu, jäi Maša seisma ja torkas kammi linnusulena juustesse. Juuksed olid nii paksud, et Seva hüüdis teda narritades «gorgo Medusaks».

«Ma sain vist samovarile pihta,» ütles Maša ükskõikselt,

«Oli seda vaja? .. . Inimesed istuvad, joovad teed . . .»

«Mul on murdeiga,» ütles Maša.

«Nad tunnevad palli ara, võid kindel olla. Ma kirjutasin sinna eile midagi.»

Maša kihistas naerda. Seva torises:

«Objektiivsed põhjused . .. Juba kolmandat aastat kuulen sellest murdeeast.»

«Niisugune ma olen,» ütles Maša ja tõmbas kammiga riginal läbi juuste. «Mida sa pallile kirjutasid?»

«Küll sa teada saad. Võid mind uskuda.»

«Kas midagi ulakat?» küsis Maša lootusrikkalt. «Siis pole viga. Ma olen ju pai tüdruk.»

««Maška kobakäpp» — vaat mis ma kirjutasin.»

«Kah mul kirjakunstnik...»

Kauem ei saanud paigal olla. Maša oleks tahtnud, et Seva tal käest kinni võtaks. Ta kartif, ehkki mitte väga. Ja ta oleks tahtnud, et Seva paitaks ta pead.

«Läki,» ütles Seva.

. Maša rigistas käies kammiga ja sisistas valu pärast. Astudes üle ühe väga jämeda väänilise männijuure, ütles ta:

«Välja tuleks ta pagan raiuda . ..»

«Mänd hakkaks kuivama — kahju oleks.»

Juurest rääkisid nad iga kord, kui sellest tuli üle astuda. Nagu manades. Küll hommikul, küll päeval, küll päikeseloojangul, kui kogu vana männisalu tulekarva ruugeks muutus. Suvilad ja suvemõnud olid rajatud männijuurtest vundamendile, ja mändidena igavesed näisid suvemõnudki. Aga see vääniline juun, mis asus otse aiavärava kõrval ja mille vastu nad nii tihti ning valusasti varbaid ara lõid ja jalgrattapöidasid vigastasid, oli nende oma ja sellel kasvasid nende isiklikud, Seva-Maša suverõõmud. Just see saigi neile praegu selgeks. Männid aga olid kunagi väikesed ja kohevad olnud. Naljakas.

Nad astusid üsna aeglaselt.

«Tunnista üles, et sa luiskad,» nõudis Maša. «Tunnista kähku, noh! Kuni pole veel hilja ujuma minna.»

Seva vaikis. Maša puudutas tema õlga ja tundis, et poiss väriseb. Mitte üleni vappudes ja rõõmsalt nagu pärast suplust, vaid tihedal võdinal nagu külmetav koera-kutsikas. Seva lükkas jalgvärava lahti ning nad astusid aeda, tegid kääre ümber sipelgapesa ja läksid kikivarvul edasi maja poole.

VALGE SPIRAAL

Kogu maailm oli uinunud. Ei sahisenud sipelgapesa Seva vanemate krundil. Losserite juures oli vaikinud raadio. Jelena Vassiljevna oli klaasseintega verandal lambi kustutanud ja magas nüüd, hoides raamatut mõlema käega enda ees püsti. Ta jäi alati niiviisi magama. Verandast mööda hiilides piilus Seva.sisse ja märkas raamatu heledat nelinurka, mis õõtsus hingamise taktis koos ema kätega. Maša. sikutas poissi kannatamatult särgist.

«Kus ta on?»

«Vaata suurele lillepeenrale. . .»

Otse veranda nurga taga, võõrasemade klumbi kohal, kõrgus Valge Spiraal. Tema helendus langes Maša näole. Imelikud varjud liikusid aknaklaasidel, seinalaudadel. Sipelgapesal sagisid sipelgatena vastuhelgid.

«Kus, kus? Ma ei näe midagi,» sosistas Maša. «Puha sinu väljamõeldis!»

«Seisa ja oota. Ega ta kohe . . .»

Nii oli olnud temal ja samuti läheb ka Mašal. Muidugi siis, kui see ka tüdruku puhul kehtib. Algul näeb ta vaid kerget, tantsisklevat sambakujulist vinet. Otsekui suru-sääskede parv jääb see lilleklumbi köhale rippu, ning kui hästi tähelepanelikult vaadata, siis see tiheneb. Suundub üles, männilatvade vahelt läbi, teadmata kuhu, ja oksad helendavad tema nõrgas, viravas kiirguses. Ning siis laskub ta kuni maapinnani ja temast»saab Valge Spiraal. Niisugune, nagu näeb teda Seva: lumivalge spiraal, mis ulatub taevasse. Suitsjas valge korgits, säaseparvena voogav, ja selle all väike võõrasemadest vaip, kus kõik lilled on näha nagu päeval, ainult värv on neil teistsugune.

Teist ööd seisis Valge Spiraal peenral ja ootas. Miskipärast Seva teadis, et Spiraal ootab neid mõlemaid, teda ja Mašat. Mispärast? See oli saladus. Ta oli ilmunud jälle samal ajal. Kümme minutit enne viimast elektrirongi. Nüüd kostiski taamalt rongi mürin, juba oli see käänaku taga, üle veehoidla.viiva silla juures.

«Oi, Sevka, oi…» sosistas Maša. «Mul on hirm. Oi!»

Ta taganes pisut, kuid Seva teadis, et ta ei lähe ara, sest kohe ilmuvad Valge Spiraali servale kirjamärgid, mida poiss üksinda ei suuda lugeda. Nüüd teadis ta kõike. Pilku pööramatagi nägi ta, et Maša kallutab pead ja vahib kirjamärke. Teadis, et ema on üles ärganud, raamatu ära pannud ja mõtleb temale, Sevale. Et inimene üksinda ei

suuda neid kirjarnärke välja lugeda. Et siil Timofei Ivanõtš on juba ammu konna ära peitnud ja suundunud Maša vanemate krundile metshiiri püüdma. Seva nägi mesilast, kes oli õhtuse jaheduse tõttu lillepeenrale magama jäänud; poiss teadis, et mesilane näeb võõrasemasid praegu päevastena ja mitte öistena, aga ülevalt vaatab üllatunult alla rähn. Vahepeal tulid kirjamärgid üha selgemini esile ning muutusid sõnadeks. Neid ei saa välja lugeda üksinda, mitte mingi hinna eest ei saa. Peab lugema kahekesi koos. PEAB. PEAB.

«Loe!» käskis Seva ennast ja Mašat.

Valge sammas tõmbus üha rohkem keerdu. Korgitsa, juukseloki, Archimedese spiraali kombel. Mesilane hakkas sumisema ja tõusis lendu. Männitüved lõid punakalt hõõguma nagu päikeseloojangul. Mööda valget soont libises kiiresti kiri, ning see oli peaaegu arusaadav,

Maša hoidrs mõlema käega Sevast kinni. Käed värisesid. «Nonoh,» mõtles Seva, «nüüd sa enam ei naera ...»

«Seal on kirjutatud, et meie . . .» ütles Maša vaevu kuuldavalt.

«Jah.»

«Et meie peame. . . »

«Jah.»

«Astuma tema ligi ja puudutama. Ei, Sevka, ei!!»

Ning nad astusid sammu edasi. Ja sirutasid käed välja.

EIMISKI

Kõvasti teineteise käest kinni hoides puudutasid nad valget udu. Käed näisid äkki hiiglasuured, mustad. Ja kadusid. Samas kadus kõik. Neid haaras endasse ja kandis edasi tühjus. Kõmisev, õõnes nagu määratu suur vaat. Näis, nagu istuksid nad päris selle keskel, ümberringi aga pole miljonite kilomeetrite kaupa midagi peale -tusa. Tühjus undas hirmuäratavalt nagu puurmasin. Ta ähvardas kaeblikult, kõrgel toonil, tungivalt, lõpuks vakatas. Järele jäi vaid e i m i s k i . Kui kaua see kestis, seda nad ei teadnud. E i m i s k i s aega ei ole. Tuli sulgeda silmad ja oodata. Siis plaksatas heledalt nähtamatu tõke ning Seva ja Maša sattusid taas kuhugi. Ainult et kuhu?

Nad tundsid, et hoiavad teineteisel käest kinni. Pigistasid sõrmi. Püüdsid jalgu alla saada.

Silmad ikka veel kinni, otsisid nad jalgealust, kuid ei leidnud seda. See oli just nagu ujumine kuivas, mitte-

tajutavas vees. Ning seejuures oli ümberringi õhk ja mitte vesi. Õhk puhus vastu nägu, sellel oli imelik, tuttav lõhn. «Kus me siis oleme?» mõtles Seva. «Peab silmad avama. Lugema kolmeni ja avama. Üks, kaks, kolm . . . »

MÕTLURITE RAHULA

Nad ujusid õhus nagu vees. Näod alaspidi. Või ülespidi. Kehal ei olnud raskust. Siiski vaatasid nad alla, piki helkivat kumerat seina — piki šahti. Tohutu sügavus. Sissepääs näis oranži täpina. See kõik oli kummaline ja samal ajal ometi tuttav nagu siinne lõhngi. Nag« tuhm valgus, mida g kiirgas šahti kumer sein. Ning ka sein ise, mis koosnes õhukestest tahulistest rakkudest — justkui kärjekannudest —, oli kindlasti tuttav. Siin oli alati vaikne ja lõhnas hästi, ning kogu

šahti ulatuses — õieti oli see torn — rippusid eri värvi türpides baloogid. Nad hoidusid seina äärde. Ainult Maša ja Seva hõljusid keskel. Lähedal ei olnud kedagi. Üleval koondusid torni seinad tumedaks punktiks. Umbes viissada meetrit oli nii üles kui ka alla. Nii et nad rippusid umbes keskel, oma tavalisel kohal . ..

«Tähendab ma pole veel üles ärganud,» mõtles Seva. Unenäos juhtub niisuguseid asju. Tundmatut paika näed unes kui tuttavat. Ja lendad. Kõik on ühtaegu tundmatu ning tuttav. «Peab ärkama, enne kui on hilja,» mõtles Seva erutatult.

Ta pööras pilgu baloogile, kes rippus tema kõrval. Unenäos peeti seda olendit Mašaks. Siinne täiskasvanud naine. Naine oli talle väga hästi tuttav. Veel enam, Seva teadis, et baloogide mõõdupuuga mõõtes on ta koguni kaunitar. Jõuline, priske, rõõmsa ning kavala näoga. Seejuures teadis Seva ka, et kui ta seda imelooma ilmsi kohtaks, pistaks ta plehku, nagu oleks kõrvetada saanud.

Samal ajal teadis Seva, et ta ei maga. Tema kõrval rippus õhus olend teisest maailmast. Olendi nimi oli «emand Niik». Miski temas meenutas ka inimest.. Kaks kätt, kaks jalga. Rõivad. Kuid nägu . . . Ei, parem esialgu talle mitte näkku vaadata. Jõudnud seda mõelda, püüdis ta kinni naise pilgu ja pööras kähku pea kõrvale. Kuigi mustade silmade pilk oli samuti väga tuttav. Silmad on kolmnurk-sed, mustad nagu neski kasukas. Nesk on üks loomake — musta karva, kohmakas, kuue käpaga. Koduneb kergesti, on väga puhas... «No mis see siis olgu?» pistis Seva mõttes ulguma.

156

Seina moodustavate «kärjekannude» vahel helkisid siinseal kumerad poleeritud plaadid. End painutades heitis ta pilgu lähimasse plaati ja nägi oma pisitillukest peegelpilti. Jah. Kõik oli sama. Hallikassinine kuju, hirmuäratava valge lõusta ja mustade silmadega. Õudne lõust. Kuid siinsete arusaamade järgi ilus. Nagu koduski, olid nad siin «ilus paar». Kurat teab mis. Isand Gloor ja emand Niik, nii on nende nimed. Ning nad on päris täiskasvanud. «Oh ... A g a m i s siis, k u i me p o l e g i S e v a ja M a š a?»

«Kuule ... oled sa Maška?»

Ilmnes, et emakeeles rääkida ta ei suutnud. Siinset keelt aga kõneles vabalt. Ja ta lõksutas oma küsimuse baloogide keeles. Nime hääldamisega tuli ta kuidagimoodi toime. Mitte välja öelda, vaid seda meelde tuletada oli raske ... Vastuseks lõksutas olend:

«Mina jah, kes siis veel?! Kas Niik või? Oi-oi, kuidas ma kardan! . . . »

Tähendab — ikkagi Maša . . . Ta sundis end Mašale silma vaatama. Polnud vigagi. Tuli välja, et ei olnudki nii hirmus. Mustad kolmnurksed asjandused, ilma silmavalgeta. Ikka päris, mustad, nagu tuss. Ainult et tussi siin ei tunta. Öeldakse: must nagu nesk. Naljakas loomake see n e s k. Looduslikes tingimustes elab ta kuue-kuni kaheksaisendiliste karjadena urgudes, koduneb kergesti . . .

«K ü l l a l t sellest, k a s k u u l e d? On v a j a m i d a g i e t t e v õ t t a.»

Nad rippusid torni keskpaigas. See oli ohtlik. Ohud piirasid neid nagu torni kumer sein. Siin ähvardab kõiki oht. Siin on igaüks valvel. Ei tohi hõljuda keset Mõtlurite Rahulat, eeskirjade kohaselt peab seinast kinni hoidma. Nemad aga ripuvad juba ammu. Ta vaatas alla ja üles — nende poole ei lennanud kedagi. Maša lõksutas nutuselt: «Ma lähen peast segi... Lendame seina äärde, kuni me pole veel Kaitse kätte sattunud!»

Nad tõukusid teineteisest ara ning liuglesid sujuvalt torni vastasseinte poole. Seva haaras rakkudest kinni, Maša aga lükkas end viivitamata omapoolsest" seinast lahti ja jõudis tema kõrvale. Ning meeleheitliku, täiesti ebainimliku liigutusega peitis ta pea rakkude ja Seva rinna vahele.

157

MIS NÜÜD?

Seva ei teadnud, mida nüüd teha. Vaba käega koputas ta vastu seina — see polnud valus. Ahaa! Niisiis unenägu! Julgemaks muutunud, koputas ta veel kord ja oigas — pigem kurvastusest kui valust. See ei tekkinud kõhe. Esimene löök tekitas nüri, ebameeldiva tunde, teine — mõningal määral valuliku, kolmas aga terava valu. Nüüd teadis ta kindlalt, et ei maga. Sest Gloor tundis valu a l a t i astmeliselt. Ja mitte ainult Gloor. Kõik baloogid ja kõik loomad Teekonna sellel planeedil.

«Teekond,» mõtles ta. «Tähendab mina olen Gloor. Miks ma siis enne olin Seva? Kuidas see võis nii olla?» Ettevaatlikult toetas ta Mašat ja mõtfes: «Kuidas siis. nii? Alles nüüdsama, natukese aja eest avasin ma aiavärava ja viisin Maška valge viguri juurde. See polnud ju Gloor, vaid mina, Seva. Kui ma mõtlen endast «mina, Seva,» tähendab ma olengi Seva, eks ju? Miks siis äkki Gloor? Miks istun ma tema kehas nagu puuris, ja kust ma tean, et see keha kuulub isand Gloorile, kõrgema järgu monteerijale?»

Väga imelik oli tunda toda olevust oma kestana. Riideid aga kui kesta kestal. Ta tõstis nelja sõrmega käe, mis valu järelkajast ikka veel pakitses, ning katsus türpi rinnal. Jäik nagu soomusrüü, sinakashall plastmass. Molekulaar-pannalde hõbedased triibud. Monteerijate värv... Randmele liibus lai käevõru. See näis rohekas ja poolläbipais-tev nagu nefriit, kuid Gloor teadis, et värv muutub olenevalt valgustusest. Üks käevõru lülisid oli kaks korda nii lai kui teised — isiklik raadiosaatja. Selle kõrval — paremal ja vasakul — üldringhäälingu ja kõrgemate kastide teabelevi vastuvõtjad. Neljas lüli — «nuhk». Selle abil jälgib Kaitseteenistus käevõru omaniku asukohta. Viies ja kuues — maja, garaaži, sõiduki ja pagasikonteinerite võtmed; seitsmes lüli — rõivaste pannaldaja, kaheksas — isiklik number ...

«Ma ei saa mitte millestki aru,» mõtles ta. «Kui ma olen Seva, kes siis õpetas mulle kogu seda tseremooniat? Kõrgemate kastide teabelevi! Ütle nüüd! No oleme alles supi sisse sattunud!» mõtles ta meeleheitel. «No on see alles supp!»

Vastukajana sellele meeleheitekarjele tõusis Gloori teadvuse sügavusest esile rahulik mõte: «Milleks see paanika? Ei toimu ju midagi imelikku. Mitte mi-dagi. Kogu oma elu oled sa kartnud, et su keha hõivatakse, võetakse

sult ära ... Nüüd võetigi ära. Ja hea veel, et sind seejuures ei muudetud mõtluriks, vaid jäeti alles. Sinu teadvust ei hävitatud, see allutati. Mille üle sa siis imestad? Sa oled hõivatud, kulla Gloor. Kunagi ammu hõivasid sinu esivanemad selle planeedi asukaid. Nüüd saadi ka teist jagu, kulla Gloor...»

«O-oh, küll on lood,» mõtles Seva. «On ikka lood ... See on ju minu hääl! Mina püüan teda veenda. Aga kust mina siis tean, mida ta kartis? Ja veel seda tema esivanemate kohta?!»

«Ma ju räägin sulle: kõik on normaalne,» vaidles vastu toosama hääl. «Muidugi sa tead neid asju. Sina, Seva Mõssin seitsmendast c-st. 'Kõigi imestuseks osutusid sina kõrgemaks olevuseks ning hõivasid Gloori koos tema teadvusega. Ainult üks asi on imelik: et sa oled kõrgem olevus ...»

«Vaat kus lugu. Nüüd veenan ma iseennast,» mõtles Seva.

«Õigus,» ütles rahulik hääl. «Iseennast jah. Sina oled endiselt sina, kuid koos Glooriga. Sa tead kõike ja oskad kõike mida temagi. Ja see on väga hea, sest muidu jääksid sa siin üksinda pigisse. Hea on ka, et Maška hõivas emand Niiki. Ta on tarkpea, see emand Niik. Pealegi rõõmsameelne, ning mitte sugugi argpüks.»

«Ahaa! Maška ka?»

«Muidugi,» ütles Seva mõtlikult iseendale, «ka tema.»

«Teie kumbki pole siin sugugi lihtolevuste killast. Kõrgema järgu monteerijad, kasulik amet käes. Püüdke ometi vastu pidada!»

Nagu näha, polnud Maša-Niikil aimu, et temast ollakse nii heal arvamusel. Ta liigutas

ennast oma varjupaigas ja ühmas:

«Tahan koju!»

«Minulgi poleks midagi selle vastu,» venitas Gloor-Seva.

Ta tahtis öelda, et lugu on ennekuulmatu ning et tagasipääsemise lootust ei ole. Keegi oli nende teadvused teistesse kehadesse siiranud, jäädes ise nähtamatuks ja kuulmatuks. Küll on lood! Või on asi nii, et siirdaja oli toosama valge vigur?

«Ükskõik kuhu koju... kas või Monteerimishalli!» lõksutas Niik. «Mõtle ainult, mis juhtub kinnastega!»

Kahtlemata oli see praktilise meelega Niik, mitte tuulepea Maša. Emand oli juba taibanud, et tee Maale on suletud, all asub Kaitseteenistuse valvepost ja et tuleb kindad kätte tõmmata. Kui aga kindad lõhkevad, on lõpp lühike...

159

Neid ootab siis teadvuste ärandajate — tšaagide — saatus.

«Jah, peab aru pidama,» ütles Gloor kohusetundlikult. Niik tõmbas oma pea vabaks ja lõksutas kaeblikult:

«Kas tuleb välja, et oleme tšaagid?»

«Mis sa nüüd! Me ju ei tahtnud, ja üldse...»

«Siis on need tšaagide riukad!» sattus emand Niik paanikasse. «Ma ei taha mõtluriks saada, tahan elada!» Ta osutas vastikusega helesinistele mõtlurikristallidele, mis paiknesid rakkudes korrapäraste üheksikkudena. «Milleks sa mind siia vedasid? Ma tahan koju!»

IVAN KUZMITS

«Lapsed, jätke tülitsemine. Ja lülitage käevõrud välja,» lausus kellegi hääl.

Nad vaatasid ümber — pöörasid häälekõla suunas ühtemoodi valged näod, mida ühtemoodi raamis sinine kapuuts. Nende kõrval istus õhus vanaldane vurrudega Maa-elanik. Tavaline inimene ja isegi prillidega. Ta oli riides puhkaja moodi: toorsiidist pintsak ja püksid, valge särk ja aukudega sandaalid, kuid-näoilme polnud sugugi suvitaja oma. Laup õlgkaabu all oli üsna pilves ja ta silus oma vurre.

Gloor-Seva alistus masinlikult: vabastas käe, kobas käevõru lülitit, vajutas sellele.. Tema peas toimus jumal teab mis. Tundus, nagu oleks kolju lagunenud kaheks pooleks ning prakku puhuks tuul. Seva ja Gloor eraldusid. Seva jahmus rõõmust, Gloor ehmatusest. Elu seeski polnud Gloor näinud selliseid koletisi... Kõige rohkem ehmatasid teda olendi vurrud ja nina.

See kestis mõne sekundi. Gloor nuuksatas, kadus sügavusse. Puges Seva nagu kilbi taha varjule. Kuid ka nüüd kuulis poiss tema mõtteid omade tagant nagu orkestrit laulja hääle tagant: «Püsti käiv nagu meiegi. -Riided, jalatsid . . . Milleks ainult see kasvaja keset nägu? Ning kaks harjasepuhma selle all... Aga pea, see pea! Kas see on kiiver või siis niisuguse kujuga pea?»

«See on kaabu, tohman,» ütles omas mõttes Seva. Ivan Kuzmitši vaadates lõõtsutas ta rõõmsalt. Jah, tema ees oli suvitaja, insener Gurovi vana sõber, kooliõpetaja Ivan Kuzmitš, kes nägi välja nii, nagu pidigi välja nägema üks vana õpetaja.

Ta paistis alati kuidagi imelik, mõtles Seva.

160

Niik-Maša laskis käed lahti. Ta heitis tvan Kuzmitšile tähelepaneliku pilgu, pomises: «Kas sa -näe!» ja lülitas käevõru välja. Õpetaja aga silus vurre ning silmitses Niiki ja Gloori märgatava rahuloluga.

«Teekonna nimel!» hüüatas Seva anuvalt, sirutades vaba käe välja. «Kas te ei saaks selgitada... Oi! Mis see on?»

Käsi tungis õpetajast läbi. Oli näha, kuidas see sisemuses valendab, justkui oleks alla neelatud.

«Ruumkujutis,» taipas Gloor. «Puhh ...»
Ta pistis käe selja taha.
«Suurepärane, te tundsite mu ara,» märkis kujutis. «Tore... Kuidas te ennast tunnete, lapsed?»
«Lausa oivaliselt,» pahvatas Maša.
Kahtlemata oli see Maška oma mürgise keelega.
«Noo-noo, küll läheb korda…» Õpetaja pööras pea Seva poole: «Sa ütlesid: «Teekonna nimel!» Nähtavasti oled küllaldasel määral kohanenud ja tead koguni, mis see Teekond on?»
«Suurim liikumine Galaktika ajaloos, kogu universumi ajaloos! ...» Sõnad hakkasid Gloori suust pudenema nagu kõnelevast automaadist. «Kõikide eluvormide ettemääratud kokkusulamine kõrgemas intellektis. Teekond kingib primitiivsematele eluvormidele teadvuse ja loova intellekti! Kõrgema intellekti kosutav puudutus annab neile vegeteerimisele määratud lojustele...» Gloor lõk-satas kohmetult, pomises: «Mnjaa...» ning jäi vait. Mõistis, et kordab päheõpitud jama.
«Kuulge,» ütles Niik. «Milleks te meid sunnite iseendale hambasse puhuma? Mis asi see on, mis peab korda minema? Teie ju korraldasite kogu selle kupatuse. Milleks teil seda vaja oli?»
«Noo-noo, mis siis õieti katki on?» küsis kujutis koolmeistri häälega.
«Te veel küsite! Oleksite võinud varemgi küsida — seal...» Ta osutas ülespoole.
«Veel pole hilja,» ütles õpetaja. «Võin teid koju tagasi viia. Olge lahked! Ma palun, saage aru: seal poleks ma suutnud teile midagi selgeks teha. Hulga lihtsam oli teid siia toimetada.» Ta viipas kätega enda ümber. «See on kõige lihtsam tee. Te saite kohe Teekonna kohta kõik teada, mida teavad ka baloogid.»
«Ah et kohe kõik!» torises Niik.
«Kontrollime... Mis liiki veojõul Teekonna kosmoselaevad stardivad?»

«Muidugi antigravitatsioonilisel…»

«Aga arendavad kiirust avakosmoses?»

«Ioon-veojõul loomulikult!»

«Noh, aga mida teadis Maša raketi veojõust?»

«Mitte mõhkugi ei teadnud,» segas Seva vahele. «Ja jätame selle jutu. Asume asja juurde.»
Õpetaja silus vurre ja heitis poisile pilgu. See pilk ütles Sevale paremini kui kas või tuhat sõna, et ta pole enam Seva. Asja juurde asuda palus Gloor, kõrgema järgu monteerija — mitte inimene, vaid baloog. Neli korda vanem, kümme korda kogenum ning tuhat korda suuremate teadmistega kui Maa-asukast koolipoiss. Ning ta kordas: «Asume asja juurde. Kes te olete?» «Sa ei vastanud küsimusele,» ütles õpetaja.
«Vastasin.»
«Veel kord: milles seisneb Teekonna mõte?»
Arusaadav… Ta tahtis siiski veenduda, et Seva on liider. Kui Gloor Sevale ei alluks, siis kordaks, ta surmani tüüdanud loba «tähtsaimast liikumisest Galaktika ajaloos».
«Kui jätta kõrvale valed ja ebaolulised detailid, siis — kosmosevallutuste süsteem. Üldiselt — alatus.»
«Aga kuidas sina arvad?» Õpetaja tähelepanelik pilk peatus Niikil.
«Oletame, et samuti,» lõksutas emand Niik vastu tahtmist ja haaras kõvemini Gloori varrukast kinni. «Kas te võite meile lõpuks vastata?»
Õpetaja vaatas talle otsa tusaselt, kuid ühtlasi heakskiitvalt.
«Nüüd aga kutsuge välja meditsiiniline kontroll…»
Nad võisid ainult kuuletuda. Kas saata ta kuradile ning jäädagi teadmatusse? «Teekonna alguse nimel, seeonjuba jultumus!» mõtles Gloor, lülitades sisse käevõru üheksanda lüli. Mõne sekundi pärast pirises raadiost meditsiinilise kontrolli automaat: «Normis.»
«Noh, olete alles tugevad vennikesed!» ütles Ivan Kužmitš. «Nüüd kuulake. Dessantlased on Maal.»

Nad tardusid paigale ning jäid talle üksisilmi otsa vahtima. Dessantlased. Arusaadav. Teekonna eelvägi, progressi pioneerid. Nende jaoks ehitame meie Teekonna väikesi laevu. Maal. See on kah selge. Dessantlaste seisuse missioon on maanduda aina uutel planeetidel. Selleks Teekond ongi. Selleks oleme meie kõik, baloogid kaasa arvatud. Dessantlased viisid Maale eskaadri, mis oli mõt-lureid täis laaditud,

Äkki tundsid nad tohutut hirmu. Ja häbi. Dessantlased on Maal! Me ehitasime laevu, me töötasime nagu arust ara, nagu montaažiautomaaclid — milleks? Selleks et Teekond, see kosmiline merekoletis, kugistaks alla Maa? Imeilusa Maa, millest meie, monteerijad Gloor ja Niik, alles asja teada saime?

Dessantlased on Maal! Tähendab eskaader on lähenemas ja Maad enam polegi! Rõõm on seal lõppenud. Maa muutub samuti kosmoselaevu tootvaks hiiglamehhanismiks, mis heidab neid kosmosesse. Teekonna nimel. Selle koletisliku, määratu, alatu mõttetuse nimel.

«Andestage meile,» ütles Gloor. «Meil on häbi.»

Niik küsis ärevalt:

«Nii et teie olete dessantlahe?!»

«Lollus!» ütles Õpetaja pahaselt. «Ega sa ometi arva, et Teekonna käsutuses on hüperruum? Selleni pole veel jõutud... Jaa-a! Seda nad juba ei saa! Teid toimetati siia selleks, et härraste dessantlaste tiibu kärpida.»

«Selge, selge,» arutles Gloor endamisi. «Hall udu, milles me lendasime... Meie mõtlurid transporditi siia silmapilkselt, see tähendab — hüperruumi abil. .. Kuidas ta sellest varem aru ei saanud? Küllap tema, kosmosetehnik, selles osas juba asja tunneb! Teekonna laevad on roomanud kosmoses aastaid just nimelt sellepärast, et hüpper-ruumi teooria osutus Teekonnale liiga kõvaks pähkliks. Tähendab Ivan Kuzmitš ei ole dessantlane inimkehas ... «Teid toimetati siia...» Kes ta siis on, kui ta pole ei baloog ega inimene? Mis jõud tõi Seva ja Maša läbi kosmosekõrbe?»

«Kuulake mind;» ütles Õpetaja. «Ma k«rdan: dessantlased maandusid Maal ja hakkasid arendama operatsiooni «Hüpe». See kukkus läbi. Nüüd alustasid nad operatsiooni «Viirus». Varjatud sissetungi...»

«Ei või olla. Dessantlased ei tagane,» pomises Niik.

Õpetaja venitas pilkavalt:

«Või vee-el! Suurepäraselt taganevad, kui neile varvaste peale astuda... Maal astutigi,» ning tema vurrud tõusid heameelest turri.

«Muinasjutt!» vastas Niik.

«Küll sa oled kangekaelne!... Ma ju räägin sulle: nad avastati, siis saatsid nad laeva ara ja võtsid ette operatsiooni «Viirus».»

«Kuidas neid võidi avastada?»

«Maal osutusid lapsed komonssi deks. Teie olete komonsid.»

«Kes?» küsis GLoor.

«Nojah,» pomises Ivan Kuzrnitš. «Muidugi... Seda te ei tea. Teid on ju õpetatud, et kosmoses elutsevad üksnes madalama arengutasemega olendid... Et baloogidele allub iga intellekt... See kõik on vale. Lapsed ei allu baloogidele. Vastupidi, nad allutavad baloogide mõtlurid endale.»

«Ahaa! Siis sellepärast suunatigi siia meid ja mitte täiskasvanuid?» hüüatas Gloor.

«Lõpuks ometi taipasid,» ütles Õpetaja.

«Ma pole veel midagi taibanud,» ütles Gloor. «Oletame, et meid saadeti siia. Milleks?»

«Operatsioon «Viirus» kujutab endast planeedi juhtivate inimeste hõivamist saladuskatte all. Maal on juhtimine täiskasvanute käes. Neile peavadki dessantlased jahti, teiesugustest aga

hoiduvad nagu katkust. Ning kunagi nad jõuavad soovitud eesmärgile. Lapsed pole neile kuigi suureks takistuseks. Et operatsiooni «Viirus» peatada, tuleb Maale toimetada detektorite skeem, neid siis valmistada ja nende abil dessantlased välja noppida.»

«Nii et meid saadeti röövima kinnasdetektorite skeemi?» lausus Niik aeglaselt.

Gloor vaatas oma sõbratari poole. Jõuetustundest kiskusid tal lõuad krampi. Muretseda - detektorite skeem! See on lootusetu. Tühi vaev ja vaimunärimine. Paljad unelmad. Dessantlased teevad inimestega sedasama, mida nad on teinud juba miljonite mõistuslike ja mõistuseta olevustega sajal planeedil. Kinnaste skeemi on võimatu muretseda. Ilma selleta aga dessantlasi ei avasta — nad on inimkehades peidus nagu haigusetekitajad mikroobid. Niisama kindlalt nagu Seva Gloori kehas... Sellepärast nimetataksegi operatsiooai «Viiruseks».

Niik hüüatas:

«Tähelepanu! Siia lennatakse!»

Üleval miski keerles, välkus, viskles ühest seinast teise, silmatorkamatult, kuid kiiresti kasvades. See oli külastaja, kes oli lõpetanud oma visiidi mõtlurite juurde ja nüüd alla laskus. Peagi on ta vältimatult siin. Gloor ja Niik klarn-merdusid kramplikult seina külge. Kohe näeb see baloog Õpetajat. Juba minuti pärast jõuab ta alla, Kaitseteenistuse vahiposti juurde... Siin ta on! Uis-s-s, vihises õhk. Vilksatas mööda valge nägu, väljasirutatud käed, ning teda silmadega saates avastasid Niik ja Gloor, et Õpetajat enam ei ole.

Ta oli haihtunud, nagu poleks teda kunagi olnudki,

Nagu oleksid Niik ja Gloor külastanud Rahulas puhkavate omaste mõtkireid, ja muud ei midagi.

Nad oleksid justkui endiselt olnud Suure Teekonna truud lapsed.

Ning siis ilmus jälle nende ette Ivan Kuzmitš. Läbipaistev siluett, mis vähehaaval tihenes ja selgines. Alles nüüd tuli neile meelde, et õpetaja on ruumkujutis, mitte inimene.

«Te kindlasti hangite kinnaste skeemi,» lausus kujutis. «Ülesanne on lahendatav, kui teiegi rakendate operatsiooni «Viirus».»

KINDAD

Teist ja kolmandat ja neljandatki korda kihutasid neist mööda Tornrahula külastajad. Viimane nendest oli vana kommodoor — jässakas, rühikas, vuhises ta mööda nagi torpeedo. Süngelt helkisid kommodoorikiivri alt jäämeteo riitidena külmad vanamehesilmad.

Selleks hetkeks olid Niik ja Gloor üksi jäänud. Nüüd juba päriselt. Surunud näod vastu rakkusid, teesklesid nad hoiakut, mis oleks sobinud «hääletuks aupaklikuks vestluseks mõtluritega». Nagu teisedki külastajad, mõtlesid nad omi mõtteid. Kuid sellele, kes saanuks neid mõtteid lugeda, oleksid need üpris imelikud tundunud... Ning Kaitseteenistus oleks säärasele selgeltnägijale heldelt
tasunud!

Isiklikud, nummerdatud kindad.... Peaaegu kõige tähtsam tarbeese Teekonna planeetidel. Saladuste saladus. Midagi automaatpassi ja ihukaitse vahepealset. Pass ilma fotota, ihukaitse ilma relvata. Kindaid ei saa kellegagi vahetada: nad lõhkevad, kui need tõmbab kätte teine baloog. Kuid kinnaste vahetamine ei tule baloogidele pähegi. Katkised kindad tähendavad, et baloogi keha on hõivanud võõras mõtlur.

Sünnist surmani ei lahkunud baloogid kinnastest. Kus sa sellega! Teekonna planeetidel polnud kehast ilma jääda raskem kui Euroopa maades kübarat või taskurätt kaotada. Ega Gloor asjata kogu eluaja kartnud, et tema keha röövitakse. See tähendab, teadvus eemaldatakse ja transformecritaksc väikeseks kristalliks, mõtluriks. Asemele aga pistetakse võõras teadvus. Ainus, mis niisuguste röövlite — tšaagide— tegevust pidurdas, olid kindad. Sest uue teadvusega pidid kaasnema ka uued kindad. Ilma nen-

deta tundis baloog ennast halvemini kui alasti olles: kaitsetuna, peaaegu surnuna. Kinnaste saladus oligi seetõttu Teekonna suurim, tähtsaim saladus.

Sellepärast nimetati neid tähtsalt «isiksuse detektor-eristiks». Seepärast jagati kindaid kindla arvestuse köha-selt, ärakantuid aga võtsid vastu Kaitseteenistuse ametnikud samal kombel. Kindaid valmistati Kaitseteenistuse maa-alustes ülisalajastes vabrikutes, kuhu ei pääsenud mitte keegi. Seal töötasid automaadid. Ükski elusolend polnud näinud, kuidas detektoreid valmistatakse. Kuid iga baloog kujutas ette, milline on nende konstruktsioon. Kinnastes on kaks molekulaarskeemi. Üks on niinimetatud «planetaarvahendaja»-skeem. Teine — selle baloogi mõtluri lihtsustatud koopia, kellele kindad määratud. Kui kindad kätte tõmmatakse, võrdleb «vahendaja» teadvust tema koopiaga, ning juhul kui avastab erinevusi, purustab kogu skeemi. Kindad lõhkevad ja Kaitseteenistus arreteerib asendatu.

Maa-asukatele on siin tähtis järgmine üksikasi: «planetaarvahendaja» reageerib ainult baloogidele. Teisi mõistuslikke olendeid, automaate ja loomi ta lihtsalt ei märka. Sellepärast võivad Seva ja Maša rahumeeli asuda baloogide kehades — Gloori ja Niiki kindad ei reageeri lisamõtlurile. Nii juhtub ka Maal, kui jagada igale inimesele mõne baloogi, ükskõik millise, detektor-eristi. Detektor jällegi «ei märka» inimesi, ent niipea kui läheneb dessantlane, lõhkeb skeem jalamaid. Sest kõikide baloogide hulgast talub detektor vaid üheainsa — kinnaste peremehe — puudutust. Peremees aga Maale ei satugi: dessantlastel puudub keha, nii et neile pole üldse kindaid määratud...

Jah, Õpetaja idee näis olevat lihtne ja mõjuv. Maša ja Seva peavad kasutama Gloori ja Niiki trampliinidena, hüppama nende kehadest püramiidi tippu, tungima siinse planeedi juhtkonda. Ning seal avastama detektorite saladuse. Operatsioon «Viirus» operatsiooni «Viirus» vastu. Uljas kavatsus, kuid mismoodi seda ellu viia? Siirduda kehast kehasse, kuni jõuad ladvikuni. Suurteni? Nii tegutseksid dessantlased. Nemad on spetsialistid. Neid õpetatakse Kosmoseakadeemia Erifakulteedis, nad tunnevad «vahendajate» kõiki tüüpe ja skeeme. Aga Gloor ja Niik on näinud «vahendajaid» üksnes tuttavatel kommodooridel, ning needki olid ainult keskmise võimsusega. Siirdamiste tarvis vajavad nad üsna võimsaid riistu, seeriast LL. Ka on möödapääsmatult vajalik Sl — siirdamis-instruktsioon, kus on sõnastatud siirdamistehnika. «Vahen-

daja» pole mänguasi. Oskamatu käsitsemise puhul võib ta ka tappa

Niisiis, ennekõike tuleb muretseda Sl, siis «vahendaja». Seejärel otsida siirdamisobjekt. Soovitav oleks kõrgelseisev keemiainsener, detektorite spetsialist, ainult et kust säärast võtta? Gloor ja Niik, kõrgema järgu monteerijad, käisid läbi üksnes omasugustega, sama kästi liikmetega... Detektorite skeemile pääseb ligi vist ainult planeedi peakeemik.

«O-oh, küll on lood!» mõtles Seva. «No oleme alles supi sisse sattunud ...»

Õpetaja suutis neile anda üksnes kolm praktilist näpunäidet. Esimene: pürgida «püramiidi tippu». Teine: tarvitada ainult LL-tüüpi «vahendajaid». Kolmandaks: kasutada julgesti juhuseid (kui seda võib nimetada praktiliseks näpunäiteks).

Jah, kõige halvem on siis, kui puudub igasugune orientiir, pidepunkt. Siin, Tornis, on orientiiriks õhk, mida ventilaatorid puhuvad ülalt alla. Pärituult lennates jõuab väljapääsu juurde. Detektorite otsinguil polnud ette näha isegi säärast viita. Ajavaru aga oli neil napp.

Neli korda üheksa päeva, nagu oli öelnud Õpetaja.

Viimane tähtaeg. Kauem ei pea Maa-asukad vastu.

«Teekonna alguse nimel, küll on alles ülesanne!» mõtles Gloor. Pealegi oli Õpetaja käskinud kolm päeva puhata, uude rolli sisse elada. Hoiduda tähelepanu äratamast ja

olla nagu kõik teised.

Õpetaja ei käskinud, vaid andis nõu. Kuid baloogid ei tundnud sõna «nõuanne». Neile oli iga nõuanne käsuks.

ESIMENE KONTROLL

«Gloor, on aeg. . .» sosistas Niik.

Aeg oli täis. Liiga pikk vestlus mõtluritega äratab kahtlust. Siin võib igasugune asi kahtlust äratada. Ning nad tõukasid end algul teineteisest, siis seintest etemale — nagu piljardikuulid — ja sööstsid alla. Kõrgema järgu monteerijad, kes olid külastanud omaste mõtlureid .. . Väljapääsu kõrval rippus valvur, põrmusti peos, haakinud end vöödpidi käsipuu külge. Vanemohvitseril olid hallikassinised rõivad, samasugused nagu kõigil kõrgemasse klassi kuulujatel. Tema turbi pandlad olid erekollased — Kaitseteenistuse eraldusvärv. Ohvitseri selja taga oli

mahukas kapp, mille uksel helendas meeldetuletus: «Relvad ja kindad ara anda!» «Teie isikunumbrid, härrased monteerijad!»

Nad tõstsid vasaku käe, näidates oma käevõru numbri-plaati. Ümber pööramata valis valvur klaviatuuril numbrid. Kuni ta käevõrusid silmitses, vahetasid Gloor ja Niik kiiresti pilgu, tuletades teineteisele meelde: kindad jäävad parajaks. Ei lõhke. Nii oli öelnud Õpetaja.

Niik sai esimesena kindapaari kätte ning asus neid sihiliku aeglusega siluma. Kui see juhtub, juhtugu siis mõlemal korraga. Mõttetu soov, kuid nii arusaadav . . . Iga kord kinnaste kättesaamisel tundsid nad hirmu, iidsetest aegadest, lapsepõlvest peale. Isegi teades, et karta pole midagi, kartsid nad ikkagi. Niik pigistas silmad kinni, pjngutas vasakut kätt ja lükkas sõrmed jäiga jaheda kinda sisse. Teekonna nimel, läks õnneks! Kerge iseloomuliku kahinaga liibus sinine plastmass ümber käe. Kinnas istus nagu valatud, nagu teine nahk. Seekord läks õnneks…

Läve taga. ei olnud enam nullgravitatsioonivälja. Esimene samm tuli teha sujuvalt, toetudes tugevasti kogu tal; lale. Üks-kaks! Liigesed ragisesid. Suure Päikese valgus lõi näkku. Nad kissitasid silmi ja hakkasid minema, astudes raske sammuga sinisel rohul. Oli päeva hiline tund. Suur Päike rippus poolel teel seniidist silmapiiri poole, Väike aga oli juba puude taga peidus. Baloogid vaatasid tagasi Tornrahula poole. Selle tftaanküljed särasid nagu poleeritud. Suure Päikese moondunud, hirmuäratavalt pikaks veninud peegeldus pimestas silmi. Torn peegeldas Päikest kogu oma kõrguses nagu püstiaetud hiiglasuur sirge jõgi, mis sätendas, helkles ja sillerdas valguslaikude mängust. Alates keskpaigast kuni tipuni valgustasid Torni mõlemad päikesed — tipp säras nagu leegitsev mõõk.

Väike Paike oli punane kääbus, pisitilluke täht, mis heitis tuhmi purpurset valgust. . .

«Ilus,» ütles Maša-Niik tasakesi.

«Mhmh.»

«Ja kõik on sinine. Naljakas . . .»

«Jah,» ütles Gloor. «Lähme.»

Nad sammusid sinisel rohul. Nende järel astusid sinised varjud. Paremal ja ees, Torni peegeldatud valguses, olid need vaarikpunased. Siin ta on, nende uus-vana maailm. Sinised puud, kaksikpäike. Kõik, mis nad olid näinud tuhandeid kordi — ja mitte kunagi. Taldade all vihises ja sahises käre rohi. Torni ümbritsesid hulktüvelised lamedate võradega puud. Valged õhujuured õõtsusid, pöörates võra-

sid päikese järgi. Ülemistel okstel soojendasid end labi-labid — lendavad kangad, väga kasulikud olendid. Silmitud labi-labid, pimedad kütid — dessantlaste embleem. Nad

nägid kogu kehaga.

Lähima puu oksal liigutas ennast mürakas labi-labi. Ta pööras nurgakese väljapoole ja sirutas selle möödujate suunas — kontrollis, mis liikumine seal toimub. Ajas nurgakese pettunult sirgeks, siis aga tõmbus äkki pingule. Tema keha kumerdus, võttis liua kuju: niimoodi uurivad labi-labid teraselt kõike taevas lendavat. Hetke pärast tõusis ta valge pahupoole välgatades vilinal lendu ning haaras millegi järele. Keeräs enese otsekui kahvaks kokku — ja saak oligi käes. Samas ajas enda sirgeks ja laugles tagasi puu otsa.

«Lähme, Kaitse jälgib meid,» sosistas Niik. Mööda Torni betoonalust .kõndis relvastatud valvur. Kõige madalama .klassi kordnik, reamees, märkis Gloor põlastusega. Kuid ta uuris härraseid monteerijaid täiesti varjamatult. Saatis neid kahtluštava pilguga, sellal kui nad oma sõiduki poole läksid. Mis hea pärast hakkasid härrased monteerijad äkki labi-labisid vaatlema? Kordnik oli üliinnukas. Lootis kannuseid teenida. «Tuleb meile järele,» märkis Niik melanhoolselt. Kordnik hüppas tõesti alla rohu sisse. Kõhetu, reamehe roosas türbis, komberdas ta nende selja taga, toetades rinnal põrrnustit.

«Ah, tühi temaga!» ütles Gloor.

Parkimisplatsi ääristasid tihealalt sõidukid. Helkisid mitmevärvilisedj-ccred. Õhus oli tunda .amortisaatorivede-liku ja osooni lõhna. Tee suundus puude vahelt Päikesele vastu. Jaama territooriumile oli pidurdades maandumas liini-gravilennuk. Härrased monteerijad jõudsid väärikalt ning kiirustamata oma uhiuue sõiduki juurde.

KORDNIK

Ovaalne kabiin oli seestpoolt läbipaistev, väljastpoolt vaadates näis aga matt. Gloori käevõru kerge puudutuse peale avanes see vesiroosina. Nähtavale tuli neli pehmet istet, nende vahel madal lauake. Juhtimisklahvistik asus tuuleklaasi all. Mootor oli peidus kabiini kõhu all, jalgade vahel. Jalad ise olid hüdraulilised ning läbipaistvad. Kuldkollane käivitusvedelik sillerdab sõites kaunilt. «Erakordselt sujuv liikumine. Takistusi pole sõiduki jaoks olemas,

kuus jalga jõuavad edasi ka seal, kus puudub igasugune sõidutee. On katsetatud Taurinži mürgistes soodes. Omandanud meie maastikusõiduki, võite sooritada unustamatuid reise. . .» kinnitas reklaam, ja see ei olnud vale.

«Võta istet, emand Niik . . . Asjata lasksime end sellest ahvatleda, vaat mis . . . Kallis on.»

Vestlus oli igati tavapärane. Iga kord kuusjalga istudes hakkas Gloor niiviisi hädaldama.

»

«Kaheksakümmend üks järjekorda — see pole sugugi kallis,» vastas Niik nagu ikka. «Mina oleksin säärase iluduse eest kaks korda nii palju andnud . . .»

«Kaheksakümmend üks järjekorda meid muidugi veel ei laosta ... Aga üheksa siia, üheksa sinna ... Vaata, mis see kõik kokku teeb,» virises isand monteerija laisalt.

Jätnud tiraadi pooleli, väristas ta õlgu ja vaatas igaks juhuks, mida teeb kordnik.

Too komberdas ikka veel kõrges rohus neile järele. Sõnatult, visalt, vaadates härraseid silmadega, millest paistis vihkamine. Härrased vahetasid ebaleva pilgu ning istusid oma kohtadele. Kabiini õielehed sulgusid nende pea kohal. Kohe läks jahedamaks. Kabiin kerkis ülespoole, võttes stardiasendi, Niik aga ütles hädisel häälel:

«Kas tead, ma ei suuda . . . »

«Mina ka mitte,» vastas Gloor silmapilkselt. «Kuid Õpetaja käskis meil olla nagu kõik teised.»

«Nagu teised! «Kallis, kahjulik, kaheksakümmend üks järjekorda»,» osatas Niik rõhutatult iniseval toonil. «Küll on vastik. . . »

«Mis seal parata. Kui me ei käitu endist viisi, siis tõmbame endale kaela kahtlustusi ja rahulolematust,» lausus Gloor arupidavalt.

«Ikkagi ma ei suuda.» Niik tonksas käega vastu voo-lundi klaasi. «Vaata! Kas sa tõesti käratad sellele kiitsakale: «Käsi minema, mats! Me räägime ohvitseriga, mitte aga sinu, reamehega!»?»

Kordnik ronis kohmakalt väljaku kõrgele äärisele. Äkki valdas Gloori ängistus. Ta ajas selja sirgu, tõmbas kätega üle põskede ja pomises:

«Sul on õigus. Me pole enam endised.»

«Jaa, jaa.»

Oleme rohkem sealsed kui siinsed …»

«Jah,» sõnas Maša, ja midagi meenutanud, võttis tal käest kinni.

Baloogid ei võtnud iialgi üksteisel käest kinni. Siin oli

see suurem patt kui olnuks Maal kellegi kõrist kinni haarata. Jah, põhiliselt olid nad tõesti rohkem Maa-asukad kui baloogid, kuigi ei suutnud sõna «Maa» isegi hääldada. «Heaga see küll ei lõpe,» mõtles Gloor. Ta vabastas ettevaatlikult käe, avas kupli. Kordnik seisis juba kuusjaja kõrval ja lõksutas ebasõbralikult:

«Palun härraseid oodata! Ma kutsun komandöri välja!»

Gloor vastas talle nagu omasugusele:

«Sujuvat Teekonda, isand reamees . . . Teid arvatavasti huvitavad numbrid? Olge nii lahke, siin on kinnas, käevõru — palun.»

Kordnik kükkas kiiresti. ja kuidagi küljetsi — kas hämmastusest või siis tervituseks. Tema suu vajus lahti. Täpipealt nagu esimese klassi jütsil, kellele õppealajuhataja on äkki öelnud: «Tervist, Pjotr Ivanõtš!» Ta kükkas veel kord ning hakkas jalgu sirgeks ajamata taganema. Gloor torkas kinda tema silmadele lähemale. Kordnik puudutas numbrit räpase küünega ja pistis totralt naeru kihistama.

«Kas me tohime sõita?» küsis Gloor usalduslikult. «Lubage, et kostitan teid nätsuga .. .» ning ta võttis

kabiini seinataskust kalii natsupulga, hinnaga pool järjekorda karp.

Kordnik kükkas kolmandat korda. Pulgakese surus ta endale pihku.

«Tuuletut teed, härrased monteerijad!» piuksatas ta.

«Tuuletut teed, isand kordnik …»

Kabiin plaksatas kinni. Kuusjalg sööstis liini-gravilennukist mööda. Reisijate valged näod, mis paistsid ähma-selt läbi kabiini tolmuse põhja, pöördusid justkui käsu peale. Härrased monteerijad istusid vaikides, harjumuspäraselt uhkusest puhevil. Kuusjalg jõudis teele välja, seal laskus madalasse kükki ning lisas kiirust. Oli see alles kiirus! Sellise kiirusega muutusid koivad nähtamatuks, õhk kupli ümber kõhises ja mühises. Vastutulevatelt sõidukitelt ja puudelt põrkas vilisev kaja. Teeäärsed puud olid küll harjunud kiirliiklusega, kuid isegi nemad võpatasid, kui «Hulkur» neist mööda vihises.

Ah jaa, uuele kuusjalale olid nad pannud nimeks «Hulkur» . . . Selle mõtte juures meenus Gloorile veel midagi ja ta kummardus pagasikasti juurde. Sealt hüppas solvunult piuksudes välja nesk. Igavusest ja õhupuudusest olid tal kõik kärvad turris.

«Oh sind loomakest!» Gloor võttis ta sülle.

Nesk pistis oma londikese kindasse, tundis ära Gloori lõhna ning jäi vait. Nüüd oli kõik korras. Emand monteerija juhtis uljalt sõidukit, isand monteerija aga silitas tõuneski. Niisugune loom toob õnne — süsimust, ilma ühegi valge täpita, londi ümber üheksa valget kärva. Looma nimi oli Teekonna Lemmik.

Niik lausus:

«Seekord läks küll .hästi! Kuule, Gloor . . . Kui püüaks õige alati käituda alamatega viisakalt? See näiteks ei kontrollinud numbritki.»

«Mine tea. Aga ta vist ehmatas.»
«See hoopis meeldis talle.»
«Ei usu,» sõnas Gloor. «Kinnitan sulle: ta ehmatas.»
«See oli meeldiv ehmatus,» ütles Niik kangekaelselt.
Gloor pööras oma istet, et näha Niiki nägu.
«Sellest ei tule. midagi välja. Alamatega ei või käituda nagu omasugustega. Oota pisut! Kuula mind korraks.»
«Ma kuulan.»
«Me pole seal. Me oleme siin. Seal arvatakse, et kõik inimesed on sünnilt võrdõiguslikud. Siin aga mitte. Ta ise ju peab ennast alamaks, see kordnik. Ta on veendunud ori.

Ja mis veel tema.. . . Täna hommikul olime ise valmis Esimese Dispetšeri küüsi suudlema.»
«See on ju Dispetšer!» ütles Niik ettevaatamatult.
Gloor haaras kohe sõnast:
«Meie ja esimese Dispetšeri vahel on ainult kolm auastet. Aga roosa türbi ja meie vahel — tervelt viis. «See on ju Dispetšer»,» osatas ta. «Liigutame veidi ajusid. Mida mõtleksid sina — kõrgema järgu monteerija —, kui Esimene hakkaks äkki sinuga üliviisakalt käituma? Vasta nüüd kiiresti!»
«Et see on tšaagide töö . . .»
«... kes on siiranud Esimesse mõne alama kästi olendi,» lõpetas Gloor lause. «Ja see oma tühisuse tõttu lipitseb sinu, kõrgemast seisusest olendi ees! Kuid ennekõike sa ehmuksid. Noh, mis sa ütled?»
«Lausa hämmastav, kui tühises maailmas me oleme kasvanud,» lausus Niik väga selgesti. «Vaikime parem pisut.»
Noolsirge tee viis neid linna poole. Metsasele tasandikule järgnesid punase tolmuga käetud künkad. Kõrgendike taga asusid karjäärid, kust kaevandati titaanirnaaki. Karjäärid kujutasid endast hiiglasuuri lõhanguid, mida olid pinnasesse kaevanud automaatekskavaatorid. Piki lõhangute servi asusid uhtmis-, sorteerimis- ja maagirikastusmasinate linnakud; see tähendas müra, kriginat ja sellist tolmu, et pimedus valitses nii päeval kui öösel. Baloogid ei suutnud seal töötada. Masinatega tegelesid automaadid ja k ü r j e d, kuid ts-ss! Kürgedest korralikus seltskonnas ei räägita. Parem vahetame teemat . . . Vaadake, konteiner!
Küngaste köhalt lendas püsti üles teravaninaline hiidsilinder, punane tolmusammas taga. Kostis võimas mürin. «Hulkur» õõtsatas õhulainest. Maagikonteiner lennutati kosmosesse. Gloor ja Niik teadsid, et titaani toodetakse väljaspool planeeti, looduslikul kaaslasel nimega Titaan. See väike kuu tiirleb kosmoses, tühjuses, titaanisulatamiseks aga ongi just vaja tühjust. Konteinerite saatmisega satelliidile kaasneb vägev tulevärk starditornklest, kus hoitakse nullgravitatsioonivälja. Kõik sellesse välja sattunud esemed muutuvad kaalutuks. Tühi konteiner paigutatakse torni — ta kaotab kaalu. Ta täidetakse kaalutu maagiga ja tema põhja all pannakse plahvatama stardilaeng. Ning konteiner lendab nagu kahurimürsk otse seniiti, saatjaks tolmune kaalutu õhusammas, — lausa muinasjutuline vaatepilt!

Põmm-põmm-pomm-m-m! — kõmises maantee kohal. Glooril ja Niikil vedas: üles läkitati kolm konteinerit järjest. Tihedad tolmusambad, mis näisid olevat tehtud tume-purpursest tahkest materjalist, tõusid mitme kilomeetri kõrgusele. Ning alles päris kõrgel valgusid nad laiali seenekujulisteks pilvedeks.
Niik ja Gloor vahetasid pilke. Küllap oli sel planeedil ainult neile kahele teada, mida kujutab endastitõeline see-nekujuline pilv.
Hallikaspruun vari laotus tee köhale, venis laiali üle küngaste. Silmapiirile ilmus mets,

mis ümbritses linna — kolmanda vooluliini Monteerimishalli.

KÜRG

Linn kargas künka tagant välja nagu metsiku kürje eest põgenev nesk. Kuuele mastile toetuvad ventilatsiooni-seadmed Monteerimishalli kohal meenutasid tõepoolest kuuejalgset looma, kuid asi polnud sarnasuses. Igaüks, kes titaanikaevandustest mööda sõitis, mõtles sunnitööliste peale. Jube, häbistav karistus — sundsiirdamine kürje kehasse . . . Viimasel ajal esines seda karistusmäära üha sagedamini. Metsikud kürjed olidki planeedil juba peaaegu kadunud. Kaitseteenistuse ekspeditsioonid käisid neid jahtimas Kesköojõe suudme alal, süngetes ürgmetsades, mis laiusid Taurinži mürgisoodest põhja pool.

Nii mõtles Gloor, kui «Hulkurit» läbis järsust pidurdamisest tekkinud värin.

«Mis on?!» hüüatas Gloor.

Auto libises mööda teed, koivad ponnistusest pingul. Niik pööras istet, surus näo vastu kuplit ja silmitses tera selt asja läbitud teelõiku.

«Seal... Seal on kürg. Tee ääres,» sosistas Niik.

«Kas lõpnud?»

«Ei, elus! Mulle näis …»

«Sõida jalamaid edasi,» ütles Gloor kõheldes.

«Minu arvates on ta haavatud.»

Nüüd kutsusin küll vaimud välja, mõtles Gloor ebausklikult. Ta polnud kunagi isegi metsikut kürge näinud, ainult pilte õppevahendites, niisugust aga ...

«Me ei tohi,» lausus ta nii veenvalt kui vähegi suutis. «Peame olema nagu kõik teised.»

«Ta on haavatud.»

«Teekonna nimel, mis see meie asi?! Sa…»

«Oo suur taevas!» katkestas Niik teda võõral häälel. «Kui närused me siiski oleme... Hea küll, sõidame. Aga Õpetaja käskis kasutada võimalikke juhuseid.»

See oli juba argument. Gloor ütles:

«Olgu, pööra tagasi! Ainult pea meeles…»

«Ma püüan mitte unustada,» vastas Niik kuivalt.

Mööda kihutas pikk kaheksateistkümnejalgne sõiduk, dessantlaste märk küljel. Vilksatasid mannekeenitaolised liikumatud kogud. «Need on ju tehiskehad,» mõtles Gloor. «Vaat kui koliks õige dessantlast sisaldavasse tehiskehasse! Nemad juba tunnevad siirdamisinstruktsiooni nagu oma kinnast.»

«Hulkur» keeras ümber ja- kappas tagasi. Dessantlaste sõiduk kaugenes hoogsalt mööda viidakais valguskiirtes läikivat maanteed.

«Oleksid võinud lasta neil kaugemale jõuda ...»

«Härrased dessantlased juba ei märka sellist pisiasja nagu poolsurnud kürg. Oo! Siin ta.on ...»

Kürg lamas maantee ääres. Teda kattis punakaspruun maagitolm ja ta sulas maapinnaga ühte. Lausa imekombel oli Niik looma märganud. Ainult nägu vastu kuplit surudes suutis Gloor pilguga tabada suurt pead ja pika kotiga sarnanevat keha, millel tungisid esile kuus õlakühmu. Looma suletud silmadesse tuiskas tolmu.

«Ta keeras ennast, kui me mööda sõitsime. Siis ma teda märkasingi,» ütles Niik.

Sõiduk pööras teepervele, olles loomale peaaegu otsa astunud..Kürg ei liigahtanudki.

«Oleks ta parem surnud,» pomises Gloor. Ta lükkas neski põlvedelt maha, kummardus ja võttis pagasikastist «käe» — universaalse remondiriista. Ikkagi relv.

Niik hoidis teda tagasi:

«Pole vaja. Teises küljes on tal haav. Rusikas mahub sisse.»

«Siis võta liim kaasa.»

Kuni Niik esmaabiliimi tuubi välja otsis, silmitses Gloor kürge lähemalt. Lai kiskjakoon, mille külge oli kleepunud maaki, lamas lihaselisel käpal. Küünte külge pohiud tolm hakanud ning need valendasid aredalt tumeda maapinna taustal.

Nad hüppasid välja teeservale. Ning äkki pistis nesk kabiinis hüsteeriliselt vinguma: töntsivõitu nägemisega loomake oli lõpuks oma põlisvaenlase haisu ninna saanud. Gloor sulges rutakalt kupli, kuid neski vinguv kaebe-

häal kostis sellegipoolest välja. Oli karta, et see äratab kogu ümbruse. Niik küsis valjusti:

«Kas te kuulete mind?»

Tusaselt heitis Gloor pilgu maanteele. Kui .vaikne on kõik! Paigale tardunud sõiduk, türpide liikumatud voldid ja punakaspruunid künkad. Näis, nagu oleks tolmusam-niaski starditorni köhal hangunud.

«Kas te kuulete mind? Näidake haava!»

Kürje keha läbis vaevumärgatav tõmblus, Gloor mõistis: loom kuuleb kõike, kuid ei soovi baloogidest välja teha. Ta on roomanud siia selleks, et hinge heita. Siis Gloor rapsis millegipärast kindad puhtaks, haaras kürjel esimestest ja tagumistest käppadest kirmi ning kceras ta üle selja teisele küljele.

Haav oli väga suur, rusikast suurem. Sellest paistis hingamiskott, ja kogu külg oli käetud musta hüübinud vere koorikutega. Kaastundlikult lõugu lõksutades valas Niik haava liimiga üle ja sosistas:

«Leekur ... õige lähedalt...»

«Umbes kaheksateistkümne sammu kauguselt,» kinnitas ka Gloor.

Niik katsus kurje õlga, leidis veresoone ja surus universaalravimi ampulli selle vastu.

«Temale võib see mõjuda mürgina,» arvas Gloor.

Niik vaikis. Ja mida oligi siin öelda? Sellest ajast peale, kui planeedile astus esimene dessantlane, oli kürgesid aina püütud või hävitatud. Kellele võinuks tulla pähe kürge ravida?

Kui ampull tühjaks sai, ei visanud Niik seda ära, vaid peitis kindakäänise vahele. «Tubli,» mõtles Gloor. Mahavisatud ampull võiks osutuda süütõendiks.

Jõuetult kergitas kürg end pisut, laskis siis aga koonul jälle tolmusele maapinnale vajuda. Roheliselt helkivad mustad silmad liikusid paremale, siis vasakule. Peatusid. Niik ütles valjusti:

«Te peate haigusega võitlema! Miks te ei võitle? Püüdke, palun, haav kinni kasvatada. Kas teil on nüüd parem?»

Kürg võpatas ja roomas siis esikäppade jõul eemale. Mõlemad tagumised käpapaarid lohisesid mööda maad. Ta roomas täiesti looma kombel — ükskõikselt. Ta oli ükskõikne baloogide, oma kamiatuste, iseenda vastu. Tema jaoks oli kõik lõppenud, ning ta liikus teest eemale.

«Ta tahab surra,» pomises Gloor. «Uskumatu... Ta sureb niikuinii, kui...» ja ta heitis käega.

«Kas ta saab rääkida?»

«Neil puuduvad ju kõneelundid. Häälekelme ja kõik muu...»

Monteerijad astusid aeglaselt kürje kännul. Nende keigarlikele türpidele langes tolmu. Umbes kahekümne seitsme sammu kaugusel maanteest heitis loom jälle pikali. Niik kükitas tema koonu ette ja lausus:

«Me tahame teid aidata. Kuulake. Ma hakkan rääkima. Noogutage vaat niiviisi, kui ma nimetan midagi, mida te vajate. Kas saite must aru?»

Kürg tõstis kile silmadelt ja haugatas: .

«Tradotaskittr!»

Jõle vandesõna — «emaihu parseldajad». Gloor hüppas õhku, Niik astus sammu tagasi, kuid

jätkas mehiselt:

«Miks te meid solvate? Me tahame teid aidata.»

«Ah, vabandage, armas emand,» haukus kürg mõnitavalt ja vandus veel vängemini.

Ta vist pingutas üle. Vandesõnad välja pursanud, pööritas ta silmi ja kogu tema keha vajus longu.

Gloor, vihast pruun, kähistas:

«Nüüd sa tead, mis tähendab riiklikele kurjategijatele abi anda! Heategija! Lähme!»

Vaikides hakkas Niik pikkamööda sõiduki poole astuma.

«Tuleks veel välja uurida, kust ta rääkimise selgeks sai!» ägestus Gloor. «Mats sihuke!»

«Eks katsu olla tema nahas . ..»

«Tänamatu loom, vaat kes ta on,» ütles Gloor.

Niik vaatas aeg-aialt üle õla, ei vaielnud vastu. Kuid äkki jäi ta seisma: kürg roomas neile järele. Loom haugatas:

«Hei, härrased!»

«Mis sul vaja on?» päris Gloor.

«Ära sa mind sinata, härraslõust . . .»

«Kolme Suure nimel, et sind põrmustataks! Mida sa, mühakas, tahad?!»

«Arr-r ... Ma oleksin siin otsa saanud. Kas on selge?»

«Jätkake,» ütles Niik.

«Arr-r-ou! Ma ei palunud teid oma nina siia pista. Kas oti selge?»

«Jah . . . » . . '

«Kohe ronivad siia kordnikud,» urises kürg raevukalt. «Lohistavad auku ja kõrvetavad jälle. Arr-r!»

«Tal on õigus,» ütles Niik.

Gloor pahvatas endalegi ootamatult:

«Me viime teid ara.»

«R-r-r…»

«Ma ajan kuusjala lähemale.»

Maantee oli ikka veel tühi. Gloor kargas kabiini, pistis väriseva Teekonna Lemmiku nätsutaskusse ja sulges selle kindlalt. Kähe hüppega oli «Hulkur» kürje köhal, ja Gloor avas pagasikasti alumise luugi. Nõrkusest värisedes ronis kürg luugikaanele. Niik tõukas teda tagant ja viibutas kätt: «Tõsta üles!»

«Vaata ringi, ega midagi pole maha kukkunud!» käsutas Gloor.

Ning taas sibas «Hulkur» mööda teed. Klaasi taga õõtsusid ja pöörlesid künkad. Oli tõusmas õhtune tuul: tolm keerles pilvedena ning vajus luidetees kokku. Jälgi järele ei jää, hea seegi

Kürg pagasiruumis vaikis. Vaikis nii kangekaelselt, nagu oleks siiski kätte võtnud ja ära surnud,

VANA TORN

Liiklus maanteel tihenes. Jalgade sillerdades, värvilisi heike ^pildudes kihutasid neile vastu sõidukid linnast. See tähendas, et Monteerimishallis on lõppenud vahetus. Taevas hakkasid pöörlema gravilennukite lennutrassi majakad. Rasked laiad veo-gravilennukid «triikisid» taevalaotust kellaosuti väsimatu korrapärasusega. Linn kerkis silmapiiri tagant korrus korruse»järel nähtavale, justkui rippudes maantee köhal. «Hulkur» oli juba Monteerimis-halli ümbritsevasse metsatsooni jõudnud. Emand Niiki poole vaadates märkas Gloor, kuidas tema pea üha sügavamini õlgade vahele vajus. Nii-nii, kulla Niik… õilsaid tundeid demonstreerida pole mingi kunst... Kuid kürg ära peita või ta väljagi lasta — see on, Teekonna nimel, alles ülesanne! Õhtuseks ülevaatuseks peavad nad kõdus olema. Pole enam aega kürge metsa,

Monteerimishallist kaugemale viia. Teda ei saa ka autosse peita: garaaži teenindavad robotid heidavad ilmtingimata pilgu pagasiruumi ... Gloor vaatas tusaselt linnalähedase metsatihniku poole. Padrik, pimedus... Näiliselt lausa ideaalne peidukoht loomale... Kuid linnalähedast tsooni kammivad tihti Kaitseteenishise sõidukid ja kürg tabatakse veel enne pimeduse saabumist. Ning siis jõuab kätte ka härraste monteerijate kord. Nad jäävad vabadusse täpselt niikauaks, kuni Kaitseteenistus sunnitöölist Arvestajas üle kuulab. Seal ei saa valetada, kui väga ka ei sooviks. Seal ütleb kürg kõik.

178

Jõudnud arutluses selle punktini, haaras Gloor kaardi järele — lülitas sisse ja niisama kiiresti kustutas. Lootusetu ... Teekond lõunasse pluss tagasisõit — ei, ei... Nad ei hiline mitte ainult ülevaatusele, vaid kulutavad ka poole tööajast!

Väljapääsu ei olnud. Härrased kõrgema järgu monteerijad olid pea püünisesse pistnud ja see sulgus kindlalt. Gloor tõmbus õudusest jäigaks nagu kinnipüütud putukas.

Seva jäi üksi. Ta sarnanes ratsuriga, kelle hobune poolel teel kokku vajub. «Noh, sina, võta jalad alla!» ütles Seva. «Ei...» vastas Gloor.

«Miks sa araks lõid? Vaata1, milline mets! Kürg pole ju eriti suur loom — umbes nagu keskmine koer. Kas teda siis tihnikus avastatakse?» Gloor soigus: «Kaitseteenistuse maästikusõidukid on varustatud infrapimaste otsikutega... Need avastavad elusolendeid soojuskiirguse järgi.»

«No on alles elu!... Kas teil siis tõesti pole kohta, kuhu Kaitse oma nina ei pistaks? Vasta ometi!» Isand Gloor ainult hädaldas: «Oi-oi, ta on kõikjal.» — «Mõtle,» ütles Seva. «Mõtle, argpüks . .. Teie siin lihtsalt ei oska mõelda... Mis asi see kõrge seal vasakul paistab?»

Metsa kohal, umbes nelja kilomeetri kaugusel maanteest, säras midagi kummalist. Sinine titaanihelk, korrapäratud kontuurid. «Varemed. Mõtlurite Vana Tornra-hula,» meenutas Gloor kiirustades. «Väga vana ehitis. Üle-eelmise põlvkonna aegu — paistab, et just üle-eelmise ajal — seiskus antigravitatsiooni geaeraator, ja torn varises pooleldi kokku. Ohtlik paik. Mets on täis titaan-plaate ja mõtlurirakke — siiamaani liuglevad alla nagu labi-labid... Kui titaanplaat serviti autole langeb, siis laguneb kuppel koost nagu kõdunenud pähkel. Ohtlik paik. Keelatud paik...»

«Leidsin!» hüüatas Gloor ja sulges suu, sest käevõrud olid sisse lülitatud.

Ta tonksas sõrmega torni suunas vastu kuplit. Niiki nägu selgines aeglaselt.

«Keelatud paik! Õige, lase käia!»

Auto sööstis edasi. «Kas see käänak või järgmine?» arutas Gloor endamisi. «Keelatud paik, see on alles leid, kiivri ja kinnaste nimel! Tuhanded mõtlurid vedelevad padrikus. Kui torn varises, sadas neid alla nagu herneid — auväärsed mõtlurid, mitte mingisugused sunnitöölised! Sellepärast rajatist ei lammutatagi vanametalliks — kes

179

siis julgeks mõtlurite otsas masinatega mütata?! Saaks ainult läbi lipsata, saaks ometi läbi lipsata, küll siis ...»

«Hulkur» tuiskas käänakusse ja sööstis täiskäigul edasi mööda mahajäetud maanteed. «Ara karda,» ütles Gloor pilguga, pööranud pea Niiki poole. «Meil on ainult vaia läbi murda, kas mõistad?»

Niik noogutas veel kord.

Lahenduse ootamatu lihtsus tegi neil meele rõõmsaks. Vanal Tornil ei olnud ju mingit keelumärki. Sinna polnud lihtsalt kombeks sõita, nii nagu Maal pole kombeks korraldada kalmistutel tantsupidusid. Kaitseteenistus ei pistnud sinna oma nina. Kirjutamata seadus kaitses Vana Torni paremini kui viis rida okastraati...

Jõudis kätte hetk, mil tuli teelt ara keerata: eespool oli «Kaitseteenistuse valvepost. «Hulkur» lippas tihnikusse, laskus kükki ja pistis puude vahel põigeldes kihutama. Gloor söötis marsruudi juhtimisautomaati ja loobus ise juhtimisest. Niisuguse kiirusega liikuvat «Hulkurit» polnud võmalik käsitsi juhtida.

«Aga mis siis, kui...?» küsis Niik, osutades kontrollek-raanile: kui näiteks kutsutakse tagasi?

«Katsetame sõidukit enne reisi Taurinžile,» lausus Gloor selgesti. Et Kaitse kuuleks.

Väljas rigises ja ragises. Meeletu kiirusega vilksatasid mööda valged tüved. Baloogid rappusid tugitoolides — mis tunne aga võis olla vaesel kürjel pagasiruumis?!... Kontrollekraan tantsiskles amortisaatoritel. Piki selle allserva jooksis impulsside ahel — tundemärk, et auto on lülitatud kontrollsüsteemi nagu tavaliselt. Kuid ähvardavat signaali — «Seis! Ilmuda Kaitseteenistuse valvepunkti!» — ei süttinud. Tähendab neid ei olnud märgatud. Veel mõned hüpped üle noore padriku, ning kuusjalg jõudis välja lagendikule. Olemegi päral! Pidurid... Gloor lülitas juhtimisautomaadi välja ning pani käima programmi «välisohud». Masin asus välismaailma jälgima. Kui ülevalt peaks kukkuma mõni katteplaat, siis hüppab «Hulkur» kõrvale. Kui aga lendab üle gravilennuk, siis poeb kaugemale tihnikusse peitu.

«Läki, sõbrake, uurime ümbrust,» ütles Gloor kuusjalale ja saatis ta torni ümber ringi tegema.

Mehaaniliste jalgade all krabises ja pudenes endise maandumisplatsi betoonkate. Kunagi oli siin gravilennukite liini lõpp-peatus. Nüüd oli antigravigeneraatori šaht tühi, selle sügavuses mustendas sogane vesi. Betoonil ja allakukkunud katteplaatidel puhkasid labi-labid. Mõned

plaadid olid sattunud üsna kaugele tornist — mitmel korral kostis kabiini alt titaani kõlinat. Nüüd paistis Kaitseteenistuse mahajäetud kasematt. Laskeavas torknes mõttetult statsionaarse leekuri turell. Nähtavasti oli seda hakatud välja tirima ning jäetud sinnapaika — ei mahtunud läbi. Turelli külge klammerdus kaks noore puu juurt.

«Pole kedagi,» sosistas Niik. «Ammuilma juba. Vaata puid.»

Puud olid liikuvatest esemetest võõrdunud ja tõmbasid juured enda ligi, kui kuusjalg neist mööda lippas.

«Jah, pole tõesti kedagi,» ütles Gloor ja lülitas käevõru välja.

«Vaatame, kuidas tal seal läheb ...»

Pagasiruumi siseluuk avanes ja kürg pistis pea välja. Tema silmad olid elavnenud: ta kõõritas baloogide poole ja nuusutas õhku. Oli see alles kürg! Ta haugatas:

«Käsite välja tulla? Mis koht see on?»

«Mõtlurite Vana Tornrahula,» -vastas Gloor. «Olete kuulnud?»

Kürg urises süngelt, ehmus sellest isegi ja tõmbas pea kästi tagasi. Siis näitas end jälle. Tema koonult võis peaaegu lugeda: «Oh, mõtlevad ümber, ei lasegi välja...»

«Saatku teid Teekonna õnnistus, kallid härrased,» soovis kürg lipitsevalt inisedes. Ning suutmata end pidada, lisas: «Ar-rrr ...»

«Käituge ometi väärikalt!» vihastus Niik. «Te olete ju mõistusega olend! Kuidas te tohite end alandada?!»,

«Olen sunnitud, r-ra-au ...»

«Jätame selle jutu,» ütles Gloor. «Kas see kõht on teile meeltmööda?»

«Elan är-ra.»

«Mida kavatsete edasi teha?»

«Küll midagi pähe tor-rkab,» lubas kürg.

Sel hetkel taipas nesk Teekonna Lemmik, milles on asi, ja pistis nätsutaskus kiunuma. Kürg heitis taskule tähelepaneliku pilgu ja pööras pea ära. Lemmik röökis ja siples nagu Punamütsike hundi kõhus.

Kummardunud pagasikasti poole, ütles Niik:

«Püsige siin läheduses... Ärge minge siit ara. Me püüame hankida «vahendaja».»

«Milleks see?» küsis kürg.

«Meie ohutuseks. Kui teid tabatakse, läheb meil kehvasti.»

«Nii et mind mõtluriks või?»

«Minu meelest on see ainuke väljapääs.»

«R-rau! Ei taha motluriks. S-saan hakkama. Aga tulge ikka. Minu nimi on Nurra.»
«Mõelge järele, Nurra. Soovin teile sujuvat Teekonda!»
Pagasiruum avanes, Nurra libises maapinnale ja urises:
«Sujuvat Teekonda, härrased tšaagid!» Tema järel pahvatas pagasiruumist õhku väike tolmupilv, puud kõikusid, ja kürg oligi kadunud.
«Miks ta meid tšaagideks nimetas?» küsis Niik pisut hämmeldunult.
«Kellel siis veel kui mitte tšaagidel on «vahendajaid»,» tähendas Gloor muiates ja tuhlas purukskistird nätsupul-kade seast Teekonna Lemmikut otsida.
«Kommodooridel.»
«Ega ta loll ole. Ta ju näeb, et me oleme monteerijad ja mitte kommodoorid!»
«Tema pole küll loll,» ütles Niik. ««Vahendajat» on vaja...»
«Tasem...» ütles Gloor, kuigi käevõrud olid välja lülitatud.
Ta hakkas liialdatud tähelepanuga neski rahustama, sest polnud isu mõelda «vahendajale». Selle mõttega kaasnes midagi hägusalt halba ja tumedat — mitte «vahendaja» otsingutega, vaid sellega, mis tuleb pärast.
Nad lülitasid käevõrud sisse ja vaikisid. «Hulkur» kap-pas välja suurele maanteele — Sinisesse videvikku ja sinistesse tähekujulistesse tuledesse, mida läkitasid vastutulevate sõidukite laternad. Üha eredamalt kiirgasid valgus-tuspaneelid teepeenardel, lähenes öö. Üksnes linnani ulatusid veel Suure Päikese viimased kiired. Hilisel loojangu-tunnil muutusid need violetseks ning Monteerimishall kõrgus silmapiiri köhal nagu hiiglasuur lilla, püsti pööratud viinamarjakobar. Või siis kobar õhupalle, nii umbes kakssada tuhat tükki. Iga õhupall tähendas kortermaja. Isegi lähimast peasissekäigust paistis linn mänguasjana, lõbusa arhitekti veidra tujuna, lapsemänguna.
Selles linnas elasid suurte laevade ehitajad — metallurgid, füüsikainsenerid, keemikud ja monteerijad, tuuma-.mootorite, antigravitatsiooni, metallide ja plastmasside keevitamise, küberneetika, gaaside veeldamise spetsialistid. Linna tüveks on Monteerimishall — elling, kus monteeriti transpordilaevu. Praegu rippus Monteerimishallis poolteise kilomeetri pikkune hiiglane. Kõige suurem mõtlurite veoks mõeldud laev Teekonna algusest peale.

KODUS

Nad saatsid «Hulkuri» garaaži. Teekonna Lemmik haakus harjunult Gloori türbi külge ja jäi rippu, peitnud londi vabade käppade vahele. Kolmekesi — kaks baloogi ja loomake — loovisid nad läbi mitmevärvilise rahva-summa. Lõunasektori tohutu laia väravasse, läbisid põiki nullkorruse avara vestibüüli, haarasid kinni liikuvatest käsipuudest (vestibüüli siseseina ääres muutus kõik kaalutuks) ja ujusid sisse gravilifti kabiini, mille köhal vilkus tabloo «19—27». Kõrguti jagunes linn kaheksakümne üheks korruseks. Niik ja Glpor elasid kahekümne kolmandal. Kuni üheksateistkümnendani sõitis lift ekspressina, siis aga hakkas peatusi tegema. Tabloo kustus, kabiin liikus paigast. Härrased monteerijad kõikusid seinte ääres nagu kuivama riputatud sinised puuviljad. Sinised türbid, hõbedased pandlad — kõrgema järgu monteerijad. Ei mingeid muid värve, üksnes sinine ja hõbe. See polnud juhus. Kõrgema klassi spetsialistid elavad ainult üheksateistkümnendast kuni kahekümne seitsmenda korruseni, ei kuskil mujal. Nende korruste lõunasektorid on monteerijate valduses. Lihfne ja täpne, härrased, iga kingsepp jäägu oma liistude juurde. . . Kahekümne kolmandal ujusid Niik ja Gloor kabiinist välja, haarasid jälle kinni liikuvatest käsipuudest ja liuglesid korrusevestibüüli välisseina poole. Nad ujusid hariliku ühetoonilise müra saatel.

Liftide vihin, taldade pehmed mütsatused, talitsetud häälfe sumin, kaubaautomaatide tilisemine. Jõudnud kaalutusest yälja, mütsatasid ka Niik ja Gloor taldadega vastu põrandat. Müts-müts-müts. Naaberliftist väljus uus salk härraseid monteerijaid: lähenemas oli õhtune ülevaatus — rutake, härrased! Siniste türpide köhal vilkus sinine kiri: «Lõuna 23, Lõuna 23, Lõuna 23.. .» Niik ja Gloor jõudsid oma koridori juurde. Kiri «Koridor 7» jooksis piki sissekäigu kaart, kus säras Kaitseteenistuse ohvitseri rummutaoline kiiver. Vana tuttav — lame rasvunud lõust, väikesed kavalad silmad kiivri alt piilumas, põiki üle rinna põrmusti. Emand Niiki möödudes patsutas ta imetluse märgiks kukalt, nii et kiiver silmadele vajus. Teekonna Lemmikut kõditas käpa alt. Gloor ulatas loomakese teenistusvalmilt tema poole, ise uuris samal ajal põrmustit. Õigele Gloorile poleks see ilmaski pähe tulnud, sest monteerija asi on laevu kokku seada, kordniku asi — kaitsta laevu võimalike kurjasepitsejate, Teekonna vaenlaste eest.

183

«Rasvane lojus, rasvane!» kõmistas ohvitser. «Saaks sinust alles prae ... Tut-tut-tut, pisike!»

«Hellitusi ta armastab,» pomises Gloor, uurides relva. Jätame igaks juhuks meelde .. . Päästikuhoova vabakäik on ligi kuus sõrme pikk. Lask toimub pärast sihtimist, vabakäigu lõpus. Päästikule vajutamise algushetkest kuni lasuni kulub vähemalt pool sekundit.

Kordnik kohendas küvrit ja saluteeris: võite mööduda. Liikuv põrand viis monteerijad kerakujulisse vestibüüli number 23-LOUNA-7-17, nende isikliku maja sissekäigu juurde. Seal nad elasid nagu kaks seemet viinamarjas.

«U-uhh!» puhistas Gloor, viskudes võõrastetoa põrandale. «U-uhh! Oli see alles päev!»

Vaikides heitis Niik maha pisut eemal. Neil jätkus vaevalt veel jõudu, et kindad käest ära tõmmata, ööpäeva ühe kaheksateistkümnendiku — siinse tunni pärast algas Monteerimishallis vahetus. Oli vaja kas või natukenegi puhata. Teekonna Lemmik roomas mööda nende liikumatuid kehi ja virises, andes mõista, et on aeg õhtust süüa. Nemad aga lamasid sõnatult ja ' liigutamata. Imelikud kaksikmõtted uitasid neil peas. «Kuidas läheb emal?» mõtles Seva, ja Glooris kutsus see mõte esile ootamatu igatsuse.

Seda igatsust tundsid kõik mõistuslikud olendid — igatsust selguse, lihtsuse, käegakatsutavuse järele. Gloor teadis, et vahetult enne ümberpaigutamist vaatas Seva Jelena Vassiljevna poole ja nägi, et ema oli sulgenud raamatu. See ühine teadmine — et ema on siinsamas kõrval ning magab rahulikult, et maailmaski on kõik rahulik — andis Sevale julgust Valgele Spiraalile läheneda. Ta suutis ruumiinverterit puudutada tänu sellele, et ema oli lähedal. Siin aga ei näe väikesed baloogid oma emasid enne, kui kasvavad suureks. Gloor sai emand Taavikuga tuttavaks alles Kosmosekorpuse vanemkadetina, kusjuures mitte selles elus, vaid eelmises. Ta teadis seda, kuid ei mäletanud — mälestus möödunud eludest ei säili. Ainult surematud, see tähendab bäloogid, kelle mõtlurid suunduvad otse kehast kehasse, mäletavad endisi elusid. Nii surematus kui ka mälu on erilised privileegid. Gloor aga ei mäletanud oma endisest elust midagi. Isegi mitte seda, et tema eelmine keha nagu praegunegi kuulus kosmose-spetsialistile. Ta sai sellest täiesti juhuslikult teada isand Bahrilt, surematult, kes oli sada aastat tagasi kas-vatajaks Tormi Poja nimelises Kosmosekorpuses ja viibis juures, kui Taaviku poeg, kadett Gloor, emaga kohtus,

184

Gloor ei tundnud ema järele igatsust ja Seva tunded näisid talle pentsikud, kuid sisendasid ebamäärast lugupidamist. Gloor vajas omakasupüüdmatut armastust rohkem kui teised kõrgemate kastide baloogid. «Niik sarnaneb vist minuga,» mõtles Gloor. «Sellepärast me olemegi nii üksmeelsed.»

Kummalised mõtted, kummaline igatsus ...

«Lausa hämmastav, kui tühises maailmas me oleme kasvanud,» oli öelnud Niik.

Alles hommikul oli selle maailma kord tundunud ideaalne. «Need, kes siin elavad, on

püsti tolvanid,» mõtles Seva. «Täiskasvanud inimesed on kohustatud tund aega enne tööaja algust koju ilmuma! Mitte mingi hinna eest ei elaks ma sellises näruses ühiskonnas, Aga kuhu sa siis läheksid?» mõtles ta püsti tõustes. Tarvis oli tellida õhtusöök, enne kui köök kisa tõstab.

Hilja! Seina seest kostiski juba hääl: «Keskköök — härrastele monteerijatele, kakskümmend kolm-LÖUNA-seitse-seitseteist, ruum üheksa! Kas härrased soovivad tellida õhtusööki?»

Nesk oli juba asunud köögiliiti juurde, inises kaeblikult ja liigutas lonti.

«Kohe, Kohe, väike söödik,» ütles Gloor. «Kohe anname sulle midagi maitsvat.»

Ta silitas neski ja imestas: miks karv? Peaksid olema okkad. Võttes masinlikult lutist välja toidunõusid ja eraldades Lemmikule tema osa, püüdis ta aina selgusele jõuda, miks talle äkki viirastusid okkad. Ning alles pärast õhtusööki taipas ta, et oli loomakest siiliks pidanud . . .

«Kõrgema ja esimese järgu monteerijad — Monteerimishalli!» lausus valjuhäältdi. Vahetus algas.

MONTEERIMISHALL

Elling näis tühjana. See oli majesteetlik, ookeani meenutav tühjus üksikute saarekestega: metallplatvormid ja kabiinid, valgustuspaneelid ning rakud mõtluritega. Saared õõtsusid «graviitori» — nullgravitatsioonivälja generaatori — nähtamatuil laineil. Kõrgel üleval, Monteerimishalli katuse lähedal, kosmoselaeva ninavoolundi all, rippus «automaatkapteni» hiilgav kere — see oli seadeldis, mis asendas ühtaegu pilooti, tüürimeest ja pardainsenere. Seda monteeriti kaheksakümnendal korrusel. Kahekümne kolmanda platvormilt, kus seisid Niik ja Gloor, paistis

seadeldis tillukese särava korgina, mis on pistetud tohutu suure, hämarikku täis pudeli kaela. Kuni viieteistkümnenda korruseni, kilomeetripikkusesse trümmi, mahutatakse laeva peamine last — mõtlureid sisaldavad rakud. Lastiruumi alumise piiri kõrval helendas teine hiilgav täpp — Teise Dispetšeri kabiin. Lumivalge türbiga tähtis isik troonis ümmarguses, läbipaistvas, eredalt valgustatud ruumis nagu valge sooämbliktširagu-gagu oma helendavas õhumullis. Teine Dispetšer käsutas laeva vööriosa — navigatsioonisüsteemide ja trümmi — ehitajaid. Teise Dispetšeri kabiini taga vilkusid tillukesed jaaniussid: seal sagisid tuhanded automaadid, mis, olid ametis PG (pea-graviitori) monteerimisega. Graviitori kere sarnanes sinisest plastmassist teokarbiga. Lameda karbi läbimõõt oli seitsekümmend meetrit, kõrgus aga ainult kümme nneetrit. PG võttis Monteerimishallis enda alla peaaegu kogu ristlõikepinna. Tema kohal ristusid turvikud nagu helesinised valgusviirud — esimene vöönd sajast. Turvikute külge monteeritakse hiljem mõtlurite hoidlad. Seda kõike nägid Niik ja Gloor kahekümne kolmanda korruse platvormilt. Sinine läikiv teokarbiketas, kitsad turviku-viirud, laeva rohelisel keraamilisel kaitsesoomusel ekslevad valguslaigud. Mõnes kohas helendasid oranžid täpid: Kaitseteenistuse ohvitserid valvasid mõtlurirakke, mis olid juba kohale paigutatud. Trümmis lendavad valged tulukesed olid kolmanda ja nejjanda järgu monteerijate lambid. Monteerijad korraldasid turvikute paigaldamist ja rajasid. Arvestaja sideliine — uskumatult keerulist juhtmete võrku, mis ühendas mõtlurirakke. Neid tuleb pool miljardit. Niik ja Gloor monteerisid Teekonna suurimat laeva, kuid nüüd ei rõõmustanud see teadmine enam nende südant nii nagu varem. Seitsmest niisugusest laevast jätkuks, et asustada kogu Maa, hõivata viimane kui inimene . . .

Käevõrud tõmbusid kokku ja hakkasid undama: on aeg liikuda edasi, töökohtadele. Ühtemoodi kükkasid nad laeva tervitades, ühtemoodi pöördusid ümber ja hüppasid

ühendustorusse — sügavusse, PG sinise teokarbi alla. Nad lendasid, pea alaspidi, käed välja sirutatud, teiste monteerijate summas. Toru seinal vilksatasid korruseid tähistavad numbrid. Viieteistkümnenda juures tegi Gloor õhus pöörde, kandus seina äärde ning — hopp! — hüppas torust välja, neljateistkümnenda korruse platvormile. Hopp! hüppas

Niik talle järele.

PG lame põhi rippus nüüd nende pea kohal. See oli pro-

žektoreid täis pikitud. Siin oldi sunnitud kasutama vanaaegset valgustamisviisi, sest valgustüspaneelidele ei jätkunud ruumi. Kõikide prožektorite valgus oli suunatud alla. Nende sinakas helenduses, keevituse tekitatud suitsupilvedes avanes pilgule laeva süda, suur reaktor — SR. See hiiglamasin oli niisama lai kui PG, kuid oma viisteist korda kõrgem ja sada korda keerukam. Või veel! Graviitorit käivitatakse ainult lendutõusmisel ja maandumisel, umbes neli korda laeva elu jooksul..SR aga peab tegutsema pidevalt. Tema varustab energiaga käigumootoreid ning samuti PG-d, Arvestajat, automaatkaptenit — ühesõnaga, kogu laeva. Reaktor peab töötama aastaid, sajandeid, tuhandeid aastaid. Planeedist Teekonna alguses kuni planeedini Teekonna lõpul.... kuid Teekond ei lõpe iialgi.

Sellepärast tegelesidki suure reaktori monteerimisega üksnes kõrgema järgu monteerijad. .

Vaevalt jõudis Gloor jala platvormile tõsta, kui tema käevõru randmel taas kokku tõmbus. Kostis «valvetõlgi» — Esimese Dispetšeri abi — pirinat.

«Sujuvat Teekonda,» ütles Gloor. «Mind kutsub välja Esimene.»

«Sujuvat,» ütles Niik.

Paksus töökäpikus käega haaras ta trossist kinni ja libises selle abil SR-i automaatpõleti juurde. Gloor aga hüppas torusse ja lendas veel kaugemale allapoole, nullkorrusele, maa alla. Jällegi vilksatasid mööda numbrid. Üheksas korrus — siin lõppes SR. Kuni neljanda korruseni monteeritakse vedelgaaside — heeliumi, vesiniku, hapniku — reservuaare. Neljandal ja allpool — käigumootoreid. Esimesel — maandumistugesid, laeva alumist otsa, lõpmikku. Nullkorrusest alates ulatus sügavale maa alla Monteerimishalli graviitor, mille loodud nullväljas rippusidki tulevase laeva konstruktsioonid ja ka Linnatorn ise.

Kui nullväli käoks kas või ühekski sekundiks, variseks kogu mürakas otsemaid kokku, mõtles Gloor. Nagu Vana Torngi. See ootamatult pähe turgatanud mõte rabas teda. Ta oli just nullkorrusele jõudmas.

Gloor peatus, haarates veotunneli servast, ja heitis pilgu alla. Torni põhjaks oli elastsest, niinimetatud kosmose-klaasist sajameetrise läbimõõduga ketas. Läbi selle massiivse ketta võis näha graviitori membraani — vääris-pronksist plaati, mis oli poleeritud nii läikivaks, et silmal oli valus vaadata. Klaaspõhja pind oli tuhm, kriimustatud, peaaegu matt. Sellegipoolest pääses klaasi kaudu

membraanini küllaldaselt valgust. Näis, nagu vibreeriks too klaasi all. Membraani pjnnal ekslesid ja ühinesid sujuvalt tulede vastuhelgid. Aeg-ajalt alustasid nad pöörlemist, siis eemaldusid üksteisest, luues salapäraseid mustreid. Kuid Gloor teadis hästi, et valgusmängu tekitajaks on üksnes tulede liikumine nullkorrusel. Et pronks-kiirguri vibratsiooni on palja silmaga niisama võimatu märgata, nagu oleks võimatu tungida graviitori maaalusesse ruumi. Too ruum kannatab välja vesinikupommi plahvatusegi. Jah, sinna juba sisse ei pääse. Ainukest kitsast ava valvavad Kaitseteenistuse komando ja halastamatu automaatvalvur.

Gloor ohkas, tõstis käevõru kõrva äärde ja veendus, et aeg on otsakorral. Määrustiku järgi on ta kohustatud ilmuma Esimese juurde ühe kaheksateistkümnendiku .tunni jooksul pärast väljakutset. Ta tõmbas kindakäänised üles, kohendas kiivrit ja sukeldus jälle, võttes suuna korruse keskele, Esimese Dispetšeri kabiinile.

Siin oli kitsas, valitses müra ja sagimine. Veotunnelid paiskasid välja seadmetest tuubil konteinereid — nullist varustati ehituse kogu ahtriosa. Baloogid ja automaadid liikusid siin kiiremini kui ülal; Mürises valvetõlgi hääl. Õhk oli täis hirmu: siin valitses karmi käega Esimene Dispetšer ise. Ta käsutas oma kalieksatteistkümmcnd asetäitjat, need omakorda sadat kuutkümmend kahte asetäitjate asetäitjat ja sama arvu asetäitjate abisid. Gloor oli Esimese Dispetšeri asetäitja abi ja kuni tänase päevani selle tiitli üle väga uhke. Ta kahtlustas koguni, et tema eelmine keha oli olnud asetäitja auastmes. Sest mis hea pärast siis muidu tõsteti nii noor monteerija sellisesse vastutavasse ametisse? Peale au andis see amet ka sada kaheksa järjekorda aastas. Koos kõrgema järgu monteerija tavalise palgaga (kaheksakürnmend üks järjekorda) tegi see kokku üsna kenakese summa.

Automaatide, seadmekonteinerite, torukimpude, kaabli-rullide, tõmmitsate, veotrosside, balloonide, plastmassi-pakkide rüsinas vaevaliselt edasi liikudes ei tundnud Gloor Esimese Dispetšeri ees tavalist hirmu Alles täna hommikul olid tema ja Niik unistanud sellest, kuidas ta tõstetakse Esimese Dispetšeri asetäitja ametisse. Oletatavasti pärast laeva lennliomaduste katsctusi. Imelik, et see kõik oli nüüd möödas.

See oli möödas juba päeval, enne õhtust tuult.

Taraputas pead. Naljakas. Mitte päeval, vaid öösel, Maal, võõrasemade peenra ees.

Tema sarvlõuad tundsid äliki vaarika maitset ja ta sülitas. Maitse tundus ülimalt vastik. Peas tekkis aga imelik segadus. Talle meenus äkki kürg Nurra, ta nägi tema kõrbenud külge ja hingamiskoti liikuvat seina, mis paistis haavast.

Gloor jäi seisma. Kuulatas käevõru — ei, keegi ei hüüdnud teda. Ent tal oli tunne, nagu oleks teda kutsutud. Imelik... Veotunnelist väljaroomava konteineri seinal, kirja «Transportida baloogi saatel» taustal viirastus talle Nurra tige koon.

Gloor vihastus harjumuspäraselt: konteiner läkitatakse teele ilma saatjata! Korralagedus! Ta käratas käevõrusse:

«Hei, transport!»

Talle vastati mujalt, mitte käevõru kaudu. Õhust kostis tuttav hääl:

«Ma palusin teid kolm kohalikku ööpäeva puhata. Ärge praegu veel midagi ette võtke. Olete väsinud . . .» Õpetaja hääl katkes.

«Me polegi nii väga väsinud!» ütles Seva ägedalt. Kusjuures tema keha seisis, silmad sündsusetult pungis, ja vaikis. Käevõru tuksatas kannatamatult ja käratas valvetõlgi häälega:

«Isand Gloor, lahkuge veoruumist! Esimese Dispetšeri juurde!»

Ning justkui unise mesilase sumin kõlas tema kõrvus tasane hääl:

«Poiss, ole ettevaatlik.»

ISAND ESIMENE DISPETŠER

Libisenud välja terve kobara kastide alt, sooritas Gloor «äkktõusu» ja haaras kinni Esimese kabiinist. Ta surus käevõru vastu ust, sisenes ja tervitas käsipuust kinni hoides.

Esimene Dispetšer rippus oma puldi juures. Vastuseks monteerija tervitusele suvatses ta korraks põlvi nõtkutada.

«Kas monteerimine edeneb graafiku järgi?» küsis ta Gloorile otsa vaatamata.

«Ennetan,» vastas monteerija.

Esimesele meeldis, kui talle vastati lühidalt ja piirdutli asja tuumaga.

«Astu lähemale, monteerija . . .»

Gloor liugles otse vastu pulti. Dispetšer heitis talle pahase kõõrdpilgu.

«Kas ma siis käskisin graafikut ennetada? Vaata!»

Aupaklikult kummardus Gloor puldi kohale. Seal, tohutu, suurel ekraanil, helendas laeva ruumkujutis — niisugusena, nagu ta parajasti oli. Kõik detailid kuni kõige pisemani olid märgistatud eri värvidega. Kõige rohkem oli helesiniseid — neid, mille monteerimine toimus graafiku kohaselt. Mõned montaažisõlmed särasid punaselt — see märkis graafiku ennetamist. Nende seast leidis Gloor ka oma sõlme, SR-i seitsmenda toituri, ja Niiki sõlme — automaatpõleti. Need olid peaaegu üleni punased. Rohelisega märgiti detaile, mis pidid graafiku järgi juba paigal olema, aga veel ei olnud. . . Ohoo! Neid oli liiga palju! Mõnes köhas helendasid rohelised tõrukesed tervete kimpudena.

«Puuduvad vastavate mõõtmetega torud,» nentis Gloor ja lõksutas lõugu, teeseldes kurvastust. «Ai! Mille eest?!»

Härra Esimene Dispetšer oli teda õlast hammustanud. Läbi turbi polnud hammustust peaaegu tunda, kuid see oli väga solvav.

«Mille eest, isand Dispetšer?!»

«Mitu toru sa graafikuväliselt sisse torkasid, kõnts sihuke?» röökis Dispetšer ähvardavalt. «Ma sulle n-näitan isetegevust. . .»

«Tükki kakskümmend seitse, isand Dispetšer! Mitte rohkem.»

Esimene leebus märgatavalt. Olles kedagi hammustanud, muutus ta alati lahkemaks.

«Kakskümmend seitse pole veel nii väga hull,» lausus ta armulikult. «Jajah, ma näen. Just nimelt kakskümmend seitse. Pole viga, pole viga . . . Me ei ole toru-konteinerit kätte saanud. Kosmosetsehh veab meid alt . . . Nii, nii . . .»

Gloor seisis, pungitades ustavuse märgiks silmi täpselt nagu varemgi. Kuid tema mõtted ei olnud endised, Ta arutas: «Kaval ämblik . . . Teab minust paremini, mitu selliste mõõtmetega toru ma olen paigaldanud . . . Mis asja ta siis nuhib, see Dispetšer?»

«Nii . . . Nii . . . Noh, hästi, olen sinuga rahul. Lõppude lõpuks oled sa veel noor . . . Muide, kas teie emand Niikiga külastasite täna oma mõtlureid?»

«Teil on õigus nagu alati, isand Dispetšer!»

«Kuidas nende käsi käib?»

«Tänan küsimast, isand Dispetšer.»

«Kas nende järjekord on ligidal?»

«Kahjuks mitte, isand Dispetšer.»

«Kus te peale Torni veel käisite?»

Küsimus oli esitatud niisama hooletult nagu eelmisedki. Monteerija vastas kärmesti ning aupaklikult, nii-nagu ette nähtud:

«Õigupoolest mujal mitte kusagil, isand Di. . .»

«Mis tähendab «õigupoolest»?!»

«Me katsetasime uut sõidukit ja tegime metsas ühe ringi.»

«Milleks katsetasite? Mis puhuks?»

«Taurinži retke puhuks,» vastas Gloor, jättes lisamata «isand Dispetšer».

See tähendas: ära päri asju, mis sinusse ei puutu! Kus ma käin, seda te veel peate teadma, Esimene Dispetšer. Aga milleks ma käin, pole teie asi. Lõppude lõpuks kuulun minagi kõrgemasse kästi. . .

«Nonoh, lepime ara,» lausus Dispetšer. «Sa oled noor. Sinu eale on omased läbimõtlemata teod. Minu kohus on sind õigel ajal hoiatada, Gloor. Seda enam, et täna oodatakse Tema Ettenägelikkust Teekonna Kommodoori. Olen turismi pooldaja, kuid sa käisid keelutsoonis ja see pole-hea.»

Gloori ilme väljendas ülimat hämmastust:

«Teekonna nimel, selle ma unustasin sootuks!»

«Unustasid! Oh seda noorust! Noh, mine pealegi. Vaata, et Tema Ettenägelikkuse

Ringkäiguks toitur korras oleks.»

«Kuulen, isand Dispetšer!» kostis monteerija ning lahkus.

Väljunud kabiinist, pidi ta peaaegu kokku põrkama konteineriga, milles olid nood õnnetud torud. Ta kirus sosinal ja andis endale sõna, et istub kolm päeva paigal ning püüab vältida igasuguseid ebameeldivusi.

VEEL ÜKS OOTAMATUS

Gloor kihutas ühendustoru kaudu üles, oma agregaadi, SR-i seitsmenda toituri juurde, hingas sisse rahustavat keevituslõhna. Kogukad keevitusautomaadid roomasid lehtri spiraalikujuliselt paigaldatud soomusplaatidel. Lehtrist paiskus heledat kuuma suitsu nagu tulemäe kraatrist. Automaatrakestajad monteerisid baloogide

järelevalve all reaktorit, toituri kõige olulisemat osa. Oma kumerate soomuskatetega meenutasid nad kilpkonni. Heledalt plaksusid metallil nende iminappadest jalad. Kümnemeetrise läbimõõduga lehterava köhal asus platvorm tugitooli, väikese juhtpuldi ja «skeemiga» — lameda mati kuvariekraaniga. Nagu Dispetšerilgi, ainult väiksemates mõõtmetes, oli seal kujutatud toituri skeem. Puldiga platvorm oligi vanemmonteerija isand Gloori töökoht. Ta võttis istet, vaatas korra ekraanile, veendus, et monteerimine edeneb normaalselt, ja keeras istme nii, et oleks võimalik näha Niiki.

Viimase kõht oli automaatpõleti juures, just toiturite kohal. Ta lehvitas kindaga, Gloor lehvitas vastu. Nende vahemaa oli umbes kakskümmend viis meetrit.

Tundi poolteist tegeles ta keskendunult tööga, heites vahetevahel pilke emand Niiki poole. Talle meeldis vaadata, kuidas Niik, kinnitanud ennast tõmmitstrossi külge, nokitseb seal oma automaatpõleti kallal. Kord tundis Niik tema pilku, pöördus ja vangutas kiivris pead, andes mõista, et pilk teda segab: Gloor langetas kuulekalt silmad. Äkki märkas ta, et põhjasektori platvormilt libiseb mööda trossi kiiresti tema poole tundmatu monteerija, vabas käes konteiner. Gloor tõusis püsti ja aitas võõral pidurdada: vabastas ta konteinerist ning haaras tal käest kinni.

«Täname, isand asetäitja abi!» ütles külaline. See ei olnud baloog, vaid «esmaklassiline tehiskeha», ET ehk «etee». Robot, mille tehisajus asub mõtlur. Tervitamata — eteed ei tervita iialgi — jätkas ta: «Meil on kavas lehtrit katsetada, isand asetäitja abi.»

«See...» lõksatas Gloor ning jäi sedamaid vait.

Ta tahtis öelda: «See on eksitus! Lehtri monteerimine pole veel lõpule viidud!» Kuid õnneks jättis siiski ütlemata. Sest Arvestajad ei eksi.

MÖTLURID

Tehiskehad ütlevad «mina» asemel «meie». Ja see on täiesti põhjendatud. Tehisajusse paigutatud teadvus tunneb end õnnetuna. Teadvus vajab eluskeha. Kas või hädistki. Isegi kurje keha on parem kui kunstlik. Kürjel võib olla sõpru ja vaenlasi, aga mis sõpru võib olla eteel? Mõtluritele jääb ainus lohutus: mõtelda koos, suurte gruppidena, niinimetatud Arvestajatena. «Meie»

— see on tuhat, viis tuhat või kümme tuhat mõtlurit. «Meil on kavas lehtrit katsetada» tähendab, et Arvestaja annab käsu katsetamiseks. Ning siin juba vastu ei vaidle. Esiteks on otsus kollektiivne ja selle on teinud suurte kogemustega spetsialistid. Teiseks rääkis etee Monteerimishalli Arvestaja nimel, kes juhib kogu laeva ehitust. Kolmandaks ning viimaseks: .Arvestajatega pole lihtsalt lubatud vaielda. Niisugune on seadus. Ja Arvestajad jälgivad

kuvalt, et seda järgitaks.

Selle kõik oli Gloor lapsepõlvest peale omaks võtnud ja ei püüdnudki vastu vaielda. Kuigi korraldus oli tema meelest siiski absurdne: kõigest kahe ööpäeva pärast oleks lehter ju täiesti valmis olnud.

KATSETAMINE

Gloor küsis:

«Katsetamise tingimused?»

Etee osutas ekraanile. Seal helendasid juba arvud ja tingmärgid. «Katsetamine tulistamisega,» luges Gloor, «meteoriitide kiirus on nii- ja niisugune, loal, hulk...» Teekonna nimel! Nad on nõuks võtnud korraldada kõige ehtsama kontrolli, nagu oleks lehter täiesti valmis ja isegi kontrollimisautomaatidest läbi kombatud!

Usaldus Arvestaja vastu oli nii suur, et Gloor libises mööda trossi alla ja heitis pilgu lehtri sisemusse: äkki on ta pimedusega löödud ning kõik plaadid on omal kohal? Kuid imet polnud juhtunud. Monteeritud oli ainult ülemine ja keskmine osa. Kahesajast keraamilisest kaitseplaadist oli paigaldatud saja kaheksakümne ringis. Puudus lehtri alumine osa. Umbes üheksat plaati parajasti keevitati, ülejäänute asemel haigutasid augud. Ühes augus rippus monteerija — vaatas enne plaadi paigaldamiseks loa andmist aari üle. Kogu lehterava oli -tulvil keevitus-, kontrollimis- ja lihvimisautomaate... «Teekonna nimel, mis see siis olgu? Kas ehk teatada Esimesele? Aga tema ju teab, kuidas siis muidu!»

Erutusest tõmmeldes käskis Gloor monteerijatel puuduvad plaadid kohale asetada ning kergelt kokku keevitada ja viia automaadid lehtrist välja. Arvestajaga ei vaielda ...

Katsetamine tulistamisega — see on lehtri kontroll lennutingimustes. Kui laev kosmosesse suundub, siis asuvad kõik üheksa ettepoole suunatud lehtrit püüdma

193

meteoriite, tillukesi kive, mis uitavad tähtedevaheiises avaruses. Meteoriidid hakkavad vastu lehterava-sid peksma, põrgates nende kaitsesoomusega kokku laeva liikumiskiirusel. Soomus peab vastu pidama. Ning lehterava peab olema monteeritud nii puhtalt ja õigesti, et kõik kivid vajuksid sealt toituri reaktorisse nagu pirukad õgardi kõhtu. Selleks toiturid ongi. Nad transformeerivad vastujuhtuvad meteoriidid tohutu kuumaks aineks — plasmaks — ja pritsivad selle suurde reaktorisse. Mida kiiremini laev liigub, seda rohkem tolmu ja kive satub lehtrisse ning seda rohkem plasmat SR-i.

Ning seda tugevamad on metgoriitide löögid vastu soomustatud lehterava.

Muidugi ei ole planeedi oludes võimalik katsetada lehtri vastupidavust täiele löögitugevusele. See-eest aga valitakse suured ning rasked kivid. Ja kui lehter on halvasti monteeritud .. . «Oi-oi, siis on õnnetus käes!» mõtles Gloor. «Muide, ülemised soomusvööndid on monteeritud ja lihvitud igati kohusetundlikult. Lehtri kaela aga satuvad meteoriidid siis, kui nende kiirus on lehteravas juba kahanenud. Küllap Arvestaja siiski teab, mis ta teeb.»

Arvestajad ei eksi!

Monteerijad tassisid ja paigaldasid plaate. Automaadid tuli ara viia: nood lihtsalt ei suudaks mõista käsku paigaldada plaadid ajutiselt. Gloor askeldas koos brigaadiga. Ergutas, vahel kärkis, muu seas uuris valmis keevisõmblusi ja vähehaaval rahunes. Laia lehtriosa keevitus paistis ideaalne.

Lehter lõi särama eredast virvendavast valgusest. Kõrgel üleval, PG-teokarbi köhal, oli kahür niisiis juba laetud ning seal lülitati sisse häguse valgusega prožektor. Udune lillakas valguskoonus kattis lehterava, piiritledes ohtlikku tsooni.

Kui prožektor sisse lülitati, jättis Gloor oma asetäitja tööd lõpule viima ja pöördus tagasi platvormile. Etee oli juba oma konteineri avanud, võttis välja kiir-video-saatja ning suunas selle lehterava poole. Valguse käes helkis etee nägu metalselt.

«Kas oled ärevil, monteerija Gloor?» küsis reibas hääl. «See on ju esimene tulistamine esimese lehtri pihta, eks?»

Platvormile hüppas Tatš, naabertoituri (kaheksanda) brigadir. Vana monteerija. Tema ja Gloor sõbrustasid omavahel, niivõrd kui see monteerijatel võimalik.

«Teekonna nimel, õnne sulle! Millal te siis jõudsite kaelaosa lõpuni lihvida?»

«Me polegi jõudnud . . .» vastas Gloor muretult.

Tatš lõksatas tasakesi hämmastusest. Silmitses tähelepanelikult ekraani, tegi silmale tabamatu liigutuse ja kadus suitsjasse valgusjukka; siksakitades, nagu. põrkav pall end kaitsesoomusest eemale tõugates sukeldus ta lehtrisse ning mõne hetke pärast ilmus jälle nähtavale. Patsutas siis Gloori kiivrile ja lausus:

«Lihvitud on hästi. Ainult veel kolmandas reas on defekt. Kas näitan?»

Nad hüppasid lehterava poole. Lennul haaras monteerijaemand tugevasti Gloori õlast kinni ja sosistas:

«Käo tulistamise ajaks platvormilt! Tagasipõrked!»

Gloor kaotas tasakaalu ning hakkas pöörlema, sukeldudes sinna neetud lehtrisse.- Tõukas end seal ägedalt ara, lendas jälle üles ja klammerdus tugitooli külge. Kolmekümne meetri kaugusel temast seisis emand Tatš rahulikult oma brigadiripuldi juures.

Lehtri all langes reaktori kaas valju paugatusega kinni. Kõik on valmis. Kohe kõlab määrustekohane lause: «Isand asetäitja abi, oleme katsetamiseks valmis.» Ning mis juhtub siis?

Nüüd Gloor teadis, mis juhtub. Meteoriidid põrkavad ajutiste plaatide keevisõmbluste vastu. Põkkudelt- põrkavad nad tagasi, lehtri vastasseina, ja sealt rikošeteerivad täpipealt siia, platvormile. Vaat mis juhtub. Kivid kas teevad talle otsa peale ning ta satub mõtlurite hulka, või siis vigastavad nad vedela heeliumi torustikku ning monteerija saadetakse sunnitööle. Jah, tema, sest Arvestaja ei eksi. Lausa hämmastav, kuivõrd täpselt neetud mõtlurid valisid sobiva momendi. Just nimelt need plaadid annavad rikošeti tema töökohale!

Hoopis miski muu on hämmastav, ütles ta endale. Kui kuulekalt kaotasid sa mõtlemisvõime. Sa oleksid pidanud ise tagasipõrgete kulgjoone välja arvutama — aga ei söandanud. Noh, Arvestaja . .. Teekonna nimel, me veel vaatame!

Lehtrist jõudis üles tema abi. Gloor käsutas:

«Mulle järele!»

Nad tassisid köhale väliskatte soomusplaadi. Riputasid selle brigadiri töökoha ette, sulgedes seega Arvestaja esindajal vaatevälja. Etee kõlistas magnettaldadega, läks ringi ümber plaadi ja sättis end koos kaameraga

selle ette. Abi aga muutus kohkumusest halliks, sest vanem lausus käevõrusse:

«Monteerimishall! Teadaanne kõigile! Kuues, seitsmes, kaheksas sektor, korrused viisteist ja kuusteist! Lahkuge sektoritest, tõuske PG peale!»

Eetrisse sugenes pinev vaikus. Siis kuuldus Esimese asetäitja hääl kahuri juurest:

«Seitsmes toitur, mis on lahti?»

«Võtan tarvitusele abinõud tagasipõrgete vastu, isand Esimese Dispetšeri asetäitja!» kandis Gloor ette.

Jälle vaikus. Muuseas, rääkida oli juba hilja. Korrused tühjenesid. Kõlasid lühikesed raportid: «Kuues on « valmis! Kaheksas. — valmis.» Sireeni pistis läbilõikavalt ulguma. Raksatas lask.. Kaks korda prahvatasid kivid — kõigepealt õhuga, siis lehtri soomusega kokku põrgates. Mürina ja kõlina tagant ei kuulnudki monteerijad tagasipõrgete plaksatusi. Ainult soomusplaat, mis neid meteoriitide eest kaitses, võpatas ja ujus juhtimispuldi poole. Gloor surus käed vastu põski: kaitsesoomuse kohal lendas prožektorikiirtes aeglaselt pööreldes üles õnnetu etee. Kaks kivi olid läbistanud tema esmaklassilise tehis-keha.

TAGASI ALGUSE JUURDE

Kandeautomaat viis etee koos kontrollkaameraga minema. Monteerijad liuglesid oma kohtadele. Arvestaja imelikust eksitusest ei teinud keegi juttu: seda polnud märgatudki. Ainult Gloori abi heitis oma noorele šefile aeg-ajalt kuidagi veidraid pilke. Nagu nesk peremehele. Ning emand Niik käis korraks all, seitsmenda toituri platvormil, mis samuti ei äratanud imestust. Isand Gloori ja tema sõbratari ülemäära õrn kiindumus teineteisesse oli juba arnmu leebe pilke märklauaks. Veider paar!

Mõnikord tuleb veidriku kuulsus kasuks. Gloor sai oma sõbratarile sosistada: «Püüa mind silmas pidada. Võib tulla ebameeldivusi.» Ta ootas kogu aeg, et ilmub kohale kordnik ja lausub traditsioonilise vormeli: «Teekonna nimel, järgnege mulle. Hoiduge küsimustest.» . Vaat nii... Esialgu aga oli tal askeldamist kuhjaga: kõik ajutiselt kokkuklopsitu laiali viia, taastada tavaline töörütm. Vahetuse lõpu poole ilmus nähtavale Esimese asetäitja, vana morn dispetšer. Lendas korraks leht-

risse, katsus meteoriitide jälgi ja eemaldus süngel ilmel. Juhtunust ei ühtegi sõna. Nagu polekski midagi olnud. Kui PG kohal hakkasid vilkuma kordnike kiivrid nagu oranžid jaaniussid, oli Gloor juba täiesti välmis kõige halvemaks. Kuid see oli ainult valvevahetus mõtlurirak-. kude juures, esimene märguanne töö lõpetamiseks. Samal ajal kostis käsk' «Viienda ja neljanda monteerijad ja füüsikud — väljuda!» ning üheridustorude juurde kogunesid roosad türbid kihavaisse kobaraisse otsekui mesilased lennuaugu aarde. Neile järgnesid rohelised, siis mustad. Viimastena väljusid lillad ja sinised. Vahetus oli läbi.

Jõudnud koju, lülitasid Gloor. ja Niik kibekähku käevõrud välja ning vaatasid teineteisele silma.

«Räägi ruttu,» palus Niik.

Gloor jutustas. Teda kuulates muutus Niik vähehaaval hallikaspruuniks. Siin ei kahvatatud, vaid muututi tumedaks: pruun veri tungis naha alla. .

«Kas Tatš ütleski Kohe nii otse?» küsis Niik. «Oi-oi, Gloor! Ta teadis, teadis ette! Sulle korraldati lõks.»

«Ta on suurepärane, kogemustega insener, mitte niisugune nagu mina.»

«Ei,» ütles Niik, «ei, Gloor. Inseneritaibu poolest pole sa temast viletsam. Ainult midagi ette teades võis Tatš halba aimata. Arvestajad ei eksi tõepoolest. . .»

«Kuid antivälja nimel, milleks peaks Arvestaja mingisugust monteerijat niiviisi püüdma! Ta võib ju ilma selletagi ...»

Tõepoolest, Arvestajal tarvitseb vaid anda korraldus, selleks et ükskõik kes vahi alla võetaks ja uurimist alustataks. Ilma riugasteta.

«Tema võib küll,» ütles Niik süngelt. «Aga Tatš?»

«Ta tegi seda, mida ma ise oleksin pidanud tegema. Kaalutles kivide umbkaudseid lennujooni ja nägi ära...»

«... Mõistan. Aga miks ta hakkas kaalutlema? Miks ta Arvestajas kahtlema lõi?»

«Ta on monteerijana töötanud oma kolmkümmend aastat. Tema praktikas on küllap hullematki juhtunud.»

«Sul on ka kõige peale vastus valmis,» lausus Niik.

«Oh jaa, kui oleks tõesti kõige peale.. . Jah, veel midagi: kui Arvestaja oleks soovinud mulle auku kaevata, ei istuks me praegu siin. Etee sai otsa ju minu sektoris, eks? Palun vastust anda, isand asetäitja abi, miks te ise peitu pugesite, riigivara aga jätsite sinnapaika?... Tatšiga ma muidugi veel räägin.»

«Ei,» ütles Niik, «ma ei taha.»
«Miks?»
«Ta on õudne. Sa vaata õige, millised silmad tal on. Nagu mõtleks ta kogu aeg . . .»
«Millest?»
«Ei tea. Tapmisest. Tal on halastamatud silmad.»
«Minusse on ta alati heatahtlikult suhtunud,» ütles Gloor.
«Seda ma kardan veel kõige enam. Kas mäletad, mismoodi ta sind määramise puhul õnnnitles? Prr ... Tal on sind millekski vaja.»
«Mulle näib, et sa oled lihtsalt armukade.»
«Ei ole,» ütles Niik ja avas vannitoa ukse. Hapu kee-risdušš on parim vahend naha puhastamiseks ning jõu taastamiseks, • nagu kinnitab reklaam . ..
Gloor tõmbas seinast välja väikese tööpingi ja hakkas laeva mudeli kallal nokitsema. Kõik monteerijad ehitavad laevamudeleid. Kasulik tegevus, mis tööd üsnagi hõlbustab. Tegutsedes tillukese molekulaarjootekolviga, laup surutud vastu mikroskoobiraami, Gloor mõtiskles. Varem polnud ta tööd tehes mõelnud. Oli lihtsalt meeldiv olnud istuda kõrgel taburetil, mälu järgi eksimatult paigaldada tillukesi detaile, hingata sisse kuuma plastmassi hõngu. Nüüd aga jooksis kõik tühja. Kui automaatkaptenis patarei tööle hakkas ning valmisoleku märgiks süttis vilkuv tuluke, täpipealt nagu ehtne, ei tundnud Gloor sellest mingit rahuldust ja heitis jootekolvi käest.
Niik lamas pikali maas, kopsides saapaga vastu põrandat. Teekonna Lemmik jooksis tema ümber neljal käpal, esimeste, haaramiskäppadega aga püüdis kord saabast, kord kätt. Vannitoas askeldas tasakesi koristusrobot. Poolläbipaistvatest seintest immitses hommikuvalgust, pikkamööda kustusid valgustuspaneelid.
See kõik oli ebareaalne. Seina ja lage poolitas naabermaja vari ning ka see oli ebareaalne, nii nagu hämar mälestus sellestki, et Maal langesid nad korrapäraselt tardumusse, mida nimetatakse uneks. Reaalne oli üksnes oht.
Gloor pööras pilgu mudelile. Olete ahmi täis, pelgate, pugesite peitu, vilkus tulinõel. Ta lülitas patarei välja. Avas uue detailide karbi ja õngitses pintsetiga välja pisikese rohelise koonuse — «peamootori düüsi». Asetas selle karbi najale püsti nagu tinasõduri. Probleem number üks: Õpetaja antud ülesanne — kinnaste skeem.

Suurepärane ülesanne, *kui* teaks, kuidas sellega toime tulla . . . Selle kõrvale asetas ta teise düüsi — see oli kürg Nurra, kellega tuli tahes-tahtmata edasi jännata. Kolmas düüs kujutas Arvestajat.
Niiki rahustades teadis ta kindlalt, et üliaju ei eksinud, vaid tahtis temaga arveid õiendada. Midagi imelikku oli vilksatanud juba kõneluses Esimese Dispetšeriga. Kas tõesti oli Arvestaja jõudnud haisu ninna saada, et Gloor pole enam ehtne Gloor?
Ta isegi oletas korraks, et mõtlurid olid nende jutuajamisi Tornis pealt kuulanud, kuid naeratas siis ja kii-gutas pintsetti. Nad on ju kurdid ja pimedad, ning see ongi Teekonna peamine tragöödia. Baloog ei sure, vaid muutub kurdiks, pimedaks, liikumatuks kristalliks. Ei, praegu ei tea veel keegi midagi. Kas ehk aimatakse juba — see on küsimus.
Huvitav, kas mul jätkub koonuseid? mõtles Gloor ja pani püsti, neljanda: emand Tatš. Kes kahtlemata oli Arvestaja riugast oodanud ning millegipärast soovinud teda, Gloori, päästa. Miks? Tatš hoiatas teda ja päästis ta, seades iseennast ohtu, sest kahtlemist Arvestaja eksimatuses tõlgendatakse kui vastuhakku.
Neli tinasõdurit seisid reas. Neli lahendamata probleemi — paljuvõitu poole ööpäeva kohta. Kusjuures üks neist tuleb lahendada kiiremas korras ... Gloor nihutas teise, Nurrat tähistava koonuse reast ettepoole. «Kuni ta pole veel kinni püütud — aga varem või hiljem jõuab Kaitse temani —, tuleb tema asi lõpetada. Kõige õigem oleks kürjele ots peale teha,» mõtles Gloor kalgilt. «See ongi siis sentimentaalsuse palk. Vaat kuhu viib kohatu

halemeelsus.»

Gloor raputas karpi. Tühjad jutud, tühjad kahtlused ... Kõik viib lõpuks «vahendaja» juurde. See on ainuke probleem: hankida «vahendaja» ja siirdamisinstruktsioon. «Vahendajaga» aitavad nad Nurral kürje kehast vabaneda ja tagavad endale ohutuse. Nad asuvad ümber teistesse baloogidesse ja pääsevad Arvestaja salakavalatest sepitsustest. Ning alustavad kinnaste skeemi otsinguid. Vaja on kiiresti, viivitamatult hankida «vahendaja». Öudusevari tõusis taas terna ette nagu siis, kui ta mõtles teadvuse siirdamisele. Ta raputas karpi. Detailid krõbisesid lõbusasti. Teekonna Lemmik jooksis Gloori juurde — palus endaga mängida.

Gloor pööras pea Niiki poole:

«Kuula nüüd. Meil on kästud veel kaks ja pool öö-

päeva puhata. Minu arvates aga pole puhkamiseks praegu aega . . . »

«Edasi,» ütles Niik.

«Näiteks emand Tatš. Ta on meie vastu kena. Temal on laialdaselt tutvusi. Alustagem temast.»

«Kas sa mõtled keemikutele?»

«Ka keemikutele. Peab ju ometi millestki alustama.»

«Teda ei või usaldada,» ütles Niik.

«Teekonna nimel, mis sul siis tema vastu on?» nõudis Gloor. «Rahulik, heatahtlik, abivalmis . . . »

«Ta meenutab tšaagi.»

«Või nii. . . »

«Ma mõistan,» pomises Niik. «Mul pole tõesti vähimaidki. . . Aga sa ise ju ütlesid, et ta on mõistatuslik . . . »

Niik kohmetus. Tšaagidest pole sünnis rääkida. Ainult mõni Nurra-taoline ropu suuga jõhkard võib teist samasugust tšaagiks tembeldada .. . Kuid Gloor lausus äkki:

«Ja olekski väga tore... »

«Mi-is?» imestas Niik.

Gloor... aga selgitas lühidalt:

««Vahendaja»!»

KUTSE

Kellel siis veel kui mitte tsaagidel on «vahendajaid»? Need sõnad lausus Gloor ise eelmisel õhtul. Kuid alles praegu jäi ta mõttesse: miks ikkagi varastavad tšaagid kehasid?

Varem ei andnud see asjaolu ainet mõtisklusteks. Tšaagid ehk trambiirod tegutsesid Teekonna kõikidel planeetidel ning, nagu vargad ikka, röövisid hinnalisi esemeid. Kõige hinnalisem on alati see, millest puudust tuntakse. Teekonna planeetidel tunti puudust elus kehadest, sest need surid, jättes järele mõtlurid. Sellepärast kujutas mõtlurile sobilik keha endast ülimat aaret, ning Teekonna kogu süsteem oligi rajatud eluskehade-otsinguile. Mõtlureid võeti järjekorda laevadesse laadimiseks, elavad aga ehitasid laevu ja saatsid neid kosmosesse eluskehasid otsima. Teekonna planeetidel oli järjekord rahaühikuks. Teeninud sada järjekorda, te nihutasite oma kalli kadunukese laevalaadimise või siis kurjategija vabanenud kehasse siirdamise järjekorras saja koha võrra edasi.

Teiste sõnadega, siin oli igaüks huvitatud sellest, et laevad väljuksid ellingutelt, kurjategijad aga sooritaksid kuritegusid. Sellepärast loeti kuriteoks kõige tähtsusetumaidki

eksimusi, nagu näiteks liikluseeskirjade rikkumist. Glooril ja Nukil oli karta kolmekordset karistust. «Enesekaotuse» eest — selle eest, et nad lasksid Seval ja Mašal oma keha ja teadvuse hõivata — oli ette nähtud põrmustamine, kõrgeim karistusmäär koos mõtluri hävitamisega. Nurra abistamise eest — sunnitöö kürje kehas või siis läkitamine mõtlurite hulka, kel õige pikk järjekord ees. Noh, ja lisaks veel lugu katsetamisega. Pisiasi...

«Miks siis ikkagi tšaagid kehasid röövivad? Oleks veel arusaadav, kui omaste ja sugulaste mõtlurite tarvis. Kuid enamasti «töötavad» nad tasu — järjekordade — eest. Siin on esimene vastuolu,» arutas Gloor. «Kes on nõus maksma järjekordadega, see tähendab seadusliku õigusega kehale, kuritegelikult hangitud keha eest?»

Pisut järele mõelnud, sai ta aru. Näiteks tema ja emand Niik koguvad järjekordi oma emade väljalunastamiseks. On kogunud juba ligi poolteist tuhat järjekorda. Vaja on aga üheksa korda rohkem. Kui neile praegu kohe pakutaks keha poolteise tuhande eest, kas nad siis keelduksid? Gloor muigas, pannes imeks omaenese lihtsameelsust. Esmakordselt püüab eliitinsener tšaagidest aru saada. Kõrgema kästi liikmel pole sünnis selliste asjade üle mõtteid mõlgutada. Ega tema mõlgutanudki. .. Nüüd järgmine küsimius. Milleks vajavad tšaagid neid järjekordi, mida nad klientide käest saavad? Kas nad tõepoolest panevad oma surematuse kaalule kuusjalgade, gravilennukite, ilusate rõivaste ning muude luksusesemete pärast? Või siis, korjanud vajalikul hulgal järjekordi, omandavad nad kõige seaduslikumal kombel kehasid omaste mõtlurite tarvis?

Ta istus, nägu pilves, klõbistades pintsetiga vastu lõualuu sarväärt, ja ei pannud tähelegi, kuidas Niik põrandalt tõusis ning temale lähenes. «Gloor, ma mõtlen tšaagidele . ..» Gloor ühmas jaatavalt. Niik jätkas sosinal: «Neil pole mitte ainult «vahendajad», vaid ka . . .» Gloori käevõrul pirises väljakutsesignaal. «Gloor kuuleb . . . » «Kutsub Tatš. Teekonna nimel!» «Teekonna nimel. Kuulan sind, emand Tatš.» Niik taganes ja istus. Tema näol väljendus hirm. Gloor

keeras käevõru kuuldavusregulaatorit, ning monteerija-emanda peenike hääl pani ühe mudelidetaili kurisema.

«Gloor, ma sain jahiloa sumuuni laskmiseks. Kas tulete kampa?»

Niik hüppas püsti ja läks oma magamisruumi. Nesk niitsatas solvunult.

«Me täname sind,» vastas Gloor loiult. «Millal sa minema hakkad?»

«Poole tunni pärast, kui teile sobib.»

«Täname veel kord. Tõsi küll, see on pisut ootamatu . .. Ehk mõni teine kord?»

«Mõistan,» ütles käevõru. «Mõistan väga hästi. See idee on mulle endalegi ootamatu . . . »

.

Või nii, mõtles Gloor.

«Äkiline impulss,» jätkas tungiv hääl. «Tuli tahtmine meelt lahutada ... Kaugemal argiaskeldustest... Mõningane risk — kahtlemata! Aga kes teab, kus me rohkem riskime? Teekonna käänakud on meile teadmata...»

Või nii! mõtles Gloor jälle ja lausus kindlalt:

«Poole tunni pärast oleme garaažis.»

«Kes teab, kus me rohkem riskime!» — Tatš vihjas loole Arvestaja ning rikutud eteega. Ja täiesti põhjendatult pani ette kuni järgmise vahetuseni silmapiirilt kaduda. Jah, mõnigi kord juhtus nii, et õigeaegne eemalolek päästis karistusest. Täna torkab asi ülemustele pähe, süüdlast aga pole käepärast ja kõik jääb soiku, sest lugu on iseenesest tühine ning kaheldav. Nii see jäetaksegi sinnapaika nagu tüütu kärbse tagaajamine; ei tabatud kord, ei tabatud teine kord, ja heidetakse käega: lenda ringi, kuni saabub sinu tund . . .

Jällegi oli emand Tatšil õigus. Paistab, et «Teekonna käänakud» on talle just nimelt teada.

MEELELAHUTUSED

Veealune jaht on kõrgemate kastide meelelahutus. Allveelaevuke, mis määratud jahiks suurtele loomadele, maksab kuus korda rohkem kui maismaasõiduk. Isegi Gloor ja Niik, materiaalselt üsna hästi kindlustatud baloogid, ei unistanudki allveelaevast. Emand Tatšil aga oli niisugune laev olemas ning lisaks sellele veet amfiib-gravilennuk. Tatš oli kuulunud esimesse ja kõrgemasse järku kolmkümmend aastat ning ta ei raisanud raha mõtlurite peale. Kuuldavasti olid tema sugulased

dessantlaste hulgas. Kolmekümne aasta jooksul võis ta korjata raha kolme allveelaeva ja kolme amfiibi tarvis.

«Niik on alati olnud umbusklik . . . Miks peaks niisugune varalaegas tšaagiks hakkama?» mõtles Gloor garaaži stardiplatvormile tõustes. Amfiib seisis kogu oma ilus — kuppel paokil, harkis loivad säramas värskest hüdraulilisest vedelikust —, kabiinis müttas toimekalt robot-mehaanik, gravigeneraatori külje alla oli poetunud üleni härmatisega käetud liikurkäru — parajasti käis tankimine vedelheeliumiga. . . Robot kandis ette, sekka pugejalikult lõgistades: «Varustus on pakitud-lõk-lök. Mehhanism-lõk on korras. Lõk-lõk . . .» Eliitgaraaži mehaanik õhkas lipitsevalt: «Emand Tatš üüris roboti... Millised väljaminekud!» Robot polnud üüritud, vaid kuulus isiklikult Tatšile, kuid monteerijaemand ei soovinud oma jõukust rõhutada. Ta tegi näo, nagu ei kuulekski. Mehaanik ei jätnud järele:

«Suurepärane sõiduk! Uus automaatrool!» Tatš ei vastanud taas. Gloor aga tabas sõidukisse ronides oma sõbratari huvitatud pilgu. Niik oli kohe tähele pannud, et emand Tatš on ärritatud ja rahutu.

Gravilennuk saavutas vajaliku kõrguse ja suundus mere poole, liikudes raskete, «triikivate» veolennukite rivis ning jättes neid üksteise järel selja taha. Poolel teel kihutas temast endast mööda Kaitseteenistuse gravilennuk. See liikus otsivas siksakis — iga vasaku pöörde järel sädeles kabiini pinnal Väike Päike. Nagu alati pärast Väikese tõusu, veikles taevas mustjaslillakalt, vana, -jämedate puudega mets kaugel all aga näis punalillalainelise merena, ning elu paistis ilus isegi Gloorile ja Nukile. Teekond kuni Lõunajaamani möödus märkamatult. Sõiduk maandus ovaalsele jaamaväljakule juba tuttava Kaitseteenistuse gravilennuki naabruses; tollest hüppasid välja hambuni relvastatud sünged kordnikud. Väljaku serval ootas neid kaheksateistkünme-jalgne, kurjakuulutava väljanägemisega sõiduk, pöörd-tornis raske põrmusti ja leekur. ..

«Haarang!» lõksutas Gloor. «Oi-oi! Kellelgi läheb täna kehvasti...»

Emand Tatš tegi lõugadega vaevumärgatava ärritu-nud liigutuse, nagu sihiks kedagi hammustada, kuid hoidis end tagasi. Samal ajal sirutas nende gravilennuk koivad välja ning muutus maismaa-kuusjalaks. Gene-raatorimajakese juurest ligines neile Kaitseteenistuse

nooremohvitser — teekonnaloa kontrollimiseks. Tatš esitas jahiloa.

«Te siis, tähendab, suundute Metsikule merele,» lausus kordnik lipitseva häälevarjundiga, «jahi otstarbel, tähendab ...»

Tatš vastas talle kõrgilt, nii nagu sünnis: «Teie loal, nooremohvitser. Jahi otstarbel.». Dokumenti tagasi andes päris kordnik usalduslikult: «Kas te tõesti ei karda, härrased monteerijad? Sumuunid, tähendab... Ei, see on midagi muud kui kruvide keeramine — andestage, kui ma midagi halvasti ütlesin . . . Surnuim . . .» Ta liigutas sõrmi, leidmata õigeid sõnu. «Baloog, tähendab, on talle vaid korraks lõugu liigutada ...»

Kuusjalg hakkas liikuma läbi Kõrvemetsa. Siin ei olnud gravilennukeile sihte, polnud teid ega tehaseid. Piki ookeani rannikut, selle arvutuil neemedel, poolsaartel ja

paduratel laius puutumata metsatihnik. Metsikud kürjed olid siin, õige küll, hävitatud, kuid allesjäänud loomastik edenes jõudsalt. Seda enam, et kürge asendasid suurepäraselt veel kurjemad kiskjad, rošš-rošid — ühte neist märkas Gloor umbes viie minuti pärast. Rošš-rošš lidus paanikas sõidukist eemale, tihnikusse... Kõrvemetsas leidus ka guneusid, kes olid laisad nagu Maa boamaod. Need hulkjalgsed elukad, guneud, küttisid puude otsas puhkavaid labi-labisid suunatud ultraheli- lainete kimbu abil. Väljaspool Kõrvemetsa hävitati guneusid halastamatult, sest pimedad labi-labid kaitsesid balooge lendavate pisiolendite eest. Ega siis muidu polnud planeedi dessantlaste embleemiks labi-labi kujutis — nelinurkne liud väljapoole kooldunud nurgaga. Jaa, see Kõrvemets oli ülipõnev paik! Raske sõiduk tungis vaevaliselt puude vahelt läbi, ragin kostis lainetena mitmesaja sammu kaugusele — metsikud puud tõmba- \ sid juured enda ligi, kiskudes mõne neist isegi maa seest välja. Nooremad puud paindusid võradega maani alla, püüdes vältida kokkupõrget hirmsa olendiga, millest õhkus aatomileili. Lehestiku vahelt paistsid metsa kohal lauglevad lillad linid, raipesööjad, kes olid kogu ümbruskonnast siia kokku lennanud . . . Valgete tüvede vilkumine pani juba silmad virvendama, kui sõiduk lõpuks jõe äärde jõudis ja vette plartsatas. Amfiibi jalad hakkasid veepinnal rübelema, hoides sõidukit liuglemas, ning virvendus silmis tugevnes veelgi. Seltskond tundis ennast sellegipoolest ülihästi. Sest silmad võivad ju vir-

vendama hakata ka keevitusautomaatide tegevust või kontrollekraane • jälgides. Liftidest, lintkonveieritest, monteerimissahtidest rääkimata . . . Gloor nautis väljasõitu ja vaatas aeg-ajalt tänutundega vankumatult rahuliku emand Tatši poole. Emand Niik lobises lõbusasti, äkki aga langes istme seljatoele ja sulges silmatl. «Mis tal on?» mõtles Gloor laisalt. Sõiduk kihutas mööda laia ning peegelsiledat jõesuuet. Ees$_r$ kuni mereni, säras punastest ja helesinistest valgustäppidest moodustunud rõngasrüü. Lähemal asuv kallas jäi kõikudes pikka-mööda selja taha.

Gloor heitis veel kord. pilgu oma sõbratarile. Õigemini tahtis pilku heita, kuid siis juhtus midagi tema endaga. Tal jäi hing, kinni, ta tõmbus üleni külmaks ja klammerdus tooli külge. «Kus ma olen, mis minuga on?»

Ta oli muutunud Sevaks-. Võib-olla ülepingutusest, aga võib-olla ka veripunaste helkide pöörasest vilkumisest klaasi taga lagunes kähe teadvuse ühtsus ning Seva jäi üksi, ilma Gloorita, alasti.

Sel hetkel oli ta just pead pööramas, et emand Nukile otsa vaadata. Ta viis liigutuse lõpule ja nägi... Hirmus, lame valge nägu pinguletõmmatud kapuutsi all. Lühike tünjas kere. ülemäära pikkade käte küünistega sõrmed, mis lebasid teistel, alumistel põlvedel — need kõverdusid vastupidises suunas, tahapoole... Ta heitis pilgu Tatšile ja nägi täpselt sedasama. Täpselt samasugune nägu, käed ja jäigad topeltpõlved — nagu õudne uni. «On alles lood!» mõtles Seva. «Mis nüüd saab? Kuidas ma hakkan neid eristama? Nad on ju ühe-sugused nagu vähid korvis.» Ta sulges silmad. Tekkis vastikus- ja iiveldustunne, nagu olekski tema ees ladisenud korvitäis vähke, neidsamu, mis nad Mašaga eile koidu ajal paisu alt olid püüdnud. Totrad, inimpilgule peaaegu talumatud luised kontuurid. Kooriku teravad nagad ja pimedad silmanupud.. . Seva vihkas vähke. Püüdis neid ainult Maša jaoks.

Sekundi murdosa möödudes vabanes ta painajalikust nägemusest. Gloor pööras pilgu oma sõbratarile. Ikka veel kohendas too oma turbi pandlaid, mis asetsesid põlvede all. Väljanägemine oli tal tavaline.

Gloor tõmbas hinge, sosistas: «Teekonna nimel!» ja andis endale sõna — mitmendat korda juba! — puhata, puhata ning ei midagi muud . . . Õpetajal oli tõepoolest õigus. Kolm esimest päeva oleks pidanud rahulikult pai-

gal istuma ja mitte pistma oma nina igasugustesse seiklustesse.

Amfiib väljus jõesuudmest ning sukeldus. Tatš lülitas sisse hüdrolokaatori ekraani — selle keskkohta ilmus oranž täpp, allveepaadi signaalmajakas. Too laevuke seisis ankrus kaheteistkümne meetri sügavuses vee all, kindlas paigas: avamere poolt kaitses teda pikk kalju, ehtne veealune muul. Mitte keegi peale perenaise ei olnud suuteline paati leidma, sest selle majakas lülitus sisse üksnes vastuseks amfiibi signaalile. Liikumine kaljulabürindis oli keeruline isegi majaka abil. Kivid peegeldasid ja hajutasid selle saadetud,kiirt, paljudes kohtades haaras põhjalainetus kogu faarvaatri, amfiib sukeldus, peksles vastu merepõhja . . .

Lõpuks jõuti paadi juurde ja jäädi seisma parras parda vastu. Heledalt plaksatasid sildumismagnetid, mõlema sõiduki luugid avanesid ja robot-mehaanik lipsas allveepaadi mehhanisme kontrollima. Niik ja Gloor asusid vee- ja toidumoonakotte ümber laadima, Tatš aga laskis amfiibi kaks ankrut sisse. Raskeid pakke tarides vaatas Gloor, kuidas monteerijaemand käsitseb ankru-seadmeid. Ei, hooletuses teda küll süüdistada poleks saanud .. . Alles siis, kui ta oli landel, et amfiibiankrud peavad, võttis ta paadi lahti püsiankrust — titaankruvi küljest, mis oli jäigalt põhja kinnitatud. Seejärel naasis ta amfiibi, ning manööver<iades ühendatud laevu peaaegu pimesi, kinnitas amfiibi allveepaadi asemele püsiankru rõnga külge, eelnevalt allalastud ankrud aga hiivas üles. Parempoolne takerdus kivi taha — suurivaevu õnnestus lahti laskuda . . .

«Küll on alles pedant!» mõtles Gloor. «Võttis nõuks ümberkinnitamise ajaks hoideankrud sisse lasta. Ja veel nii hoolikalt.» Gloor oleks Tatši asemel lasknud allveepaadi. püsiankru küljest lahti päästa, ise aga istunud amfiibi sees varmana valmis, et kinnitada see vabanenud rõnga külge.

«Kinnaste nimel, lugu muutub üha põnevamaks!» mõtles ta. «Emand Tatš ei soovi oma allveepaati hoida ohutus Lõunasadamas, Kaitseteenistuse silma all, kuigi ripub selle küljes kogu südamega . . . Jaa-a, see pole naine, vaid hunnik mõistatusi!»

KLAASIST UNELM

Allveepaat oli Gloori unistus. Ammune ja peaaegu täitumatu. Neljakohaline klaastilk, veealune ime. . . Asunud ümber ime sisemusse, hakkas Gloor seal tavatu uudishimu ja vaimustusega ringi vahtima. Niik tonksas, teda selga. Küllap tema juba taipas, et kolm neljandikku sellest vaimustusest pärineb Sevalt.

Nad istusid kõrvuti reisijatele määratud kohtadel, paadikere kõige laiemas osas. Gloori ees, esimese tüürimehe toolis, istus Tatš. Gloor mahtus suurivaevu oma istmele — tema kapuuts ulatus klaaslakke. Sõiduk kihutas sellise kiirusega, et vefejoad klaasi taga näisid jäikadena. Tatš juhtis laevukest pimesi, lokaatori abil, uljalt kaljude vahel laveerides. Prožektorite valgusvihud sumbusid rannikuvee sogas. Käänakutel suruti sõitjad vastu tugitoolide külgi, keerlevate 'jugadena paiskus kollane vesi parrastest eemale.

Gloor silmitses üle Tatši õla juhtpuldi ekraani. Kurss — peaaegu otse lõunasse. Sügavus — kaheksateist sammu. Palavikuliselt hüplesid kiirusnäituri — logi — numbrid: Tatš aina suurendas laevukese .kurust. Ümmargusel ekraanil lahutas kaasa merepõhja hüdrolokaatori-skeem, millel ristus kaks valget joont. Horisontaaljoone kalle näitas käänakuid, vertikaaljoone oma — tõusu ja laskumist. Praegu liiikus paat otse ja ei tõusnud ega sukeldunud. Kurus aga aina kasvas. Gloor kummardus ettepoole, et näha loodi näitu. Oh-ooh! Kiilu all oli sellise kiiruse jaoks liiga vähe vett: sügavus kõigest kaks-kümmend üks sammu! Tatš kas tõepoolest ei kartnud mitte midagi või siis tundis marsruuti peast. Ta lausus pead pööramata: «Nüüd aga istuge kindlamalt, härrased ..

.» Ning otsekohe hakkas laevuke igas suunas visklema. «Ta on ju päris hull!» mõtles Gloor, surudes end vastu istet. Need olid automaatsed tugitoolid. Tarvitses vaid tugevamini korjule nõjatuda ning jalgadega tugedele vajutada, kui tool istujal ümbert kinni haaras, jättes vabaks ainult käed. Teisiti ei püsi istmel, kui laevuke kaljude vahel, laveerib. Oli kuulda, kuidas robot masinaruumis veeres. Valju sisinaga lõid vastu parrast liiva-ja vetikasegused veejoad. Paremale. Vasakule. Paremale. Vasakule! Otse Gloori õla kõrval vilksatas mööda kalju urbne pind. Ning äkki see vintsumine lakkas: sõiduk oli kaljude vahelt välja rabelnud ja võttis suuna sügavusse, puhtasse vette, mida valgustas kaks päikest.

SUUR JAHT

Laevuke kihutas vee all, hoides kurssi mingisugusele kohale ookeanis, mida teadis ainult Tatš. Sõitjad ootasid kannatlikult. Aeg-ajalt vesteldi niisama tühjast-tähjast, kuid rohkem vaikiti. Välja ei vaadanud keegi. Kiirus oli liiga suur: prožektorite valguses vilksatas kala ja samas juba kadus ahtri taha, ning taas mustendas külmalt elutu vesi. Nagu kihutaksid nad lõpmata pikas nuig sirges mustast tuhmist kivist tunnelis. Parda-kell mõõtis ükskõikselt tundi tunni järel, laev liikus rannast üha kaugemale. Jahiloom polgud seesugune, kes küti ootel koopas kükitab. See oli kõige suurem ning raevukam kiskja planeedil, iidne tõug, iidse nimega «sumuun». Nii olid teda nimetanud planeedi põlisasukad — enne seda, kui Teekond neid tabas.

«See koht siin sobib,» lausus lõpuks Tatš.

Paat vähendas kurust ja hakkas laskuma, liikudes justkui lamedat spiraali pidi ning jättes ahtri taha laia nõrgalt helendava jälje. Peibutis. Naaba-kilpkonna, sumuunide lemmiktoidu järele lõhnav vedelik. Naaba lõhna haistavad sumuunid mitmesaja meetri kauguselt. Tiir-tiirult laskus paat kuni järsult piiritletud, tiheda külma vee kihini. Siia jäi ta nagu põhja liikumatult paigale, ja käiku lasti helipeibutis. Klaassein kurises talumatult kõrgel toonil, sellega kaasnes tihe vibratsioon. Need olid helikiirgurid, mis saatsid ookeaniavarustesse kilpkonnakarja magnetsalvestatud häälitsusi. Maal meelitavad jahimehed hääle peale ligi igasugu saaki, tiigrist kuni tihasteni. Siin kasutati helipeibutist üksnes sumuu-nijahil. Kummatigi õnnestus see ettevõte üsna harva.

Saatja siugus monotoonselt. Vesi näis täiesti elutu — sügavus kolm tuhat sammu ning prožektorid välja lülitatud. Tatš kustutas ka sisevalgustuse ja kattis eesriidega hüdrolokaatbri ekraani — sellegi nõrk helendus võis looma hirmutada. Gloor istus, nägu vastu ekraani surutud. Korra ta eksis: pidas naabat lähenevaks sumuu-niks. Ekraanikujutisi segi ajada polnud mingi kunst: mõlemad loomad sarnanesid ovaalse läätsega, ainult et sumuun oli oma üheksa korda suurem. Naaba ujus kaua paadi ümber, otsides hääleallikat, ja viuksus kutsuvalt. Ta sattus täielikku segadusse ning tonksas kehaga mitu korda vastu parrast, lüües sõiduki kõikuma. Tatš lõksutas pahaselt:

«Rikub meil jahi ara, juhm loom . ..»

«Millega siis, kinnaste nimel?» imestas Niik.

«Kiirgur saadab välja rahuloluhäälitsusi,» sosistas Tatš kannatlikult. «Naaba aga üürgab: «Kus te olete?» S u u r e l on tema tohutus kolus oidu, mida naabadel pole. Kuuleb kaht vasturääkivat hüüdu ja hakkab ohtu. haistma.»

Kilpkonn kõigutas veel kord laeva. Tatš klõpsutas lülitit, valgus ujutas kabiini üle, kustus, ning kui silmad jälle pimedusega harjusid, võis ekraanil märgata kiiresti kahanevat laiku. Naaba laskis jalga, nii et päkad välkusid. Kaugemas sektoris aga terendas risti naaba liiku-missuunaga ovaalne laiguke. Sumuun! Nii suure vahemaa tagant võis ainult hiiglane selget kujutist anda.

«See on tema!» hüüatas Gloör.

Tatš tõukas ta ekraani juurest eemale. Ehkki oli pime, tundis Gloor tema liigutuses tigedat pinget ja imestas jälle: milleks see vana üksik monteerijaemand neid küll jahile kutsus? Heategevus pole siin kombeks .. .

Sumuun lähenes. Ta liikus otsejoones paadi poole. Tema ekraanikujutis läbis ühe sektori teise järel, lähenedes keskosale. Keskel aga asusid nemad. Klaasmulli sees, mis peab kindlalt vastu tohutule veesurvele, kuid rammiva löögi alla sattudes puruneb. Ja sumuuni soomustatud kere kaalub mitusada tonni. Tatš lülitas kiirguri välja ning lausus:

«Ta märkas meid. Kas kuulete?»

Kabiinis kaikus kume urin, mis^meenutas madalatel tuuridel töötavat mootorit. Gloor pani käe sisevooderdise külge ja tundis vibratsiooni. Masinaruumis hakkas miski kurisema.

«Oi-oi, hirm tuleb peale! . ..» ohkas Niik.

Pimeduses küsis Tatš täiel häälel kibeda pilkevarjundiga:

«Kas kardad, monteerijaemand? Siin on kõik ehtne, nii pimedus kui ka surm . ..»

«Ah, jätke ometi! Miks ta ei ründa?» küsis Gloor.

«Suur kas lahkub kohe või tungib kallale,» ütles kütiernand. «See ei kavatse lahkuda.»

Gloor, kellel oli samuti hirm nahas, pahvatas ootamatult:

«Ründab alati nagu ninasarvik.»

Ning tõmbus kössi. Sõna «ninasarvik» kohalikus keeles puudus — Seva moodustas selle nagu emakeeles «ninast» ja «sarvest». Ta tõmbus küll kössi, kuid taipas otsekohe: tõelise surma palge ees ei märka keegi tema

keelevääratust. Aitab ju ühestki löögist, nende kehad langevad põhja, ning ligidal ei juhtu olema kedagi, kes päästaks nende mõtlurid . . .

Palavikulise lõbususega haaras Tatš sõnasabast:

«Mitte ninasarvik, vaid rõhtrammnina — nii on õigem, monteerija Gloor... Ta tuleb! Kohe näete rõhtrammnina!»

Sumuun röögatas nii, et paat kõikus. Järsku süttis prožektor. Selle pimestavkollases kures vilksatas korraks lame kere — nagu pistoda, kui vaadata tera poolt. Gloor jõudis märgata kaht eredat täppi — silmad. Pistoda põikas kõrvale ning kadus kiirtevihust. Juhtpuldil vilkus purpurne tuluke: kahur on laskevalmis. Laevuke pöörles vees. Tatš pareeris prožektoritega sumuuni rünnakuid, loom aga põgenes valgusest pimedusse ja kihutas ümber paadi väljavenitatud, justkui komeedi orbiidil. Tugitooli surutuna ei saanud Gloor peadki liigutada. Paat seisis vees, nina püsti, kui sumuun teist korda kiirtevihku sattus — umbes saja sammu kaugusel välkusid prožektoritena tema silmad. Kahur kõmahtas. Külgsuunas kuhugi eemale kihutades nägid jahilised, kuidas sumuuni kiiresti suurenevate silmade poole sööstis must sabaga mürsk. Siis kadus kõik. Laine pani laevukese pöörlema, vigastamata loom kihutas lähedalt mööda, lõhestades hiigelloibadega vett. Tagasilöök oli sõiduki kõrvale heitnud ja meeskonna päästnud.

Tema, too sumuun, kaalus liiga palju. Suur hoog kandis teda veel sadakond meetrit allapoole, selle peale kulus viis sekundit — pikk ajavahemik, kui kaalul on elu. Tatš jõudis teha pöörde, haarata sumuuni pea valgusvihku ja suruda päästikupedaalile. Ning mürsk suundus piki valguskiirt puurina alla. Suundus sinna kohta, kuhu poole sekundi pärast jõudis sumuuni kere esimene kolmandik. Sinna andiski löögi sabaga mürsk, murdis kilbist läbi, tungis sügavale sisse, nii nagu vaja, ning lõhkes. Ja olles hoolikalt sihtinud hiiglasuurde kolm-nurksesse pähe, saatis Tatš salvest sinna viimase, kolmanda mürsu.

MILLEKS?

Kõik prožektorid lõõskasid. Väljaspool valguskoonuse piire tiirlesid kummalised varjud, hiiglaslikud ja pisitillukesed, kured ja peaaegu liikumatud. Raipesööjad.

Nende saak — surnud sumuun — oli põhja vajumas. Kramplikult jõnkseldes tõmbus eesmine loivapaar kilbi alla. Kaks ülejäänud paari veel töötasid, jätkates tolle pöörde sooritamist, mille mürsutabamus oli katkestanud. Keha seegas nagu juhtimise minetanud laev, joonistas silmuseid ja laskus iga keeruga vääramatult põhja poole. Tema järel, veekeeristes õõtsudes, liikus laevuke. Sumuun oli koletu suur — tema pea oli paadist kolm korda suu-rem. Jah, selline saak on igale kütile auks...

Läbi vee tungis madal, undav möire.- Loom oli surnud, kuid mingi rünnakusignaali sisselülitav närv alles elas. U--u-rr . . . U-rr .. . kostis möirgamine jääkülmas vees. Sumuun vajus ning paat liikus tema järel nagu lummatud.

Gloor hakkas puksiiri ette valmistama — tavaliselt tõmmatakse saagiks langenud sumuunid veepinnale ja kinografeeritakse allveepaacli kõrval. Tatš peatas teda:

«Pole vaja. Tegu on tehtud . . . »

Seda parem, mõtles Seva. Loom oli harukordselt sarnane Maal esineva ujurmardikaga. Ta oli tuhat korda suurem ja vastavalt ka miljar.d korda raskem, kuid lame pantserdatud kere, sile ning ideaalselt voolujooneline, kolm paari Loibi ja kerega kokkukasvanud pea — kõik oli nagu ujuril! Ka tema kõverad metallsinised lõuad, otsekui hiiglase saablid. Isegi silmad olid nagu Maa putukal — liitsilmad, kumbki koosnes «mitmest tuhandest lihtsil-makesest . . . Imelik, õudne tunne valdas Mašat ja Sevat.. . See koletu elukas, kes ei tundnud hirmu, ja ükskõikselt tige monteerijaemand Tatš, kes tappis ta teadmata milleks. Tõepoolest, milleks? Nuhkis ta välja, peibutas ligi, ründas, pidi seejuures ise peaaegu hukkuma, saatis teda põhjavajumisel ja millegipärast peletas eemale raipesööjaid, ning nüüd silmitses teda kõrgilt igavledes. .. Gloor osutas Tatšile pilguga ja sosistas:

«Paistab, et ma hakkan sinust aru saama, Niik.» Tatš ja Niik, kes valitsesid ennast suurepäraselt, vestlesid tagasiteel tööst. Arutati suure reaktori seadistamist — sellel teemal võisid kõrgema järgu monteerijad vestelda lõpmatuseni. Nad vaidlesid, Gloor aga tuletas meelde, mida sumuunidest teatakse. Kõige suurem loom planeedil ning vist ka kõige iidsem. Kuid muististe vastu siin huvi ei tunta. Sumuun elab väga kaua — pole teada, kui kaua, sest sellegi vastu ei tunne keegi huvi. On lubatud piiramatu hävitamine, sest sumuun ründab all-

veelaevu. Kõik hukkunud allveelaevad kirjutatakse sumuunide arvele. Kiirus kallaletungi korral — ligi sada kakskümmend kilomeetrit tunnis. See ongi vist kõik. Kahtlaselt vähe. Naabakilpkonnadest teatakse võrratult rohkem.

«Jah, vähe teame sumuunidest küll,» mõtles Gloor, «aga see pole sugugi kahtlane. Siin ei olegi ju õieti biolooge, ja arstid tegelevad üksnes 'teadvuse siirdamisega. Meditsiini ja bioloogiat me ei vaja,» mõtles ta mürgiselt. «Siirikteadvused ravivad oma keha terveks ka ilma igasuguse meditsiini ja bioloogiata . . . Aga miks ma hakkasin selle üle mõtlema? Ah jaa! Tatš kihutas teise mürsu elukale pähe. Niiviisi õiendatakse arveid baloogidega, kui tahetakse, et teadvus hukkuks koos kehaga.

Sa muutud umbusklikuks,» hoiatas end Gloor. «Ega sa ometi arva, et sellel sumuunil oli baloogi teadvus, nii nagu Nurral! Kes riskiks sumuuriile «vahendajaga» ligi ujuda ja milleks?»

Ta heitis selle kasutu mõtte kõrvale. Tegelikult oli ta sunnitud kõik uuesti üle mõtlema, mida ta Teekonna rahva kohta teadis. Sumuunide jaoks polnud tal praegu mahti.

Tema kaaslased lobisesid sel ajal tühjast-tähjast. Emand Tatš jutustas uuest, asja müügile ilmunud, veealuse jahi jaoks määratud allveepaadist — «Orkaanide käskijast». Gloor jäi kuulama. Selgus, et uus paaditüüp on sumuunide vastu kindlustatud. Ka põrkamine vastu kaljusid ei tee talle midagi. Kuid kallis on ta, tõepoolest kallis . . . Emand Niik käitus laitmatult, ilme oli tal rahulik ja leebe. «Tubli,» mõtles Gloor. Ning pistis pikapeale ka oma kavatsetud sõna sekka, kutsudes Tatši külla: «Istume koos mudelite kallal, arutame ühte ja teist . . .»

Nad läksid lahku, üksteisega väga rahul. Algul mindi oma viinamarja, seal aga antigravitatsioonikabiini. Nagu kõik kosmoseinsenerid, nii ei suutnud monteerijadki pikemalt viibida normaalses gravitatsiooniväljas: liigestes tekkis valu, mõtted hakkasid hälbima. Gloor jõudis suurivaevu oma kabiini, prantsatas antigravitatsiooni-võrkkiike ja vähkres kaua küljelt küljele, enne kui luuvalu järele andis. Siis sukeldus ta rahulikku ning helgesse liikumatusse, mis oli baloogidele une eest.

213

JÄLLE KUTSE

Teda äratas käevõru. Tunnimees koridori sissekäigul hoiatas: «Külaline härraste monteerijate juurde, ruum seitse-seitseteist!» Gloor hüppas püsti, tõmbas rutuga kindad kätte. Niik avas ukse. Kõlksatas relv. Üle läve astus — ei, hõljus — tundmatu ohvitser Kosmose Kaitse-teenistuse vormis, paraadtürbis, portupeel labi-labi kullatud kujutised.

«Teekonna - nimel! Üheksa korda üheksa vabandust, emand Niik, isand Gloor! Esitlen ennast: Klagg, Tema Ettenägelikkuse Teekonna Kommodoori Džaal Kaheksanda ihukaitse ülema asetäitja ...»

Ta hüppas ülevoolavast viisakusest pisut õhku ning saluteeris. Tema põrunud ingli nägu säras.

«Oleme meelitatud,» lausus Gloor. «Palun väga, ma kuulan teid, see on suur rõõm ...»

Ohvitseri nägu lõi veel pimestavamalt särama ning ta sosistas:

«Saabusin teie juurde Tema Ettenägelikkuse isiklikul ülesandel.»

Monteerijad kükkasid hämmeldunult. Nad olid oodanud mida tahes, ainult mitte seda. Klagg aga ajas enda sirgu ja hakkas ametlikul toonil kõnelema:

«Tema Ettenägelikkus, olles rahul teie, Taaviku poja Gloori käitumisega teile teadaoleva eilse juhtumi puhul . . .» Ta tegi pausi. «Ning hinnates vääriliselt teie sõbratari, Roodi tütre Niiki tööoskusi, kutsub teid mõlemaid lülituma orbitaalmonteerimisse Peadokis. Mida käsite Tema Ettenägelikkusele edasi öelda?»

«Teekonna nimel, nõus!» vastas Gloor otsemaid.

«Teekonna nimel, nõus!» vastas Niik.

Küsimus nõusoleku kohta polnud muud kui pelk formaalsus. Teekonna Kommodoor oli planeedi kolmas valitseja. Esimene — Suur Dispetšer, teine — Suur Dessantlane. Suurte kutse peale ara ei öelda. Niik ja Gloor olid Teekonna Kommodoori ainult viis-kuus korda näinud, kuigi kuulusid kõrgemasse kasti ja olid lõpetanud Kosmoseakadeemia muie auülemaks oli Teekonna Kommodoor. Jah, nad olid pälvinud suure au, kuid töötades edaspidi sadade kilomeetrite kaugusel planeedist, eemalduvad nad lootusetult oma eesmärgist — spetsialistidest, kes tegelevad detektoritega . . . See mõte peegeldus vist monteerijate nägudel. Isand Klagg naeratas soosivalt ja määgis:

214

«Ärge kahelge, härased, te tulete suurepäraselt toime! Kosmoseohvitseri sõna selle peale, Tema Ettenägelikkus tunneb teid paremini kui te ise. Ta oskab lausa im-rnes-tusväärselt oma personali valida.»

Selle kohta oled sina hiilgav näide, mõtles Gloor. Tola mis tola. .. Vahepeal ulatas tola kummalegi žetoohi — paasiku Peadokki — ning käskis neil samal õhtul, esimesel tunnil pärast päikeseloojakut, ilmuda Kolmandale kosmodroomile. Seejärel hõljus ta üle läve, jättes Gloori ja Nuki maha väga räbalasse meeleollu. Kinnaste skeemi otsingud lükkusid määramatuks ajaks edasi.

MAA. KIIRABI INSTITUUT

Juuni keskpaiku algasid vihmasajud. Suvised, raske-suurtükkidena müürisevad piksevihmahood uhtusid asfalti ning loputasid linnapuude haiget lehestikku, nii et puud seisid noored ja puhtad nagu kevadel. Üks selliseid äikesevihmu oli täies hoos, kui lennujaamast kihutav takso sattus parempoolsete ratastega teepeenra püdelasse putru, takerdus, keeras tagumise otsa ette, libises siis külitsi ja lendas ümber, katus alaspidi. Ning maantee tardus. Mõlemalt poolt tuleval autoderodul kriiksusid pidurid. Kokkulitsutud kabiinist tõmmati välja inimene, kelle pintsak oli rebenenud ja üleni verega koos; ta viidi autobussipeatuse varikatuse alla. Viidi surema — ta ei hinganudki enam. Kuid vihmaloori tagant kargas välja kreemikas kiirabiauto, pidurdas, veeres üle maanteed kaheks jaotava mururiba, ning ei möödunud minutitki, kui kiirabi juba tagasi kihutas. Veel kümne minuti pärast viis tehnoabi-veoauto minema nii purustatud «Volga» kui ka minestanud ja tugevasti kriimustatud, kuid üldiselt vigastamata taksojuhi. Samal ajal tehti kiirabiautos seda, mida vaja. Nooremvelsker lõikas lahti ja kiskus maha riideid. Teraselt vaadates pigistas arst näpitsatega kinni veritsevaid veresooni. Vanemvelsker, pahur sõdurinägu sügavalt kortsus, seadistas kunstliku hingamise aparaati. Autojuht kihutas, hoides masinat

meisterlikult veekihil, mis asfalti õlina kattis. Linna piiril lakkas paduvihm nagu noaga lõigatult ning autojuht lisas veelgi kiirust. Kürabiauto järel lohises mitmemeetrine veepihuvedik. Kaeblikult, heledalt huilgas sireen üle kesklinna tänavamüra. Ristmikel piilusid liikluse reguleerijad märgade vihmamantlikapuutside alt ja vilistasid, peatades sõidukeid. Viimane käänak. Auto sööstis diagonaalis üle ristmiku, veeres põiktänavasse, ning sireeni viimast korda huigatades pööras hoovi.

«Operatsioonikorpuse juurde,» tuletas arst juhile meelde.

Autojuht keeras vaikides rooli. Arst pühkis veel alles marlilapiga käsi. Ta lausus, silmitsedes haavatu nägu:

«Jakov Borissovitš, hapnikupadjaga otse operatsioonisaali.»

Velsker juba avasid ust. Auto tagurdas operatsiooni-korpuse ukse ette, kanderaami rattakesed kiunatasid rööbastel ning velskrid tassisid selle kiirustades ja raskuse tõttu põlvi nõtkutades majja sisse. Vihm pladistas vastu hapnikupadja lõtva külge.

... Operatsioonikorpusest väljudes ütles arst autojuhile:

«Ei kihutanud me asjata ... Jamštšikov ise on valves — võttis lauale ...»

Kirurg sarnanes pisut ninasarvikuga: kortsuline nägu, loomult ühtaegu äge ja tasakaalukas — «Jamštšikov ise». Ta ilmus välja, käed laiali, heitis pilgu üle oma orkestri — assistentide, õdede, anestesioloogide — ja lausus:

«Avame kõhuõõne. Hakkame maksa nõeluma ...»

Ning sugenes sügav vaikus. Maksaga olid lood v ä g a täbarad. Poole tunni pärast küsis kirurg:

«Pulss?»

«Normis.»

«Ma küsin: p u l s s?»

«Ivan Ivanõtš, see on tõepoolest normis!» vastas anestesioloog.

«Luiskate!»

Esimene assistent pigistas korraks silmad kinni,. et ripsmetele valgunud higipiiskadest vabaneda, ja kummardus siis kardiograafi poole:

«Ta ei luiska, Ivan Ivanõtš. Pulss on kaheksakümmend...»

Ivan Ivanovitš ainult kõõritas tigedalt tema poole üle maskiääre . . . Kirurgi käed silusid maksa nagu tainast vormis.

«Ma pole teile kunagi valetanud, Van-Vanõtš . . . Tal on lausa pump. südame asemel, ausõna… Ideaalne haige. Hingab nagu delfiin,» ütles anestesioloog.

Ivan Ivanovitš turtsatas maski taga. Mõne minuti jooksul vaikiti operatsioonisaalis, ainult õde luges sosinal üle tampoone, et mitte mõnda neist kõhuõõnde unustada. Siis ütles kirurg kuhugi kaugusse: «Õmmelge…»

Kolmas arst astus tema asemele ning hakkas hoogsalt nõela liigutades assistendi abiga kõhtu kinni õmblema. Professor Jamštšikov aga kõmpis raskelt ümber laua.
Käsi hoidis ta enda ees nagu kahte lipukest. Vaatas ja lausus:

«Laug!» . :

Haavatu laug tõsteti üles ning kirurg heitis pilgu silmaterale. Professori enda silmad olid ripsmeteta, põletikulised ning tigedad. Ta turtsatas,.liigutas maski ja käskis:

«Valmistage ette lõualuu. Käed. Kõik valmistage ette! Ira! Helista minu kaasale. ütle, et v a n a lõunat sööma ei tule. ütle, et lõikab apostlit...»

Ivan Ivanovitš «lõikas» hilisööni — patsient jätkas visalt hingamist ning süda töötas tal tõepoolest nagu pump. Hommikul aga jõudis professor vaevalt sisse astuda, kui ta juba päris, kas opereeritu on elus. Ilmnes, et elus ... Jamštšikov sisenes boksi, turtsatas paar korda ning käsutas äkki:

«Ira! ömblusi vaatama!»

«Kus, Van-Vanõtš?»

«Kõhul.»

Väljas, professori selja taga, säras juunihommik. Vihma oli sadanud öö läbi. Nüüd paistis päike, aga puud alles tilkusid.

«Mis s-see on?!» küsis Jamštšikov sosinal.

«Armkude,» piiksatas Ira.

«Uhh, akadeemik . . . Tule aga tule lähemale. Kuula: mitte kedagi ei tohi haige ligi lasta! MITTE KEDAGI! Vaa-ata ette . . .»

«Vaatan, Ivan Ivanõtš,» piiksus Ira. Näost oli näha: ta sureb, kuid kedagi ligi ei lase . . .

Jamštšikov veeres tormaka ninasarvikuna administra-tiivkorpuse poole ning minuti möödudes jõudis Kürabi Instituudi direktori professor Potossovi kabinetti.

«Milline külaline!» hüüatas direktor imestunult.

Jamštšikov ei teinud tema imestusest välja ning küsis:

217

«Kas sa vaatasid eilseid operatsioone?»

«Esialgu tegelen asjaajamistega. Mis siis? Kas juhtus midagi?»

«Juhtus? Miks nii? . . . Olid operatsioonid,» vastas Jamštšikov. «Viska korraks silm peale,» ning ta asetas haigusloo lauale.

Professor Potossovi idamaise lõikega mustad kulmukaared kerkisid kõrgele ning väändusid lausa küsimärkideks.

«Toodi kohale Karavajevost?!» hüüdis direktor.

«Just nii. Mina opereerisin.»

«Kas maksa?»

«Kõike. Maksa, koljut, eemaldasin roide. Jalad tagusin kokku. Käe ka veel. Põie õmblesin kinni...»

«Oled hulljulge mees, Ivan! öösel ta muidugi suri?»

«Elab.»

«Küll on ikka purikas! . .. Soovin õnne, Ivan! Riskisid' — ja võitsid!»

«Ära sa veel hüppa midagi,» lausus Ivan Ivanovitš. «Kas mäletad, oli üks salajane ringkiri? Siin, sinu kabinetis me seda veel lugesime.»

«Midagi nagu tuleks meelde,» ütles direktor äraoota-valt.

«Tuhkagi sa ei mäleta ... Ära luiska. Kästi teatada kudede kiirenenud regenereerimise

juhtudest. Kus see ringkiri on?»

«Minu seifis. Aga ütle, mis see ringkiri siia puutub? Väga tugeva tervisega inimene, jäi ellu — au ja kiitus temale! Mäletatavasti nii umbes neljakümne kolmandal aastat...»

«Sa otsi nüüd see ringkiri välja,» torkas Ivan Ivanovitš vahele.

Direktor hakkas seifis tuhnima. Professor Jamštšikov aga vajus kõhuli lauaservale ja sosistas kähedalt:

«Hommikul. .. hommikul, kas mõistad, pool tundi tagasi tuleme meie Iraga ... Elab ... Hästi... Norskab nagu viis meest. Haav kõhul aga on juba armistunud.»

«Mis, mis?»

«Kin-ni kasvanud! Viienda päeva tasemel. Täielikult. Võta kas või niidid välja .. .» Ivan Ivanovitš keerutas oma jämedaid sõrmi, otsides sobivamaid võrdlusi. «Kas või määra talle männiokkavanne! Lõualuugi on kokku kasvanud!»

Samal ajal tõi professor Potossov seifist üksteise järel nähtavale järgmised esemed: inimluu killu, karbitäie

luude kinnitamiseks käsutatavaid tantaalkruvisid, karbitäie puure, pudeli piiritust, ja lõpuks kausta paberitega. Sealt otsis ta üles ringkirja, mis algas sõnadega: «Kõigile haiglatele, hospidalidele, kiirabijaamadele . . .»

Nad lugesid dokumendi läbi. Potossov pani paberi lauale, tekst alaspidi, ning valis telefoninumbri.

«Halloo! Kellega ma räägin? Nii, õige... Siin aga räägib professor Potossov, Kiirabi Instituudi direktor. Jah, seoses kirjaga. Eile. Mees. Pärast avariid. Ma ju räägin, pärast liiklusõnnetust. Jah. Ei, ta magab. Sai narkoosi. Jaa, Jaa. Oleme kokku leppinud ...»

SAAK

Keskuse väravast sõitsid välja, autod operatiivtöötajatega ning sööstsid üha kurust lisades puiesteede poole. Nende järel kihutas haiglaauto. Teele asuti Ganini juhatusel. Keskuse ülem juhatas operatsiooni oma kabinetist raadio teel. Ta istus küüsi närides ja märkis aega. Autod sõitsid välja seitse minutit pärast Potossovi telefonikõnet ja jõudsid Kiirabi Instituudi õuele üheksa minutit hiljem. Kokku kuusteist. Arstid eesotsas Anna Jegorovnaga, haaranud autosse, kaasa Jamštšikovi, kihutasid otse värava juurest operatsioonikorpuse poole. Operatiivgrupi ohvitserid saatsid haiglaautot kuni korpuseni, seal aga jagunesid. Viis julgestasid arste, kaks jäid sidet pidama; kolm aga sõitsid veel edasi instituudi aia tagaossa, laoruumi juurde, kus hoiti patsieniide riideid. Kakskümmend kuus minutit pärast operatsiooni algust kuulis Zernov Ganini häält:

«Esimene, Esimene! . . . Kannab ette Pavel. On leitud! Kordan — on leitud! Vastuvõtt!»

«Esimeselt Pavelile. Hõivata kõik haavatule kuuluvad esemed. Tuua viivitamatult kohale, kolmanda autoga. Küsitleda riidehoidjat: kas keegi on enne meid rõivaste vastu huvi tundnud. Sidepidaja! Kutsuge arst. Vastuvõtt.»

«Sidepidajalt Esimesele. Kutsun arsti välja. Pavel teatab: kolmas auto suundus majandisse.»

Kaks pikka minutit pausi. Siis Anna Jegorovna hääl:

«Esimene, olen arst. Kuulan.»

«Mida te haavatu kohta ütlete?»

«Fortuuna, seltsimees Esimene. Tema!»

«Kas on transporditav?»

«Ta on teist ja minustki tervem,» ütles Anna Jegorovna. «Pagana kaval mehike. Teeskleb koomaseisundit.»

«Ei saanud aru. Vastuvõtt.»

«Simuleerib sügavat teadvusekaotust.»

«Sain aru. Valmistage ta ette transportimiseks.»

«Teda juba välja ei anta,» ütles Anna Jegorovna.

«Selle eest hoolitseb Pavel,» ütles Zernov. «Lõpp . . . Sidepidaja, -ühendage Paveliga! Vastuvõtt . . .»

Kuid tõstnud sõrme mikrofoni lülitilt, kuulis Zernov jällegi Anna Jegorovna häält:

«Esimene! Arvestage seda, et siin on Ivan Jamštšikov. Ta korraldab skandaali. . . Tema, «teate, sülitab teie Paveli peale. . . »

Nii nagu iga N. linna-põliselanik, oli ka Zernov professor Jamštšikovist palju kuulnud. Tema meisterlikkusest, mis oli peaaegu muinasjutuline, ja taltsutamatust iseloomust. Ning kui haiglaauto Keškuse hoovi tagasi jõudis, väljus sellest esimesena Jamštšikov. Ta marssis tagatrepist üles kuni palatini, jäämata «apostliga» kanderaamist sammugi maha. üksnes sel tingimusel oli ta nõustunud võlupatsienti üksikpalatist välja andma.

Täpselt tund aega pärast grupi väljasõitu toimus Zernovi kabinetis nõupidamine. Selle kangelaseks ei olnud «apostel» — temaga oli kõik selge. Keset lauda lebas sõrmepikkune roheline silinder ja selle kõrval viis sinakat kristalli. Keskuse esimene saak.

Blagovolin ütles:

«See on kahtlernata «vahendaja». Kiirgur on samasugune nagu kuuelaengulisel, mida mina olen näinud. Otsas on lehter. Täpselt samasugused niidid käivitamiseks. Pikk on siirdaja, lühike — vastuvõtja . . . Kas lubate avada?»

«Avage,» ütles Zernov ja küünitas lapselikult kaela. Füüsik veeretas silindrikest sõrmede vahel. Popsatades kargas kapsel lahti. Pilgule avanes ümmargune sametine mõtlurile määratud pesa. Tühi. Sameti pikad udemed liikusid iseenesest, nagu oleksid nad elus. Võimatu oli nende värvist aru saada: nad olid mustad ning samal ajal justkui vikerkaarevärvilised. Ilja Mihhailovitš — teadusala juhataja — haaras laualt luubi ja jäi udemeid teraselt silmitsema. Siis lausus ta kibeda kadedusega: «Mikrokontaktid . . . E-eh!»

Zernovi asetäitja — too, kes Tugarinos uurimiskomisjoni oli juhtinud — ütles:

«Hästi . . . Niisiis, ühes kontrollpunktis võime röntgeni-aparaadi selle seadmega asendada? See on saavutus . . .»

«Ennekõike meditsiiniline kontroll,» ütles Anna Jegorovna. «See vigur siin toimib ju inimajus — leidsite kah mänguasja . . . Kas võite garanteerida, et ta on kahjutu?» Blagovolin lausus äkki veidral hääletoonil: «See on «planetaarvahendaja».»

Sugenes vaikus. Dmitri Aleksejevitš istus ning surus sõrmedega meelekohti.

«Kohe, kohe,» pomises ta. «Kõhe tuletan meelde.. . Ahaa! Planetaarne — täpselt. . . Eemaldab ainult n e n d e mõtlureid . . . Meie omadele . . . kuidas seda nüüd öelda?... ei hakka hammas peale. Ajule on ta kahjutu, Anna Jegorovna. Veel oli midagi; kohe. . . Ah jaa! Ta toimib n korda, siis aga hävineb. Kogu nende aparatuuril, mis laevalt välja viiakse, on kindel kasutusres-surss . . .» Füüsik pomises justkui unesegaselt ning see oli niivõrd vastuolus tema tavalise enesekindla hoiakuga, et kõigil hakkas kuidagi kõhe. «N, n. . . Mitu korda siis? ... Arvatavasti üheksa, üheksakordse toimejõuga «vahendaja». Kontrollpunktis seda kasutada ei saa.»

«Ei saa-a?» küsis Ganin. «Kust te seda kõike teate?» (Blagovolin ei vastanud.) «Miks te siis varem ette ei kandnud?»

«Praegu alles meenus, Ivan Pavlovitš.» «Miks üheksa?» küsis keegi.

«Nad kasutavad arvutamises üheksandsüsteemi,» ütles Blagovolin.

Keskuse. juhataja pani sõrmeotsad vastamisi ja tõusis püsti.

«Tänan, seltsimehed. Operatiivotsuste tegemise lükkame esialgu edasi. Vahepeal aga

korraldame uurimusi. Esiteks: seadmest on vaja saada röntgenogramme. Kasutage sissekäikude juures ülesseatud röntgeniaparaate. Püüdke teha võtteid erinevaist rakurssidest — kui ese on taskutes, portfellides, jalatsites. Võimalik, et seade on röntgenikiirtes täiesti läbipaistev ja me kiiritame päevast päeva asjata oma staabitöötajaid. Teiseks — arstidel, psühholoogidel, füüsikutel viia läbi kompleksne uurimine. Programmi esitate kinnitamiseks. Aparaati mitte rikkuda. Ma ei luba seda sisse lülitada rohkem kui kaks korda . ..»

«Mihhail Tihhonovitš!» hüüatas doktor. «Mitte üle kahe korra,» kordas Zernov karmilt. «Kol-mandaks . . . «apostel» ei tohi teada, et me avastasime

«vahendaja» ja kristallid. Muide, juurdlust toimetan ma ise. Ja lõpuks: käsin olla arvamusel, et me pole veel m i d a g i saavutanud. Mitte mi-da-gi. Võtsime kuus vaenlast vangi — tõepoolest, see pole veel mingi võit. . . Seltsimehed, olete vabad. Dmitri Aleksejevit!, jääge siia.»

Ta ootas, kuni kõik olid väljunud, ja ütles siis:

«Dmitri Aleksejevitš, te näitlesite. Pealegi halvasti. Olete üsna vilets näitleja …»

«Võtan omaks,» vastas füüsik. «Ma pole Moskvin*.»

«Te teesklesite, nagu tuletaksite meelde.»

«Nojah. Ülejäänu on tõde.» (Zernov kehitas õlgu.) «Kas te ei usu? Kõik, mis ma rääkisin, on kontrollitav. «Vahendaja» on kindlasti üks kord käigus olnud. Pärast kaheksat lülitamist ta pudeneb tolmuks, kui see ei juhtu juba pärast seitsmendat. Kontrollige. Ja röntgeni jaoks on ta läbipaistmatu, nagu ma juba ütlesin.»

«Miks te näitlesite?» küsis Zernov.

«Mihhail Tihhonovitš. .. Ma ei ole kiidukukk, ega? Annan ju üliväärtuslikku informatsiooni. Ilma selleta oleks «vahendaja» hävinud. Nüüd aga kulub ta meile veel ara, kas või operatsiooniks «Kolmiklüli» . .. Julgen meelde tuletada, et just mina andsin informatsiooni ühe-laengulise «vahendaja» asjus, ning täna leidis see informatsioon täielikku kinnitust. Mis tähtsust on sellel, kuidas ma nõupidamisel esinen?»

«See jutt pole veenev,» ütles Zernov. «Ma pean teadma kõike, mida te teate. Ja siis, kui see mulle vajalik, mitte aga teie äranägemise järgi. Praegu pean ma teadma, miks te näitlesite.»

Füüsik võttis välja oma töötõendi ja pani selle lauale.

«Nähtavasti olen ma nüüd Keskuse tööst kõrvaldatud.»

«Mul ei ole teist võimalust.»

«Olen selleks valmis. Mihhail Tihhonovitš, mul on üks palve: ma ootan kirja või telegrammi. Teatatagu mulle sellest, ning siis jutustan teile kõik. Isiklikult teile ja mitte kellelegi teisele.»

Suuri jalgu järele vedades väljus ta nukralt kabinetist.

Zernov lausus tühjusesse:

«Rumal lugu . . . Aga mis parata.»

Kui ta ei rakenda Blagovolini suhtes distsiplinaarkaristust, siis rakendatakse seda tema enda suhtes. Zernov

* Moskvin, Ivan Mihhailovita (1874—1946) — üks suuremaid vene karakternäitlejaid. *Tlk. märkus.*

andis GaninÜe korralduse koduse aresti asjus. Seejärel kirjutas nimelise .märkmiku lehele mõned sõnad, lisas kuupäeva ning pitseeris lehe ümbrikusse. Avas siis suure seifi, selles veel ühe ukse, ning asetas ümbriku sinna, kus hoiti kõige tähtsamaid dokumente.

TAVALINE VÄLJASÕIT

Kaks ööpäeva tagasi näis maailm veel olevat suurepäraselt korraldatud. Ta sarnanes päikesesüsteemiga, kus valgust kiirgas kolm päikest — Suured —, ja nende ümber tiirlesid keerukatel, kuid ometi muutumatutel orbiitidel kõrgemate kastide liikmed. Siis veel teine satelliitide süsteem — madalamad kastid. Kõik oli selge ja kindlaks määratud. Teekonna eesmärk on ette antud igaveseks ajaks igavesti. Pärast surma — taassünd. Elu jooksul — püüd kõrgemale.

Maa-aluste tehaste pimeduses- siblisid madalamaist madalamad, «täpilised türbid», paariad. Roosade türpide teenindussfäär oli planeedi pinnal, aga nad unistasid tööst Monteerimishallides. Üks tuhandest edutati rakettide teeninduspersonali hulka. Kõrgema kästi baloogile oli edu algastmeks orbitaalmontaaz, viimaseks — surematus ja igavene elu planeedi satelliitidel. Sinna, kõrgusse, olid Gloor ja Niik veel kaks ööpäeva tagasi pürginud. Täna aga, saanud sellise au osaliseks nagu Teekonna Kommodoori isiklik kutse, .tõmbasid monteerijad kapuutsi tusaselt silmile ning põrnitsesid nende alt nagu puuri pistetud rošš-rošid . . . Orbitaalmonteerijad saavad puhkust kord poole aasta jooksul — selline on Peadoki sisekord. Orbiidil ei ole paika võõraste jaoks. Seal pole juba mingit võimalust tutvuda mõne biokeemikuga, detektorite spetsialistiga.

Nurjumine näis olevat täielik. Nad püüdlesid maa-alus-tesse tehastesse, kuid nad läkitati orbiitidele.

Saabus Suure Koidu tund — kölni tundi oli jäänud vahetuse alguseni. Niik torises kapuutsi sisse:

«Lähme, teeme õige veel ühe sõidu... Viimast korda . . .»

«Lähme jah,» oli Gloor nõus. «Mustade tähtede nimel! ...» Ta jõnksatas vihaselt õlgadega ning astus koridori.

Hiljem ta taipas, mis teda kaupluste poole tõmbas. Ta ihkas alateadlikult lohutust, ja peas keerles eilne vestlus

uuest allveejahi-paadist. Kuulu järgi oli sõiduk juba müügiks välja pandud. Ning toonud «Hulkuri» garaažist välja, juhtis Gloor kuusjala idapoolsele teele, luksusesemete kaupluste poole. Tehasetasandiku köhal helendas juba Suur Koit, silmapiiri ja pilvede musta viiru vahel tõusis sinikiirte vihk. Päikesetõus oli vilets, parajas kooskõlas nende meeleoluga.

«Küll oleks hea, kui nüüd äkki tuleks torm . . . Raketilennud jäetaks siis ära,» ütles Niik.

«Ara loodagi,» torises Gloor, kuid tõstis ometi käevõru kõrva äärde ja nõudis ilmaennustust.

Tõepoolest, oligi tormi oodata. Ilmaennustuse järgi pidi selle algus jõudma kolmanda ringkonnani Suure Loojangu ajaks. Kuid siiski alles algus ja mitte suurem möll. Raketid jätkavad startimist kuni keskööni . . . Ning monteerijad jäid süngelt vait. Heitsid üksnes kõõrdpilke maaaluste tehaste poole —. neid olid siin, idamaantee ääres, kõik kohad täis. ühtelugu sattus pilgu ette mõni haigutav tunnelisuue; neist väljusid kaldteid pidi veokid, millel kuhjusid türbipakid ning jalanõusid, valtsmetalli, plastmassi või sünteestoitu sisaldavad konteinerid. Ainult kindakonteinereid ei olnud. Aga võib-olla oli siiski. Võis ju olla, et just see viimane gravilennuk, mida täitsid pealiskirja «Aparaadid» kandvad konteinerid, vedaski kindaid . . . Siis välgatas kähe künka vahelises
nõos kullendav poolkerakujuline kuppel — kauplused.
Gloor küsis:

«Kas läheme ja vaatame korraks seda ... noh, uut allveepaati?»

«Oo suur taevas! ...» oigas Niik. «Uus allveepaat!» Ja ta keeras Gloorile selja.

Gloor oli just oodanud põhjust vihastumiseks. Ning nüüd see.põhjus leiduski. Emand Niik oskas oma seljaga näidata, kuivõrd ta põlastab Gloori tolle ebaväärika, kohatu, lihtsalt öeldes lapsiku uudishimu pärast. Gloor peab mõtlema, mõtlema, väljapääsu otsima; millal ta ometi ükskord saab täiskasvanuks?!

«Mine, kui soovid. Ma mõtlen vahepeal natuke,» ütles Niik.
Gloor turtsatas ja läks. Tal polnudki enam tahtmist paati uurida, kuid oma sõnadest taganeda kah ei sobinud, õlad trotslikult püsti, vaatas ta poolkerajas hallis ringi. Küll oleks hea, kui siin leiduks äkki mõni tuttav — võiks pisut lobiseda. Niik aga las ootab. Eliitkaupluses ongi lobisemine kõige paslikuni tegevus. Kuid läbipaist-

vad platvormid, trepid ja ülekäigud olid peaaegu tühjad. Halli klaasist võlupilt säras uhkeldavas tõmmuroosas valguses. Gloori juurde veeres tulise kiiruga sinises vormis robot ja piiksus:
«Isand kõrgema järgu monteerija, suvatsege . . .» Gloor vehkis tõrjuvalt käega. Eskalaator viis ta kii-. resti ning käratult alla kaubasaalidesse. ülevoolavast teenistusvalmidusest tilisedes käis tüütu robot tal kännul. «Las käib,» mõtles Gloor. «Seltsiks seegi...» Tühjas saalis pomises valjuhääldi koketeerival naisehäälel: «Piloot-lisaseadis võimaldab teile, härrased, unustamatuid aistinguid.» — «Jaa-ah .. . unustamatud aistingud just veel puuduvadki,» mõtles Gloor tigedalt. Tema ees pikas tunnelis särasid uhiuued oranžid kuusjalad. Edasi tulid gravilennukid. Veel edasi hõljusid seebimullidena kauguse tõttu pisut hägused allveepaadid. «Suurte sõidukite saal». Vastassuunas möödusid temast justkui valged kummitused kaks dispetšerit. Gloorile lähemal olev näis nii kõrge seisuse jaoks liiga noor olevat. Lisaks uhkeldas ta lausa mõeldamatus üliõhukeses türbis. Keigari külgedel tungisid selgelt esile smiksid — kolmanda jäsemepaari rudimendid. Oli see alles jultunud tüüp! . . . Kas säärane piimahabe suudaks olla arukas insenergi? Aga näe, tema juba dispetšer! Egas asjata sosistata, et kõige jämedam jultumus on parim tee kõrguste poole ... Vihaselt õlgu võbistades sammus Gloor «Orkaanide käskija» juurde ning jäi laeva vahtima, seda ometi nägemata. Tuleb vaadata, kui on juba puidud. Kontuurid on tõepoolest vapustavad. Ohoo, ja luugid! Suurepärased luugid . . . Ta laskus kükakile, et heita pilk sõiduki põhja alla, ja äkki kuulis tundmatut häält:
«Isand Gloor, Taaviku poeg? Mul on au teid tervitada!»

HELESILM

«Käskija» ahtri all seisis väheldast kasvu sale baloog. Tal oli seljas kõrgema klassi spetsialisti türp füüsikain-seneri pannaldega; hõbehall sirelililillade kantidega riietus istus tema seljas silmatorkavalt elegantselt ning näis olevat täiesti uus. Laitmatult kinnastatud käsi hoidis ta kokkupandult kõhul. Nähtavasti selleks, et mitte millegi räpase vastu puutuda. Kindakäänise vahelt ulatus seda torutades välja silindriline magnettraadi ümbris, ja vasa-

kui õlal rippus tilluke loendur, samasugune riist oli ka Glooril, kuid ei temal ega ühelgi teisel monteerijal poleks iial pähe tulnud sellega avalikus kohas ringi kõndida. Füüsikainsenerid aga tegid seda üsna tihti. Inseneri nägu paistis lõbus ning heatahtlik. Vilgastel silmadel, mis vaatasid Gloorile ainiti otsa, oli üks iseärasus: nad ei olnud absoluutselt mustad nagu kõigil, vaid pigem hallikad. Haruldane omadus. Niisuguseid silmi on võimatu unustada. Ning Gloor võis vanduda oma mõtlurite rahu nimel, et pole neid kunagi varem näinud. Helesilm kükkas nobedasti — austavaks tervituseks.
«Mul on au, isand Gloor! Sujuvat Teekonda!» «Sujuvat Teekonda, isand insener... Millega ma ...» «Ärge nähke vaeva!» hüüatas füüsikainsener. «Te pole mind kunagi enne näinud, seda ma tean. Kuid sellegipoolest .. .» Heitnud kiire pilgu enda ümber, käänas Helesilm kindapära tagasi ja lülitas oma käevõru välja. «Ma ei nimeta oma nime, isand Gloor. Loodan, et te ei pane pahaks.»
Ta heitis tähendusrikka kõõrdpilgu Gloori käevõrule. Ning Gloor, teadmata miks, vajutas lülitile. Helesilm nihutas end kohe lähemale ja sosistas valjusti Gloorile otse kõrva:
«Ma ootasin teid, et pakkuda teile surematust! Stopp! Ärge kohe keelduge, mõelge järele!»
«Kas kingituseks?»

«Mis te nüüd! Käsi peseb kätt. Kuidas siis on?»
Peab ära kuulama, mis ta räägib, mõtles Gloor. Pole ju midagi kaotada. Pole absoluutselt midagi kaotada. Pool tundi võin ma tema peale raisata, mitte rohkem. Enne vahetuse algust peab sõitma Vana Torni juurde ja Nurra ära tapma.
Mõtted, mis tabavad meid nagu lask nurga tagant. .. Füüsikainseneril on mõrvari silmad, vaat mis, mõtles Gloor, ja Niiki pilk sellepärast ongi nagu surmahirmus rošš-rošil, et tema mäletab; mina olin unustanud. Nurrat ei tohi ellu jätta. Oh seda alatut, alatut maailma ...
«Ma kuulan teid, isand füüsikainsener.»
«Tänan!» vastas Helesilm erksalt ja lõi sõrmedega nipsu, kutsudes robotit. Gloori sinine seltsiline oli varmalt kohal. «Ava «Orkaanide käskija» kabiin, poisu!»
«Kuulan ...» Robot hüppas üles, paterdas oma iminappadega mööda paadi keret ja lükkas luugikaane valla. «Uusim mudel, härrased eliitspetsialistid! On olemas alumine luuk sukeldumiseks veealuse jahi puhul, mõõt-

med kaheksa korda kuus, seejuures ei puudu ka tavaline trümmi mõõtmetes üla- ja külgluuk, suurusega üksteist korda üksteist. . .»
Luuk langes kinni. Helesilm oli jõudnud roboti eemale tõugata, nii et see jäi väljapoole. Robot žestikuleeris, seistes läbipaistval soomuskattel, mis kõike ümbritsevat kõledal kombel moonutas; tema jalad näisid hiiglasuured, kere aga pisitilluke — nagu sinine nääriehe.
Helesilm oli osav sell. Niipea kui luuk kinni kolksa-tas, nihutas ta oma lõuad Gloori kõrva aarde ning hakkas uskumatu tarmukuse ja veenmisjõuga sosinal lõksutama:
«Kas Klagg käis täna teie juures? Suurepärane? Teatud isik määrab teid enda juurde käsundusinseneriks. Kas te ei teadnud? Nüüd siis teate. Lähikosmoseretkedel, mis toimuvad kahekohalises raketis, on see teatud isik teie võimuses. Kas saite aru? See on väga lihtne ja täiesti ohutu.» Insener lõksutas lõbusasti lõugu. «Ta juhib raketti ise — ise, saate aru?»
«M i s on ohutu?» küsis Gloor.
«Teda asendada, teie veidrik! Asendada! Vaadake — minul on «vahendaja». Jäänud teatud isikuga raketis kahekesi, te asendate ta «vahendaja» laenguga . . .»
««Vahendaja»?! Kus?!» hämmastus Gloor. Kuid samas taipas: see on Kaitseteenistuse provokatsioon, muud ei midagi. Leidsid nüüd lollikese .. .
«Isand füüsikainsener! Kuidas te julgete! .. .»
«Ärge nähke vaeva,» sähvas Helesilm vahele. «Ma ei ole Kaitseteenistuse agent. Kas te keeldute? Suurepärane. Kavatsete minu peale kaevata? Tore. Palun. Ainult et võtke arvesse — me oleme ette näinud nii keeldumist kui ka kaebamist. Mõelge järele, isand monteerija Gloor!»
Gloor tõstis käevõruga käe, et Kaitset kõhale kutsuda. Insener hoiatas teda kurel sosinal:
«Ettevaatust! Mõelge järele! Te käivitate automaatse süsteemi, mis kindlustab minu ohutuse. Hoiatan teid, ma ei ole heategija ...»
Ning vaadanud ümber, avas ta kärmesti kapsli, ja Gloori sihtis «vahendaja» kiirgur.
«Allun väevõimule,» ütles Gloor. «Noh, rääkige siis . . .»
«Teie ülesanne on sooritada asendamine. Uus, hm, te mõistate, kes, võimaldab teile surematuse ja soovi järgi dispetšeri või täiskommodoori auastme. Ning vastava ametikoha kosmoses. Pidage silmas — surematus! Nõustuge ometi!»

Surematus — see on surelikule olendile suurim ahvatlus . . . Saada kätte õigus rännata kuni Teekonna lõpuni ühest kehast teise ilma järjekorras ootamata, ilma minutitki olematuses viibimata! Gloor aga vajas «vahendajat», ainult «vahendajat». Võlukepikest, kõikide probleemide universaallahendajat.
«Oletame, et ma nõustun. Millised on tagatised?»

«Ei mingisugused,» ütles Helesilm. «Kosmos tule appi! Tegevus iseendast juba sisaldab tagatist. Teist saab saladuse omanik — uus Suur peab teid tahes-tahtmata üle kuldama.»

«Või hävitama.»

«Mis te nüüd... Asjalikud suhted, isand Gloor! Me pole mõrvarid. Meie põhimõte on aus koostöö.»

«Paljad sõnad,» ütles Gloor. «Kas siirdamisinstruktsiooni annate?»

«Endastmõistetavalt. See on kapslis koos aparaadiga.»

«Tähtaeg?»

«Ei ole eriti oluline. Parem aga mitte venitada.»

«Lisanäpünäited?»

«Kindad uuele omanikule jõuavad homseks raketti. Kapsel hoidke kogu aeg käepärast, ainult lennu ajaks paigutage see konteinerisse. Mõtlurit ärge mingil juhul välja võtke. Kas kuulete?» küsis insener ähvardavalt. «See on kategooriline nõue. Pidage meeles, et meid on võimatu petta. Kättemaks on silmapilkne.»

«Olgu,» ütles Gloor. «Mina aga hoolitsen selle eest, et teie mind ei petaks.»

«Meie pärast ärge muretsege . . . Hävitage teatud isiku mõtlur. Emand Niikile ei ühtki sõna. Sujuvat Teekonda. Tuuletut teed.»

«Tuuletut teed,» kostis Gloor. «Jah, aga miks te siiski minu poole pöördusite?»

«Ma ju ütlesin, et olete määratud teatud isiku adjutandiks. Noh, minge juba, minge, minge!»

Ning Gloor läkski.

KOKKULEPE

Suur Päike rippus madalal puude kohal. Järgmisel silmapilgul võis ta kaduda pilvede taha, mis aeglaselt laskusid seniidist silmapiiri poole. Lähenevat tormi haistes olid terved parved labi-labisid asunud jahti pidama, alates hiiglaslikest veteranidest kuni sel suvel sündinud,

alles taskurätisuuruste noorukesteni. Hiljem, esimesel tormipurskel, tõmbuvad labi-labid kerra ja poevad õhujuureharude vahele varjule. Nüüd aga lendasid nad süsimustade pilvede all. Taevas sähvatasid pahaendelised põuavälgud, päevavalguses viirastuslikult rohelised. Hoiumets kähises ja kõmises nagu ärritatud rahvahulk. Puud lühenesid — surusid end sügavamale maa sisse,
kasvatasid endale lisajuured, põimusid omavahel oksipidi kokku. üksnes raatad, tormide truud kaaslased, seisid häirimatult. Need puud andsid end orkaanide meele-valda, tõusid kõrgele õhku, otse pilvede alla, ning kihu-
tasid mitusada kilomeetrit, hõivates niiviisi uusi alasid. Mõned isegi ületasid Metsiku ookeani ja juurdusid teisel mandril.

Niik ja Gloor silmitsesid metsas valitsevat segadust, kuni «Hulkur» otsis teed Vana Torni juurde. Nad sõitsid varjamatult — täna lahkuvad nad planeedilt, orbiitidel on aga omad seadused ja oma Kaitseteenistus. Kõigest olid nad juba rääkinud ja kokkü leppinud. «Vahendaja» peideti mootori teraskatte alla; kui Helesilm lootis nende kõnelusi pealt kuulata, siis lootis ta asjata. Terasekraan ei lase raadiolaineid läbi. Emand Niik istus selginud ilmel, kõpsutades hooletult saapakannaga. Kui Gloor pärast kauplusest väljumist oli talle tšaagist jutustanud, vastas ta kolme lausega:

«Sa oled tubli. Ma kavatsesin juba põgeneda ja peitu pugeda. Läki Nurrat «vahendajasse» võtma, tarkpea . . .»

Teel metsa kuulasid nad ära siirdamisinstruktsiooni. Tšaag polnud andnud Sl-d tervikuna, vaid ainult kaks osa, «Üldjuhendi» ja «PKV käsutamise juhendi» — PKV tähendas «planetaarklassi-vahendaja». Üldosast said nad teada, et PKV-d eemaldavad ainuüksi baloogide mõtlureid. Teiste sõnadega, Seva ja Maša ei saa PKV abil ühest kehast teise

siirduda. Nemad, võõrplaneetlased, vajavad DKV-d, «dessantklassi-vahendajat», selleks et siirduda keemikute kehadesse, jääda planeedile ning püüda hankida kinnaste skeemi. Kuid «dessantvahendajat» ei olnud. Tuli lennata Peadokki. Teiselt poolt ootas neid seal niivõrd ahvatlev võimalus, et parem oli sellest esialgu veel mitte mõeldagi . . . Tõsi küll, toda võimalust, mida Gloor ja Niik isegi ci arutanud, vaid ainult lugesid teineteise pilgust, — todagi võimalust õnnestub realiseerida ainult «dessantvahendaja» abil. Kuidas seda hankida ja kust leida Sl kolmandat osa — see oli küsimus.

Torn lähenes, kõikudes kuusjala sammude taktis. Ülalt

tipust rebenes valla plaat; see kukerpallitas, võttis püst-asendi ja vuhises tihnikusse.

«Nad on paratamatult surmale määratud, nagu see plaat oli kukkumisele määratud. Niik on samuti surmale määratud. Varem või hiljem jätame meie nad maha ning siis õiendatakse nendega arved kui reeturitega,» mõtles Seva. Eile läks Glooril sellest Seva mõttest silme ees mustaks nagu ülekoormuse puhul, sest pole midagi hirmsamat kui mõelda iseendale kui «temale» ning arvestada oma hukkumisega, nimetades ennast «temaks», seda aga, kes alles jääb, «minaks». Täna mõtles ta hukkumisele rahulikult ja lohutas Sevat: «Pole viga, poiss . .. Ära minu pärast kurvasta .. . Õige ürituse nimel — nii seda Maal vist nimetatakse?» . Nüüd on vaja Nurra «vahendajasse» võtta.

Gloor peatas «Hulkuri», avas mootori teraskatte, koukis välja sooja kapsli, sellest omakorda «vahendaja». Sinine titaantoruke, millel kiirgur ühes ja päästik teises otsas, libises mugavalt peopessa. Sõrmede alla jäid kaks õhikut — niisama palju, kui oli kohti salves. Üks neist oli sinine — vaba, teine oranž — pesa on hõivatud. «Vabale kõhale võtame Nurra. Vastuvõtmiseks peab vajutama päästikule ja sinisele õhikule. «Nii, kõik on tore,» arutas Gloor. «Aga mis siis oleks, härrased, kui me austatud mõtluri üle kuulaksime? Mõtlurid ei saa ju valetada . .. Tõsijutt, kuulame ta üle! Helesilm teab meist üht-teist, meie aga mängime temaga pimesikku. Otsustatud. Ainult et teeme veel ühe triki.»

Gloor pistis «vahendaja» tagasi mootorikatte alla, kindakäänise vahele aga torkas tühja kapsli. Siis hüppas välja.

Oli tunda ärevusse sattunud metsa tugevat lõhna. Mõrkjat, kosutavat hõngu, millest kõik elusolendid erutuvad ning püüavad kuhugi pakku pääseda, kus orkaan neid ei tabaks. Vilets planeet. Globaalsed orkaanid seitse korda aastas. Küll on hea, et Maal nõnda ei ole.

Ta vaatas tagasi kuusjala poole — see oli hästi varjatud. Kontrollis sidet Niikiga. Ja enese julgustamiseks lülitas sisse üldringhäälingu tilisev-klõbiseva muusika.

Kui ta seal niiviisi seisis, sirutas võimas puu hellitlevalt välja ühe oksa ning painutas selle aeglaselt Gloori selja ümber. Pidas teda omasuguseks^— puuks. Gloor ei tõrjunud oksa, ainult sulges laud. Mõne hetke ta ootas, millestki mõtlemata. Kui ta siis aga silmad avas, istus

kürg Nurra tema ees ning vaatas tähelepanelikult kapslit, mis paistis tema kindakäänise vahelt.

«Ahaa, oletegi siin . . .» ütles Gloor.

«Jah. Mina,» vastas Nurra ja limpsas korra oma pikka musta keelt.

Ta istus tagajalgadel nagu koer, võimsa keskmise jala paariga toetus vastu maad — kah koera kombel —, pikkade küünistega esikäpad aga rippusid alla nagu istuval karul.

«Kuidas teie elu siis on läinud, Nurra?»

«Rammu olen kogunud,» haukus kürg.

Tõsi, ta oli silmanähtavalt kosunud. Haava katsid noored helesinised kärvad. Ta oli üleni puhas ning läikiv. Ja ta ei pööranud .silmi kapslilt..

Asudes kavandatud programmi ellu viima, istus Gloor maha. Kui aus olla, siis värisevi põlvi: Niik oli kaugel, ning jõulisel kürjel oleks olnud naljaasi tema kõri läbi närida nagu neskil. . . Istudes oli baloog kürjest väiksem.

Kuid Nurra pilk oli rahumeelne. Ta limpsas veel korra keelt ja küsis:

«Kas emandat polegi?»
«Ta on sõidukis. Kuulge, Nurra, ma tulin asja pärast.»
«Ar-r . . . Saan aru. Kas «vahendaja»?»
««Vahendaja», ütelge, Nurra, kes te olite... varem?»
«Pole teie asi,» haukus kurg otsemaid.
«Mul on «vahendaja»,» tuletas Gloor talle meelde.
«Ar-rou! «Vahendaja»! Mul on keha vaja!»
«Küll saate kehagi. Aga enne püüame rahulikult vestelda.» Gloor kergitas end maast.
Nurra hoiatas kurjakuulutavalt:
«Ar-r. . . Istu. Pur-ren sur-rnuks.»
Nad vaatasid teineteisele otsa. Küll on lugu . . .
«Ma olin, ar-r-rou, dessantlane!» haukus äkki Nurra. «Joo .. . Joo . . . Arrrrrr!»
«Joon?»
«Joon jah! Üks!»
«Kõrge auaste,» ütles Gloor umbusklikult.
«Jah, Joon üks. . . Olin komandör-r,» ruttas kurg ütlema, kogeldes vihasest erutusest. «Komandörrr!» Ta hingeldas ja vehkis vabade käppadega.
«Mille komandör te olite, isand dessantlane?»
Vastuse asemel viskus kürg Gloorile kallale, sihtides kõri. Siiski jõudis monteerija Nurrat raskesse saapasse kängitsetud jalaga lüüa — saapal olid veel magnetklambrid. Gloor ei saanud mitte millestki aru: alles alus-

tati asjalikku vestlust, kui see hull äkki kallale kar-gab . . . Nurra aga, veerenud mõne sammu võrra eemale, kiunus valu pärast ja siputas käppi.
«An-ndestage-e» ulus ta. «Niiviisi, ar-r-r, ei tohi . . . mind nimetada! Pur-ren kõri läbi!»
Sõnade vahele vingudes ja urisedes jutustas Nurra oma elukäigust. Joon Ühe auastmeni oli ta jõudnud rohkem kui kahekümne retke järel. Siis veel kaheksal retkel juhtis dessante — asendas Punkti, kes teatavasti ei saa laevast lahkuda, vaid tegeleb ainult navigatsiooniga avakosmoses. Ta vallutas oma dessantidega kolm planeeti. Hiljem aga sattus sunnitööle. Ning kõik ainult sellepärast, et oli rumalast peast hakanud dessantlaseks ning jätnud maha oma tsiviileriala, mis oli lähikosmose-rakettide piloot . . . «Te olete siis piloot ka veel?!» Kürg haukus kõrgilt: «Ma juhtisin SJR-isid!» «Teekonna nimel! . . .» imestas Gloor. SJR-idest'jutustati selle planeedi koolides samal viisil nagu Maa koolides Egiptuse sõjakaarikutest. SJR tähendas «suur juhitav reisirakett». Need olid kasutusel siis, kui polnud veel olemas graviitoreid. Järelikult oli piloot ning dessantlane Nurra juba rohkem kui kolm-sada aastat vana . . . «Kuidas ma kohe selle peale ei tulnud! Kolmkümmend retke! Ning iga retk kestab vähemalt kümme aastat . . . Paistab, et Nurra piloodioskustest meil eriti kasu ei ole.» Kuid piloot on alati piloot, ja kuulumine saladuslikku ning austatud dessantlaste kasti, kust enam ilmalikku ellu tagasi ei pöörduta, muutis Nurra ülihinnatavaks kaastööliseks. Glooril polnud varem juhust olnud dessantlasega rääkidagi. «Kuidas te siis sunnitööle sattusite?» «R-reetsin Teekonna. Kuritar-rvitasin usaldust. Deser-r-teerisin,» luges Nurra tigedalt üles.
«Oot-oot . . . Kas te tõesti deserteerisite?» imestas Gloor veel kord.
«Tüütas är-ra. Nur-rjatu töö,» kuulutas kurg sihiliku häbematusega.
Ning tema pilk ütles: nüüd teate, mida ma teie Teekonnast ja teie dessantidest arvan!
«Olete tore sell,» ütles Gloor. Seepeale pani Nurra veel juurde:
«Kogu teie Teekond on üks suur pasakäru. Ning te ise olete ka pask. Mida te minust tahate? Kas tänuavaldus!?»

«Ei, tänuavaldus! mitte . . . Me lendame orbitaalmonteerimisjaamadesse. Seal kavatsen ma asuda teise kehasse, teile aga tahtsin pakkuda oma.»

«Milleks teile seda?»

«Otsustage nüüd kähku,» ütles Gloor. «Meil on kure. Paariks ööpäevaks muutute mõtluriks. Pärast saate vabaduse.»

«Te olete kõrgema järgu monteerija. Mind paljastatakse.»

Nurra tahtis sellega öelda, et keha saab tema oinaks ilma monteerimisoskusteta. Gloori teadvus on siis teises kehas, Nurra aga pole saladuslik komonss nagu Seva või Maša. Tema teadvus on samasugune nagu Gloorilgi, nii et üks teist ei alluta.

«Ma hoolitsen selle eest, et teid ei paljastata. Luban seda kaljukindlalt.»

Nurra ajas end püstakile. Tigedad pilusilmad süttisid järsku, kihvad tõmbusid irevile, küüned välgatasid.

«Nõus! Käigu kõik kus see ja teine!»

«Aga kui te «vahendajasse» kolite, kas kürg tuleb siis tingimata mulle kallale, kuidas te arvate?»

«Pur-reb sur-rnuks. Tegutsege sõidukist.»

«Eriti ei tahaks... Kui te lubaksite end kinni siduda ...»

Nurra urises ja surus kõik kuus käppa vastu maad.

«Jät-tke. Pur-ren ise . . .»

«Te kas usute mind või ei usu,» pahandas Gloor. ««Vahendajas» asub mõtlur, pean ta üle kuulama. Ta tuleb paigutada teie kehasse. Tõepoolest Teekonna nimel, kui mul oleks tahtmist teile kahju teha, küll oleksin selleks siis juba mooduse leidnud!»

«Ar-r-r, kas peate vestlema?»

«Jah.»

«Ta ei oskaks r-rääkida. Mina õppisin kaksteist aastat.»

Selle peale Gloor varem ei tulnud. Olgu nii. Parem ongi. Ta kujutas ette, kuidas ta kaitsetut mõtlurit üle kuulaks, liiati veel kürje kinniseotud kehas . . .

«Hea küll. Lähme sõiduki jutird-e.»

Ta oleks tahtnud looma turja sasida, kuid lõi kartma.

Niikil oligi juba «vahendaja» valmis. Kürg laskus kõrge rohu sisse, puurides neid tigeda loomapilguga. Gloor sättis küüne hoolikalt sinisele õhikule, teise sõrme asetas päästikule ning sirutas käe välja, suunates kiirguri kürjele. Nurra hingas raskelt, karvad tema külgedel

hakkasid turri tõusma, ja siis vajutas Gloor päästikule. Küüne all liigahtas sinine aknake, «vahendaja» muutus raskemaks, kürg aga langetas koonu aeglaselt rohu sisse.

Gloor laskis sõrmed vabaks. Need olid lausa kramplikult kokku pigistatud. Õhik aga oli muutunud oranžiks. Nüüd olid mõlemad pesad hõivatud.

Ta vaatas välja. Sahisedes ning päikesevalguses helkides ajas rohi end sirgu. Välu oli tühi. Metsik kürg oli kadunud tihnikusse, tormiärevuses puude vahele, ja võimatu oli ära arvata, kuhupoole ta oli pagenud.

HOIATUS

Dispetšeriuum teeskles teadmatust. Vahetuse kesk-paiku vestles Esimese asetäitja Glooriga homsest tööst. Selline on subordinatsioon. Seni kui Tema Toimekuse Suure Dispetšeri ametlik käsk monteerijate üleviimise kohta alles küpseb kantseleide sügavustes, ei tea Esimene üleviimisest mitte kui midagi. See oli naljakas — teadsid ju ometi kõik, kuni viimase uustulnukani brigaadis. Tatš andis Gloorile kerge müksu hingamiskoti alla ja lausus:

«Sinu asjad lähevad ülesmäge. Noh, sujuvat Teekonda!»
«Mispoolest ülesmäge?» teeskles Gloor imestust. «Kõigest orbitaalmontaaž . . . »
«Noh, tubli, õige, õige,» muigas Tatš. «Vaata, et sa orbiidilt alla ei kuku. Ja kui minekule asute, hoia silmad lahti.» Ning ta hüppas oma brigaadi juurde.
Et vältida kadedaid pilke ja vihjeid, ronis Gloor toituri ioonkambrisse kontrollimisautomaatide tööd üle vaatama. Puges läbi lehtrikaela lapiku balloni sisse, mis oli peegelsile ja säras talumatult. Märganud baloogi, vähendasid automaadid oma prožektorite valgust. Üks automaatidest kontrollis hermeetilisust, praksutades laser-sondi. Vilkvälgatused ärritasid, ning Gloor käskis automaadil töö katkestada, ise aga kinnitas end magnet-klarnbrite abil lehtrikaela serva külge ja seadis mikroskoobi valmis. Keevisõmblused paistsid korralikud. Ta oli klarnbri lahtivõtmiseks juba vasakut jalalaba pööranud, kui ioonkahuri rõngale ilmus kergelt lillakas mänglev valgus. Ahaa! Valge Spiraal! Udust moodustus väike ekraan. Sellel jooksis kiri: «Teel olge eriti ettevaatlikud.»

Automaatide naabruses ei saanud Gloor vastata. Ta ainult vaatas hõbedasest udust õhikule, millel oli ovaalse ekraani kuju. «Kordaminekut, kordaminekut!» — udu hakkas kruvina keerlema ja kadus. Gloor ootas natuke ja ronis siis toiturist välja. Must taevas, õpetaja pole just halvasti informeeritud! Teab nende üleminekust tööle. Tahaks uskuda, et ta teab.ka Helesilma asja. mis neid siis teel erakordset ootab? Oot-oot. . . Tatš Ju soovitas kah silmad lahti hoida . . .
..Kiivri ja kinnaste nimel, emand Tatš pole vähem salapärane kui Õpetaja! Algul hoiatab Arvestaja riugaste eest, siis viib ära jahile — mis tähendas täiesti ühemõtte-nende viimist Kaitseteenistusest kaugemale. Ja nüüd hoiatab jälle...
Täiiesti nõutuna suundus Gloor brigaadi üle andma, aga mõtles Tatšile. Niisiis polegi monteerijaemand Heles i l m a g a ühes mestis? Sest oht teel võis tulla ainult vaenlase poolt, mõtles Gloor.
Küllap ongi «vahendajasse» sisse ehitatud saatja. Füüsikainsener tõenäoliselt teab, et Gloor kasutas «vahendajat oma huvides. . . «Noh, kui ainult õnnestuks läbi lipsata. Küllap ma orbiidil juba oskaksin enda eest seista,» mõtles Gloor.
Tund aega enne vahetuse lõppu kutsus teda käevõru kaudu välja Esimese Dispetšeri asetäitja. «Isand Gloor!» kraaksus vana monteerija. «Vastavalt saadud instruktsinoonidele võite teele asuda. Sujuvat Teekonda.»
Teades, et ta enam kunagi ei näe Monteerimishalli, hingas Gloor sisse keevitussuitsu, puudutas millegipärast lehri äärt, lülitas magnettallad välja ning hüppas lifti poole. Pool sekundit enne teda oli oma platvormilt lahkunud Niik.

SA OLED TORE POISS

Maja värises ja kõikus: siin, poole kilomeetri kõrgusel maapinnast, oli juba tunda tormiiile. Need kordusid |arel$_e$jätmatult ning igale puhangule vastasid kaheksaleteistkümnenda ja kahekümne seitsmenda korruse tormi-mootorid kumeda vilinaga. Raketimootorid tekitasid automaatselt jõu, mis tasakaalustas tuule mõju.

Hakkame asju kokku panema,» ütles Niik. Pagasikonteiner, mahukas kinnikruvitava kaanega paak, sõitis köögiliftist välja. Niik kruvis kaane lahti ja

viskas täis otsustavust paagi põhja karbi Gloori paraadmundriga. Selle vahele oli ta peitnud «vahendaja».
«Vaheta kindad,» torises Niik, asetades konteinerisse karbi oma paraadmundriga.

Kulunud kindad visati erilisse Kaitseteenistuse vapiga kogurkarpi. Niik võttis uued enda ja Gloori jaoks eraldi karpidest, mis samuti rändasid konteinerisse. Kõige peale viskas ta töötürbid ja -saapad, püüded asja korraldada nii, et «vahendaja» ja Kaitseteenistuse kontrolöride uudishimulike pilkude vahele jääks võimalikult palju erisuguseid esemeid. Gloorile aga meenus nesk Teekonna Lemmik. Viimase kahe päeva jooksul ei olnud nad loomakest jalutuskäikudele kaasa võtnud, ning kurvastusest — võib ka olla, et tormi eelaimusest — oli too nüüd letargiasse suikunud. Metsikud neskid magavad tormi ajal. Gloor õngitses Lemmiku tööorvast välja. Loomake ei ärganud. «Noh, maga pealegi! Neske niikuinii kosmodroomidele ei lasta. Me hakkame mõlemad igatsust tundma, eks ju? Oled üks pehme tobuke. Sind hakkab toitma koristaja, siis aga tulevad uued elanikud, samasugused härrased monteerijad nagu Niik ja Gloor. Nad kõik armastavad koduloomi. Nähtu põhjal otsustades armastab Gloor loomi rohkem, kui see tavalisel eliiti kuuluval härrasmehel kombeks. Tore poiss see Gloor,» mõtles Seva, silmitsedes suurepäraselt meisterdatud mudeleid — üks oli täiesti valmis ning teine alustatud. Valmis mudel oli endist tüüpi laeva oma, mis oli uuest kaks korda' väiksem. Keerutades seda üht- ja teistpidi käte vahel, mõtles Seva meistrile terava kahetsusega. «Ma ei taha sind tappa. Sa oled tore poiss, aga sa ehitad laevu. Jah, sa oled hea ning armastad loomi, kuid sa armastad ka laevu, ehitad oma lõbuks ja meelelahutuseks nende mudeleid. Ilusad mänguasjad, õige mis õige . . . Mind on õpetatud, et igaüks peab oma tööd armastama. Igasugust tööd. Ka sind on niiviisi õpetatud. Noh, näed siis. See on meil ühtemoodi. Kuid iga tööd ei tohi armastada. Maal elas kunagi keegi härra Messerschmitt. Ta konstrueeris lennukeid. Võib arvata, et ka härra Messerschmitti töölaual ilutsesid lennukitnudelid ning et ta vaatles neid meelsasti puhkehetkil tugitoolis mõnuledes. Aga lennukid tapsid inimesi. Fašistid tapsid häid inimesi, kes armastasid oma tööd ja olid töökad. Algul Hispaanias. Siis Poolas, siis Prantsusmaal, Belgias, Inglismaal, Jugoslaavias, Kreekas. Siis meil, Nõukogude Liidus. Jah, see kõik oli ühel ja samal planeedil. Sul on õigus — need

olid tõelised mõrvad. Kuid mille poolest erineb isiksuse kaotamine surmast? Teile — ma saan aru —, teile on need täiesti erinevad asjad. Aga meie arusaama järgi on isiksuse kaotamine sama mis hukkuminegi. Te tahate meid — venelasi, sakslasi, hispaanlasi, inglasi, jugoslaavlasi —, kõiki inimesi hävitada. Et seda ära hoida, pean ma su tapma. Mööna, et see oleks ainult õiglane.»

Ta valmistas neskile plastikujäätmetest pesa ning kutsus välja koristüsroboti. Käskis meeles pidada, et majja jääb nesk, keda on vaja üks kord ööpäevas toita. «Kõik muu koristad sa ära,» lõpetas Gloor ja hakkas tööorva ja töölaua laekaid tühjendama. Tarbetu kraami kallas ta põrandale: küll robot välja viskab. Plaatide alt tuli välja emand Niiki koolikuver. Seda tillukest eset, millel ilutses kõrgemate kastide tunnusena midagi harjataolist, oli Gloor säilitanud kui mälestust. Ka kiiver lendas hunnikusse.

Pehme laksuga sulgus lifti kaas — Niik saatis konteinerid minema. Monteerijad astusid üle läve. Ukse köhal süttis kiri — «Ruumid on vabad».

OLGE ETTEVAATLIKUD

Gravilennujaam oli lähedal — kõigest sadakond sammu põhjapoolsest väravast. Puhus lõikavalt külm tuul. Silmapiiri kattis üleni pilv nagu vaenlaste vägi. Pilve piirjooned polnud hommikust saadik peaaegu üldse muutunud — see ennustas ränka orkaani. Heitgaasidega segatud udulaamad keerlesid tuulispeadena kobarlinna köhal. Väljak Monteerimishalli jalami ümber oli harjumatult lage, kingade kõpsumine betoonil kõlas terava ning üksildasena. Gloor jutustas Niikile poolihääli valgest udust ja Tatši sõnadest. Niik kehitas õlgu ja ütles, et Spiraal hoiatas ka teda, aga et emand Tatši suhtes jääb tema oma

endise arvamuse juurde. «Kui Tatši teod langevadki juhuslikult kokku Õpetaja aktsioonidega, siis see ei tähenda veel mitte kui midagi . . .»

Gloor ei hakanud vastu vaidlema. Enne eskalaatoril allalaskumist peatusid nad ning silmitsesid jaama vundamendi kõrguselt.

Gravilennuk rippus juba käi äärcs. Ta sarnanes suure halli kohupiimakorbiga. Rütmiliselt süttis ja kustus kiri «3. kosmodroom—Tehastesektor 7».

«Kohe stardib,» pomises Niik. «Nii täpselt... Justkui tellitud.Saabume otse õigeks ajaks . . .»

Kõrgemate kastide spetsialistid ei hiline kunagi. See on kõigile teada. Kui mõni varitsebki neid gravilennukis, siis just selles. Või äärmisel juhul järgmises.

«Hm . . . Vaatame, millal väljub järgmine,» ütles Gloor.

Nad liikusid tasapisi edasi ja laskusid vundamendilt jaamaesisele esplanaadile. Gravilennuk jäi jaamahoone kähe klaasseina varju. Jaamast kandus nende kõrvu eskalaatorite ühetasane kõmin ja teabeautomaadi hüüd: «Kolmas kosmodroom, toiduainete tehased . . . Väljumine . . .» Läbi klaasi paistis sõiduplaan. Järgmine gravi-lennuk pidi väljuma kähe üheksandiktunni pärast. Mõned reisijad vaatasid jaamahoonest välj» nagu käiad akvaariumist. Gloor sosistas pead pööramata:

«Tähelepanu .. . Seal on Helesilm. Paremalt teine. Ära minna ei tohi . . .»

Niik kohendas kapuutsi:

«Pane tähele, mis ma teen, ja püsi mu kannul. Lähme . . .»

Ta lisas sammu. Ainuüksi Gloor võis märgata, et ta püüab salamahti silmitseda elegantset inseneri. Sammudes üha kiiremini, sisenesid nad saali ja liikusid Hele-silma selja tagant põiki läbi ruumi. Paistis, et tollega oli veel keegi kaasas. Nad lasksid Glooril ja Niikil platvormile astuda ning järgnesid neile. Sel hetkel hakkas sireen undama. Kohe sulguvad uksed. Gravilennuki kõrval seisis Kaitseteenistuse ohvitser, käed portupee vahele torgatud, ja vaatas kord uste, kord hilinejate poole. Härrased monteerijad lähenesid kiirel sammul, säilitades siiski oma seisusele sobiva väärikuse. Selja tagant kuuldus kähe kingapaari astumist. Uste juurde jõudes lõi Niik käed põskedele ja sosistas küllaltki kuuldavalt:

«Pääsikud! Ma unustasin paasikud!»

Helesilm kõmistas ootamatusest. Muus osas käitus ta hiilgavalt: möödus Gloorist, hüppas gravilennukisse ja hoidis ust lahti, kuni sisenes tema kaaslane. Ning — meisterlik võte! — pilgutas kordnikule silma ja viibutas sõrme suu ees: no on alles molutajad!

Uks tõmbus kinni. Gravilennuk startis. Ohvitser vaatas monteerijaid muiates. Gloor tegi tigeda näo ja lausus:

«Ainult Arvestaja ei eksi, isand teise klassi ohvitser .. .» .

«Just nii, isand monteerija!» kostis ohvitser.

Niik seisis üliõnnetu näoga. Gloor urises: »

«Pööra nüüd otsad ümber. Muidu jääme ka järgmisest maha . . .»

Täieliku usutavuse nimel sõitsid nad üles oma majja, võtsid isegi žetoonid kinnastest välja ning pistsid siis tagasi. «Küllap me teeme rumalusi,» mõtles Gloon «Asjata panime putku. Insener tõenäoliselt pigem hoolitseb meie eest. Juhtis kordniku tähelepanu kõrvale, andis kahtlasele seigale koomilise varjundi. See-eest on nüüd selge, et Helesilm ei ole Kaitseteenistuse agent. Graviitori nimel, küll on alles lugu, kui varitsejad on pugenud just järgmisesse sõidukisse!»

. . . Varitsejaid ei olnud ega saanudki olla. Jaamahoonele teist korda lähenedes nägid monteerijad, et kail helgivad kiivrid ja portupeed — terve kordnike rühm siirdus

tehastesektori kasarmutesse puhkama.

«Ihukaitse,» turtsus emand Niik.

Kolmanda kosmodroomi jaamas astusid monteerijad segamatult maha, ja nende järel ei väljunud mitte kedagi.

Kosmodroom kujutas endast troostitut vaatepilti: tasandik, mida ümbritses ilmatu kõrge tara. Siin katsid pilved taevast juba üleni — punase loojangu mustjaspruunid pilved. Orkaan lähenes. Ning kogu ümbrus paistis mustjaspruunina. Kõrbenud maapind, piirdetara sektsioonid, märktulede ja igavlevate kordnikega vaatlustornid. Puhus vastik tolmune tuul. Kosmodroomi kaugemast nurgast tõusid sisinal stratosfääri poole kerakujulised õhukeerised: seal töötas graviitor.

Peaaegu jooksujalu tormasid Niik ja Gloor juhtimis-punkri poole. Nad olid tervelt üheksandiktunni võrra hilinenud. Koridorides valitses tormieelne sagimine. Kosmodroomi insenerid jooksid ustest sisse ja välja. Kos-rnoseteenistuse hõbemustad türbid ei tundunud siin pidulikud, vaid hoopis tugevdasid üldist halli masendusmee-leolu. Tusaselt manitses valjuhääldi šahtide ülevaatajaid kontrollima, kas suudmeluugid on kindlalt suletud, siis aga ohkas nördinult ning tuletas härrastele radiometris-tidele meelde, et järjekordsed raketid asuvad teele rakett-mootorite jõul. Nähtavasti oli orkaani fronti oodata kõige lähemal ajal. Valjuhääldi matusekella meenutav plõksu-mine saatis hilinejaid kuni kuuenda korruseni — arvestus käis ülalt alla, nii nagu raketturitel kombeks. Viimane liikurtee tõi monteerijad erireisijate saali, mis oli määratud satelliitidele suunduvale härrasrahvale. Seal

neid, nagu näha, juba oodati. Esimese klassi kosmose-insener sööstis Kohe ligi:

«Härrased, te takistate äralendu! Teie pääsikud! Valve, kähku!»

Nende juurde jooksis Kaitseteenistuse valveohvitser. Kontrollis žetoone ja saluteeris: kõik on korras. Insener juhtis neid raketi poole, paludes lipitsevalt kiirust lisada. Ning siin nad lõpuks mõistsid, et Helesilm oli rääkinud tõtt. Gloorile antakse tõepoolest Suure Kommodoori adjutandi koht. Lihtmonteerijaid ei oleks raketi juurde saatnud kõrgema klassi spetsialist. Mitte keegi poleks neid saatnud. Ja kahtlemata ei oleks lihtreisijate puhul ka raketi starti edasi lükatud.

LENNUL

Teekonna eesmärk — edasiliikumine kosmoses.

Teekonna kandam ja aare on rnõtlurid.

Teekonna tööriistadeks on suured laevad.

Teekonna sümbol aga on kaalutus. See on tema aarete hoidla, vahend tema tööriistade ehitamiseks. Kaalutuse preestriteks on kõrgemate kastide baloogid. Neid kasvatatakse kaalutuses, seal nad õpivad ja töötavad. Kaalutus kuulub täpselt samuti kõrgemate seisuste juurde nagu mugavad majad, auväärsed ametikohad ja edasipääs mitmeüheksa järjekorra võrra aastas. Millel, jättes kõrvale määratu hulga eeliseid, on ka puudusi. Lihtrahvas kannatab kergesti välja kolmekordse ülekoormuse, aadel aga ähib poolteisekordse juures, kahekordse puhul koguni kaotab teadvuse. Satelliite teenindavad raketid ei arenda sellepärast rohkem kui kahekordset kiirendust — ilusa ilmaga muidugi. Tormi ajal tuleb aga startida rakett-mootorite jõul, antigravitatsioonkatapulti käsutamata. Täna on oodata rohkem kui kolmekordset kiirendust. . . Ja veel orkaani tõuked . . . Oi-oi-oi!

Veo-reisirakett oli stardiks valmis. Stardišahtis undasid ja inisesid ventilaatorid. Saatja oli nii lahke, et juhatas Niikile ja Gloorile kätte nende kohad esimeses reas. Ülesminekul teistest istekohtadest möödudes nägid nad reisijate nägusid, kes olid surutud fiksaatorite pehmete abivalmis pihtide vahele. Reisijate silmad vilasid hirmunult. Nad kartsid rakettmootorite arendatavat kiirendust. Fiksaatorite tagant polnud võimalik türpide värve eristada — näha olid ainult näod ja kinnastatud käed. Gloor

ja Niik asusid oma tugitoolidesse. Elatanud dispetšer nende kõrval pööritas silmi ja ähkis. Harjaga kiiver tema peas ulatus fiksaatorist välja nagu naeris peenrast. Juhikabiini avatud luugist vaatas välja piloot, näol pilkav ilme. Ta ütles saatjale:

«Laske siit jalga, inss . .. Kui te õigeks ajaks ei käo, litsun teid laiaks nagu labi-labi!»

Piloot rõkkas naerda, asetanud luugiavale roosades kinnastes käed — madalam kast, oota sa nendelt viisakat kohtlemist! Dispetšer manas näole midagi naeratusetaolist. Olgugi et piloot ei juhi raketti, vaid ainult istub seal igaks juhuks, siiski... liikusid kuuldused, et piloodid lõbustavad end reisijate raputamisega.

All prantsatas luuk kinni, hüdraulilised seadmed hakkasid urisema. Kosmodroomi raadio kähistas: «Kaks viit, kaks viit! Antakse püststart, veojõud null kõma seitse, vertikaal . . .» Dispetšer tuksatas rõõmsalt oma tugitoolis: antigravitatsiooniline start! Kuid raadio jätkas halastamatult: «. . . üleminek reaktiivveojõule, kaks kõma seitse, vertikaal kolm kaks null. Kaks viit, kinnita stardivalmidust.»

«Mis sa seal röögid, ma olen ammu valmis,» ühmas piloot. Lastiluuk langes kinni — jälle prantsatus ja sisin. Piloot naeratas ootamatult Niikile, mõmises: «Noh, laseme käia,» ja kadus juhikabiini.

Dispetšer, vabanenud hirmust neetud raketturi ees, soigus: »

«Teekonna nimel, miks ma ei jäänud ootama reisi-raketti?! Kiirendus kaks ja seitse üheksandikku, oh õudus-st!» ,

Altpoolt lausus keegi:

«Reisirakette ei lähe kolm päeva, dispetšer.»

Hääletooni järgi arvates oli see kosmodroomi insener kolmandast reast. Kosmodroomi omad on kõik jultunud kujud. Gloor ei näinud midagi peale juhikabiini valge vaheseina ja oma sõbratari kingade. Ta mõtles põlglikult, et dispetšer oigab asjata: aeglaselt veniv raske puusärk, millega nad lendavad, on tõusul kindlasti stabiilsem kui kerge reisirakett. Ning nüüd surus reaktiivjõud ta tugitooli. Seejärel hakkas rakett rappuma ja siia-sinna visklema, ning aeg-ajalt näis, et ta ei tõusegi, vaid hoopis langeb allapoole. Tugitoolid krägisesid meeleheitlikult. Omal kombel ülekoormusele reageerides pigistasid fik-saatorid keha nii, et võimatu oli hingata. Sündsustunne

ei lubanud Niiki hõigata. Gloor kannatas vaikides. Piloot lõugas siseraadio kaudu häirimatu lõbususega:

«Hei, härrased! Pidage vastu, nüüd ei lähe enam kaua.»

Mootorite järsk rapsatus — silme ees lõi mustaks. Gloor kaotas teadvuse. Tuli meelemärkusele. Kukkus taas pimedasse auku. Tuli teadvusele. Rakett liikus sujuvalt, vähendades kiirendust. Sõrmi liigutades tegi Gloor kindlaks: kahekordne. Üks koma neli. Viis üheksandikku ... Null! Kaalutus! See hellitas nagu soe vesi. Rakett oli jõudnud kosmosedokkide orbiidile.

Reisijad hakkasid kergendatult sumisema. Nad arutasid stardi üksipulgi läbi ja tulid järeldusele, et automaadid pole just kõige paremini välja reguleeritud. Dispetšer, kes ei mõistnud kosmonautikast mõhkugi, ägas kapriisselt:

«Kus me asume, Teekonna nimel?»

Talle seletati, et piloodi panoraamekraanil möödub parajasti üks «Trooja»-tüüpi side-navigatsioonisatelliit, silmapiiri taha on laskumas satelliit Titaan, alumisse sektorisse aga ilmub Kohe Peadokk — suurte kosmoselaevade viimistluspaik. Rakett liigub doki poole vabalt langedes ning võetakse vastu lastikail. Seejärel jäid reisijad täiesti vait. Niisugune on komme. Kui olete saanud korraliku kasvatuse, tuleb liftis, gravilennukis, mis tahes avalikus kohas vaikida ... Nii möödus see kosmoselend, kahesajas või kolmesajas — kes neid

lugeda jõuab — Gloori ja Niiki elus, esimene aga Seva ja Maša elus.

PEADOKK

Peadoki graviitor haaras raketi nagu hiiglaslik pehme käsi, võrdsustas raketi kiiruse enda omaga, seejärel laskis käiku külgetõmbeseadeldise ning tõmbas kosmosesõiduki sujuvalt lastikai võrejasse silindrisse. Reisijad said sellest teada müksude ja müra järgi — rakett põrkas mitu korda küljetsi vastu turvikut. Oldigi kohal. Luugid avanesid. Gloor ja Niik hüppasid kaile ja sirutasid mõnuga liikmeid.

Nad hakkasid astuma piki tunneltrappi, mis oli end imenud,raketi väliskatte külge. Jalgealune oli pehme ning vetruv. Niisugune trapp saadeti iga saabuva raketi reisijateluugi juurde, sest väljaspool oli vaakum, kosmiline tühjus. Teispool tunnelit algas Peadokk. Tehiskaaslase elamuosa oli ehitatud laevasarnaseks — soomustatud

sigar, umbes viissada meetrit pikk, läbimõõt kuuskümmend meetrit. Titaantrossist silmustega üksteise külge tropitult lendasid tema kõrval kosmoses ehitatav laev ja töökodade saja meetri pikkune silinder. Eemalt sarnanes see kõik kolme kokkuseotud pulgaga — kaks pikka ja üks lühike. Kaid olid lühikese pulga — töökodade — jätkuks. Piki kaisid olid sigarelamu soomusele rajatud klaastunnelid. Nagu oksad tüvedest, ulatusid nendest välja trapilehtrid. Raketi poolt sissepääsuhalli poole sammudes nägid Gloor ja Niik jalge all läbi paksu elastse klaasi sigarelamu rohelist kesta. Paremat kätt paistis laeva samasugune soomuskest. See kosmosehiid oli ehitatud esimese vooluliini Monteerimishallis ning toodud Peadokki viimistlemiseks ja katsetusteks. Pea kohal asus avakosmos, kuid monteerijatel ei õnnestunud näha tükikestki musta taevast. Kaikonstruktsioonid, rakettide laiad ahtrid, lugematud torud, juhtmed ja sillakesed .varjasid kõike. Harvades vahemikes matsid tähevalguse prožektorid. Automaadid vilgutasid lampe. Helendavates vaa-kumskafandrites baloogid askeldasid kohmakalt päästelaevade tagikorrast hallidel külgedel. Veokid tunglesid käi ääres nagu elevandid söögiküna juures. Töökodade sissekäigu ees oli sagimisel lõpp. Ootamatult uppus pilk kosmosetaeva pimedusse. Siit algas võrejas Peamajakas — kuulus koht! Pooled planeedilähedastest lendudest toimusid selle tohutu laterna järgi, mis süttis iga kaheksateistkümne sekundi tagant. Miljonite kilomeetrite kauguseltki nägid piloodid ksenoonplasma helepunast leeki. Antennid okastena püsti, paistis majakas tähtede taustal. Antennid lintside, eriside, kosmosepeilingu tarvis ning veel sajaks muuks otstarbeks, mida tundsid üksnes spetsialistid. Otse valgusti all rippus tohutu suur liud, mida nimetati lihtsalt Antenniks. See kuninglik lihtsus rabas Gloori juba siis, kui ta alles koolis õppis. Astronoomia tunnis näidati neile satelliite Titaan, «Trooja», «Start», «Särav» ja teised tiirlesid vabalt normaalsetel, ringilähedastel orbiitidel, Peadokk aga liikus keerukal, väljavenitatud orbiidil, selleks et Antenn vaataks alati ilmaruumi ühte punkti. Automiadid suunasid dokki, arvestades planeedi tiirlemist ümber Suure Päikese ja selle liikumise häireid Väikese Päikese mõjul ning veel kaheksatküm-mend üht häiret. Orbiit muutus kogu aeg, alistudes Antennile. Pärastpoole sai Gloor teada, et saladuslik «punkt ilmaruumis» on Teekonna kõige lähem sihtplaneet. Tunnel lõppes majaka jalamil. Saabunud sattusid

Peadoki keskhalli, mille kaudu olid ühenduses kaid, töökojad, laev ja sigarelamu. Madalas kitsas saalis liiguti rüsinal. Siin vilksatasid töötürbid, vaakumskafandrid, robotite soomuskatted, dispetšerite kiivrid ja liikurkärud. Sissepääsude juures pidasid valvet Kosmose Kaitseteenistuse vanemohvitserid. Gloor ja Niik trügisid elamukoridorini ning esitasid žetoonid kordnikule, kindad aga vahirobptile, mis rippus tema õla kõrgusel. Ohvitser tegi juba masinliku liigutuse — võrte minna —, kuid siis äkki pani žetoonid ara, lausus mõned sõnad käevõrusse ja palus saabunutel oodata. Ohvitserist vasakul oli barjäär-iga eraldatud ootepaik. Gloor ja Niik jäid sinna justkui saarele seisma ning robot suunas

neile valvsa pilgu. Zetoonid jäid kordniku kätte.

Mõnda aega silmitsesid nad uudishimulikult läbi halli sinna-tänna voorivaid balooge ja automaate. Tundsid ara mõned tuttavad Kosmoseakadeemiast ning kummardasid neile. Kuid kahe üheksandiktunni möödudes, muutusid nad rahutuks. Oodanud veel ühe üheksandiku, päris Gloor, kas isand kõrgema klassi ohvitser pole neid unustanud.

«Ei sugugi, isand kõrgema järgu monteerija!» ütles ohvitser söakalt. «Teie pääsikud näevad kahjuks ette kontrolli Arvestajas . . . Astuge edasi, isand kommödoor ... Nii- et oodake, härrased monteerijad. Kui Arvestaja vabaneb, kutsutakse teid kontrollkambrisse.»

Ohvitser vaatas kõrvale ja ei näinud, et Gloor kahvatas, Niik aga lõi käed põskedele. Kontroll Arvestajas! See on lõpp. Gloori ja Sevat, Niiki ja Mašat ei oodanud teenistus Peadokis, vaid kuulsusetu hukk põrmustitorude ees.

MAA. KOLMEKÜMNE KUUES PÄEV

Operatsioonist «Apostel» (professor Jamštšikovi leitud tabav nimetus, talle jäigi) oli möödunud nädal. «Apostel» ise, kes osutus Välisministeeriumi töötajaks, sai dessantlasest lahti, paranes täielikult ja kippus koju. Kuid Jamštšikov ei lasknud teda ära, vaid uuris tuhandel viisil. Blagovolin istus vaikselt oma toas. Seda nimetati koduarestiks. Füüsik tarvitas niisugusel hulgal musta kohvi, et majandusülem langes iga päev- uuesti meeleheitesse. Raamatukogu päevnik aga tassis Blagovolinile raamatuvirnu, mida too uuris täielikus, vaikuses. Keskuse

eramus oli üldse väga vaikne. Ainult «apostlil» oli kombeks laulda hommikuti kriiskaval tenorihäälel prantsuskeelseid laule. Õhtuti laulis ta hispaaniakeelseid, professor Jamštšikovi aga kirus itaalia keeli. Tagaselja muidugi. Jamštšikovi kartsid kõik natuke.

Professor ja tema patsient ei teadnud, millega Keskus tegeleb, ning kumbki omal moel lahutasid nad meelt. Ülejäänutel polnud aga meelelahutusteks mahti. Operatsioon «Apostel» oli siiani Keskuse ainus edusamm, ja seegi juhuslik. Tulnukaist residendid näisid olevat tabamatud. «Apostli» juurest leitud kristallide uurimine ei andnud midagi. Nende struktuur oli nii keeruline, et selle analüüsimiseks oleks kulunud aastaid, ning mis abi sellestki oleks olnud? . . . Kristallidel puudus kiirgamisvõime, nad näisid olevat tavalised klaasikillud, ainult et üsna rasked. Ei olnud mitte millestki kinni hakata. Aeg lendas. Tugarino sündmustest oli möödunud kolmküm-mend viis päeva.

Õhtul astus Keskuse ülema juurest läbi Anna Jegorovna Vladimirskaja. Zernov lehitses süngel ilmel dokumente. Ukse kõrval seisis väike üiberkohver — niisugustega käivad tavaliselt ringi külmikute või telerite parandajad.

«Ma tulin ainult hetkeks,» lausus Anna Jegorovna otsustavalt.

Zernov naeratas kannatlikult ja ütles, et kui hetkeks, siis olge lahke. Mispeale Anna Jegorovna küsis, mis õieti Blagovoliniga lahti on.

Üheksateistkümne komitee liikmena oli tal õigus selliseid küsimusi esitada.

«Ta on koduarestis,» vastas Zernov.

«Tean, tean. Ja mõistan. Meie üritus on liiga tõsine, et riskida. Sellegipoolest tuletan meelde, et me katsetasime toda riista haigel — see töötab. Ja katsetasime ka Blagovolinil — ta on puhas poiss.»

Zernov naeratas viftakalt ja noogutas. Tõepoolest, kogu Dmitri Aleksejevitši informatsioon oli leidnud kinnitust. «Vahendaja» pikk niit tähendas siirdamist, lühike — vastuvõttu. Nagu Blagovolin varem oli öelnud, oli «vahendaja» röntgeniga avastatav. «Vahendaja» on töökorras: «apostel» õnnestus vabastada dessantlasest, kes tema ajus peitus. Ja Blagovolin ise osutus vaieldamatult tavaliseks inimeseks. Tema ajust aparaat dessantlast ei leidnud. Miks ta siis aresti alla pandi?

«Kahel põhjusel,» ütles Zernov. «Ma ei tohi jätta tähele panemata oma kaastöötaja puudulikku avameelsust. See

pole enesearmastuse küsimus. Meie töös niisugust asja lubada ei või.»

«Mis suhtes ta siis avameelne ei ole?»

«Ta tilgutab informatsiooni lausa teelusikaga. Ja ei varjagi seda. Ta ise tikkus aresti alla.»

«Tõsi? Minu arvates te teete asja liiga keeruliseks,» lausus Anna Jegorovna bassihäälel. «Sedamööda kuidas ta meelde tuletab, ta Kohe tilgutabki. Mõelge ainult, kuidas ta seda endale meelde jättis! Kui piinarikas see poisile oli!»

Zernov vaatas teda heakskiitvalt.

«Minu arvates aga on ta tüdinenud kodukootud kärbse-püügist ning otsustanud leida kardinaalse meetodi.»

«Kärbsepüügiks?» venitas Anna Jegorovna. «Kas arvate, et ta plaanitseb seda?»

«Olen kindel. Heitke pilk tema raamatukogu-laenutus-kaardile: milliaeid raamatuid ta neelab! Koos kohviga ...»

«Ah siis nii-i on lood! Olete teie aga tarkpea,» ütles Anna Jegorovna.

«Aitäh. Ja võtke arvesse, et Blagovolin on fenomenaalselt isekas. Ta ei soovi midagi enneaegu ära rääkida. Kas teil on veel küsimusi, doktor?»

«Ei ole...» Anna Jegorovna toetas oma ümmarguse näo kätele ja vaatas Zernovile otsa. «Küsimusi enam pole. Kui te ainult teaksite vastata . . . Kas pääseme sellest supist välja, Mihhail Tihhonovitš? Kui ma nägin seda niitidega «vahendajat», kas teate, mis mõte mul siis tuli?»

«Tean,» ütles Zernov. «Vägagi hästi tean. Pole viga, Anna Jegorovna ... Jääme lootma operatsioonile «Kolmiklüli». Vabandage, mind oodatakse.»

Ta koristas paberid laualt, võttis kohvri käe otsa ja laskus alla garaaži. Kui auto õuest välja sõitis, võttis tunnimees väravas innuka valveseisangu.

KASS

See, mida Anna Jegorovna kartis, oli toimunud mõni päev varem. Esinedes kord raudteelasena, kord puhkusel oleva ohvitserina, siis jälle kolhoositarina, kes emale külla sõidab, jõudsid kaks dessantlast piiritsooni naabrusse. Neil oli kasutada kolm «vahendajat», ühe ressursid ammendusid ja ta pudenes pärast.üheksat siirdamist

imepeeneks halliks tolmuks. See neid siiski ei takistanud. Kumbki dessantlane asus kordamööda mõtlurikristallis. Sissesõit piiritsooni oli keelatud ning rakendati dessantlaste vastu suunatud meetmeid: tunnimehed valvasid kolmekesi, vagunisaatjad ei ilmunud vagunitest välja ja nii edasi. Kuid keelutsoonis elasid kümned tuhanded inimesed. Mitmesuguste asjaajamiste pärast sõitsid paljud sealt välja ning pöördusid tagasi. Valve-dessantlane ei ristelnud eriti kaua kordonite vahel — auk oli varsti leitud. Ning ta sööstis piiri poole.

Keelutsooni sõitis ta sisse kolhoosiesimehe ajus. Põllu vahel, enne külasse jõudmist, käskis ta autojuhil peatuda, siirdas temasse «vahendajast» teise dessantlase ning siunas:

«Kuradi sandarmid, üle noatera läks õnneks. Mismoodi me piirist läbi poeme? Pane oma nupp tööle!»

«Peame mõne looma käiku laskma,» vastas teine veendunult. «See keha ei passi. Kumb meist looma sisse läheb, Nurk Üheksa?»

«Sina, Kolmnurk. Võta mind «vahendajasse», ise põrutad poe-Sohvi poole, torkad minu temasse. Sohvil on kodus loom . . . Ja kuule: kui ma sind kassi sisse suskan, siis annan käega suuna piiri poole, mõistad? Mis teid pidi sinna jõuda, seda sa juba tead. Viid «vahendaja» edasi. Teise jätame maha. Tegutse . . .»

Autojuht sihtis tõrukesega esimehe laupa ja tõmbas niidist. Toibunud ning hämmastunud esimehele ütles ta: «Küll sa magad aga raskelt, Boriss Ivanovitš!» Nurk üheksa oli esimehes viibinud ainult veerand tundi, mitte rohkem . . . Nobe maastikuauto vuras edasi nisu- ja maisipõldude vahel, puhtakspestud aknad säramas päikese käes, ning jõudis külasse. Siit oli riigipiirini veel kõigest paari kilomeetri ümber.

Kolmnurk sõiduta» esimehe osakonda, ise aga veeres külapoe ette. Poe-Sohvi istus leti taga, raamat peos. Ostjaid ei olnud, kõik olid põllul. Autojuht astus rahulikult lähemale, võttis «vahendaja» välja ning läkitas Nurga müüjannasse, seades oma käe ette, et naine nägupidi vastu letti ei kukuks.

«Siin on ilus ümbrus,» ütles Sohvi. «Ma jooksen nüüd koju Murkat ligi meelitama. Anna «vahendaja» siia . . . Istu parem, muidu põrud põrandale, nii et pilpad taga.»

Autojuht toibus, istudes leti ees tühjadel kastidel. Nurk Üheksa oli jõudnud «vahendaja», milles istus Kolmnurk,

ära peita ja keelitas sohvrit uksest välja minema, ise seejuures seletades:

«Niiviisi ajad meil onu Borja veel sodiks, va joodik, viinanina säärane... Käsi koju, maga ennast välja!...»

Hämmastunult pead vangutades ja õlgu kehitades pani autojuht mootori käima. Ta oli kõigest pool tundi dessantlane olnud ja ei osanud samuti midagi halba kahtlustada.

See juhtus õhtupoolikul. Videvikus aga läks müüjanna jalutama, hoides kaenla all paksu vöödilist kassi. Küla ligidal oli ärakuivanud tiigist jäänud mudaauk. Naine laskus nõlvast alla, vaatas ringi, viskas kassile kalapea. Õrisedes lõi Murka hambad maiuspalasse. Dessantlasest müüja sihtis «vahendajaga» ja tõmbas siirdamisniidist.

Loom lausa hüppas õhku, kärvad tõusid turri, peenike saba lõi kohevaks nagu pudelihari. Siis potsatas kass soojale mullale, turtsus ning pesi end mõne sekundi vältel ägedalt. Seejärel tõstis ta pea — ja dessantlased vaatasid teineteisele otsa. Minuti pärast oleks juhuslik mööduja võinud näha imelikku pilti.

Naine istus maas. Tema ees seisis kass, suus roheline toru, mis videvikus nõrgalt helendas. Esikäpaga surus kass torust väljaulatuvat lühikest niiti vastu maad.

Teine «vahendaja» lebas eemal, põõsaste taga.

«Kähku, kähku, kiisu,» lausus naine.

Kass rapsas peaga ülespoole, niit tõmbus pingule ja naine kukkus küljeli.

Mitte keegi ei näinud, mitte keegi! Mallivöödiline loom sööstis lohust välja.- Ammendatud «vahendaja» heitis kass küülikuurgu ja haaras teise. Tiigi kaldapervel istus ta korraks maha, et ripnevad niidid kohmakalt, vilumatu käpaga suhu toppida. Ning läbi põõsaste, põldmarja- ja metsviinapuupadriku, piki tarasid, surudes end vastu maad, kaua ümbrust uurides, õhku nuusutades, pääses Kolmnurk kõigile märkamatult piiri aarde. «Vahendaja» segas teda. Igal peatumisel laskis dessantlane selle suust maha jaapani küüsilise käpa peale nagu hiirele.

Poe-Sohvi astus kodu poole ja imestas: kuidas see küll juhtus, et ta koduteel äkki vana tiigi juurde põikas? Viimane, mida ta mäletas, oli kräbe ostja, esimehe autojuht... Kass aga jättis ülesküntud piiririba veel enne koitu selja taha. Keskpäevaks oli ta paar põldhiirt kinni püüdnud ja jõudis, kõht täis, teisel pool piiri asuvasse külla. Peitis end koerte, poiste ja tüdrukute eest: sedasorti olenditest pole dessantlastel mingit käsu. Ning uues

videvikus nägi ta äkki hüplevat kogu. See oli küla kirjutaja, kes tegi enne õhtusööki tervisejooksu. Kolmnurk volksas kähku kiviaia peale ja seadis end parajasse asendisse,

jäädes äärepealt hiljaks, sest kirjutaja lähenes üpris kiiresti. õnneks jäi kirjutaja seisma, et vahtida suurt vöödilist kassi, kellel oli tundmatu ese hambus. Ta arutas filosoofiliselt:

«Kassid on tuntud vargad. On see hiir? Ei, hiir see pole. Pekitükk? Ei, pole ka sedamoodi . .. Käsi minema, varganägu!»

Kolmnurk jändas «vahendajaga». Pikk niit jäi lõpuks käpapadjandite vahele pidama. Rapsti! Ei läinud korda! Siirdamisniit oli liiga pikk, seda ei õnnestunud pingule tõmmata.

«Muudkui kisub ja rebib,» lausus kirjutaja õpetlikult. «K-käi minema, jultunud loom! Millega ma talle pihta annan ... Ahaa! Kivi!»

Pingutusest kiunudes keeras Kolmnurk niidi ümber käpa ning viskas pea harjunud viisil püsti. Niiviisi sirutavad kassid kaela, kui nad poegi tassivad. Kirjutaja haaras endal rinnust. Ta istus külatee tolmusele klibule, kass aga viskas «vahendaja» tema jalge ette. Kassi silmad hõõgusid videvikus heledalt ja hirmuäratavalt.

«Pikendagu Kõigevägevam su elupäevi, Kolmnurk!» lausus Nurk kergemeelse kirjutaja suu läbi. «Sinu pingutused on vilja kandnud. Külasse saabus siit pärit tähtis mees — kubernerihärra sekretär . . . Temaga me teekonda jätkamegi.»

Kolmnurk näugus kannatamatult.

«Näu-näu,» osatas Nurk ning läkitas Kolmnurga tagasi «vahendajasse». Kass Murka oli volksti kiviaia pealt maas, ja vahetevahel arusaamatusest kükitades pani oma jälgi pidi jooksu — koju, poegade, sooja ahju ja viljaaida rasvaste hiirte poole.

Dessantlased liikusid edasi. Hommikul sõidutas kuberneri sekretär — taas Kolmnurk — nad kubermangukes-kusesse. Seal toimetas ta siirdamise otse kubernerisse endasse.

Ning dessantlased jõudsid pealinna ja sealt edasi, sellestki riigist välja, mööda Maad laiali. Nüüd, kus neid ei takistanud piiriäärsed keelutsoonid ega staapide ja valitsuste detailselt väljatöötatud kaitseabinõud; nüüd, kus neid ei takistanud enam miski, võisid nad operatsiooni «Viirus» lõpule viia.

PEADOKK (JÄRG)

Ohvitser vaatas teisele poole. Gloor surus lõuad kokku ja laskis pilgul tähelepanelikult, kiirustamata hallis ringi käia. Neli väljapääsu. Igaühe kõhal vilgub kiri «Esita pääsik ja number». Viiendat ukseava, väljapääsu kaidele, ei valvata: lubasid kontrollitakse rakettide juures.

Pikemalt mõtlemata pöördus Gloor kordniku poole:

«Isand ohvitser, mulle näib, et me segame teid.»

«Sugugi mitte — teenistus on teenistus,» vastas kordnik.

«Arvan, et see poleks eeskirjade rikkumine, kui me veidike kail jalutaksime. Kui Arvestaja vabaneb, kutsutakse meid käevõru kaudu välja.»

Niik kükkas paluvalt. Ohvitser kuulus ka ise kõrgemasse kasti ja mõistis, et härrastele monteerijatele on alandav niiviisi kõigi silme all kinnipidamislatris kõõluda.

«Ega vist eeskirjad seda ei keela küll. Võite jalutada, härrased.»

Viivitamata segunesid jjad rahvahulgaga. Viivitamata ning ühtlasi aeglaselt, et mitte kahtlust äratada. «Sipleme,» mõtles Gloor rahulikult, ent kibedalt. Mürgine kärbes fann, kelle on kinni püüdnud labi-labi, sipleb samuti.

Nende ees avanes jälle lõputuna näiv kaitoru. Mitte kaugel neist, lüüsikambri sissekäigu juures, seisis kordnik. Vastu tuli grupp monteerijaid. Käigu pealt tõstsid nad vaakumskafandrite visiire. «Las lähevad mööda,» mõtles Gloor. «Lasen mööda, siis teen kaitsemehe tümaks. Olen temast raskem, vähemalt üheksandiku .. .»

«Ohoo! Emand Niik, Gloor, vanapoiss, Teekonna-nimel!»

Skafandrist vaatas neile otsa vana tuttav monteerija Dibr.

«Nimel,» pomises Gloor.

«Kas olete meie juurde asunud? Vahva!» Dibr surus nad vastu seina ja külvas üle küsimustega: «Kuidas vana Tatši käbaragi käivad? Aga Kahha, sinu abi? Kiivri ja kinnaste nimel, see oli nii ammu — Monteerimishall, «vana guneu» ja teised! Noh, rääkige siis ka, kui palju olete kogunud järjekordi, neid tillukesi tor-redaid jär-rje-korrakesi? Kas olete kuusjala välja vahetanud? Vahva! Vahva! Aga kuidas seal...»

Kordnik vahtis neid laisa uudishimuga.

Käevõrud pigistasid rannet ja laususid: «Emand Niik, isand Gloor, kõrgemad monteerijad, keskhalli!»

«Surematuse nimel, meil on üks tee,» kiunatas Dibr. «Noh, hakake siis astuma, mina aga teie järel, ikka teie järel! Mis ilm seal, planeedil, ka on?»

«Orkaan,» ütles Gloor.

Miks ma lähen? mõtles ta. Miks ma kuuletun? Ori! Argpüks! Kolmekordne ja üheksakordne ori. Jää ometi seisma!

Ent seisma jääda oli hilja. Naeratades, kükates, käega viibates tungis läbi halli sarmikas isand Klagg. Ta oli üksi, ilma saatesalgata. Märganud teda, lõksatas Dibr: «Tuuletut teed!» ja kadus. Klagg aga tervitas neid etiketi kohaselt, õnnitles saabumise puhul ja palus luba juhatada härrased «eluruumide juurde ning ka edasi». Kohe võttis ta vahimehe käest žetoonid ja siirdus pea-koridori. Võimatu oli talle mitte järgneda.

«Šahti laskjjmisel väänan tal käed selja taha ja võtan leekuri ära,» mõtles Gloor. Isand Klagg aga sibas elegantset kiirkäiku, ise seltskondlikult tühjast-tähjast .lobisedes. Näitas Kosmose Kaitseteenistuse klubi, härraste ohvitseride kasarmuid ja sissepääsu Arvestaja šahti. Ta sibas nii hoogsalt ja lobises nii innustunult, et Gloor ja Niik virgusid alles siis, kui sissepääs Arvestaja juurde oli juba tükk maad selja taga. Hetke pärast pöörasid nad koridori, kus kajutid asusid, ning õudust tekitav šaht kadus vaateväljalt. Saatja aga aina jagas seletusi kõige vastujuhtuva kohta. Ta oli silmanähtavalt pettunud, kui külalised kindlal sammul alla gravitatsiooniteljele laskusid, graviitori toru ületasid ja hakkasid endises suunas, kuid nüüd juba «üles» ronima. Kajutis, mis Gloorile ja Niikile eluasemeks määratud, asus isand Klagg kapiuksi ja liftiluuke paugutama, äärepealt oleks avariisignalisatsioonigi käima pannud. Kuulnud, et külalised on läbi teinud õpingud Kosmoseakadeemias ja tunnevad juba ise sisekorra eeskirju, tõi Klagg kuuldavale vaimustatud lõuapõrina. Temagi on lõpetanud Akadeemia ja Kaitseteenistuse kooli! Siin töötavad eranditult KA lõpetanud — jaa-jaa, eranditult! Ta jääb ukse taha ootama — riietuda tuleb paraadvormi, austatud härrased!

Arvestaja lükatakse esialgu edasi, taipasid monteerijad. Paraadvorm — järelikult hakatakse neid Teekonna Kommodoorile esitlema . ..

Kergendustundega askeldasid nad oma kahekorruselises romboeederkajutis. ülemine korrus oli puhkamiseks, ilma

mööblita; alumine — tööks. Pagasikontenierid seisid liftis. Niik raputas suure konteineri sisu põrandale — uhh! «Vahendaja» oli kohal . . . Karpi polnud keegi puudutanud . . . Nad rõivastusid paraadvormi, mida kaunistasid Teekonna märgid ja monteerijate sümbol, tuleleegi kujutis. Armastusväärne Klagg sosistas: «Suurepärane paarike!», palus luba emand Niiki paraadkiivrit kohendada ja viis nad Teekonna Kommodoori ooteruumi.

See oli avar ning sünge saal. Gloorile meenus veel kümmekond samasugust sõõrikujulist, näotut, halvasti valgustatud karjakoplit, mis olid tulvil kaaskonnaohvit-sere ja ametnikke. Arvatavasti pärines sõõrjate ooteruumide traditsioon just nimelt siit. Suure Kommodoori kabinet asus sigarelamu ninas, seal, kuhu kosmoselaevas on paigutatud lokaatorid.

Ooteruum oli sõõrjas sellepärast, et hõivas kogu järgmise sektsiooni — see oli ristlõikes ümmargune nagu laevgi.. Tema Ettenägelikkuse kabinetti viis trepp — see lõppes ülal mademega, mis rippus pea köhal nagu lendav taldrik. Mademel uhkeldasid tegevusetult täies vahivormis kordnikud. Põrmustite asemel olid nad relvastatud leekuritega, nagu kosmilistel objektidel ette nähtud. Antimateeria löök põrmustist võib tehiskaaslase sooinuskalte läbistada, väljaspool on aga vaakum . . .

«Meil on siin väga hubane,» vatras Klagg sosinal. «Kas olete valmis? Kas võib Tema Ettenägelikkusele ette kanda? Isand ihukaitseülem, härrased monteerijad on valmis!»

üks kordnikest pomises midagi kõneaparaati. Ülejäänud vahtisid külalisi jultunult ülalt alla. Gloor oli üsnagi pingul. Ta sundis end kõrvale pöörduma ja hakkas nüüd ise jõllitama ametnikke, kes istusid reas klaasist vaheseina taga. Midagi oli neis härrastes imelikku, nähtavus oli aga halb . . . Kosmoseklaas — optilisust sellelt ei nõuta . . . Ohoo, hallid türbid! Need on ju eteed . . .

Peab ikka olema pöörane rahvas, kes siin töötab, mõtles Gloor. Kogu aeg eteesid vaadata — nii võib ju hulluks minna . . . Külalislahke Klagg aga määgis:

«Pole viga, pole viga, kallis isand monteerija! Võite imetleda küll, neil on ükskõik!»

Ohvitserid hakkasid käsipuudele langema — nii väga lõbustas neid Klaggi nali. Gloor naeratas hapult. Eteed töötasid häirimatult. Üks neist oli üleni juhtmetesse mässitud ja tõmbles. Üldise tooniga kaasa minnes küsis Gloor:

«Kas elektrontantsud?»

te nüüd, kallis isand monteerija! Nad ei puhka kunagi!» vastas Klagg lihtsameelselt.

Mademelt kõmises pidulikult vanemohvitseri hääl:

«Härrased kõrgema järgu monteerijad Tema Ettenägelikkuse Teekonna Kommodoori juurde!»

«Noh, ole nüüd mees,» lausus Gloor endamisi.

Kommodoor Džaal seisis kabineti kupli all ihuüksi. Eemalt paistis ta pisike nagu tagajalgadele tõusnud nesk. Monteerijad vuristasid maha tavalised tervitussõnad. *Džaal* röögatas:

«Astuge lähemale!»

Nad astusid lähemale.

Suur Kommodoor osutus masajalgseks, lühikese jämeda kaela ja pikkade kätega vanameheks. Silmad olid tal elavad, kõikenägevad. Lõugadel veikles sinkjashalli — see oli kosmiline päevitus. Ta ütles:

«Emand Niik, teie olete vist spetsialiseerunud automaatpõletitele? Loodan, et teile siin meeldib. Varsti toome kohale uue laeva . . .» Ta pöördus järsult Gloori poole: «Vaata mulle silma.»

Gloor sundis end kuuletuma. Ainitine pilk tähendas vaenulikkust, ähvardust. Tema Ettenägelikkuse läbitungivast pilgust lõid põlved nõrgaks..

«Sa paistad olevat nutikas poiss,» teatas Kommodoor. «Oot-oot.»

Ta pistis lugemisaparaadi telefoni kõrva ja kuulas mõnda aega, klõbistades mõtlikult küüsi. Viskas siis telefoni eemale ja lausus:

«Emand Niik on vaba.» (Robot avas luugi.) «Loodan teda näha klubis.» Ning ohvitseri poole: «Teie minge alla.»

«Teie Ettenägelikkus, määrustik .. .»

«Mine, ütlesin ma! Välja!!»

Ohvitser taganes luugi poole ja pidi peaaegu oma kaaslastele pähe kukkuma.

«Määrustik, määrustik... Loodan, et klubi meeldib teile, emand Niik,» sõnas Kommodoor armastusväärseimal häälel. Luuk langes kinni. «Sul on võluv sõbratar, poiss . .

. Noh, vaat mis. Sinu objektiivsetel andmetel pole viga. Päritolu, kool, Akadeemia . .. Arvestaja jätsin esialgu ära.» Kommodoor vaatas luugi poole. «Või ehk ei jäta ara, mis?»

Gloor vaatas häirimatult, ühtegi lihast liigutamata, Kommodoori portupeepannalt.

«Noh, sina, vilask ... Vaikid?»

«Olen valmis alluma Teie Ettenägelikkuse igale korraldusele. Kui olen ära teeninud kontrolli Arvestajas...»

«Millega sa seda peaks teeninud olema . . . Määrustik, ja kõik! Kuula tähelepanelikult, üheksapäevak tagasi kolis minu adjutant kõrgemasse vormi.. . Oli haruldane molkus. Ja jultunud pealekauba. Põrutasin ta eelisjärjekorras mõtluriks .. .»

Gloor kummardas küsivalt: Suuri otseselt küsitleda pole sugugi sünnis.

«Saatsin ta ülesannet täitma, tema aga otsustas meelt lahutada, molkus . . . Lülitas sisse avariijuhtimise, peksis raketi pilbasteks, vigastas laeva. Ma siis ütlesingi Suurele Dispetšerile: mina sinu kaadrit ei usalda, nad on kõik molkused kuni viimaseni; kui mina säärasel kombel ekspeditsioone varustaksin, nagu sina personali valid . . .» Kommodoor viibutas sõrme suu juures ja lõpetas: «Käsundusinseneri valisingi ise. Sinu. Ütle aitäh!»

Gloor pomises tänusõnad ja kõik muu, mis kombeks.

«Vaa-ata ette, Arvestaja ripub su pea köhal, molkus! Muidugi mõista oled sa puhas ja nii edasi — selge, selge! Kuid võta arvesse: pärast kontrolli on su karjääril lõpp. Aju läheb hapuks. Ole püüdlik, poiss, ja pea meeles, kellele sa tänu võlgu oled!»

Ah või sedasi, et «aju läheb hapuks»! Meile aga seletatakse, et kontroll Arvestajas on kahjutu nagu pulk nätsu. . . .

«Lubage, Teie Ettenägelikkus. Kui kontroll on Teie Ettenägelikkuse teenistuse põhikirjaga ette nähtud, siis ma ...»

«Mine võta kantseleis vastu, mis su ametikoha jaoks ette on nähtud,» katkestas teda Kommodoor. «Kaks tundi puhkust, seejärel ilmud siia. Mine.»

TÄHTIS ISIK

Teekonna Kommodoori käsundusinsenerile olid ette nähtud: väike leekur, šifreerimisdiktofon, Tema Ettenägelikkuse eraraketi piloodivõti, vaakumskafander, ja lõpuks pääsik märkusega «Kõikjale». Seda kõike andis välja eteest kantseleiülem kordnike lugupidamatute pilkude saatel. Leekur oli laetud, selle koht oli rinnal. Vaakumskafander oli saadetud isand kõrgema järgu monteerija eluruumi. Seda teatanud, uuris kantseleiülem pääsikut eest ja tagant ning ulatas teisele eteele. Too jootis pää-

siku külge piloodivõtme ja seletas, kuidas seda kasutada: torgata eristipilusse, mis asetseb raketi juhtkilbil stardi-klahvi all,- ja nii edasi ja nii edasi. Gloor teadis seda kõike isegi, kuid eteele oli see ükspuha. «Küll on häda,» mõtles Gloor. «Täisväärtuslik teadvus, üsna kõlblik keha, aga muidu tümikas mis tümikas . . .»

Kergendustundega vabanes ta tehisametnike seltskonnast ja sattus Klaggi embusse, kes oli lausa imekspandavalt sirtsu täis.

«Oh-oh-oo, kas töötame koos, isand monteerija?! Kujutage ette, seda ma arvasingi, reaktiivjõu nimel, nii ma just ütlesin, eks ju, härrased?» vadistas Klagg, kutsudes ohvitsere tunnistajaks.

Kiikuval kõnnakul laskus trepimademelt alla vanemohvitser. Tutvustas end sõbralikul bassihäälel:

«Sulverš, Tema Ettenägelikkuse ihukaitse, ülem. Olen rõõmus. Ilma adjutandita on siiski raske. Noh, näidake . . .» Ta võttis pääsiku ja uuris seda tähelepanelikult, kulm kortsus. «Jah,

kõik on korras. Ma ei usalda neid eriti.» Ta noogutas ametnike poole. «Raske on aru saada, mis nende peas toimub. Ole väheke vait, kulla Klagg... Noh, nüüd siis tööst. Teie kohus on pidevalt Tema Ettenägelikkuse kõrval viibida. Seal, üleval.»

«Kas kabinetis?»

«No kus siis veel?» imestas Sulverš omakorda. «Määrustiku järgi ei või Teekonna Kommodoor. külastajaid üksi vastu võtta. Vaat sedasi . . .»

«Vabandage, isand ohvitser, kuid see on ju vist ihukaitse kohustus?»

«Aga Tema Ettenägelikkus ajavad välja!» sekkus truualamliku vaimustusega kõnelusse Klagg. «Nendel tulevad juba ihukaitse kiivrit nähes krambid peale!»

Ohvitserid pistsid otsemaid hirnuma. Sulverš kõmistas:

«Val-l-lve-el! Kus nüüd läksid hoogu, molkused sihukesed. Klagg, ma hoiatan teid. Talitsege oma keelt! Vaat sedasi...» Ta haaras kinni Gloori leekuririhrnast ja kõmistas poolihääli: «Vana .. . Noh, me hüüame teda nii, noh... hellitavalt, mõistate? Vana ei armasta, et teda kaitstakse. Noh, nüüd saab kõik jälle korda.»

Teekonna Kommodoori ihukaitse ülem naeratas üle kogu laia heasüdamliku näo. Tema ohvitserid näisid olevat lõbusad ja ärahirmutamata. Ent sõbralikku liigutust teeseldes kontrollis Sulverš uue adjutandi isiklikku numbrit, kui hoidis teda kindakäänisest. Kummaline sulam

valvelolekust ja hoolimatusest Kaitseteenistuse määrustiku suhtes. Muide, kes saakski Suurt sundida määrustikust kinni pidama?

Gloori vabaks lastes hoiatas ohvitser:

«Ametiülesannetest ärge parem pikalt rääkige. Soovitan siiralt.»

«Nii . . . Aga mida te soovitate küsimustele vastata?»

«Vaikige, ja ongi kõik,» sõnas ohvitser.

KONVEIER

Niik ootas teda ja polnud vahepeal aega raisanud: proovis parajasti vaakumskafandrit selga. Gloor sosistas talle paar rahustavat sõna ja võttis välja ka oma skafandri. Nad tegid varrukate ja pükste värvlid ning pikkuse parajaks, kontrollisid õhusüsteeme; valgusfiltreid, jahuteid ja soojendeid. Skafander — see juba on midagi. Sellega võib alati kosmosesse peitu minna. Siin kellegi silmad jälgisid neid: uksepiitades mustendasid objektiivid. Tillukesed, viljaterasuurused, kuid end nende eest varjata polnud kerge. Et «vahendajat» skafandri rinnataskusse panna, selleks pidi Gloor end seinaorva suruma, skafander seljas. See-eest sai mure «vahendaja» pärast niiviisi murtud. Ohutustehnika eeskirjad muudavad vaakum-skafandri peaaegu pühaks esemeks: mitte kellelgi peale omaniku pole õigust seda puutuda ega korrastada. Gloor pakkis skafandri konteinerisse, keeras selle käevõru abil lukku ja asetas veolifti riiulisse, nii nagu ette nähtud.

Härrased monteerijad tõmbasid kätte töökindad ja panid pähe laubalambiga kiivrid ning asusid meeldivalt ülevas tujus teele laeva poole, automaatpõleti juurde. Seal tutvus Gloor Niiki uute kaastöötajatega — kõrgema järgu monteerijate ja dispetšeritega —, kes olid asjalikud ja igavad nagu komplekt mutrivõtmeid. Automaatpõleti töötas juba ammu. Uus monteerija võeti vastu leige imekspanuga. Kena küll, kui ta oleks ilmunud koos uue laevaga, aga praegu, vana laeva viimistlemise lõppstaadiumis d.. «Et sa siin ainult jalgu ei jääks,» võis nende nägudelt lugeda.

Automaatpõleti asub laeva ahtris. Laev on sigarela-muga, vöörid vastamisi, kokku vaierdatud. Gloor võis Kommodoori residentsi tagasi pöörduda mugavalt, doki kaudu, kuid ta valis teise tee — läbi laeva. Selleks oli tal oma põhjus. Kitsa tunneli kaudu möödus ta suurest reak-

torist ja suundus lupsival sammul, ise küürus ja kõveras, graviitori poole. Mitmel korral kaotas ta tasakaalu ja kukkus kätele. Paistis, et seadistajad katsetavad graviitorit, muutes mõningal määral gravitatsioonivälja. Jõudnud teokarbini, .oli ta sunnitud laskumagi neljakäpakile ja ronima «üles». PG-automaadis oli tõepoolest kuulda hääli ja seal põlesid ka lambid. Gloor ei hakanud siin aega viitma. Tal oli tahtmine trümmis ringi vaadata. Seal kusagil peaks asuma remonditöökoda . . .

Trümm paiknes Kohe PG taga. Luugiavas istus harkisjalu üheksajalgne robotist kordnik, kolm hiiglasuurt silma liikuvate varte otsas. Ta tilistas hoiatavalt ja lausus: «Palun pääsik.» Gloor võttis selle kindast välja. Robot sihtis pääsikut kähe silmaga, kolmandaga jätkas aga näo uurimist: võrdles seda pildiga. «Palun kinda number.» Säh, võta ja vaata, titaanist naaba sihuke . . . «Palun käevõru number,» ei jätnud robot järele. Lõpuks taganes ta spetsiaalsesse orva, jättes pääsu trümmi vabaks.

Kitsast tunnelit, kus baloog sai suurivaevu liikuda, valgustas ainult kiivrilamp. Tunnel viis üsna kaugele. Tal ei olnud õigeid seinu. Nende aset täitsid kublasarnased, kärjekannusid meenutavad mõtlurirakud, mis helkisid tuhmilt nagu vormita tsellofaankotid. Trümm näis neid otse tuubil täis olevat. Rakkusid kattis juhtmete värviline ämblikuvõrk. Siin-seal eendusid kärgedest mustad plastmasskuplikesed. Gloor haaras ühest sõrmedega kinni ja tõmbas enda poole — see andis järele, kuid tõmbus samas tagasi: punnis vastu. See oli tilluke transpordirobot. Seal, sihtkohas, hakkavad robotid mõtlureid lossimiseks «vahendajatesse» tassima... Seni aga on nende ülesandeks kindlalt paigal istuda.

Glooril tuli kange tahtmine see plastmassikribul välja urgitseda ja purustada. Kuid ta hoidis end vaos ja roomas edasi. Mitmel korral kaldus ta teelt kõrvale, sattus külgmistesse käikudesse — umbsoppidesse. Paistis, et ilma saatjata on võimatu remonditöökotta jõuda ... Kõigele lisaks istusid mõnes harukäigus laeva Arvestajaga ühendatud eteed. Gloor rühkis edasi vööri suunas. Peale transpordirobotite hakkasid minekul silma ka lajnedad, kilpkonnataolised remondirobotid — spetsiaalselt rakkude hooldamiseks. Gloor astus neist üle. Ja iga astumisega küpses temas otsus: ei, seda laeva ta röövretkele ei lase. Aitab juba sõdimisest... Nüüd, kus ta kõike ise on näinud, ei suuda ta seda enam taluda. Lõpp!

Gloor ronis vaevaliselt mööda tunnelit, vaadates ringi Seva silmadega. Kuid kõige vastikum seisis veel ees.

Trümmi vööripoolses otsas laiutas samasugune robot nagu ahtriski. See astus kõrvale, laskis baloogi välja ning sulges tunneli taas oma metallkehaga. Gloor leidis end lendavate taldrik-robotite ruumis. Neid oli kuus nagu tavaliselt. Ning igaühe sees kuus «suurt vahendajat». Taldrikud rippusid haaratsite vahel, nende põhjad särasid lambivalgel. Näis, nagu oleks mingi hiidkettaheitja hoolikalt seinale riputanud tohutud kettad. Kuus ketast tihedalt ringis, keskel aga turritasid puuhalgude kimbuna kolmkümmend kuus «reserv-vahendajat». Kuus kiilukujulist pakki, igas kulus kuus «vahendajat» . . . Kuni üks taldrik oma jao «vahendajaid» laiali toimetab, valmistavad plastmassrobotid uue laadungi. Konveier. Geomeetriliselt välja arvutatud, täpselt kavandatud nagu Oswiecimi ahjud. Laeva lossimine kestab tund aega. Läbi praokujuliste lossimisluukide lendavad üheaegselt välja kolm taldrik-robotit... Langevad orbiidilt planeedile, külvavad hävingut ja pöörduvad tagasi.

Ta värises raevust, silmitsedes seda jubedat masinavärki. Akki aga miski liigahtas taldrikute taga. Välgatas valguskiir. Gloor haaras tahtmatult leekuri järele.

KOHTUMINE

Taldriku sinise titaankesta ja «vahendajate» rohelise helendava kaitsesoomuse vahelt ilmus nähtavale töökiivris pea. Lambi valguskiir pimestas Gloori. Ta sättis kiivrinoka silmadele

varjuks, tundis ara Helesilma ja taipas, et too just teda ootaski. Ilmselt oli keegi Gloori jälginud, näinud, kuhu ta suundus, ning füüsikainsenerile teada andnud.

«Keda ma näen! isand Gloor!» hüüdis insener pilkavalt. «Milline kohturnine, ai-ai ja veel kord ai!»

«Teie teenistuses, isand füüsikainsener,» ütles Gloor, püüdes olla armastusväärne. «Loodan, et meil on üks tee?» «

«Oo, viivitage pisut, kallis isand,» lausus Helesilm tögavalt ja lisas siis vihasel ning ägedal sosinal: «Te kasutasite aparaati. Mis otstarbel? Pole mõtet valetada. Meile on kõik teada.»

«Olge kena ja ärge end unustage! Ma pole niisuguse tooniga harjunud.»

«Puiklete!» sisistas Helesilm. «Aadlikommete kool!» «Kuulge, insener,» pakkus Gloor leplikult, «teen teile ettepaneku vabandust paluda. Seejärel vestleme, kui soovite.»

«Vägagi soovin, isand monteerija! Esitan isand monteerijale oma vabandused! Kas olete rahul? Nüüd palun vastake.»

«Mis mul siin ikka vastata,» ütles Gloor. «Keda oli vaja, selle võtsingi aparaati. Teie palvet püüan rahuldada. Mis veel?»

«Kas te ka mõistate, mida teete? «Keda vaja»! Te pidanuks paluma mind, mind, ja ma oleksin võtnud teile ükskõik kelle, puhtalt ja ohutult. Diletant! Rääkige ära, mis te olete kokku keeranud. Ma püüan asja parandada. Noh?!»

«Ta ei tea midagi,» taipas Gloor. «Arvab, et ma «vahendaja» varal röövisin kellegi keha.»

«Ärge muretsege,» lausus ta. «Ma ei võtnud mõtlurit baloogist. Kõik on korras.»

Füüsikainsener kekitas õlgu ja ütles üsna rahulikult:

«Ettevõte jääb ära, Gloor. Tagastage jalamaid «vahendaja». Ma ei usu teid enam.»

«Kinnaste nimel! Enam ei usu? Miks te siis enne uskusite?»

Helesilm ainult muigas, ja Gloorile oli kõik selge. Muidugi olid tšaagid teda enne uurinud. Kuid see oli varem. Nüüdsest Gloorist polnud neil aimugi. Endine Gloor aga poleks niisuguste teraspihtide vahele sattudes isegi lõksatada tihanud. Kas või juba Niiki pärast. Tema pöörane kiindumus Niikisse oli kõigile teada ...

«Andke siia!» sirutas tšaag käe.

«Ei mõtlegi. Teie aparaati mul kaasas ei ole.»

Helesilm muutus taas pruuniks. Ta pistis raadiotelefoni kõrva sisse, pomises midagi. Gloor taipas: tšaag kõneleb kaasosalisega, kelle ülesandeks on jälgida «vahendajasse» peidetud raadiosaatjat. Selge. Spioon kuulas pealt, kuidas Gloor ja Niik vestlesid, kui nad «vahendajat» karbist skafandrisse paigutasid. Ning järeldas, et Gloor peitis selle türbi alla. Praegu aga kannab spioon insenerile ette, et nende viimast kõnelust ei olnud kuulda ning et «vahendaja» on ilmselt peidetud mujale.

Tšaag pomises raevukalt oma raadiosse. Kõmisevas vaheruumis olid mõned sõnad kuulda. «Kas Raudsarv on kohal?» kuulis Gloor. Helesilm tegi tahtmatult rõõmsa liigutuse. Nähtavasti vastati, et kohal.. .

«Teid külastab minu abiline,» ütles Helesilm. «Veel täna. Te tunnete ta ära. Annate aparaadi tagasi.»

«Mitte enne, kui olen täitnud oma lubaduse,» vastas Gloor flegmaatiliselt.

«Ma litsun teid laiaks, pöörane! Ei, ma ise ei liiguta küüntki. Ka ilma minu kaasabita pihustatakse teid molekuli deksl»

«Jah, kaile jõudis teie kaasosaline päris sobival hetkel . . . Ei lasknud mul rumalust teha. Kuid te ei päästnud mitte mind, vaid ennast, isand — mul pole kahjuks au teada, kuidas teie nimi on . . .»

«Kas annate «vahendaja» tagasi?» karjus Helesilm.

«Te kuulsite, mis ma ütlesin.»

«Hüvasti! Vaat mis teid ootab.» Füüsikainsener sihtis kähe harali sõrmega, kujutades nõnda kahte plasmakimpu, põrmustit, ning hakkas taganema trümmi poole.

«Tänan hoiatuse eest! Võtan abinõud tarvitusele,» ütles Gloor ja haaras inseneril küünarnukist. «Seis!»

See sikutas kätt, kuid Gloor oli tugevam. Tõstis tšaagi käe silme ette, vaatas, kinda numbrit. Raputas inseneri:

«Te eksite, number viis-üheksa-kaheksa-üks ... Eksite! Mitte mina ei ole teil küünte vahel, vaid teie minul. Aga esialgu ei hakka ma veel teile kahju tegema. Hüvasti...» Ning tagasi vaatamata astus ta angaarist dokki.

SUUR DISPETŠER

Uus käsundusinsener ilmus Teekonna Kommodoori kabinetti täpselt määratud ajal. Istudes läntsakil laeva ripptugitoolis, vestles Kolmas Suur videoside abil Esimese Suurega, Tema Toimekuse Suure Dispetšeriga. Gloorile oli ette nähtud kohmetuda. Millisesse seltskonda on sattunud tema, tagasihoidlik monteerija ...

Tema Toimekus, aristokraatlikult võimas baloog, krimpsutas harjaka krivri all nägu ja ei kuulanud Kommodoori eriti tähelepanelikult.

«Sa vabanda, et ma katkestan,» ütles ta kõmiseval oraatorihäälel. «Mina käsutan kaadreid nii planeedil kui ka orbiitidel. Pead mind vabandama..,. Võta kolm gruppi vastu, ehita neile eluruumid; kus neid aga rakendada, see on sinu asi. . .» Ta märkas Gloori, nõksas peaga ja päris: «Kes see on?»

«Muide, kaadritest,» nähvas Džaal. «Minu uus adjutant. Tolle asemel, kelle sina mulle sokutasid. Kes purustas raketi, molkus .. .»

Tema Toimekus noogutas hooletult, ükskõik mis järgu monteerija on Suure Dispetšeri silmis tühine isik. Võiks isegi öelda: pole üldse isik. Sinises türbis kahejalgne. Kuid insener Teekonna Kommodoori lähikonnast — see juba tähendab midagi. Teda võib ka mitte sallida.

Tema Toimekuse pilk, mis Gloorile langes, ei tõotanud midagi head. Väga ebameeldiv... Suurele Dispetšerile allub Mõlema Kaitseteenistuse Šeff. Kuid Suur Kommodoor on samuti omaette jõud. Nii kujuneb teatav tasakaal. Lähimal ajal see säilib. Kuid huvitav on: kas tõesti määrati Gloor Suurest Dispetšerist mööda minnes?

Gloor kükkas mitu korda — sügavamini, sügavamini, ega selg sellest murdu — ning lasti vabaks. Ta lipsas oma tööpuldi juurde. Tehes näo, nagu tutvuks seadmetega, uuris ta vargsi Teekonna Kommodoori; Tema Ettenägelikkus ilmselt jätkas vestlust Esimese Suurega — Gloor võis printsipaali näha, kuid juttu polnud klaas-

Vaheseina tagant kuulda. Kommodoor oli vihane, ta paljastas hambaid nagu kürg, tema pea tõmbles. Kord isegi raputas ta ekraani poole rusikat. Gloor uuris teda mõtliku uudishimuga. Kujutles ennast selles tugitoolis, selles kehas. Jah, panus on suur ning see tuleb võita.

Enam ei haaranud teda tume õud mõtte juures, et Seva liigub edasi. Justkui asuksid nad mõlemad ümber Kommodoori kehasse. Seva ei haletsenud enam ning Gloor ei kartnud. Nad

olid sulanud ühtseks teadvuseks.

Peaaegu tahtmatult väljus Gloor oma kontoripuldi tagant, lähenes tugitoolile ja kükkas.

«Mis sul vaja on?» röögatas Džaal.

«Mul on tähtis teadaanne,» ütles Gloor innukalt.

Ta ei teadnud, millal õnnestub Teekonna Kommodoori hõivata, kuid tundis, et kaks küsimust nõuavad viivitamatut vastust. Kes soovitas teda Kommodoorile niivõrd õigel ja sobival hetkel? Ja kes on too Raudsarv?

«Räägi, m-molkus . . .»

«Teie Ettenägelikkus! Minu eelkäija, praegune mõtlur, on minu seisusekaaslane. Tavakohaselt pean ma tema huve kaitsma.»

Kommodoor noogutas. Kastivendlus on vägagi auväärne tava

«Võid jätkata.»

«Teie Ettenägelikkus! Mul on põhjust arvata, et minu eelkäijat ei viinud mõtlurite hulka sugugi mitte juhus ega ka kuritegelik hooletus.»

«Mis siis veel, kui mitte hooletus?»

«Kellegi õel meelevald, Teie Ettenägelikkus. Teel siia juhtus, et. . . Kas lubate ette kanda?»

Ning ta kirjeldas juhtumit gravilennujaamas — muidugi uues valguses. Keegi, kelle nägu ta ei jõudnud tähele panna, oli öelnud oma kaaslasele: «Näe, seal ongi piimahabe, kelle Džaal võttis enda juurde Raudsarve teadmata.»

Tema Ettenägelikkus pahvatas raevukalt:

«Häbematud lurjused!» ning turtsus ja puhkis tükk aega, mõeldes järele. Urahtas siis: «Raud . . . kes?»

«Sarv, Teie Ettenägelikkus.»

«Pole iial kuulnud.»

Ta näis olevat üsna häiritud ning Gloor mõtles heameelt tundes, et Suurtelgi võib hirm nahas olla.

«Söandan Teie Ettenägelikkuselt küsida .. .» (Kommodoor noogutas) «kelle soovitusele olen ma tänu võlgu, et mul on au .. .»

Kommodoor ei lasknud tal lõpetada, lõi pea kuklasse ja surus läbi hammaste:,

«Võite minna.»

Ah või nii, mõtles Gloor. Mängisime mis me mängisime — nüüd aitab, jah? Olgu. Üht-teist sain ma siiski teada. Esiteks ei ole mind mitte Suur Dispetšer soovitanud. Teiseks — Džaal pole Raudsarvest kuulnud ning püüab ilmtingimata tema kohta teateid hankida. Vaata aga vaata, ongi juba sidekanali sisse lülitanud!

Käsundusinseneri puldil lõi helendama rubiinpunane nelinurk: Tema. Ettenägelikkus kõneleb eriti salajasel kanalil. Pealt kuulata on võimatu . . . Gloor pistis pea vaheseina tagant välja nagu guneu oma urust ja uuris vargsi Kommodoori puldi ekraane. Ehhee! Kaitseteenistuse tähtis ametimees. Ega midagi, las siis Kaitse siblib ja otsib seda raudisandat.

Salajane sidekanal lülitati välja. Saabus Teekonna Kommodoori alluvate — dokkide, tehiskaaslaste ja muude teenistuste ülemate — ettekannete aeg. Adjutant istus tegevuseta ja silmitses oma pult-raadiojaama, millel olid otsese väljakutse klahvid. ühel neist mustendas maagiline sõna «Arvestaja». «Kui juba riskida, siis riskida,» mõtles Gloor ja esitas järelepärimise Helesilma kohta — isikunumbri põhjal. Kõikteadjast Arvestaja kandis silmapilkselt ette: nimi — Džerf, Biiri poeg; kõrgema klassi insener; kool — kuues aadlipansion, seejärel Teoreetiline Akadeemia, eriala — ultralühilainevõimendajad. Selge… Teise sõnaga: «vahendajad». Tšaagile tähendab see muretut elu.

Arvestaja tegi lühikese pausi ja lõpetas tavalisel elutul häälel: «Nimetatud isikut number viis-üheksa-kaheksa-üks peetakse piiritult usaldusväärseks.»

See oli selge. Sissepääs laeva trümmi ei olegi võimalik ilma piiritu usaldusväärsuseta. Kuid Gloori tuju langes. Oleks nii väga tahtnud kuulda midagi niisugust, mis näitaks Helesilma halvas valguses . . . Küll see Džerf on ikka osav sell! Said endale alles vaenlase, kulla Gloor. M-molkus, nagu ütleks Tema Ettenägelikkus. Kuid tõtt öeldes oli ta hoopiski rahul. Pole enam vaja kavaldada ega teeselda. Ja kui asja kaaluda, siis hädaohtu peaaegu polegi. Džerf teda muidugi mõista üles anda ei saa. Ning ei saa ka palgamõrvarit saata, sest mõtlur on Gloori käes pantvangiks.

«... M-molkus, oled sa kurdiks jäänud või?!» röögatas Teekonna Kommodoor. «Rakett mulle! Ja otsemaid!»

«VAHENDAJA»

Automaatpõleti juurde ei jäänud Niik kuigi kauaks igavlema. Siin ei olnud midagi teha. Väärikad ejatanud seadistajad kuulasid ise kõike läbi, katsusid, mõõtsid. Kontrollimisrobotid sumisesid. Automaat ümises hubast tühi-käigulaulukest. Dispetšeriemand, paks ning laiguline nagu soosisalik, asus reaktori soomuskattel õhtustama, heites planeedilt saabunud monteerijannale kiivaid pilke.

Keerelnud pisut siin, suundus Niik kajutit korrastama. Sealt püüab ta Gloori välja kutsuda, sest igatseb tema järele: on nad ju harjunud kõrvuti töötama. Ta saluteeris sisalikule, oma uuele ülemusele, ning vilumatusest asus teele vales suunas. Ta pidanuks liikuma ahtriluugi poole — Niiki pääsik ainult seda teed võimaldaski —, tema aga läks «üles», graviitoriteokarbi poole. Sama teed mööda, mida pool tundi tagasi oli kasutanud Gloor. Temagi lendas käpuli ja taipas, nii nagu Gloorgi, et on käimas PG katsetused. Siis nägi ta vahirobotit ja talle meenus, et tema pääsikul puudub märge «Lubatud trümmi». Hajameelselt saabastega kopsides lonkis ta mööda tühja ning laia «teokarpi». Äkki kriipis metall-kordnik jalgadega ja nihkus luugiavast kõrvale: «teokarbile» hüppas Helesilm. Niik tundis ta ära. Ta näis olevat väga lõbus «oma poiss» ja vaatas monteerijannale lahke naeratusega otsa. Kükkas, naeratas veel võluvamalt. . .

«Teie olete emand Niik, isand Gloori sõbratar. Ärge öelge, ainult ärge öelge mulle, et ma eksin!»

«Mul pole au . . .» vastas Niik igaks juhuks kombekalt. «Oo, mina olen isand Gloori juhututtav! Džerf, harilikult hüütakse mind Helesilmaks . . . Ega isand monteerija pole mind maininud?»

«Kardan, et mul on vilets mälu, isand füüsikainsener.» Džerf heitis rõõmsalt käega.

«Tühi asi, tühi asi! Monteerijad on ülimalt hõivatud rahvas, vastupidiselt meiesugustele logarditele . . . On see tõsi, et mu silmad on väga heledad?»

«Väga!» ütles Niik. Ta märkas, et robotist kordnik on tõstnud oma keskmise teleskoobi ning sihib samuti inseneri tähelepanuväärseid silmi. «Jah, väga heledad. Kas teate, ma eksisin siin valmis laevas ara. Me tulime ju alles täna.»

«Vaat kus on vedamine!» vaimustus Džerf. «Minul on vedanud, minul! Ma ju otsisin teid, emand Niik.» «Huvitav,» ütles Niik. «Mispärast siis?»

«Isand Gloor ei saanud ise kaasa võtta ja palus, et võtaksite teie,» sosistas, Džerf ja lükkas rinnale kotikese, milles hoiti reprodutseerimisaparaati. «Olge lahke.. .»

Niik nihkus uudishimulikult talle lähemale. Ning tardus paigale.

Helesilm võttis kotikesest mingi eseme. Tundmatu, mõistatusliku ja siiski vastikult tuttava. «Ah või nii,» mõtles Niik.

Dessahtlaste väike laev, käigumootori sumin, tilluke trümm, näpitsad «dessantvahendajatega». Ja tema ise — Kosmoseakadeemia kursant. Niik on laevas valves. Mõtlurina asub ta tillukeses hulkjalgses metallkehas, avab «vahendajaid», võtab neid keraamilistest kapslitest välja ning vaatab üle. Tema kombitsad klõpsuvad. Punased varjud langevad «vahendaja» lehtrisse ja mõtluritele määratud tühjadesse, hoolikalt puhastatud pesadesse. Ning pesade ümber on «vahendaja» absurdsena näiv skeem — nagu tuhanded kokkusurutud japooleldi laiakslitsutud ämblikud.

Džerf hoidis käes ilma kapslita «dessantvahendajat». Kjirguri lehter oli suunatud monteerijannale, tühjadesse pesadesse langesid varjud. Üks oli hõivatud, viis vabad.

«Esitan teile aupaklikuima kutse, emand Niik!» lausus Helesilm mõnitavalt ning tõmbas niidist.

Saabus lõpmatu tühjus.

Sähvatanud pimestavalt, kristalliseerus «vahendajas», teine mõtlur. Maša ei saanud seda näha — see oli tema teadvus. Sinna läks kõik, mida ta mäletas Maast, see, mida ta oli armastanud Maal ja ka siin. Seva päevitunud nägu, mändide öine köhin ja tugevad pallilöögid mängu-väljakul. Kõik kadus. Mašat enam ei olnud. Niik lamas kerratõmbunult graviitoril.

Džerf polnud tšaagina sugugi diletant. Siirdamisinsinstruktsiooni teadis ta peast juba noil päevil, kui Gloor ja Niik alles koolis käisid.

Üldosa, paragrahv 17: «Kui baloogi kehast on mõtlur eemaldatud, siis katkestab baloogi aju funktsioneerimise. Nimetatud keha säilitab elu kõige enam '/i8 tunniks. Seepärast tuleb temasse viivitamatult siirata ettevalmistatud varumõtlur.» Ja III osa, paragrahv 6: «LLtüüpi «vahendajad» on varustatud mäluseadmega. Signaal «lähetus» kutsub automaatselt esile selle mõtluri siirdamise, kes võeti hoidlasse enne teisi mainitud hoidlas viibivaid mõtlureid.»

Pidades seda meeles, jättis Džerf vastuvõtuniidi sin-

napaika, haaras otsemaid siirdamisniidist kinni ja kummardus monteerija keha poole, et lähetada temasse seks puhuks varutud mõtlur. Ning äkki puudutas ta imestus-hüüdega Niiki kinnast.

Kindad olid terved. Nad polnud pragunenudki, kuigi pidanuksid räbalaiks lagunema, niipea kui aju lakkas lunktsioneerimast. Äkki on «vahendaja» rikkis?

Džerf heitis kure pilgu hoidlasse — kaks mõtlurit. «Vahendaja» on oma töö teinud... Tähendab... tähendab paragrahv 3: «Vastuvõtu maksimaalse võimenduse korral eemaldatakse LL-tüüpi «vahendajatega», sealhulgas «dessantvahendajatega», võõrplaneetlastest elusolendite mõtlurid. Nende puudumisel või siis sekundaarselt — baloogide mõtlurid.»

Et kindlustada tulemust ka kaugemalt distantsilt tegutsedes, oli Džerf lülitanud «vahendaja» just nimelt maksimaalsele võimendusele . .. Kuid kust ometi, Teekonna nimel, oli siia sattunud võõrplaneetlase mõtlur?

Insener sattus sedavõrd segadusse, et tardusid niiviisi monteerijanna köhale kummargile. Ning laskis õige hetke mööda. Niik hakkas liigutama, tõukas Džerfi eemale, tõusis püsti. Ta ei mäletanud absoluutselt midagi, see paistis tema näost, kuid märkas kohe «vahendajat» tund-matu käes ning sööstis vaistlikult nagu loom pikkade hüpetega «teokarbi» ääre poole. Veel kaks hüpet, ja ta kaob ääre taha, seal aga töötavad seadistajad ... Džerf pistis «vahendaja» kotti ja tõstis üles tühjad käed:

«Pidage! Emand Niik!»

«Jätke mind rahule,» ütles Niik.

Helesilm jooksis talle lähemale:

«Kuulake ja vaikige! Teiega oli toimunud «enesekaotus», kas mõistate? Ma vabastasin teid, ma ei anna teid välja, see teie sõber, Gloor — tema on süüdi!»

«Valejutt!» sosistas Niik.

«Kontrollige seda asja, kontrollige .. . Minge jalamaid kajutisse, tal on seal peidus «vahendaja» — küll näete... Ma vabastasin teid, mõistate? Otsige! Otsige üles! Ma võtan «vahendaja» enda kätte ja jätan kõik-kõik salajasse! MINGE JUBA!»

Niik vaatas teda peaaegu oimetuna. Hüppas siis graviitori äärele ja kukkus — veeres mööda «teokarpi» alla. Džerf taipas, et monteerijanna ei tea, millises laevas ta viibib. Arvab, et on Monteerimishallis, kus puudub gravitatsioon! Võõrplaneetlase mõtlur oli ta hõivanud niisiis juba planeedil... «Ta ei teagi ju, kuhu minna, ah-hah-haa,

küll veab, küll veab!» hõiskas Helesilm mõttes ning sööstis Niikile järele.

«Pidage! Kuulake! Te ei viibi Monteerimishallis, vaid Peadokis . . . Neid härraseid ärge tervitage! Te alles rääkisite nendega. Meie väljapääs on ahtris. Palun . . . Tasa, tasa! Jaa-jaa, ma tean teie kajutit, lähme . . .»

N ü ü d õiendab ta lõpuks Glooriga arved! Kelle sõbratariga juhtus «enesekaotus»? Võõrplaneetlase mõtlur! Peadokis! Ahhaa, küll alles veab! ... . üsna riskantse mõtlurite ümbervahetamise asemel kujunesid asjad hoopis niiviisi! Niik tagastabki talle «vahendaja» koos Raudsarvega, Niik ise ja mitte asemik...

«Siin on teie kajut. Otsige. Oodake mind. Ja — olge vait! Muidu olete kadunud.»

Ta lükkas Nuki kajutiuksest sisse ja kihutas tagasi laeva, et panna «dessantvahendaja» oma köhale.

LAHUTAGEM ÕIGE MEELT

Teekonna Kommodoor jumaldas pisirakettidega lendamist. Ta oli oma ametit pidanud juba kaheksa põlvkonna jooksul, see tähendab vahetanud seitse keha, ning need olid tema jaoks eranditult valitud endiste pilootide hulgast. Tema ametlikus eluloos seisis kirjas, et dünastia esimene Džaal oli tõepoolest piloot, kes tõusis Teekonna Kommodooriks tänu tarkusele, teovõimele ja väljapaistvale matemaatikuandele. Võib-olla. Igal juhul kasutas Džaal VIII kõige väiksematki võimalust, et teha väljasõite kosmosesse kahekohalise raketiga, istudes ise juh-timishoobade taga. Isiklikku pilooti Kommodoor ei pidanud.

Tema siirdumine raketi juurde korraldati erilise hiilgusega. Adjutant teatas Arvestajale sihtpunkti ja väljumisaja. Seejärel saabus kohale ihukaitseülem, tardus suurepärasesse seisangusse — alumised põlved sirged, ülemised painutatud— ja sai käsu saata Suur raketi juurde. Millegipärast pidi ihukaitseülem käskude saamiseks Džaali palge ette ilmuma,, justkui olnuks raadiofon alles leiutamata. Kuid Sulverš tegi seda kõike mõnuga. Usalduslikult lausus ta: «Kkim-uln!», kargas siis uljalt ooteruumi fa plahvatas seal: «Vall-1-vell! Tema Ettenägelikkus Teekonna Kommodoor!» Ning tardus paigale, pungitades lausa võimatult silmi. Oli kuulda, kuidas eteedest ametnikud laudade tagant püsti tõustes krigisesid. Teekonna

Kommodoor laskus trepist alla, möödudes mademel kahest ohvitserist. Vaevalt jõudis ta jala viimaselt astmelt tõsta, kui Sulverš sööstis talle teed rajama. Samal silmapilgul ühines Klagg Glooriga ja nad kõndisid nüüd kõrvuti kaks sammu Teekonna Komrnodoorist tagapool, ihukaitseülem aga juba üürgas koridoris metsikult: «Vall-1-vell!» Tema-üürgamist kuulsid ja kordasid kõigest kõrist ka need ohvitserid, kes teel kaile vahis seisid, ning mitme sekundi vältel kõmises kogu koridor: «L-lvell!» Muidugi oli see kõik mõttetu. Arvestaja oli juba süüdanud laes oranžid paneelid, ja igaüks, kel silmad peas, teadis, et Teekonna Kommodoor läbib kohe

varsti need ja need käigud. Kuid Teekonna algaegadel kujunenud tava oli mõistusest tugevam. Tavad tekivad kiiresti, hääbuvad aga aastatuhandeid. SUURE väljumise rituaal oli loodud planeedil Tojot, mida juhtisid kolm pealikut: Nõukogumees, Sõjamees ja Tormi Poeg — peaadmiral. Ning nüüd, viissada aastat hiljem, korrati Tormi Poja väljatuleku tseremooniat. Sulverš möirgas nagu ründav sumuun, Tormi Poja — Kotnrnodoori — samm väljendas ühtaegu nii hooletust kui ka majesteetlikkust»Klagg ja Gloor astusid sirge seljaga, nagu oleksid nad monteerimisjoonlaua alla neelanud, ja veel kaks ohvitseri marssisid protsessiooni mõlemal küljel, leekurid laskevalmis. Täielik mõttetus! Tseremoonia alalised osavõtjad ei tundnud end just mugavalt, üksnes adjutant nautis siin kõike ja oli sellest südamepõhjas pisut hämmeldunud.

Paraadid, vahtkonnavahetused ja muu sõjaväeline tavastik olid Sevale alati tugevat muljet avaldanud.

Lõpuks käratas Sulverš viimast korda: «Tema Ettenägelikkus!», insenerid raketi lüüsikambris võtsid lugupidava seisangu ja tseremoonia muutus asjalikuks, kaotamata siiski kübetki oma pidulikkusest.

Algul ilmusid veoliftist Suure ja tema adjutandi vaakumskafandreid sisaldavad konteinerid. Teekonna Komrnodoori rõivastuse võttis vastu Sulverš, ulatas Džaalile, too avas isiklikult konteineri, ning kaks ohvitseri toppisid Tema Ettenägelikkuse skafandrisse. Gloor rõivastus kiiruga ise.

Siis lipsas Sulverš raketti, et see seestpoolt üle vaadata. Gloor aga jooksis müdinal lüüsi juurde ja väljus tühjusse, et uurida raketti väljastpoolt. See oli puhas formaalsus. Kahe minutiga ei avasta sa niisuguses keerukas seadeldises mitte kui midagi, olgu sinna või sada pommi sokutatud . . .

Seejärel ulatas vaneminsenerist rakettur raketi võtme ja korrasolekutõendi ihukaitseülemale, viimane aga palus vaneminseneri rakett stardiks ette valmistada. Järgnes terve seeria käske, mis algasid sõnadega «Tema Ettenägelikkuse rakett».

«Tema Ettenägelikkuse rakett läbipuhumisele!» Suruõhu sisin, klappide kolksatused. «Tema Ettenägelikkuse rakett.. . läbi puhuda!» Sisin muutub kõrvulukustavaks. «Temettnäglrakett . . . kontrollimisele!» Ja nii edasi.

Lõpuks kuulutas Sulverš:

«Tema Ettenägelikkus suvatsegu asuda oma kohale.»

Kommodoor sukeldus kergendustundega luugist sisse. Küürutades ronis Gloor tema järel teise piloodi istmele. Ning äkki pöördus Džaal tema nagu omasuguse poole:

«Noh, kas lahutame õige meelt, mis? Pole vist ammu lennanud? Noh, palu Teekonda . . .» Uljalt pistis ta võtrne eristi pilusse. «Kai! Stardiks valmis!»

Signaalpaneelil rivistusid rohelised ristkülikud — täielik valmisolek; hüplesid vähenevad arvud: 49,48,47... Kommodoor vaatas varga kombel ringi, haaras oranžist avariihoovast, tõmbas tugevasti ja vajutas jalaga starterile.

Skafander niutsatas kaeblikult, pressides õhku välja. Toolikori surus vastu selga nagu hiiglase jalatald. Juhtpuldi ekraanidel virvendasid valged spiraalid. Spiraalidest said taevatähed. Roosa romb ujus lennuekraani keskele. See tähendas, et raketi ahter on sihitud täpselt Pea-majakale. «No on alles vahva Teekonna Kommodoor,» arutas Gloor endamisi, «ta juhib ju käsitsi!» Džaal piloteeris, vahetades hoogsalt käsi nagu plaksumängus. Valjuhääldi krooksatas: ««Välk null-üks», «Välk null-üks», siin Peamajakas, vastake!» Kommodoor hirnatas ja vastas: ««Välk null-üks» kuuleb.» Peamajakas palus teatada, miks liigub «Välk» avariijuhtimisel — ega ometi pääste-raketti vaja ole? Kommodoor-vastas majakale täpipealt nii nagu endine kurg Nurra, seejärel pööras adjutandi poole õnnest särava lõusta ja pilgutas silma. Ta ootas vaimustusavaldusi.

«Uljalt sõidate, Teie Ettenägelikkus!» ütles Gloor kõhklevalt.

Teise piloodi kõrvaklappidest kostis Gloorile, kuidas Peamajakas kõiki «Välk null-ühe»

trassilt eemale peletas. Kahekohaline rakett võis käsitsijuhtimisel hirmus palju pahandust teha . . . «Avariiolukorras laev Peamajaka sel--ja-sel meridiaanil,» vuristas keegi. «Kiirus... Kiiren-

dus . . .» Keegi lõksatas nördinult ja küsjs: «Miks ta ei jää triivima?» Kolmas hääl vastas: «Suu kinni, tohman! See on t e m a i s e!»

On teadmata, kas Kommodoor lõpuks mõistis, et ta ei suuda kitsas sektoris satelliidi Titaan ja veorakettide trasside vahel pööret sooritada, või lihtsalt tüdines ara. Ta lükkas avariihoova õigesse asendisse, automaat lülitas mootorid välja ning Peamajakas asus tööle. Lennu-kurss korrigeeriti, pööre sooritati kaheksakümneühendik-nurgasekundilise täpsusega ning ekraani keskpaika ujus rõngassaiana «Suur Särav». Teekonna Kommodoor istus kuidagi tujutult. Tema näost õhkus taas igavust. Silmad olid poolkinni. Hermeetilise kiivri küütleval kumerusel roomasid valged tähesõõrid — peegeldused ekraanidelt. Rakett liikus vaba langemise orbiidil. Gloor sirutas jalad välja, ringutades kaalutuses. Äkki lausus Kommodoor: «Vaata, mida ma sulle näitan, poiss . . .» Külgmisel ekraanil süttis punane osutitäpike, jooksis alumisse parempoolsesse sektorisse ja peatus.

«Vaata . . . Teekonna praegune sihtpunkt. Tširagu-kolm-seitse-kolm-neli tähesüsteem, kolmas planeet. Sa oled mu adjutant ja pead seda teadma.»

Gloor tardus õudusest. Ämblikunimega süsteemi kolmas planeet — on see Maa? Küllap viskus tema keha ettepoole: fiksaatorid pigistasid rinda. Tširagu-3734! Ta mäletas selgesti, et oli seda süsteemi planetoloogia eksamil vastanud. Just nimelt kolmandale planeedile osutas ta siis kui asustatule ja sai kiita.

Ning tema — t e rn a i s e — oli kolm päeva tagasi elanud sellel planeedil!

Tal tekkis pööritus nagu esimestel minutitel Tornrahulas. Teekonna Kommodoor haaras tema kiivri servast kinni ja raputas:

«Mida sa oled kuulnud? Räägi!»

«Ei... ei midagi, Tettenägelikkus . . . Teekonna saladused. Olen usaldusest meelitatud.»

Kommodoor laskis ta vabaks ja turtsatas:

«Pead harjuma. Mnjaa. Seal pole just kõik korras... Nüüd aga tööle. Võta ühendus «Külmaga».»

Kuulekalt lülitas Gloor sisse raadiosaatja. Ta hääl värises. Tuli rüübata lonksuke termosest. Hääl värises ja kähises ikkagi. Mispärast, ei tea — kas kurbusest või rõõmust. Ah et pole kõik korras? Oivaline ... Küll juhtub seal veel mõndagi...

««Välk null-üks» kutsub «Külma» käid,» kähistas Gloor. ««Külma» kai, vastake «Välk null-ühele».»

«Ehee, vaata, kuhu ta sihib,» märkis Gloori kõrvaklappides naerune hääl, see, kes ennist nördinule peale käratas. Keegi teine piiksatas: «Sihtigu pealegi, terve sektor on ammuilma valmis ...» Neid katkestas ametlik hääl:

«Tehiskaaslane «Külm» kuuleb «Välk null-ühte».»

Gloor ütles:

««Vätk null-üks» palub sildumislubä.»

«Väli lülitatakse sisse liitsihil Majakas — «Suur Särav»,» vastas «Külm», kuid see oli vaid tühi loba: liginemist «Külmale» juhtisid automaadid.

Kuulatades määrustekohast pominat, heitis Gloor kõõrdpilke ekraanile. Osuti täpp oli kustunud, Maa juba ammu kadunud serva taha. Algas kiirendus pidurdustrajektoorile üleminekuks, ja vaakumskafandri taskusse peidetud kapsel «vahendajaga» surus vastu jinda. Teekonna Kommodoor istus siinsamas, õlg õla kõrval. «Helesilmal oli õigus,» mõtles Gloor. «Nüüd kohe võikski Tema Ettenägelikkuse hõivata. Kõige parajam aeg. Raketi võti vasakusse kätte, parem pista taskusse ja vajutada «vahendaja» sõrmisele, otsekohe tõmmata pesast Kommodoori

võti ja asendada see enda omaga. Džaali jalg.ei jõua isegi «kohaloleku» pedaalilt maha libiseda. Isand Helesilm on aktsiooni suurepäraselt välja arvestanud. Braavo! Osav kelm see Helesilm. Isand Džerf, te olete tõepoolest osav poiss. Kõik on peensusteni läbi mõeldud. Teilt Džaali üle lüüa ma ei saa, sest kindad on valmis pandud teie Raudsarve, mitte aga minu Nurra jaoks . .. Huvitav, millisesse kabiininurka nad on peidetud? Kuidas siis nii, teie kelm? Kas unustasite teatada, kus nad asuvad? Oh ei, te ei unusta iial midagi. Te olete kõik ette näinud, isegi meie tüllimineku. Võimalik, et te jõudsite kindad ara koristada. Liigne asitõend... Ilma nendeta aga ei saa Teekonna Kommodoor raketist väljuda. Võetakse kapuutsist kinni, olgugi ta Suur. Tema Ettenägelikkuse püüame niisiis kinni teises kohas ja teise «vahendaja» abil. Kui õnnestub. Peab õnnestuma. Me peame kinnaste skeemi kätte saama ning me saame selle kätte.»
Ta võpatas. Kostis automaadi hääl: ««Välk nulliks». Siin «Külma» kai. Teile antakse sildumislubä.» Tehiskaaslane võttis enda alla poole lennuekraanist: poleeritud kera säras pimestavalt, peegeldades kahte päikest. Leegitsevast hämust hakkas paistma käi hiiglapikk viirg. Viiru keskkoha külge kinnitus must-valge kera. Kõik

kokku nägi välja nagu oks ühe suure ja ühe tillukese õunaga. Suure õuna kõrval rippusid justkui lehed kaks tankerit vedelgaasiga ning kai lõpus veel pisike kahekohaline rakett.

««Välk- null-üks», olete välja sees.» Avanesid sirbikujulised sildumishaaratsid. Raketti sihtis nüüd graviitori kiirgur. Siin ei olnud uljutsemine lubatud. Raketi aeglasest ning sujuvast võnkumisest oli tunda pidurdus-välja tohutut võimsust. Aupaklikus kauguses «Külmast» võrdsustati «Välgu» kiirus ülitäpselt tehiskaaslase omaga. Aeglaselt-aeglaselt, vahetevahel neid peatades, tõmmati nad lõpuks kai aarde, rakett langes pehmelt haaratsite vahele ning automaat kuulutas: «Sildumine on toimunud. Puhun lüüsikambri läbi.»

Lennuekraan kustus. Viimasel hetkel jõudis Gloor märgata kai kaugemas otsas torni statsionaarse põrmustiga, mille rihvaline toru ulatus kaugele välja. Luuk õõksatas ja vajus lahti. Automaadi elutu hääl kandis ette: «Väljumine lubatud.» Vaadates läbi kiivrivisiiri otse enda ette, astus Teekonna Kommodoor kaile. Gloor järgnes talle kähe sammu kaugusel.

KOMMODOORID

Kai klaastorus müristas Sulverš: «Vall-ve-ell!» — nagu laulja, kes publiku palvel kordab oma parimat aariat. Temale kuuluski too teine kahekohaline rakett, mis oli sildunud nende oma lähedale . .. Džaal kõõritas silmanurgast ükskõikselt ohvitseri poole — nähtavasti oli ta sääraste numbritega harjunud. Ise ta ju lubaski endast ette jõuda, kui lõbutses käsitsijuhtimisega. Sulverši selja tagant astus ette tehiskaaslase «Külm» ülemus, täiskommodoori auastmes esinduslik isand, ülejäänud härrased rivistusid piki käid. Monteerija Gloor polnud veel eluski näinud nii palju rohisiniseid türpe, säravaid pandlaid ja kahelaengulisi «vahendajaid» korraga. Tehiskaaslase «Külm» personal koosnes ainult kommodooridest. Siin kandsid isegi füüsikainsenerid kommodoorikiivreid.

Kornmodoorid on kõige austatavam seisus dessantlaste järel. Nad elavad lähikosmoses. Planeedi pinnal pole neil midagi teha, sest nende töö on ekspeditsioonide ettevalmistamine. Teised kastid ehitavad laevu, torne ja tehaseid, dispetšerid käsutavad seda kõike, isegi Arvestajaid, kuigi paljud baloogid on eksiarvamusel, nagu käsutaksid Arvestajad dispetšereid. Kuid kosmoses käsutavad

kommodoorid. Ja nad on kõik ühte nägu. Gloorile näis, et tema ümber on hulganisti Džaale. Terav pilk, erksad silmad. Kosmilise päevituse plekid — selle eest ei kaitse ükski kiiver. Lõuad kindlalt kokku surutud.

Nad seisid keset kosmost. Jalge all oli ahtake titaan-sild, mis kulges kitsas läbipaistvas torus. Läbi klaasi praadisid balooge mõlemad päikesed, ning toru sees segunesid kentsakalt kahte värvi varjud ja vastuhelgid. Kuid s'ee kõik ei suutnud varjata ega pehmendada kosmose pilkast pimedust, ei suutnud seda muuta vähem märgatavaks. Klaasist ja metallist niit sirutus

mustas tühjuses.

Vastuvõtutseremoonia oli lõppenud. Kõlas käsklus «Härrased, vabalt!», ning hanereas, iminappade plaksudes, korrapäratult — taktsammu käia seal ei tohtinud — lookles sinine protsessioon mööda silda. Gloor lülitas sisse skafandri jahuti. Hatune päike kõrvetas läbi toru, põletas nahka. Kommodoorid astusid kiirustamata — nemad olid harjunud. Selja taha jäi harukäik, mis viis väikese keraelamu juurde. Lähedalt vaadates ei olnudki too nii väike — umbes kuuekorruselise maja kõrgune — ning oli tubli tüki teed kaitseks päikeselõõma eest. Seevastu süttisid ees põlema kolmas ja neljas päike — peegeldused suurelt säravalt alumiiniumkeralt. Seda peegli-sära säilitati hoolikalt, et päikesed ei kuumendaks hoidla väärtuslikku sisu. Hoidla hiiglaslikul küljel, mis oma suuruse tõttu ei paistnudki peaaegu enam ümmargune, roomasid ka praegu poleerimisrobotid.

Lüüsikambri sissepääsu ees valvas robotkordnik. Leekuri- või põrmustilaeng võiks hoidla seina kahjustada, suur robot aga tuleb baloogiga toime relvitunagi. Ka Gloor ja Sulverš jätsid oma leekurid lüüsikambrisse.

Hoidlasse siseneti neljakesi: Džaal, peafüüsik, Sulverš ja Gloor. Teised jäid veel skafandreid selga ajama. Oli selge, et «ootamatu revisjon» on samasugune mõttetus nagu määrustekohased kõnelused lennu ajal. Kõik teavad Teekonna Kommodoori raketi numbrit. Lärm eetris käsitsijuhtimise pärast oli hoiatuseks: oodake, lendan teie juurde.. . Peafüüsikul oli küllalt aega skafander selga ajada, vaadata üle, kas hoidlas kõik särab, ja Džaal süütul näoilmel raketi juures vastu võtta . . .

Gloor vaatas peafüüsikule otsa. See küsis häirimatult, kas isand monteerija pole äkki unustanud skafandri soojendit sisse lülitada.

Meeldetuletus oli üsna asjakohane. Käre külm hakkaski juba isand monteerijale liiga tegema. Ja külma oli

siin rohkem kui küllalt. Õhukese alumiftiiumkesta sees paiknes tegelik hoidla, mis oli kokku keevitatud paksudest sinistest titaanplaatidest. Astumisel tümisesid need tumedalt. Soomuskatte all hoiti vedelhapnikku. Soomuse ja ekraani vahele jäi paras jagu ruumi lendhüpeteks, kuid lendamine oli siin keelatud. Võis ainult ronida, haarates kinni trossivõrgust. Peale selle oli hoidla risti-rästi vöötatud raudlintidega, mida kasutati käimiseks magnetite abil. Teekonna Kommodoor suunduski tähtsalt trampides raudlindile. Lambid käskis ta kustutada, mahajäänuid mitte oodata.

Mindi kiivrilampide nõrgas valguses. Gloor sammus viimasena, põrgates ühtelugu vastu Sulverši võimsat selga. Äkki Kommodoor röögatas:

«Ahaa-a! Auk!»

«Kus?! Teie Ettenägelikkus, kus?» oigas peafüüsik.

Küsimus oli tarbetu. Imepeen välgusnõel tungis läbi «lae» ja toetus vastu «põrandat». Titaanil hiilgas kaks sõõrikest — veidi suurem helesinine ja väiksem roosa, üks Suurest, teine Väikesest Päikesest.

Teekonna Kommodoor möirgas:

«Degr-radeerin! Saadan kürje sisse!»

«Aga, Teie Ettenägelikkus, ma . . .»

«Mis veel?! Molkus oled!»

«Just täna vaatasin kogu kerapinna üle, Teie Ettenägelikkus! Otse teie tuleku eel lõi augu sisse.»

Kõrvaklappides oli kuulda, kuidas Džaal oma kiivri all puhib.

«Vaatasid üle . . . Sa pole robot, vaid peafüüsik,» puhistas ta väsinult. «Kus on sinu kaitsevahendid, indikaatorid? Kus on robotid? Jooksid nätsu tooma või?»

Gloor suunas valguskiirt siia-sinna. Õige, roboteid polnud näha . . . Ta arvas taipavat, milles asi. Kõik remontijad saadeti Teekonna Kommodoori tuleku puhul rutuga kaitseekraani poleerima, ja selle aja sees auk tekkiski.

Jalgadega raudlinti mööda klõbistades kihutasremondi-robot avariipaigale. Pistis kombitsa augu sisse ja laksatas heledalt, kutsudes remontijat hoidla pealispinnalt. Too keevitab augu kinni, poleerib siledaks, ja kõik on jälle korras.

«Olgu . . . Tolmu on sul palju. Kiir on nähtav,» urises Džaal.

«Sugugi mitte, kõik on normis, Tettenägelikkus! Siin on indikaator, Tettenägelikkus! ...»

«Minul on isiklik.» Džaal õngitses taskust indikaatori ja turtsatas rahulolevalt, «õige, normis . . . Noh, poiss, kas hakkad asju taipama?» pöördus ta armulikult adjutandi poole.

«H-hakkan, T-teie E-ettenägelikkus . . .»

Glooril oli juba pööraselt külm. Skafandri vooderdis oli vist kuumaks köetud, kuid oh häda! — keha seda ei tundnud. Keha külmetas, ümberringi valitses hirmuäratav, tardunud külmus, mida planeetide lähedal ei kohta. Temperatuuri ei saa siin kraadides väljendada, sest tühjus on tühjus; vaakumil pole ei kaalu, tihedust, värvi ega ka temperatuuri. On eimiski, mis neelab soojuse. Vaakum-skafandritel oli küll soojendusseade, kuid selle toime osutus puudulikuks . . . Tavalistel töödel planeedilähedases kosmoses soojendab ühte külge pidevalt päike. Tehiskaaslaste ja rakettide korpused ning planeedi pind kiirgavad soojust. Siin aga peegeldas häilitud ekraan päikesekiired tagasi ning jalge all paiknes terve meretäis vedelhapnikku, mille temperatuur oli miinus ükssada kaheksakümmend kolm kraadi. Vahest ehk külmemgi. Hoidla oli ju viguriga: ta koosnes neljast kerast, mis paiknesid üksteise sees nagu matrjoškanukud. Esimene neist oli ekraan. Selle all — vaakum, parim soojusisolatsioon nagu termoseski, seejärel teine kera, täis vedelhapnikku. Hapnikus ujus kolmas kera, mis sisaldas vedel-vesinikku. Ning sellesse oli mahutatud neljas kera hoidla tähtsaima sisaldise — vedelheeliumiga. See on universumi kõige külmem aine, keemistemperatuuriga miinus 271 kraadi, üks vedelik jahutas pidevalt teist. Hapnik oli kindlasti üle jahutatud — oma miinus kahesaja kraadini.

Gloor keeras soojendusregulaatori maksimaalsele võimsusele. Ta kõmpis Sulverši järel, külmakohmas jalgade tõttu ühtelugu kõmistades-. Džaal aga müttas südilt kõige ees. ülejäänud kommodoorid olid neile kuskil hoidla tipu lähedal järele jõudnud ning astusid nüüd pikas vooris. Jäine valgus pimestas silmi. Teekonna Kommodoor ::karjus midagi ülemuslikult. Lõptfks jõudsid nad tagasi lüüsikambrisse ja hakkasid jalgu trampides jälle sooja saama. Mrs õndsus! Gloor mõnules skafandris nagu kuumas vannis ning lülitas soojenduse välja aHes siis, kui juba aju kippus sulama hakkama. Ah, soojus, see tore asi! Aukartlikult jälgis ta kommodoore, karastatud kos-mosehunte, kes, nagu näis, ei märganud- külma hoidlas, ega kuuma tunnelis ning mõtlesid üksnes mõõteriistade näitudele.

Koguneti «Külma» juhtimisruumi. Džaal» noris. Kommodoorid tõrjusid tema norimisi aupaklikult. «Et hapnik on liiga soe? Hoopiski mitte, Teie Ettenägelikkus, suvatsege heita pilk termomeetrite korrektsioonitabelitele . .. Et vesinikus on liiga palju heeliumi? Õmblused lekivad? Sugugi mitte, Tettenägelikkus! Õmblused lekivad alati, sest heelium on ülivoolav, kuid praegu on selle sisalduvus vesinikus normikohane.»

Džaal noris veel meteoriidivastaste kaitsevahendite ja orbitaalmootorite seisukorra kallal, talle jäid ette isegi põrmusti kõrval valvavad kordnikud — et miks nad on kiivrid maha võtnud. . . Gloor kuulas ning taipas üha selgemini, et kõnelus sarnaneb Maal harrastatava mänguga «kuningas kinkis sada rubla». Teekonna Kommodoori osa seisnes norimistes, mis, nagu juba ette teada, on tühised. Tema etendas mängujuhti. Siinsed tegelased pidid aga otsima norimistele sobilikke vastuväiteid. Mõlemal poolel oli keelatud «osta musta ja valget». Džaal näiteks ei küsinud, miks põrgu päralt lööb siin lulli tosin kommodoori, kui kõike teevad robotid ning järelevalveks piisaks ühestainsast insenerist. Ei tohi, «must» .. . Kommodoorid omakorda ei küsinud Suurelt, mis tal siia õieti asja oli. Milleks lendas ta siia ning tegi suurt kära, nagu poleks tematagi selge,

et hapnik peab olema külm ja meteoriidivastane kaitse korras? Niisugust küsimust loeti nähtavasti «valgeks».

Gloor laskis end neist mõtetest kaasa kiskuda: need olid täiesti uued talle endalegi, seda enam veel Sevale. Ta taipas, et Teekonna Kommodoor ei lahutanud siia mitte asjata. Midagi oli teoksil. Kõige tõenäolisemalt laeva saatmine katselennule, mille eel toimub graviitorite tankimine vedelgaasidega. Tõepoolest, Džaal lukustas enda juhtimisruumi koos kohaliku ülemusega. Mõne hetke pärast Teekonna Kommodoor väljus, surus diktofoni adjutandile pihku ja käsutas:

«Läki raketti.»

Jälle roomasid üle ekraanide kaisõrestikud. Seejärel Hoidla, mis säras ja hiilgas kosmose taustal. «Siin ta on, teie süda,» mõtles Seva. «Te ei saa lennata ilma antigravitatsioonita. Graviitorid jälle ei tööta ilma vedel-heeliumita. Noh, vaadake ette...» Teekonna Kommodoor aga puuris terase «kommodooripilguga» vasakut ekraani. Seal, kõrvuti sinise Geeruga — Veegaga —, kollendas Tširagu tähetäpike. Kollane kääbus, Päike.

EMAND NIIK

Teekonna Kommodoori kabinetis undasid ja pinisesid väljakutsesignaalid. Orkaan oli enda alla haaranud juba terve poolkera. See takistas kosmoses tehtavat tööd: reisiraketid ei käinud, lossitud veoraketid jäid tehiskaaslastele pidama, sest maandumisel virutab orkaan nende tühjad korpused vertikaalist kõrvale. Gloor jälgis sündmuste arengut suure ekraani kaudu ja nägi, kuidas rakettide oranžid pulgakesed tehiskaaslaste kujutisi ümbritsesid. Suur Dispetšer, kes pidas Kommodooriga regulaarseid sideseansse, muutus iga tunniga aina sünge-maks. See-eest Džaali südikus üha kasvas. Ta kutsus ekraani kaudu välja mõned pilootidest kommodoorid ja palus «õpetada neid kohmardeid küüsi poleerima». Piloodid möiratasid reipalt: «Kuuln!» ja asusid veorakettide juhthoobade juurde. «Kohmarditele», see tähendab pla-needi spetsialistidele, näidati kõrgeima klassi pilotaaži: kaheksateist tühja raskeveoraketti maandusid kõige marulisemate tormihoogude ajal; planeedil oli sellest vähe kasu, kuid see aitas kosmosepersonali au kõrgel hoida. Kuulanud ära ettekande kaheksateistkürnne kommodoor-piloodi kangelasteo kohta, läks Džaal puhkama ning laskis ka Gloori vabaks.

«See oli päev!» võinuks Seva hüüda Lermontovi sõnadega. Ta vedas end kodu poole, nautides juba ette haput dušši ja ärateenitud puhkust. Ainult kolm tundi, kuid nii nõrga gravitatsiooni puhul polegi rohkem vaja.

Ta avas diafragmaukse ja sisenes kajutisse; Niiki all ei olnud. Lifti kõrval seisis tühi konteiner, üle kogu põranda vedelesid laialipillatud asjad. Ta arvas, et Niik käis ehk võtmas oma hasersondi (talle meeldis töötada omaenese instrumentidega) ning kiirustades pildus konteineri sisu laiali. Kuid asjade kuhjas märkas ta Nuki töökiivrit ja -kindaid. Veider! Ei siin ega ka Maal olnud Maša silmaotsaski sallinud korralagedust. Millegipärast oli ta ka kõik karbid lahti kiskunud — isegi paraadvormi oma...

Niik lamas üremisel korrusel selili. Tema türp oli poolest saadik lahti haagitud. Õnnetus, taipas Gloor. Ta polnud sõbratari veel kordagi näinud lohakalt riietatuna.

«Jõudsin siis ka lõpuks koju! Sujuvat Teekonda!» lausus ta reipalt, pidades meeles, et iga sõna kuulab keegi pealt.

Vastust ei tulnud. Erutusest hakkasid Gloori õlad

krampi kiskuma. Niik lamas põrandal ja» vaatas talle vastu võõra pilguga. Lumivalges näos paistsid silmad väga mustadena. See oli Niik, see tähendab Maša,. kuid siiski õhkus temast midagi võõrast. Ja Seva tundis äkki e n n a s t võõrana. Sellel planeedil ja selles kehas ning selles rombikujulises mööblita toas, mille pehmel põrandal lamas mõistatuslik olend, kelle kätel oli neli sõrme.

Gloor taganes ja hüppas alla. Esimest korda elus pani ta plehku nagu viimane argpüks. Põgenes selle eest, mida pidi teada saama. See oli rumal. Ta kaotas asjatult aega. Lõppude lõpuks polnud veel midagi juhtunud. Niik oli lihtsalt väsinud. Ta pidigi väsinud olema. Vahetus

Monteerimishallis, teekond kosmodroomile, lend ja imekombel ärajäänud kontroll Arvestajas. Niik oli väsinud. Maša oli väsinud.

«Ta on lihtsalt kurnatud,» lausus Gloor valjusti, et summutada pealetükkivat palvet: olgu mis tahes, olgu kõik muu, ainult mitte seda, Teekonna nimel, ainult mitte seda ...

. . . Ta võttis südame rindu ja küsis:

«Oled sa väsinud?»

«Ei . . .»

«Ehk läheksime jalutama? Siin on nii huvitav... Ajame skafandrid selga, eks?»

Kõhe hakkas Niik end liigutama ja hüppas alla. Haakis türbi kinni, aitas Glooril skafandrit selga tõmmata. «Vahendaja» lebas taskus. Masinlikult puudutas Gloor selle kapslit. önnetuseaimus tihenes temas nagu tormi-pilv. Nad läksid läbi lõputute koridoride, tõusid laeva ahtriossa, heitsid pilgu rakettmootori düüside vahelisse pilusse. Ahtris oli tühi ja pime. Nad surusid end rooma-, kil ahtris asuvasse puksiirraketi kinnitusorva, mis oli väljastpoolt klaaskupliga käetud. See kümnemeetrise läbimõõduga kuppel rippus kosmosetühjuse köhal nagu rõdu. Jalge all ja ees*ning üleval särasid tähed — neid ei varjanud miski. Iga kaheksateistkürnne sekundi tagant tungis orva Peamajaka valgus, ja siis võis Gloor näha Niiki nägu.

«Kuule, Niik! Mida sa seal kajutis otsisid?»

Niik liigutas ennast -- kohendas kiivrit. Majakas süttis korra, teise, kolmanda. Niik lausus ükskõikselt:

«Otsisin «vahendajat». Andesta.»

Sa ju tead, see on minu skafandris! Seva ei öelnud neid sõnu välja. Ta oli õudusest tardunud. Kui ta oleks suutnud klaasi purustada ning kogu sellele jubedusele

korraga lõpu teha, oleks ta niiviisi toiminudki. Kuid tilluke lootusesäde hõõgus veel. Seva küsis: «Miks sa siis äkki «vahendajat» otsima hakkasid?» «Mulle öeldi, et sa oled mu varastanud. Ärkasin ellu dokis. Mäletan ainult Torni, kus me külastasime mõtlu-reid ööpäev enne orkaani. Mulle öeldi, et sa varastasid mu keha, aga ma ei uskunud. Mulle öeldi, et «vahendaja», mis sul on, asub kajutis. Hakkasin otsima. Ta valetas.» «Kes siis?!»

«Kõrgema klassi füüsikainsener. Heledate silmadega. Nägin teda esimest korda . ..»

Džerf oli Maša varastanud! Lootust enam ei olnud. «Vahendajat» ei otsinud mitte Maša, vaid Niik, kelle mälust oli kadunud kõik, mis toimus Tornrahula külastamise ja tolle neetud hetke vahel, mil tšaag «vahendaja» niidist tõmbas, üldosa teine paragrahv: «Kõrgema astme mõtlurile allumatud teadvus katkestab informatsiooni vastuvõtu, samuti ka selle talletamise.»

. . . Dokk võpatas vaevu märgatavalt. Otse jalge alt libises hääletult läbi kalasarnane raketikeha. «Peab kiirustama,» mõtles Seva meeleheite ning ängistusega. «Džerf võis sellesama raketiga põgeneda. Ja tuleb lõpule viia see neetud ülekuulamine.»

«Niik! Kas ta nõudis, et sa «vahendaja» üles otsiksid?»

«Ta otsis ise, kui ma ära väsisin. Siis läks ta minema.»

«Millal?»

«Ei tea. Kaks tundi tagasi. Kolm . . .»

«Lähme!» karjatas Seva. «Kähku!»

«Ma arvan, et läheme ehk kohe Kaitseteenistusse?» küsis Niik lamedal häälel.

«Ma võtan Helesilma ise käsile. Tule nüüd ometi!»

«Aga mul oli ju «enesekaotus»,» ütles Niik tasa, kuid jonnakalt. «Sa oled kohustatud sellest Kaitsele ette kandma.»

Silmapilguks unustas Gloor Maša. Tülgastus ja kaastunne selle sõnakuuleliku, vaikse olevuse vastu —.muud ei midagi. Nii need asjad siis on. Ta armastas Nuki, kuni ta oli Maša, praegu aga peaaegu et vihkab. Niik oli lasknud Helesilmal «vahendaja» Mašale suunata,

«Ma ei hakka sind üles andma. Ma ei luba sul Kaitsele alistuda. Tšaagigä õiendan ise arved.»

«Sa oled õilis ja suur . . .»
Nuki hääl oli nii tasane ja alandlik, et Seva oleks talle peaaegu skafandrisaapaga virutanud.. Ta oleks ka endale

virutanud: poisike niisugune, ei osanud Džerfiga kokkuleppele jõuda . . .
Ta teadis kindlalt, et ilma Mašata ta Maale tagasi ei pöördu.
Niik küsis:
«Kes see on, Gloor?»
Ta vaatas ümber. Ahtri taga hõljus Galaktika hele tuum — Linnutee. Selle taustal paistis baloogi tume siluett — kommodoorikiivriga, kuid ilma skafandrita; ta seisis, külg nende poole. Suurde saapasse kängitsetud jalaga toetus ta vastu klaasi ning kiivri asendi järgi otsustades vaatas tähti.

MA JÄÄN SIIA

Gloor varjas Niiki seljaga ja lükkas ta orvast välja, suunates samal ajal võõrale leekuri ning kiivrilaterna. Ta süütas laterna põlema. Õpetaja! õlgkübarat oli Gloor eksikombel pidanud kommodoorikiivriks, vurre aga ülemiseks lõualuuks . . . Niik tammus selja taga ja ei näinud midagi, Gloori selg sulges kitsa väljapääsu.
«Ara karda. Mine tagasi kajutisse,» ütles Gloor.
«Hea küll, isand . . .»
Kui tema sammud ahtritrepil kaugenesid, lausus Õpetaja:
«Tere, Seva. Vabanda, kuid ma eemaldan kujutise.»
Orv jäi tühjaks — laterna valgussõõr langes tühjusse. Sealt kostis hääl:
«Kuidas õnnetus juhtus?»
Gloor langetas leekuri.
«Kas te kuulsite meie kõnelust siin orvas? Siis teate kõik. Teie aga rääkisite, et tšaagid ei ole meile ohtlikud!»
«Tavaliselt polegi röövlitel «dessantvahendajaid» käsutada. Kõike ette näha ei saa, sõber... «Planetaar-vahendajad» on teie mõtluritele ohutud. Sellele me oma plaani rajasimegi.»
«Ohutud, ohutud . . . Aga kuhu ta peitu puges, kas te seda teate? Ei?! Mida te siis üldse teate?» karjus Seva tühjusse.
«On teada, et mõtlur on vigastamata.»
«Maša oma?»
«Jah.»
«Kus ta asub?» küsis Seva õhinal. «Kus?»

«Esialgu pole teada,» kõmises Linnutee vastus. «Püüan muretseda koordinaadid. Selleks kulub aega.»
«Ma pean minema,» ütles Seva. «Pean ta üles otsima.»
«Kas sa kardad?» küsis hääl.
«Jah. Hüvasti.»
«Te võite tagasi pöörduda, kõhe praegu. Mõlemad,» ütles hääl. «Maale. Möödunud nädala esmaspäeva.»
Seva ronis juba düüside vahel, lükanud masinlikult näo ette kiivri läbipaistva visiiri. Kuid hääl jõudis siiski temani. Pöörduda tagasi kohe... Mõlemad! Ta jäi seisma.
«Te pöördute tagasi lähetushetke. Siia läkitame teise paari. Maapealne aeg ei lähe kaotsi.»
«Ohoo! Kas te võite meid igal ajal tagasi saata?»
«Praktiliselt iga hetk.»
«Mida tähendab «praktiliselt»? Aga kui Džerf hävitab Maša, kuni me siin juttu puhume?»

«See pole tõenäoline,» vastas hääl. «Džerf näeb temas pantvangi. Sinu käes on Nomdal üheksas, hüüdnimega «Raudsarv», Džaali poolt võimult tõugatud Teekonna Kommodoor.»

«Antivälja nimel!» ütles Gloor. «Raudsarv!»

See muutis asja. Troonilt tõugatud valitseja, nagu ajaloos tihti oli juhtunud, pretendeeris oma endisele kohale. Helesilm ei sepitsenud mitte avantüüri, vaid pööret. Loomulik, et Nomdali isiksus on vandenõulastele eriti väärtuslik.

«Tähendab te saaksite meid tagasi saata,» kordas Seva. «Sündmuse alghetkesse Maal... Siinne ajavahemik, nagu ma mõistan, läheb kaotsi?»

«Jah. Tuleb otsast alustada,» vastas hääl kajana.

«Selle ajaga läheb laev teele,» arutas Gloor mõttes. «Mina aga vandusin, et takistan seda. Rumalus, saan isegi aru. Teekonnale pole see rohkem kui sääsehammus-tus ... Kuid ma vandusin seda. Ning olen juba enamatki kavandanud kui ühe laeva avarii. . . »

«Aga Maša! Maša on ju ohus,» ütles Seva. «Sina sellest aru ei saa, Gloor.»

«Ma saan kõigest aru,» ütles Gloor. «Isegi sellest, mis ootab mind. Sina aga lõid araks.»

«Nojah, lõin araks küll. Ainult et mitte enda, vaid Maša pärast. Ja sinagi kardad, Gloor ... Kui mina praegu lahkun, jääd sa õudusega silmitsi, nagu jäi sinu sõbratar. Ning su kõrval pole siis kedagi, kes sind toetaks.»

«Ara siis mine,» ütles Gloor.

. . . Sinine Veega oli juba kadunud silmapiiri järsu kääre taha. Ahtri all, planeedil, vilkusid esimese voolu-liini Monteerimishalli mootorite tuled. Orkaan raevutses; torn sähvis igasse suunda tulejugasid. Seva lausus:

«Mina jään siia. Kas te saate mingit konkreetset abi anda?»

«Mitte just palju. Ilmu sagedamini paikadesse, mis sarnanevad sellega siin, — kaalutusse ja väljapoole laevasoomust. Siis on sinuga võimalik sidet luua. Ning veel nõuanne sulle: kui sa Teekonna Kommodoori kehasse ümber asud, ära hakka Teekonnale kahju tekitama. Teie ülesanne on ainult detektor-eristi hankimine! Kui oled ümber asunud, võta omaks uus informatsioon, see näitab, kuidas tegutseda. Kas sul käsiekraan on? Pane see klaasile.»

Gloor võttis taskust lähikosmose jaoks määratud väikese videosideekraani — õhukese metallplaadi.

Selle tagaküljele oli mittehelendavate emailvärvidega trükitud naljapilt kürjest ja neskist. Väike sinine nesk kostitas pirakat kürge nätsu ja karastusjoogiga. Paks kürg oli põrandal röötsakil ja muigas jultunult. Üks põsk oli punnis — seal hoidis ta vist nätsu tagavaraks ... Pilt oli tõepoolest naljakas ja väga loomutruu. Isegi praegu läks Gloori süda kergemaks, kui ta nägi kürje punnpõskset nägu. Selliseid karikatuure paigutati meelega skafandriekraanidele — tuju tõstmiseks. Et vältida paanikat, juhul kui baloog kosmoses ara eksib või tal side kätkeb. Lähikosmoses nimetati käsiekraane «meelejahutajateks».

Ta asetas plaadi orva äärele. Klaaskupli all lõi kobru-tama udu ja keerdus valgeks spiraaliks. Gloori skafandri rinnaesisel särisesid sädemed. Udu haihtus.

«Võta ekraan kätte!» käskis hääl. Ta võttis plaadi ettevaatlikult pihku. «Hoia seda mõlema käega. «Proovime.»

Ekraanil jooksid triibud. Seval jäi hing kinni. Need olid männitüved. Loojangukumast kollased, täis õhukesi kooreliblesid. Männilt männile sööstis orav. Ekraan kustus. Hääl lausus:

«See on üljepoolne side minult sinule. Ta toimib kõikjal. Vaata sagedamini, aga ettevaatlikult. Ja lõpuks: kindad vorm üks — paraadkindad — on ilma detektoriteta ja seega mitte kontrollitavad. Edu sulle! Lõpp.»

«Otsige Mašat!» karjus Seva tühjusesse ja puges laeva.

KAKS ÜHEKSANDIKTUNDI

Sevale näis, et ta liigub just nagu krabi. Küljetsi, küljetsi, sõrad ähvardavalt ette sirutatud. Kaks ööpäeva planeedil ja üks siin — kokku kolm päeva ja ööd. Ta oli selle ajaga ara väsinud, justkui oleks terve elu juba seljataga. Tundus, nagu roniks ta torni tippu, torn aga kasvab üha kõrgemaks. Ning kõige kohal ripub õnnetus nagu must kosmosetaevas.

Küljetsi, vastutulijaile otsa vaatamata, läks ta oma koju ja võttis sealt paari paraadkindaid — peitis need türbikaelusesse. Niik oli ülemises ruumis. Seva sundis end korraks sinna tema juurde hüppama. Niik lamas jälle selili ja vahtis lakke. Tõsi küll, ta oli vahetanud türbi ja võtnud töösaapad jalast. «Maša, Mašake!» kutsus Seva endamisi. Tal oli mõlemast kahju. Maša päästab ta ära ning kõik saab veel heaks, see vaeseke aga lamab ja ei söanda isegi pilguga kaastunnet paluda. Ja siis veel — ta on nii väga harjunud suhtuma Nuki kui Mašasse. Vaene Niik! Ta ei taipa, mis temaga juhtis. Mitte mõhkugi ei taipa. Arvab, et tema keha oli kellegi teise valduses — mitte tema teadvusega koos, vaid teine teadvus tema oma asemel. Sellepärast ta ongi nii vapustatud. Ei suuda aru saada, kuidas Gloor seda vahetust ei märganud.

Gloor pomises midagi rahustavat: ära muretse, ma sunnin inseneri vaikima. Ning külg ees, ikka külg ees, ruttas ta edasi.

Teekonna Kommodoor alles puhkas. Oli möödunud ainult poolteist tundi kolmest, mis-puhkuseks määratud. Gloor läks üles kabinetti: käsundusinseneril oli lubatud seal viibida ka šefi äraolekul, samuti nagu Kaitseteenistuse vanemohvitseridel. Klagg oligi seal, Gloor pidi peaaegu tema jalgade otsa kõmistama.

«Ma ühendan meeldiva kasulikuga,» vatras ohvitser põrandalt püsti tõustes. «Meeldiv on puhata, kui südametunnistus puhas, eks ju, isand monteerija Gloor? Aga öeldakse veel: puhates hoia üks käsi valvel. Teie tõttate, kiirustate, et aga täpsemini täita Tema Ettenägelikkuse käske, ei, pea isiklikku aega mikski. Mõistan, ei. söanda teid segada, kaon . . .»

«Mis te nüüd, isand ohvitser,» vastas pingutades «isand monteerija». «Jätke see jutt! Te ei sega. mind põrmugi. Vastupidi, oleks ehk hea võimalus käsutada teie nõuandeid, mis on mulle ülimalt väärtuslikud.»

Klaggil polnud vähimatki tahtmist tervelt poolteist tundi ooteruumis seista nagu puunui. Sooritanud hulga kummardusi, jäi ta kohale.

«Niisiis, vestleme pisut, isand monteerija Gloor,» alustas ta, võtnud luugi kõrval mugava asendi. «Oo, kuhu te nüüd . . .»

Gloor viipas talle käega ja sisenes oma kabiini. Jalad nõtkusid all, kuid pea oli selge. Ta istus puldi taha, pistis paasiku eristisse, lülitas sisse videosideekraani, vajutas nupule «Salajane». Lülitas välja salvestusseadme. Otsese väljakutse klahvide pikast reast leidis klahvi «Dispetšer Peamajaka Arvestaja juures». Ekraanil hakkas jooksma tähtede kombinatsioon: «TETK IKI MV», mis tähendas: «Tema Ettenägelikkuse Teekonna Kommodoori isand käsundusinsener kutsub majakavalvet.» Ekraanile ilmus .valves olev nooremkommodoor.

«Olen valmis teeneid osutama, meeldiv tutvuda . ..»

«Olen rõõmus. Minulgi on väga meeldiv. Palun teid, on kiire.»

Valveametniku näol peegeldus pahameel. Tema just asutas uue käsundusinsejjeriga lobisema, ja kohe jälle need neetud asjaajamised!

«Teie teenistuses,» ütles nooremkommodoor. Kasti poolest olid nad võrdsed, ametilt aga oli Suure adjutant tähtsam.

«Palun tehke kindlaks, kus viibib praegu füüsikainsener Džerf. Kolm-neli tundi tagasi oli ta siin, peamajandis. Tema isikuntunber on . . .»

Valveametnik langetas pilgu — kutsus välja Arvestaja.

«Palun veel kord number . . . Praegu on kõik paigal — liiklemist ei ole: torm! Siin see on, palun . . .» Ta kergitas end istmelt, lõksatades imestunult. «Julge sell! Tund aega tagasi lahkus

planeedile. Reisijana kerge lastiga veoraketis . . .»

«Nii . . . Kuhu nimeli?»

«Sihtpunkt — Kolmas kosmodroom.»

«Kes lubas tal planeedile lahkuda?»

«Fikseerimata. Alaline pääsik.»

Aru saades, et ta on hiljaks jäänud, kutsus Gloor välja kosmodroomi. Ekraanilt kõlas vaimustushüüe — valves oli insener, kes neid eile raketile saatis. Oo suur taevas, kui ammu see oli! Kogeldes heameelest näha isand monteerijat nii tähtsas osas, hankis insener teateid. Džerf oli kosmodroomilt lahkunud kahe üheksandiktunni eest. Kuhu ta sõitis, pole teada. Gravilennuliinid tormi tõttu ei

tööta, ümberistumisi erasõidukitesse aga kosmodroom ei fikseeri . . .

Plehku pani! Kaks üheksandiktundi! Täpipealt nii palju kulutas tema paraadkinnastele ja Niikile. . . Jah, nüüd polnud enam. aega kõhklemiseks ja järelemõtlemiseks. Helesilm oli, ise seda aimamata, määranud Seva edaspidise käitumise.

Kolmas klahv vasakult — «Kosmose Kaitseteenistus». Vaadates karmi pilguga valveohvitserile näkku, andis Gloor korralduse leppida kokku planeedi Kaitseteenistusega nii- ja niisuguse isiku kinnipidamise suhtes, kes lahkus sel ja sel kellaajal Kolmandalt kosmodroomilt. Tema Ettenägelikkuse käsk. Kiire.

Lülitanud aparaadi välja, nõjatus ta seljatoele. Otsustav samm on astutud. Taganemisteed ei ole. Nüüd on ta sunnitud tegutsema kiiresti ja otsustavalt: ta oli andnud käsu Suure nimel, sooritades sellega rängima teenistusalase kuriteo. Teekonna Kommodoor ei tohi sellest teada saada. Otsustatud. Kahe tunni pärast peab Seva asuma Džaali kehas. Ning Džaalina viibki ta läbi pantvangide vahetuse.

«Pantvang» . . . Isegi mõttes ei suutnud Seva nimetada kristalli Mašaks. Olgu parem nii, et ta sõitis ära. Näiteks külla. Tema aga otsib mõtlurikristalli. Ning leiab selle. Maša jõuab just selleks ajaks tagasi. Muidugi mõista püütakse tšaag kinni. Mäng oli ebavõrdne. Tema laskis Helesilma vastu käiku Kaitseteenistuse koletu võrgu: gravilennukid, salakuulde- ja raadiopeilimisseadmed, allveelaevad, spioon-tehiskaaslased ja Arvestajad... Gloor kartis ainult ühte. Et Džerf lööb araks ja hävitab mõtluri, vilistades Raudsarve saatusele. Džerf ei suuda ju ettegi kujutada, millega ta siin hakkama sai. Kas talle üldse mahub pähe, et Seva ei annaks Mašat ära isegi miljoni endise Teekonna Kommodoori eest, praegune veel pealekauba? Piraadid, tõelised piraadid . . . Nad hindavad üksteist pool kopikat tükk . . .

. . . Klagg lähenes klaasvaheseinale ja kutsus teda käeviibetega .välja. Tuli ta sisse kutsuda. Ohvitser sisenes saladuslikul ning rahuloleval ilmel.

«E-e . . . õigupoolest. . . mul pole lubatud . . .»

«No milleks need tseremooniad! . . . Teil, ihukaitseülema asetäitjal?»

«Ülem võib, mina mitte,» kukkus Klagg vadistama. «Tõsi ta on, isand monteerija, et pärast teiega tutvumist on mul planeediasukatest hulga parem arvamus kui enne.

Mida ma tahtsingi öelda? Ah jaa! Teie loäl ma lahkun siit paariks üheksandikuks. Teate, vaja on ju kindaid vahetada, seda ja teist . . . On teil relv kaasas? Nii et jään siis teie peale lootma . . . Tunnen juba ette, et me saame sõpradeks. Lubage endale natuke nõu anda . . .»

Gloor pomises midagi, mis vastas antud hetke tähtsusele. Küll on alles tolgus, Teekonna nimel . . . Aga Klagg on ju teatud situatsioonides sobivaim isik, mõtles ta. Võtame seda arvesse.

«. . . Ma saan aru, te kiirustate tutvuma oma uue ametikoha — mis on üks auväärsemaid

kõikidel orbiitidel, olen selles kindel — viimaste kui peensustega.» Klagg pungitas kenitlevalt silmi ja kükkas. «Meid kõiki hämmastab teie püüdlikkus ja töövõime. Aga . . . aga, isand Gloor! Arge ikkagi unustage vaakumskafandrit seljast võtta, tõepoolest! Ülemuste märkused, teate, on alati ebasoovitavad . .»

Ning tal oli õigus. Gloor oli tunginud Teekonna Kommodoori kabinetti, võtmata seljast skafandrit, ja see oli igatahes jäme etiketi rikkumine . . . . Ta ruttas Klaggi tänama, ja tõstnud silmagi, püüdis kinni tolle õela, ülimalt rahuloleva ning rumala pilgu. Paistis, nagu oleks kogu universumi rumalus, mõistuseta mateeria kogu halastamatu nüridus koondunud ühte hoolitsetud lõusta. Ta muigas. Võid arvestada, et karjäär on sul juba taskus, mu armas korravalvur . . . Ainult et võta arvesse: pikka pidu sellel ei ole . . .

Gloor kutsus välja konteineri ja pani skafandri kokku. «Vahendaja» võttis ta taskust välja, peitis puldilaekasse ja hakkas kabinetis ringi kõndima nagu puuris. Oma kajutisse puhkama minna ei võinud. Vaadata jälle Niikile otsa, piinelda Maša pärast ja valetada . . . Ei, ei . . . Sellele ei tohi enam mõeldagi. Küllalt. Ega muretsemine asja paranda, nagu ütleks Klagg — ohvitser oli just kabinetti tagasi jõudaud. Muide, ühe mõistliku asja lobises ta ennist siiski välja: Gloori amet kuulub tõepoolest auväärsemate hulka. Ning õigus seda pidada on üksnes nooremkommodooril, kui mitte päriskommodooril. Miks siis valis Džaal reamonteerija planeedilt, mitte aga kellegi oma personali hulgast? Kas tõesti korraldas Helesilm kõik otsast lõpuni? Talle meenus Džerfi väike elegantne kuju. Ja Niiki sõnad: «See kõik ei meeldi mulle mitte põrmugi.» Helesilm on osav sell, kuid Džaali veenda ta ei suudaks. Seda oli teinud keegi teine. Kellele on kasulik kõrvaldada võimult Džaal Kaheksas? Kes oli

Džerfile abiks? Praegu on see võtmeküsimus. Leida üles Helesilma peamine kaasosaline tähendab leida üles ta ise.

Nõnda siis Seva istus, mõtles ja ootas oma tundi. Vahel vaatas ta läbi klaasvaheseina välja, ning iga kord naeratas siis talle vastu sarmikas isand Klagg.

MÄNG ALGAB

Planeedid käivad oma teed, olenemata inimeste muredest. See on vana tõde. Kui nad juba pöörlevad oma telje ümber (seda aga ei tee kaugeltki mitte kõik planeedid), siis absoluutselt sõltumata meie soovidest.

Ajamõõtja hääl kõlas käevõrus üheksa korda. Planeet oli teinud kaheksateistkümnendiku täispöördest. Kaalutu mürakas Peadokk omakorda läbinud üheksandiku tiirust tema ümber — tund aega oli möödunud. Kaitseteenistuselt ei olnud" veel teateid. Jahutussüsteemi kompressorid hakkasid undama: «dokk oli jõudnud planeedi päevakül-jele.

Sisesideaparaadist kostis hääl: «Isand Gloor! Siin on Sulverš. Tema Ettenägelikkus suunduvad kabinetti. Isand Klagg! Minu juurde!»

Gloor ohkas ja pomises: «Las suundub pealegi . . .» Kui ohvitser oli ooteruumi hüpanud, pistis Gloor käe puldi-laekasse. Ta võttis sealt välja «vahendaja», avas selle ja eemaldas Džerfi poolt sinna paigutatud mõtluri. Kristalli poetas ta kindasse ja proovis «vahendajat» käega, et mitte vastuvõtuõhikut siirdamisõhikuga segamini ajada. Siis sammus ta ruumi keskele ja paigutas kuratliku aparaadi paksu vaiba alla. Mõttes tõmbas Teekonna Kom-modoori tugitooli ümber kääre, raadiusega neli sammu. Sellisel distantsil töötab «vahendaja» häireteta. Gloor tahtis olla täiesti kindel.

Tema Ettenägelikkuse puhkeaja vältel oli koristusrobot jõudnud ruumi otsekui üle limpsida. Kogu ruum oli korras ja läiketa nagu vaakumkambri sisemus. Isegi panoraamekraanide elututelt klaaspindadelt näisid kadunud olevat miljonite tähtede ja tuhandete planeetide veetud kujuteldavad risti-rästi jäljeviirud. Teekonna Kommodoori juhtpuldist eritus nõrka amortisaatorivedeliku lõhna: tugitool oli ehtne piloodiiste.

Kostis kauge möire: «Valvel!» Gloor heitis veel kord pilgu vaibale ja väljus. Ooteruumi

kogunenud ohvitseri-

288

del, keda kamandas Klagg, särasid kiivrinokad ja puhtad kindad. Eteed vaheseina taga olid ükskõikselt valveseisangusse tardunud. Teekonna Kommodoor, saatjaiks Sulverš ja Gloor, astus trepist üles oma ruumi. Ihukaitse-ülem püüdis läbi viia ruumi ülevaatuse kombetalitust, kuid aeti välja nagu alati. Asjata te, isand Džaal, suhtute nii hoolimatult Kaitseteenistuse määrustikku ...

Teekonna Kommodoor vajus tugitooli, robot sulges Sulverši taga luugi. Džaal toetas jalad piloodi kombel vastu pulti ja puuris pilguga suurt ekraani, mis näitas seadmete paigutust terves kosmosemajandis. Käsundus-insener seisis vaikides ülemuse selja taga. Meeleldi oleks ta pikali heitnud. Tal polnud vähimatki tahtmist midagi teha, ainus soov oli pikali heita ja magada nagu Maal, nagu kõdus. Kuid etteaste oli alanud ja selle järg oli vältimatu nagu planeedi kulg orbiidil.

Ta taganes vaiba ääreni, kükitas ning sai kobamisi «vahendaja» pihku.

Kommodoor lõksutas energiliselt lõugu. Keerutas sõrme klahvistiku kohal, sihtides sidekanali lülitit.

«Teie Ettenägelikkus!»

«Jäta mind rahule!» käratas Kommodoor, kuid sõrm jäi siiski õhku rippuma ja «vahendaja» laulis oma vaikse lühikese laulu.

«Vahendaja» muutus raskemaks. Tõstetud käsi langes. Džaali võimsat kaela varjav kapuuts tõmbus pingule. Gloor kattis sõrmega «vahendaja» sinise õhiku ning vajutas veel kord päästikule. Siis istus ta külastajate jaoks määratud tugitooli ja hakkas mõtlurit «vahendajast» välja urgitsema ning ootama, mis Nurrast saab.

Väljasirutatud sõrmega käsi tõusis õhku ja tegi ebamäärase tiiru. Tavaliselt juhtubki nii. Keha lõpetab katkestatud liigutuse. Siis kapuuts lõtvus ja pea tõmbles mõned korrad siia-sinna. Ning äkki purskas sinises tür-bis keha välja sõimuvalingu, üritas end tugitoolist üles rebida, kuid kaotas tasakaalu ja langes tagasi, löönud kogu kaadervärgi kõikuma. Gloor hüüdis tasakesi: «Nurra!» Teekonna Kommodoor proovis veel kord püsti karata, kuid ei suutnud seda ikkagi ja käratas tõeliselt ülemuslikul toonil:

«Aidake ometi, tabagu teid valge välk!»

Gloor upitas Nurra sõnakuulmatust tugitoolist üles. Endise-Kommodoori näoilme vaheldus kiiresti ja kummaliselt, näidates kord hämmastust, kord vaimustust, kord kättemaksuhimulist rõõmu. Tundnud Gloori ara, ulgus ta:

290

«Heategija! Noh, nüüd alles olen su tänuvõlglane, isand monteerija! Kommodoori mängisid kätte, ohoo!»

«Tss-s .. . Teekonna Kommodoori...»

Kommodoori, see tähendab Nurra nägu lõi nutuseks ning ta lõgistas tumedalt:

«Ettenägelikkuse?! Heategija, Teekonna lõpuni lakun kätt, aga mind püütakse ju kinni! Vaadake, vaadake ometi! Kvalifikatsioon pole mul kah vastav, kulla heategija!»

Ta tõstis käed: kindad olid lõhkenud ja rippusid ribadena.

«Kuulake mind!» Gloor vedas ta kommodoorikindaid sisaldava kasti juurde, käigu peal instrueerides: «Kohe kutsun ma välja ihukaitseülema. Kuulake mind ometi, jätke vingumine! Teie lihtsalt vaikige ja tehke väärikas nägu. Mina annan teie nimel kõik käsud. Me läheme laeva. Te uurite seal «dessantvahendajat». Ega teil instruktsioon pole meelest läinud? Suurepärane! Kui me ohvitseriga kolmekesi jääme, läkitate ta mõtlurite hulka! Saite aru? Tõmmake need kätte!» Gloor võttis välja paari paraadkindaid, vorm number üks. «Ei lõhke ju? Noh, nii... Lastiruumi sissepääsu juures ütlete mulle ainult: «Isand adjutant!» Ja ongi kõik. Kas jäi meelde?»

«Teie olete mu adjutant?» Nurra hakkas hirnuma nagu kamp ohvitsere. «Põrutagu mulle kolm antenni vastu kõrvu ja ribide vahele! Aga kui midagi küsitakse, mis siis?»

«Vanduge. Seda te oskate. Ohvitseri nimi on Sulverš.»

Ta pistis «vahendaja» konteinerisse, keeras kaane lukku ja kutsus ihukaitseülema välja. Pöörane Nurra itsitas, istudes tugitoolis ja uurides kordamööda oma sõrmi, mida katsid kommodoori paraadkindad. Kõige enam meenutas ta poissi, kes on tuttava admirali mundri selga ajanud. Sevaga oli üsna hiljuti juhtunud samasugune lugu.

Naljakas. Tõepoolest, Nurrale tegi asi nalja.

«LÖKAT-LÕKAT»

«Vall-lvvell!» müristas all Sulverši hääl. «Tema Etten-nägllikks! Teekonna! Kommodoorrr!»

Nurra tõi kuuldavale kraaksatuse. Gloor lõksatas tema suunas ja vahetas argipäevakindad pidulike vastu. Kui Teekonna Kommodoor äkki üksi paraadkindaid kannaks,

võiks see seik tähelepanu äratada. Kui aga ka adjutant on need kätte tõmmanud, siis, tähendab, ei ole see eksitus, vaid selle taga on mingi ametlik käsk.

«Minge... Ärge ihukaitseülemast maha jääge. Ooteruumis pidage hetkeks kinni. Noh, marss . ..»

Nad läksid. Tema Ettenägelikkus näis tavalisest veelgi ettenägelikuni. Ainult et ta sammus liiga ruttu: Sulverš heitis selja taha ehmunud pilke ja lisas kurust. Lõpuks ei jätkunud Sulveršil enam õhku «valvel»-hüüeteks — nii rutakalt suundus Tema Ettenägelikkus laeva poole. Protsessiooniga liitusid kohalikud ülemused. Sigarelamu komandant käis kaasas kuni keskhallini, seal aga ootasid Esimene Laevadispetšer ja täiskommodoor — seadistajate ülemused. Siia pudenes veelgi dispetšereid, täis-kommodoore, kusagilt ujus välja Suure Dispetšeri isikut esindav etee. .. Nurra pungitas silmi ja rühkis aina edasi. Lendavate taldrikute angaari jõudnud, sarnanes ta pigem juba jobotiga: tema silmad näisid justkui varte otsas olevat. Gloor kartis, et Nurra ei suuda-pikkade aastate järel trümmi sissepääsu ara tunda, ja valmistus märku andma — aupaklikult muidugi. Ta poleks mitte põrmugi soovinud etiketti rikkuda. Angaari trügis neid vähemalt kümme, ihukaitse pealekauba. Kuid vana dessantlane tundis koha ara. Ta laskis oma silmanuppudel ringi käia ja lausus tähtsalt:

«Isa-and adjutant! ...»

«Kuuln!» kostis Gloor vaimustatult. «Isand ihukaitse-Ülem, Tema Ettenägelikkus soovivad . . .»

«Val-lvell!» kõmistas Sulverš. «Tema Ettenägelikkus Teekonna Kommodoor! . . .» ning tardus. Tema pilk oli suunatud otse «Kommodoorile».

«... Soovivad trümmi üle vaadata üksinda, ilma tseremooniata.»

«Ilma tseremooniata!» laulis ihukaitseülem. «Ilma tseremooniata!!»

Kaks ohvitseri seisid luugi juurde, teine teisele poole häirimatut robotit. Robot ja Nurra näisid nagu võistlevat, pungitades teineteise poole silmi. Justkui mängiksid «tõevaatanist».

Sulverš esitas robotile pääsiku, käevõru ja kinda ning kadus trümmi. Jõudis kätte Nurra järjekord. Gloor pigistas salamisi käes leekurit, ent mis abi võis siin sellest olla? «Kolmas Suur suvatsegu edasi astuda!» lõgistas robot. Oeh! Ei märganud paraadkindai'd, vorm number üks. Võimalik, et ka märkas, kuid tema programmis

sisaldus siiski austus Suurte vastu. Nurra sisenes trümmi. Tubli, vana, taipab, mis ja kuidas ... Ta lõnkus mööda koridori ning vaatas vahetevahel adjutanti järele oodates väga tähtsalt tagasi. Gloor esitas oma kinda — määrustekohase, vorm kaks. Robot asus seejärel kilinal oma kohale sissepääsu ette. Gloor jõudis Nurrale järele, müksas teda väljendusrikkalt ja lausus:

«Teie Ettenägelikkus soovivad . ..»

«Mine sa, tead ...» kostis Suur Kommodoor. Sulverš hüppas õhku. Laternavalguses

vilksatasid päraniaetud sõdurilõuad. Seda Nurrat küll! Talle oli öeldud, et vannu, kui on vaja vastata, ja nüüd ta siis sõimlebki nagu kürg .. . Tuli otsustavalt tegutseda:

«Mu silmad on austusest niisked, Teie Ettenägelikkus . . . Lubage meelde tuletada, te soovisite «dessant-vahendajaid» üle vaadata. Isand Sulverš, ma ei orienteeru just kõige paremini. Kust tuleb töökoja juurde ära pöörata?»

Nurra kraaksatas heatahtlikult. Sulverš, lõuad ikka veel hämmastusest pärani, pöördus kõrvale ja puges tunnelisse.

Juhata aga juhata, kasarmunäru, mõtles Gloor. Juhata, kõndiv kisakõri . . . Oma kotnmodoori magasid juba maha, sa ustav ori. Kui nüüd äkki taipadki, on juba hilja.

Nad ronisid vaikides. Algul gravitatsiooni arvestades «alla», siis «ühetasasel pinnal», lõpuks «üles». Jalge all kriuksusid juhtmepalmikud. Ühes kohas jäi Nurra seisma ja silmitses üsna pikalt kilpkonn-robotit, kes 'oli juhtmestikus vea avastanud ning asunud seda likvideerima. Vaadanud oma isu täis, tõukas Nurra kilpkonna saapa-kontsaga ja andis märku: edasi. Sulverš liikus nobedalt. Ta paistis olevat mõttesse jäänud ning midagi kahtlustama hakanud. Töökoja sissepääsu kõrval tõmbus ta valvesei-sangusse ja sõi ülemust silmadega. Sõi liiga agaralt... Ning haaras esimest korda leekuri järele. Relv paistis tema kämmalde vahel üpris tilluke. «Hilja, hilja,» mõtles Gloor, pugedes töökoja uksest sisse.

See oli lastiruumist eraldatud kitsas koobas. Sulveršil tuli taganeda ning jalad läbikäiku nihutada, et teised kaks ara mahuksid. Gloor toetas selja vastu universaal-tööpinki, mis võttis poole kambrist enda alla. Ruumi ülejäänud ossa olid kuhjatud robotite tööriistad, kastikesed, mis sisaldasid dessantlaeva varuseadmeid, niisama tillu-

kesi kui laev ise. Põranda osa täitsid kastid, kus asusid väikeste taldrikrobotite mootorid.

«Vahendajad» rippusid pea kohal. Kuus paljalt ja kolm kapsliga. «Kommodoor» sirutas käe ja haaras osavalt ühe, mis oli kapslist välja võetud. Gloor suunas oma lambi kiiresti «vahendajale». Mõtlurite pesad olid tühjad peale ühe, nagu ongi ette nähtud. Sulverš tõmbus üleni pingule. Leekuri vibraator pildus iga tema liigutuse juures ähvardavalt siniseid helke. Ei lase relva käest, n-närukael...

«Kommodoor» vaatas kiirgurilehtrisse ja puhus sisse. Millegipärast võttis ta kätte veel teise «vahendaja». Mõtlur küütles laternavalguses, justkui oleks ta elus. Ning äkki juhtus midagi ettenägematut: Gloor ei pidanud enam vastu. Ta lõi taaruma, jäi vöödpidi kuhugi kinni ja rippus nüüd õhus. Jalad ei kandnud teda. Ta karjus hääletult: «Ei taha, ei taha, ei taha! See on minu keha, minu!» Ta kippus minema, ta tahtis elada, ning Seva, haledusest tardunud, ei suutnud temaga toime tulla. Tema silmade kõrgusel ujusid mööda mustad kolmnurgad — Sulverši silmad. Üleni lõtvunult jälgis Seva, kuidas Nurra keerutab mõttetult käes «vahendajat», Sulverš aga, seadnud end seljaga väljapääsu ette, vabastab leekurit õlarihma küljest.

Kommodoor kraaksatas ja pomises:

«Visa hingega värk... Kolmsada aastat muutusteta .. .»

Vaevase pingutusega püüdis Seva oma leekurit haarata, kuid keha ei kuulanud sõna — see rippus tööpingi kaitseraami küljes ja tõmbles nõrgalt. Katastroof. . . Nurra on unustanud, kuidas «vahendajat» käsitseda! Selle asemel et Sulveršit käsile võtta, keerutas ta «vahendajat» käes ja rääkis võltsi elavusega:

«Noh, härrased? Kes räägib mulle sellest asjavärgist?» Ta puudutas küünega mõtlurit. «Misjaoks see siin asub? Noh, isand ohvitser?»

«Unustas nime ara,» taipas Seva õudse selgusega. «Ta on kõik unustanud. See on lõpp . . .»

Sulverš hakkas, rääkima ähvardaval sosinal:

«Tettenägelikkus . . . Suvatsege, noh, kindad ara vahetada. P-palun!»

Tema vasak käsi suunas leekuri täpselt Nurra ja Seva vahele. Parem langes vöö juurde, tegi järsu liigutuse, ja lamedast tupest, mis oli vöö külge kinnitatud, ilmus välja paar Kommodoori argipäevakindaid number KS-003.

«Aa, kindad? ...» imestas «Teekonni Kommodoor». «Kas kohe praegu? Noh, anna siia. Hoia seniks seda värki... Hoia, hoia .. .»

Seva vaatas abituna pealt, kuidas Nurra andis «vahendaja» Sulverši kätte ja kuidas võttis kindad. Ning äkki tegi Nurra lõugadega lõkat-lõkat! Ihukaitseülem aga langes kolmeks kokku nagu taskunuga — kiiver kopsas vastu põlvi. . .

«Vahendajas» säras lõbusasti teine mõtlur. Kuid veel lõbusamalt särasid Nurra silmad, kui ta end Seva poole pööras ja urises:

«Kuidas me temaga toime tulime, ar-rou! Kamanda nüüd kiiresti, heategija! Ühe kaheksateistkümnendiku möödudes hakkab ta riknema.»

SIIRDAMINE «MANNEKEENIGA»

Rõõm ja kergendustunne lõid Seva lausa oimetuks. Täitsa poiss see Nurra! Endine dessantlane polnud vilumust kaotanud.

Gloor vaikis: ta leppis olukorraga. Nende ühine keha rippus endiselt vöödpidi kaitseraami küljes.

«Lõkat-lõkat, eks?» Nurral oli lõbu laialt. «Kas see keha on mulle?» Ta osutas Sulveršile.

«Teie saate minu keha. Mina — teie oma. Teist saab minu adjutant ning ma varjan teid... Must taevas, aidake mind ometi siit lahti!» (Nurra vabastas ta abivalmilt.) «Nurra, jään teie peale lootma. Instruktsiooni kolmandat osa ma ei tunne.»

«Tühi asi, siirdamine «mannekeeniga», pomises Džaal-Nurra asjalikult. «Tüüpskeem kaks-kolm-kaks... See käib meil nagu käkitegu. Ei tunne kolmandat osa, hea-tegija? Selleks polegi mingit tarvidust... Vaata...» Ta tõmbas rinnalt Kommodoori «planetaarvahendaja», mida saab kasutada Sl teise osa kohaselt. «Võta see, isand! Siirda mind kaardiväkke .. . Seejärel mina sind — kommodoorisse. Siis sina mind — isand monteerijasse. Ja ongi töö tehtud!» Ta lõksutas rõõmsalt Kommodoori lõugu. «Kahe «vahendajaga» saame — lõkat-lõkat — üks-kaks-kolm hakkama!»

Must taevas, ah nii seda siis tehaksegi! mõtles Gloor. Isegi tüüpskeem on välja töötatud ... Ta oli juba tabanud asja tuuma ja kontrollis mõttes siirdamiste järjekorda.

Esimene: Sulverš «vahendajasse» — tehtud ...

Teine: Nurra Kommodoori kehast «vahendajasse».

Kolmas: Nurra «vahendajast» «mannekeeni» — Sulver-šisse.

Neljas: Seva Gloori kehast «dessantvahendajasse».

Viies: Gloor ise «vahendajasse».

Kuues: Teekonna Kommodoor «vahendajast» omaenda kehasse.

Seitsmes: Seva «dessantvahendajast» Teekonna Kommodoori kehasse, Kommodoori «peale».

Kaheksas: Nurra «mannekeenist» «vahendajasse».

Üheksas: Nurra «vahendajast» Gloori kehasse.

Kümnes: Sulverš «vahendajast» tagasi tema enda kehasse. Kõik.

... Kõik küll, aga ikkagi ei tulnud välja nii, nagu ütles Nurra. Skeem kaks-kolm-kaks pidi sisaldama ainult kaheksa siirdamist, seda Gloor, hoolimata kogemuste puudumisest, siiski mõistis. Temal aga tuli välja kümme.

Must taevas, Nurra ei tea ju midagi minust, võõrplaneetlasest! taipas äkki Seva. Just kahe siirdamise võrra tulebki rohkem. Algul mina «vahendajasse», siis Suure kehasse... Neid Nurra skeemi valikul ei arvestanud. Ja just need kaks siirdamist ongi Nurra teha. Neljandast seitsmendani toimetab tema ... Ta arvab, et olen tavaline monteerija. Tšaagist seikleja... Mis siin veel mõelda! Nurra võlgneb mulle kõik. Ei ta reeda.

«Niisugused just reedavad,» pomises Gloor. «Sunnitööline ...»

Kuid Seva juba ütleski:

«Nurra! Palun ärge imestage. Ma olen võõrplaneetlane. Ma ei ole baloog. Kas saate aru? Ma ei kuulu Teekonna juurde.»

«M-m-mis?» lausa kraaksatas «Kommodoor» .. . «Võõr-pla-neet-la-ne?! Mis te sonite? Ei kuulu Teekonna juurde? Kus on siis monteerija? M-mis?!» Ta tõukas tigedalt kõrvale Sulverši keha, mis oli talle jalgadele vajunud. «Saan aru, saan aru.»

Tema näos oli äkki süttinud äge vaimustus. Ta mõistis, et Gloor on allutatud võõrplaneetlasele ning et selle mõtlur kuulub Gloori-omast kõrgemasse järku.

«Valgete välkude nimel, jõudsin ikkagi ära oodata! Sõber, kas olete komonss? Ei tea?! Mida te siis üldse teate, kürg teid puregu?» Kiiruga heitis ta pilgu Sulverši näkku. «Kähku, siirake mind ümber, ta hakkab otsa saama . . . Võtke minu «vahendaja»!»

«Vahendaja» surises otse «Teekonna Kommodoori» kolba ääres. Hetke pärast oli Nurra siiratud Sulverši kehasse ja kõmistas tema häälega:

«Uhh, kuidas võtab läbi . . . Rabab kohe nagu väike ülekoormus. Noh, sõber, rääkige siis: kas olete komonss või mitte? Aeg, aeg!» «Nähtavasti olen.»

«Jõudsin ometi ära oodata! . . .» mõmises Nurra veel kord õndsalt. «J-jutud jäägu pärastiseks! Teid on kaks ühes kehas, seega . . . seega — tüüpskeem kolm-kolm-kolm pluss üks.» Ta haaras «dessantvahendaja». Pilgutas silma: «Nii et isegi endisest dessantlasest võib kasu tulla! Kus on Kommodoori mõtlur? Andke kähku siia!»

Ta laadis «vahendajad» hoolikalt ning kiiresti ümber. Seva taipas alles nüüd, kuidas tal vedas, et Nurra oli dessantlane — elus siirdamisinstruktsioon. Mõtlurid paigutati «vahendajatesse» kindlas järjekorras. Sulverš -pandi Kommodoori omasse, Džaal, kelle Seva võttis välja kindast, — «dessantvahendajasse». Seejärel lülitas Nurra «dessantvahendaja» maksimaalsele võimendusele ja möirgas:

«Komonss, valmis olla! Ma võtan!» Ning Seva eraldus Gloorist ja suri. Surm oli silmapilkne, kuid täis tuska. Näis, et samas järgnes eelmisest teravam tusapuhang: ta ärkas ellu. Ta asus Teekonna Kommodoori kehas ning Kommodoori teadvus mässas ja ägas tema teadvuse all, nagu alles hiljuti oli äganud Gloor. Kellegi käsi patsutas tema kapuutsi. Sulverš. Gloori keha rippus kõrval, taas kaitseraami küljes. Käed kõlkusid jõuetult, silmad olid pahupidi.. . Sulverš kõmistas:

«Ärka, heategija! Aeg, aeg!» ning pistis talle kätte «planetaarvahendaja». «Küll oled sa alles õrnuke..»

Mõistan, mõtles Seva seosetult. Olen Kommodoor. Sulverš ütleb «heategija», tähendab — tema on Nurra. Muidugi... Ma ju siirdasin ta ümber. Nüüd on vaja ta Gloori kehasse siirata. Siirdamine «mannekeeniga» .. . Hämmastav, kuidas ma küll taipasin Sulverši kaasa võtta. Ei, see oli Gloor. Tema taipas. Vaeseke . . .

Masinlikult võttis ta «vahendaja» vastu, korrates endamisi: «Nurra Sulverši kehast Gloori kehasse.» Siirdamine kehast kehasse on kõige kergem operatsioon. Surutakse sõrmega vastu õhikut ja vajutatakse päästikule. Selle tegi Seva ära. Sulverš langes jälle kolmeks kokku ja libises põrandale. Kuid järgmise operatsiooni oli Seva

unustanud. Ta mäletas, et õhikut ei tohi lahti lasta, ning seisis, surudes seda kõigest jõust. Temast vasakul rippus Gloori keha, jalge ees lebas Sulverš. Teekonna Kommodoor sisistas tigedalt tema ajus: «Mis sa seisad, mbiira! Tegutse! Meid kõiki põrmustatakse, mbiira! Hukutaja!»

Džaali mõtted haisesid nagu seiskunud solgivesi. Ebakindlate kätega suunas Seva «vahendaja» Gloorile ja vajutas päästikule. Ning kergendustundega kuulis ta Murra iseloomulikku hüüet:

«Ar-rou, mu kallis! Nüüd viimane operatsioon, ning olemegi omadega mäel.»

Mis tehtud, see tehtud. Sevast oli saanud Suur Kommodoor, Nurrast — monteerija, õnnetu Gloor aga jäi kristallina lebama «dessantvahendajasse».

«ERALDUNUD»

Teekonna Kommodoor oskas mängus võita ja ei halastanud kaotajaile. Saanud aga ise lüüa, ei mangunud ta halastust ega sattunud paanikasse ning Seval oli temaga kergemgi toime tulla kui Glooriga. Tarvis oli vaid kohaneda uue kehaga — jässaka, laia ning lõdvaga. Ka vahemaad olid muutunud. Lagi oli tõusnud, Nurra-Gloor kõrgus Seva kohal nagu torn. Sulverš, kes enne näis olevat keskmist kasvu baloog, oli nüüd hiigla pikk, kuigi larnas põrandal maas. Tema kõrval vedelesid argipäevakindad, millesse oli suurte kuldsete kirjamärkidega pressitud isikunumber KS-003. Seva tõstis need üles, kuulatades ise Teekonna Kommodoori mõtteid. «Neetud mbiira Null!» siunas Džaal. «Peajalgne kadekops! Olen kadunud, kuid sinuga ma jõuan veel arved õiendada, molkus, laisk mül-kamuda sigitisi Reetmine dessandis — selle eest tuleb sul vastust anda ...»

Ah või nii on lood, mõtles Seva ja tegi jõupingutuse, millega oli juba harjunud: sulatas Kommodoori mõtted enda omadesse, lõpetades seega kahestumise. Nüüd tundis ta Sl kolmandat osa, seal aga oli öeldud: «Allutatud teadvused püüavad- säilitada sõltumatut mõtlemist, lõhestades liidetud teadvuse kaheks. Tuleb omastada allutatud teadvuse informatsioon — see hoiab ära kahestumise.»

Niisiis, reetmine dessandis. Järelikult on Ivan Kuzmitš üks dessantlasi, kes reeturlikul eesmärgil saatis Seva ja Maša siia. Reetmises aga on muidugi süüdi Null —

Suur Dessantlane, sest tema vastutab kõige eest, mis dessantlaste kastis sünnib.

See oli huvitav. Kuid sellegipoolest, teinud kahestumisele lõpu, jättis Seva mõtted Õpetajast ning seda enam Nullist sinnapaika. Maa on kaugel, Maa on paljude üheksate valgusaastate kaugusel siit, Maša aga ligidal ja ometi niisama kättesaamatu kui Maa. Selleks et Mašat üles leida, tuleb Helesilm, Džerf, kinni püüda ja seada valmis relvad tema soosijate vastu. Kõrget mängu mängis see Helesilm, väga kõrget... Tema soosijadki ei tohiks olla just lihtbaloogide killast. Ning Seva seadis endale eesmärgiks need nurjatud üles otsida, abiks

Džaali kogu tigedus ja sihikindlus. Kõigepealt oli vaja siirdamised lõpule viia. Sulverš vedeles juba teist korda maas, olles mõtlurist ilma jäänud.

Teekonna Kommodoor tõmbas kätte ühe argipäeva-kinda. See jäi muidugi terveks. Nurra ahhetas vaimustusest:

«Ar-rou! Ei lõhkegi, kanäe valget välku!» «Hüva, hüva .. . Tõsta ta parem üles, ma teen siirdamise ära,» torises Džagl. «Ja tõmba kätte terved kindad — need on türbi põues pannalde all.»

Nad tegid kiiresti kõik, mis vaja. «Gloor» tõmbas kätte paraadkindad .— needsamad, mille pärast Seva tagasi kajutisse läks ning Helesilmal seega põgeneda võimajdas. Ihukaitseohvitser pandi seisma sissepääsu juurde, nagu ta enne sündmuste algust oli seisnud. Teekonna Kommodoor lähendas tema kiivrile «vahendaja», et tagastada Sulverši teadvus selle õigele kohale. Ning äkki lausus Nurra:

«Pea kinni... Ma ei suuda enam oodata! Sa oled võõr-planeetlane ning komonss. Kuidas sa siia sattusid? Sinu mõtlurite rahu nimel, vasta!»

«Ma tahaksin isegi teada, kuidas. Minu arvates imekombel.»

«Gloor» tammus oma tohutute saabastega jalalt jalale. Kõheldes, sosinal küsis ta:

«Seal... kust sa ilmusid, — on seal Teekond?»

«Seal on dessantlased ja operatsioon «Viirus». Mis kiiret sul sellega on, molkus?»

Vastuse asemel hakkas Nurra laulma: «Kee-klagi-kee, gee-glaki-gee, ra-grüü! ga-klüü! ka-glüü-u-kii!» Ta laulis Gloori talitsetud baritonihäälel ja hüples, ning Sulverši keha kõikus tema hüpete taktis. Lõpetanud oma etteaste, teatas ta hirmuärataval sosinal:

«Need on «eraldunud», heategija! Olen tõepoolest jõudnud ara oodata!»

Kui Nurra oleks rääkinud Helesilmast, oleks Seva teda kuulama jäänud. Kuid endine dessantlane tahtis öelda, et Õpetaja kuulub «eraldunute» — vastaliste ning mässajate hulka, ja ei midagi muud. Sevat aga õpetaja praegu ei huvitanud.

«Pärast räägime. Ma siirdan,» ütles Teekonna Kommodoor.'

ISAND IHUKAITSEÜLEM

Sulverš ärkas ellu. Tema silmad käisid töökojas ringi ja peatusid Seva kinnastel. Teiste sõnadega, Tema Ettenägelikkuse «detektor-eristil».

«Toeta teda pisut!» hüüdis Džaal.

Nurra, võtnud Sulverši portupeest kinni, hoidis teda paigal. Isand vanemohvitser ähkis ja puhkis temas süttivast õiglasest vihast. Ta lükkas atijutandi käe portu-pee küljest eemale ning tõstis jälle leekuri...

«Te olete kuu-ulmatu tolvan, isand ihukaitseülem!»

Tema Ettenägelikkuse suust selliseid sõnu kuuldes jahtus Sulverš jalamaid maha. Ning tema teadvusse jõudis lõpuks tõik, et Kommodoori paremal käel ilutseb argipäevakinnas. Ta ajas end jahmunult sirgu.

«Julgen alandlikult küsida ...»

«Mina pean teilt küsima, mina!» müristas «Kommo-door», tõmmates kätte teise kinda. «Molkkus! Pole «vahendajat» enne näinud või?! Võtan diplomi ära, peajalgne!»

See viimane oli Džaali lemmik-sõimusõna, mida ta tarvitas suure raevu lähenemisel. Ilmnes, et Teekonna Kommodoor pole sugugi raskem olla kui kõrgema järgu monteerija. Keel tundis ise, milliseid sõnu valida. Tõepoolest, Kommodoor allus Sevale paindlikumalt kui Gloor ...

Nurra söandas itsitada. Džaal sööstis tema kallale: «Noormees, talitse ennast! Lülita oma mootorid sisse ja kao mu silmist!»

* «Adjutant» surus välja sõna «kuulen», mis kõlas küll rohkem luksumise moodi, ning kadus tunnelisse. Sulverš püüdis ahmiga valveseisangut võtta, kuid ikka ja jälle põrkas ta kiiver vastu laes rippuvaid «vahendajaid».

«Ütle mulle, Sulverš, Teekonna nimel oled sa peast segaseks läinud?»

«Mitte sugugi ... E-e ...»

«Milleks sa siis pidid «vahendajat» lülitama?! Räägi, ainult ilma tseremooniateta, neetud kiiver!»

Lõpuks ohvitser taipas: teda süüdistatakse selles, et ta läkitas enda ise mõtluriks. Loomulikult ei suutnud ta kuidagiviisi mäletada seda, mida polnudki juhtunud. Kuid olukorra nael seisnes selles, et siirdamisel kaob mälu eelnenud sekundite kohta — see on niinimetatud «siirdamisamneesia». Sulverš mäletas ainult, et oli ulatanud Kommodoorile argipäevakindad. Ning ta jäi uskuma. Haaras kinni käevõrust: ega tema häbi nüüd ometi kogu maailmale teada ei ole? Teekonna Kommodoor irvitas:

«Poiss on taibukas sell, Sulverš. Lülitas su käevõru välja. Sa pead talle tänulik olema selle elu lõpuni ja ka kõigi järgmiste elude lõpuni. Saad aru? Noh, miks sa seda siis tegid?»

«Tettenägelikkus, ma pole midagi teinud, Teekonna nimel!» hädaldas Sulver|.

«Nonoh, rahune... Olid äkki pimedusega löödud — tuleb ette. Kooskõlas määrustikuga nõudsid sa argipäevakindaid. Au ja kiitus! Ulatasin sulle «vahendaja», võtsin kinda teisest käest ära, sina aga tõmbasid kogemata niidist. Molk-kus ... Noh, kas oli nii?» (Sulverši lõuad plagisesid pööraselt, ta tõstis anuva liigutusega käed, mida katsid räbalaiks lagunenud kindad.) «.Olgu, olgu ... Kõik jääb meie vahele. Adjutandil käsin ma vait olla. Sinu kindad kannan maha, nagu oleksin need eksikombel endale kätte tõmmanud. On sul varukindad kaasas? Ma-arss-s!»

Ihukaitseülem nuuksatas andunult ja ronis karu kombel tunnelisse. Seva aga kasutas juhust, et kutsuda Nurra ligi ja teda «manitseda: hoidku pool suud kinni. » Parem olgu üldsegi vait. Sunnitöölise sõnavara ei sobi ju hoopiski kõrgema järgu monteerija suhu.

«Kükka sagedamini, kõnelustesse ära sekku. Kui midagi küsitakse,«vasta lühidalt ja lisa iga kord «isand ohvitser», «isand insener» ja nii edasi. Ole väga ettevaatlik... Ning õigeid kindaid sul kah ei ole, ainult pidulikud . . .» «Suur Kommodoor on meie lootus,» sosistas Nurra ja irvitas äraütlemata häbitult. No on alles tüüp! «Kuuln, Teie Ettenägelikkus!» kraaksatas ta.

301

TEIE ETTENÄGELIKKUS

Mööda laeva kandus mürinal hõige: «Val-llvel! Tema Ettenägelikkus Teekonna Kommodoor!» Härrased spetsialistid kükkasid, nende näod muutusid alandlikuks ning ehmunuks. Kõikjal sosistati: «Vaatab laeva üle... Paistab, et varsti asume teele . . .»

Jah, katselend lähenes. Seva teadis nüüd, miks Teekonna Kommodoor käis «Külmal»: et anda ülemale isiklikult käsk valmistuda laeva tankimiseks. Mõned Kommodoori mõtted polnud ikka veel rahunenud, vaid uitasid omaette — endist viisi sogased ning kürje kombel tigedalt urisevad. Laevas ringi käies, sundimatult vastutulijaid tervitades, kuid samal ajal mitte kedagi märgates (kolmesaja aasta vanune harjumus) sobitas Seva-Džaal end kannatlikult nende mõtetega. Võttis neid omaks, pööras nii ja teisiti, proovis nagu relva käes. Ta ei saanud Sevaks jäädes üksnes Džaali teadmisi kasutada. Kommodoori tohutud kogemused näitasid talle iga probleemi ees alatasa tervet hulka lahendusviise. Et valida neist üks ja seda kõrvalekaldumatult järgida, oli vaja halastamatut tahtejõudu ning isegi teatavat mõtlemise nüridust. Kui mõistus arvestab liiga paljusid asjaolusid, siis on tal alati raskusi tegutsemisjoone valikul: ükski variant ei paista olevat küllalt hea... Seval oli vaja Džaaliga ühte sulada, nii nagu hea ratsanik sulab ühte hobusega, — saada ühtseks olendiks. Nii oli tal olnud ka Glooriga. Kuid enne tuli uued teadmised läbi seedida. Nurra takistas tal keskendumist: Gloori keha seisis silme ees nagu elav etteheide. Ning Kommodoor saatis Nurra ära: käskis tal istuda puldi juures, oodata Kosmose Kaitseteenistuse ettekannet, ja kui see on tulnud, anda raadiofoni kaudu talle edasi. Nii on rahulikum. Automaatpõleti juures oli see jõhkard õlaga riivanud paksu dispetšeriemandat ja polnud mõelnudki vabandust paluda — mananud ainult näole vagatsevalt kombeka ilme. Paks emand nipsutas endale tasakesi vastu lõugu ning otsustas, et sündsusetu tagamõte viirastub talle vaid üleväsimuse tõttu ...

Saatnud Nurra ära, torises Seva endamisi: «Temaga saan ma alles näguripäevi näha.» Koos Nurraga nihkusid kaugemale ka mõtted «eraldunute» salaühingust. Niivõrd salastatud oli see ühing, et polnud sugugi kindel, kas ta tegelikult eksisteeribki. Praegu oli kohasem mõelda Teekonna Kommodoori suhetest Suure Dispet-

šeriga, kas või sellepärast, et Dispetšer töötas koos Raudsarvega — Nomdaliga — noil kaugetd aegadel, kui Džaal ei võinud veel mõeldagi Suureks saamisest. Džaal oli siin sündinud. Prokt aga oli põlvkonna võrra vanem
— saabunud siia koos ümberasujatega. Suur Dispetšer Prokt IX, igavene lurjus ja intrigant, kes ei tundnud loomulikku tülgastust tapmise vastu. . . Džaal ei teinud endale tema suhtes illusioone. Oli kord aeg, kus too lubas Džaalil tõugata võimult Nomdali. Nüüd on ajad muutunud, ja miks mitte aidata pagendatul usurpaatorit alla kugistada? Teekonna Kommodoor ei arvanud, et Esimesel Suurel oleks otseselt pistmist Helesilma ettevõttega. Prokt oli soovitanud teist adjutanti — nooremkommodoori satelliidilt Titaan, standardpuupead ja keelekandjat. Gloori soovitus aga pärines Kolmanda Monteerimis-halli Esimese Dispetšeri asetäitjalt, «vanalt guneult». Too jälle seisis lähemal Suurele Dessantlasele, kuivõrd oli kuni viimase ajani töötanud tolle liinis, ekspeditsioonidega sidepidamise alal. Jälle Null, Suur Dessantlane, võimatu laiskvorst, vusserdaja, molk-kus . . . Huvitav, et talle on pedandist Džaali lausa hädasti vaja. Džaal on oma majapidamist koorin anud veel terve hunniku tegemistega, mis kuuluvad õigupoolest Suurele Dessantlasele; on tolle vabastanud hoolitsusest lähikosmose eest — seda teenindavad Džaali piloodid . . . Ning nähtavasti on ta oma arvestustes eksinud. Nulli aidates nägi ta — liiga selgesti tema tühisust. Seda ei aridestata. «Ma ise poleks ka andestanud,» mõtles Džaal. «Null nähtavasti lubaski Džerfil ligi hiilida. Egas ma asjata kõhe pärast siirdamist temale mõelnud. Esimene mõte uues kehas on tavaliselt üpris arukas. Niisiis, mida võiks Nulli vastu käiku lasta?»

Stopp! Kuidas ta võis selle unustada? Nulli ettekanne ekspeditsioonist Tširagule!

Seva seisatas. Laevadispetšer pobises ühetooniliselt ning aupaklikult:

«Düüsid poleeritud ekstraklassiliselt, Tett. . .»

«Tubli! Juveliir!» müristas Teekonna Kommodoor.

Laevadispetšer naeratas õnnest oimetuna: ta oli pälvinud «juveliiri», Teekonna Kommodoori kõrgeima kütuse! Asi polnud aga düüsides. . . Džaal-Sevale tuli meelde hoopis midagi muud.

Üheksapäevak tagasi oli Suur Dessantlane teinud Suurele Dispetšerile ja Teekonna Kommodoorile ettekande ekspeditsioonist Tširagu süsteemi kolmandale planeedile,

Maale. Ettekanne ei olnud eriti rõõmustav. Dessantlaste laev oli maandunud põhjapoolkeral ning tal polnud saatjaks «sihitajat» — sidelaeva —, sest viimasel on hiiglaslikud antennid ning teda oleks Maa ümber tiirlevatelt tehiskaaslastelt kohe märgatud. Selle asemel okupeerisid dessantlased aborigeenide antenni, mis asus maandumiskoha vahetus läheduses. Kuid seda polnud õnnestunud kasutada suurte laevade väljakutseks tugialale. Hoopis vastupidi: kuue üheksandiku planeedi täispöörde järel olid dessantlased sunnitud taganema ja ekspeditsiooniga ühinema, mille koh t a saadetigi ettekanne keerdruumtunneli kaudu siia, Peamajakasse . . . «Panid plehku, molkused!» juubeldas Seva.

...Teekonna Kommodoor lõpetas ringkäigu laeval ja käsutas Sulveršit: «Kantseleisse!» Mühkam kuuletus. Ta on andunult ustav nagu dresseeritud nesk, sellepärast ka ohtlik . . . Juba on ta toibunud ning heidab üppris imelikke pilke .. . Tunneb ära, et Tema Ettenägelikkusega pole mitte just kõik täiesti korras. Võtame arvesse. Tulgu ainult võimalus. Pole sulle kontimööda minuga jõudu katstida, neetud kiiver .. . Niisiis, mis seal Nulli ettekandes veel oli?

Komonsid. Lõpuks ometi oli see .saladuslik sõna Sevale selgeks saanud. Polnuks Seva komonss, ei ta siis oleks ka praegu siin laevas Kolmanda Suure kehas ringi marssinud. Teekonna vanades raamatutes on kirja pandud (neid raamatuid aga hoitakse salajas), et Galaktika kõik mõistuslikud olendid jagunevad kolme klassi. Kõrgeimad nendest,

komonsid, võivad siirduda kahe alama klassi — šiusside ja ousside — kehadesse, hõivates koos kehaga nende teadvuse ja mälu. Teine klass, šiussid, kelle hulka kuulus ka Teekonna rahvas, võib siirduda ainult oussidesse. Viimased pole suutelised teadvusi, seega ka mitte kehasid, hõivama. Ning just oussid on Galaktikas valdavas enamuses. Sellepärast saigi Teekond takistamatult levida planeedilt planeedile: ta ei kohanud teisi šiusse, komonssidest rääkimata. Komonsside eksisteerimise võimaluski oli pigem teoreetiline kui reaalne. Seda ei osatud karta kuni viimaste päevadeni, kus Tširagul avastati komonsid — lapsed, kes polnud veel jõudnud täisikka. Täiskasvanud muutusid oussideks. Seva itsitas. Eemalt paistis see armuliku naeratusena. Keegi karjus: «Tervitus Suurele Kommodoorile!» Ta tervitas vastu, nägu kõrgilt viisakas, — komonss Suure kehas. Siin ongi teile komonsside olemasolu tõendus, härra-

sed . .. Suure Dessantlase ettekandes käsitleti seda kui oletatavat tõika, kui hüpoteesi. Ning veel üks andestamatu viga: dessantlastel polnud õnnestunud ühtegi mõtlurit uurimiseks kaasa võtta. «M-molutajad,» mõtiskles Džaal mõnuga. «Kolme- ja üheksakordsed tohmanid.» Lõpuks viimane fakt: dessanti juhtiva Punkti teadaanne oli poole pealt katkenud. Pärast seda polnud sidelaeva enam kuulda. Suur Null seletas raadiogrammi katkemist sellega, et Galaktika keskpunktis oli tekkinud kosmilise tuule puhang. Kahtlane küll, härrased, vägagi kahtlanc ... Pigem oli põhjuseks õpetaja. Kui ta juba hüperruumi saladustki valdab, siis tunnelside katkestamine on temale .. . Mnjaa . . . Ja midagi oli veel. Õpetaja jätame esialgu kõrvale. Mis seal siis veel oli, reaktiivjõu nimel?

Džaal oli unustanud ja ei suutnud nüüd meenutada Suure Dessantlase ettekande üht detaili. Ta peatus. Kaaskond tardus paigale. Eespool röökis Sulverš: «Pöörduge kõrvale, härrased ... Pöörduge kõrvale, keskmisse koridori... Olete pimedaks jäänud või?!» Ta tegi Teekonna Kommodoorile tegd.

Ahaa! Surematuse nimel! Ettekandes polnud mainitud, et Maale on jäetud dessantlastest residendid! Suur Dessantlane valetas. Sellepärast ongi ta viimase üheksapäevaku vältel istunud majakas — püüab ise sidet luua, molkus . . . Kui Null lubas Helesilmal mulle külje alla pugeda, siis ta veel kahetseb seda kibedasti, tegi Kommodoor kokkuvõtte.

Ta sisenes kabinetti soosivalt naeratades, kuid tema mõte töötas palavikuliselt edasi. Võib ka olla, et ta kartis mõttekäiku katkestada, et mitte meenutada Mašat, mitte mõelda sellele, mida parandada ei saa... Intriigid olid talle alati olnud meelelahutuse eest. Intriigide sepitsemise kolmesaja-aastased kogemused juhtisid teda eksimatult. Esialgu ei maksa midagi ette võtta. Oodata, teha plaane. Ning likvideerida pisitakistused. Sellised nagu Sulverš. Ta tuleks... Mnjaa-a . .. Seejärel emand Niik. Jookseb muidu viimaks veel pattu kahetsema, kui on järele mõelnud . . .

«Sulverš! Saada mulle Klagg siia,» andis ta käsu.

Kordnik tormas kabinetti nagu ballistiline rakett — selline kiirus oli tal peal. «Kommodoor» lausus isalikult:

«Tead mis, poiss ... Hüppa korraks emand Niiki, isand Gloori sõbratari juurde.» Ta osutas üle õla Nurrale.

«Anna talle edasi minu isiklik palve. Mitte lahkuda kodunt. . . ee . . . mõnda aega. Mul läheb teda tarvis.»

«Kuuln!»

«Noh, mine... Ole temaga lahke. Sa oled ju taibukas poiss.»

«Teenin rõõmuga Tettenägelikkust!»

Ja õnne täis Klagg hõljus alla.

Kaalutuse nimel, küllap ta juba ehitab õhulosse ja heidab Sulveršile kahjurõõmsaid pilke, mõtles Teekonna Kommodoor. Kuidas võis küll juhtuda, et selline molkus määrati Suure ihukaitsesse?! «Mina käsutan kaadreid nii planeedil kui ka kosmoses!» ahvis ta Dispetšerit järele. «Ning käsutaski — omaenese hukatuseks. Ahaa, kus sumuunist räägitakse . . .» Väljakutseekraanil hakkas vilkuma kood: «TTSD TETK» — tema Toimekus Suur Dispetšer Tema Ettenägelikkusele Teekonna Kommodoorile. «Las käia, eks kõneleme siis . . .»

MÕLEMA KAITSETEENISTUSE ŠEFF

«Teie Ettenägelikkus!» lausus Prokt.

«Teie Toimekus . . .» vastas «Džaal».

Nagu alati, asus Prokt otsekäigu asemel vett segama:

«Orkaan on vaibumas. Valmista raketid ette, muidu jääb montaaž soiku.»

«Tean, mu armas. Mul on kõik kontrolli all,» vastas Džaal sihilikult tüdinud toonil. «Mm-e-e . . . Ega Null pole häält teinud?»

Prokt vastas eitava liigutusega: Nullist pole kippu ega kõppu.

Kommodoor teadis seda isegi, kuid hea uudise kordamine võib ainult tuju tõsta.

«Kurb, üpris kurb,» lausus ta, hõõrudes mõttes käsi. «Dessantlane ei roni Peamajakast alla — sätitab muudkui sidet . . .»

«Ega su tuju siiski liiga reibas pole, rnu armas?» tundis Prokt huvi.

«Ei, liiga küll. mitte. Minu omad töötavad nagu eteed, ilma puhkamata.. Sinu rahvas aga levitab kuuldusi. Mõningate andmete järgi lobiseti täna laevas . . . sellest . . . Tähendab, noh, eskaadrist või nii.» Ta riivas Dispetšerit meelega — muidu keerutaks Prokt veel pool tundi, enne kui asja juurde jõuab.

«Sa vabanda mind, ma segan vahele,» ütles Prokt

Üheksas. «Las Null teeb ise oma asjad selgeks. Sinu palvel on kindlaks tehtud Raudsarve isik. Endine isik . . .»

«Nonoh? Kes ta siis on?»

«Eks sinu eelkäija, mu armas . . . Nomdal.»

Ruttamata, nagu kunstnik peene pintsliga, kandis Tema Ettenägelikkus näole raevu, ärevuse ning kõik muu, mis kohane. Ekraaniklaasil nägi ta oma peegeldust. Pilt oli meisterlik: tõeline vulkaan päev enne purset, kui mäetipp lumivalge mütsi all veel rahulikult taevasse kerkib ning ainult tulemägede asjatundja võib ennustada peatset katastroofi. Suur Dispetšer oli käesoleval juhul «asjatundja» ning loomulikult läks õnge.

«Mm-e-e . . . Arvasin, et temale on ammugi lõpp peale tehtud,» venitas Kommodoor hapult, kui ta oli kindel, et vajalik efekt on saavutatud. «Tähendab minu noormees andis väärtuslikku informatsiooni, mis? Tore, et ma pole temas eksinud . . .»

«Isand Glooris ei ole sa eksinud, tunnistan seda,» kostis Prokt ükskõikselt. «Ega sa pole veel Šefiga rääkinud?Käskisin tal suunata kõik jõud Raudsarve asja uurimi sele.» »

«Tänan südamest, mu kallis. Ta just palubki ühendust.»

«Sujuvat Teekonda, mu armas,» ütles Dispetšer hüvastijätuks ja vabastas ekraani.

Seva hüüdis Nurrat ja ühendas tema puldi enda omaga. Mõlemale ekraanile ilmus väljakutse: «TEMKS TETK». Tema Ekstsellents Mõlema Kaitseteenistuse Seff . . .

Mõlema Kaitseteenistuse Šeff, Gargokk Kolmas, oli väga ilusa ning veel noore keha valdaja. Tema hoiak oli muretu ja sõltumatu. Oma lahutamatut ohvitserikiivrit kandis ta sügavalt silmadel ja pisut viltu.

«Kas Teie Ettenägelikkuse tee on olnud tuuletu?» päris Gargokk aupaklikult. «Ega teil minu sellide suhtes kaebusi ei ole?»

«Kõik on korras, Gar!» vastas Tema Ettenägelikkus. «Asja juurde, iludus . . .»

«Kuidas Tettenägelikkus soovib. Teie käsundusinsener andis meile edasi käsu korraldada kellegi füüsikainseneri Džerfi tagaotsimine. Kas ma tohin aupaklikult pärida, millega . . .»

«Tohid. Isand Gloor kahtlustas temas toda, kes mainis Raud . . . ee-e? . . .»

«Sarve, Teie Ettenägelikkus. Nagu alati, püüdsime ette aimata Teie. . .»

«Asja juurde, ma ju räägin! Kas te leidsite ta?»

«Kas Teie Ettenägelikkus peab silmas Sarve?»

«Mõlemat!»

«Kahjuks, Teie Ettenägelikkus . . . Siiani pole õnnestunud. Just sel eesmärgil . . .»

«Nuuskurid! Kuulsused!» turtsus Džaal. «Reaktiivjõu nimel, kas sa selleks kutsusidki mind välja?»

«. . . Sel eesmärgil, Te-ett, me sooviksime kuulata ara isand Gloori tunnistuse.»

Õige. Loogika on laitmatu, kuid ikkagi ei lähe su asjad täppi, mõtles Džaal ja vastas:

«Ole lahke. Soovid — raadio teel, soovid — saada uurija siia. Ma ei tee takistusi. Kõik?»

«Ei ole kõik,» ütles Seff. «Hoopiski mitte. Tahaksime ta meie juurde kutsuda.»

«Milleks?»

«T-teie Et-tenägelikkus . . . »

«Soovid teda Arvestajas sõtkuda?» Džaal torkas sõrme ähvardavalt ekraanikujutise nina alla. «Ja saadad mulle töötaja asemel tagasi nartsu? Olen seda näinud. Ei luba!»

«Oleme sunnitud aupaklikult oma õigust nõudma, Tettenägelikkus. Isand Gloorile oli ju määratud kontroll, teie aga keelasite ära.»

«Ööpäevgi pole veel möödunud!» urises Kommodoor. «Mul on vaja adjutanti, saad aru, mitte aga väljaväänatud kaltsu! On teil vähemalt Džerfist mingeid jälgi?»

«Kadus vaateväljalt, Tettenägelikkus. Kardan, et teda hoiatati, aga kes võis siis hoiatada, Tett . . .? Kahtlus langeb just nimelt isand Gloorile . . . Ah? Mis?!»

Või kadus vaateväljalt! Nad on Maša jäljed kaotanud! Seva heitis Šefile sellise pilgu, et too tõmbus lausa kössi ja minetas oma tavalise muretult sõltumatu ilme... Kus olid siis su mõlemad ülistatud Kaitseteenistused? Kus olid gravilennukid, kaatrid, salakuulde- ja -jälgimissüsteemid, spioonid ja pealekaebajad?

«Loen Teie Ekstsellentsi põhjenduseni ebaveenvaks.» Kommodoor oli maruvihane ja lausa sülitas sõnu välja. «Sellegipoolest pean ma asja huvides nõu teie spetsialistiga, kes on minu kaaskonda määratud, — isand Šulveršiga. Ning talitan tema soovituse kohaselt. Kas see rahuldab teid?»

«Täielikult, Tettenägelikkus!» elavnes Šeff.

Nurra näol peegeldusid nõutus ja viha ning ta puudutas väga väljendusrikkalt oma leekurit, kuid kutsus kuulekalt Sulverši välja. Oijah, halb on olla põgenenud sunnitööline. Mitte kusagil ei jäeta rahule.. . . Satud sa Arves-

taja küüsi, siis oled kolme sekundiga paljastatud ning sind pormustatakse täpselt tunni aja pärast. Või siis kahe tunni pärast. Nurra teab rääkida nii palju üli-huvitavat, et ühest tunnist tema ülekuulamiseks ei jätku. Kas või lugu võõrplaneetlasest Teekonna Kommodooriga. Ei, vana .. . Meid seob vä-äga tugev nöör.

Sulverš ilmus köhale. Ta saluteeris algul Džaalile, seejärel Šefile ekraanil. Ja Teekonna Kommodoor, silmitsedes kindlalt ning ükskõikselt Sulverši portupeed, küsis, kuidas suhtuks ihukaitseülem isand Gloori ülekuulamisse Arvestajas? Millise mulje on isand monteerija

ihukaitse-ülemale jätnud?

«See, noh, kõige parema!» raporteeris Sulverš. «Ilma äärmise, noh, vajaduseta ma ei saadaks teda Arvestajasse, Tettenägelikkus. Teks-tsellents!»

Või veel. . . Sulveršile oli otsemaid selge, et Arvestajas, kus kõik saladused ilmsiks tulevad, jutustaks isand Gloor sündmusest remonditöökojas.

HOOP

Kummaline lugu! Kui ihukaitseülem, «dresseeritud nesk», südametunnistust kuulda ei võtnud, tundis Seva kibedust ja meelehärmi. Muidugi, ta oli riskinud ja võitnud, aga . .. Teda valdas peaaegu et jubedustunne. Sulverš oli vapper, Teekonnale andunud — ja lõi sellegipoolest kartma. Oma kaaskodanikke kartis ta rohkem kui Teekonna vaenlasi. Kuid Džaal turtsatas: kah mul k a a s-k o d a n i k u d ! Seff ja Dispetšer! Seda paari lööd tahes-, tahtmata kartma ... Taastades mälus lühikest jutuajamist Dispetšeriga, mõtles ta: aga mis siis, kui Esimene Suur on sijski nõuks võtnud Teekonna Kommodoori välja vahetada? Ning kogu see askeldamine Gloori ümber — äkki polegi see juhuslik? Ehk sokutas Gloori talle külje alla siiski Dispetšer, kasutanud ära Džerfi; aga kui vastu ootusi just Gloor hakkas Helesilmale jahti pidama, siis otsustati monteerija ära koristada? Jaa-jaa, sellinegi variant poje välistatud ... Vaevalt tajutav jultumus, mis vilksatas Šefi nägusal näolapil, — millest see oli tingitud? Kommodoor tõmbus pingule ja küsis:

«Mis sul siis veel oli? Keda sa kavatsed järgmiseks Arvestajasse saata?»

Gargokk kohendas kiivrit.

«Mõistan Tettenagelikkuse ärritust. Kuid mul on au ette kanda ka meeldivamaid uudiseid . . .»

«Noh, eks kanna siis ette.»

«Kuulen. Sellel tüübil — pean silmas Džerfi — oli nähtavasti elektronmuukraud. Kolmanda Monteerimis-halli garaažist ärandas ta amfiibi. Orkaanist hoolimata jõudis õhuteed pidi rannikule. See amfiib oli emand ... emand . . . ah jaa, emand Tatši oma. Uusim mudel. Minu agent jälitas teda tuulega võideldes . . .»

«Ning kaotas ta loomulikult silmist. Kas amfiibi omanik on arreteeritud?»

Gargokk vangutas kiivrit.

«Ärandamise hetkel viibis ta Kolmanda Monteerimis-halli Esimese Dispetšeri kaaskonnas. Ta on väljaspool kahtlust. Esimene katsetas reaktorit.»

Selge. Selliste katsetuste ajaks lülitatakse kõik sidekanalid välja. Osavasti tehtud. Tõepoolest osavasti, reaktiivjõu ja antigravitatsiooni nimel! Siis ikkagi emand Tatš... Kas tõesti oli ahel niisama lihtne? Džerf — Tatš—«vana guneu» — Suur Dessantlane? Lihtsus on geniaalsuse tundemärk . ..

«Kas lubate näidata raportit?» küsis Gargokk.

«Las käia ...»

Lugemisaparaat lõi surisema. «Jälitatav amfiib sukeldus Lõuna gravilennujaama läheduses jõkke. Minu käsu kohaselt hakkasid Mere Kaitseteenistuse submariinid liikuma jõesuudme poole. Orkaani ja lainetuse tekitatud tugeva müra tõttu ei õnnestunud neil amfiibi avastada. (Vaata submariinigrupi «Lõuna» komandöri raportit.) Meie omakorda sukeldusime vette jälitatavast põhja pool, et teda takistada minemast ülesvoolu. Lõunasse liikudes me jälitatavat ei avastanud. Allveemajaka «Lõuna-011» traaversile jõudes saime Mere Kaitseteenistuse raporti veealusest plahvatusest ruudus 011-25. Plahvatuse täpset kohta ei ole kiridlaks tehtud. Iseloomult meenutab plahvatus mõtluri põrmustamist (vaata mainitud raportit) . . . »

Seva hoidis end vaos: ei kukkunud näoli puldile ega hakanud röökima. Bandiit oli Maš-a põrmustanud. Kui ta avastas, et on submariinidest ümber piiratud, põrmustas ta Maša. Lihtsalt niisama, tigedusest ja alatusest. Et «sina käskisid mind jälitada, mina aga põrmustasin su sõbratari». «Just mina olen mõrtsukas,» mõtles Seva. «Oleks pidanud Maale tagasi pöörduma,

oleks pidanud kõik siiapaika jätma, mina aga jäin ....»

«Näen, et Teie Ettenägelikkus on jõudnud samale järeldusele millele minagi,» jõudis temani Šefi hääl. «Kui eeldada, et tal oli Raudsarve mõtlur kaasas, siis .. .»

Gargoki kabinetis satelliidil «Valvas» midagi klirises ja veeres põrandale — nii hirmuäratav oli Suure Kommodoori ekraanile lähenenud nägu.

«Vait! Kuulata! Kobakäpp, molkus... Sinu õnn, et allud Dispetšerile, mitte minule. Kuid ma soovitan see lurjus Džerf üles otsida. Tungivalt soovitan, Teie Ekstsellents.»

Gargokk tegi kiirkummardusi.

«Rakendame kõik jõud, Tettenägelikkus. Emand Tatšilt tuli kaebus, et amfiib on kadunud, koos sellega marsruudiplaan tema uue allveejahipaadi juurde jõudmiseks ... Ning veel, teie tungiv soovitus ...»

«Ma ei pea teid enam kinni,» ütles Teekonna Kommo-door ja lülitas ekraani välja.

Niimoodi jäi Seva viiendal ööpäeval pärast planeedile saabumist täiesti üksi.

III OSA TEEKONNA KOMMODOOR

MAA. OPERATSIOON «KOLMIKLÜLI»

Keskuse ülem saabus Tugarinosse liinibussiga nagu kõige tavalisem kodanik. Nii tema kui ka tema kolm kaaslast kandsid tsiviilriietust, matkides laitmatult koha-likku moodi. Noored ohvitserid olid jalga tõmmanud kit-sad, ebamugavate põiktaskutega püksid. Zernovil oli seljas tume, üsna kantud ülikond, millel ilutsesid ametikohased kampoliplekid. Tal oli kaasas ajakiri «Radio» ja väike fiiberkohver. Tavaline raadioaparaatide parandaja ...

Samal päeval sai õhudessantdiviis käsu lahkuda Tugarinost järgmise päeva koidutunnil. Röntgeniaparaatidega varustatud kontrollpostid teedel jäid paigale. Kuid linna pidama jäänud tulnukad ei võinud seda teada.

Zernov omalt poolt jälle ei võinud kindlalt teada, kas Tugarinos on veel üldse tulnukaid. «Kolmiklüli» oli püünis, mis seati hundiuru ette hea õnne peale. Pole kindel, kas selles urus hunte ongi... Tõsi küll, operatsiooni stsenaarium söödeti raali, ning saadud vastus tõotas suurt õnnestumise tõenäosust.

Kolm tundi enne Zernovi gruppi jõudis oblastikeskusest Tugarinosse tagasi õnnelik noormees, piimavabriku peainsener. Talle oli tehtud vaimustav ettepanek: sõita Lõuna-Ameerikasse käiku laskma samasugust ettevõtet nagu see, mida ta Tugarinos juhtis. Vabrik oli tõepoolest olemas ning välispass, komandeering ja kõik muu olid ehtsad. Noor insener ei võinud uneski näha, et ta võtab osa operatsioonist «Kolmiklüli», ja nimelt peibutisena, leppenimega «Kuller». Ta oli vaimustuses — ikka ja jälle võttis mees taskust ning uuris oma passi ja lennukipiletit «Moskva—Guayaquil» — üle Brüsseli, Londoni ja Havanna. Ta pidi lendama kahe päeva pärast ning saabuma Moskvasse kõigest kolm tundi enne lennuki väljumist. Nii soovitati talle oblastikomitees. Veel soovitati tal oma komandeeringust vaikida — linnas on eriolukord, teadagi ...

Zernov tundis muret, et äkki suhtub Kuller viimasesse nõuandesse liiga tõsiselt. Kuid selleks juhuks olid ette valmistatud inimesed, kes pidid linna üldsust informeerima inseneri «ametisõidust väljamaale».

Hommikul, kui soomustransportööride kolonn turtsudes ja paukudes Tugarinost minekule venis, koputas Zernovi uksele Stjopa Sizov.

Keskuse ülem oli asunud elama Anna Jegorovna tühja korterisse. Igas mõttes mugav: naabreid ei ole, aga telefon on. Zernovi dokumendid olid vormistatud M. T. Vladimirski, doktori onupoja nimele, kes oleks nagu sõitnud siia puhkust veetma. Käeulatuses asus lasketiir, kus endiselt töötas Suren Davidovitš ning pidevalt keerlesid ka Stjopka Sizov ja

Aljoša Sokolov. Neil vedas veel kord. «Kolmiklülis» said neist peategelased.

«.. . Seltsimees Esimene, tere hommikust,» tervitas Stepan. «Ega ma teid üles ei ajanud? Kuller on juba vabrikus.»

«Loomulikult, ta on ju. peainsener,» ütles Zernov mõningase nõutusega. «Küllap töö siis nõuab.»

«Eks ,vist jah ... Seal töötab ka tema pruut — tehno-loogiaosakonnas,» ütles Stepan. «Teate, jah? Kas nad eile said kokku?»

Poisid olid hommikust peale asunud Kullerit jälgima. Õhtul oli ta veel operatiivtöötajate kontrolli all. Zernov lausus:

«Eile astus ta pruudi juurest läbi. Miks see sind äkki huvitab?»

«Me nägime pruuti. Ta on dessantlane.»

«Või nii...» Zernov pani sõrmeotsad vastamisi ja heitis pilgu kuhugi kõrvale. «Ega sa viimaks soovitavat tegelikkuse pähe paku, Stepan Grigorjevitš?» Stjopa kahvatas pisut ja vastas: «Minule pole see sugugi soovitav. Vabandage.»

«Mõistan,» nõustus Zernov mahedalt. «Kuidas te hindate Kullerit? Kas tema on ka dessantlane?»

«Tema mitte, seltsimees Esimene.»

«Noh, suurepärane, Stepan Grigorjevitš! Jätkake koos Aljošaga Kulleri jälgimist, ärge pruudile esialgu aega raisake. Võta see nüüd kaasa, ole hea ...»

Stepan ei sallinud, kui tema eest hoolitseti nagu mõne mudilase eest. Kuid pakutud šokolaaditahvli pistis ta meeleldi taskusse: see polnud kondiitritoode, vaid erilise toiteväärtusega šokolaad. Zernov andis telefoni teel korralduse võtta inseneri pruut — «Printsess» — järelevalve alla. Asetanud toru hargile, teatas ta kellamürakale esikus: «Oleme vist tabanud otse südamesse.» Mispeale kellapendel ükskõikselt edasi viipus. Operatsiooni «Kolmiklüli» keskpunktiks oli Kuller. Des-santlased peavad Tugarinost välja kippuma, kuid senini ei pääsenud nad siit kuhugi. Dessantlased pürivad üle piiri — Kuller andis neile võimaluse sattuda otse lõunapoolkerale. Operatsiooni nimetusel oli oma kindel mõte. Esimene lüli on poisid, kes nende endi kinnituse kohaselt oskavad dessantlasi tavalistest inimestest eristada. Kui nad ainult kinnitavad seda, aga tegelikult ei oska, siis läheb käiku teine lüli — «vahendaja». Nii või teisiti, ärasõidu eel kontrollitakse Kullerit «vahendaja» abil. Juhuks aga, kui aparaat oma toimejõu on ammendanud, valmistati ette ka kolmas kontrolli liik: röntgen ja tavaline läbiotsimine. Dessantlasel pole mõtet ilma «vahendaja» ning kristallideta välismaale siirduda.

. .. Keskuse ülem istus tühjas korteris. Algul püüdis ta f töötada. Kell üksteist helistas talle operatiivgrupi vanem ja kandis ette, et Printsess lahkus vabrikust. Zernov jättis paberid sinnapaika ja mõõtis kaks tundi järjest pikkade sammudega Anna Jegorovna korterit. Niisugust asja polnud temaga veel juhtunud. Isegi neljakümne teisel aastal Berliinis suutis ta töötada kõikjal — olgu varjendis, ohvitseride ballil või konspiratiivkorteris gestaapo haarangu ootel. Vastutuse määr oli siis teine... Kell kolmteist viisteist kanti ette, et Kuller tellis õhtuks takso. Ootamatus ... Ta pidi ju sõitma öösel ning vabriku autoga. Zernov palus kindlaks teha, kuhu ta kavatseb

sõita, ja hakkas taas kõndima magamistoa nurgast esiku nurgani. Kuid telefon helises peaaegu kohe.

Georgi Lukitši abi andis edasi käsu: Zernov jätku grupp maha ning pöördugu viivitamatult

tagasi N. linna.

KULLER JA PRINTSESS

Kella viieks pärastlõunal polnud päikeselõõsk veel vähenenud. Stjopa ja Aljoša olid end sisse seadnud lauavirna varjus, mis kõrgus hoovi kaugemas otsas. Siit nägid nad maja juurde viivat jalgteed ja välisust. Valerka istus end varjamata ülal virna otsas ja hoidis süles kassipoega. Ilma Motkata, see tähendab ilma kassi-pojata, ei soovinud ta operatsioonist osa võtta, ning Stepan jäi nõusse: olgu nii. See jätab sundimatu mulje, ja Motka ju ei sega. Niikuinii ta ainult magab. Aljoša arvas, et Valerka kassipoeg põeb unitõbe. Muide «erišokolaadi» lakkus Motka meeleldi.

Kuller oli kodus ja poisid valvasid teda. Kell seitseteist null seitse tuli tema juurde Printsess. «Valerik, hoiata Kolmandat,» sosistas Stepan. Valerka lahkus kiirustamata hoovist. Operatiivtöötajad ootasid samas tänavas, paarisaja meetri kaugusel Kulleri majast. Kui kassipojaga poiss tänavale jõudis, koputas Printsess parajasti uksele.

Maja oli kahekorruseline ning vana. Nagisev puutrepp, värvitud põrandad, lilleline tapeet. Insener seisis oma vanas sõbralikus toas ja vaatas ukse poole. Trepiastmed laulsid nagu muinasjutus: «Snipp-snapp-snurre...» Peremehega koos kuulasid seda laulu raamatukapp ja messing-käepidemetega vana kummut ning ka «võõras» — hele ülikond, mis rippus riidepuul kapiukse küljes. Svetlanal aga olid õrnad roosad huuled, tumedad, pähkelpruunid silmad ja nisukarva juuksed, mis olid seatud keerukasse tornsoengusse. Sisse astunud, hakkas ta soengut kohendama ning põrkas turtsakalt kõrvale, kui mees teda õlast puudutas.

«Nojah, jälle oled sa pahane,» ütles insener.

«Sõidad ara? Eks siis sõida, ole lahke. . . »

«Sveta, sa ju ise ütlesid, et mul vedas ...»

Tema nukker pilk tegi taas tiiru ümber toa. Uus kollane nahkkohver piilus kapi tagant nagu kaassüüdlane.

«Pole ma sugugi pahane,» ütles naine. «Muidugi mine. Ma tõin sulle kingituse.»

«Ei riidlegi!» kriuksusid põrandalauad. Svetlana avas käekoti ning võttis sealt välja rohelise silindri.

«Oi, tänan ... On see välgumihkel?»

«Sinnapoole,» ütles Printsess ja tõmbas niidist.

Kuller haaras rinnust kinni. Dessantlane toetas teda ebanaiselikult jõulise liigutusega ja pani toolile istuma. Mees pomises: «Siin on ilus ümbrus.»

«Joon Kaks,» ütles naine. «Sina? . ..»

«Nurk Kuus. Kuulan sind, Joon Kaks.»

«Mis siin ikka kuulata, tegutse skeemi «Viirus» järgi. Võta vastu «vahendaja» ja viis mõtlurit ning asu teele.»

Nad kihistasid naerda. Saanud «vahendaja» kätte, küsis Nurk Kuus:

«Kas võtan su sisse, Joon Kaks?»

«Arust oled ara või?» vastas Joon Kaks. «Seda nad just ootavadki, et me vahele jääksime... Sisse võtta! Mis sul pähe tuleb!»

«Kuulen.» Nurk peitis «vahendaja» kapiuksel rippuva pintsaku küljetaskusse. Joon Kaks oli abiks — hoidis riidepuud. Siis võttis ta istet, käänas seeliku kõrgele üles, viskas jala üle põlve ja kõigutas peenekontsalist kinga.

«Uhh, olen tüdinud olemast naine . . . »

«Ikkagi parem kui oodata mõtlurina. Kus nad on?»

«Võta kotist välja. Ma ei tule sind saatma.»

«Kuidas soovid, Joon Kaks.»

Hardalt laotas insener helesinised mõtlurikristallid lauale. Isu täis imetlenud, pani ta nad plastikaatkotikesse ja koos sellega puhta taskuräti vahele. Tulemuseks oli lame pakike. Otsinud pisut, leidis Nurk ka liimi. Võttis siis karbi «Belomori», raputas paberossid välja ning pani taskuräti nende asemele, varjas taskuräti osavalt pealekleebitud paberiga ja pistis vabasse ruumi paberossid. Paberossikarbi pani ta teise küljetaskusse.

... Stepan vaatas kella. Nii tema kui ka Aljoša uhkeldasid uhiuue nimelise käekellaga, Kaitseministeeriumi kingitusega, mille Esimene oli üle andnud.

«Ljoška.. . Lippa väravasse. Hirmus kaua juba ootame....»

Aljoša puges lauavirna tagant välja, lipsas läbi jalgvärava ja naaldus vastu maja tänavapoolsel küljel asuvat vihmaveetoru. Plaani kohaselt pidi poiss kindlaks tegema, kas Printsess jääb dessantlaseks või mitte. Arvati, et ta lahkub majast enne Kullerit.

Tõepoolest, mõne minuti pärast väljuski Joon Kaks majauksest, möödus Aljoškast, ja tema kontsade klõpsu-

mine kostis nüüd tänavalt, mida ääristasid väikeste aedadega majad. Ühe aia ees istusid pingil kaks meest, nende kõrval seistes tegi kolmas suitsu. Viimane hoiatas:

«Lähenevad . . .»

Vaierka oli end sättinud pingi vabale otsale. Sõrmed värisesid tal märgatavalt. Ta paitas kassipoega — rahustas loomakest, kuigi see tilluke vöödiline olevus rahulikult magas. Joon Kaks pidi Kohe nende juurde jõudma. Aljoša oli alles kaugel, umbes kolmkümmend sammu eemal. Ta tõstis käe ning osutas naisele. Seepeale üks istujatest köhatas,'kutsus:

«Võtaksite ehk istet, tütarlaps ... Me oleme lõbusad semud,», ning seisis tema teele ette.

«Lakku täis, va pätt!» vastas naine ja põikas kõrvale.

Suitsetaja astus laisalt sammu edasi ja haaras naisel tagantpoolt küünarnukkidest. Samas näitas tema ees seisja oma ametitõendit. Naine rebis end lahti. Ta tegi seda säärase jõuga, et taga seisev mees maha kukkus, teine aga lendas paari sammu kaugusele.

«Tapetakse-e!» kisendas naine kõrvulukustavalt ning

jooksis uskumatu kiirusega tagasi, otse Aljošale vastu. Ta kihutas täiesti üleinimliku tempoga ja oleks ehk pääsenudki minema, kui poleks olnud poissi. Sellise kiiruse juures on võimatu kõrvale põigata. Aljoša jõudis naisele jala ette panna ja viskus talle peale, kui ta kukerpalli tegi.

Hetke pärast pandi Printsessi käed raudu. Ta ei kisendanud enam. Hoovist sõitis välja auto, võttis arreteeritu koos ühe operatiivtöötajaga peale ja sööstis minema. Teised kaks koos Aljošaga kadusid tänavalt enne, kui sinna hakkas kogunema uudishimulikke. Nina luristades ja pisut longates juhtis Aljoša operatiivtöötajad tagahoovide keudu Kulleri maja juurde. Üks neist — see, kes ennist ametitõendit näitas — krimpsutas nägu ja hõõrus küünarnukki. Kauaks nad hoovi ei jäänud, vaid väljusid jälle tänavale. Oli just õige aeg: järjest vanade paplite varju sukeldudes tuli kõlinal mööda sõiduteed «Volga» — takso. Ametitõendiga mees ütles selle juhile:

«Klient pole just kergete killast, Karjakin. . . Te siis aidake tal pagasit ära panna.»

«Saab tehtud, seltsimees kapten. Kas märguanne on endine?»

«Jah. Poiss tõstab käe.»

Kapten pööras ümber ning kadus kärmel kindlal kõnnakul hoovi. Enne talle järgnemist lausus teine mees autojuhile:

«Palveta, vennas . .. Loe kolmekümneni, siis võid sisse ajada.»

Aljoša ja Stepan istusid nüüd liikumatult lauavirna otsas, justkui hakataks neid pildistama. Kapten astus avatud välisukse varju, teine operatiivtöötaja — vana hiidpapli taha. Juht andis

signaali, kutsudes reisijat.

Mõne hetke pärast ilmus Kuller välja. Elegantne, uues heledas ülikonnas, näol särav naeratus. Pilgutas poistele lõbusalt silma. Juht avas pakiruumi. Stjopa ja Aljoša aga olid nõutud: naeratab ju! Lõbusalt, inimese moodi... Stepan isegi nõksatas ettepoole ja oleks seetõttu ääre-pealt lauavirna laiali paisanud; seda nähes pistis Kuller hirnuma. Tuttava rõkatusega, nagu olid hirnunud nood kolm seal keldris.

Stepan tõstis käe. Sedamaid astusid ohvitserid auto juurde ning kapten lausus: «Tervist, seltsimees Lozovoi. Meile anti käsk teid teel rajoonikeskusesse kaitsta ...» ... Aljoša haaras Stepanil küünarnukist ja vedas ta

lauavirna taha, läbikäiguhoovi. Operatsiooniplaani kohaselt pidid nemad kõrvale hoidma, kuid asi polnud plaanis — Aljoša värises ning tema huuled olid surnukahvatud.

«Ei taha,» pomises ta. «Ei taha seda näha.»

«Kus mul õrnuke!» ütles Stepan.

«Ei. Kullerist on kahju. See naine ju alles nüüdsama, kui me siin istusime... saad aru? Aga milleks? Me hoiatasime juba hommikul, et ta on dessantlane. Miks teda kohe kinni ei võetud?»

«Nad arvasid, et me luiskame,» ütles Stepan. «Jäta see värisemine!»

«Mina aga ei salli, kui mind ei usuta. Ei salli silma-ot-sas-ki,» vastas Aljoša.

PILVED KOGUNEVAD

Lennuk lähenes N. linnale... Zernov liugles täielikus vaikuses harvade pilvede köhal — mootorite undamine jäi sõiduriistast maha. Piloodikabiinist ronis välja radist ning ütles:

«Alustame laskumist. Teile saabus šifrogramm.» Ja ta ulatas Zernovile paberilehe.

«Lennuk number. .. Reisijale. Kolmiklüli on kokku joodetud. 2 + 7, kordan: kaks pluss seitse. Allkiri: Teine,» luges Zernov. Raadiogramm tähendas, et «Kolmiklüli» on korda läinud ning et kätte on saadud kaks «vahendajat» ja seitse mõtluriknstalli.

«Lennužurnaali võib see jääda sisse kandmata,» ütles Zernov radistile ja hakkas maandumist ootama.

Niisiis, operatsioonide «Apostel» ja «Kolmiklüli» tulemusena oli Keskuse saagiks kolm ühelaengulist «vahendajat» ja kaksteist mõtlurit. Vabaduses oli veel vähemalt kaks dessantlast vähemalt ühe «vahendajaga». See oli teada juhtumist polkovnik N-iga, kes käis hambaravil. «Looda paremat, arvesta halvemat,» mõtles, Zernov. Ees seisab mitte vähem kui tosina dessantlase püüdmine; sellele orienteerumegi .. . Kiire väljakutse põhjustele ta esialgu ei mõelnud. Oligi juba lennuväli. Betoonraja kaugemas otsas seisis kaks sõiduautot. . Heli jõudis lennukile järele, täitis selle, ja mootorid vakatasid. Vilksatasid mööda maandumisraja tuled. Ning lõpuks nägi Zernov neid, kes talle vastu olid tulnud. Kolm saateohvitseri, Ganini alluvad. Neljas aga oli just

see, keda Keskuse ülem kartis näha, — noor diplomaat Krajuškin, üheksateistkümne komitee liige.

Kiiresti ning harjunud korras istusid nad autodesse. . Zernov, Krajuškin ja kaks ohvitseri ühte, kolmas ohvitser ning veel kaks meest, kes saabusid koos Zernoviga, järgmisesse. Krajuškinil oli süles portfell. «Mis teil seal on?» küsis Keskuse ülem. Kogu ta vaimujõud keskendus võimalikule uuele tegevussuunale. Ta tundis endas isegi tavalist närvipotentsiaali tõusu, omamoodi valmisolekut inspiratsioonisöös-tuks: koguda ühte kõik, mis seni pikkade analüüsitundide vältel läbi mõeldud, vastase oletatava käitumise kõik mudelid, omaenda tegevuse sajad variandid. Leida silmapilkne ja veatu lahendus, tundes ujuja rõõmu, kes laineharjale tõusnult lendab ranna poole... Kuid täna Zernov rõõmu ei oodanud. Kui Krajuškin portfelli avas ning sellest libises

välja patakas head, helesinise varjundi ja vesimärkidega paberit, mõtles Keskuse ülem süngelt: «Hoolikalt vormistatud kohtuotsus ...»

See oli välismaise informatsiooni koondülevaade: saatkondade ettekanded, pressiagentuuride bülletäänid, ajaleheteadete refereeringud. Eraldi võetuna ei rääkinud need suurt midagi. Sõjaministeeriumi kõrge ametnik külastas Sierra Blancas raadioteleskoopi... Hävituslennuväe lahinguvalmiduse astet on redutseeritud. Sealsamas on raketiväeosade komandöridel keelatud rünnata tundmatuid objekte ilma lennuväemarssali eriloata (muide, viimane teade pärines võrdlemisi väheusaldatavaist allikaist) ... Jah, eraldi võttes pole sellel kõigel mingit erilist väärtust, kuid koos .. .

Zernov koputas lehed hoolikalt kokku ja andis Krajuškinile tagasi; mõnda aega jälgis ta, kuidas autoakrra taga põuavines libiseb, kummardab ja keerleb vana tammik. Krajuškin ootas kannatlikult. Tammik lõppes, päikesest soojaksköetud liivanõlvade kohal kõikusid nüüd mastimännid, helklesid suvilate värsked tsinkplekk-katused. tara tagant tõusis keereldes õhku sinakas samovari-suits: . .

«Jah, paistab väga sedamoodi,» lausus Zernov. Ta pöördus naabri poole: «Kardan, et teie häirekellal on tõsi taga.»

«Kas nad on üle piiri imbunud?» sosistas Krajuškin.

«Kas imbunud,» ütles Zernov, «või siis saatnud teise luurelaeva. Mis üleval uudist?»

«Oodatakse teid, Mihhail Tihhonovitš.» Zernov kortsu -

tas kulmu, pani sõrmeotsad vastamisi ja pööras oma kuivetu näo taas akna.poole.

«Loodetakse, Mihhail Tihhonovitš, et teil on ehk plaan .. .»

«Plaan plaaniks,» ütles Zernov juba ärritunult. «K»i nad maanduvad sihitatuna Sierra Blancast, mis kasu on siis minu plaanidest?»

«Ma ei mõista,» sosistas Krajuškin tusaselt. «Me hoiatasime neid igakülgselt. Õigel ajal. Ammendavalt. Mis teha ja kuidas — igapidi...»

Zernov kortsutas veel tugevamini kulmu ning Krajuškin jäi vait. Sellest asjast ei räägita isegi usaldusväärseimate kaastöötajate juuresolekul, ja mida siis tõepoolest rääkidagi? Raja taga pole meie võimuses tulnukatest anastajaid takistada. Me tegime kõik, mida suutsime, tegime hästi, kohusetundlikult. Hoiatasime staapide ja riigitegelaste kaitse suhtes, soovitasime meetodeid, kooskõlastasime tegevust. Jaa-jaa... «Paistab, et see kõik ei aidanud midagi,» mõtles Zernov. «Täpselt nii, nagu neil algusest peate kavas oligi. Tungida ühekorraga kõikidesse tuumariikidesse. Me pole suutnud teha kõige tähtsamat,» mõtles ta juba tuhandendat korda. «Pole suutnud leida sellist tehnilist vahendit, mis avastaks dessantlase silmapilkselt ja eksimatult. Ka Blagovolin pole suutnud. Jaa-jaa... Isegi praegu veel päästaks sellise aparaadi ehitamine. Püüaksime nad kähku-kähku kinni, enne kui eskaader maandub. Kui see aga on juba maandunud? ...»

... Rusuvais ning ärevais mõtetes möödus ülejäänud teekond. Rohelise kuulikindla klaasi taga õõtsus ja pöörles maakera, tulvil maise suve hõrku veetlust, muretu Maa, mis ikka veel ei osanud kurja undki näha.

DESSANTLASED

Seva lamas tugitoolis Teekonna Kommodoori hiiglasuure puldi ees. Kuvariekraanidel vilkusid mitmevärvilised märgid. Läjiikosmose mustendaval laotusekraanil liikusid veorakettidc tulukesed. Seva käes oli suur võim, kümned tuhanded baloogid ootasid tema käske, kuid mis sellest võimust kasu on?!

Ta heitis vihkava pilgu salaside-ekraanile, mille kaudu oli rääkinud Sefiga, hüppas tugitoolist üles ning käskis Nurral avada vaakumskafandri pakendi, kust võttis välja

«meelejahutaja». Ühtlasi eemaldas ta «vahendajast» Raudsarve mõtluri ja pistis selle kindasse. Skafandrit tagasi pannes küsis «adjutant» tasakesi:

«Mis on juhtunud, ülemus?»

Seva lõi käega jn surus plaadi pihkude vahele. Plaadil hakkas jooksma tekst: «Teated praegu veel puuduvad. Uurime. Uurime. Välju ühe-kahe tunni pärast kosmosesse. Kiirusta ülesande täitmisega. Kriis läheneb.»

Tajõllitas tuimalt plaati. Ekraan oli taas tühi japuhas, nagu poleks midagi olnud. «Uurime. Uurime» . . . «Uurige pealegi. Mina aga maksan Maša eest kätte.»

Seva ei mõelnud enam Maale, vaid ainult kättemaksule. Ning tema kättemaksuiha segunes kummaliselt Teekonna Kommodoori kavala kättemaksuhimuga — Kommodoor kees samuti vihast: saaks ainult Helesilmale jälile, et teda siis põrmustada. Suurel Nullil aga käänab ta kaela kahekorra. Jajah, just temal, Suurel Dessantlasel . . . Niidid viivad tema juurde. Džaal, aimas seda — egas ta ise asjata paleeintriigidc meister olnud. Tõmba niidiotsast, ning tuleb välja see, mis pildis esialgu veel puudub.

Suure Dessantlase seljataha jooksis kõik kokku justkui perspektiivi pagupunkti. Nii kättemaks kui ka Õpetaja ülesanne, millest sai samuti kättemaks. Pilt oli juba peaaegu koos. Palju enam ei puudunudki, üksnes des-santlase kogemused. Teekonna Kommodoor polnud oma endistes eludes dessantlane olnud. Piloot — seda küll. Tervelt kaks elu. Seejärel sai temast Kohe Teekonna Kommodoor.

«Seda asja ajasin ma osavasti. Lausa hämmastav, kui osavasti! Sain jagu Nomdalist, korraldasin tema läkitamise mõtlurite hulka ning hiilisin mööda Arvestajast ja mõlemast Suurest. . . Sain ise Suureks,» kiitles Džaal.

«Jää vait, karjerist. . . Noh, kugistasid Nomdali alla — siin ta mul on, kinda sees... Midagi pole sa näinud peale oma karjääri. Sinu asemel oleksin ma kas või kordki koos dessandiga ekspeditsioonil käinud,» urises Seva.

Surunud suu Nurra kõrva äärde, jutustas ta ebaõnnestunud dessandist Maale. Luurelaev maandus väikelinnas, hakkas arendama operatsiooni skeemiga «Hüpe», kuid tuumarelvarünnaku ähvardusel oli sunnitud taanduma. Küsimus: kuidas käituks Nurra dessandi ülema Joon Ühena? Kas ta otsustaks planeedilt lahkuda, taganeda, või võtaks ette operatsiooni skeemiga «Viirus»?

«Valge välgu nimel!» hüüdis Nurra. «Muidu mind ju

põrmustataks! Tuumarelvad? «Viiruse» ettevalmistusi hakkaksin ma arendama juba Kohe, niipea kui «Hüpe» algab, eh-heh-hee . . .»"

«Ilma Suurele ette kandmata?»

«Häh, milleks veel Suur! .. . Läbirääkimised veniksid ööpäeva ja veel üheksa korda nii pikaks. Joon Üks ja Arvestaja otsustavad kohapeal.»

«Mitu dessantlast sina seda laadi juhtudel paigale jätsid?»

«Neli «vahendajat»,» vastas Nurra silmapilkselt. «Nendes kuus Joont, üheksa Nurka, üheksa Kolmnurka. Kas seal on tuumarelvad? Ara mitte kahtlegi, ülemus. Seal käib «Viirus» . . .»

Ülejäänut Teekonna Kommodoor teadis. Skeem «Viirus» on spetsiaalselt välja töötatud arenenud tsentralisatsiooniga planeetide tarvis. Veel paremini kõlbab ta ühtsest keskusest juhitavate planeetide puhul. See operatsioon on hävitav, kuigi võtab üsna palju aega. Kaks-kümmend neli dessantlast tillukeste ühelaenguliste «vahendajatega»! nad on halastamatud, suurepäraselt väljakoolitatud, tabamatud. Nad on oma ala geeniused. Tigedad nagu sumuunid ning kannatlikud kui labi-labid. Nad roomavad mööda planeeti nagu viirused, siirdudes ühest inimesest teise, kuni jõuavad keskuseni, ajuni. Planeedi juhtivate isikute näol anastavad nad võimu. Praegu näitas skeemi «Viirus» võimalusi Seva, olles hõivanud Teekonna Kommodoori, kusjuures ta tegutses kogemusteta, ettevalmistuseta, tühjal kohal.

Iga dessantlane, isegi Üheksanurk, on temaga võrreldes meister. Argu kakskümmend

kolm dessantlast jõudkugi sihile. Piisab ühest, kes tungib sõjaväe juhtkonda. Tema käsul lülitatakse Õhutõrje-tuumaraketid välja. Eskaader maandub nagu paraadil ja saadab mõtlurid rahulikult ning metoodiliselt laiali.

«Mis sa arvad, sõber Nurra, miks Suur Dessantlane kandis ette, et «Viirust» käiku ei lasta?»

«Ar-rou!». Endine dessantlane sattus äraräkimata lõbusasse tujju. «Luiskaja on ta, luiskaja — loomu poolest ja ka ametikoha tõttu ... Sa ütled, et side eskaadriga katkes Punkti ettekande ajal? Oli nii? Ettekande ülejäänud osa mõtles Null välja. Ta on suur luiskaja, aga mitte Suur Dessantlane! Kas sa ei mõista või? Kui residendid hukkuvad, siis ei saa sellest keegi teada. E-eh, ise veel Teekonna Kommodoor!»

«Küllalt...» Kommodoor kohendas «vahendajat» rinnal. «V-väga hea. Suurepärane! Adjutant, vall-vel!»

«Adjutant» irvitas heameelest:

«Ahaa, läksid kihevile, võõrplaneetlane?»

«Kõigi teada lendan ma «Suurele Säravale». Sina oota ara, kuni Kolmandas Monteerimishallis lõpeb vahetus. Kutsu välja kõrgema järgu monteerija emand Tatš. Ja ole väga viisakas.»

«Küll ma olen. Ja edasi?»

«Kutsu ta siia. Oma nimel, said aru? Gloori nimel. Küsi temalt, kuidas katsetused läksid, ja kutsu.»

«Ta küsib: misjaoks?»

«Ütle: ma ootan teid, kallis Tatš, ja katkesta omalt poolt side. Ara unusta saata pääsikut Kolmandale kosmodroomile.»

«Olgu. Tähtaeg?»

«Nii kiiresti kui võimalik.»

«Kuulen, Teie Ettenägelikkus!» kraaksatas Nurra.

TÕMMATA NIIDIOTSAST

Imelikke teid pidi käib intuitsioon! Seva kuulas endist dessantlast ja mõtles Mašale. Tuli meelde, kuidas too ütles: «Tšaagidel on...» On mis? Emand Tatši väljakutse polnud lasknud Mašal lõpetada. Nüüd lõpetas Seva ise: «Tšaagidel on juurdepääs detektor-eristitele.» Erinevalt monteerija Gloorist orienteerus Teekonna Kommodoor keharöövlite taktikas ning teadis, et detektorid on nende «ametis» niisama tähtsad kui «vahendajadki». Tarbetuid oste ei tee ju keegi. Kes hakkaks ostma keha, millel kindad lõhkevad? Tšaagid peavad ostja varustama sobivate kinnastega, ja mitte ühe- paariga, vaid tervete kastitäitega. Et neid jätkuks kauaks, aastateks. Suure Tribunali liikmena teadis Teekonna Kommodoor, et kõigil tšaagide jõukudel on sidemed detektoreid tootvate vabrikutega.

Rööbiti selle mõttega hakkas liikuma ka teine: Suur Dessantlane on enda ara häbistanud. Vähe sellest, et tema dessant Tširagult plehku pani; lisaks sellele on katkenud side kogu ekspeditsiooniga, dessantlastest residendid aga jäänud toetuseta. Säärast asja pole juhtunud Teekonna algusest saadik. Kuidas peaks Null toimima? Kas edasi valetama? Valega lõpmatuseni pinnal ei püsi. Juhmard, nagu ta küll on, selliseid asju ta siiski tai-

pab ... «Teekonna Komrnodoor formeerib ekspeditsioone. Teekonna Kommodoor on loomu poolest halastamatu ja läbi teinud oivalise halastamatuse kooli — kaheksa põlvkonda koinmodooriametis. Ja lõpuks on ta, veidrik, Teekonnale andunud ning ei talu, et suurim liikumine Galaktika ajaloos kahju kannataks...» Küllap niisugused mõtted piinasid Suurt Dcssantlast, sellal kui ta majakas istus ja asjatult püüdis eskaadrit välja kutsuda...

Ning neli ööpäeva tagasi asus ta tegutsema: võttis ühenduse Helesilmaga, too aga ässitas Teekonna Kommodoori kallale vaese Gloori. Veel enne seda korraldas ta igaks juhuks tolle avarii raketiga, kus asus eelmine adjutant. Et äkki kulub asjaks. Täpne arvestus . . . «Tubli, Null!» kütis endamisi Teekonna Kommodoor. «Intriigimeister, kes on kasvanud lihtlabasest laiskvorstist ja auahnurist, — kas pole see tsivilisatsiooni ime?»

Ta sulges silmad, sest äkki möödus tema tugitooli tagant Maša ning Seva tundis tema puudutust. Pehmet, talle i g i o m a s t , nagu kodus, loojangukumaste mändide ja kahvatu õhtuse taeva all, kus seisid klaasjad, päikesest läbiimbunud pilved.

«Ei, ei! Teil ei õnnestu mind murda. Küll ma teiega veel Maša eest arved õiendan. Hoidke ennast!»

Teekonna Kommodoor hõõrus tugevasti rinda ja õlgu. Kuksus siis välja ihukaitseülema ning andis käsu: rakett «Välk-01» hoolikalt läbi otsida. Kõrvalised esemed eemaldada, pidades silmas vajalikke ettevaatusabinõusid, ning saata avastatu Mõlema Kaitseteenistuse Šefile, satelliidile «Valvas».

Šulverš muutus näost tuhkhalliks ja kadus silmapilkselt. Džaal kutsus välja Klaggi.

VÄLJAPÄÄS

Teekonna Kommodoori kabinet oli tühi nagu väljasurnud linn. Kõik ekraanid olid kustunud, sumistid vaikinud, signaaltablood pimedad. Tuhandete tulukeste asemel, mis skeemidel hüplesid, vilkusid ja roomasid, helendas üksainus punane ristkülik tähisega «Side».

Kogu side oli katkestatud, kesklüliti kangaga splindiga tõkestatud. Ruumis valitses tavatu vaikus, üksnes soojendid undasid väsimatult ning vaevu kuuldavalt. Vaikusest uimane isand Klagg sikutas langevarjusüsteemi orvas kindlalt suletud luugi ees asuva teraskasti kaant ja sai

sellest lõpuks jagu. Kaas langes kõrvulukustava kõlinaga eest ära. Klagg raporteeris hingeldaval sosinal: «Valmis, Tettenägelikkus ...» Teine ohvitser seisis vaikides, nägu ilmetu.

Teekonna Kommodoor laskus tugitooli ning käsutas:

«Alustage!»

Arst tõmbas tema kuklale stimulaatormütsikese.

Klagg tõi väljasirutatud kätel ligi nišist võetud «keskmise remondiroboti», sinise titaanolendi, millel oli kuus sitket jalapaari ja teleskoobisarnaste silmade ees instrumentide harjastik. Pikk painduv rõngaslülidest keha. Keskmine lüli silmatorkavalt jäme — seal paikneb aju. Robot rippus elutult Klaggi kätel.

Kommodoor eemaldas rinnalt «vahendaja», ulatas selle teisele ohvitserile. Nurra seisis eemal, käed seljal koos, ja vaatas pealt, näoilme irooniline. Džaal heitis talle vilksamisi pilgu. Hoidus märkust tegem,ast. Käimas oli salajane protseduur, siirdamine robotisse, mis on lubatud üksnes kommodooridele, «vahendajakandjate kastile». Nooremkommodooridele oli see operatsioon üpris tavaline, kommodoorid võtsid selle ette võrdlemisi tihti, täiskommodoorid — üliharva. Teekonna Kommodoori puhul oli siirdamine robotisse erakordne sündmus, kuigi tal oli nii «vahendaja» kui ka isiklik remondirobot nagu igal kommodooril. Tavaliselt toimus see operatsioon juhul, kui juba monteeritud laevas avastati rikkeid, ning sellest võtsid osa nooremkommodoorid. Sest Teekonna laevu ei ehitatud baloogide tarvis ning neid ei teenindanud mitte baloogid, vaid väikesed rcmondirobotid. Rikete korral, mis nõudsid mõistuse sekkumist, lasti käiku keskmised remondirobotid — samuti masinad, kuid mõtlureid sisaldavate tehisajudega. Ekspeditsiooni käigus asusid robotitesse peatrümmide valvemõtlurid või siis dessantlaste mõtlurid, enne laeva üleandmist dessandile aga — planeedilähedastel orbiitidel —

kommodooride mõtlurid. Praegu, võimalik, et ka esimest korda ajaloos, võttis selle ülesande enda peale Teekonna Kommodoor. Nagu seaduses ette nähtud, viibisid siirdamise juures kaks ihu-kaitseohvitseri, kes pidid tagama keha alalhoiu.

Usaldusväärset valvet oli seekord rohkem vaja kui tavaliselt. Seva jäi Džaali kehasse. Ta oli niisama rahulik kui Džaalgi. Mõte pettusele, sellele, et Kommodoor võiks ta abituna ning kaitsetuna maha jätta, teda ei häirinud. Isegi Sevast vabanenuna ei s a a n u d Džaal petta. Džaal muutus kiretuks robotiks, kes ei valeta ning

täidab alati saadud käsu. «Mõtlur tehiskehas ei ole baloog.» Seda teadis -igaüks. Džaal läheb ja täidab kõik, mis kästud, ning pöördub tagasi.

«Alustame!» Teekonna Kommodoor tõmbas kindad käest.

Nurra muigas. Seetõttu oli Kommodoori viimane mõte ärev ning kohatu: adjutant hoiab paraadkindais käsi selja taga, m-mol-kus . . . Tõmbab ainult teiste tähelepanu endale. Ja lisaks see muie . . .

Ta langes olematusse. Tõusis pinnale. Ent see oli uus olematus. Tema keha lebas tugitoolis, rõivastatuna Kommodoori riietesse, — seda Seva teadis, kuigi ei tajunud oma keha. Mitte midagi ta ei näinud. Ei kuulnud. Ei haistnud. Maa-asuka teadvus ei osanud juhtida seda keha, mis oli võõram kui hiire või linnu oma. Seva ujus temas otsekui hiiglaslikus, ääretus kottpimedas tühjuses ja vaikuses. Samasugune tunne on vist tibatillukesel teol, kelle vaal on alla neelanud: pimedus, vaikus$_t$ ja päratu suures maos täis soolast vett ei viita miski lähenevale hukule. «Kaua ma nii ei suuda püsida. Paha lugu . . .» mõtles ta. «Saaks kas või midagi kuulda. Mõnda heligi . . .» Džaali kõrvas oli kasutu telefon. Siinsamas lähedal, otse pimeduse piiri taga seisis Nurra. Tema oli palju aastaid veetnud kehatu mõtlurina. «Ehk olen ma keldris? Maš-ka . . . Ei, ma ei hakka sonima,» mõtles ta kangekaelselt. «Naljakas. Mina olen omaette, keha — omaette... Nojah. Omaette...» Ta kaotas teadvuse, jõudnud enne seda veel kord mõelda: «Ah sind, Nurra, — käed selja taga.» . . . Ohvitserid võtsid valveseisangu. Robot elustus, roomas «vahendajast» eemale, lamas mõne hetke kõhuli ja vaatas ringi. Tema pilk ei peatunud Teekonna Kommodoori kehal: mõtlurid ei tea, mis on härdameelsus. Ta roomas edasi, üha kiiremini ja - kiiremini, ning kadus puldi taha. Nurra vandus ärevalt. Robot aga vudis juba ventilatsioonitoru pidi. Küüned ja iminapad, iminapad ja magnetid — robot ei sattunud käänakutel ega hargmikel segadusse. Seda dokki oli Džaal ise ehitanud ja tundis selle ehitust hästi. Muidugi, Teekonna Kommodoor poleks isegi surma ähvardusel suutnud meelde tuletada ventilatsioonivõrgu konstruktsiooni. Kuid aju talletab kõik. Tänu sellele luges mõtlur nüüd käänakuid, ja titaanloomake muudkui jooksis kaheteistkümne käpa klõbinal Pea-majaka poole — majaka ventilatsioonišahti kaudu ning piki voolikut, mis pumpas õhku Antenni raadiokambrisse.

Tee lõppes. Õhuvool surus teda vastu võrestikku. Robot nihutas ette väikese silma, pistis selle ettevaatlikult avausse — võrestik kujutas endast peenesilmalist traatvõrku. Mikroskoopilisteks töödeks määratud väike silm andis laialivalguva, ääretult häguse kujutise millestki ülemäära suurest ja mosaiigitaoliselt kirjust. Raadiojaama sisemus. Läbi siit ei pääsenud. Robot taganes ja lipsas teise voolikuharusse, mis viis lae peale, kitsasse prakku soojusisolatsiooni ja soomuskesta vahel. Siin oli samasugune traatvõrk ees, ning robot laskis käiku lõiketangid. Masin töötas nendega hoogsalt nagu näriline rohukõrsi hammustades. Ta koolutas võrgu eemale, sirutas teleobjektiiviga varustatud silma ette, sööstis sinise välguna üle lae ja kadus lainejuhtmetoru alla.

Puldi taga istujad ei märganud teda. Käimas oli sideseanss. Saatja undas meloodiliselt, suurelt Antennilt paiskusid avarusse kutseimpulsid, lendasid miljonite kilomeetrite kaugusele, buuster-sidesatelliidile, sealt aga läbi keerdruumtunneli Tširagu süsteemi. Ahnelt puuris Suur Dessantlane silmadega vastuvõtja ekraani. Dessantlase abi

istus, langetanud pea küünarnukile.

Toru varju peitunud Džaal uuris vaks-vaksalt ümmargust kabiini. Ta lükkas oma telesilmad nii laiali, kui nende varred vähegi võimaldasid, ja esemed ujusid temast mööda jämedate ning reljeefsetena nagu tugevas binoklis. Puldist vasakul seina küljes oligi otsitav — seif. «Ebaõnnestumine,» märkis robot ära. Kapike on kokku keevitatud kosmilisest keraamikast. Kosmiline soomuskate on läbistamatu. Isegi laserlõikuri kiir jääb sellesse kinni; kulub tunde, et lukust jagu saada.

Džaal ei kahelnud, et otsitav asub just tema ees. Ta tundis Dessantlast liiga hästi. Null oli rumal ja püüdis mõistuse puudujääke korvata liialdatud kavalusega. Oii selge kui plasmaleek, et Dessantlane on muretsenud Raudsarve detektor-eristi matriitsi. Tšaagide kaudu on ta tellinud kindad, matriitsi hoiab aga enda juures, et uus Teekonna Kommodoor sõltuks ainult temast. Tal on kavas kindaid välja anda vähehaaval, näiteks kolme paari kaupa, et Raudsarv meeles peaks, kelle teenistuses ta on ... Ning loomulikult hoitakse matriitsi koos šifri-plaatidega seifis. Kõige kindlam paik. Võti on Suure Dessantlase käevõrul.

Džaal ei tundnud raevu ega pettumust. Mõtlurid ei tea, mis on emotsioonid. Ta libises mööda seina kapi taha. Enne taganemist pidi ta kõik järele proovima. Sinine

robot puges seina ja keraamilise soomuskatte vahele, keerdus spiraali, ning end aeglaselt pöörates uuris käpi tagaseina läbi. See koosnes neljast plaadist. Mikroskoop-silm liikus piki vertikaalõmblust, märkides ara kõik keevituse defektid. Tähtsusetud defektid. Keevitus oli korralik. Nelja plaadi ühenduskohas, sümmeetrilises kesk-punktis, tuli nähtavale avaus, millesse oli sisse ehitatud mikroventilaator. Robot uuris seda pedantselt ja tundis ära. Standardne seade. Vaakumskafandri kiivriventilaator. Materjal — tihendatud kristallklaas. Lõikur hakkas sihisema. Mõne hetke pärast oli minimootor avausest välja tõmmatud, peatus natukeseks massiivsete käpptangidc vahel, kuni jahtus, ning liikus seejärel ühest käpast teise edasiantuna roboti saba suunas. Mikroskoopsilm aga ronis juba koos painduva valgustijuhtmega avausest sisse ja hakkas edasi-tagasi pendeldades metoodiliselt tutvuma seifi sisuga.

Matriits oli pistetud kõige kõrgema šifriplaatide virna alla, seifi põlija. Laks, laks... Peenikesed manipulaatorid kergitasid plaate, urgitsesid matriitsi välja ning tõstsid avause ette. Roboti kiretu aju täheldas: ongi käes, mida vaja. Detektor-eristi täielik matriits, punase tähisega «Salajane. Aste 9». Teatud arv sjssejoodetud välju vastavad Nomdali isiksusele. «Võimalik, et ka mõne teise isiksusele,» mõtles Džaal kohusetruult. See ei muutnud asja. Tarvis oli mis tahes täismatriitsi.

Plaat liikus avause ees, lamp sähvis, automaatkaamera pildistas, ja juba võnkus ventilaator magnetilises esikäpas, valmis asuma endisele köhale ...

«Oo, mbiira, paha vaim!» ägas Suur Dessantlane ja lülitas vastuvõtja välja.

Tema abi õlad tõmblesid ahastusest. Buustersatelliidilt tuli järjekordne äraütlemine: ekspeditsioon ei vastanud ikka veel.

Ülalt laest, õhuavast, võrestiku viimaseid traadikesi kokku kecvitades silmitses neid robot.

INTRIIGID

Teekonna Kommodoori nägu oli tuhkhall, pruunjas vööt ümber lõugade. Ta oli kurnatud kui äraaetud kürg. Kuid aeg oli kallis. Vaevalt jõudsid ohvitserid roboti kohale paigutada ja väljuda, Nurra aga ette kanda, et emand Tatš on kutse vastu võtnud, kui ilmus Sulverš.

Temagi sarnanes kürjega, kuid teises laadis — nimelt sellisega, kes jälgi ajab.

«No-oh? Kas leidsid?» küsis Kornmodoor raugelt. (Seva tahtis pööraselt magada. Magada. See on ju võimatu. See on ju inimese mõnitamine. Ta süda pööritas ning silme ees ujusid sültjad plekid justkui meduusid. Magada ...) «Leidsid?»

Sulverš saatis kabiinis istuvale «Gloorile» kahtlustava pilgu, pööras selja tema poole ja kähistas raevukal sosinal:

«Kindad, Tett! Arusaamatu! Reetmine ...» «Numbe-er?» nõudis Teekonna Kommodoor häirimatult. «Lubage, noh, ette kanda ... Teie number — KS-null-null-kolm!» Sulverš tõstis põlastavalt uhiuue paari argi-päevakindaid. «Kus ikka jultumus! Tettenägelikkuse istme all...»

«Ee-e... Molkus! Ma käskisin ju kõik leitu toimetada satelliidile «Valvas».»

«Seda et — toimetatud kaheksa paari! Selle, noh, julgesin kaasa võtta!» raporteeris ohvitser. «Et Tettenäge-likkusele näidata …» «

Ta vaeseke lootis ikka veel, et kindad osutuvad ehtsaks. Tema nägu väljendas lihtsameelselt kõike, nii lootust kui ka süütunnet — ülevaatuse korraldamine raketis oli ju tema kohustus. Kuid peamiselt avaldus tema ilmes mõninga unistava varjundiga umbusklikkus. «Aga mis siis, kui...» küsisid silmad. «Mis siis, kui see paar siin on õige detektor, Teie Ettenägelikkus? See aga, mis teie käes, võltsitud? Ning teie, mu austatud Kommödoor, pole hoopiski Suur, vaid asemik?»

Läbi väsimusehämu luges Džaal seda selgelt nagu värvilist graafikut ekraanil. Oleks väga tahtnud lausuda: «Kahju, poiss. Pidasin sind väärikaks isikuks, sina aga osutusid pugejaks. Ainult orjad tunnevad rõõmu teiste langemisest. «Kukkujat tõuka tagant.» Üleminek lipitsemi&elt kahjurõõmule — see on tõeline orja tundemärk.»

«Tõid näidata, ütled sa? Juvelii-ir ...» Ta tõmbas kinda käest, siis teise ka. «Pista kätte ...»

Sulverš hüppas ligi ja tõmbas raketis avastatud kindad Kommodoorile kätte. Iseloomuliku siidikärinaga rebenesid detektorid lõhki.

«Kas veendusid? Päri «Valvsalt», millised on analüüsi tulemused.»

«Seda et — vara veel, Tett... Pole kohalegi saabunud,»

pomises Sulverš täiesti murtult. «Tettenägelikkus, mina esitan raporti. Noh, erruminekuks ...»

«Ei võta vastu. Sind on mul vaja,» vastas Teekonna Kommodoor otsustavalt. «Kas vaatasid raketi üle? Läki «Suurele Säravale».»

Ta teadis, mida teeb. Kaitseteenistuse laboratooriumis teostatud analüüs näitab vaieldamatult, et Sulverši leitud detektorid on võltsing. Kui nii, siis Kommodoori enda kindad on ehtsad. Ning ka Kommodoor on ehtne, mitte mingi asemik. Sulverš on siis läbinisti süüdi. Sest tema see ju oli, kes jättis tähele panemata kõrvalised esemed Džaali eraraketis. Tema, Kommodoori ihukaitse-ülem, magas maha vandenõu, sest kui juba on olemas võltsitud kindad, siis on olemas ka vandenõu. Ning kõige tipuks julges ta kaks korda kahtlustada vahetust, kui seda ei olnud, solvates sellega rängalt oma printsipaali.

Raketis istus isand Sulverš vaikselt nagu kinnipüütud loomake. Stardi eel, oodates tavalisi käsitsijuhtimise julgustükke, tõstis ta suu juurde «antigravi»-tableti. Kommodoor aga ütles:

«Pane ara. Läheme köiega.»

«Köieks» nimetati piloodiargoos automaatjuhtimist. Nad startisid. Kergelt suunasid mootorid raketi suurele elliptilisele orbiidile, mis lõikus «Särava» omaga. Sel ajal Teekonna Kommodoor puhkas, sirutades end jahedas skafandris. Nautinud mõnda aega jahedust ja kaalutust, pöördus ta ohvitseri poole:

«Sul! Kõnele nüüd ilma aukraadideta. Ma kuulan.» Sulverš tõmbas pea kiivrisse nagu tigu: «Tettenägelikkus! Noh ... Ma olen nõutu ...» Siis hakkas Džaal ise rääkima ja purustas oma ihu-kaitseülema viimased lootused. Ta seletas, et vandenõu Suure Kommodoori vastu on tõepoolest olemas. Et käsu, mille andis Sulveršile Šeff, — kahekordistada valvsust — ongi

põhjustanud vandenõu, seda ei avastanud aga nutte keegi muu kui isand Gloor. Paraadvormi kindad on Glooril käes Kommodoori palvel — selleks et tšaagid peaksid teda oma agendiks, kelle ülesanne on raketis Džaali isiksus ümber vahetada. Selleks otstarbeks olidki kurjasepitsejad raketti peitnud kassetitäie kindaid. Valede ring oli sulgunud. Suures vales peavad sisalduma tõe elemendid. Selle võrku mässituna muudeti ihukaitse-ülem, ainuke valvas baloog Teekonna Kommodoori kaas-konnas, nüüdsest peale ohutuks.

330

Ülejäänud teelõigu veetis Kommodoor^puhates. Ta liigutas end vaid ühe korra: et asetada roboti pildistatud mikrofilmirull oma skafandri rinnataskusse.

«SUUR SÄRAV»

Aeglaselt ning kuulmatult tiirles kosmos käi ümber. «Suur Särav» oli kõige vanem tegevsatelliit. Ta koosnes kahest kokkupandud rõngaspinnast — toorist. Tehiskaaslasi ehitati sõõrikukujulistena noil aegadel, kui gravitatsioonigeneraatorid alles puudusid. Raskusjõud tekitati nendes nagu «kuradirattas»: satelliidisõõrik pöörles ümber oma telje ja kõik seesviibijad olid surutud vastu välispöida. Ning sinna polnud tänini graviitorit paigutatud, sest tulevased kosmonaudid peavad harjuma raske elu ja nõrga gravitatsioonijõuga. Tehiskaaslasel asus Kosmoseakadeemia. Akadeemia ülem ootas kail.

«Oled jälle haisu ninna saanud, lennuspets?» urises Teekonna Kommodoor. «See mu kohus, Tettenägelikkus! Ametlikkuse peale me vilistame. Kas lubate saatjaks olla?» «Ei luba. Käsi mulle, anda liiguti.» «Liigutiks» nimetasid piloodid ja kosmosemonteerijad individuaalgraviitorit, mis mõõtmeilt meenutas suurt kappi. Kaalutuses pole mõõtmetel erilist tähtsust. Kuni kaks kursanti liigutit vedelgaasidega tankisid, esitas Džaal Akadeemia ülemale paar tühist küsimust. Kursandid töötasid rõõmsalt: siin armastati Teekonna Kommodoori. Temale aga meeldisid osavad poisid. Ta küsis: «Noh, kuidas käsi käib, m-mol-kused?» «Kõik on korras, Tettenägelikkus!» «Molkuste» peale ei solvunud keegi. Vastupidi, Kommodoori kohta käis niisugune jutt: «Kui ta sind molkuseks nimetab, võid kindel olla, et oht on möödas. Andis andeks.»

Tema Ettenägelikkus kinnitati liiguti külge ning asetati kai äärele nagu mööblitükk. Ta viipas Akadeemia ülema enda juurde:

«Ohe kaheksakümneühendiku möödudes kuulutate välja lahinguhäire, isand täiskommodoor. Ma hakkan jälgima. Minu asukohta ärge ekraanil näidake. Side lülitage välja!» Džaal tõukas end kailt eemale ja hüppas tühjusse.

Ta lendas, nägu allapoole. Tema ees oli planeedi öine

331

poolkera, mis meenutas pimeda tunneli suuet. Planeet võttis enda alla umbes seitsmendiku vaateväljast. Hägus-musta ketta ümber särasid tähed otsekui tuledest raam. Ülejäänud tähed varjas kiiver ara. Oli teadmata, kas ta eemaldub tehiskaaslasest või mitte. Häirimatus rahus rippus planeet tähtede õiekroonis. Tihe pilvkate peitis kõik tuled, isegi kosmodroomide prožektorid. Planeet nägi välja täpselt samasugune nagu tuhat aastat tagasi, kui seda asustasid metsikud kuuejalgsed olendid, tänapäeva baloogide esivanemad. Mõistuse said nad tänu Teekonnale. Viissada aastat tagasi avastasid dessantlased selle planeedi ning juhtisid kõhale suured laevad. Kuuejalgsed elukad muutusid arukaks, meedikud eemaldasid keskmise jäsemcpaari, mis segas töötamist. Nii see oli. Metsikutel kuusjalgadel polnud vist mõtet ema saatuse üle kurta . . .

«Stopp! Noh, mõtle pisut,» andis Kommodoor endale äsu. Kosmose* viibides tulid talle alati kõige paremad mõtted. Mille juurde me jäimegi? …

Meedikud, meedikud. .. Neil õnnestus liigsed jalad smiksideks transformeerida, kuid täielikult vabaneda perekonnainstinktist ei suudetud. Midagi jäi alles. Ema nimi kuulub siiamaani iga baloogi täisnime juurde. Hoolitsus «omaste mõtlurite» eest on

lugupiclamisväärne traditsioon ... «Oo Teekonna vankumatust! Miks ma mõtlen igasugust jama?» imestas Kommodoor, ning äkki sähvatas uus mõte: emand Tatš! Enne otsustavat jutuajamist temaga puudus Kommodooril tähtsaim detail — monteerijaemanda ajend. Mis oli teda küll tõuganud tšaagide kilda (kui Džaali kahtlustused paika peavad)? Kas ahnus? Muidugi mitte. .. Kurikuulus hool «omaste mõtlurite» eest? Vaevalt. Ta oleks nad ka seaduslikke teid kasutades ammugi vabastanud. Aga mis siis, kui Raudsarv on tema lähedane sugulane? See muudab asja. Kukutatud Suurt juba seaduslikul teel ei vabasta ... No hoidke te ennast,
monteerijaemand Tatš!

Enesega väga rahul, leidis Teekonna Kommodoor kompamisi üles vertikaalpöörde nupu — oli paras aeg tehiskaaslase suhtes orienteeruda. Kosmos hakkas roomama vasakult paremale nagu aeglaselt veniv rong: planeet kadus kiivrivisiiri. serva taha; Jäid üksnes tähed. Teekonna Kommodoori vilunud silm leidis üles , Tširagu tähesüsteemi, Seva aga kohkus. Ilmnes, et jube- üksildustunne, mida ta oli kogenud sellal, kui Džaali teadvus robotis asus, oli Sevat kõvasti vintsutanud. Ta tundis siis

suuremat hirmu kui lapsepõlves, kui isa ta kord karistuseks pimedasse tuppa luku taha pani. Ning nüüd tuli see hirm uuesti peale. Tähed lõõmasid. Ainuüksi tähed ja pimedus, ei .midagi muud. Talle näis, et «Suur Särav» on orbiidilt lahkunud ja minema lennanud. Et pettus on avastatud ja tema kosmosesse maha jäetud. Ta pidi peaaegu ulguma pistma — tema, poiss Maalt, kes on tähtede vahele ära eksinud. Teekonna Kommodooril, kellel olid sarvlõuad, vankumatu julgus ja viiesaja aasta jooksul talletatud kogemused, polnud temaga mingit pistmist. Kuid Džaal oli kohal. Ta pomises: «Lõid araks, poiss? Molkus ... Kolm sihituid Meresõitjate tähtkujus — kas sa näed neid? See ongi «Suur Särav».»

Hirm oli korrapealt läinud. Ta peatas pöörde, laia vahega silmad hindasid distantsi. Hästi . . . Tehiskaaslaseni on kaks-kolm kilomeetrit. Võib kutsungi saata. Ta sulges silmad ja keskcndus. Mõne hetke pärast kostis kiivri sees Õpetaja hääl:

«Tere, Seva! Ma ei hakka end näitama. Kas kannatad ara?»

«Küll kannatan. Tervist. Näidata te end niikuinii ei tohi, mind jälgitakse.» Ta lamas tühjuses, vaadates tehiskaaslase tulesid, otsekui kõneleks tähtedega. «Rääkige, ma kuulan.»

«Maša asukoht on kindlaks tehtud,» vastas Hääl kiretult.

«Kindlaks tehtud?! Kus ta on?!»

Ta ei riskinud tähtedelt küsida: on ta siis . . . noh, te ju mõistate. Hääl taipas ja vastas:

«Ta eksisteerib mõtluri kujul.»

«Oih!» hüüatas Seva. «Ma arvasin, et Džeri ta põrmustas ... Kus ta asub?»

«Kontakt on loodud. Asukoht pole fikseeritav.»

«Olgu.» Seva oli õnnelik ja helde. «Olgu. Kas te kinnaste asja teate? JMa hankisin selle... see tähendab, mitte mina ...»

«Detektor-eristi skeem?» elavnes Hääl.

«See on käes, käes! Jäädvustasin mikromagnettraadile. Kas kõlbab?»

Ta hakkas taskust kassetti võtma, kuid tõmbas käe jälle tagasi. Selja taga hakkas vihisema hoorattake, mis hoidis teda automaatselt endises asendis.

«Aseta salvestus enese ette,» käskis Hääl.

Kassett oli.nii tilluke, et lasknud selle käest, poleks Seva suutnud rulli enam tagasi võtta. Hetke pärast pais-

tis ta korraks silma, sest varjas ara ereda tähe, ning äkki tekkis tühjusse spiraal, valge ning särav nagu Linnutee. Must plink kassett pöördus selles ja kadus siis. Ning seejärel kadus ka valge udu. Kõik. Tema ülesanne ongi täidetud.

Natuke aega Hääl vaikis. Ning äkki kõmisesid sõnad:

«Ülesvõtted on suurepärased, õnnitlen! Oled sa valmis tagasi pöörduma?»

«Oodake... Veel midagi... Maale on vist jäetud kakskümmend neli dessantlast.»

«Nüüd on see ükskõik. Kas pöördud tagasi?»

«Teate mis? Palun viige esialgu Maša tagasi. Mina aga jääksin veel siia, kui tohib . . .»

«Ma ei saa teid ükshaaval ümber paigutada. Ainult koos.»

«Olgu. Las käia ...» Seva tõmbas hinge.

Nii, ongi otsustatud. Mašaga koos. Koju. Kuid samas hakkas Seval selle otsuse pärast häbi. Nagu oleks ta ausa kakluse eest jalga lasknud. «Egas ma enda pärast. Maša pärast ikkagi,» mõtles ta.

Satelliidi «Särav» sihituled tuhmusid ja kustusid: häireolukord oli välja kuulutatud ja tehiskaaslane lülitas sisse kaitsevälja. Kiivritelefonis kumisesid tasased hääled — Akadeemia kursandid raporteerisid päästerakettidelt valmisolekust. Ümberpaigutamist aga ei tulnud ikka veel.

«Esimene rühm — start!» kamandas KA ülem.

Ning äkki kuulis Seva jälle Häält. See ütles ühe sõna:

«Seva.»

«Mis? Mis?!» hüüdis Seva. «Kas Maša?»

«Praegu ei saa Mašat ümber paigutada. Ekraan takistab.»

«Ärge nüüd vassige,» ütles Seva meelitavalt. «Ausõna! Ma palun teid väga. Ta tuleb tagasi saata, ma... väga...» Ta nuuksatas. «Te-ju lubasite!»

«Ekraan takistab,» kordas Hääl kannatlikult. «Kristall on varjestatud, Seva. Et temani tungida, selleks läheb tarvis suure võimsjisega kiirt. Ekraanist läbi tungides aga hävitab kiir mõtlurikristalli.»

«Te lubasite,» ütles Seva.

«Keegi ei saa imet lubada. Ekraan . ..»

«Te lubasite!»

«Tuleta meelde Maad. Tuleta meelde inimesi, keda te päästsite. Kuula nüüd tähelepanelikult.»

«Jah,» lausus ta tuimalt. «Ma kuulan.»

«Ekraani varjestusvõime võrdub kahesajameetrise veekihi omaga. Tema aine on nõrk elektrijuht. Juhtivuse suurus — kaks teie mõõtühikut. Uuri välja, mis materjalil on säärased omadused, ja otsi. Sa oled võimumees. Võid paljugi korda saata.»

«Jah.»

«Hoia mind kõigega kursis.»

«Jah.»

«Selle, mis sul kavas on, kiidame heaks. Lõpp. Head õnnestumist!»

Tähed muutusid endiseks. Hääl oli kadunud.

... Teekonna Kommodoor käsutas:

«Päästerakett, minu juurde!»

MBIIRA, MBIIRA...

«Vabalt!» käratati ukse taga viimast korda. Jõudnud tehiskaaslaselt tagasi, siirdus Tema Ettenägelikkus oma ruumidesse puhkama. Tavavastaselt kutsus Teekonna Kommodoor adjutandi puhkeajaks enda juurde. Sulverš kortsutas ärevalt kulmu. Hea veel, et ta jõudis

näha, kuidas Džaal, kui uks tema järel kinni lükati, pani adjutandi justkui tähtsa isiku tugitooli istuma.

«Nurra, ma vajan sinu abi. Tšaagid on mu sõbra röövinud. Kaitseteenistus ei suuda teda üles leida.»

Nurra toppis käe turbi alla, sügas ennast ja päris siis:

«Ah või röövinud? Mis sõber see on? Kas samuti võõrplaneetlane?»

«Mu kallis, kõrgemad kastid ei süga ennast,» tähendas Kommodoor pehmelt, mõeldes seejuures: kas ütlen? Šiusside, ousside ja komonsside nimel, kas usaldada teda või mitte?

«Võõrplaneetlane jah. Nihuta oma kõrv lähemale, sõber Nurra . . .»

Endine kürg kuulas tema juttu ning väristas õlgu. On harjunud ennast sügama, molkus . . . Ta kuulas lõpuni ja ütles siis, näol viltune naeratus:

«Teie Ettenägelikkus, kas lubate mõneks ajaks lahkuda? Longin pisut siin ... ümbruses. Mitte kaua.»

Tema näost paistis, et ta ei kavatse oma plaane kellegagi jagada. Kui läheb korda, on hästi. Kui ei, siis ütleb, et lihtsalt lonkis «ümbruses»... Džaalil oli samasugune iseloom.

«Emand Tatš on saabumas,» ütles Nurra. «Kas annan võrgu kaudu korralduse, et ta sisse lastaks? Ee-e?»

Ta oli lausa talumatu: sügas ennast kürje kombel ja julges Suurt järele ahvida, kuid Džaal ainult muigas ja turtsatas: mine, mis sinuga ikka teha ...

Mõne minuti oskas ta endale siiski puhkuseks varuda. Sirutas end vaibal välja ning mõtles. Algul Mašale. «Kui Nurra tagasi tuleb, käsin tal analüüsida «ekraani» karakteristikuid. Varjestusvõime nagu kahesaja meetri paksusel veekihil. Paistab nii, et Džerf on peitnud Maša otse Tatši allveepaati. Paistab küll... Kuid peab välja arvutama merevee elektrijuhtivuse nendes paikades. Annan käsu nõuda need andmed Arvestajalt. Aga edasi? Edasi valitses täielik ebamäärasus, mille suudab ainukesena lahendada emand Tatš. Paadi väljakutsesignaalid on tema saladus. Varsti ta ilmub, eks siis vestleme ...» Ning Teekonna Kommodoor pöördus tagasi mõtte juurde, mis lõplikult vormus pool tundi tagasi, kui süttisid pääste-raketi parktuled ning tühjuses, tähtede taustal hääletult laiali valgudes ja skafandrit uduloori mähkides ilmus nähtavale roheliselt ja punaselt helkiv, otsemaid aurustuv heeliumiviirg. Õpetaja sai tema otsuse jälile veel enne, kui see lõplikult küpses. «Su.ur Dessantlane ootab uut laeva nagu mõtlur uut keha,» arutas ta. «Tahab eskaadri juurde pääseda . . . Noh, ma sulle alles näitan laeva,» mõtles Teekonna Kommodoor kahekordse vihkamisega — nagu Suur, keda tahetakse kukutada, ja nagu luuraja, kes asub vaenlase laagris. . . . Siseside kaudu kõlas ihukaitseülema hääl: «Saabus emand Tatš, kõrgema järgu monteerija, isand Gloori. kutsel, kes palus ...» ja nii edasi. «Laske minu juurde sisse. Tema üksinda.» Sulverš ei hakanud vaidlema ja laskis külalise sisse. Ei virisenud, et määrustik ei luba ju Teekonna Kommodooril külastajaid üksipäini, vastu võtta. «Oh, väsimatu vend. Jälle sepitseb ta midagi,» mõtles Kommodoor, kui külaline sisse astus.

Emand^Tatš nägi välja nagu alati. Süsimustade silmade pilk oli ühtaegu tähelepanelik ning igavlev, türp ja kindad särasid kui uhiued, samal ajal aga ei paistnudki uued olevat. Emand Tatš oli tuntud moedaam. Moenarriks aga ei hakata asjata. Keigarlikkusel on alati põhjus. Seda harrastavad kas t ü h i s e d b a l o o g i d või i s i k s u s e d. Näiteks Helesilm ... Valgete välkude nimel, nagu ütleb Nurra. Vahepeal esitas monteerijaemand kohustus-

liku kükkamisteseeria ning lausus kõik austust väljendavad sõnad; ta paluti einestama ja teeväsimust puhkama, millest ta aga keeldus. Kutse einele esitati lihtsalt viisakuse pärast. Ainult täiskommodooridel ja dispetšeritel oli õigus selliseid kutseid vastu võtta.

«Võite istuda,» ütles Kommodoor ja heitis pilgu käevõru üheteistkümnendale sektsioonile.

Ohoh! Suure ruumides toimib salakuuldeseade! «Palun alandlikult vabandust,» ütles ta ja väljus isiklikult halli.

Sulverš ei olnud valvekorras üksi. Koos temaga viibis siin kaks nooremohvitseri.

«Saada nad minema... Nüüd astu lähemale. Mina nalja ei mõista, sa peajalgne... Saad viimase hoiatuse... Lülita välja. V-vait olla!»

«Tettenägelikkus . . .» ei öelnud, vaid lausa töinas ohvitser. «Tettenägelikkus! Lubage vähemalt valvur sisse lülitada! Nii on ju võimatu, te lasksite adjutandigi minema!» «Valvuriga olen nõus,» ütles Kommodoor. Sulverš marssis külalisteruumi, puhus suurele nišis-lebavale automaatvalvurile elu sisse ja lahkus. Teekonna Kommodoor pöördus külatise poole:

«Niisiis, emand Tatš,» (monteerijanna kükkas tagasihoidlikult) «mul on teie kohta üht-teist teada . . .»

«Olen üpris meelitatud, et Teie Ettenägelikkus peab mind oma tähelepanu väärilisekс.»

«Võite istuda.» Ta heitis taas pilgu üheteistkümnendale sektsioonile. Sulverš polnud julgenud käsust üle astuda, seade oli välja lülitatud. Siiski tubli poiss, tõeline ihukaitsja! «Mul on teie kohta imelikke andmeid, emand Tatš.»

«Igaühes meist on midagi imelikku, Teie . . .» «Vaikige pisut. Te soovitasite isand Glooril toimida Arvestaja käsu vastaselt. Seletus?»

«Isand Gloor on minu kastivend, Teie Ettenägelikkus.» «Te rikkusite seadust. See pole veel kõik. Sedasama Gloori te hoiatasite mingisuguste ohtude eest teel minu juurde. Seletus?»

«Isand Gloor ja tema sõbratar emand Niik startisid orkaani puhkemise ajal, Teie Ettenägelikkus. Mäletatavasti andsin ma neile nõu olla ettevaatlikumad ning oodata paremat ilma.»

Džaal turtsatas. Vähevõitu on sel monteerijaemandal kujutlusvõimet. .. «Kiivri ja kinnaste nimel, te unustate ennast. Soovi-

tan olla avameelsem. Arvestajas ei hakata teid paluma, kulla emand.»

«Ma ei julgeks Teie Ettenägelikkuse eest midagi varjata.»

«Kui nii, siis ma tahaksin teada, kus asub füüsikainsener Džerf.»

Tatš tegi üllatunud liigutuse. Džaalis hakkas kerkima viha:

«Ma ei teeni Kaitset. Ma ei kavatse teid Kaitsele üle anda, kuigi olen kindel, et Arvestajas räägiksite palju huvitavat. Mul on tarvis teada ainult üht. Kus on Džerf?»

«Mul pole au tunda seda isandat, keda Teie Ettenägelikkus suvatseb nimetada.»

«See, kes on röövinud teie amfiibi. Kuulake. Teid lasen ma vabaks. Ma vajan Džerfi. Kus ta on? Rääkige!»

Emand Tatš istus, käed kombekalt rinnal koos ja pilk maha löödud, ning ei võpatanudki. Kas tõesti eksitus? Kommodoor tõusis püsti.

«Džerf läkitas Gloori siia. Teie olete kaasosaline. Kus ta on? Rääkige!»

Tatš liigutas end, vaatas talle mõtlikult otsa ja küsis nagu omasuguselt:

«Kas olete kindel, et Kaitse meid ei kuule?»

«Džerfi vajan mina, emand Tatš, mitte Kaitse.» Ta jälgis tähelepanelikult monteerijacmanda käsi. Parema käe sõrmed olid vasaku varruka all peidus. «Sulverš on tõepoolest tubli sell,» mõtles ta ja sosistas: «Valvur, kinni võtta!»

Sosinat polnud peaaegu kuulda, kuid robot hüppas ning haaras kähe kombitsaga monteerijaemanda kätest kinni. Hüpe jäi pisut hiljaks. Tatš jõudis «vahendaja» sisse lülitada — Kommodoor tundis pööritust, nagu oleks talle nüri esemega pähe löödud. Roboti titaankere nõrgendas kiirguri toimejõudu. Monteerijaemanda vasakus käes, mida hoidis kinni sinine kombits, oli ühelaenguline «vahendaja» ning sealsamas, sõrme all, mõtlurikristall. «Kas veel üks Raudsarv?» päris Džaal armastusväärselt. «Ja see on tšaagide

kuulus ühelaenguline «vahendaja», eks? Visake see käest! Noh!» Karbike kõlksatas ja veeres laua alla. «Valvur, tagasi oma kohale! Vaata aga vaata,» või des-santlaste «vahendaja»! Mnjaa ... Osav sepitsus, kuigi ka ettevaatamatu.»

Tatš silmitses Teekonna Kommodoori ebauskliku hirmuga. Mõtlur tema käes helkles helesiniselt.

«Te võiksite... ee-e . . . selle ara panna. Kas n ü ü d hakkate kõnelema? Või ehk on tšaagid õppinud vaikides :surema?»

«Mbiira! Neetud, nurjatu mbiira!» lõksutas Tatš uskumatu tigedusega. «Usurpaator ja tapja, mbiira, mbiira! ... Kes sind neetut abistab? Miks sul kõik õnnestub? Teekonna nimel, miks olen ma relvitu?! Eks kutsu kordnikud siia, nurjatu mbiira . ..»

«Kas olete oma mõtted lõpuni ette kandnud? Väga huvitav, kuigi teie vihkamise põhjused on pisut... ee-e... .arusaamatud. Ent pöördume tagasi asja juurde. Džerf. Kus ta on?»

«Teda te juba kinni ei püüa!» karjus Tatš. «Ta maksab kätte . . .»

«Kelle eest?» ilmutas Kommodoor meelitleval häälel huvi.

Kohe selgub kõik — viimane valge laik intriigis ja võti selle kordaminekuks. Kui Džaal on monteerijacmanda ajendeid õigesti hinnanud, kui too on Nomdalist, Raudsarvest, eluliselt huvitatud, siis on partii võidetud. Tatš muutub vaenlasest liitlaseks. «Huvitav oleks teada, kes ta Tatšile on, kas ema vend või koguni isa,» mõtles Teekonna Kommodoor ja küsis väga pehmel toonil:

«Kelle eest siis teie kavatsesite kätte maksta? Võib-olla Isand Nomdali eest?»

Ahaa! Läks märki! Tatšil jäi hing kinni ning ta vajus istuma. Džaal silmitses teda ülalt, kordamineku tipust. Ta kergitas pisut «kommodoorivahendajat» ja patsutas selle pära.

«Kui teid Nomdal huvitab, siis tema asub siin. Pakun teile ausat vahetuskaupa. Isand Nomdali mõtlur emand Niikist ärandatud mõtluri vastu.»

«Valetate,» sosistas Tatš, pööramata silmi «vahendajalt».

«Milleks? Kuulake, emand tšaag. Pange tähele, millist loogikat ma näen teie toimingutes. Esiteks pole teie ega Džerf hoopiski mitte lihttšaagid. Teie eesmärgiks on paigutada isand hüüdnimega Raudsarv minu kehasse. Millegipärast pole te nõus mõne tavalise baloogiga. Teil on vaja mind. Džerf ahvatles Gloori, tõotades talle surematust. Siin pole midagi keerulist. Aga kes korraldas asjad nii, et mina, mina ise, kutsuksin Gloori adjutandiks? Kes selle asja joonde ajas? Mis?»

«Mbiira, mbiira . ..» sosistas Tatš.

«Mbiira tähendab muistses keeles üleloomulikku olen-

dit,» tõlkis Teekonna Kommodoor asjalikult. «Mina aga lihtsalt oskan arutleda ning tean üht-teist. Kuulake, kuidas Gloor minu juurde sokutati. Keegi on minu iseloomu peensusteni tundma õppinud. Keegi on taibanud, et ma vihkan juhmardeid ja rnolkusi. Ja ennäe, minu juures töötavad ainult juhmardid ja molkused. Kellel on võimalik olnud mind põlvkondade vältel uurida? Kes käsutab kaadreid? Suur Dispetšer... Nomdal, pöördunud tagasi Teekonna Kommodoori ametisse, oleks tema küüsi lakkunud,,. .. Ahaa, kas tabasin veel kord märki?»

Tatš vaatas talle otsa nagu naaba sumuunile — alistuva õudusega.

«Niisiis, Suur Prokt. Otseselt ta teid ei abistanud. Piisas sõbralikust mittevahelesegamisestki. Tema vaikival nõusolekul kandis tema kaastöötaja mulle ette Gloori osavast tegutsemisest katsetuste ajal. Gloorile oli tehtud panus juba ammu. Sellepärast kohusetruu Arvestaja püüdiski Gloori minu teelt kõrvaldada. Kuid planeedi Arvestajaid käsutab Prokt. Teile sosistati: hoiatada, et tingimata tulevad tagasipõrked. Peab tunnistama, et kaitsesite Gloori osavalt ning kannatlikult... Ja nüüd viimane vandenõus osaleja, Suur

Dessantlane. Tema korraldas minus endise, adjutandi hukkumise. Mis? Õigus, eks?! Ja tema kindlustas ka kinnaste saamise. Muide, need avastati raketis ...» Džaal turtsatas põlglikult. «Kaks Suurt on. teie poolel,..mis? Pole just halb, ee-e ... Tunnistan, seda. Kuid süütõendeid on juba piisavalt, et põrmustada nii teid ja Džerfi kui ka Suurte paari pealekauba. Must taevas, sellel planeedil võib usaldada ainult Arvestajaid!» Ta kõndis Teekonna Kommodoori avaras külalisteruumis veidi ringi, et hinge tõmmata ja valmistuda järgmiseks kogupauguks.

Tatš ei andnud ikka veel alla: «See on laim! . . . Teie Ettenägelikkus!» «Olge praegu vait. Niisiis, ma võin saata põrmustamisele nii teid kui ka oma mõlemad sõbrad, kui nad äkki soovivad teie eest kosta. Teie põrmustamiseks piisab, kui ma praegu ihukaitse välja kutsun. Olete tšaag, teie vastu on vaieldamatu süütõend — «dessahtvahendaja» ... Kuid ma pakun kokkulepet. Mina tagastan Nomdali, teie — emand Niiki.»

«Mul ei ole Teie Ettenägelikkusele midagi öelda.»

«Paistab, et asi pole teile veel päris selge.» Ta patsutas jällegi oma «vahendaja» pära. «Isand Nomdali põrmustan ma esimesena . . . »

«Ei!» karjatas Tatš. «Teda pole teie käes!» Ta hüppas oüsti ja tegi paar sammu Džaali poole. Jäi seisma. Astus taas sammu edasi ning tardus jälle. Nomdalit sisaldav «vahendaja» tõmbas teda nagu hüpnotiseerija pilk. «Ma «i usu! Ei!» lõksutas ta vaenulikult ning meeleheitlikult.

«Ometi oli teil võimalus taibata, et ma ei valeta.» Kommodoor lülitas käevõru sisse ja käskis: «Sulverš, astu korraks minu juurde.»

JÄLLE NURRA

Sulverš ilmus kohale nii kiiresti ja tema nägu säras nii puhtast andumusest, et Džaalil tekkis himu tal pea otsast hammustada. Ta kandis ette:

«Tema Ekstsellents Mõlema Kaitseteenistuse Šeff palub Teie Ettenägelikkusega ühendust.»,

«Tänan. Tee korraldus, et siia tuleks Tess, kantselei radist. Noh? Mis sa seisad, molkus?»

Sulverš tegi veel kord katset olukorras selgusele jõuda — välgutas silmi algul emand Tatši, siis Džaali suunas — ja marssis uksest välja.

«Valvur! Külalist mitte minema lasta!» käskis Kommodoor ning sisenes sidekabiini.

Tema Ekstsellents Gargokk ujus ekraanisügavusest nähtavale. Näol oli tal mõõdukalt kurb ning ühtlasi asjalik ilme. Milles küsimus?.— Ah, tühi asi, pisike arusaamatus .. . Robot pidas Tema Ettenägelikkuse adjutandi isand Gloori laeva sisenemisel kinni. — Miks? — Pisiasi, Tettenägelikkus. Tema kindad on, kuidas seda. nüüd öelda ... pole vormikohased. Ta viibib praegu kartseris.

Vastu väita polnud midagi. Seadus on selline: igaüks, peetakse kinni võltsitud, võõra numbriga või sijs mittevormikohastes kinnastes, võetakse vahi alla. Hoolimata tema seisusest, järgust, eesõigustest, ja nii edasi.

«Tabasidki...» pomises Kommodoor. «Osav sell! Kuid ilma minu nõusolekuta teda Arvestajasse saata sul ei õnnestu.»

«Kui nii, Teie Ettenägelikkus, siis palun selleks teistkordselt, teie lahket nõusolekut.»

Noh, seda annab sul oodata, mõtles Džaal, valjusti aga lausus:

«Sinu kõrge ülemus oleks öelnud: «Kas sa ei ole juba liiga operatiivne, Gar?» Lahke nõusolek jääb tule-

mata. Kuna kinnipeetu kuulub minu kaaskonda, on minus kohus ise juhtunus selgusele jõuda.»

«Tettenägelikkus! Üks hetk!»

«Mis veel?»

«Kindad, raketis avastatud kindad.»
«Mis nendega on?»
«Kuidas te teada saite, et need sinna olid sokutatud?»
«Kuule, Gar ... kes meist kahest on siis Mõlema Kaitseteenistuse Šeff? Eks uurige välja, Šeff. Ma ei pea teid: enam kinni...» Ta vajutas klahvile ning timuka nägtP kustus ekraanilt. Magus, valkjassinine, alatu. Tõepoolest,, emand Tatš on palju meeldivam… «Nurra, Nurra! Oh seda Nurrat küll — sai nüüd, mis tahtis,» mõtles ta. «Ega midagi, tuleb tal pisut istuda — seni kui ma oma asjad joonde ajan.»
Hulk aega hiljem mõistis ta, et Nurra arreteerimine teda alateadvuses isegi rõõmustas. Liiga raske oli vaadata Gloori keha — ilmsüütu kannataja, ettur võõras mängus.

KANTSELEI RADIST

Ta ootas ukse taga, ja ta ei olnud ET — esmaklassiline tehiskeha —, vaid lihtsalt TK, niisiis teisejärguline. Seetõttu ta tõmbleski, sestap täitis kantseleis kõige raskemat ametit: pidas lakkamatult sidet Arvestajaga. Ta sisenes, jäi keset külalisteruumi seisma ning ootas Teekonna Kom-modoori käske.
Tehiskeha pole õige koht mõistuse jaoks. Paigutage temasse kõige vilkam teadvus, ja te saate igava, väärika ning pikatoimelise mehhanismi, samasuguse kiretu masina nagu keskmine remondirobot, andekama küll, kuid see-eest veidrustega. Võimatu on tehiskeha õpetada teretama ja hüvasti jätma. Ei soovi, ja kõik. Bioloogid ja meedikud ei suutnud kuidagi tehiskehasid täiustada, kuigi nad selle kallal juba nelisada aastat vaeva nägid.
Pikema jututa astus Kommodoor radisti juurde ja kom-pas selle kaela,. otsides veresoont. Tekaa hakkas loiult protestima:
«Meile on see…» Ta tõmbles korra ja lõpetas juba tugevasti pingutades: «... ebameeldiv, isand Teekonna Kommodoor Džaal.»
«Sa unustad ennast,» ütles Kommodoor.
«Me… me peame meeles. Kuid siiski on ebameeldiv.»

«No kannata ometi ära, molkus sihuke.».» Tekaa norsatas ja langes pehmelt vaibale. Niimoodi lülitati tehiskehad välja. Igal aparaadil peab olema lüliti. Teekonna Kommodoor laskis kaela lahti, uuris, kas ta pole tehisnahka küüntega vigastanud. Ajas end siis-sirgu ja heitis pilgu Tatšile. Pärast jutuajamist Gargokiga polnud ta mahti leidnud monteerijaemandale tähelepanu pöörata. Vaat kus te mul olete, emand Tatš, sealsamas kus seegi olevus — peos… Istub justkui hunnik õnnetust…
Ta suunas «vahendaja» tekaale ja kõrvaldas mehhanismi liikuma paneva mõtluri. Kunagi ammu oli see helesinine kristall olnud suurepärane piloot. Temale usaldati valmisehitatud laevade pukseerimine Peadokist «Külma» juurde. Džaal aga armastas piloote. Kui see madalama kasti baloog vananes ja valmistus mõtlurite hulka minema, pakkus Teekonna Kommodoor talle tehiskeha ja
töökohta oma kantseleis, tasuga kakskümmend järjekorda aastas. Saja aasta pärast võiks ta vabal valikul saada uue keh.a omanikuks või siis poolesaja pärast pääseda laeva.
«Nüüd palun tähelepanelikult jälgida, emand monteerija.»
Ta vajutas päästikule ja saatis Raudsarve vabanenud tehisajusse. Robot vaibal liigutas end kohmakalt: ta elustus. Igaks juhuks hoidis Kommodoor «vahendajat» otse vastu tema pead. Tehiskeha upitas end jalule. Tõmbles korra, siis teise, ja puuris pilguga Tatši. Tatš surus mõlemad käed suule. Tekaa lausus loiult:
«Miks me siin oleme? Kas õnnestus?»
«Vaiki, vaiki, vaiki!» karjatas Tatš. «VAIKI!»
Kommodoor patsutas tekaale õlale:

«Kas see on Nomdal? Palun veenduge.»
Tatš raputas pead, tehes kätega ikka samu paluvaid liigutusi: vaiki!
«Ee-e... Ma aitan teid. Kuidas on su nimi, mõtlur?»
Mõtlurid ei oska valetada ega midagi maha salata. Tekaa vastas masinlikult:
«Meie nimi on ...» Ta tõmbles. «Meie nimi on Nomdal, Eliki poeg. Miks me siin oleme, Tatš? Kas õnnestus?»
«Siiani pole teil veel midagi õnnestunud,» ütles Kommodoor. «Emand Tatš, laual seisab karastusjook. Jooge pisut, siis hakkab teil parem.»
Alistunult lähenes monteerijaemand lifti kõrval seisvale lauakesele, hammustas tuubil otsa ara ja hakkas jooma.

343

Robot silmitses teda väga imelikul ilmel -- nagu oleks tahtnud teda lohutada. Ta näolt kadus isegi tavaline läige. Ning Seva suutis suurivaevu jätta küsimata veel ühe küsimuse, sest seda ei sobinud esitada. Pagan võtaks, vägisi kisub meele haledaks. Kas või nuta.
Teekonna Kommodoor sõnas:
«Noh, härrased, räägime nüüd siis kolmekesi...»

VALEL AJAL

Poole tunni pärast oli kokkulepe sõlmitud. Teekonna Kommodoor käskis emand Tatši oma teise käsundusinsenerina koosseisu võtta, Arvestajas kontrollimata. Ühtlasi 'kutsus Kommodoor ekraanile kartseri valveohvitseri ja käskis ennast ühendada arreteeritud Glooriga. Käevõrud võeti arreteeritutelt ara, külastamiseks aga polnud aega ning sel polnud mõtetki. Gloorile, see tähendab Nurrale, öeldi, et küllap tema eest kantakse hoolt; senikaua istugu vaikselt ja mõelgu oma totruse üle järele. Parandamatu Nurra aga vastas söakate, arreteeritule sobimatute hüüetega.
Emand Tatš võib suunduda Džerfi otsima alles kahe tunni pärast, kui Peadokk jõuab orbiidi lõunapoolsesse ossa. Et kärsitusest võitu saada, asus Kommodoor pisi-toimingute kallale — neid oli viimastel ööpäevadel kogunenud küllaltki suur hulk. Ta ülendas kaks nooremkommodoori kommodoorideks, viis ühe keemiainseneri esimesest järgust kõrgemasse üle, kinnitas järgmiseks ööpäevaks toiduratsiooni, kirjutas alla töökinnaste aktile ning veel ühele aktile — argipäevakinnaste asjus. Kinnitas käskkirja KA lõpetajate kohta. Käskkiri oli Džaali ja Prokti üleeilse kõneluse tulemus, — tolle kõneluse juures viibis Seva, veel Gloorina.- «Oli see nüüd üleeile või eile?» .mõtles ta ja ei suutnudki meenutada: oli omadega segi läinud.
Ta pilgutas silmi, ohkas ja libistas pilgu üle puldi. Kassetis kõrgus kaartide virn — pöördumised isiklikes asjus. «Lükkaks esialgu edasi?» mõtles ta ja lülitas laisalt sisse lugemisaparaadi. Alumise kaardi nurk nihkus ette, ekraan lõi helendama. Palvekiri... Mis?!
Kõrgema järgu monteerija Niik, Roodi tütar, isiku-number see ja see, palub luba minna üle dessantteenistusse...

344

.Mõne hetke istus ta vastikusest nägu krimpsutades. Ebameeldiv, räbal tunne oli Seval. Kogil universumis teadis ainuüksi tema, et Niik põlgab Teekonda, et see pole tema meelest krossigi väärt. Nüüd aga läheb ta äkki kõige räpasema tööga kannuseid teenima!Arusaamatu, täiesti arusaamatu: kartmatust Niikist, rõõmsameelsest Niikist saab dessantlane ...
Seva seisukohast oli see küll ootamatu õnn. Murdis ta ju pead, kuidas Gloori Niikist isoleerida ... Ah, käigu kõik kus see ja teine! Ta surus käevõru vastu palvekirja kinnitatud ... Kiirustades lappas ta läbi ülejäänud kaardid. Kõik. Pult oli nüüd vaba. Vilkus ainult välja-kutsesignaal: tehiskaaslane «Külm» palus salajast otseühendust.
Plõksatas klahv, mis londis «Külma» sümbolit. Ning kommodoorid, keemikud, dessantlased — kogu see igapäevane jama jäi tagaplaanile. Niik vajus otsemaid unustusse.

Satelliithoidla täiskommodoorist ülem võis ühendust paluda ühelainsal põhjusel. «Külm» on valmis laeva tankima.

«Kas poleerimine on lõpetatud?» küsis Teekonna Kommodoor.

«Just nii. Viimistleme viimast ruutu,» raporteeris «Külma» ülem. «Teekonna nimel!» «Teekonna nimel!»

Täiskõmmodoor kustutas ekraani, Džaal aga jäi sügavalt mõttesse.

Ettekanne tähendas, et hoidlasse rändab praegu viimane tankeritäis vedelheeliumi. Kui nii, siis tuleb laev Peadokist välja viia ning graviitori tankimiseks «Külma» juurde juhtida. Tankimist edasi lükata ei saa. Planeedi süsteem töötab range graafiku järgi. Hoidla täitumisel tuuakse iga kord selle juurde uus laev, mis on ühes monteerimishallidest kokkü pandud. Viivitus on lubamatu. Gaasivabrikutest stardib ööpäevas kolm tankraketti. Kui hoidla sisu laeva ümber ei vaiata, siis pole ka tankrakette kuhugi lossida. Vähesel määral võivad heeliumi vastu võtta tehiskaaslaste, monteerimishallide, tornrahulate ja gravilennujaamade graviitorid. Siis aga jäävad vabrikud seisma. Jah, laev tuleb tankida, Teie Ettenägelikkus ... Muidu tangitakse see ilma teieta.

See kõik langes Džaalile kaela ebasobival ajal ja kuidagi ootamatult, kuigi ta ise oli määranud järgmise hom-

miku tankimiseks ja leppinud heeliumivabrikuga kokku, et hoidla täitmisega tankimismärgini kiirustataks. Tema ise, kuid ometi mitte tema: siis oli ta veel ehtne Teekonna Kommodoor ja püüdis igaviisi laeva väljasaatmist kiirendada. Nüüd aga vajas ta tervet ööpäeva selleks, et Mašat päästa. Niikaua kui Maša on ohus, peab ta käituma äärmise ettevaatusega ja ei tohi endale lubada mitte mingeid vempe. Ometi on ta välja mõelnud oivalise vembu . . . Pidada kinni see laev ja ka kõik järgmised pooleks aastaks — lihtsalt, kindlalt ja õigupoolest ilma jõupingutusteta.

Kuid üks ööpäev jäi puudu. «Ma kas päästan Maša ja ei takista laeva katselennule suundumast, või siis korraldan enneolematu ilmkäraka, kosmosekonveier lendab uppi, Maša aga jääb igaveseks sinna, kus ta on. Kas nii või teisiti...»

Esimene, rahulik ning kindel variant langes kokku tema salasoovidega. «Ära kiirusta. Las kõik läheb nii, nagu läheb,» sumises sisehääl. «Üks laev ei tee veel ilma, sina aga hukkud. Ära lase vihkamisel enda üle võimust võtta. Päästa Maša, päästa iseennast. . .» Teekonna Kommodoor ja ka Seva, nagu kõik julged inimesed, tundsid seda häält vägagi hästi. Ent mõlemad olid harjunud talitama tolle hääle kiuste — selles seisnebki julgus.

. .. Mitu pikka minutit oli Teekonna Kommodoor kahe-vahel. Siis kutsus ta salvestist ekraanile planeedilähedaste trasside skeemi ja hakkas arvutama. Üritada võib ju ikka. Ehk jõuab emand Tatš pärale enne laeva starti. Peab jõudma! Üheksa tundi — see on üsnagi pikk aeg...

Kommodoor röögatas täiel häälel:

«Kantselei! Valmistage sertifikaat emand Tatši nimele. Minu isiklikku esindajat igati toetada. Kähku! Isand Klaggi palun enda poole. Tähelepanu kail! Seadke viivitamatult stardiks valmis «Raata». Kas olete kurdiks jäänud? Ma ütlesin: «Raata»! Just nimelt. Lõunarannikule, kuhu ..heidab kapsli. Kiiresti... Minu sertifikaadiga läkitatakse kaks isikut. Isand kõrgema klassi ohvitser!» (Klagg ootas üleni särades Tema Ettenägelikkuse käske.) «Käsin! Olete emand Tatši saatja planeediretkel. Mon-teerijaemanda korraldusi täidate nagu minu omi. Selge? Rumalaid küsimusi mitte esitada, sõna kuulata! Skafander kaile ja ise ka sinna. Ma-arss!» (Klagg pööras elegantselt ümber ja liugles luugi poole.) «Emand Tatš läkitan teid katapuldiga kiirraketile. Katapulteeruti

majaka «Lõuna-null-üks-üks» juures, kus teid ootab Kaitseteenistuse allveelaev. Jõudnud pardale, võtate minu nimel juhtimise üle. «Raata» annab teile kolm tundi ajavõitu. Kas saite

aru?»

«Kõik on selge, Teie Ettenägelikkus.»

Kommodoor pööras tugitooli ringi ja tõusis püsti.

«Seda te teate juba hoiatamatagi: il m a o t s i t a v a t a ärge tagasi tulge. Olen kindel, et mängite ausat mängu.»

«See on minu huvides,» vastas monteerijaemand kiretult.

«Minge. Raketis võtate ühenduse allveelaevaga. Soovin edu!»

Monteerijaemand saluteeris. Libistas pilgu üle Kommodoori näo ja kadus luuki. Imelik olevus, skafandri nimel... Kas ta aimab, miks ma nii kangesti muretsen «emand Niiki mõtluri» pärast? Edusoovi, mis Suure suus nii kohatu, märkas ta küll. Ah, ükskõik... Nomdali eest laseb ta end lõksatamata põrmustada.

Lähenes lõpule viies ööpäev pärast ümberpaigutamist. Milline ajavahemik oli möödunud Maal, seda Seva ei teadnud, ülesanne oli täidetud. Ta oli ületanud peaaegu kujuteldamatud raskused, aga oma viimasele käigule (emand Tatšiga) võis lausa uhke olla. Kui too jõuab tagasi Maša mõtluriga, siis te mul alles tantsite, austatud härrased!

MAA. ÖÖ

Maal oli tulnukate saabumisest möödunud juba kolm-kümmend üheksa päeva. Lood olid täbarad, hullemad enam ei saanudki olla. Keskuses teadsid seda kõik, alates kõrgetest ülemustest, üheksateistkümne komitee liikmetest, kuni komandandiroodu sõduriteni. Kes ei teadnud, see tundis. Vesteldi poolsosinal ja loodeti, et kesk-ööks, kui Keskuse ülem õhtustelt nõupidamistelt tagasi jõuab, muutub olukord kas või pisutki selgemaks. Igal õhtul, saabunud köhale ja võtnud vastu raportid, sulgus ta oma kabinetti, et tööpäeviku järjekordset lehekülge täita. Sõjaväelasliku täpsusega tõmbas Zernov piiri sündmuste vahele, mis toimusid enne ja mis pärast kesk-ööd. Kui sissekanne päevikusse oli tehtud, tähendas see, et ööpäev on möödas.

_ Kuid seekord ei olnud tarvis keskööd oodata. Ning ka õhtusi raporteid sel päeval ei kuulatud. Zernov saabus

tagasi üpris vara (kell oli alles veidi üle kümne) ning läks, ilma et oleks kellegagi kõnelnud või midagi pärinud, üles õrna kabinetti. Valveohvitser sulges tema järel kabineti ukse. Ning silmapilkselt kandus ärevus üle eramu mõlema korruse. Kandus kõlatult, sõnatult, silmast silma, ning jäi tumesiniste akende taha õhku rippuma. Põiktänavast hiilis läbi praokil akende sisse rumeenia tantsuviis — vaikne, südantlõhestav, natuke mütsuv nagu miilustaja koer.

Zernov sulges akna. Lükkas kardina niiviisi ette, et lauda ja seifi poleks vastasmajast näha. Pani laualambi põlema, võttis seifist nahkümbrises, lukuga varustatud kaustiku, lukustas pedantselt seifi, uuris kaustiku lukku, keeras selle lahti ja pani võtmed ara. Ohates asus ta oma köhale laua taha, kruvis sulepea lahti ning uuris pedantselt ka sulge. Ta oli valmis kõige halvemaks ja tahtis, et tänane sissekanne oleks ammendav ning korralikult kirja pandud. Märkinud kuupäeva, hakkas ta hoogsalt ja ladin-a «t»-tähte käsutades kirjutama:

«Täna saabus vaieldamatu kinnitus teatele, et Sierra Blanca raadioteleskoobilt on saadetud eskaadrile väljakutse. Samast allikast pärineb informatsioon, et peaminister tühistas käsu õhutõrjeväeosade lahinguvalmiduse kohta, lubas isikkoosseisul puhkust võtta ja nii edasi. Järeldused: peaminister ja oletatavasti ka sõjaõhujõudude juhataja on dessantlastest hõivatud. Käsutades asjaolu, et neid pole võimalik «nakatamata» inimestest eraldada, valmistavad nad ette eskaadri ohutut maandumist. Me eeldame, et eskaader ei ole veel maandunud (arvestades ülaltoodut, samuti ka meie kosmosevaatlusteenistuse andmeid) .. .»

Zernov luges kirjapandu üle. Krimpsutas pahaselt nägu: oh seda igavest kantseliiti. .. «arvestades ülaltoodut»! Kirjutad küll otse südameverega, aga tulemus on «käesolevale

lisame». Ning ta jätkas:

«Ei kujuta ette, kuidas võiksid meie sõjaõhujõud tulnukate laevadest jagu saada, kui need ilmuvad võõra maa kõhale, mis asub meie piiridest tuhandete kilomeetrite kaugusel. Kuid lõppude lõpuks ei kuulu see minu pädevusse. Tegime omapoolse ettepaneku (täna kell 21.00): pöörduda raadio ja televisiooni kaudu kogu .maailma poole, andes sündmustest täieliku ülevaate. Kutsuda kogu maailma õhutõrjeteenistusi üles kehtestama lahinguvalmidust. Momendil arutatakse meie ettepanekut «ülal».

Võib-olla pidanuks me pöörduma maailma maade poole tunduvalt varem. Meid hoidis tagasi seik, et võimatu on ette näha paanika ulatust ja tagajärgi — seesugune teadaanne oleks elanikkonnas kahtlemata kabuhirmu tekitanud.

Kõigest hoolimata arvan ma, et tänane olukord ei ole veel lootusetu. Võimalik pääsetee seisneb seadme loomises, mis dessantlasi niisama kergelt ja valutult avastaks, nagu Geigeri loendur avastab kürgust. Ning see seade peaks toimima piiramatult, erinevalt meie käsutuses olevaist «vahendajaist». Rõhutan: nimetatud seadet...» Zernov tõmbas näo krimpsu ja kriipsutas sõna «nimetatud» läbi, «... dessantlaste avastamise seadet vajame igal juhul. Kui agressorite eskaader maandub kusagil välismaal, siis suudame ainult sellise indikaatori abil kindlustada oma piiridel enam-vähem tõhusa karantiini.

Pean ennast süüdlaseks, et seni pole veel loodud võimsat teadlaste uurimiskollektiivi, kes tegeleks dessantlaste indikaatori konstrueerimisega.»

Ta luges sissekande veel kord üle. Liimis siis vihikusse konspektid teadetest, millele ta tekstis viitas, ning ka mustandi pöördumisest kogu maailma rahvaste poole, mis oli koostatud sa.mal õhtul. Zernov vaatas kella — nõupidamine «ülal» ei võinud veel lõppenud olla. Ta lukustas päeviku, asetas selle seifi nähtavale kõhale, siis lukustas ja pitseeris seifi. Mõtles: sõidaks õige koju, magaks seal kas või paar-kolm tundi ning istuks siis uuesti laua taha. Ja äkki muutus ta rahulikuks. Nagu oleks puistanud päevikusse kogu oma ärevuse, hirmu, meeleheite.. Pole mõtet meelt heita. Kui saabub kriitiline hetk, ärge heitke meelt, vaid oodake. Otsige pisiasja, detaili, sündmuste sabaotsa, millest saaks kinni haarata.

Ta avas sigaretipaki — hommikust alates kolmanda. Kui siis juba suitsupilved laualambi nagu šašlõkiahju ümber tuprusid, tõusis Zernov püsti ja vaatas välja öisele inimtühjale põiktänavale. Täpselt kolmkümmend aastat tagasi ühel soojal suveööl oli ta läbi peegelklaaside vaadanud hallidele kiviplaatidele — Riigikantselei õue.

Ta oli tollal kahekümne ühe aastane. Elukogemused: kaks kursust Moskva Võõrkeelte Instituudis ja pooleaastane erikool... Seljas oli tal välihall sametkraega munder, jalas lakksaapad, vöö küljes pistoda, sõrmes laulatussõrmus ning Münchenist juveliiri juurest ostetud pitsatsõrmus. Vurrud. Õhutõrjekahurid ragisesid ja hauku-

sid, Berliini musta taevasse toetusid prožektorite kollased valgussambad.

Nii algas tema luurajakarjäär. Nüüd oli see lõpule jõudnud. Zernov ei olnud nende killast, kes tõde pelgavad. Teda oli tabanud lüüasaamine. Ta tundis inimnõrkusi paremini kui keegi teine: kasutas ta ju ära vaenlaste nõrkusi ja heitles sõprade omadega. Kuid ikkagi oli tal määratult kahju igast inimesest kolme miljardi hulgas — nõrkadest ja tugevatest, tühistest ja suurtest ning ka kõige tavalisematest. Neid kõiki ähvardas midagi hirmsat, sellepärast et Mihhail Zernov ei olnud oma kohust täitnud. Oli lasknud dessantlastel üle piiri pääseda. «Kõik need kolmkümmend aastat on mul liiga hästi vedanud. Enesekindlus võib üpris kergesti muutuda iseteadlikkuseks,» mõtles ta jälgides pilguga taksot, mis pöördus põiktänavasse Sadovaja poolt. Auto kandis oblasti numbrit ja pidurdas naabermaja ees, paarikümne sammu kaugusel

Keskuse välisuksest. Registreerinud seda masinlilüilt, veeretas ta oma mõtteid edasi. Millegi-pärast pöördusid n«ed tagasi noorusaega. Noorus lõppes, kui ta «JIH-2» luugist välja astus ja karges, jääkülmas õhus keereldes hakkas langema läbi musta tühjuse Elbe kalda köhal. *Ewig verlornes Lieb! ich grolle nicht.* «Su kaotand jäädavalt, ei vihka sind...» Temast, kes ta oli unistanud Heine tõlkimisest, sai hoopis luuraja. Hiljem sattus ta vastuluuresse. Nüüd aga kukkus oma kõige tähtsama ülesandega läbi.

Ta kõõritas telefoni poole. Vaikib. . . Nõupidamine «ülal» pole veel lõppenud. Kell oli kolmkümmend kaks minutit kaheteistkümncl.

Langetanud kellaga käe, vaatas Zernov veel kord aknast välja. Takso oli kõnniteest eemaldumas, sõitja aga sammus Keskuse ukse poole. Ta tõstis pea. Tänavalaterna kiretu tuli valgustas tihedaid vurre ja helkis kähe taevatähena prilliklaasidel.

PÖÖRE

«On väga meeldiv, kui lootused täide lähevad,» ütles külaline. «Ma arvestasingi. et leian teid siit, 'Mihhail Tihhonovitš.»

Külaline istus diivanil. Kõrval, pööramata temalt pilku, oli võtnud istet üleni pingul Ganin. Nende vastas tugitoolis — Zernovi adjutant, püstol käes. Kõik nii,

.nagu instruktsioon nõudis. Zernov ise istus ametlikult laua taga.

Ta noogutas ükskõikselt, jätkates külalise näo uurimist — see sarnanes idamaise raidkiviga: paksude laugudega pilusilmad, laiad liikumatud põsesarnad, täidlased huuled. Sellest näost õhkus iidsete kivide tarkust. . Harjunud kombel pisimaidki miimikavarjundeid püüdes mõtles Zernov, et käesoleval juhul on füsiognomisti kogemused tarbetud. Õpetaja nägu ei väljendanud tulnuka mõtteid ega tundeid. Vaade oli suunatud sissepoole, mitte vestluskaaslasele.

«Njaa, väga tore,» ütles külaline. «Kas te taipate, kust ma teid tunnen, Mihhail Tihhonovitš?»

«Kust siis?» küsis Zernov.

«Blagovolini kaudu loomulikult. Lubage huvi tunda — kas ta on teile minust kõnelnud?»

Ülekuulamise elementaarseid reegleid rikkudes vastas Zernov:

«Ei ole.»

«Jah, nii me kokku leppisimegi,» märkis külaline.

«Miks siis?»

«Et mitte äratada teis lootusi, mis võiksid ka realiseerumata jääda, Mihhail Tihhonovitš. Olen dessantlane-insurgent.»

«Mis mõttes te seda sõna käsutate?»

«Tavalises,» vastas Õpetaja ning tõstis käelaba õpetliku žestiga põlvelt.

Ohvitser hoiatas vaikselt:

«Käed!»

«Jajah, vabandage... Tavalises mõttes, Mihhail Tihhonovitš. Meie nii-öelda ühiskonnas leidub ka rahulolematuid, kes on koondunud «eraldunute» salaühingusse. Meil on Teekonna ümberkorraldamise positiivne programm. Kuid seda tuleks pikemalt seletada.»

«Ning teie kuulute rahulolematute hulka?» küsis Zernov.

«Jah.»

«Kes te siis olete?»

«Minu jjimi on Joon Üheksa,» vastas külaline.

«Jätkake.»

«Njaa, tänan... Teekond! See süsteem on mõttetu nagu rohutirtsuparv. Paljuneda, et

õgida, ja õgida, et paljuneda. Bioloogias nimetatakse seda kitsaks spetsialiseerumiseks: ainult paljunemine, ainult liigi alalhoid, ainult see, mis juba olnud! Ummik. . . Kui otsida analoogiat

inimkonnaga, siis kehtib meil meeletult pikaks veninud keskaeg, kosmiline feodaalajastn. Olen teie planeedil ühtteist õppinud.» Kivine nägu tõmbus imelikult kipra — ei saanud aru, kas naeru- või nutugrimassi. «Vastandite ühtsus — kui võimas on see mõte! Teekond on ammugi lakanud arenemast sotsiaalses liinis. Nüüd aga on lakanud ka teaduslik areng. Njaa ... Kuid enne jõuti luua sõjalis-politseilik süsteem, mille ainus eesmärk on enesesäilitamine. Tehnikavahendid muudavad selle süsteemi kõikvõimsaks. Tänu tehnikale on ta lihtne ja oma lihtsuses liiga täiuslik, et osutuda haavatavaks seestpoolt. Ning me ootasime hetke, mil välisjõud põhjustaksid Teekonna lüüasaamise.»

«Teie — see tähendab «eraldunud»?» küsis Zernov tähelepanelikult.

«Jaa-jaa... Me ootasime. Teie planeedil see juhtuski ning me läksime üle aktiivsele vastupanule.»

«Või nii...»

«Ma ei oodanudki, et te kohe uskuma jääte,» ütles dessantlane. «Lubage jätkata. Sellele ekspeditsioonile tuli dessantlaste hulgas kaks ühinglast. Ruut Sada Kolm võimaldas Aljoša Sokolovil laeva tsoonist minema pääseda. Loodetavasti on see teile teada.»

Zernov naeratas viisakalt.

«... Mind aga jäeti operatsiooni «Viirus» reservi. Sellele operatsioonile üldjuhti ei määrata. Mina olen üks nelja kuuiku vanematest, kusjuures minu grupi ülesandeks oli Tugarinos kanda kihnitada . . .»

«Kas ainult teie grupil? Või ka teistel?»

«Seda ma ei tea. Iga Joon saab omaette instruktsioonid.»

«Millised olid instruktsioonid teie grupile?»

«Kuni soodsa juhuseni jääda igati märkamatuks. Kõik edaspidine — minu parema äranägemise järgi. Kuid juhtus ootamatus. Minu gruppi sisaldav «vahendaja» viidi hommikul koos teistega laevast välja. Keskpäevaks hakkasid operatsiooni «Hüpe» tegelased paigutama meid kehadesse... Vabandust, inimestesse. Minule oli määratud Blagovolin, ainuke observatooriumi töötajaist, kes tol päeval oma elupaigast ei lahkunud. Ta osutus erakordseks nähtuseks: suutis oma aju blokeerida. .Üksteise järel püüti kõiki dessantlasi «vahendajast» temasse siirata, tema aga ei lasknud neid oma teadvusse ja nad tuli sealt kõrvaldada . . . Njaa, fenomeni Lõpuks siirati mind temasse teist korda ning ma söandasin riskida:

seletasin talle, et kuulun «eraldunute» hulka. See avaldas mõju. Ta nõustus koostööga.»

«See tähendab, et temast sai dessantlaneja grupivanem?»

«Oo, mitte nii lihtsalt.. . «Viiruse» skeemi on lihvitud sajandeid. See näeb ette kõike, isegi ülimalt ebatõenäolisi asju. Blagovolini käitumine oli täiesti ebastandardne. Järelikult võis ta ka kõige uskumatumaga hakkama saada — säilitada mälestuse minu tegevusest. Mispeale Arvestaja kõrvaldas mu kohe «Viirusest» ja käskis lülituda operatsiooni «Hüpe». Mina aga hoidsin sellest kõrvale.»

«Mis kombel?»

«Olime mitu tundi liikumisvõimetud. Blagovolin elas läbi raske psüühilise trauma ning oli õigust-öelda halvatud. Ma kandsin Arvestajale ette. Njaa . . . Evakueerimise ajal suutsin ma omi veenda, et mind jäetaks siiski «Viirusesse», kuid üksinda, ilma grupita. Ning veel üks detail. Raiskasime Blagovoliniga palju tunde ühinemise peale. Ühtse tervikuna hakkasime tegutsema

alles siin. Sellepärast teatasimegi nii hilja ühelaengulistest «vahendajatest». Dmitrj, Aleksejevitš ei olnud neid näinud. Rääkis nii-öelda hea usu peale ...»

«Miks see siis alles täna selgub?»

.«Mihhail Tihhonovitš, me ei võinud arvestada, et te , meid uskuma jääte.»

«Kuid praegu siiski arvestate.»

«Loomulikult,» ütles külaline. «Enne poleks ma tohtinud dessantlasest-insurgendist ja «eraldunutest» rääkida. Nüüd aga võin.»

«Miks?»

«Igaüks tegutseb oma huvides. Olin sunnitud arvestama ka läbikukkumise võimalust. Kui Teekond Maa vallutab, siis tuleb «eraldunute» organisatsioon päevavalgele ja hävitatakse. Meil ja teil on erisugused mõõdupuud. Teile on Maa, universumi süda. Meile — episood. Küll tähtis, paljutõotav, kuid sellest hoolimata... Ja veel: nagu ma juba rääkisin, ei tahtnud ma äratada lootust, mis poleks ehk täide läinud.»

«Kas see tähendab, et te täna enam ei karda läbi kukkuda?» küsis Zernov häält tõstmata.

Ta arvas, et dessantlane vastab: «Nüüd on läbikukkumine välistatud.» Kuid too lausus:

«Kardan küll. Aga ma olen lihtsalt, nagu öeldakse, jiiga kaugele läinud. Njaa, vabandust... Kas meie vestlust lindistatakse?»

353

«Oletame,» ütles Zernov. «On see tähtis?» «See, mis mul teatacla on, tuleb fikseerida.» Zernov kergitas laualt kalendrit — alusesse oli paigutatud mikrofon.

«Olen väga tänulik,» lausus külaline. «Niisiis, ma teatan, et kaks residenti on valmistanud ette tugiala eskaadri maandumiseks. Kus, seda ma kahjuks ei tea. Nad saatsid eskaadrile väljakutse ja andsid maandumiskoridori koordinaadid.» Õpetaja dikteeris need. «Teiseks: mul on pidev ühendus Ruut Saja Kolmega, see tähendab eskaadriga, mille orbiit langeb ligikaudu kokku Veenuse omaga. Kol-mandaks: eskaadril on ühendus baasiga tänu Ruut Saja Kolme tegutsemisele katkenud. Maandumine on edasi lükatud, kuni raadioside taastatakse.» Ta pidas vahet. Zernov istus rahulikult, sõrmeotsad vastamisi, esitamata ühtki küsimust. «Neljandaks: ma läkitasin Teekonna baasplaneedile luurajad. Kaks tundi tagasi sain neilt seadme skeemi, mis mult siin Keskuses. läbiotsimisel ara võeti. Palun otsekohe asuda seadme valmistamisele selle skeemi järgi...» Külaline tõmbas keelega üle huulte. «Seade peab avastama dessantlase inimajus, kusjuures eksimatult, ja toimib piiramatu arv kordi. Esimese katse võite sooritada kas või minuga. Palun arvestage, et eskaader võib raadioside baasiga iga hetk taastada, ja siis ei lähe maandumiseni enam kaua aega. Umbes kolm ööpäeva.»

KAKS MEISTRIT

Mõlemad ülekuulamise juures viibivad ohvitserid silmitsesid õpetajat ülima hämmastusega. «No on alles luiskaja!» võis nende nägudelt lugeda. Zernov muigas vaevu märgatavalt ja lausus siis pikkamisi:

«Te desinformeerite meid. Selline on minu arvamus.» «Sel juhul ...» Õpetaja jättis lause pooleli. Hallis lõi kell kuminal kesköötundi. «Sel juhul ma nõuan, et mind viidaks Georgi Lukitši juurde. Vestlus võetakse lindile. Te ei tohi mulle ara öelda!»

Ning ohvitserid imestasid veel kord. Nende ülem näis olevat ehmunud. Tema näolt kadus muie ja ta ütles selektorisse:

«Ilja Mihhailovitš, kas olete jõudnud filmidega tutvuda?»

«Diagonaalis,» kuuldus küberneetiku kähe hääl, «Ilmneb kauge sarnasus kõrgsageduslokaatoriga.»

«Kas oskaksite aparaati valmistada?»

«Kahtlane.»

«Miks?»

«Aparaat sisaldab mitu tuhat elementi. Esialgu on meile selge ainult kolme otstarve. Ma olen nagu kingsepp, kellele näidatakse televiisori sisemusest tehtud fotot ja palutakse monteerida kokku samasugune, mis pealegi oleks töökorras.»

«Selge,» ütles Zernov ja pöördus dessantlase poole. «Mis te selle peale ütlete?» Tema käed liikusid rahutult siledal lauaplaadil. Dessantlane vastas arusaamatuses ning justkui nõutultki: «Oot-oot... Aga Blagovolin? ...»

«Aga teie?» küsis samas Zernov.

Midagi oli muutunud. Zernov ja Joon Üheksa jätkasid kõnelust, millest ainult nemad aru said. Dessantlane ütles murelikult:

«Ma pean koju tagasi pöörduma . . . Nii . . . hiljemalt kahe tunni pärast.»

Küsimata, kus see kodu asub ning miks peab dessantlane sinna kiirustama, päris Keskuse ülem: «Aga autoga?»

«Nii ma arvestasingi, Mihhail Tihhonovitš. Viimane elektrirong väljub poole tunni pärast.»

«Saan aru. Ivan Pavlovitš, andke korraldus, et Blagovolin laboratooriumi toodaks. Muide, teie siinne nimi?»

«Ivan Kuzmitš.»

«Mis kombel te siis luurajad baasplaneedile saatsite, Ivan Kuzmitš?»

«Ehitasin ruumiinverteri,» ütles dessantlane. «Üsna nõrga võimsusega, ka mitte eriti kindla, njaa .. . Kuid see toimib.» Ta vaatas Zernovile usaldavalt otsa. Ganin pistis pea koridori nmg ühe silmaga kabinetti kõõritades andis korralduse valveohvitserile edasi. Mõistatuslik vestlus dessantlase ja Keskuse ülema vahel aga jätkus: «Kes on teie luurajad?»

«Lapsed.»

«Nii... Mitu neid on?»

«Kaks.»

«Dubleerite?»

«Vabandust, Mihhail Tihhonovitš?»

«Kas saatsite nad paralleelsete ülesannetega?»

«Kahjuks mitte. Olin-sunnitud arvestama situatsiooni.

«Eraldunud» pidasid ammugi silmas üht. . . hm . . . üht funktsionääri, kes et lahku kunagi oma .. . kuidas seda nüüd öelda ... sõbratarist. See meenutab mõningal määral Maa perekonda, kuid on sisult teistsugune — aga see pole tähtis. Ma ci saanud siirata luurajat ühte neist, sest teine oleks jalamaid kahtlustanud asendamist ja politseile teatanud.»

«Järelikult olete saatnud sinna ainult mõtlurid? Nii. . . Hüva, loodan edaspidi teiega veel vestelda! Ivan Pavlovitš, saatke kodanik laboratooriumi. Soovin edu!»

Ganin, kes polnud ikka veel hämmeldusest üle saanud, juhatas dessantlase välja. Zernov võttis toru hargilt ja teatas Georgi Lukitši abile, et saadab talle käskjalaga paki. Kirjutas nimelise märkmiku lehele mõned laused, pani hoolikalt kirja maandumiskoridori' koordinaadid ja. sulges lehe ümbrikusse. Minuti pärast sõitis auto kulleriga välja. Nüüd võis Zernov mõttes tagasi pöörduda õpetaja ja oma talitusviisi juurde.

Ta teadis, et talitas õigesti — riski määr oli mõistlik. Kahtlus aga on peaaegu et mõtlemise põhikomponent. Kord päriti Zernovilt,. miks tema töös pole juhtunud äpardusi. Ta vastas: «Mul on vedanud.» Kuid mõtles: «Ja ma olen kahelnud.»

Niisiis: tegi ta õigesti, et uskus dessantlast? Nädal aega tagasi Blagovolini käitumise üle aru

pidades oli ta vaadelnud kolme versiooni. Esimene: Blagovolin tõi endaga Keskusesse dessantlase, kes avaldas tulnukate ebaolulisi saladusi, ise aga, hankinud tähtsaid andmeid Keskuse tööst, lipsas sobival juhul minema, asudes õpetajasse. «Vahendajat» hoidis Blagovolin nähtavasti plekist seebikarbis, millest röntgenikiirgus läbi ei pääse. Selle versiooni heitis Mihhail Tihhonovitš kõrvale. Blagovolini andmed määrasid ju Keskuse kogu tegevuse. Ja teiselt poolt, tulnukas, ei oleks mitte mingit olulist informatsiooni saanud. Kaitseprogramm oli niivõrd lihtne ja loomulik, et õigupoolest ei kujutanudki endast saladust. Pealegi polnud Blagovolin pärast kohtumist Ivan Kuzmitšiga oma käitumist vähimalgi määral muutnud.

Viimast seika võis seletada teine versioon: ei Dmitri Aleksejevitš ei kandnudki endas dessantlast. Kuid sellisel juhul oli võimatu seletada Blagovolini fenomenaalset informeeritust.

Jäi veel kolmas versioon, mille Zernov võttis tööhüpoteesiks. Dessantlane oli viibinud Blagovolinis ning nad

töötasid käsikäes — tulnukate vastu, Mää elanike kasuks. Nüüd kinnitas seda Õpetaja — ning mitte pelgalt sõnade, vaid ka tegudega. Zernov aga oli juba kümme päeva tagasi sellise hüpoteesi kirjapannud ja seifi peitnud. (Kohe pärast seda, kui Ivan Kuzmitš esimest korda nähtavale ilmus ja Blagovolin oma seebikarbiga tänavale jooksis). Mõte maalase ja dessantlase koostööst tekkis järgmisel viisil. Algusest peale Zernovkahtles,kasBlagovolin ikka mäletab kõike lihtsalt oma erilise mälu ja võimete tõttu. Sest ons dessantlased mõned tossikesed? Viletsad luurajad, kelle konspiratsioon on nagu sõelapõhi? Vaevalt küll.. . Kui inimesed vahepeal toimunu unustavad, siis on nad kõik, nii geeniused kui ka tobud, ses suhtes ühesugused. «Vahendajates» on nähtavasti mingi eriline, mälu kustutav seadis. Järelikult Blagovolin ei «mäleta», vaid teab. Tema dessantlane võis näiteks tolle kustutusseadise meelega välja lülitada. Teine küsimus: miks hakkas see dessantlane vaenlasega koos töötama? Sellepärast, et Teekond ei saa olla monoliitne. Selle politseiaparaat tallab nõrku jalge alla ja murrab neid, tugineb alatutele, ostab ära tugevaid, petab lolle. Kuid peab olema ka teisi, kes vastandavad valele ja vihkamisele mõistuse. Säärastele toetus Zernov kolmkümmend aastat tagasi hitlerlikus Berliinis. Ja nüüd ütles dessantlane talle sedasama, mida kolmkümmend aastat tagasi võis öelda saksa kommunist või sotsialist või lihtsalt aus ning julge inimene: «Aidates teid, aitan ma oma rahvast.» Võis isegi ette näha abi vormi: mingi dessantlasi avastav tehniline seade. Tehnika, elektroonika. Egas füüsik-teoreetik Blagovolin asjata juba enne kodust aresti asunud uurima pooljuhte ja lainetehnikat. Ning arestis olleski ei lugenud ta muud kirjandust... Zernov katkestas Õpetaja ülekuulamise, niipea kui see oli küsinud, miks Blagovolin skeemi analüüsimises ei osale. Kuid versioon landes reaalsusega liiga hästi kokku. Mihhail Tihhonovitš teadis, kui ohtlikud on sellised hiilgavad kokkulangemised. Pendeldades kabinetis seinast seina, otsis ta lahkuminekuid oma prognoosi ja Ivan Kuzmitši seletuste vahel. Neid ei olnud. See-eest ilmnes väljaspool versiooni ennekuulmatu detail: õpetaja kinnitas, et oli ehitanud «ruumiinverteri» ja saatnud oma planeedile lastest luurajad.

«Kolme tunni pärast teeme asja selgeks,» mõtles Zernov. «Kui aparaat on tõepoolest ehitatud, siis võib seda ka käega katsuda. Nüüd ma teid juba käest ei lase, Joon

Üheksa .. . Kas sõber või vaenlane — mitte ei lase. Huvitav: ta kinnitab, et operatsioonil «Viirus» puudub üldjuht. Kahtlane. Vahest see ongi nael, mille otsa peame end ise üles pooma. Eeldame, et «Viirusel» on olemas juhtimiskeskus. Too peab kõigi dessanllaslega sidet ning teab, et me tahame takistada eskaadri maandumist — seda ära arvata pole ausalt öeldes kuigi raske . . . Ning meie kätte toimetatakse «maandumiskoridori koordinaadid». Eskaader aga juba ongi maandumas. Teist koridori mööda. Dessantlase eristamise skeem on samuti võltsitud ning sellega tahetakse lihtsalt meie aega viita. Kuni me jändame dešifreerimisega, lükanud edasi üleskutse maailma üldsusele ja kõik muud aktsioonid, maandubki eskaader

Mitu minutit seisis Zernov paigal, pilk suunatud lambile, kuid seda nägemata. Siis jõudis ta otsusele. Valis numbri, palus üleskutse ülekande kolme tunni võrra edasi lükata. Võttis randmelt kella, asetas selle lauale paberite alla ning jäi ootama.

HARJUMUSE JÕUD

Teekonna Kommodoor «lõgistas» — nagu ikka tugeva erutuse ja väsimuse korral, lõgistas Džaali keha vaevu kuuldavalt lõugu. Alluvatele oli see hirmuäratav tundemärk teada ning nad värisesid. Seva ise oleks lõgistamise meeleldi katkestanud, kuid lõuad ei kuulanud sõna. Väsimus aina suurenes. Isegi nüüd, teinud kõik, et otsingud õnnestuksid, ej saanud ta puhata, vaid istus puldi taga ja mõtiskles. «Eraldunud», «eraldunud» . .. Paistab, et Nurral oli neist rääkides tõsi taga. Paistab, et «eraldunuid» kahe silma vahele jättes teevad Suured, nende hulgas mõistagi ka Džaal, olulise vea. Jah, Nurra jutt oli vist asjalik. Ainult salaühing, seejuures võimas, võis luua ruumiinverteri, mis toimetas Maša ja Seva siia. N-nii.. Mis on «eraldunute» kohta teada? Ühingusse kuuluvad kõrgemate kastide baloogid. Esimesed peale-kaebused saabusid umbes kolmsada aastat tagasi. Rohkem pole teada midagi. Teekonna nimel! Ta oleks pidanud Nurraga «eraldunutest» rääkima, mitte aga vestlust edasi lükkama . .. Nüüd, omandanud kõik Kommodoori kogemused, mõistis Seva: mässajad pididki pead tõstma nii sobival juhul nagu nüüd, kus Teekond sattus Maal müütilistele komonssidele, kelle suhtes «vahendajad» on

358

võimetud Ning kui veel valitsuses on säärane Suur Dessantlane põlgusväärne kelm, närune ning alatu argpüks! Igavene l-lurjus, üheski tema ettekandes pole sõnagi komonssidest!

Seva muigas. Talle oli meelitav see mõte, et Maa lapsed – komonsid - suudavad endale allutada ükskõik millise siinse šiussi. See on tore, väga tore Kuid nüüd oleks vaja Nurra kiiresti hädast välja aidata ning püüda tema kaudu «eraldunutega» sidet luua. Musta taeva nimel! Praeguseks on Mõlema Kaitseteenistuse Šeff juba oma toreda näolapi vastu Teekonna Kommodoori «Välgust» leitud asenduskinnaste probleemi lömmi loonud. Ta on valmis rohkemastki loobuma kui Nurrast, et ainult kinni püüda vandenõulased, kes julgesid Suure Kommodoori isiku kallale kippuda.-Ei teeks paha kutsuda välja ka Null, Suur Dessantlane, ja teda pisut hirmutada. Küsida: mu kallis, mida sa hoiad, seal oma šifrikapis, vasakult kolmanda alumise virna all? Et ta istuks vagusi-vagusi, justkui pisike kenake nesk ti-illukeses urus… Kuid esialgu ootame. Veel pole õige aeg.

Kommodoor kutsus välja Šefi ja ütles talle:

«Gargokk, järjekord järjekorra vastu…» (Käsi peseb kätt nagu oleks öeldud Maal.) «Kas sind huvitavad asendusdetektorid? Kuisa mulle adjutandi tagasi läkitad, saad nende kohta üht-teist huvitavat teada.»

Gargoki näkku ilmus kabuhirm.

«Tet-ttenägelikkus . . . Ma arvasin . . . Ma lootsin .»

«Mida sa siis . . . ee-e . . . lootsid?» küsis Kommodoor.

«Arvasin, et te juba teate. Isand Gloor sooritas põgenemise, T ettenägelikkus!»

Kommodoori tugitooli amortisaatorid krigisesid nn, nagu oleks dokk orbiiti muutnud. Põgenes! Kartscrist! Oo lõpmatud avarused!… Vaat kus l-lurjus! Muidugi mõista valvati teda kui õilsat ning seadusi austavat monteerijat, mitte aga kui endist sunnitöölist. ..

«Ee-e… Minu… ee-e… majandi piirest ei saanud ta ju minema pääseda,» väitis Kommodoor ilma erilise veendumuseta. «Mis?»

«Ta on »dokis, selles pole kahtlust, Tettenägehkkus!

Otsime!»

«Ohoo, või otsite!» kahjurõõmutses Džaal. «Enne arreteerite süütu, siis otsite ja ei leia . . . Olgu. Jätan oma ettepaneku jõusse. Otsi Gloor üles, too minu juurde — saad vajalikud andmed , ning asi unustatakse. Nõus? Saadan ka oma ihukaitsjad otsingutele.».

«Teekonna nimel, olen tänulik!» hüüdis Gargokk ja kiirustas vaateväljalt kaduma.

Amortisaatorid krigisesid jälle. Džaali õlad võisid niisama ägedasti tõmmelda kui tehisradistil. Mõningal määral rahunenud, andis ta käsu: Sulverši ohvitserid ühinegu Kosmose Kaitseteenistusega ja võtku osa Gloori (ta pidi peaaegu ütlema: kürje) tagaotsimisest. Oh sind mbiirat ja mbiira poega, sul kästi ju istuda vagusi ja oodata! Oled harjunud vaenlaste eest põgenema — põgened ka sõprade eest, sa mõistmatu loom!... Me kõik oleme siin sellised. Harjumused käivad meil mõistuse eest...

Hajameelselt vastas ta Esimese Laevadispetšeri väljakutsele. Laevadispetšer tegeles laeva välise ülevaatusega — seegas liiguti abil kosmoses. Tema näo ümber, mis ähmaselt valendas väikesel ekraanil, sirasid teravalt ning selgelt tähed. Dispetšer kandis ette, et ülevaatus on lõpule jõudmas, soomuskattelt eemaldatakse ajutised tarindid, robotid evakueeritakse neile määratud latritesse.

«Kas Tettenägelikkus suvatseb vaadata panoraami?» küsis Laevadispetšer.

Kas suvatseb või mitte, aga laeva teleülevaatus kuulub Teekonna Kommodoori kohustuste hulka.

«Eks sa näita. Muidu ei saa sinust ju lahti.. .» turtsus Kommodoor.

Võimsad kaamerad, mis lendasid kosmoseavaruses Laevadispetšeriga koos, kandsid panoraami ekraanile üle. Laev lebas tähtedel nagu langetatud puu rohul. Ülivõimsad prožektorid valgustasid tema rohelist selga. Düüsiavade mustades kuristikes askeldasid metallsipelgad — robotid. Soomuskattel oli neid veel sadade kaupa. Asjaliku sipelgatraaviga tõttasid nad lastiluukide poole, kihasid laeva dokiga ühendavatel sillakestel, hüppasid välja toiturite lehtreist ning kogunesid kaitseväljageneraatori ambrasuuride ümber juba päris sipelgate kombel.

«Noh, vaatasingi üle,» ühmas Teekonna Kommodoor. «On see kõik?»

Esimene Dispetšer justkui kõhkles, kuid vastas siiski jaatavalt. Tema kõhkluse põhjustesse polnud aega süveneda: Kaitseteenistuse sidekeskus alustas retranslatsi-ooni majakalt «Lõuna-011».

«Allveelaev «Veealune Välk» saabus määratud rajooni ja lõi otseside «Raata»-tüüpi raketiga, mille number on

nii- ja niisugune,» raporteeris Kaitse, tyng Kommodoor nägi Tatši ja Klaggi kujutisi — nad olid koormustõrje-seadmete vahele surutud.

«Kuidas on teie enesetunne, härrased?»

«Oleme meelitatud Teie Ettenägelikkuse tähelepanust!» Klagg jäi iseendale truuks ja püüdis isegi amortisaatoris kükata.

Tatš raporteeris lühidalt:

«Kõik on korras.»

«Allveelaev ootab teid.»

«Aitäh, teame seda. Võtame kursi laevale,»

Džaal võis jälgida ka kapsli väljaheitmist. See laevuke tungis mürsuna raketi ninavoolundi alt esile ning kihutas pidurdusmootori kuuma gaasi tõukel alla. Siis jõudis ta atmosfääri ning ionisatsiooni helesinised leegid mässisid ta endasse; kapsel vajus nüüd alla- ja tahapoole, läbi sinise tule lõi selle väliskate vaarikpunaselt särama ning mõne sekundi vältel näiski kapsel küpse vaarikana. Järjest vähenedes kuumenes ta punase, seejärel oranži hõõguseni, ja lõpuks oli kaugel tagapool näha veel vaid kollane täpp, mis kadus varsti vaateväljalt.

«Ripume teie kohal,» kostis Tatši flegmaatiline hääl. ««Veealune Välk», me näeme teid,

valmistume kapslist lahkuma.»

«Teekonna nimel, vähemalt siingi on kõik korras,» ohkas Kommodoor kergendatult. Emand Tatšile võib tõepoolest loota. Tema vankumatu rahu on lausa üleloomulik ...»

Ning jälle klõpsusid klahvid ja ümberlülitid, vilkusid ekraanid, aukartlikult vilisesid raporteerijate hääled. Mingid pahandused väikeses dokis, kus kohmitsetakse dessantlaeva kallal ja ei suudeta lõpule viia «dessant-taldrikute» luukide rihtimist. Ebakvaliteetsed akud laevaleekurite tarvis. Teade Tatši vastuvõtnud allveelaevalt: see on sukeldunud ning läheneb määratud paigale forsseeritud käiguga. Tasapisi hakkas kõik laabuma, välja arvatud Nurra-Gloori otsingud. Sulverši ettekannetesse sugenes hirmu. Ning Teekonna Kommodoori raev asendus vähehaaval vaimustusega.

Otsustage ise. Kordnikud ja robotid tuhnisid läbi sigarelamu k õ i k ruumid, töökodade k õ i k sopid, laoruumid ja erikambrid. Keskmiste remondirobotite abil kammiti läbi k o g u laev kuni pisimagi piluni trümmis. Meeleheites viskuti reaktorite radioaktiivsetesse soppidesse, sukelduti PG jäistesse sektsioonidesse, kontrolliti navigatsioonitcleskoobi toru ja Peamajaka aparaadi-kambrit, mille pöörastes magnetväljades suutsid robo-tidki vaevu liikuda.

Nurra jäi kadunuks.

Ettevalmistuste teise staadiumi poole peal kuulas Džaal ara Esimese Laevadispetšeri järjekordse ettekande — too tegeles juba teistsuguste asjadega: juhtis laeva püsivaierite eemaldamist ja nende asendamist ajutistega. Skafandrid seljas, rippusid tema abilised troppidel piki kogu dokkimisliini. Ning äkki taipas Teekonna Kommodoor, kuhu see neetud kürg, too molkus, oli võinud peitu pugeda.

«. . . Isand Esimene Dispetšer, ma küsin mitteametlikult... Kas sinu majandis on kõik korras?»

Laevadispetšer kõhkles jällegi pisut,, kuid vastas ausalt:

«Noorcmdispetšer Meena sai ebaselgetel asjaoludel trauma, Tettenägelikkus.»

«Mis asjaolud need siis olid?»

«Ää-ä ... Ta lõi oma pea ara . .. tundmatu eseme vastu, Tettenägelikkus. Seal, kus pead ara lüüa on.:, ä-ä... üsnagi raske.»

«Kas ta oli vahepeal teadvuseta?»

«Just nii, Tett...»

Nüüd oli Suure Kommodoori kord kõnelda. Kuid heitnud pilgu Laevadispetšerile näkku, lakkas ta kõhklemast: dispetšerit Tema Ettenägelikkuse kadunud adjutant praegu ei huvita . . .

«Kas tema käevõru on terve?» küsis Kommodoor otse.

«Ää-ä .. .» Dispetšeri murelikkusest tungis läbi imestus: «Käevõru? Loomulikult, Tettenägelikkus. Ä-ä? ...»

«Ä-ä!» osatas Džaal. «Molkused! Kas Meena .töötas töökojas?»

«Just nii, Tett...»

«Peajalgsed! Komistavad- omaenda robotite otsa!» turtsus Kommodoor ja lülitas side välja.

Nooremdispetšer Meena. . . Džaal' mäletas teda — paras volask. Kasv nagu Glooril ning kehaehituselt samuti sobiv. Askeldas töökojas, skafander oli tal käepärast. Taibukas Nurra nägi seda kõike, rõõmustas, ja lõi Meena mõne raske esemega uimaseks. Võimalik, et lihtsalt käega. Endise Gloori kämblad on küllaltki rasked . . . Seejärel püüdis ta muidugi ohvrilt käevõru ära tõmmata. Käevõrusid on põhimõtteliselt võimatu maha võtta, Nurrale aga on põhimõtted tühi sõnakõlks . . . Hea veel,

et ta vaesekesel kätt küljest ei rebinud... «Kurjategija tassis dispetšeriisanda juurde tema skafandrit sisaldava konteineri ja avas nimetatud konteineri luku nimetatud dispetšeri Meena käevõru abil,» formuleeris Kommodoor vilunult. Tänu taevale, et härrased kordnikud on viimased molkused, tulgu nende peale Teekonna viha .. .

«Vaata seda Nurrat!» mõtles Teekonna Kommodoor sajandat korda. «Taipas, et Kaitse ei hakka teda otsima väljastpoolt laeva, liiati kui tal on seljas võõras skafander.» On ju skafander puutumatu. Pealegi väljutakse kosmosesse ikka kas köie otsas või lokaatorikiirest juhituna — lühidalt öeldud, oheliku otsas. Kosmoses ära eksida on kergem kui lausuda «Teekonna nimel». Üksainuke väär liigutus, ning sa lendad minema Suurde Tühjusse, käod ära, upud ja ongi lõpp . . . Reeglit «Ei ühtegi sammu kosmoses ilma köieta» järgiti kõrvalekaldumatult. Ning kes veel kui mitte Nurra söandanuks pugeda võõrasse skafandrisse? Kordus sama, mis oli varem juhtunud Vana Torniga. Kordnikud ei otsinudki sealt, kuhu nende arvates keegi enimast peitma ei hakka .. .

Nurrale on reeglidki üksnes tühi sõnakõlks . . . Mida teha? Kui tulivihased ohvitserid ta lõpuks kosmosest kinni püüavad, heidavad nad ta salamahti Arvestajasse. Šefile jätavad aga ette kandmata. Ai-ai, l-lurjus . . .

Kommodoor lõksutas lõugu ning sukeldus taas elekt-roonikastiihiasse. Vist küll esmakordselt käsutas ta klahvi «Individuaalside kommutaator», lisas indeksid «Skafander» ja «Sundväljakutse». Kannatamatult turtsudes kutsus ta dispetšer Meena suusõnal välja, sõrm nupul «Tämbri kvaliteet», selleks et lurjus ta häälest ara tunneks ja vastaks. Ning ta vastaski — lõksutas jultunud lõbususega:

«Ahaa, sõbramees tuli siiski meelde, võõrpla . . . »

«Vait!» möirgas «Kommodoor. «Ma põrmustan su, hävitan ära!»

«Lase aga käia,» pakkus Nurra. «Hävita . ..»

«Vait! Silmapilk lenda siia, tule sisse ja otsi Sulverš üles! ...»

Õnnetuseks jäi tal raevust hing kinni ning lurjus jõudis vahele torgata ihukaitseülema lühikese iseloomustuse.

«Vait! Ta toob su minu juurde, m-molkus!»

«Küll ta sul toob jah . . . Kuule! . . .»

«Ilmuda otsekohe.» Puldil vilkus «Veealusele Välgule»

eraldatud reservkanali väljakutsesignaal. «Kürusta!»

Turtsudes ja hingeldades lülitas Kommodoor allveelaeva kanali sisse ning unustas otsemaid sõnakuulmatu sunnitöölise.

LASK

Allveelaev liikus ookeanisügavuses. Tume õlijas vesi mürises ja kurdus pimeduses nähtamatuis keeristes: aatomilaeva mootorid töötasid täie võimsusega, sülitades läbi käigudüüside välja tuhandeid tonne vett. Kui forsseeritud käiguga oli kaks tundi kihutatud, ulatas Tatš komandörile magnetsalvestusrulli ja käskis sellega laadida suure hüdrofoni. Komandör täitis käsu ilma vähimagi kahtlusevarjuta ning emand Tatš muigas kergelt. Talle tuli meelde Teekonna Kommodoori juhend: vajaduse korral kasutada jõudu. Milleks! Kommodoor oleks nagu unustanud, kui lummavad on sõnad «Suure käsk» ning et vastupanu võidaks talle osutada üksnes tema enda tasemel — kas Suure Dispetšeri või Suure Dessantlase poolt; lihtsurelikud ning isegi surematud, nagu Mõlema Kaitseteenistuse Šeff, ei söandaks iial tema käske vaidlustada.

Kommodoori käitumine oli arusaamatu ja ebaloogiline. Ta oli paljastanud vandenõu, tema võimuses oli ühel hoobil õiendada arved kõigi vaenlastega — ning ometi heitis ta armu. Isegi Niiki mõtluri asupaiga võinuks ta teada saada sel viisil, et oleks tema, Tatši, Arvestajasse paigutanud. Kuid Kommodoor eelistab loovutada oma keha. Arusaamatu. Naiivne suuremeelsus. Olgu, ta otsib Džerfi üles, tagastab Džaalile emand Niiki kristalli ning nõuab siis lubatut. Lubaduse täitmisest loobuda Džaal. . . «Kas ei julge?» mõtles Tatš. «Ei, siin on lugu teine.»

Ta aimas, et Suure Kommodooriga on midagi viltu. Et emand Niik pole hoopiski monteerija njng et ka Teekonna Kommodoor on keegi teine, kuid mis Tatšil sellest. Tema

saab ju oma kätte. Mida kahtlasem on lugu Kommodooriga, seda parem Tatšile ja Nomdalile.

. . . Kiirgurid töötasid, nii et vesi võbises. Asjatundjagi oleks võinud vanduda, et karjub tõeline sumuun. Ent kui see asjatundja saanuks heita pilgu Metsiku mere sügavustesse, siis oleks ta näinud huvitavat vaatepilti. Sumuunipaar koos poegadega sööstis allveelaeva eest sügavusse, veealuse mäeaheliku varju. Mõned üksikisen-

did, kes ristlesid naabade jälil, jätsid jahi sinnapaika ning kihutasid minema, justkui oleks neil kuri kannul. Nad ei rahunenud enne, kui kiirguri ühetasane undamine lõplikult vaibus, vees lahustus ja ununes. Ainult üks sumuun hakkas liikuma häälele vastu .. . U-r-r . . . u-rr-rr-r ... undas allveekiirgur. Kaitseteenistuse meremehed lõpetasid laeva ülevaatuse, mis on pärast iga kihutamist kohustuslik. Komandör lükkas kiivri kuklasse ning kinnitas süsimustade silmade ainitise pilgu lokaatoriekraanile. Suunas, kust nad olid tulnud, terendas hele kriips. Emand Tatš käsutas: «Teravust!» Komandör kordas: «Vaateväli teravamaks!» Kusagil laeva sisemuses reguleeris vastav asjamees kujutise selgust ning Tatš lausus: «See ei ole sumuun . ..»

«Just nii,» ütles komandör. «Saateallveelaev. Meie julgestus.»

«Kas teie olete lüli komandör?» «Just nii.»

«Käskige julgestusel lahkuda.»

«Palun üheksa korda vabandust,» lausus komandör. «Määrustik kohustab meid, kui pardal asub Suur või siis tema sertifikaadiga isik, tegutsema ühtse lülina.»

«Olgu nii. Andke julgestusele käsk, et nad midagi ilma teie loata ette ei võtaks. Mitte midagi. Ainult triivigu ja oodaku.»

Ohvitser kordas käsku sõna-sõnalt, kuulas ara kinnituse ja pöördus Tatši poole:

«Lubage küsida: kas me peibutame sumuuni? Efektiivsem oleks sukelduda veel paarsada sammu. Seal asub külma vee kiht. Heli hakkab liikuma kahe sooja kihi vahel nagu kanalis.»

«Tänan teid. Sukelduge.»

Veeballasti reguleerides laskus submariin külma vee kihti. Tatš ei pööranud tähelepanu näiliselt tühisele detailile: teise allveelaeva kujutis muutus pärast sukeldumist palju selgemaks. Monteerijaemand vaatas ekraanile, ootas Helesilma, ning tema pikameelse mälu pinnale kerkisid meeleheiteaastad, lõpmatud sepitsused, mis ta ette võttis ja mis ikka jälle nurjusid, sest Džaal näis olevat haavamatu. Tal olid meeles kõik kavalused, algul üsna naiivsed. Üksildus, otsingud. Mõttetud kuriteod. Hetked, mil kõik näis olevat kadunud. Kord avastas üks hoolas tehnik Nomdali — Tatši isa - mõtluri-

kristalli, mis oli peidetud «Väikese Särava» väliskattesse. Õnneks ei viibinud Tatš kaugel ning hävitas poisi. Kolm korda läkitati ta ise mõtlurite hulka ja kolm korda aitas Suur Prokt teda keha soetamisel. Kuid abistada peamises Prokt ei suutnud või siis ei tahtnud — kes teab? Lõpuks kohtus Tatš elukutselise tšaagi, Helesilmaga. Tõotas talle surematust, kui endine Teekonna Kommodoor ametisse tagasi saab. Džerf oli nähtavasti silmapaistev bioelektroonik. Või kui ka ei olnud — üksikasjad ei läinud Tatšile korda. Temale oli tähtis see, et Helesilm oli kõrgema klassi tšaag, oma ala geenius. Insener tuli näiteks esimesena selle peale, et käsutada sumuuni redupaigana.

Hiidujur oli selles mõttes tõeline leid. Ennekõike oli ta tabamatu. Jahipidamine sumuunidele sai võimalikuks ainult tänu nende saatuslikule nõrkusele — harjumusele rünnata. Kui aga sumuuni ajju siiratakse mõtlur, muutub olukord otsemaid. Selline sumuun ise võitlusse ei kipu ning rebib enda kergesti lahti ründavatest allveelaevadest. Kuid peamine seisneb selles, et sumuunil on kaks aju. Uks juhib keha vasakut, teine — paremat poolt. Ajud pole peaaegu üldse omavahel seotud, hoopiski mitte nii nagu maiste loomade ajupoolkerad. Sumuun võib vastu võtta kaks mõtlurit, kes saavad niiviisi võimeliseks nägema, kompima ja omavahel mõtteid vahetama. See pole kürjesse sunnitööle läkitamine. Vabadus, tabamatus ning hea seltsiline — mida

veel tahta! Toitugi on külluses, sest naaba paljunes ohtrasti, pärast seda kui allveelaevad olid mõni tuhat sumuuni hävitanud. Helesilm on tõepoolest oma ala geenius ... Nüüd käsutas ta ise veelooma varjumiseks ning teda kutsuski ligi hüdrofoni leppesignaal. Sumuuni, kes veealuse mäeaheliku tagant nähtavale ujus, oli Tatš Helesilma jaoks ette valmistanud enne operatsiooni Glooriga. Seva ja Maša olid juures, kui sumuun neid meres ründas, pidi nad peaaegu uputama ning «tapeti» siis ise. Ent mitte mürsku ei kihutanud emand Tatš tema kolm-nurksesse peakolusse, vaid «vahendaja» koos ettevõtte kaasosalise mõfluriga. Teist teed ei ole. Kõigepealt ampull uinutiga ükskõik kuhu. Seejärel, aga nüüd täpselt pea keskkohta, «vahendaja». Niisugust «jahti» pidaski tookord monteerijaemand Tatš, silmakirjaks aga kutsus seltskonna ühes. Nõnda ta Kommodoorile ka seletas. Ta oli kindel, et Džerf peitis end looma sisse, olles jätnud Maša mõtluri allvecpaati, mis oli kusagil ookeanis

uputatud. Muide, need olid kõik ainult oletused. Tillukese kristalli võib peita ükskõik kuhu.

«Lubage teatada: sumuun!» lausus vanemohvitser.

Ovaalne täpike ilmus nähtavale ekraani lõunasektoris — loom ujus avamere poolt otsejoones lähemale. Džerf! Hüdrofonid võtsid vastu lühikesed möirgesignaalid — Helesilma leppeparool. .. Aga mida ta siis nüüd teeb?! Suundub saateallveelaeva poole!

Tatš hüüdis:

«Täiskäik edasi ida suunas!»

Komandör kordas käsku. Laev läks liikvele ning lisas ruttu kiirust.

Õnnetu juhuse tõttu jõudis sumuun parajasti mõlemat allveelaeva ühendava sirgjoone jätkule ning arvas, et väljakutse tuleb temale lähemal asuvalt, saatelaevalt. Mõlemad laevad asusid külma vee kihis, «helikanalis», ning Džerf ei suutnud vahemaad heliallikani kindlaks määrata.

«Isand kapten, käskige saatelaeval loobuda mis tahes aktsioonist!» lausus Tatš «Kategooriliselt!»

«Kuulan! Kolm-kaheksa! Kutsub välja juhtlaev!»

Raadio plõksatas ning kisendas paaniliselt:

«Juhtlaev, siin kolm-kaheksa! Meid ründab sumuun! Ma…»

«Jätta!» röögatas komandör. «Kolm-kaheksa!»

Vastuse asemel kostis summutatud, väga kauge plahvatus.

Komandör seiskas mootori ja ütles:

«Lahingutorpeedo. Teie loom on tükkideks kistud, emand monteerija.»

ÜKSINDA KÕIGI VASTU

Parim moodus inimese jalust mahalöömiseks on lihtne: teda tuleb vaid paar korda järjest õlgadest tõugata. Seva ei jõudnud veel lõplikult mõista, et Džerf on hukkunud, kui «meelejahutaja» vastas väljakutsele ja teatas ränkraske uudise. Mašat ekraneeriv aine ei sisalda atmosfääri-õhku. Maša on peidetud soomuskatte alla, kuid kosmoses. Minut varem oleks Kommodoor käskinud Tatšil otsida allveepaati. Tuhnida läbi kas või kõik rannaveed, kuid leida paat üles. Nüüd aga ei teadnud ta, mida teha. Topeltlöögi all kaotas ta jalad alt ja ei suutnud end otse-

maid püsti ajada, õnn oli ta maha jätnud . .. Kõik lendas uperpalli. Kahe vanema Suure vihkamine, mis teda varem ei hirmutanud, muutub peagi reaalseks ohuks. Kes teab, mitu päeva nüüd, ilma Džerfita, otsimiseks kulub? Võib ka olla, et mitte päevi, vaid aastaid… Ehk koguni põlvkondi. Kui kaua tal aga veel õnnestub mängus Dispetšeri ja Dessantlasega peale jääda?

Dokis valmistuti pidulikuks toiminguks. Robotid küürisid valgustuspaneele. Koridoris vilksatasid siin ja seal harjakad paraadkiivrid, kuldmärkidega paraadkindad, uhiued türbid. Laeva väljumiseni oli jäänud veel ainult mõni tund. Suure Kommodoori ooteruumis tunglesid tähtsad isandad. Teekonna Kommodoor ei võtnud kedagi vastu: Seva tundis ennast justkui puruksmuljutuna. Vist juba tuhandendat korda needis ta ennast,- et oli Džerfi alahinnanud. Ta teadis, et tuleb otsustada Kohe praegu, enne kui algab ettevalmistuste lõppstaadium. Ometi ei suutnud ta end tegutsema sundida. Siis asus tema kallale Teekonna Kommodoor. Ta oleks pidanud kõigest väest soovima Seva kaotust, kuid allutatud mõtlur tahab sedasama mida peremeeski. Džaal küsis torisedes: «Kas nüüd on aeg jalga lasta, mis?»

Seva ei suutnud jalga lasta, kui Maša abituna siia maha jääb.

«Molkus!» tähendas Kommodoor õpetlikult. «Iseennast peab päästma, iseennast... Teised hoolitsegu ise enese päästmise eest. Ei taha? Vaat kus veidrik, kiivri ja saabaste nimel! . .. Kas sa saad aru, et ta on laevas?»

Seva mõistis seda.

«Laev läheb katselennule, seejärel ekspeditsioonile. Kuidas sa ta leiad, molkus? Ahaa, sa tahad siiski katse-lennu nurja ajada ja laeva kinni pidada? Nii, nagu varem plaanitsetud? Aga tead sa ka, kuhu sa pärast satud?»

Seva teadis: Arvestajasse... Sealt — põrmustaja torude ette. Isegi laeva starti takistades ei oska ta Mašat kiiresti üles leida. Nad hukkuvad mõlemad. Nagu topelt-tuumaga pähkel haamrilöögi all. Seva ei suutnud ara minna ega ka tegutseda. Ta võis ainult istuda ja oodata. Oodata.

«Oleneb, mida oodata,» ütles Kommodoor. «Sa kuula ainult, mida arutab ooteruumis meie kaaskond . . . Ei, komonss! Nüüd on isegi juba ootamine mõttetu, niikuinii kihutatakse Arvestajasse. Rünnata! Hirmutada Suuri, neid molkusi, et nad istuksid vagusi ega julgeks piiksa-

tadagi! Suruda nad küüne alla! Lõppude lõpuks võib ju ka laeva kolme-nelja ööpäevaga üleni läbi «tuhnida ...»

Vanal intrigandil on õigus, mõtles Seva, ja tema kahestumisel oli lõpp. Tuleb välja minna diversioonile. Laev kinni pidada. Suuri hirmutada, lastes käiku seni. tagavaraks hoitud trumbid. Niikaua aga, kui Suur Dispetšer ja Suur Dessantlane rabelevad, et Džaali süüdistusi tagasi tõrjuda, otsib ta Maša laevast üles.

Teekonna Kommodoor mõtiskles veel paar minutit, kaalutles, vaagis võimalusi. Siis lülitas ta otsustavalt sisse sidekanali ning kutsus välja Mõlema Kaitseteenistuse Šefi.

Gargoki väljanägemine oli vilets. Isegi kiiver ei istunud tal peas nii uljalt'nagu tavaliselt. Mis .siis, seda parem. . . Vajunud rinnuli puldile, sosistas Teekonna Kommodoor saladuslikult:

«Kuule, Gar . . . Veidrad lood, poiss . . . Kontrolli minu raketist leitud detektoreid — ega need ei vasta äkki minu eelkäija, Nomdali matriitsile. Ee-e... Tulemustest kanna ette.»

Vastust ootamata lülitas ta kanali ümber ning kutsus välja Nulli. Muide, oleks tore teada, kust leiab Šeff Nomdali matriitsi? He-hee. Ahaa, siin ta ongi, Tema Sangarlus Suur Dessantlane, alati viisakas, seltskondlik — ja ennäe, kui rõõmus!

«Teie Et-tenägeHkkus!» lõõritas Null rõõmsalt. «Jaa-jaa ning kõik muu veel lisaks,» turtsus Džaal. «Kas kükitad ikka veel majakas?»

Dessantlane taipas silmapilkselt, et Kolmanda Suure rõhutatud viisakusetuse taga on midagi varjul, ning vahetas rõõmustava näoilme sõbralikult hoolitseva vastu:

«Džaal, armas, kas sind vaevab miski?» «Mind või? Teekonna nimel, mis peaks mind vaevama? Kuni matriits on sinu käes, pole mul millegi üle mõtet muretseda. Oleme ju sõbrad, kas pole nii? . . .»

Nu-11 kargas kabuhirmus püsti. Heitis pilgu ekraani alla. Ahaa, jaatad, kas salastatuse

signaal ikka põleb!

«Ara muretse, mu kallis,» ütles Kommodoor. «Meid ei kuule kecgi. Ainult et... Said aru?»

«S-sain,» lalises Dessantlane. «Ss...» «Noh, ja käitu nüüd korralikult. Ee-e... Ara siis, Palun, matriitsi käpist välja viska — äkki läheb veel vaja. Sujuvat Teekonda!»

Dessantlasega jutud räägitud, kavatses Džaal Kohe Suure Dispetšeri välja kutsuda, kuid mõtles ümber. Selle röövli nahka juba viluks ei löö. Las Šeff ise kannab Nomdali kinnaste ja kadunud matriitsi loo talle ette. Tarkpeale Proktile jätkub sellestki hoiatusest.

Jäi veel ainult Sulverš. «Ustav Sul, tähtsusetu putukas, mis saab tema meie, suurte kiskjate vastu?» mõtles kommodoor. «Kuid Sul võib kogu mu mängu nurja ajada, ja ta »tuleb nüüd lõplikult ohutuks teha. Kuigi temast on kahju.»

«Ihukaitseülem minu juurde!» nõudis ta, ning kui Sulverš tema palge ette ilmus, andis talle käsu: «Isand Gloor keskmises lüüsikambris vastu võtta ja toimetada siia, kabinetti.»

Ohvitser ei imestanud põrmugi. Ta saluteeris mornilt ja sukeldus luuki. See vaikiv sünge hoiak näitas ohvitseri ilmset veendumust, et Tema Ettenägelikkus mängib «Glooriga» kokku. Sellist reaktsiooni Teekonna Kommodoor vajaski. Ning ta arutas endamisi, et põgenenud sunnitööline oskas oma trikke teha ühtaegu nii sobimatul kui ka sobival ajal. Nurra totter põgenemine kartserist sattus just õigele hetkele. Paremini poleks võinudki minna...

Ta nõjatus mugava tugitooli seljatoele ning vaatas mõttes üle, kas kõik on tehtud. Jah, kõik. Emand Tatš oli tal peaaegu meelest läinud. Igal juhul oli ta pisut imestunud, kui too kabinetti ilmus ja. palus luba juhtunust ette kända.

SALUUT

Kommodoor ütles:

«Jätame formaalsused kõrvale. Tunnen teile kaasa kao-tuse puhul. Te tegite kõik, mis võimalik. Tänan teid.»

Tatš vastas umbuskliku pilguga. Oo põhjatu taevas! Ta arvab, et. Džaal ise korraldas Helesilma tapmise!

«Mis lubatud, see täidetakse, emand Tatš. Ma kordan: te tegite kõik, mida antud olukorras teha sai. Nüüd vajan ma teie abi.» Džaal kummardus puldi kohale. «Härrased Sulverš ja Klagg, minu juurde!»

Kordnikud tõusid treppi mööda kabinetti. Džaal pöördus Sulverši poole: «Ma käskisin isand Gloori siia tuua. Kus ta on?»

«Kartseris, Tettenägelikkus.»

«Sa siis käsku ei täitnud?» «Lubage ette kända, noh, see on võimatu.»

«Teie Etteägelikkuš!» õpetas Kommodoor silphaaval.

«See on võimatu, Tettenägelikkus,» kordas ohvitser alistunult metalsel bassihäälel.

«Kas sa Šefi poole pöördusid?»

«Jah, Tettenägelikkus.»

«Mida ta käskis?»

«Mitte targutada. Täita Tettenägelikkuse käske.» «Miks sa siis neid ei täida? Mi-is?» Sulverš tõmbas rinna õhku täis ja kuulutas: «Gloor on libaloom, riiklik kurjategija, tema koht on Arvestaja ülekuulamispunktis. Olles sunnitud, noh, käsku täitma, ma keeldun. Olen valmis, noh,» ta tõmbas hinge, «karistust kandma. Ma keeldun, Teie Ettenägelikkus!»

Klagg lõksatas tasakesi, täis õudu ja vaimustust. Ihukaitseülem päästis lahti leekuriga õlarihma, astus sammu ettepoole ja asetas relva Teekonna Kommodoori jalge ette. Ning käeviipega käskis Suur Klaggil relva üles tõsta.

Võtta Sulverš omamoodi vahi alla! Mis siis edasi saab? Kas tõesti see?

Teekonna Kommodoor tõusis püsti, tammus jalalt jalale ja lausus nukra rahuloluga:

«Sulverš, poiss . . . Olen rõõmus, et ma sinus ei eksinud. Jah. Kui kõik . . . ee-e . . . täidaksid oma kohust, ei seisaks Teekonnal praegu ees. . . Ühesõnaga, sa oled tubli, vannun seda musta taeva nimel!»

«Püüan kõigest väest, Tett!» röögatas Sulverš. Klaggi näkku tekkis jälle hirmunud ilme, sest ta kujutles, kuidas ihukaitseülem temaga arveid õiendab, kui see näitemäng siin lõpeb! Ta kükkas, valmis Sulveršile ligi hüppama ja talle relva ulatama. Kuid Kommodoor käsutas:

«Konvoi siia! Isand Klagg!»

«K-ko! . . . Konvoi Ttet-tenäglikkse kabinetti!» kõkutas Klagg ja leekurite õlarihmu segamini ajades võttis igaks juhuks valveseisangu. Jalgade müdinal astus sisse konvoi. Näitemäng, näitemäng!» keerles palavikuliselt ohvitseriisanda peas. «Teekonna nimel, mis nüüd saab?!»

«Meie, Kolmas Suur, Teekonna Kommodoor Džaal Kaheksas! Teekonna, tema tõe ja ülevuse nimel . . .» alustas Kommodoor kindlal häälel, kuid tuimalt, ilma

vähimagi paatosevarjundita, ning Klagg ajas enda sirgu ja lõi särama — toimus see! — «...käsime! Sulverši-nimelist baloogi, keda süüdistatakse vastuhakkamises, pidada vahi all ... Käsime! Kolme Suure rängima ebasoosingu ähvardusel keelatakse talle abi osutamine, tema toetamine või julgustamine. Sellest käsust tuleb kinni pidada!»

Konvoeerijad hõikasid:

«Teekonna nimel!»

Klagg tegi samuti, kuigi pisut viivitades. Süüdistuse vormel on kõlanud! Siin ta on — karjäär! Ta sööstis endise ülemuse juurde, klõpsas käerauad tolle suurte alistuvate käte ümber kinni, käsutas:

«Konvoi, ümberpöörd! Kartserisse!» ning imestas veel kord, peaaegu oimetuseni.

Teekonna Kommodoor saatis vahistatut täieliku saluudiga, julgustades teda ning rikkudes sellega omaenda käsku.

Täielikku segadusse viidud Klagg konvoeeris oma endise ülemuse kartserisse ja tõi sealt välja Nurra-Gloori, tagastanud sellele omal algatusel käevõru ja relva.

SUPP JA LUSIKAS

Kommodoor lausus: «Ilmusid lagedale, molkus? Roomasid kohale, peajalgne? Isand ihukaitseülcm, võite asuda oma kohuste täitmisele!»

Nurra jauratas: «Heategija!» Õnneks summutas vaimustatud Klagg selle ebasündsuse sõdurliku hüüatusega «Kuulen!», emand Tatši aga oli Kommodoor ettenägelikult minema saatnud — ooteruumi segadust harutama ning järjekorda kindlaks määrama. Vaevalt jõudis luuk Klaggi taga kinni langeda, kui Nurra vaibale potsatas, ennast sügas ja mõtlikult lausus:

«Sa oled näost justkui ... ara langenud või. Uhh, kuidas sügeleb! Olen harjunud, tead, keskmiste käppadega sügama, siin aga on smiksid. Ei ulata.»

Tigedalt vaikides vedas Džaal ta türbirinnaesist-pidi püsti, vaatas tema õndsa ilmega näolappi ning hammustas teda kergelt — hurjutuseks.

«Neetud peajalgne näru! Milleks sa end vabaks küsisid?»

«Kuhu ma küsisin?» urises Nurra. «Atsa! Või Kohe hammustama.»

«La eva.»

Nurra nägu reetis täjelikku nõutust. «Tähendab ma eksisin,» mõtles Džaal. «Võimatu on ju alati kõike ette näha. Olgu. Aitab sellestki, et ma nägin ette tubli Sulvcrši mässukatset. Ja on siis vähe muudki, mida ma olen ette näinud. Aitab juba ...»

Siinkohal potsatas Nurra taas põrandale ja ulgus:

«Ar-rou! Olen vilets mälu kaotanud nesk!» Pikk sinises türbis volask rübeles vaibal ning jagas endale tohutute kämmaldega kõrvalopse. «Nüüd tuli meelde, tui] meelde! Sinu sõber — ta on laevas!»

Ma š a .. . Maša . .. Seva rinnas oleks nagu väike orel mängima hakanud — Maša! Segaduses haaras ta kord relva, kord kinnaste järele, ning küsis, ise juba minekul:

«Kus?!»

«Remondikambris, «vahendaja» sees!! Tookord, kui ma Sulverši sellesse põrutasin, ma veel märkasin, et üks mõtlur oli kuidagi kollakas .. .»

«Mis sa ütlesid?! Kollakas!»

«Oli lahtises «vahendajas». Ma siis läksingi, kui sa mulle olid jutustanud, aga pärale ma ei jõudnud. Kindad polnud vormikohased, tead isegi . . .»

373

«Lähme! Kiiremini, kähku!»

«Ei,» ütles Murra. «Sinu lõust jäägu sealt eemale...»

«Lähme, ma ütlen!».

«Ei. Sa oled siin juba küllalt kokku keeranud, kuni eriolukorrani välja ... Laevas vahib sind iga ekraan.»

«Mis siis teha?»

«Saada emand,» ütles Murra.

«Ke-es?»

«Tatši-emand, tähendab ... Temasse siirdamegi. Saadad tema ja minu, ar-rou ... Küll mina selle asja ara korrraldan!»

Kui Murra juba kord aru pähe võttis, siis andis ta ka taibukat nõu. Täiesti õige: kuidas üldse ilma siirdamata veendudagi, et kollakas mõtlur Mašale kuulub? Ning kus veel toimetada siirdamist kui mitte «dessantvahendajate» hoidlas, trümmis? Teiselt poolt aga on Nurral siiamaani käes paraadkindad, see tähendab tavalised detektorita plastikkestad. Robot peab ta jälle sissekäigu juures kinni. Tatšil on küll sertifikaat... Ent sellegipoolest on ettevõte riskantne. Tatš taipab otsekohe, et Gloor on asendatud. Aitab ainsastki küsimusest möödunud päevade kohta Monteerimishallis, ning ta saab Kohe aru. Ai-ai, ei tahaks sugugi teda sellesse loosse segada! Kõige krooniks hakkas Seval lihtsalt vastik. Teekonna Kommodoori halastamatu haare oli vältimatu, absoluutselt vältimatu — mis seda rääkida . .. Kuid Seval oli vastik tunne, et ka tema ise muutub jäiselt halastamatuks ning võltsiks — jookseb mööda kabinetti, rõõmustab ... ei, veel ei julge rõõmustada, kuid juba arvestab, kaalub, kelle laibast peaks veel üle astuma, et Mašat päästa. Nimekiri venib aina pikemaks: Džerf on hukkunud, Niik ja Gloar kehad minetanud, Sulverš' läheb kohtu alla, järjekorras on Klagg, nüüd veel Tatš ka. Teekonna nimel, enda — Džaali — unustas ta hoopiski . .. Üks on juba hukkunud, teised on määratud hukkuma. Alateadlikult haaras ta «meelejahutaja» järele. Keerutas seda sõrmede vahel — Murra jõllitas joonistust lapseliku uudishimuga.

«Misjaoks see on, heategija?»

Ta jälgis andunult heategija rabelemist. Seva pani plaadi ära, patsutas Nurrat seljale. Oled mul lohutaja, sa igavene tuulepea . . . Ning sul on õigus, ma teen, nagu sa soovitad. Kes huntide keskel elab, peab hundi kombel ulguma.

Džaal kutsus välja emand Tatši, tõi lagedale Raudsarve mõtluri ja alustas kõnelust:

374

«Emand Tatš, te näete oma ...» Sõna «mõtlurit» eelistas ta seekord juba ütlemata jätta. «Lähete nüüd koos isand Glooriga laeva lastiruumi ja kontrollite, kas ma tagastan teile õige eseme. On kõik selge?»

«Jah, Teie Ettenägelikkus.»

«Kas minu sertifikaat on teil kaasas?»

«Jah, Teie Ettenägelikkus.»

«Esitate selle trümmi sisenemisel. Nagu näete, pole isand Gloori kindad vormikohased.»

«Kuulen.»

Tatš ja Gloor seisid Kommodoori ees ühtemoodi kivinenud nägudega. Tatšil olid omad plaanid, Nurral omad.

«Isand Gloor leidis selle üles, mis mul kaotsi oli läinud,» ütles Kommodoor.

«Või nii!» ütles Tatš. «Kus see siis on?»

«Trümmis. Töökojas. Isand Gloor! Eseme annate emand Tatšile kätte seal, kohapeal. Võtke . . . Kas teile on kõik selge?»

«Kõik, Tettenägelikkus!»

. «Ma ei pea teid enam kinni. Hoidke minuga pidevalt sidet.»

Adjutandid saluteerisid" j a asusid minekule. Murra tegi pöördudes vaevu kuuldavalt «lõkat-lõkat» — nagu tollal trümmis, «siirdamisel mannekeeniga». «Iga liiki ja värvi välkude nimel,» mõtles' Kommodoor, «kui vähegi tekib võimalus mõnd vempu visata, muutub Murra taiplikuks nagu Arvestaja ...»

Kabinetti sisenes isand Klagg, verivärske ihukaitse-ülem. Džaal andis käsu: «Alustage vastuvõttu.»

TÖÖ ON TÖÖ

Esimesena võttis ta vastu «Külma» ülema. Kinnitas tankimise korra — stlle peale kulus ainult mõni sekund, sest kord on alati sama. Laeva ahtris asuvasse pukseerimisorva juhitakse puksiirrakett. Robotid võtavad maha viimased vaierid, mis laeva Peadokiga ühendavad. Puksiiri piloot lülitab mootorid sisse ja tõukab laeva «Külma» juurde. Laevaga läheb kaasa tankimiskomando. Marsruudi läbimiseks kulub pisut üle tunni. Kõige suuremaid oskusi läheb vaja laeva sildumisel «Külma» kai aarde. Sildumise keerukus tuleneb sellest, et kaks mürakat — laev ja tehiskaaslane — on sunnitud põkkuma puksilr-

raketi veojõul. Laeva graviitor ei ole veel heeliumiga tangitud, satelliidi graviitorit aga käiku lasta ei saa, sest laeva mass on tehiskaaslase omast suurem. Püüdes laeva külge tõmmata, hälbiks «Külm» oma orbiidilt.

Sildumise järel algab tankimine (Kommodoor kirjutas alla vedelgaasi nõudelehtedele). Hoidlast pumbatakse kolmiktoru kaudu laeva terved järvetäied vedelheeliumi, -hapnikku ja -vesinikku. Tankimisele kulub kaks tundi, ja seejärel suundub laev katselennule.

«Lubage küsida, kellele Tettenägelikkus usaldab pukseerimise?» päris «Külma» ülem.

«Pole veel kinnitanud . . .» turtsatas Teekonna Kommodoor.

Küsimusel oli sügav mõte. Sildumisel peab puksiiri piloot «Külmale» sujuvalt lähendama kosmilise müraka, mille seisumass on kaheksakümmend tuhat tonni. Sujuvalt, väga sujuvalt, sest vähimgi tõuge muljub kai kokku, kägardab torustiku, ning tankimine jääb ara. Kui aga piloot ei ole küllalt täpne ja annab laevapardaga hoidla pihta löögi, siis on katastrooi käes. Kera seinad lõhenevad nagu märg paber ning kogu vedelgaaside tagavara paiskub kosmosesse. Tohutu kahjum! Ühe laeva heeliumi-varu tootmiseks kulub umbes sadakond kohalikku ööpäeva. Kuid gaasi kaotsiminek on alles pool häda. Hapnik ja vesinik moodustavad segunedes paukgaasi. Õieti öelda on see kõige tõhusam lõhkeaine looduses üldse ning võib plahvatada tühiseimalgi põhjusel. Sildumist raskendab veel seik, et seda tehakse pimeduses, planeedi ööpoolel — vältimaks päikesekiiri, sest hapniku ja vesiniku segu võib plahvatada ka paljast päikesevalgusest. See segu on üks pagana õrn asi... Jah, sildumise ja tankimise tundidel tasus «Külma» täiskommodoorist ülem oma auameti eest kuhjaga. Teekonna Kommodoor vahetas temaga kombeka tervituse: enne tankimise lõppu nad teineteist enam ei näe.

Nurra teatas: kontrollpunkt on läbitud, liigutakse trümmis. Saabus teirre täiskommodoor, lennukoosseisu šeff. Teekonna Kommodoor kinnitas puksiiri piloodi kandidatuuri: Täfa,

kolmanda järgu insener-piloot. Lihtrahva hulgast, lähikosmose parim raketijuht. Šeffpiloot pani määramisplaadikese hoolikalt ära ja päris:

«Kas Teie Ettenägelikkus asub puksiirile?»

«Muidugi mõista. Teekonna nimel!»

«Teekonna nimel!»

Lennukoosseisu šeff kükkas eriti aupaklikult. Kõik

teadsid, et Teekonna Kommodoor pole piloodina kehvade külast. Väga hea, et ta iga kord võtab pukseerija julgestuse enda peale.

Seva aga mõtles: võib juhtuda, et kolmanda järgu piloot Tafa jääb viimaseks elusolendiks, keda mina näen. Kahju. Tõepoolest, Seval pole mingit tahtmist surra, kuid siiski viib ta kavatsetu täide. Sildumishetkel lisab pisut veojõudu, laev teeb väikese pöörde ja annab ahtriga hoidla pihta hoobi. Võib juhtuda, et plahvatust kohe ei järgne. Gaasipilv peab enne kogunema ja soojenema, selleks kulub aega. Kuid Suurele Dispetšerile, kes jälgib sildumist ekraanilt, jätkub paarist sekundistki, et taibata, kes katastroofis süüdi on. Ning veel kahcst sekundist, et käskida: «Surm süüdlasele!» Suur Dessantlane vajab kümmekond sekundit rohkem. Too enne kaalutleb, kas on ikka kasulik hüüda: «Surm!» Ja piloot täidab käsu, ning kordnikud sööstavad saabaste tüminal luugi juurde ja lohistavad Teekonna Kommodoori leekurilaengust läbistatud keha lakeiliku rõõmuga välja ning...

Sellele ara enam mõtle, andis Seva endale käsu. Jäta juba. Laev väljub saja ööpäeva võrra hiljem — ainult see on tähtis. Sada ööpäeva! Kui aga toimub plahvatus, siis tuleb lisaks veel kuuskümmend. Vähemalt kuuskümmend ööpäeva kulub uue hoidla ehitamiseks. Niikuinii ei suuda sa kiusatusele vastu panna. Kas saad Maša kätte või ei — ikkagi vajutad veojõuhoovale. Ma ju tunnen sind.

Nurra kandis ette:

«Oleme kambris. Asume asja juurde .. .»

Ilmus kohale Kosmose Kaitseteenistuse seif ja tõi tankimisprotseduurile lubatud ametimeeste nimekirja. Esimestena seisid kirjas kolm vanemohvitseri — nood, kelle kõht on puksiiri luugi juures Teekonna Kommodoor vajutas käevõru nimekirjale. Kinnitatud.

Äkki tuli talle pähe, et Nurra lendas ju omal ajal SJR-idel. Vilunud piloot... Käsutaks ehk Nurra rooli taha ja ütleks, et... korralda nüüd üks järjekordne «lõkat-lõkat», mina aga asun laeva kui reisija, et tagada sinu ohutust? «Ei, see mõtelöö Kohe peast minema, küll ma sulle näitan!» käratas Seva Džaalile, nagu oleks too talle selle kurja mõtte sisendanud. Tuleb välja, et teist teadvust evida on väga mugav. Aja kõik tema peale. Ennast kaitsta ei saa ta kuidagimoodi. ..

«Pöördume tagasi,» kostis kõrvaklappidest Nurra hääl.

«Kuidas temaga on?!» karjus ševä. «Pöördume tagasi,» kordas hääl.

Seva hüppas püsti. Istus jälle. Jäi mitte midagi nägeva pilguga vahtima ekraani, kus hargnesid suure sündmuse — laeva Peadokist väljalaskmise — ettevalmistused. Üksteise järel ilmusid planeedi kosmodroomide kohale sinised kaldristid: kõik raketid on sahtidesse tõmmatud. Rohelisena püsis üksnes Kaitseteenistuse kosmodroomi ristkülik: patrullrakettide start hilineb. Kuid samas süttis rohelisel väljal valge pulseeriv täht — startis kolmest raketist koosnev lüli. Automaatselt suunas Kommodoor pilgu lähikosmose orbiidiekraanile. Seal roomas valge kolmnurk — üksus suundus orbiidile. Kosmodroomilt tõusis aga juba lendu järgmine kolmik, ning stardi-paiga piirjoon muutus helesiniseks. Veel kaks kolmikut — ja piirjoon läks punaseks. Graafik punetas kui Väikese Päikese loojang. Seva mõtles: soja värv. Kuhu jääb siis Nurra, miks nad viivitavad?

«Meelejahutajale», mida ta hoidis kogu aeg käes, ilmus uus tekst: «Kosmosesse väljumisel

palun hoida käepärast mõtlurita tehiskeha.»

Kummaline nõuanne, mõtles Teekonna Kommodoor ja andis korralduse etee ette valmistada. Järele mõelda, milleks vajab Õpetaja eteed ja koguni ilma mõtlurita, polnud tal mahti.

Orbiidiekraanil liikus juba väike romb – puksiirrakett, mida toimetatakse laeva juurde. «Külmalt» saabus teade, et kõik ettevalmistused on lõpule viidud. Selsamal hetkel hüppas Teekonna Kommodoori kabineti$_s$ valvav robot-uksehoidja, alludes väljastpoolt tulnud kuuldamatule käsule, luugikaane juurde ja tõstis selle üles.

MAA. RUUMIINVERTER

Seintest õhkus männivaigu lõhna. Laudvooderdis oli uus, kullakarva. Avarasse, valgusküllasesse aknasse tikkusid männioksad ja piilus uudishimulikult ohakalind. Kuid selles toredas toas Gurovi suvila ülakorrusel, keset mustaks tallatud põrandat, mis ammugi igatses pesemist ja pühkimist, asus aparaat, mis njiis selles männi-metsavaikuses niisama kohatu nagu kuulipilduja maasi-kapeenral. Seade sarnanes vanarauakuhjaga. Hämmastunud pilk tabas detailide kaosest kord päevinäinud raadio

vastuvõtja vanadusest valendaval alusplaadil, kord pooljuhtide vaniku, kord vaskspiraali. Segadikust helkis rohekalt kuuelaengulise «vahendaja» keraamiline kest. See kõik oli tihedalt koos konservikarpidest kokkukeevitatud ning lakke suunatud ruupori ümber. Meister ei olnud vaevunud kõiki plekitükke ühtepidi paigaldama ja ruupori pind oli laiguline nagu Aafrika kaart. Heledal plekil sinetasid sõnajupid: «tlan», «ring» ja «ndi vürts». Peale selle merelaine, kalapüügivõrk ja kalasaba.

«Atlandi vürtsiheeringas», taipas Zernov ja küsis, hääles kahtlusevarjund:

«Kas see ongi teie inverter?»

«See on ruumiinverter,» vastas Ivan Kuzmitš.

Zernov mühatas. Ta piilus ettevaatlikult ruuporisse ja nägi seal vähemalt nädalast tolmukorda. Sügaval sees magas ööliblikas, sirelisuru.

Õpetaja ei pööranud tähtsale külalisele tähelepanu. Niisamuti ei teinud ta välja ka oma valvuritest — kahest ohvitserist, keda Keskus oli tema juurde määranud. Ta tammus inverteri juures, pistes ühtelugu pead selle sisse, kahe alumiiniumtaldriku vahele. Sääraseid taldrikuid võib leida viletsatest sööklatest.

Kogu lugu lõhnas väga müstifikatsiooni, sihiliku lollitamise järele. Kuid kolm ööpäeva tagasi näis ka detektori, dessantlasi avastava seadme skeem müstifikatsioonina.

Keskuse ülem võttis nurgas istet, läitis sigareti, heites aeg-ajalt pilke dessantlase kuklale. Ta tundis kõhedust, kuid see ei hämmastanud ega alandanud teda. Kolm viimast ööpäeva olid talle rohkesti tarkust juurde andnud. Tol mälestusväärsel ööl vahendasid Ivan Kuzmitš ja Blagovolin detektori skeemi Maa tehnikakeelde — joo nestasid selle vatmanilehele. Elektroonikateadlased sööstsid seda lahti mõtestama, Ivan Kuzmitš aga naasis kohe siia, suvilasse. Keskusel polnud võimalik ühtegi inseneri õpetajaga kaasa komandeerida. Suvilasse paigaldati telefon ja seati sisse valve. Kuid dessantlane ei teinud katsetki põgeneda. Ta tammus vahetpidamata inverteri juures, ei söönud peaaegu üldse midagi ega maganud minutitki — aina ootas teateid oma luurajatelt. Samal ajal käis N. linnas kibekiire töö. Niipea kui skeem oli lahti mõtestatud, pistsid mööda linna kihutama kullerid. Kell neli, viis ja kuus hommikul äratati spetsialiste, tehaste ja uurimisinstituutide peainsenere, varustustöötajaid. Ladudelt murti pitsereid. Autod aina vedasid Kesku-

sesse kartong- ja plastmasskarpe, mis sisaldasid pool-juhtseadmeid, raadiolampe, mikromooduleid,

trafosid, võnkeringe — ladu võttis enda alla ruumika toa. Eramu alumisel korrusel asus tööle linna parimate raadiomon-tööride brigaad. Alustati üheaegselt kähe detektori monteerimist. Valmis tuli jõuda ühe ööpäevaga. Sellegi ööpäeva oli Zernov üksnes imekombel kätte võidelnud. Algas see kell kolm öösel — arvates ametlikust telefonikõnest «ülevalt» — ja Zernovile tähendas see tõelist põrgut. Hilineda ei tohtinud. Hiljem küsisid talt seltsimehed: kuidas sa, uljaspea, sellise riski peale välja läksid? Ilma vähimagi aluseta, mingi hoopis tumeda isiku kinnitamata sõnade põhjal, ilma kindlate tõenditeta panid erakorraliste abinõude rakendamise seisma. Zernov naljatles vastu: võitjate üle kohut ei mõ.isteta... Ainult Anna Jegorovna teadis, millist lõivu see ööpäev Zernovilt nõudis. Salamahti mõõtis doktor iga kahe tunni tagant tema vererõhku ja tegi süste. Kaksteist korda ööpäeva jooksul. Keskuse ülem veetis kakskümmend neli tundi telefoni ja tefetaibi vahel: monteerijail tuli puudus kord ühest, kord teisest, ning Zernov keelitas, käskis, nõudis, palus, saatis välja kullereid ja volinikke. Detektorite monteerimisele lubas ta kulutada kakskümmend tundi, ei minutitki rohkem. Raadiotehnikud töötasid pala-vikulise kiiruga. Nad puhkasid üksnes siis, kui varustamises juhtus seisak, — vajusid siinsamas töölaudade taga unne, ilma et oleksid isegi jootekolbe välja lülitanud. Siis käis ka Blagovolin alt einelauast uut termosetäit kohvi toomas. Dmitri Aleksejevita, samuti nagu Zernov, ei maganud silmatäitki. Teda püüti puhkama sundida, tema aga vaidles bassihäälel vastu:

«Ah, tühi asi. Magasin ju terve nädala — aresti all...»

Kahekümne tunniga ei tuldud toime. Alles ööpäeva lõppedes, neljakümnenda päeva hommikul kella kolmeks olid detektorid valmis. Kaks eksemplari. Rohmakad, vananenud radioola tüüpi kastid, hirmus rasked tõsta. Ilja Mihhailovas ütles kuhugi tõtates Zernovile:

«Mis siis, et rasked, Mihhail Tihhonovitš. Kui ainult hääle sisse saaksid — küll siis asume otsemaid portatiivseid monteerima.»

Eredate lampide valgel näisid näod rohelisedr Saginas üksteist segades kerisid küberneetikud juhtmeid lahti, ühendasid mõõteriistu, kärutasid köhale hiiglaslikke ostsillograafe. Siis asuti detektoreid häälestama. Zernov helistas komitee esimehele ja palus pikendust. Viie tunni

pärast pidi ta andma lõpliku vastuse, kas võib loota detektoritele või.. . «Mis siis veel! Siis juba ei ole enam mingisuguseid võisid,» ütles ta endale. Läks kabinetti, lülitas kõik telefonid välja, vajus diivanile ja uinus.

Teda äratas Blagovolin. Füüsiku näole langes vihmase hommiku kaame valgus — kell oli kaheksa. Aeg oli täis.

«Miks mind varem ei äratatud?»

«Polnud vajadust, Mihhail Tihhonovitš.»

«Kas on häälestatud?»

«Häälestatud jah. Nüüd tuleb katsetada.»

«Öelge edasi — alustame kell kaheksa kakskümmend.»

Katusel pladises vastik, lõppematu vihm. Nägu krimpsutades sai Zernov kätte hommikuse süsti. Ta helistas Georgi Lukitšile, et teatada kontrolli algusest. Ukse vahelt poetas end sisse ettekandja, kandikul hommikueine, — Zernovi pilk pani ta aga otsemaid taganema. Nüüd võttis Zernov seifist välja kuuelaengulise «vahendaja» ning kutsus selektori kaudu välja kaks nooremat operatiivgrupi ohvitseri.

Musta töö pean ise ära tegema, mõtles ta. Leitnandid olid end vabatahtlikult pakkunud ohtlikku ülesannet täitma. Milles oht seisnes, seda neile ei öeldud. Lihtsalt — ohtlik ülesanne. Selline oli juba Keskuse töö: lakkamatud hinge kurnavad kavalused, püünised, pettekäigud. Neil kahel polnud aimugi, et detektorid on valmis, ning veel vähem, et kohe algavad katsed.

Nad raporteerisid: «Leitnant see-ja-see ilmus teie käsul kohale.» Zernov pakkus neile istet, tõstis «vahendaja», ning nagu vanasti, hiilgas oma silmapilkse reaktsiooniga: tõmbas kahel korral pikast niidist. Ohvitserid ei jõudnud arugi saada, mis tal käes on. Langetasid vaid korraks pea

— ja ärkasid juba dessantlasteiia.

«Olen Joon Üheksa,» lausus Zernov tarmukalt. «Murdsin läbi. Teekonna nimel!»

«Teekonna nimel!» vastasid dessantlased.

«Poole tunni pärast lendame ministeeriumi. Hangime erihoiult ühelaengulised «vahendaj'ad» ja mõtlurid ning sõidame kindralstaapi. Seniks aga minge laboratooriumi, Ganini käsutusse. Saadan teile väljakutse otse autost. Kõik.»

«Teekonna nimel!» vastasid dessantlased ning marssisid sõjaväelaslikul sammul kabinetist välja. Nad ühinesid töötajatega, kes olid kogunenud labora-

tooriumi eestuppa. Dessantlastega koos oli siin kakskümmend inimest.

Ganin jagas kõigile kätte kartongnumbrid ja seletas grupile ülesande: kõrvaltoast kutsutakse neid välja numbrite järjekorras. Kutsutuil siseneda viivitamata, liikuda kapitaalseina ja ajutise vineerseina vahelt otse läbi. Väljuda vastasuksest, mille juures number tagastada.

Dessantlased ei vahetanud pilke, vaid vaatasid polkovnikule määrustiku kohaselt otse näkku. Kõrgetasemeliste spetsialistidena taipasid nad, et parata pole midagi. Oleksid nad sajaprotsendiliselt kindlad olnud, et neid käsutatakse katsejänestena, keeldunuksid nad minemast. Vaenlasele abi osutamine pole dessantlastel kombeks. Kuid täit kindlust neil ei olnud. Oli ju Keskuse ülem esitlenud end Joon Üheksana, kes oli operatsiooni «Viirus» üks juhte ...

«Esimene!» hüüti ukse tagant.

. . . Detektorid as«sid vineervaheseina taga laual. Rahvast oli laboratooriumis paksult, "keegi istus aknalaual ning kõiki hõlmas vaikus nagu tohutu klaaskuppel. Zer-novile pakuti vaba tugitooli, tema. aga ainult kehitas ühte õlga ning jäi püsti. Katseid juhtiv Ilja Mihhailovitš hüüdis: «Esimene!»

Number üks möödus vaheseinast — kontsad kõpsusid linoleumil, sammud kaugenesid ja vaibusid. Ilja Mihhailovitš tegi värisevi sõrmi protokolli «linnukese».

Kahekümne katsealuse hulgas on ainult kaks dessantlast.

Tuli teine. Blagovolin, haaranud ühe käega lõuast, teisega pigistades kruvikeerajat, laskus aparaatide kohale. Ei midagi. Neoonlambid. ei löönud särama. Tuli kolmas.

Laboratooriumis praksatas miski kuuldavalt ning kõik liigahtasid, kuid lamp ei süttinud põlema, Blagovolini käes aga oli kaks kruvitsapoolt. Ta oli selle kätki murdnud. Keegi küsis: «Ehk lisame võimendust?» Vaikus. Möödus neljas. Kutsuti välja viies.

Nagu kõik teisedki, ei teadnud Zernov, mis numbrite all dessantlased ilmuvad. Kuulnud ukse kääksaiust, heitis ta pilgu aparaadi elutusse silma ning märkas esimesena selle sügavuses kollast helki. Sugenes selline vaikus, et tänavalt kostis selgesti vanamutikeste jutuvadinat. Katsealune astus piki koridori ning neoontuli jälgis tema minekut: helenes kuni täie valgusjoani, siis lõi võbe-

lema, vaibus vähehaaval ning kustus, kui välisuks klnni langes.

Zernov ajas end sirgu. Ta lausus sosinal: «õnnitlen, seltsimehed,» ning seisis hetke paigal, pilk langetatud. Koridori aga sisenes juba kuues.

Ettevaatlikult astudes puges Keskuse ülem laboratooriumist välja. Tarvis oli ohvitserid dessantlastest vabastada. Detektoritel oli «hääl sees»! Maa-asukad olid õppinud tulnukaid eristama.

Tollest hetkest alates lakkas Ivan Kuzmitš olemast kahtlane subjekt. Temast sai ajalooline isik, kes päästis Maa ennekuulmatust ning enneolematust õudusest, iseenda kaotamisest, mis oleks toimunud miljardeid kordi. Niisugust asja on maistes keeltes isegi võimatu väljendada ... Kuid Zernovi jaoks ei muutunud praktiliselt ning otsekohe veel midagi.

Üleeile oli ta oodanud lõppu, täna — detektori katsetamist. Juba kuus nädalat järjest ootas ta iga tund kõige hirmsamat — OK teadaannet eskaadri rünnaku kohta. Viimase ööpäeva kestel oli ta liikunud nagu üleskeeratav lelu, mille vedru hakkab.maha käima. Ning ta jättis kõik sinnapaika, jättis sinnapaika detektorite käimapandud tootmise ja istus nüüd, näost roheline ning koledasti kõhnunud, aparaadi ees, mis meenutas mõne-hullu leiduri *perpetuummobile't,* aknast piilus aga sisse uudishimulik ohakalind.

Polnud tahtmist kõnelda. Küsida oli ka mõttetu. Selle aparaadi, taga on terve maailm, niisama kättesaamatu kui Magalhäesi pilved. Kuid teenistus on teenistus.

«Kuidas siis toimib see teie inverter?» päris Zernov.

Ivan Kuzmitš vaatas ümber. Tema välimus oli Zernovi omast hullemgi: põsed hoopiski aukuvajunud, nägu kol; lakaskaame, huuled kuivad ja lõhenenud. Ta rääkis kuidagi vaevaliselt, jättes sõnade vahele ootamatuid pause.

«Kuidas toimib? Njaa ... Tähtsam on tulemus ...»

«Palun siis rääkige tulemusest.»

«Suur hulk informatsiooni antakse edasi... Njaa. Antakse edasi ükskõik kui kaugele. Väljaspool aega. Näiteks mõtlur. Te ju teate, et mõtlur kujutab endast kris-tallistruktuufis salvestatud informatsiooni. Njaa, struktuuris . . . Ei midagi muud. Informatsioon indiviidi psüühika põhiseoste kohta. Kuidas?»

«Ma kuulan, jätkake.»

«Aga see ongi kõik. Inverter saadab mõtlureid ükskõik .kui kaugele. Väljaspool aega.»

«Mis tähendab «väljaspool aega»?»

«Njaa . . . Kuidas seda nüüd .. .» alustas Ivan Kuzmitš. «Noh . . . Oletame, et saadate signaali Kuule. Vastuse võite saada mitte varem kui kahe sekundi pärast. Kas on selge?»

«Muidugi. Signaali teekond ühes suunas kestab sekundi.»

Õpetaja pilk oli suunatud kuhugi inverteri keskpunkti.

«Njaa, ühes suunas . . . Kuni Veenuseni teeb see minuteid, ei mäleta täpselt, kui palju. Inverter aga annab vastuse silmapilkselt.»

«Kas see tähendab, et signaali liikumis-ele aega ei kulugi?»

«Kui soovite — ei kulu. Aja paradoksid! Need on, teate, väljaspool loogikat.»

«Nii . . . Aga vahemaa?»

«Valgusaastad.»

«Milleks teile siis laevad?»

Dessantlane vastas kõrgilt:

«Laevad kuuluvad Teekonnale. Inverter on «eraldunute» looming. Teekond seda endale ei saa.»

«Asjata ennustate,» ütles Zernov. «Iga leiutis muutub varem või hiljem ühisvaraks.»

Dessantlane kehitas õlgu. Terria liigutus kätkes peale väsimuse ja ükskõiksuse ka hoiatust: ega teiegi seda aparaati endale saa. Teie planeet pole kah sugugi inglite asupaik . . . Zernov nõustus sellega mõttes ning arutas nukralt, ,et koos hindamatu abiga on Joon Üheksa temale kuhjaga tüli teinud ning püstitanud tema ette probleeme, mille lahendamiseks tal puudub õigus. Formaalselt on ta kohustatud inverteri iga hinna eest kätte saama, mõtlemata seejuures, kas see toob head või halba .

Pisut vaikinud, jätkas.la:

«Ütlesite, et teil õnnestus inverteri abil kahe lapse mõtlurid baasplaneedile toimetada ning et lapsed seda «praegu veel ei tea»! Kuidas on see võimalik?»

Ivan Kuzmitš ei vastanud kohe. Inverterist kuuldus ägedat siristamist ja loksutamist, nagu kakleksid kusagil eemal varblased. Seade mattus valgesse uttu ning selle peal hakkasid kiiresti liikuma mingid märgid. Siis kadus ka Ivan Kuzmitš udu varju. See kestis mõne sekundi. Udu hajus, ja Ivan Kuzmitš lausus, nagu poleks midagi juhtunud:

«Püüan vastata teie küsimustele laste kohta. Kas mäletate Bõstrovi ettekannet? Ta rääkis

teadvuse kalkeeri-

inise kahest variandist, eks ole? Et Teekond kasutab varianti, mille puhul originaal-ajuseosed hävivad?»

Zernov oli juba harjunud sellega, et Joon Üheksa teab kõike, mida nägi ja kuulis Blagovolin enne juhtumit seebikarbiga. Ta kinnitas: «Nii-nii. Mäletan.»

«Inverter realiseerib palju keerukama variandi: kalkeerimine ilma ajuseoseid rikkumata. Inverter võtab teadvusest koopia. Njaa. Duplikaadi, teise eksemplari. Esimene aga hullab lihtsameelselt. . . Siin nad ongi. Palun väga!» Jalgratta sadulas jõnkseldes sõitis tara tagant mööda jässakas, siilisoengu ja tahtejõulise lõuaga poiss. Hetke pärast möödus ka tüdruk, pigem juba neiu, seljas maika, jalas lühikesed püksid; tal olid lopsakad, pealtnäha karmid mustad juuksed.

«Palun väga,» kordas dessantlane. «Mõlemad on siin Hullavad.»

«Ja duplikaadid on seal?» «Nagu mul oli au teile selgitada.»

«Siis mina küll aru ei saa. Ütlesite, et olete kohustatud lapsed tagasi tooma. Kuid seal pole ju lapsed, vaid duplikaadid?»

Joon Üheksa tõstis käe:

«Mihhail Tihhonovitš, me hindame koostööd teiega ülimal määral — ma räägin «eraldunute» nimel. Kuid pean ütlema ka seda, et mõnes asjas ei suuda te. meist aru saada. Te samastate konkreetse isiksuse konkreetse kehaga, isiksuse kandjaga, unustades, et isiksus pole muud kui teatud kindlal viisil organiseeritud informatsioon. Mitte ainult mõistus, vaid isiksus tervenisti. Mõelge järele: ma ju saatsin kosmosesse isiksuste duplikaadid, mis mitte millegi poolest ei erine originaalidest. Miite millegagi! Neil on täisväärtuslik mõistus. Nad on teadlikud oma minast. Nad elavad tänapäevas, neil on minevik ja nad unistavad tulevikust. Me saatsime maailma niisiis ikkagi isiksused, ja meil puudub moraalne õigus neid saatuse hoolde jätta. Nende hukkumine võrduks surmaga samuti nagu teieja minu puhul. Veel enam, mul pole õigust lällutada neid minevikust, mis on neile kallis. Ma pean nad siia tagasi tooma, muidu hukkuvad nad ikkagi. Kidunevad nagu sohu ümberistutatud männid. Järelikult pean ma nad Maale tagasi tooma ja originaalisiksustega ühendama. Mis tahes muu variant on sama mis tapminegi. Noh, aga praktilisest seisukohast.. . Nad toovad Teekonna kohta andmeid, mis on teile väga ja väga tar-

vilikud.» õpetaja muigas. «Kõrgest moraalist kinnipidamine toob alati praktilist käsu — selline on minu tagasihoidlik arvamus. Njaa. On lootust neid kõige lähemas tulevikus tagasi tuua.»

«Mis siis ikka, oleks rõõm seda näha,» ütles Zernov. «Muide, kuna meil juba moraalist juttu tuli — kuidas te toimiksite dessantlaste mõtluritega?»

«Nagu iganes soovite,» ütles Ivan Kuzmitš. «Te pole neid ju siia külla kutsunud. M i n d Teekond ei huvita.»

«Kas te siis ei tunne moraalset vastutust tema tegevuse eest?»

«Tunnen. Sellepärast ma võitlengi Teekonna vastu, njaa ...»

«Nii-nii, loomulikult,» nõustus Zernov. «Ivan Kuzmitš, aga miks, te läkitasite lapsed — mitte täiskasvanud, vaid lapsed?»

Dessantlane tõstis õpetajale iseloomuliku liigutusega sõrme:

«See on salapärane lugu, milles ma pole veel selgusele jõudnud, kuigi seda «leks tulnud teha ... Kas te kujutate ette isiksuse siirdamise bioloogilisi mehhanismi, lugupeetud Mihhail Tihhonovitš?»

«Absoluutselt mitte, Ivan Kuzmitš,» kavaldas Zernov. «Olen ju praktik hoopis teises sfääris, eks?»

«Njaa ... Püüan . . . Asja lihtsustades võib öelda, et siirdamisel tekib ajus uus närviseoste süsteem, mis kujundabki uue isiksuse. Njaa... «Vahendaja» kiirgus sunnib need uued seosed ajule peale, kusjuures vanad jäävad praktiliselt puutumata. Uus isiksus ei tõrju vana välja, nad elavad seal koos, kooseksisteerimise printsiibil. Kuid ...» õpetaja pani sõrme vastu nina, «kuid kaks isiksust, kes seejuures ka printsipiaalselt erinevad, peavad kujundama kaks käitumisviisi, kaks erisugust käitumisviisi, mis on aga võimatu. Seepärast kõik, mida nimetatakse tahtejõuks, täpsemalt väljendudes — käitumise motivatsiooniks, kuulub ainult ühele isiksusele. Nimetagem seda ülemvõimuliseks. Ja bioloogiliselt. .. njaa, bioloogiliselt.-:.. on kujunenud nõnda, et inimajusse siirdamisel jääb ülemvõim teekondlase isiksusele. Kuid!» Ta tõstis jällegi sõrme. «Ainult juhul, kui see aju kuulub täiskasvanule'..'. Salapärane lugu, tõepoolest! Ei .kujuta ette, kuidas- seda seletada. Minule kui õpetajale meeldib kujutleda, et lastel on käitumise motivatsioon tugevam kui täiskasvanutel. .. Mõistate?»

«Nii, nii...»

«Miks osutub lapse isiksus ülemvõimuliseks? Võibolla on see juhus. Võib ka olla, et minu kui õpetaja naiivne arvamus ori õige. Njaa. Ei tea...»

«Aga kuidas arvatakse seal?»

«Phäh! Seal! Teekonda teooriad ei huvita . .. Ametlik teadus lihtsalt eitab võimalust, et Teekond võiks lüüa saada. Mitte keegi meie üle võitu ei saavuta — ja kõik. Vabandage.» Ivan Kuzmitš astus inverteri juurde, kuulatas siis eemaldus taas. «Nüüd vastan teie küsimusele. Mul oli tarvis sinna saata kaks inimest, kusjuures sellised kes vähimagi kahtluseta osutuvad ülemvõimulisteks
isiksusteks. Surmkindlalt. Kas taipate, milline pidi olema ainumõeldav otsus? Lapsed. Võimalikult suured lapsed, kuid ikkagi lapsed. Valisin kaks, keda olin siin koolivaheaegadel mitu suve jälginud. Väga suured sõbrad tahtejõulise ja omapärase iseloomuga. Otsekohesed. Kartmatud. Tüdruk lausa kullatükk ... Poisil on parem motivatsioon , kuid ta on mõningal määral lihtsakoelisem...
Mõlemad terved kui purikad.» Õpetaja naeratas — esimest korda nägi Zernov, et ta tõepoolest ka naeratab. «Ning ma läkitasingi nemad — duplikaadid muidugi.»
«Tänan seletuste eest,» lausus Zernov. «Kui ma teist õigesti aru sain, siis pöörduvad duplikaadid tagasi?»
Ivan Kuzmitš vaatas talle otsa ning kelntas süngel ilmel õlgu. . . .

«Teen kõik, mis võimalik, njaa ... Praegu veel ei tea. Nüüd palun mind vabandada, olge tervitatud.» Õpetaja pistis pea inverterisse kahe alumiiniumtaldnku vahele. Tema juuksed tõusid praginal püsti.

Nii lõppes Zernovi teine ja ühtlasi viimane kohtumme Joon üheksaga, insurgendist dessantlasega.

TEINE VÕIMALUS

Robot-uksehoidja tõstis Teekonna Kommodoori kabinetis luugi üles, taganes kahe sammu võrra ja tardus paigale. Kõrgi läve tagant ilmus nähtavale sinine kapuuts, sinises kindas käsi haaras luugiava servast. Seyale langes kõrgema järgu monteerija Tatsi kiretu pilk. Tatš sisenes kabinetti, võttis laitmatu, määrustekohase valveseisangu, astus siis, nii nagu ette nähtud, kaks sammu edasi tema saluut oli sundimatu, kuid täpne. Tema järel ronis väärikalt sisse Nurra. Tonksas roboti saapa-

ninaga eemale ja sulges ise luugi. Ning kukkus keksima ja naeru lagistama.

«Ar-rou! Siin me olemegi! Mis te nüüd seisate nagu rikkis eteed?»

Seva küsis erutusest vaevu lõugu liigutades:

«Kes sa oled?»

«Kõrgema järgu monteerija Tatš, Teie Ettenägelikkus,» kõlas rahulik vastus. «Teie käsundusinsener.»

«Kes sa oled?»

«Ma ei saa teist päriselt aru, Tettenägelikkus ...»

«Rääkisin ju sulle, et ta on võõrplaneetlane!» kähistas naerukrampides väänlev Nurra. «Ütle talle midagi oma keeles, kulla heategija! .. .»

Maša ei usu, et mina olen Teekonna Kommodoor, taipas Seva. Ta pidi istuma: jalad lõid nõrgaks. Rääkida «oma keeles» ta ei saanud. Vaja oli midagi välja mõelda. Ta pomises:

«Olen Se-ua. Kas saad minust aru?»

«Ei, Teie Ettenägelikkus.»

Tõepoolest oli üsna raske taibata, et «Seva» tähendab «Seva» . . . Kuid Seval — ei, Teekonna Kommodooril — tärkas kuri kahtlus. Et Nurra on ta reetnud ning et praegu mängitakse siin farssi. Nagu ei tunneks Maša teda ära, tegelikult aga on see ikka endine Tatš.. . Liiga kaua olid nad ara ... Paha mõte. Kuid reaalne võimalus. Ta küsis:

«Kas mäletad kollektiivset looma, kelle urg asus kaevu kõrval?»

Tatši nägu muutus silmapilkselt.

«Jaa. Jaa! Mäletan!»

«Milline karv tal on?»

«Tal on okkad ...» vastas Maša.

See oli tema, tõepoolest! Kes siis veel võis teada, et siilil on okkad? Ning et «kollektiivse looma» aü mõtles Teekonna Kommodoor siil Timofei Ivanovitši?

Edasi kõnelesid nad niisama tühjast-tähjast. Umbes nii: «Kas sa kartsid väga?» — «Ei, ma justkui magasin. Ärkasin üles — ja nägin sind. Sina aga ütlesid: «Olen Nurra.»»

Sellepärast olidki nad nii kaua ara. Maša nägi Sevat viimast korda Gloori vaesekese kehas ning sattus segadusse, kui Nurra hakkas talle selgeks tegema, et ta pole Seva ja nii edasi. Nüüd lonkis Nurra mööda kabinetti, aeg-ajalt taas naeru lagistades või hüüdes: «Uu-ua, pühkige mu illuminaatorid selgeks, ma kärvan naeru kätte!,»

Vahepeal oli alanud stardieelne ajateadustus. Vaierdamiskomandod olid juba kaidele ilmunud. Puksiir kinnitati laeva ahtriorva ja õnneseen Tafa hakkas tujutsema. Ta inises üle kogu lähikosmose: «Üheteistkümnes polt longub,» see tähendab, on halvasti kinni keeratud. Madalama järgu spetsialistil Tafal oli tahtmine kõrgemast kastist härraste üle võimutseda — täna oli tema päev. -Ning ta võimutses. Kutsus välja oma teise piloodi, Teekonna Kommodoori, ning päris, kas Tema Ettenägelikkus ikka jõuab piloodiistmega kohaneda . .. See jultunud küsimus tõi Seva tagasi olevikku. Ta oli Džaal Kaheksas ning esialgu veel Teekonna Kommodoor sellel neetud planeedil. Ta kõmistas bassihäälel, seekord teesklematu heasüdamlikkusega:

«Ara pabista, poiss .. . Ma pole just esimese põlvkonna piloot.»

Kuid ajakava järgi oli juba tõepoolest kätte jõudmas hetk, mil puksiiri teine piloot pidi laeva saabuma.

Seva rebis end Mašast lahti. Heites pilke lõõmavatele ekraanidele, seletas ta kiiresti olukorra ara. Esimene võimalus oleks väljuda lahusesse kaivestibüüli ja Õpetaja välja kutsuda. Maal oodatakse neid ning ülesanne on täidetud. Kuid on ka teine võimalus: suunduda koos laevaga «Külma» juurde ja viia kavatsetu täide. Ta seletas, mis nimelt.

Sevat Tatši läbitungimatul pilgul silmitsedes ütles Maša:

«Pean tankimise korraga tutvuma ja aru pidama.» Nurra hakkas end vaimustunult

sügama ning jorutas: «Tafa? See kribudik, kellel poldid longuvad? Lase tal toss välja, ar-rou!»

«Ja pärast?»

«Pärast lööme kõik tagasi! Teeme Kaitse vagaseks ja paneme laevaga ajama!»

«No küll nüüd vatrab, molkus! .. . Tankimiskomandosse kuulub rohkem kui kakskümmend seitse hinge. Teed kõik vagaseks või?» ühmas Kommodoor.

Ta ei hakanud enam seletama, et Kosmose Kaitseteenistus peab silmas ka laevade ärandamise katseid. Selleks juhuks ongi «Raatad» õhku tõusnud. Planeedi teabelevi ekraanil mööduski parajasti väledate rakettide lüli; need kujutasid endast justkui noole ja riiuli kummalisi hübriide ning neid saatsid pikad värvita tulekeeled. «Raatad» kihutasid planeedi päevapoolkera kohal ning «riiulite» (ülisüvajahutuse radiaatorite) tasapinda-

del peegeldusid mõlemad päikesed. Eetris huiklesid patrull- ja päästerakettid,e piloodid, pirisesid majakate signaalid, sõimlesid vastamisi tehiskaaslaste valvemeeskonnad. Keegi kutsus välja «Tema Sangarluse Suure Dessantlase» raketti. Mis tähendas, et Null on loobunud oma pikaleveninud rnajakavalvest ja soovib jõudumööda osa võtta . . . Olge nii lahke, mu armas, olge nii lahke . . . Kabinetti tungis Esimese Laevadispetšeri hääl:

«Teie Ettenägelikkus, teist pilooti oodatakse kahe üheksandiku mööudes juhikabiini.»

«Noh, mida sa ütled?» küsis Kommodoor emand Tatšilt, hoidudes tema nime .nimetamast. «Meie aeg on täis.» Tatš astus lähemale — elegantne, tipp-topp, käsi läikiva õlarihma küljes kõikuval leekuril.

«Vaatasin tankimise korra üle. Arvan, et peame asuma laeva ja tegutsema vastavalt olukorrale. -Võimalikult vähem väljakutsuval ning ohtlikul viisil.» Ta muigas. «Kuid ajame okkad turri. . . »

«Ajame turri jah, valgete välkude nimel!» ütles Nurra.

Südametunnistuse Vaigistamiseks, vaidles Seva vastu:

«Aga mis siis, kui meid laevast välja ei lasta? Õpetaja hoiatas, et peame viibima kaalutuses ning väljaspool soomuskatet.»

«Kuule,» ütles Maša, «sa võtad oma rolli liiga tõsiselt. Vaata ringi. Peale meie kolme on siin kõik ainult tinasõdurid. Orjad. Kes neist julgeks Suures Kommodooris kahelda?»

«Ar-rou, kes?» hüüdis ka Nurra. «Olgu. Kontrollige leekureid,» ütles Seva. Ning nad hakkasid laeva minema.

Sammudes mööda koridore ja treppe — viimast korda, nagu alles kolm päeva tagasi planeedil —, sammudes, armulikult saluteerides, lehvitades Kommodoori paraad-kindas käega, ei vaadanud Seva tagasi, ei heitnud Mašale pilke.. Ta liikus nagu-ujudes. Ta oli täiesti õnnelik. Maša kõndis tema järel, kahe sammu kaugusel paremat kätt. Nüüd oli Sevale kõik vaid lapsemäng. Trikk «Külma» juures? Häh, pole midagi lihtsamat... Ta teeb oma töö ära puhtalt ning osavalt. On vaja proovida laeva pööratavust. Laeva on tarvis oma käega katsuda. Siis — puksiiri telje orienteerimine laeva teljele. Seejärel — lennuekraanide reguleerimine. Peen kunst! Tafa on puksiiriga ringi kihutanud kaugelt rohkem kui ühe tunni ning oskab arvesse võtta ekraanide, gravimeetrite ja muujde seadmete vältimatuid näidunihkeid. Noh, olgu.

Saab tehtud, mõtles Džaal, pugedes skafandrisse, kontrollides automaatseid hingamis-, soojendus- ja jahutus-seadmeid, leekuri kinnitit, kiivrilampi ja muidugi ka seda, kas plaat kavalat kürge kostitava neski pildiga on alles. Plaat kadus skafandri taskusse ... Kaksteist minutit enne starti.astus Tema Ettenägelikkus üle dokiläve ning oligi laevas. Minuti pärast paiskus lahti puksiiri luuk. Džaal ronis avausest sisse ning luuk lajatas kinni. Maša, Nurra ja Klagg jäid väljapoole — küll laeva sisemusse, kuid mitte puksiirraketti. Kolme ohvitseri asemel valvavad luuki hoopis nemad. Selle korraldas Džaali käsul Klagg.

Kommodoor surus enda teise piloodi istmele ning patsutas Tafa Kõhetut õlga. Piloot

irvitas ja inises:

«Vaat nüüd läheb kõik nagu kord ja kohus, Tettenagelikkus!» Leekur ta rinnal ripendas — portupee õlarihm oli liiga pikk. Säärase nääpsukese jaoks ei leidunud sobivamat. Relva pära koos päästikuga kõlkus skafandri kaenla all ja segas pilooti

«Võta parem leekur maha,» soovitas Teekonna Kommodoor «Vaat kui paned põraka, siis on meil ots käes.»

Piloot ei tahtnud just eriti leekurist lahkuda. Tema ametikohal ei olnud relva ette nähtud, ta sai selle üksnes erijuhtudel nagu tänane. «Kuulen,» lausus Tafa vastumeelselt, kiskudes portupeed maha.

Siin polnud kohta, kuhu relva panna. Kõne alla tuli ainult istmetagune, sealt aga ei saa leekurit kätte ka elupäästmiseks . . . Valjuhääldid prääksatasid — side hakkas tööle. Tuhanded baloogid nägid ekraanidel esimest pilooti, plebei Tafat, ja teist pilooti — Teekonna Suurt Kommodoori Džaali... Kõlas planeedi ringhäälingu korrespondendi mesimagus hääl:

«Side on tööle hakanud — piduliku hetkeni on jäänud kõigest üks üheksandiktund . . . Te.-näete Tema Ettenägelikkuse Džaal Kaheksanda mehist nägu kõrvuti reapiloodi, kolmanda järgu spetsialistiga. Siin on teile eeskuju lihtrahvas! Töötage ausalt, siis väärite kütust ning — kes seda Teekonna kulgu teab? — planeetlased võivad ka teid kord näha Suure kõrval! .»

Tafa säras vaimustusest. Džaal saluteeris nähtamatuile vaatajaile. Tänu Teekonnale, et vähemalt heligi ei transleerita üle terve planeedi: võib rahulikult vanduda ...

« Tema Ettenägelikkus päästab täna ankrust oma saja seitsmekümne seitsmenda laeva! Piloot Tafa

pukseerib ülivastutusrikkale tankimisoperatsioonile juba kolmandat Teekonna laeva. Me-kõik loodame, et veel enne Suurt Loojangut saab temast isand Tafa, teise järgu piloot!» Korrespondendil mattis vaimustus kergelt hinge. «Ülev traditsioon, mille kohaselt Tema Ettenägelikkus laeva isiklikult saadab, pärineb . ..»

Kommodoor lülitas planeediringhäälingu välja.

«Hei, poiss . . . Teeme asja selgeks; kuidas on sul teljed orienteeritud? Kus on praegu majakas?»

Vertikaaltelg, horisontaaltelg, ekliptikatasand, kaugus majakani, «Suure Säravani». Veojõu vektorid. Gravitatsi-ooniteljed. Muud mõtted — eemale!

Džaal teadis, et iga tema liigutust jälgivad sel hetkel ning lõpuni härrased Suur Dispetšer ja Suur Dessantlane. Ning ta teadis ka, et peab koju pöörduma ja Maša kaasa viima.

ÖINE POOLKERA

Mõlemad päikesed olid kadunucl planeedi varju. Mustas tühjuses särasid pidulikult kõik prožektorid, mida oli võimalik süüdata, — majakal, hiiglaslikul kaitorul, -pat-rullrakettidel. Näis, nagu ripuks dokk koos rakettidega liikumatult tühjuses. Puksiiri ekraanid olid laeva' elektronsilmadega ühendatud ning mõlemad ümaras kabiinis istuvad piloodid nägid kogu ümbrust. Ekraanide alumises osas laius tume vööt — seal asus dokk. Kaugel ees, ninast pisut allpool, helendas «Külma» kuulike. Tühine distants. Stardihetk oli valitud nõnda, et dokk ja tehiskaaslane asuksid vastasseisus.. Tafa hoidis kätt juht-hoobadel ning jälgis ekraani. Tiksus viimane minut.

«Puksiir, puksiir,» kostis valjuhääldist. «Puksiir, olen laev. Oleme stardivalmis.»

«Laev, olen puksiir,» vastas Teekonna Kommodoor. «Stardime, nullhetkel.»

Sireenid hakkasid huilgama. Töökodade platvormilt kargas üles signaalrakett ja kihutas värvilisi sädemeid sülitades seniidi poole. Null! Tafa liigutas sõrmi. Tähed, tuled, signaalraketi värviline siil alustasid ekraanil sujuvat liikumist. Jalge all välgatas doki väliskate: prožektorid heitsid selle ja laeva vahele valgust. .Džaal keeras end tagumise ekraani

poole, et vaadata, kuidas ahter liigub. Eemaldume! Rakettmootorite .puhisedes tõukas

puksiir hiiglast üles, planeedist eemale. Patrullraketid tervitasid laeva, vilgutades pardatulesid.

«Õnnitlen kordaläinud stardi puhul, Teie Ettenägelikkus,» ütles Tafa. «Kas suvatsete juhtimise üle võtta?»

Nagu eelmiselgi kahel korral, jagasid nad töö omavahel. Tafa stardib ja sildub, Teekonna Kommodoor aga piloteerib marsruudil ja abistab sildumisel. Järgmise pooltunni vältel juhtis Džaal laeva «Külma» juurde. Laev läks täpselt ning sujuvalt üle hüperboolsele orbiidile, pidurdas ja oligi «Külma» all — nüüd juba elliptilisel orbiidil. Kaks mürakat liikusid kõrvuti, kosmilistes mastaapides tühise vahemaaga. Kõigest kolm kilomcetrit. Laeekraanidel paistis «Külm» mängukannina. Pehmelt helendav sinakas kuulike ja klaastoru. Tehiskaaslane asus laeva liikumissuunas mõnevõrra eespool. Kai lõppu paigutatud suur prožektor saatis vahetpidamata kos-mosetähestikus signaale: «Teekonna nimel! Teekonna nimel!» Võimalik oli ka näha baloogide pisikujutisi kai sisemuses. Sipelgad klaastorus . . .

Alumised ekraanid näitasid planeedi öist poolkera . . . Aeglaselt, väga aeglaselt roomasid tulelaigud, -pulgad ja -kõmad. Tornidel vilkusid hoiatustuled. Patrullraketid rippusid laeva ja planeedi vahel nagu kaitsevõrk võimleja all. Tuletornidest sähvisid tihedad oranžid valgusjoad. Kogu planeet jälgis kaht tillukesse puksiirikabiini suletut. Nemad aga ootasid, et laev lõpuks «Külma» juurde jõuaks. Džaal kontrollis vahemaad kaugusmõõturi abil. Mõne sekundi vältel tundis ta end poisikesena. Nii tema kui ka Seva suhtusid pilootidesse erilise austusega. Kõik poisid armastavad piloote. Teekonna Kommodoor naeratas.

Küllap näitasid tuhanded ekraanid tema naeratust sajad tuhanded batoogid nägid seda, ent keegi ei taibanud, mille üle ta rõõmustas. Ta oli nii rahulik ning enesekindel, et rikkus etiketti ja küsis siseside kaudu: «Emand Tatš, isand Gloor, kuidas te end tunnete?»

«Täname, Teie Ettenägelikkus, kõik on korras.»

Tatši hääl oli nii võõras, nagu üks hääl üldse võib olla. Ootamatult läbitungiv, eemaletõukav nagu pidurite krigin, mis kostab öösel akna all. Seval hakkas äkki kõhe. Jalge all ujus võõra planeedi pime ööküllg. Ees aga kasvas vääramatult peegelkera — see oli juba hõivanud poole ekraanist ja selle peal võis märgata laeva tumedat, skeptriga sarnanevat peegelpilti.

SILDUMINE «KÜLMA» JUURES

Tafa lausus: «Teekonna nimel . . .» ja Džaal pidurdas «Külma» klaaskai paistis nüüd otsekui lühike koonusetaoline torn, mis rippus pimeduses viltu peakohal. Laevanina jäi käi otsa alla, ahter — hoidla alla. «Vertikaal pööre,» ütles Tafa. Laevaninas hakkas tööle väike rooli-mootor. Tafa reguleeris selle veojõudu parema kaega vasakuga aga juhtis puksiiri, langetades ahtrit ja tõstes nina. Samal ajal liigutas ta ka pedaale, püüdes viia laeva kaiga rangelt rööbiti. Piloot kissitas piinatud ilmel silmi, tema nägu tõmbus üleni tihedaisse kurjadesse kortsudesse. Kaheksakümmend tuhat tonni pole mänguasi, ai-ai-ai... Alustanud kord pööret, ei tahtnud need tonnid kuidagi pidama jääda. Juhthoovad olid ammu ilma viidud pidurdusseisu, ahter aga tikkus ikka veel hoidlast eemale. Lõpuks jäi ta seisma . . . Laev rippus nüüd peaaegu rööbiti kaiga, ainult et sadakond meetrit eemal. Et hoidlat näha, tuli pilootidel end pöörata.

«Läks tsipakese vittu,» kraaksatas Tafa. Ta oli oivaline piloot. Kohe esimesel katsel juhtis laeva kaiga paegu puhtalt rööbiti.

Kui laev täiesti õigesse asendisse oleks jõudnud, siis olnuks töö tehtud ning piloot võinuks mootorid seisma panna ja võtme kilbist välja tõmmata. Ülejäänu oleks

juba tehiskaaslase mure: too oleks sekundi murdosaks lasknud käiku gravitatsioonivälja, õnneks polnud asend päris täpne.

«Kas kõbime, poiss?»

«Kõbime, Teie Ettenägelikkus ... Vean ahtrit valmis?» . .

«Valmis. Vea.»

Tafa heitis parema küljega tugitooli korjule, ja pilguga ülemist ahtriekraani jälgides hakkas ahtrit kergitama. Kommodoor hoidis kätt roolimootori juhthooval. Tarviduse korral olnuks tema kõhus «nina kinni pidada» — hoida seda alla kaldumast. Käsi aga kartis. Ta oli äkki unustanud, kuhupoolehooba liigutada. Tuli kummarduda ja uurida. Tõus — tõmmata. Nina allakallutada — tõugata.

«Pidage nüüd kinni...» ütles esimene piloot. «Seis.. Veel. Seis.»

Kommodoor tõmbas kahel korral hooba, pööre hakkas pidurduma, kuid liiga kiiresti. Tafa hüüdis:

«Nüüd sai palju! Nina allapoole!»

Eemalt olnuks raske aru saada, miks ta. nii kangesti närvitseb. Nina tõusis vaevu märgatavalt, roomates. Ent kaheksakümmend tuhat tonni on loomult pikatoimelised. Nad saavad aeglaselt hoo sisse, kuid jäävad seisma veel aeglasemalt.

Alla kallutada — tähendab tõugata . . .

Džaal tõukas hooba. Pidas vahet. Tõukas veel kord. Vöör hakkas alla kalduma, ahter — tõusma särava hoidlaseina poole. Ta tõukas kolmandat korda ja hoidis pisut tagasi. Ta oleks seda lõpuni hoidnud, kuid hoob libises tal sõrmede vahelt välja — piloot ise, näol metsik grimass, seiskas järsult mõlemad mootorid. Ning tardus. Ka Džaal tardus.

Puksiir pidurdas võbisedes ja poltidel võnkudes, ahter aga liikus ülespoole, ronis aeglaselt hoidlale lähemale. «Külma» piirjooned ekraanil lõid vankuma ning valgusid laiali — automaadid lülitasid sisse antigravitatsioonivälja, kuid oli juba hilja! Laeva ei saanud enam peatada. Väga aeglaselt, nagu ujuja läbipaistvas vees puudutab poid või nagu kala liugleb vetikate vahel, nihkus-laev hoidla särava pinnan», võpatas siis ja muljus peegelpinna sisse tumeda kolmnurga. Väga aeglaselt. Muljumiskoha ümber mänglesid valgushelgid. Kolmnurk, must kui kosmos, suurenes üha. Ahter tungis aina sügavamale, ning laeva elektronsilmad sukeldusid üksteise järel hoidla pimedusse. Tafa oigas tasakesi ning tõmbus tugitoolis kössi. Suurte mullidena keev piim ujutas ekraanid üle: vedel hapnik purskus hoidlast välja, mässis laeva ninast kuni ahtrini endasse ning lõi kerel keema nagu piim, mis kastrulist tulle valgub.

Teekonna Kommodoor luges kaheksateistkümneni —, Suur Dispetšer vaikis. Ka Suur Dessantlane vaikis. Piloot Tafa rippus liikumatult fiksaatorite vahel. Vastavalt ava-rii-instruktsioonile pani Džaal talle kiivri pähe, tõmbas piloodivõtme kilbist välja ning lükkas ka oma skafandri-kiivri kinni.

Teda valdas kergendustunne. Tehtud. Ikkagi tegi ta asja ära. Puhtalt. Mitte keegi peale Tafa ei taibanud, et avarii oli tehtud nimme. Piloodi vääratus, ei midagi muud. . . Ta istus ja ootas rahulikult, mis edasi saab. Oleks ülekohtune, kui just nüüd käiks plahvatus, nüüd, kus kõik nii kenasti korda sai.

HILJA!

Tol ... juuli tähelepanuväärsel õhtul, kui usaldusväärsetest allikatest teatavaks sai, et üle piiri pääsenud dessantlased on kinni püütud ning veel neli Moskvas kahjutuks tehtud, kogunesid Keskuse osakondade juhatajad
nõupidamisele. Kui päris aus olla, tulid nad kokku selleks, et pisut koos istuda ja pool tunnikest hinge tõmmata — ja kes oleks neid sellepärast hukka mõistnud? Esimest korda

oli kõigil hea tuju. Esimest korda pärast paljusid päevi keetis kõikide lemmik Mitja Blagovolin kogu seltskonnale oma erikohvi. «Ongi tore,» nagu ütles Anna Jegorovna. Ilja Mihhailovitši lühike ettekanne kuulati ära nagu muu seas. Mõnuga kohvi rüübates ütles ta,
et alates esmaspäevast — parajasti oli laupäev — hakkavad detektor-eristid tulema konveierilt, sadakond tükki päevas. Operatiivteenistus oligi juba saanud seitse portatiivset detektorit.

Räägiti ühest ja teisest. Graafiku, mille järgi hakatakse operatiivgruppidele detektoreid välja jagama, lubasid matemaatikud ja psühholoogid esmaspäevaks! lõpetada. Veel ringiuitavate dessantlaste tabamise tõenäosus oli mõnes kohas suurem, mõnes väiksem.

Zernov palus ka arvesse võtta, et teatav hulk detektoreid tuleb saata välismaale. Talle vastati, et see ongi ette nähtud.

Vestlus käis rahulikult, tasakaalukalt — ühesõnaga, mõnuleti. Ning äkki päris Mitja Joon Üheksa järele.

Kõik jäid vait. Keskuses kehtivad valjud salastusreeglid ei lubanud pärida teiste korraldusse kuuluvaid asju, seda enam ülemuste omi. Kuid dessantlasest ületulnu salapärane isik huvitas kõiki.

Vaikus kestis mõne viivu — täpselt nii kaua, kui Zernovil kulus oma otsuse lõplikuks kontrolliks: inverteri saladus jääbki Maa-asukatele saladuseks.

Ta lausus:

«Ah et Ivan Kuzmitš? Me interneerisime ta suvilasse, kus ta ennegi asus. Minu arvates hakkas ta mõni aeg tagasi vett segama. Milles see avaldub? Ta kinnitab, et on saatnud välja luurajad — lapsed —, need aga sõidavad akende all jalgratastega ringi. Ise nägin. Nii.. . Noh, ja tema aparaatki.. .» Zernov liigutas sõrmi, «äratab kahtlust.»
Blagovolin langetas pilgu. «Saab aru,» mõtles Zernov. «Saab kõigest aru ja on päri.» Anna. Jegorovna, kellele

Zernov väga meeldis, noogutas nõusolevalt. Enamikule spetsialistidest — matemaatikutele, arstidele, psühholoogidele — ei olnud küsimus inverterist jõukohane. Oodati, mida ütlevad küberneetikud. Ning Ilja Mihhailovitš loomulikult küsis:

«Kas meil siiski ei tasuks selle seadmega tutvuda, Mihhail Tihhonovitš? Mõni aeg tagasi kuulusid ka «vahendajad» kahtlaste asjade liiki.»

Zernov naeratas:

«Loomulikult, Ilja Mihhailovitš! Võite sõita kas või homme — Ivan Pavlovitš muretseb autod.»

Väljasõit Ivan Kuzmitši juurde määrati ülejärgmisele päevale, sest järgmisel, pühapäeval, olid elektroonika-spetsid tootmisküsimustega seotud, Blagovolin aga katsestendi juures ametis. Esmaspäevaks nad vabanevad ning võtavad Joon Üheksa käsile. Jutt läks üle teistele asjadele. Dmitri Aleksejevitš istus silmi tõstmata. Zernov heitis talle aeg-ajalt pilke ja mõtles: on juba sirgunud uus põlvkond, kes ei taha korrata meie vigu. Kes ei karda enneolematut uskuda ning eristab enneolematut, võimatust — mida meie ei osanud. Kes hoolitseb inimkonna hüvangu eest, segamata tõelisi hüvesid ara hetke-kasudega. «Kui imelik,» mõtles Zernov, «see oli ju meie põlvkond, kes mõistis, et teadmus võib ohtlikuks saada. Meie silme all lakkas aatompomm olemast ühe riigi saladus. Siis vesinikupomm, rakette kandvad aatomiallveelaevad ja mandritevahelised raketid. Jah, mõistsime küll, kuid nii, nagu ei puutuks see meisse; vea omaksvõtmise koorma aga jätsime järgmise põlvkonna kända. Kui raske oli mul hoiduda inverteri, tolle absoluutse relva saladuse hõivamisest! Endale selgeks teha, et Maal on niigi juba sadu kordi rohkem relvi kui vaja. Et maksimaalselt kolme aasta pärast jõuaks inverter kõikide armeede relvastusse ning taas oleks jalule seatud «jõudude tasakaal»! Dmitrile aga poleks sellisele otsusele jõudmine midagi maksnud. Noh, nüüd oleme tasa, semu. .. Sina julgesid tulnukaga koostöösse astuda, mina

julgesin loobuda tema relvast. Loodan, et ülehomme Ilja Mihhailovitš inverterit enam ei leia...»

Nii mõtles Zernov oma kaastöötajate kaalutlusi kuulates, sobivaid repliike vahele pistes ja hüvasti jättes. Ta väljus konverentsisaalist viimasena ning suundus harjunud kombel oma kabinetti: lähenes keskööotund ja koos sellega järjekordne sissekanne päevikusse.

Helises sisetelefon:

«Raporteerib sidesõlm. «Suvila» palub ühendust.» ':

«Ühendage . . . «Suvüa», Esimene kuuleb.»

«Seltsimees Esimene, raporteerib Kašitsõn! Õpetaja palub kõnelemisluba.»

Kapten Kašitsõn oli dessantlase valvekomarido vanem.

Zernov kujutas muiates ette, kuidas Joon Üheksa «palub».

«Luban.»

Paus. Seejärel kuuldus tuttav õpetlike intonatsioonidega hääl:

«Olete aparaadi juures?»

«Esimene on aparaadi juures,» ütles Zernov.

«Njaa, tundsin teid ara. Niisiis, on aeg hüvasti jätta. Mi . . .» Oli kuulda, kuidas Kašitsõn parandab: «Seltsimees Esimene!» — .«. . . - Seltsimees Esimene. Njaa. Hüvasti, ärge mind paha sõnaga meelde tuletage, nagu öeldakse. Olen lahkumas ja . . . »

«Ei saa teist" hästi aru,» katkestas Zernov teda pehmel toonil. «Kas teil pole midagi asjalikku öelda?»

«Lool on lõpp. Eskaader kutsutakse tagasi. Hüvasti.»

Erisideliini kvaliteet oli suurepärane. Zernov kuulis, kuidas toru lauale pandi, kostsid sammud, siis kandus temani kapten Kašitsõni hääl:

«Seltsimees Esimene, lubage ette kanda . . .»

«Jätke! Kus ta on?»

«Läks tagasi oma värgi juurde... Seis!!» karjatas Kašitsõn; torust kostis kõlin.

Laskis torul maha kukkuda, taipas Zernov. Mõne hetke pärast karjus kapten torusse:

«Lubage ette kända, Õpetaja lamab teadvusetult, värgist on ainult tolm järel. Seltsimees Esimene! . . .»

Zernov andis korraldused: õpetaja teadvusele tuua, «tolmu» mitte puudutada, oodata grupi saabumist N-ist... Ta saatis suvilasse arsti ja igaks juhuks uurija detektori ning- «vahendajaga». Ja seisis kaua akna juures, enne kui päeviku välja võttis.

Joon Üheksa oli taas lubaduse täitnud. Inverter toimetas ta tundmatuisse kosmoseavarustesse ning hävines, pudenes halliks tolmuks nagu kõik muudki dessantlaste aparaadid pärast seda, kui olid toiminud ettenähtud arvu kordi.

PÄÄSTMISE NIMEL

«Külma» prožektorid kustusid. Purskumine jätkus pimeduses. Majakate nõrk valgus langes tehiskaaslase pinnale, mida kattis keev vedelik. Vedelheeliumi juga purskus tühjusesse, kerkides hapniku ja vesiniku segust koosneva hirmuäratava pilve kõhale. Avariilampe vilgutades lendasid pilvest välja skafandrites baloogid: meeskond lahkus «Külmalt». Iga hetk võis kärgatada plahvatus.

Planeet vaikis vapustatult. Eetrist kuuldus päästerakkettide pilootide hääli. Ekraan näitas neid «Külma» ümber triivimas ning tehiskaaslase meeskonda üles korjamas. Teekonna Kommodoor märkas, et ekraanid selginesid: «piim» oli väliskattelt ara auranud. Tundmatu hääl hoiatas, et Tema Ettenägelikkuse järele tuleb rakett tehiskaaslaselt «Valvas». Küresti kontrollis Džaal skafandrit ja tõstis Tafa üles. Tuli kontrollida ka tema skafandrit. Piloot ei

liigutanud, ainult hingas kõrinal.

Laevas põles valgus. Kedagi meeskonnast ei olnud Teekonna Kommodoori vastu võtmas. Raketidüüside rägastikust läbi pääsenud, silmas Džaal nelja kuju: Tatši, Nurrat, Klaggi ja elutut eteed. Nad vaikisid. Nurra ja Maša ettevaatusest, Klagg ehmatusest, etee aga sellepärast, et temas ei olnud mõtlurit. Džaal käsutas:

«Ahtriluugi juurde, adjutandid! Kähku!»

Tuli rutata, kuni «Valvsalt» saadetud raketti veel kohal ei olnud. Dispetšeri ja Dessantlase lõugade vahele tikkuda polnud mingit mõtet.

«Isand ihukaitseülem, usaldan piloodi teie hoolde. Saadate ta peamajandisse. Minge laeva.»

Klagg saluteeris, haaras Tafa kaenlasse ning kargas kiiruga koridori. Korraks välgatasid tema lennul kentsakalt harkis jalad.

«Ongi kõik,» mõtles Seva. Väljunud kosmosesse, klammerdusid nad ajutise käi võrestiku külge. Nurra kinnitas oma kandami, esmaklassilise tehiskeha, asjalikult vöö-haagi otsa, et see minema ei lendaks, ja lausus:

«Kohe varsti tuleb ilmkärakas ...»

Tõepoolest, surmatoovasse pilve mähkunud laev ja «Külm» liikusid üha lähemale planeedivarju äärele. Kosmilise koidu sünge vikerkaar mängleski juba soomus-katte pinnal. Selja taga kerkis seinana laev, ees laius kosmos oma vaikivate tähetuledega. Seva tõmbas jäikade, kaitsekinnastes sõrmedega välja «meelejahutaja».

Sellel oli üksainus sõna - «Tulen». Liftina sujuvalt libisedes möödus kaist päästerakett, pimestanud neid hetkeks prožektori oranži valgusega, ning samal hetkel ilmus planeedi pimeda poole kohale teine kahekordne pardatuli. Oranž ja valge, Kaitseteenistuse tundemärk. «Kaitse on kannul,» ütles Maša. «Tulen, tulen, tulen! ...» jooksis kiri plaadil Hooplesid, et võid meid iga hetk tagasi toimetada, mõtles! Seva Ivan Kuzmitši lubadusele Hetked aga venivad kuidagi pikaks.... Ta pistis plaadi taskusse,, lülitas skafandri raadiosaatja välja, surus oma kiivn Maša oma vastu, Nurra aga tõmbas käega lähemale ja ütles:

«Leekurid laskevalmis hoida. «Valvsale» me ei lähe» Läbi kahe paksu kiivri nägi ta äkki, et Maša-Tats vaatab temast mööda ja lõksutab lõugu justkui-suures hämmastuses. Ta vaatas selja taha - etee oli ellu arganud! See ei saanud olla silmapete. Tehiskehadele .ettenähtud kergeem skafander võimaldas näha, kuidas etee ennast iseloomulikult sirutab ja silmi pilgutab — temasse oh asunud mõtlur . .. Ning tabamatult kiiresti, baloogile kättesaamatu osavusega haakis ta end kaivarda küljest lahti, surus oma kiivri Seva oma vastu ja ütles:

«Olen kohal. Teie lahkute ühe kaheksateistkümnendiku pärast.»

Kume metalne hääl. Silme ces kaks hämmastunud nägu kiivrimullide sees, millest tähed häguselt läbi paistavad. Ning liikumatu etee-nägu. Häiliv, justkui läikima hõõrutud, elutu. Seda siis tähendaski «tulen», mõtles Seva. Vaata seda Õpetajat.. .Tähendab meie nüüd lahkume ja ei saagi teada, mis edasi juhtub. Etee hakkas jälle rääkima:

«Kus on Nomdali mõtlur?»

«Kelle-kelle? Mis jutt see on!» ütles Nurra.

«Kas sina oled Nurra?» küsis etee. «Sinu täielik nimi?»

«Nurra, Eri poeg... Heategija, mida ta tahab?»

«Oleme Sõrg. Päästmise nimel,» lausus etee silphaaval.

Nurra sööstis -pöörase ägedusega öpetaja-etee, kallale ja hakkas teda raputama. Too aga kordas häirimatult:

«Kus on Nomdali mõtlur?»

«Sõrg, Sõrg!» ulgus Nurra ja raputas teda. .

«Lase meid lahti!» ütles etee.

Lähenev Kaitseteenistuse rakett valgustas neid pimes-

tava prožektorikiirega. «Nurra on aru kaotanud,» mõtles Seva ning hakkas teda Sorgi küljest lahti rebima. Meeletu jättis etee kohe sinnapaika, viskus Seva kallale, haaras selle skafandri kaelast, surus ta enda vastu ja röökis:

«Päästmise nimel! See on Sorg, «eraldunute» juht!»

«Vaiki,» ütles etee. «Kuula, poiss. Te lähete kohe Tširagule tagasi. Ärge imestage millegi üle. Teid hakatakse küsitlema. Jutustage kõigest, mida nägite ja kuulsite.» «Muidugi, kuidas siis,» ütles Seva. «Aga ...»

«Pane Nomdal «vahendajasse» ja anna see Nurra kätte,» ütles etee. Seva tegi, nagu kästud. «Nurra, sa siirdad Nomdali Teekonna Konmiodoorisse, kui võõrplaneetlased on lahkunud.»

«Kui jõuan,» urises Nurra. «Need Kaitse-kaabakad ...» Prožektor valgustas täie võimsusega. «Raata» püüdis end nähtavasti päris käi kõrvale sättida. Seva seda ei näinud: nad seisJd jälle, kiivrid koos. Ta küsis: «Kas Nomdal on ka «eraldunu»?»

Etee liigutas lõugu, kuid Seva tema sõnu enam ei kuulnud. Aeg ja ruum sulasid ühte. Prožektori lõikav helesinine valgus muutus oranžiks ning selles ilmusid nähtavale ruumkujutised. Seva silme eest ujusid mööda imelikud kõverad, nagu vedelast taignast xoolitud kujud: liikumatu, morn, lumivalges türbis Suur Dispetšer ja kiskjana valvas, kollases türbis, labi-labi must ruut rinnal, ning kollase teravaharjalise lakk-kiivriga Suur Dessantlane. Silmitsi nendega seisid Nomdal, Nurra, Tatš ja «eraldunute» juht. Tatš- surus käte vahel hirmsat relva, põrmustit, ning see kõik ei olnud sugugi ainult kujutis, vaid tõelisus, milles S-eval .ja Mašal polnud enam kohta. Seva mõtles veel: «Põrmusti? See on ju satelliidil. Läbistab soomuskatte — ning neil kõigil on lõpp .. .» Seva ja Maša mähkusid valgesse uftu, sattusid spiraalkeerisesse ja kadusid. Saabus kestev eimiski, eikusagil, siis see lõppes, nad hingasid sisse öist okasmetsahõngu, tundsid maad jalge all ja kuulsid puude vaikset kohinat ning hilise elektrirongi rataste kolksumist.

402

KUMMALINE AEG

Nad seisid ümmarguse võõrasemapeenra ees ja hoidsid teineteisel käest kinni. Oli väga pime. Täpselt nagu tol ööl, kui nende seiklused algasid. Vaevu märgatavalt valendas veranda, võõrasemade valged õietäpid helendasid, ja kui elektrirongi mürin kaugusse kadus, tuli kuuldavale mesilase sumin lillepeenral. Täpselt nii nagu tollelgi ööl.

Mesilane sumises mõnda aega ja vaikis — jäi magama. Kusagilt kandus ebaselgeid helisid. Ei saanud aru, on need hääled või vingumine. Maša käsi oli aga soe ja kare nagu alati.

Maša teises käes oli kamm. «Kuidas nii?» mõtles Seva. «Kas me siis seisimegi kõik need päevad peenra ees ja Maša hoidis kammi peos?» Sel hetkel viskas Maša kammi käest, nihutas oma näo lähemale ja suudles Sevat. Ning tema jälle suudles Mašat; mõnda aega seisid nad liikumatult, põsk vastu põske, ja neid valdas kirjeldamatu ning imeline tunne. Maša nihkus esimesena eemale ja
sosistas:

«Kui palju aega on siis möödunud?»

«Ei kujuta ette,» sosistas Seva vastu.

Poiss kiskus tallad maast lahti, hiilis veranda juurde ja ronis vundamendi servale. Ta surus nina vastu tolmust aknaklaasi. Klaasi taga oli juba täiesti pime, tuli kaua silmi kissitada ja pead siia-sinna pöörata, enne kui silm lõpuks seletas avatud raamatu heledat ristkülikut. Ema magas rahulikult ja… Seva hoidis hinge kinni. Raamat liigahtas, langes kinni ja kadus. Vana välivoodi krägises: ema keeras end külili.

Täpselt nii nagu tollel ööl. Mõni hetk enne seda, kui nad valget udu puudutasid, ärkas ema

ja pani raamatu ara, mõeldes temale, Sevale... Ja siis veel see — kamm.

Ta hüppas maha.

«Mulle näib, et on ikka alles t ä n a.»

«Mulle ka . ..»

Nad otsisal kammi rohu seest üles ja hakkasid minema, hoides teineteisest pisut eemale.

Ongi vana kuusk. Ohoh, kui kõrgeks on kasvanud sipelgapesa! Ja vaata, jorjenid! Pimeduses paistsid need sametmustadena. Kuid t ä n a neid veel ei olnud. Lilledest õitsesid ainult võõrasema ja tubakas. Nüüd aga — jorjenid. Ning lõhnadki on teised: aedadest hoovas hilise,

mitte varase suve hõngu. Paks suvine kaste tegi põlved märjaks.

Tähendab, et oli möödunud hulk päevi, võib-olla mitu nädalat. Kui mitu, seda Seva ja Maša ei teadnud, sest nad olid viibinud seal, olles samal ajal siin. Nüüd nad juba mäletasid, kuidas tubakas ära õitses ja jorjenid puhkesid, täna aga oli Seva vastu planku põrganud ja jalgratta raami kõveraks löönud. T o l l e s «tänases» oli jalgratas terve.

Keegi oli toonud siinsed Maša ja Seva saabunutele vastu, samale kohale, kust nad teele olid asunud. Oli hoolitsenud selle eest, et neil oleks kamm kaasas. Kui nad sellele arusaamisele jõudsid, vajus neile ootamatult peale lausa võitmatu uni. Nagu oleks äkki padjaga vastu pead virutatud. Paras olnuks kohe siiasamasse kaste-märja rohu sisse maha heita. Seva oli kindel, et ta tagasiteel jääbki päriselt magama, kuid läks ometi edasi, sest õhtuti saatis ta Mašat alati koju.

Gurovi suvilas paistis valgus kõikidest akendest. Käisid ringi tundmatud inimesed. Hoovis seisis kaks «Volgat». Maša jäi seisma ja silmitses sagimist tähelepanelikult.

«Täna ma sinna rääkima ei lähe,»' teatas Seva. «Tahan õudsel kombel magada.»

«Mina ei kavatsegi sinna minna. Või veel!» ütles Maša tõrksalt. «Teda ju pole enam, on lahkunud . . . Kahju, ausõna!»

Mööda kuiva sooja teerada mindi Maša maja poole. Kuldnokapoegi ei olnud enam kuulda — nad olid suureks kasvanud. Seva vaatas poolunes ringi. Pimedus muundus imelikeks kujudeks. Ennäe, justkui oleks kuue-jalgne käru . . . Seva küsis-:

«Mis sa arvad, kas seal läheb asi korda?»

«Raske neil on,» pomises Maša. «Aga eks sinulgi olnud raske. Kas vedasin sind väga alt?»

«Üksi oleksin seal hukka saanud,» ütles Seva.

«Ei oleks sa hukka saanud midagi. Üksi olla on lihtsalt alati raskem.»

Mõlemal oli õigus. Imetore oli astuda mööda kindlat ning sooja maapimla ja hoida teineteisel käest kinni.

Moskva, 1970—1972

SISUKORD

.Esimene **raamat. «TÄHETUND»**

I osa. ALJOSA SOKOLOVI JUTUSTUS. HOMMIK

Kitarrist Fedja 4

Veotakso 6

Kuusetüügas 9

T.ühi kõht 14

Autobuss 15

Häire! ..... 17.

Hakkame tegutsema 19

Topeltümbris 23
Kapten Rubtšenko 25
Õnnetus .....:..... 28
Kingapael 30
Doktor Anna Jegorovna 33
Mida nägi Stjopka 36
Jälle kapten Rubtšenko 39
Ma olen «nakkushaige» 44
Must «Volga» 49
Leid ja kaotus .....ı..... 50
Kosmoselaeva tsoon 54
II osa. KESKPAEV
Sihitajad ja «vahendajad» 56
Kuhu tormata? 64
Sisse! 68
Te arvate, et teid ei saa tappa 72
Stjopkat instrueeritakse 78
Vahva Rätsep 82
Sentimentaalne poksija 84
Jälle üksi 90
Suren Davidovitš 92
Tulnukad ..... .96
Ülekuulamine 100
Polkovnik Ganin 103
Nur j umine 105
Ruut Sada Kolm 107
Instruktsioon 110
Juuksekarv kätkeb 113
Tuld! 116

Vabaduses..... 118
Lahkumine 120
Ara läksid! 126
Vjatšeslav Borissovitš 127

Teine raamat. «RÄNDURITE KODU»

PROLOOG
Tugarino. Õhtu 130
Üheksateistkümne komitee 134
Öine nõupidamine 137
Eramu 144
Õpetaja ilmub silmapiirile 145
I osa. PLANEET
Suvila ..... 149.
Valge Spiraal 153
Eimiski 155
Mõtlurite Rahula 156
Mis nüüd? 158
Ivan Kuzmitš 160
Kindad 165

Esimene kontroll 167
Kordnik 169
Kurg 174
Vana Torn 178
Kõdus 183
Monteerimishall 185
Isand Esimene Dispetšer 189
Veel üks ootamatus 191
Motlurid 192
Katsetamine.....:.....193
Tagasi alguse juurde 196
Kutse 200
Meelelahutused 202
Klaasist unelm 207
Suur jaht 208
Milleks? 210
Jälle kutse..... 214
II osa. KOSMOS
Maa. Kürabi Ingtituut 215
Saak ..... .219
Tavaline väljasõit 223
Helesilm 225
Kokkulepe 228
Hoiatus 234
406
Sa oled tore poiss .....;... -..... 235
Olge ettevaatlikud 237
Lennul 240
Peadokk 242
Maa. Kolmekümne kuues päev 244
Kass 24fi
Peadokk (järg) 251
Tähtis isik 255
Konveier 257
Kuhtumine 259
Suur Dispetšer 262
«Vahendaja» 265
Lahutagem õige meelt 268
Kommodoorid 273
Emand Niik 278
Ma jään siia 281
Kaks iiheksandiktundi 284
Mäng algab 288
«Lõkat-lõkat» 291
Siirdamine «mannekeeniga» 295
«Eraldunud» 298
Isand ihukaitseülem 300
Teie Ettenägelikkus 302
Mõlema Kaitseteenistuse Seff 306
Hoop 309
III osa. TEEKONNA KOMMODOOR
Maa. Operatsioon «Kolmiklüli» 311

Kuller ja Printsess 314
Pilved kogunevad 318
Dessantlased 320
Tõmmata niidiotsast 323
Väljapääs 324
Intriigid 328
«Suur Särav» 331
Mbiira, mbiira 335
Jälle Nurra 341
Kantselei radist 342
Valel ajal 344
Maa, Öö. 347
Pööre 350
Kaks meistrit 354
Harjumuse jõud 358
Lask 364
Üksinda kõigi vastu 367
Saluut 370

Supp ja lusikas 373
Töö on töö 375
Maa. Ruumiinverter 378
Teine võimalus 387
Öine poolkera 392
Sildumine «Külma» juures 394
Hilja! 396
Päästmise nimel 399
Kummaline aeg 403

Nõukogude ulmekirjaniku teravasüžeeline noorsoojutustus pajatab hüpertehnitsistliku võõrtsivilisatsiooni sissetungikatsest Maale ja dessandi tagasilöömisest tänu tähelepanelike ning julgete noorukite agarale tegutsemisele, kes, on dessantlaste kurikavala anas-tamistehnika suhtes teadmata põhjustel immuunsed. Ühtlasi osutab autor indiviidi surematuse idee absurdsusele.

Illustreerinud Heldur Laretei.

Keskmisele ja vanemale koolieale

HcaaKOBiiq M H p e p. CKHTAJlbUEB?

Ha 3CTOHCKOM .asbiite. IlepeEOÄ c pyccKöro: TaMapa P e ö T c a K. HMK-MiJijocTpaTOp XeJibflvp JI a p e T e M. TaJiJWH, HSA-BO «33CTH paaMaT». Toimetaja L. Targo. Kunstiline toimetaja M. Torim. Termiline toimetaja M. Suvi. Korrektorid U. Gnadenteich ja R. Turu. MB JVs 3123. Laduda .antud 13. 10. 82. Trükkida antud 10. 01. 84. Formaat 84X108/32. Trükipaber nr. 1. Kiri: literaturnaja. Kõrgtrükk. Trükipoognaid 12,75. Ting-trükipoognaid 21,42. Tingvärvitõmmiseid 21,62. Arvestuspoognaid 24,39. Trükiarv 28 000. Tellimus nr. 2992. Hind 90 kop. Kirjastus «Eesti Raamat», 200090, Tallinn, Pärnu mnt. 10. Trükikoda «Ühiselu», 200001, Tallinn, Pikk tn. 40/42.